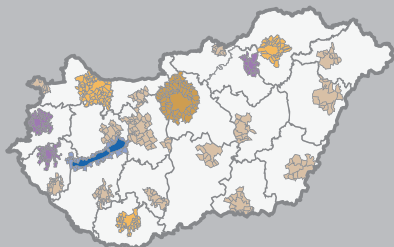

KÖZPONTI
STATISZTIKAI
HIVATAL

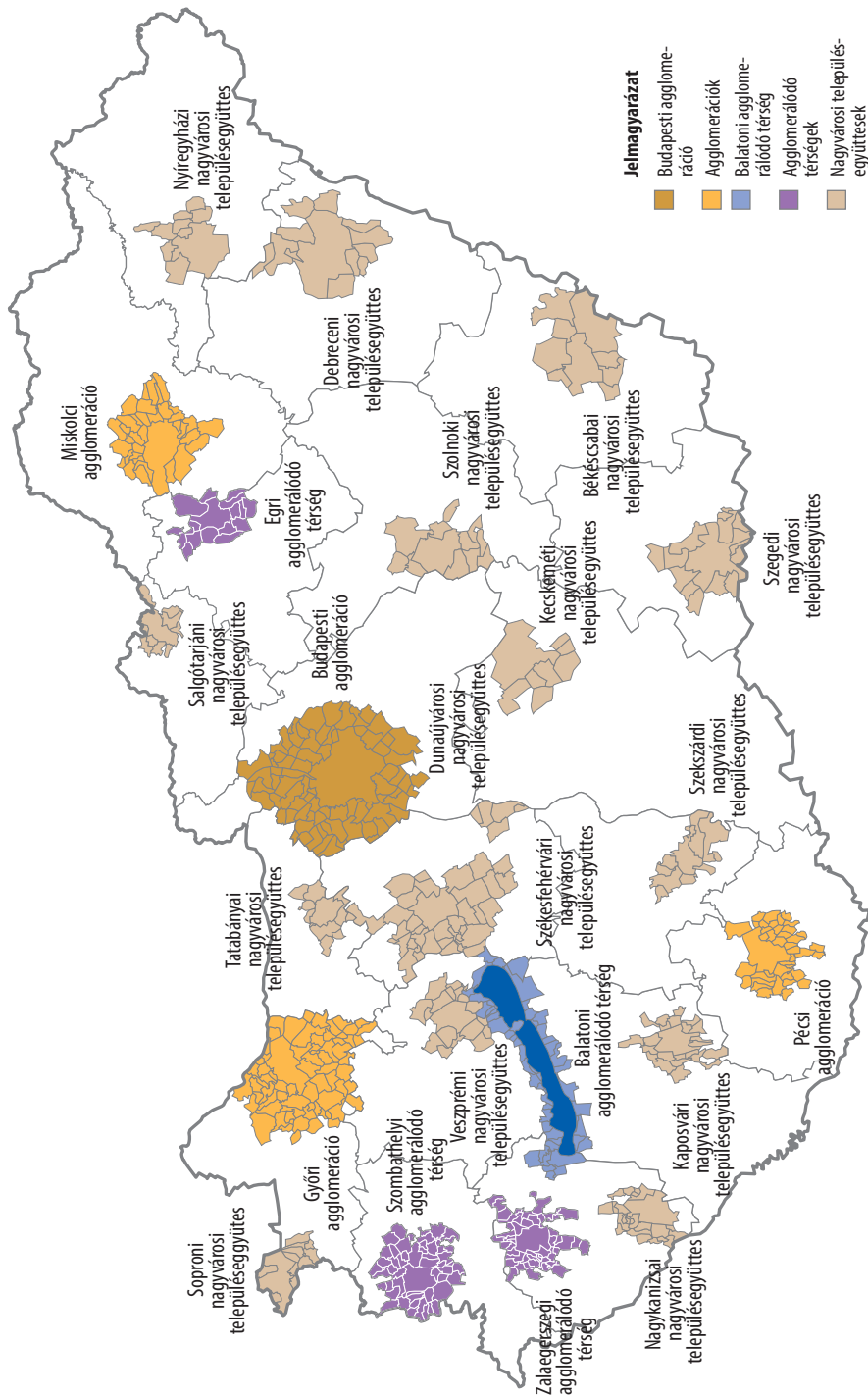
Magyarország településhálózata 1.

Agglomerációk,
településegységek

18
6
34
76
1
3
25
81
93
56
06
50
62
74
29
45
2
01
24
09
00
17

Agglomerációk, településegyüttesek

MAGYARORSZÁG TELEPÜLÉSHÁLÓZATA 1.

Agglomerációk, településegységek

MAGYARORSZÁG TELEPÜLÉSHÁLÓZATA 1.

*Agglomerációk,
településegységek*

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL

Budapest, 2014

© Központi Statisztikai Hivatal, 2014

ISBN 978-963-235-460-6

ISSN 2064-8073

A kézirat lezárásának időpontja: 2014. május

Készült a KSH Tájékoztatási főosztályán,
a Debreceni, a Győri, a Miskolci, a Pécsi, a Szegedi és a Veszprémi főosztályok közreműködésével.

Felelős kiadó:

Dr. Vukovich Gabriella elnök

Főosztályvezető:

Szabó István

Számítások:

Dr. Tóth Géza vezető tanácsos

Sorozatszerkesztő, felelős szerkesztő:

Vida Judit

Térképek:

Szilágyi Dániel, Gerse József

Szerkesztette:

Hidas Zsuzsanna

Kiadványterv és tördelés:

Gyulai Katalin

Szerkesztőcsoport:

Cserta Orsolya, Gerse József, Kovács Andrea,
Kólyáné Sziráki Ágnes, Németh Tibor,
Novák Zoltán, Restyánszkykné Jaczkó Valéria,
Szilágyi Dániel

A kéziratot gondozták:

Nagy Ildikó, Pagonyiné Nagy Valéria,
dr. Polónyi Katalin

Internet: www.ksh.hu

Információs szolgálat:

Telefon: (+36-1) 345-6789

Borítóterv: Lounge Design Kft.

Nyomdai kivitelezés: Xerox Magyarország Kft. – 2014.089

*

Internetes melléklet

Elérhető: www.ksh.hu/polc

Ehhez szükséges az egyszeri ingyenes regisztráció, illetve az alábbi kötetazonosító aktiválása, melynek eredményeként a melléklet felkerül az Ön felhasználói polcára, ahonnan bármikor elérheti azt.

A kód csak egyszer aktiválható.

KOD

BEVEZETŐ	7
Az agglomerációk, településegységek 2014. évi lehatárolásának módszertana és eredményei	7
A mutatók kiválasztása	8
Az egyes településegységekhez sorolt települések.	11
A VÁROSI TÉRSÉGEK FŐBB JELLEMZŐI	13
Városi térségek az ország térszerkezetében	15
A városi térségek társadalmi-gazdasági különbségei.	19
A városi térségek főbb mutatói	www.ksh.hu/polc
1. AGGLOMERÁCIÓK	29
1.1. Budapesti	30
1.2. Győri	40
1.3. Miskolci	50
1.4. Pécsi	60
2. AGGLOMERÁLÓDÓ TÉRSÉGEK	71
2.1. Egri	72
2.2. Szombathelyi	82
2.3. Zalaegerszegi	92
3. NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYSÉGEK	103
3.1. Békéscsabai	104
3.2. Debreceni	114
3.3. Dunaiújvárosi	124
3.4. Kaposvári	134
3.5. Kecskeméti	144
3.6. Nagykanizsai	154
3.7. Nyíregyházi	164
3.8. Salgótarjáni	174
3.9. Soproni	184
3.10. Szegedi	194
3.11. Székesfehérvári	204
3.12. Szekszárdi	214
3.13. Szolnoki	224
3.14. Tatabányai	234
3.15. Veszprémi	244
FOGALMAK	255

TÁBLÁK AZ EGYES TELEPÜLÉSEGYÜTTESEKRŐL . . . www.ksh.hu/polc

1. Terület, népesség, népsűrűség
2. A népességváltozás főbb tényezői, 2001–2012
3. A népesség korösszetétel szerint, 2013. január 1.
4. A népesség iskolai végzettség szerint, 2011
5. Háztartások, 2011
6. Családok, 2011
7. A népesség megoszlása gazdasági aktivitás szerint, 2011
8. A foglalkoztatottak megoszlása összevont gazdasági ágak szerint, 2011
9. A foglalkoztatottak megoszlása foglalkozási viszony szerint, 2011
10. A helyben lakó és dolgozó, valamint a naponta ingázó foglalkoztatottak, 2011
11. A helyben lakó és dolgozó, valamint a naponta ingázó foglalkoztatottak iskolai végzettség szerint, 2011
12. Személyi jövedelemadó, 2012
13. Működő vállalkozások, vállalkozássűrűség, 2011
14. A működő vállalkozások megoszlása főbb gazdasági ágak szerint, 2011
15. A működő vállalkozások megoszlása létszám-kategória szerint, 2011
16. Lakásállomány, 2011
17. A lakások megoszlása komfortosság szerint, 2011
18. Oktatási intézmények, háziorvosi ellátottság, 2012

Az egyes településegységek egységes szerkezetben az alábbi alfejezeteket tartalmazták:

1. Terület, településszerkezet
2. Népesség, népmozgalom
3. Gazdasági aktivitás, jövedelmi viszonyok
4. Ingázás, közlekedés
5. Gazdaság, vállalkozások
6. Lakások
7. Intézményrendszer

■ JELMAGYARÁZAT

- = A megfigyelt statisztikai jelenség nem fordult elő.
- X = A mutató nem értelmezhető.

■ MEGJEGYZÉSEK

A kiadványban felhasznált adatokat a 2014. január 1-jei közigazgatási beosztásnak megfelelően közöljük.

A részadatok összegei – a kerekítések miatt – eltérhetnek az összesen adatoktól.

■ A Központi Statisztikai Hivatal kiadványsorozatát indít *Magyarország településhálózata* címmel. A sorozat célja, hogy bemutassa a különböző településtípusok, településcsoportok térhálózatban betöltött funkcióit, lakosságuk főbb jellemzőit, életkörülményeit. A 2014-ben megjelenő első kötet az agglomerációkkal, az agglomerálódó térségekkel és a nagyvárosi településegységekkel foglalkozik.

A területfejlesztés szereplői részéről alapvető igényként jelentkeznek, hogy időről időre bemutassuk nagyvárosaink térszervező hatását, vonzáskörzetük kiterjedésének alakulását. A 2011. évi népszámlálás eredményeit felhasználva elvégeztük a területbeosztás felülvizsgálatával kapcsolatos számításokat, ezzel is követve a hazai településszerkezetben zajló változásokat. Jelen kiadványunkban az e számítások eredményeit tükröző településstruktúrákat mutatjuk be, vizsgálva, hogy mennyiben változtak a nagyvárosaink körüli agglomerálódási folyamatok, milyen kapcsolatok fűzik egymáshoz a településeket, és az egyes településcsoportokat milyen társadalmi, illetve gazdasági viszonyok jellemzik.

A budapesti agglomeráció településstruktúráját a kiterjedését szabályozó 89/1997. (V.28.) számú kormányrendelet szerint szerepeltetjük kiadványunkban. Nem tartalmazza a kötet a balatoni agglomerálódó térséget, mely a Balaton-törvényben rögzített part közeli településeket foglalja magában (2000. évi CXII. törvény 2. számú melléklete).

A településegységeket a térszerveződések szintje szerint csoportosítva (agglomerációk – agglomerálódó térségek – nagyvárosi településegységek) elsősorban a 2011. évi népszámlálás adataira támaszkodva mutatjuk be.

A szöveges elemző részt egységes, elektronikus úton elérhető táblagarnitúrával egészítettük ki.

■ AZ AGGLOMERÁCIÓK, TELEPÜLÉS- EGYÜTTESEK 2014. ÉVI LEHATÁROLÁSÁNAK MÓDSZER- TANA ÉS EREDMÉNYEI

A 2014-ben elvégzett lehatárolás módszertani megközelítését tekintve alapvetően hasonlít a 2003-ban elvégzett munkához annak érdekében, hogy az eredmények könnyen összehasonlíthatók legyenek (Kovács-Tóth 2003).

A jelen kutatásban is Kőszegfalvi György definícióit vettük alapul, amelyek a következők:

Agglomeráció: Az agglomerációk olyan településstruktúrák, ahol az ott elhelyezkedő településekben népességyarapodás, jelentős/jelentősebb lakásépítési tevékenység figyelhető meg. Az 1990-es évtizedben végbement folyamatok azt jelzik, hogy a gyarapodó népességszám és lakásépítési tevékenység nem a központokra, hanem az azokat övező településekre jellemző: a központokból a népesség – különböző okok miatt – kitelepedik a környék településeire, illetve más térségekből a bevándorlás ide irányul, lakást ezeken a településeken épít. Az aktív népesség munkahelyei (nagy többségükben) a központokban találhatóak. A központ és a közvetlen közelében fekvő települések között sokrétű funkcionális kapcsolatok jönnek létre (munkahely–lakóhely, vállalkozási-gazdasági, kereskedelmi-piaci, oktatási, művelődési, egészségügyi, kulturális, különféle jellegű szolgáltatási). Az intenzív agglomerálódási folyamat eredményeként összefüggő, fizikailag egybeépült településszerkezet alakul ki, a települések egymással összenőnek. A hálózati (vonalas) infrastruktúra-rendszerek átfogják, illetve összefogják az agglomeráció egész területét (közlekedés, energiaellátás, közműves vízellátás). Az agglomeráció települési szerkezetének kialakulásában meghatározó szerepe van a központ, illetve társközpontjai településszerkezetének: morfológiai adottságainak, az érintett térség természeti-földrajzi viszonyainak (domborzati adottságok, vízrajzi helyzet), a vonalas infrastruktú-

ra kialakult rendszerei területi-földrajzi elhelyezkedésének. Az agglomeráció területére az intenzív területfelhasználás, a beépítés viszonylagos sűrűsége a jellemző. Megfigyelhető a beépítési magasság (emeletszám) növekedése (két-, sőt háromszintes épületek építésének következményeként).

Agglomerálódó térség: Agglomerálódó térségeknek azokat a településstruktúrákat (településegységeket) nevezhetjük, amelyekben már egyértelműen felismerhetőek az agglomerálódási folyamat ismérvei, de a folyamat még nem tekinthető befejezettnek. Az agglomerálódó térségekben fekvő településekre – a központ kivételével – is jellemző a népességszám gyarapodása, és ennek következményeként a felgyorsuló lakásépítési tevékenység. Az érintett térségek települési, területi összefonódásának, összefüggő településtest kialakulásának intenzitása még elmarad a kialakult agglomerációk esetében megfigyeltektől. Az agglomerálódási folyamat elmélyülésével agglomerációk kialakulásával lehet számolni. Az agglomerálódó térségek települési szerkezetének kialakulását döntő mértékben a hálózati infrastruktúra-rendszerek kiépítettsége, felgyorsuló fejlődése és a természetföldrajzi adottságok határozzák meg. Megfigyelhető a mezőgazdasági hasznosítású területek gyorsuló igénybevétele más jellegű hasznosítás céljaira (zöldmezős beruházások, lakásépítés céljaira, vonalas infrastruktúra-rendszerek, nagy bevásárlóközpontok elhelyezésére stb.). Az agglomerálódó térségekben is megfigyelhető a különböző jellegű, funkciójú építések nyomán a beépítés sűrűségének, helyenként magasságának növekedése.

Településegységes: A településegységesek műszaki-fizikai szerkezetét, térbeli fejlődését alapjaiban a természeti-földrajzi adottságok, az infrastruktúra hálózati rendszereinek területi elhelyezkedése, struktúrája, a központtal kialakult funkcionális kapcsolatok jellege, intenzitása határozza meg. Ezt a folyamatot erősíti a gazdasági kapcsolatrendszer, a munkahely és a lakóhely közötti utazás, a központ különféle jellegű intézményeinek vonzó hatása. Az olyan jellegű területi összefonódás, összeépülés, netán összefüggő településtest kialakulása, amely az agglomerációk létrejöttének egyik sajátos kritériuma, a településegységesek vonatkozásában csekély mértékű vagy hiányzik. Ez a vizsgált településegységesek esetében az együttesen belül csak egyes településekre lehet jellemző (anyaváros és a vele szomszédos település). A településegységesek fejlődése, a városias életkörülmények szélesebb körű elterjedése a területfelhasználás intenzív (intenzívebb) jellegét erősíti.

■ A MUTATÓK KIVÁLASZTÁSA

A lehatárolás módszertanának kialakításához első lépésben kiválasztottuk, hogy melyek azok a mutatók, amelyek a KSH Adattárháza-

ból, valamint a 2011. évi népszámlálás településsoros adataiból használhatók, és a lehetőségekhez mérten kifejezik a fenti definíciókban foglaltakat.

A felhasznált mutatók a következők:

1. Lakónépesség-változás, 2001–2011, %
2. Az 2001–2012. években épített lakások aránya a 2012-es lakásállomány százalékában
3. Népsűrűség, 2011. január 1., fő/km²
4. Az egy állandó lakosra jutó szja-alapot képező jövedelem, 2012, forint
5. Ezer lakosra jutó személygépkocsi, 2012, darab
6. Ingázók aránya a lakónépességhez viszonyítva, 2011, %
7. Az aktív kereső népesség aránya, 2011. október 1., %
8. Az iparban, építőiparban és a szolgáltatásban dolgozók aránya, 2011. október 1., %

9. Naponta a központi településekre eljárók aránya, 2011. október 1., %
10. A vándorlási különbözet, 2001–2011, az időszak eleji népesség százalékában

A felhasznált mutatók skálázása egészen eltérő, így összevethetőségük érdekében a mutatókat normalizáltuk:

$$T = \frac{(x - x_{\min})}{(x_{\max} - x_{\min})}$$

T = az egyes mutatók normalizált értékei

x = az adott mutató értéke az adott településen

x_{\min} = az adott mutató legalacsonyabb értéke

x_{\max} = az adott mutató legmagasabb értéke

A számítás során a normalizált mutatók értékeit átlagoltuk, az eredményül kapott mutatót pedig komplex mutatóként tekintettük.

Az agglomerációk, az agglomerálódó térségek és a nagyvárosi településegységek lehatárolásához a következő kiindulópontokat határoztuk meg:

1. A települések komplex mutató értékének a vidéki átlagnál nagyobbak kell lennie. Ezzel biztosítható az, hogy a településszerkezetből kiemelkedő településstruktúrákat határoljunk le.
2. A korábbi lehatárolásban a központoktól 25 percen belül elhelyezkedő települések szerepeltek. A jelen vizsgálatban ezt a korlátot már nem alkalmaztuk, mert úgy tapasztaltuk, hogy az ingázási útvonalak ennél némileg tágabbak, de méretük központonként változik.
3. A településekről a vizsgált időszakban ne történjen elvándorlás. A lehatárolást e tekintetben is módosítottuk a 2003. évihez képest, ugyanis akkor a lakónépesség csökkenése nem volt megengedett. A jelenlegi demográfiai folyamatokat figyelembe véve a természetes fogyás olyan mértékű és általános jelenség, hogy kizárása a lehatárolás végeredményét az nagyon szűkké tette volna. Így bár a komplex mutató értékét természetesen befolyásolta a népesség változása, azzal kapcsolatban további feltételt nem határoztunk meg. Ezzel szemben a belső migráció folyamatait viszont hangsúlyosabban vettük figyelembe, ezért tekintettük peremfeltételként, hogy a vizsgált települések esetében ne az elvándorlás legyen a jellemző.
4. A korábbi vizsgálattal szemben eltérést jelent az is, hogy a központ és a vonzáskörzet közötti kapcsolat szorosságát nemcsak a komplex mutatóban, hanem peremfeltételként is figyelembe vettük. Így a vonzáskörzetekbe csak azon településeket határoltuk le, melyekről a központba a lakónépesség minimum 10%-a ingázik.

A próbaszámítások eredményeképpen kialakult struktúrát a területi statisztikusok mellett az állami főépítészek is véleményezték. A vélemények befogadása, illetve elvetése alapvetően az ingázási adatok és a komplex mutató alapján történt. Azon településekre vonatkozó javaslatot fogadtunk el, melyek esetében a komplex mutató értéke országos átlag feletti és a központba naponta ingázók aránya a helyben lakó foglalkoztatottak minimum 30%-a. Mintegy 5 esetben fordult elő, hogy bizonyos okokból a jelzett két feltétel közül csak az utolsó teljesült. Csak abban az esetben tettünk kivételt, ha a már lehatárolt települések közé enklávéként szorult egy település.

A 2003. évi számítások nem igazolták a dunaújvárosi és a nagykanizsai településegységek létét. Jelen számítások alapján viszont a jelzett településstruktúra léte igazolható, így bekerült a rendszerbe.

A budapesti agglomeráció kiterjedését a 89/1997. (V.28.) számú Kormányrendelet szabályozza, ezért a jelen kiadványban az abban rögzített településeket vettük figyelembe.

A településgyűttek lehatárolásának összehasonlítása

Megnevezés	2003. évi lehatárolás szerinti településszám	2014. évi lehatárolás szerinti településszám
AGGLOMERÁCIÓK		
Budapesti ^{a)}	81	81
Győri	29	68
Miskolci	13	36
Pécsi	21	41
AGGLOMERÁLÓDÓ TÉRSÉGEK		
Egri	10	17
Szombathelyi	31	52
Zalaegerszegi	29	51
NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSGYŰTTESEK		
Békéscsabai	10	9
Debreceni	9	13
Dunaujvárosi	–	5
Kaposvári	14	23
Kecskeméti	9	8
Nagykanizsai	–	24
Nyíregyházi	5	10
Salgótarjáni	9	10
Soproni	6	12
Szegedi	12	15
Székesfehérvári	13	35
Szekszárdi	5	10
Szolnoki	6	12
Tatabányai	12	11
Veszprémi	10	18

^{a)} A 89/1997. (V.28.) Kormányrendelet alapján.

■ AZ EGYES TELEPÜLÉSEGYÜTTESEKHEZ SOROLT TELEPÜLÉSEK

Budapesti agglomeráció – a 89/1997. (V.28.)
Kormányrendelet szerint: BUDAPEST, Alsóné-
medi, Biatorbágy, Budajenő, Budakalász, Budake-

szi, Budaörs, Csobánka, Csomád, Csömör, Csörög, Délegyháza, Diósd, Dunabogdány, Dunaharaszti, Dunakeszi, Dunavarsány, Ecsér, Érd, Erdőkertes, Felsőpakony, Fót, Göd, Gödöllő, Gyál, Gyömrő, Halásztelek, Herceghalom, Isaszeg, Kerepes, Kisoroszi, Kistarcsa, Leányfalu, Maglód, Majosháza, Mogyoród, Nagykovácsi, Nagytarcsa, Ócsa, Órbottyán, Páty, Pécel, Perbál, Pilisborosjenő, Piliscsaba, Pilisjászfalu, Pilisszántó, Pilisszentiván, Pilisszentkereszt, Pilisszentlászló, Pilisvörösvár, Pócsmegyer, Pomáz, Pusztazámor, Remeteszőlős, Solymár, Sósút, Szada, Százhalombatta, Szentendre, Szigethalom, Szigetmonostor, Szigetszentmiklós, Sződ, Sződliget, Tahitótfalu, Taksony, Tárnok, Telki, Tinnye, Tök, Tököl, Törökbálint, Üllő, Üröm, Vác, Vácrátót, Vecsés, Veresegyház, Visegrád, Zsámbék

Győri agglomeráció: GYŐR, Abda, Árpás, Ásványráró, Bágycsuszóvár, Bakonypéterd, Barbacs, Bezi, Börcs, Bony, Dunaszeg, Dunaszentpál, Écs, Enese, Fehértó, Felpéc, Gönyű, Gyarmat, Gyömrő, Győrasszonyfa, Győrladamér, Győrság, Győrsövényház, Győrszemere, Győrújbarát, Győrúj-
falu, Győrzámoly, Ikrény, Kajárpéc, Kisbobot, Kisbajcs, Kóny, Koronóc, Kunsziget, Lázi, Lébény, Mecsér, Mérges, Mezőörs, Mórighida, Mosonszentmiklós, Nagybajcs, Nagyszentjános, Nyalka, Nyúl, Ötveny, Pannonhalma, Pázmándfalu, Pér, Rábacsécsény, Rábapatonna, Rábaszentmihály, Rábaszentmiklós, Ravazd, Rétalap, Románd, Sikátor, Sokorópátka, Szerecseny, Táp, Tápszentmik-
lós, Tarjánpuszta, Tényő, Tét, Töltéstava, Vámoszabadi, Vének, Veszprémvarsány

Miskolci agglomeráció: MISKOLC, Alacska, Alsószolca, Arnót, Boldva, Bükkaranyos, Bükk-
szentkereszt, Emőd, Felsőszolca, Gesztely, Harsány, Hernádkak, Hernádnémeti, Kisgyőr, Kistokaj,
Kondó, Mályi, Nyékládháza, Onga, Parasznya, Radostyán, Sajóabony, Sajóecseg, Sajókápolna, Sa-
jókeresztúr, Sajólád, Sajólászlófalva, Sajópálfala, Sajópetri, Sajósenye, Sajószentpéter, Sajóvámos,
Szikszó, Szirmabesenő, Újcsanáros, Varbó

Pécsi agglomeráció: PÉCS, Abaliget, Aranyosgadány, Bakonya, Baksa, Berkesd, Bicsérd, Birján,
Bisse, Boda, Bogád, Cserkút, Egerág, Ellend, Görcsöny, Gyód, Hásság, Hosszúhetény, Keszü, Kis-
herend, Kozármisleny, Kökény, Kővágószőlős, Kővágótöttös, Lothárd, Magyarsarlós, Martonfa,
Nagykozár, Olasz, Orfű, Pécsudvard, Pellérd, Pereked, Pogány, Romonya, Szabadszentkirály, Sza-
lánta, Szemely, Szilágy, Túrony, Zók

Egri agglomerálódó térség: EGER, Andornaktálya, Bátor, Demjén, Egerbakta, Egerbocs, Eger-
szalók, Egerszólát, Felsőtárkány, Hevesaranyos, Maklár, Mikófalva, Nagytálya, Noszvaj, Novaj,
Ostoros, Szarvaskő

Szombathelyi agglomerálódó térség: SZOMBATHELY, Acsád, Balogunyom, Bozzai, Bozsok,
Bögöt, Bucsu, Csempezkopács, Dozmat, Egyházsrádóc, Felsőcsatár, Gencsapáti, Gyanógeregye,
Gyöngyösfalu, Horvátlövő, Ják, Kenéz, Kisunyom, Kőszegpaty, Lukácsháza, Megyehíd, Meggyes-
kovácsi, Meszlen, Nurai, Narda, Nemesbőd, Nemeskolta, Nemesrempehollós, Ölbő, Pecöl, Pere-
nye, Pornóapáti, Rám, Salkóveskút, Sé, Sorkifalud, Sorkikápolna, Sorokpolány, Söpte, Szeleste, Ta-
nakajd, Táplánszentkereszt, Torony, Tömörd, Vasasszonyfa, Vaskeresztes, Vassurány, Vasszécseny,
Vasszilvagy, Vát, Vép, Zsennye

Zalaegerszegi agglomerálódó térség: ZALAEGERSZEG, Alibánfa, Almásháza, Alsónemesapáti,
Babosdöbréte, Bagod, Bak, Baktüttös, Becsvölgye, Bocfölde, Boncodfölde, Böde, Búcsúszentlászló,
Csatár, Csonkahegyhát, Dobronhegy, Egervár, Gellénháza, Gomboszeg, Hagyárosbörönd, Hottó,
Kávás, Kemendollár, Kisbucsa, Kiskutas, Kispáli, Lakhegy, Milejszeg, Nagykapornak, Nagyutas,

Nagylengyel, Nagypáli, Nemesapáti, Nemessándorháza, Nemesszentandrás, Pakod, Pálfiszeg, Pethőhenye, Pókaszeptek, Salomvár, Sárhida, Teskánd, Tófej, Vaspör, Vöckönd, Zalabér, Zalabol-dogfa, Zalaszentgyörgy, Zalaszentiván, Zalaszentlőrinc, Zalaszentmihály

Békéscsabai nagyvárosi településeggyüttes: BÉKÉSCSABA, Békés, Csabaszabadi, Doboz, Gyula, Murony, Sarkad, Szabadkigyós, Újkigyós

Debreceni nagyvárosi településeggyüttes: DEBRECEN, Bocskai kert, Ebes, Hajdúbagos, Hajdúhadház, Hajdúsámson, Hosszúpályi, Mikepércs, Monostorpályi, Nyírmártonfalva, Sáránd, Téglás, Vámospércs

Dunaújvárosi nagyvárosi településeggyüttes: DUNAÚJVÁROS, Kisapostag, Kulcs, Nagyvenyim, Rácalmás

Kaposvári nagyvárosi településeggyüttes: KAPOSVÁR, Baté, Cserénfa, Hetes, Juta, Kaposfő, Kaposmérő, Kaposszerdahely, Kaposújlak, Magyaratád, Magyarreges, Mernye, Orci, Sántos, Somogyaszaló, Szenna, Szentbalázs, Taszár, Várda, Zimány, Zselickisfalud, Zselickislak, Zselicszentpál

Kecskeméti nagyvárosi településeggyüttes: KECSKEMÉT, Ágasegyháza, Ballószög, Fülöpjakab, Helvécia, Jakabszállás, Kerekegyháza, Kunszállás

Nagykanizsai nagyvárosi településeggyüttes: NAGYKANIZSA, Bocska, Csapi, Eszteregnye, Fityeház, Fűzvölgy, Gelse, Gelsesziget, Homokkomárom, Hosszúvölgy, Kistréce, Magyarszentmiklós, Magyarszerdahely, Molnári, Murakeresztúr, Nagyréce, Petrivente, Rigyác, Semjénháza, Szepetnek, Sormás, Újudvar, Zalasárszeg, Zalaújlak

Nyíregyházi nagyvárosi településeggyüttes: NYÍREGYHÁZA, Apagy, Kemece, Kótaj, Napkor, Nyírpazony, Nyírtelek, Nyírtura, Sényő, Vasmegyer

Salgótarjáni nagyvárosi településeggyüttes: SALGÓTARJÁN, Cered, Etes, Karancsalja, Karancslapujtő, Kazár, Kishartyán, Mátraszele, Somoskőújfalu, Vizslás

Soproni nagyvárosi településeggyüttes: SOPRON, Ágfalva, Fertőboz, Fertőhomok, Fertőrákos, Harka, Hegykő, Hidegség, Kópháza, Nagycenk, Pereszteg, Pinye

Szegedi nagyvárosi településeggyüttes: SZEGED, Algyő, Bordány, Deszk, Dóc, Domaszék, Ferencszállás, Klárafalva, Kübekháza, Röske, Sándorfalva, Szatmaz, Tiszasziget, Újszentiván, Zsombó

Székesfehérvári nagyvárosi településeggyüttes: SZÉKESFEHÉRVÁR, Aba, Bakonykúti, Csór, Csősz, Fehérvárurgó, Füle, Gánt, Iszkaszentgyörgy, Isztimér, Jenő, Kincsesbánya, Kőszárhegy, Lovasberény, Magyaralmás, Moha, Nádasdladány, Nagylók, Pákozd, Pátka, Polgárdi, Sárkeresztes, Sárkeresztúr, Sárkeszi, Sárosd, Sárszentágota, Sárszentmihály, Seregélyes, Soponya, Söréd, Sukoró, Szabadbattyán, Tác, Úrhida, Zámoly

Szekszárdi nagyvárosi településeggyüttes: SZEKSZÁRD, Decs, Harc, Kakasd, Kéty, Ócsény, Sióagárd, Szálka, Várdomb, Zomba

Szolnoki nagyvárosi településeggyüttes: SZOLNOK, Besenyszög, Rákóczi falva, Rákóczi újfal, Szajol, Szászberék, Tiszajenő, Tiszatenyő, Tiszavárkony, Tószeg, Vezeny, Zagyvárekas

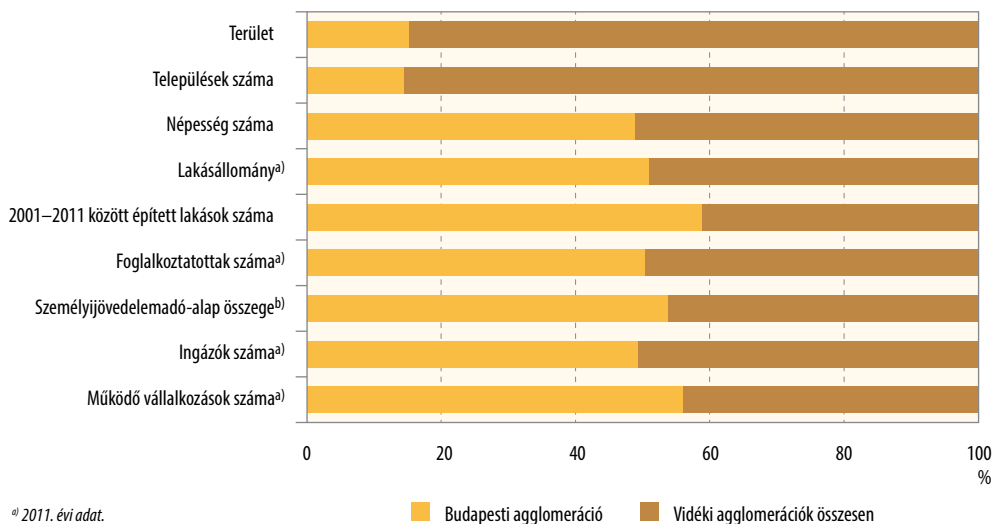
Tatabányai nagyvárosi településeggyüttes: TATABÁNYA, Héreg, Kecskéd, Kömlőd, Környe, Szárliget, Tarján, Várgesztes, Vértessomló, Vértesszőlős, Vértestolna

Veszprémi nagyvárosi településeggyüttes: VESZPRÉM, Bánd, Eplény, Hajmáskér, Hárskút, Herend, Hidegkút, Királyszentistván, Litér, Márkó, Nemesvamos, Olaszfal, Öskü, Sóly, Szentkirályszabadja, Tótvázsony, Veszprémfajsz, Vilonya

*A városi térségek
főbb jellemzői*

- A fejezet célja, hogy bemutassa a városi térségek pozícióját az ország térszerkezetében, valamint, hogy az egyes agglomerációk közti különbségekre rávilágítson. A kiadványnak nem része a – törvény által lehatárolt – Balatoni agglomerálódó térség bemutatása, így ezzel a térséggel ebben a fejezetben sem foglalkozunk. Az ugyancsak törvényileg meghatározott fővárosi agglomeráció sajátos helyet foglal el az ország városi térségei között. Ebben az agglomerációban annyian élnek, mint az összes többiben együttvéve, és a legtöbb vizsgált mutató esetében is jelentős a térség részesedése.

1. ábra A budapesti agglomeráció helye az ország városi térségei között, a főbb mutatók szerint, 2013

Mindezek miatt az összehasonlításban nem jelenik meg Budapest és vonzáskörzete. A fejezetben vizsgált területi egységek a vidéki agglomerációk, agglomerálódó térségek, illetve nagyvárosi településgyűttek. Elemzésünkben a három megkülönböztetett településkategóriát összefoglaló néven vidéki agglomerációnak nevezzük.

■ VÁROSI TÉRSÉGEK AZ ORSZÁG TÉRSZERKEZETÉBEN

A 2014. évi lehatárolás szerint a 21 vidéki agglomerációhoz összesen 480 **település** tartozott. Az agglomerációk kiemelkedő szerepére utal, hogy az ország területének 15%-án koncentrálódik a népesség 27%-a, mintegy 2,7 millió ember.

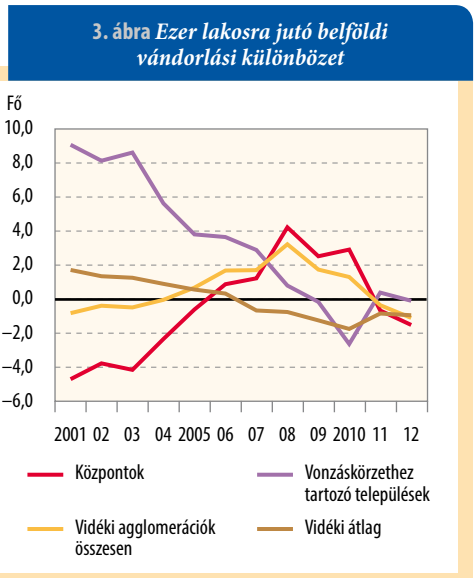
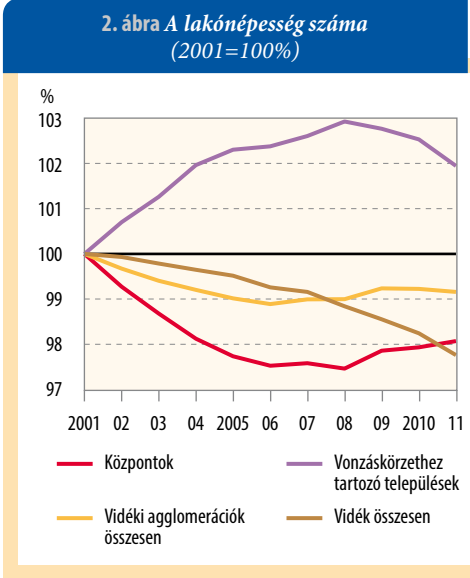
2001 és 2011 között a vidéken (Budapesten kívül) élők lélekszáma folyamatosan csökkent. Az agglomerációkat a fogalmi meghatározások szerint népességyarapodás jellemzi, ennek ellenére a vizsgált tíz év alatt az e térségekben élők száma kismértékben csökkent. Az agglomerációk belső szerkezetét tekintve megállapítható, hogy 2008-ig a vonzáskörzethez tartozó településeken élő **népesség** száma folyamatosan nőtt, míg a központok népessége csökkent. 2008-at követően e folyamat megfordult.

A népességváltozás tényezői közül az agglomerációkban a belföldi vándorlás meghatározó. 2001–2008 között a vándorlási különbözet emelkedett, így az időszak kezdeti éveit jellemző negatív egyenleg pozitívvá vált. Az ezt követő csökkenő tendencia eredményeként a 2012. évi vándorlási egyenleg már a 2001. évi szintre esett vissza. Az évezred elején a vonzáskörzethez tartozó településekre egyértelműen többen vándoroltak, mint ahányan elhagyták azokat, míg a központokra általában ennek az ellenkezője volt jellemző. Ez a különbség folyamatosan csökkent, sőt 2008–2010 között a központok pozitív vándorlási különböze- te már meghaladta a vonzáskörzetekét.

Az agglomerációkban élő népesség korössze- tétele kedvezőtlenebb a vidéki átlagnál. Ezekben a térségekben száz 15 éven alulira 4-gyel több 64 évesnél idősebb jut. Az agglomerációk belső szerkezetében jelentős a különbség: a vonzáskörzethez tartozó településeken megközelítőleg ugyan- anyi időszerű él, mint gyermekkorú, míg a központokban 126 időszerű jut száz gyermekkorúra.

A vidéki lakásállomány harmada a vizsgált városi térségekben, negyede pedig ezek központjaiban található. A lakásállomány 2002–2011 között nagyobb mértékben (7,5%) növekedett az agglomerációkban, mint vidéken (6,1%). A térségeken belül a városkörnyékeket jellemezte intenzívebb építkezés.

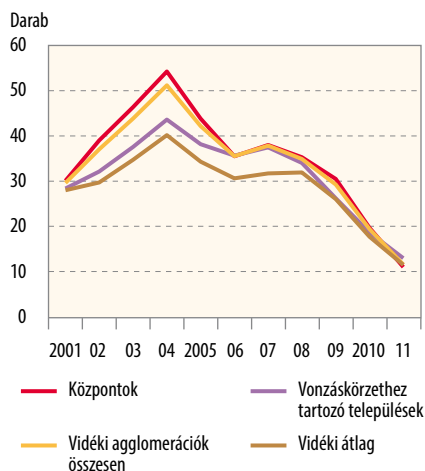
A 2001–2011 közötti időszak első felében a tízezer lakosra jutó épített lakások számát tekintve számottevő volt az eltérés az agglomerációk és a vidék, valamint a központok és a környékük között is. A gazdasági válság a lakásépítések visszaesésében is megmutatkozott: 2012-ben harmadannyi la- kást építettek az agglomerációkban és vidéken is, mint 2008-ban. A válság következményeként a vizsgált térségek közti különbségek elsimultak.

A vidéki agglomerációkban a lakásépítések az elmúlt időszakban jól követték a népesség mozgását. A belföldi vándorlások egyenlegének 2001–2011 közötti évi átlaga szoros kapcsolatban áll az újépítésű lakások arányával. Vagyis általában azokban az agglomerációkban magas az új építésű lakások aránya, amelyek nagy, pozitív vándorlási különbözettel rendelkeznek.

A foglalkoztatottság szempontjából az agglomerációk lakossága jobb helyzetben van, mint az ország többi részén élők. A foglalkoztatási arány a 15 éves és idősebb népességből 47,5% volt a 2011-es népszámlálási adatok szerint, míg a vidéki átlag 2,1 százalékponttal elmaradt ettől. A központokat nagyobb foglalkoztatottság jelle-

4. ábra Tízezer lakosra jutó épített lakások száma

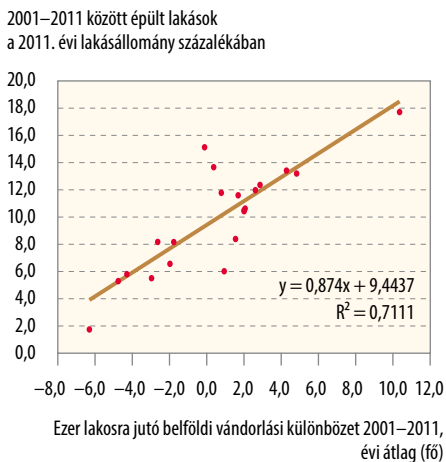
mezte, mint a környezetükben lévő településeket: előbbiekben a 15 éves és idősebb népesség 47,8%-a foglalkoztatott, míg az utóbbiakban 46,7%-a.

A foglalkoztatottak lakóhelye és munkahelye egyre inkább szétválik: 2001-ben a vidéken élő foglalkoztatottak 65%-a azon a településen dolgozott, ahol lakott, míg 2011-ben 59% volt ez az arány. Az agglomerációkban hasonló mértékű volt a csökkenés. Ezekben a térségekben a központ és városkörnyék közötti kapcsolat szoros, az ingázás intenzitása magas. A központokban élő foglalkoztatottak 86%-a helyben dolgozott, míg a vonzáskörzethez tartozó településeken élő foglalkoztatottak 66%-a ingázásra kényszerült, 46%-a a központba járt.

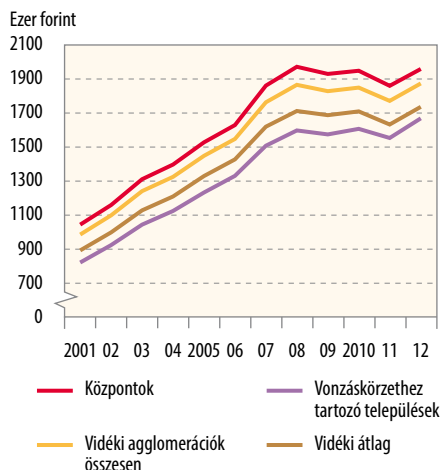
A kedvezőbb foglalkoztatottsági helyzettel összefüggésben az agglomerációkban az adófizetők aránya is magasabb a vidéki átlagnál, 2,1 sz

alékponttal. A központok népességének 46%-a, a vonzáskörzethez tartozó települések népességének 45%-a adófizető. Egy adófizetőre az agglomerációkban 1873 ezer forint személyijövedelemadó-alapot képező jövedelem jutott 2012-ben, míg a vidéki átlag 1735 ezer forint volt. A központok és környékük között még jelentősebb a különbség, 292 ezer forint a központok javára. Az időbeli alakulást tekintve elmondható, hogy a központok, a vonzáskörzethez tartozó települések és a vidék átlaga viszonylag együtt mozgott 2001–2012 között. 2001–2008 között általános tendencia, hogy növekedett az egy adófizetőre jutó személyijövedelemadó-alapot képező jövedelem. Ezzel párhuzamosan az agglomerációk és a vidék, valamint a központok és a vonzáskörzetük közti különbség is folyamatosan nőtt. Ezt követően stagnálás figyelhető meg, ezzel együtt a különbségek is csökkentek.

5. ábra A lakásépítés és a belföldi vándorlás kapcsolata a vidéki agglomerációkban

6. ábra Egy adófizetőre jutó személyi-jövedelemadó-alapot képező jövedelem

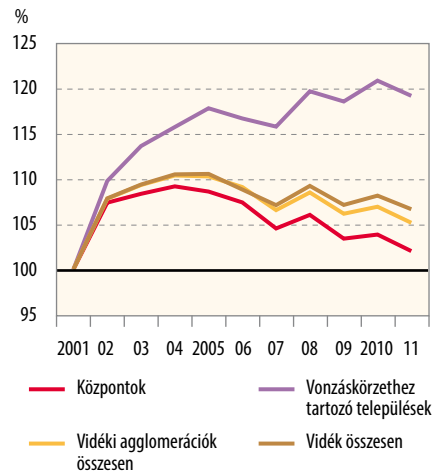

A VÁROSI TÉRSÉGEK FŐBB JELLEMZŐI

A központok foglalkoztatás szempontjából meghatározó szerepére utal az is, hogy területükön átlagosan 83 működő vállalkozás jut ezer lakosra, míg a városkörnyéken 53. Ugyanakkor a működő vállalkozások abszolút száma 2001–2011 között a vonzáskörzetekben jelentősebb mértékben növekedett, mint a központi településeken. Vagyis a központok közelében elhelyezkedő területek szerepe a vállalkozásalapítás szempontjából felértékelődött.

Összességében megállapítható, hogy a vidéki agglomerációk társadalmi, gazdasági szempontból jóval fejlettebbek, mint a vidéki átlag. Az agglomerációkon belül pedig a legtöbb mutató szerint jelentős különbségek rajzolódnak ki a központ és a vonzáskörzethez tartozó települések között.

7. ábra A működő vállalkozások száma (2001=100)

1. tábla A városi térségek helye a térszerkezetben, 2013

Mutató	Vidéki agglomerációk összesen	Viszonyítás
Terület, km ²	14 163	Ország területének 15%-a
Települések száma, darab	480	Ország településeinek 15%-a
Népesség száma, fő	2 661 380	Ország népességének 27%-a
Száz gyermekkorúra jutó időskorú, fő	118	Vidéki átlag: 114
Foglalkoztatási arány (a 15 éves és idősebb népességből), % ^{a)}	47,5	Vidéki átlag: 45,4
Ingázók aránya a foglalkoztatottakból a vonzáskörzethez tartozó településeken, % ^{a)}	66	Vidéki átlag: 40
Egy adófizetőre jutó személyi-jövedelemadó-alapot képező jövedelem, ezer forint ^{b)}	1873	Vidéki átlag: 1735
Ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma, darab ^{a)}	75	Vidéki átlag: 61

^{a)} 2011. évi adat. ^{b)} 2012. évi adat.

■ **A VÁROSI TÉRSÉGEK TÁRSADALMI-GAZDASÁGI KÜLÖNBΣÉGEI**

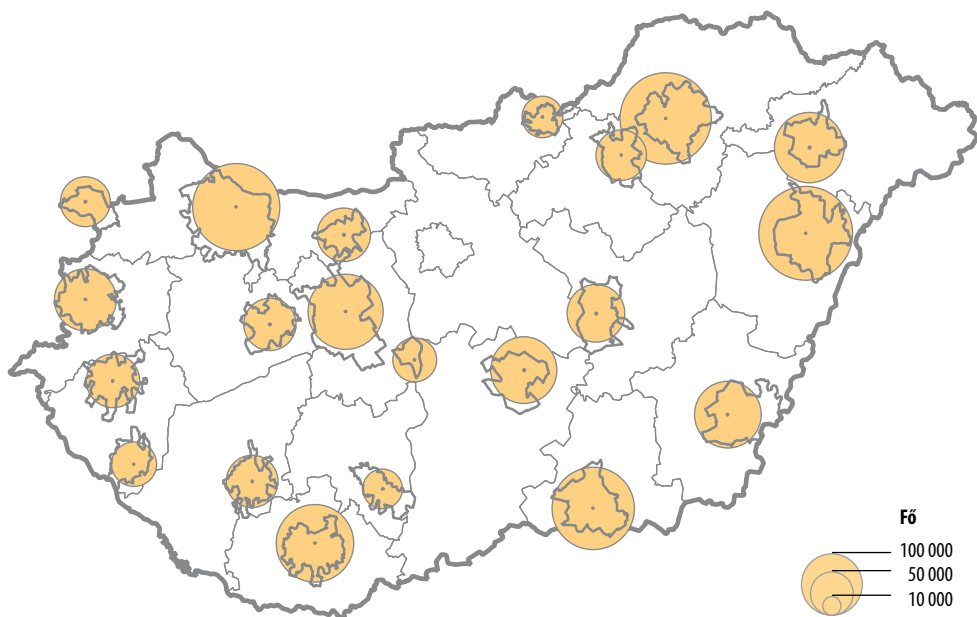
muk pedig egytizedével emelkedett. 2003-hoz képest a lehatárolt térségek köre a dunaújvárosi, illetve a nagykanizsai nagyvárosi településegüttessel bővült. 2003-ban a szombathelyi agglomerálódó térség foglalta magában a legtöbb (31) települést, tíz évvel később viszont a győri agglomeráció, 68 települést. A települések száma Győr vonzáskörzetében nőtt leginkább, 39-cel, míg a tatabányai, kecskeméti, illetve a békéscsabai térségben eggyel csökkent. 2013-ban a székesfehérvári, a miskolci és a győri térség területi kiterjedése több mint kétszerese volt a tíz évvel korábbinak, ezáltal nemcsak a települések száma, hanem a területe alapján is a győri agglomeráció vált a legnagyobb térséggé. A jelenlegi és a korábbi lehatárolás szerint is a debreceni településegüttésben éltek a legtöbben, a szekszárdiban pedig a legkevesebben. A népesség 2013. évi száma a székesfehérvári és a győri térségben haladta meg leginkább – 43–45 ezer fővel – a tíz évvel korábbi értéket, míg a tatabányai településegüttésben 48 ezer fővel kevesebben éltek, mint a 2003. évi lehatárolás időpontjában.

A 2014. évi lehatárolást alapul véve az egyes városi térségek a legtöbb vizsgált mutatóban jelentősen különböznek egymástól.

A legnépesebb, 268 ezer fős debreceni településegüttés **lakóinak száma** 5,6-szerese a legalacsonyabb népességszámmal rendelkező szekszárdi térségnek. A településszerkezeti sajátosságok következtében az Alföldön található, kevesebb települést magukban foglaló, de nagy népességgel rendelkező debreceni, kecskeméti, békéscsabai térségben az átlagos településméret meghaladta a 15 ezer főt, míg az aprófalvas térségek agglomerációiban (nagykanizsai, szombathelyi, zalaegerszegi) 3 ezer fő alatt maradt.

A 2003. évi és a 2014. évi lehatárolásokat összehasonlítva a vidéki agglomerációk **településeinek száma** majdnem megduplázódott, területi kiterjedésük másfélszeresére nőtt, népességszámuk pedig egytizedével emelkedett.

8. ábra A vidéki agglomerációk lakónépessége, 2013

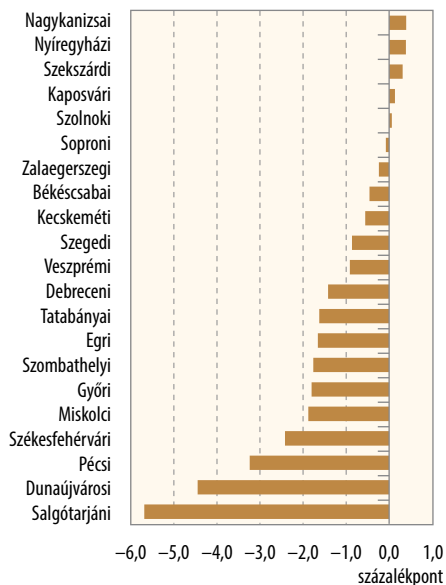
A VÁROSI TÉRSÉGEK FŐBB JELLEMZŐI

2. tábla A 2003. évi, illetve a 2014. évi lehatárolás közötti főbb különbségek a vidéki agglomerációkban*

Megnevezés	2003. évi lehatárolás			2014. évi lehatárolás		
	Település-szám	Terület, km ²	Lakó-népesség	Település-szám	Terület, km ²	Lakó-népesség
AGGLOMERÁCIÓK						
Győri	29	783	183 067	68	1 607	227 704
Miskolci	13	460	218 490	36	982	256 713
Pécsi	21	430	179 567	41	671	183 406
AGGLOMERÁLÓDÓ TÉRSÉGEK						
Egri	10	344	75 104	17	482	77 861
Szombathelyi	31	561	120 995	52	817	117 815
Zalaegerszegi	29	349	77 561	51	601	87 852
NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTESZ						
Békéscsabai	10	1 044	157 264	9	926	135 779
Debreceni	9	805	237 994	13	1 082	267 949
Dunaújvárosi	–	–	–	5	163	59 438
Kaposvári	14	300	82 833	23	476	84 259
Kecskeméti	9	840	139 316	8	666	133 434
Nagykanizsai	–	–	–	24	422	62 290
Nyíregyházi	5	405	133 371	10	554	148 416
Salgótarjáni	9	235	55 884	10	256	50 975
Soproni	6	243	65 693	12	344	75 313
Szegedi	12	713	200 687	15	804	204 301
Székesfehérvári	13	543	125 372	35	1 360	167 908
Szekszárdi	5	359	55 437	10	425	48 112
Szolnoki	6	371	96 820	12	660	101 996
Tatabányai	12	436	134 434	11	324	86 151
Veszprémi	10	327	77 325	18	539	83 708
Összesen	253	9 548	2 417 214	480	14 163	2 661 380

* A 2003. évi lehatárolásnál 2003. évi adatok, a 2014. évi lehatárolásnál 2013. évi adatok szerepelnek.

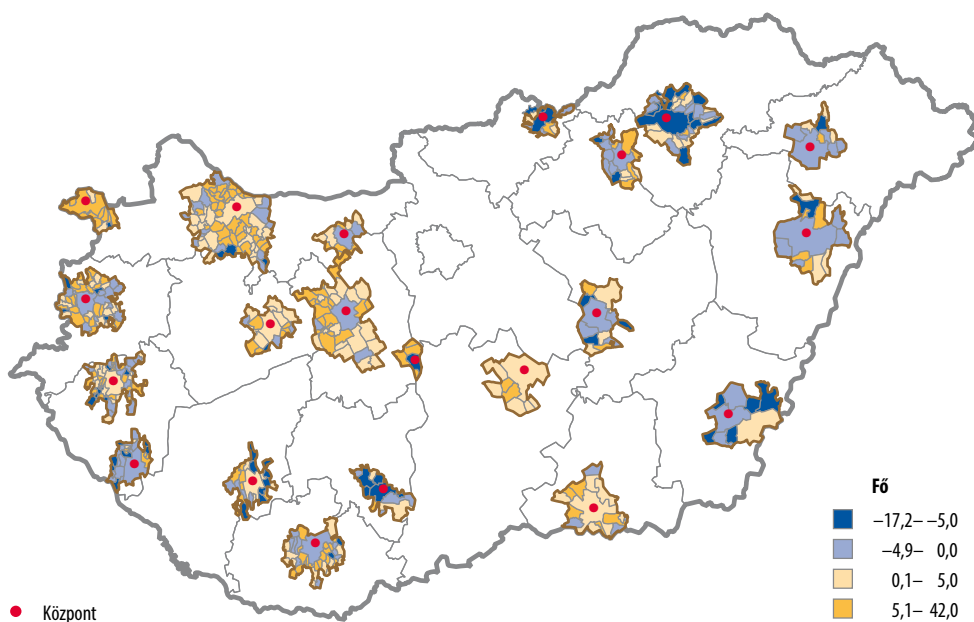
9. ábra A központban élők arányának változása 2001 és 2013 között

Az alacsony településszámú kecskeméti, soproni, nyíregyházi térségben, valamint a sok, de alacsony lélekszámú településsel rendelkező pécsi térségben a népesség legalább nyolctizede a központban élt. A sok településsel rendelkező, de nem aprófalvas székesfehérvári és győri térségben, valamint az alacsony településszámú, ugyanakkor a központ mellett több nagyobb várost (Gyula, Békés) magában foglaló békéscsabai térségben ez az arány 60% alatt maradt. A központban élők aránya csak 5 térségben növekedett 2001–2013 között, tehát a lehatárolt térségek jelentős többségében a népességkoncentráció csökkent. A legnagyobb mértékben a salgótarjáni térségben, 79%-ról 73%-ra.

A népesség száma a vizsgált 21 agglomerációból 9-ben növekedett 2001 és 2011 között. Az időszak folyamán a legnagyobb, 10%-os növekedés a soproni településegységet jellemezte. A legnagyobb, 12%-os csökkenés pedig a salgótarjáni térségben volt.

10. ábra Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet, 2001–2012. évek átlaga

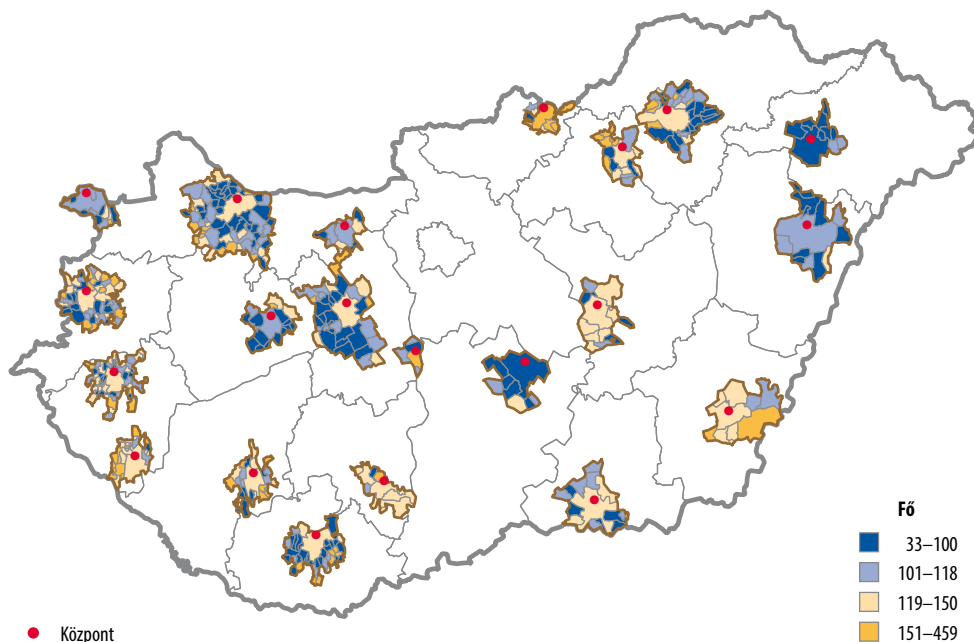
A VÁROSI TÉRSÉGEK FŐBB JELLEMZŐI

2001 és 2012 között a belföldi vándorlási egyenleg évi átlaga 12 agglomerációban volt pozitív. Ezek főleg Nyugat-Magyarországon, illetve Közép-Dunántúlon helyezkednek el. A kecskeméti, a soproni, a székesfehérvári, a tatabányai és a dunaujvárosi térségben a települések legalább 80%-át pozitív vándorlási egyenleg jellemezte. Az ország keleti és délnyugati felében lévő agglomerációknál jóval alacsonyabb ez az arányszám, a békéscsabai településeggyüttesben mindössze 11%. Az agglomerációk többségének központjában az elvándorlók száma meghaladta az odavándorlók számát. Ez alól néhány Nyugat- és Közép-Dunántúlon, illetve Dél-Alföldön található központ (Győr, Veszprém, Sopron, Zalegerszeg, Kaposvár, Kecskemét és Szeged) képez kivételt.

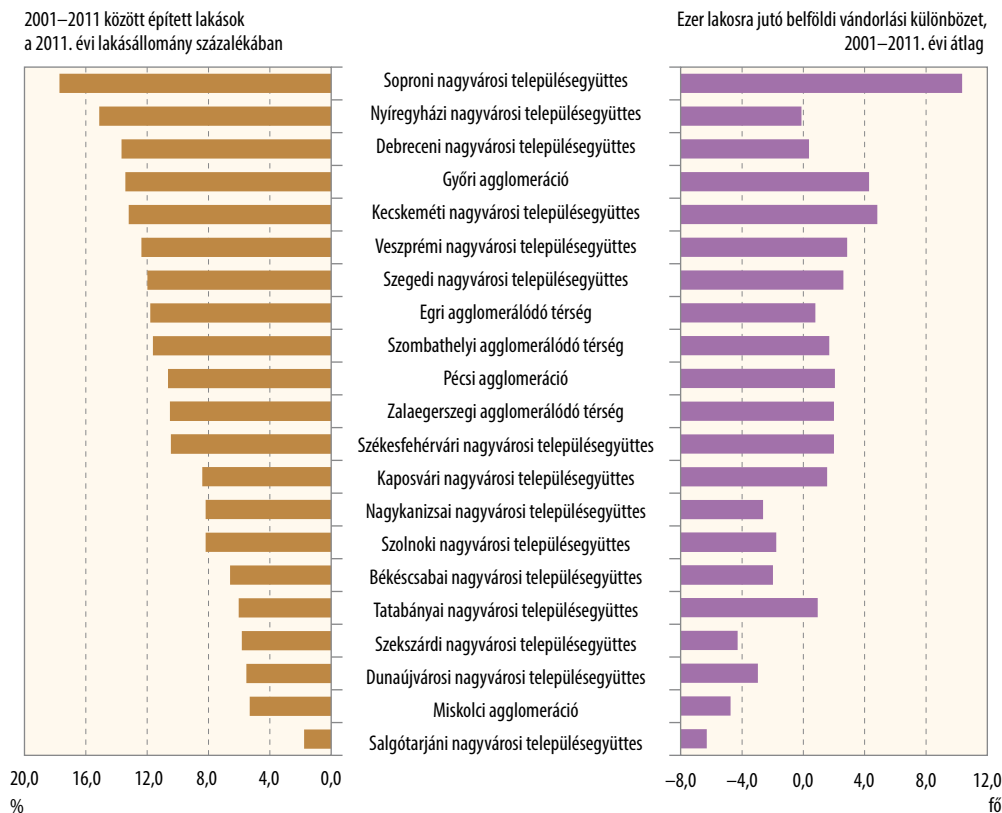
Az agglomerációkban általában több időskorú él, mint gyermekkorú, mindössze a nyíregyházi és a kecskeméti településeggyüttesben fordított a helyzet. A legelőregedettebbek a nagykanizsai, dunaujvárosi, salgótarjáni térségek, ahol legalább 140 időskorú jut száz gyermekkorúra. A nyíregyházi, veszprémi, debreceni térségben a települések több mint 60%-ában több gyermekkorú él, mint időskorú. A békéscsabai térségben viszont minden településen meghaladja az időskorúak száma a gyermekkorúakét. A központok korösszetétele kedvezőtlenebb, mint a vonzáskörzethez tartozó településeké, csak Kecskeméten, illetve Nyíregyházán nincsenek többségben az időskorúak.

A vidéki agglomerációkban összességében 2001–2011 között épült a 2011. évi **lakásállomány** 10%-a. A térségek közötti különbségek nagyok: míg a soproni településeggyüttesben 18% volt ez az arány, addig a salgótarjáni településeggyüttesben csak 1,8%. A lakásépítések alakulása szorosan összefügg a vándorlási folyamatokkal; általánosságban jellemző, hogy 2001–2011 között azokban a térségekben épült sok lakás, amelyekben a bevándorlók száma jelentősen meghaladta az elvándorlók számát.

11. ábra Száz gyermekkorúra jutó időskorú, 2013

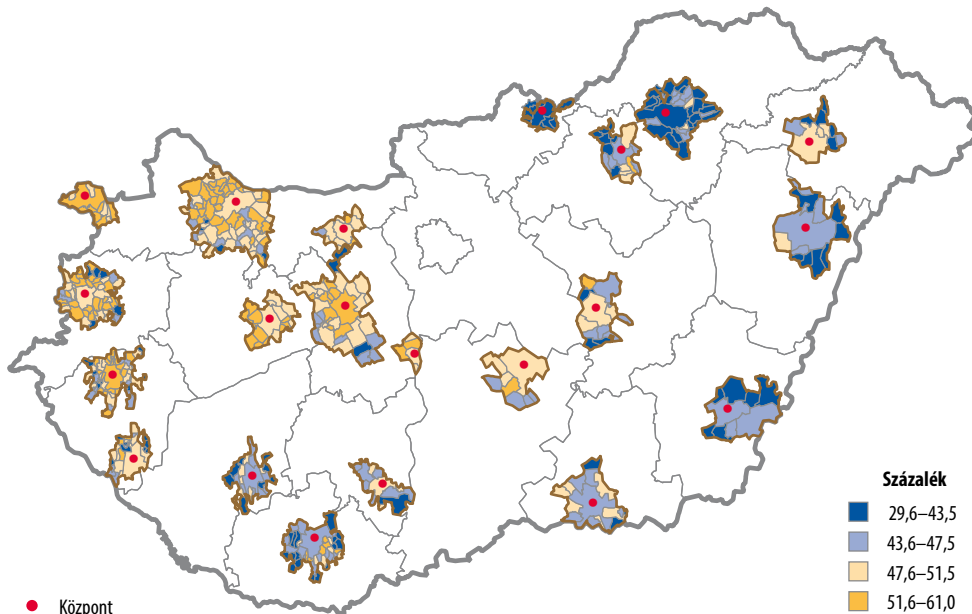
12. ábra A lakásépítés és a belföldi vándorlás alakulása a vidéki agglomerációkban

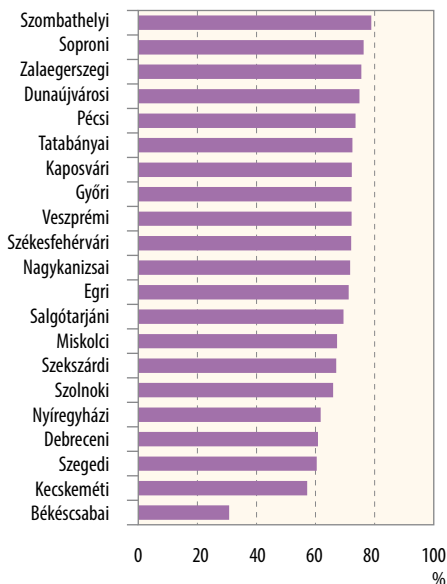
Ugyanez az összefüggés megfigyelhető az agglomerációk települési szintjén is. A soproni, dunaújvárosi, veszprémi, debreceni térségben a települések több mint kétharmadában a 2001–2011 között épült lakások aránya meghaladta a vidéki agglomerációs átlagot, a békéscsabai és a salgótarjáni térségben viszont egyetlen ilyen település sem volt. A központokat tekintve Sopronban a legmagasabb (18%) míg Salgótarjában a legalacsonyabb (1,4%) a mutató értéke.

Az egyes agglomerációkban a népesség **foglalkoztatottsága** rendkívül tág határok között szóródik. 2011-ben az agglomerációkat együttvéve a 15 éves és idősebb népesség 47,5%-a volt foglalkoztatott. Ehhez képest a soproni településeggyüttest 51,8%-os, míg a salgótarjáni 40,0%-os érték jellemezte. Az országon belül jól kirajzolódik egyfajta nyugat-kelet ellentét; a soproni, szombathelyi, veszprémi, zalaegerszegi, győri térségekben 8 százalékponttal magasabb a foglalkoztatottság, mint a salgótarjáni, miskolci, békéscsabai térségekben. A dunaújvárosi, soproni, veszprémi, tatabányai, győri térségekben a települések legalább 80%-ában haladta meg a foglalkoztatottság a vidéki agglomerációs átlagot. Ezzel szemben a debreceni, miskolci, békéscsabai, salgótarjáni térségekben a települések kevesebb mint 10%-ában volt az átlagosnál nagyobb ez az érték. A központok közül Zalaegerszeg (52,1%) és Salgótarján (40,7%) képviselte a két szélső értéket.

13. ábra Foglalkoztatási arány, 2011

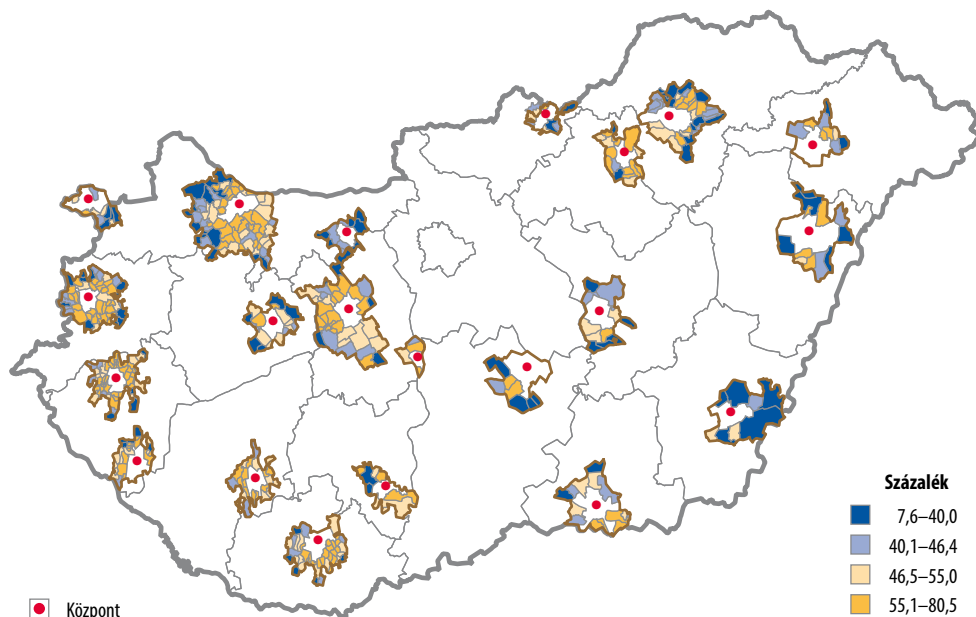
14. ábra Ingázók aránya a foglalkoztatottakból a vonzáskörzethez tartozó településeken, 2011

Az **ingázási** adatokat tekintve általánosságban elmondható, hogy az Alföldön elhelyezkedő térségekben az ingázók aránya alacsonyabb az átlagnál, míg a nyugati térségekben magasabb. A vonzáskörzet településein élő foglalkoztatott nyolctizede ingázott a szombathelyi agglomeráló térségben, míg a békéscsabai település-együttesben csak a háromtizede.

Más a helyzet, ha a központokba történő áramlást nézzük. Az egri, valamint az aprófalvas szerkezettel, az övezeti településeken helyben kevés munkalehetőséggel rendelkező pécsi, zalaegerszegi, kaposvári, szombathelyi térségekben a foglalkoztatottak több mint 54%-a a központban dolgozott. Ugyanakkor a többközpontú békéscsabai település-együttesben a városkörnyéken élő foglalkoztatottak 18%-a járt Békéscsabára. Központ és vonzáskörzete között szoros volt a kapcsolat ingázás tekintetében a kaposvári, a zalaegerszegi, az egri térségben, ahol a vonzáskörzethez tartozó települések több mint nyolctizedében a központba ingázók aránya megha-

15. ábra A központba ingázók aránya a foglalkoztatottakból, 2011

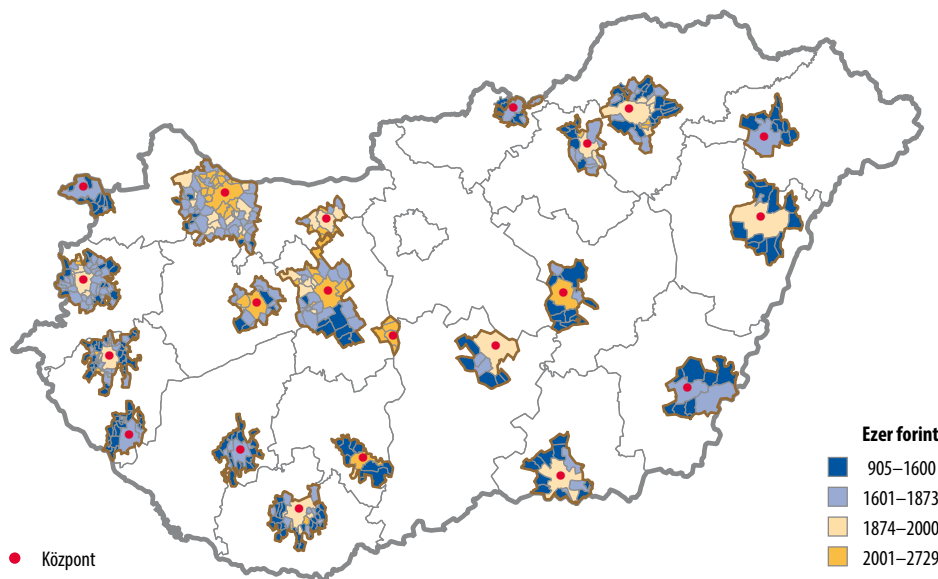

ladta a 46,4%-os vidéki agglomerációs átlagot. Ezzel szemben a tatabányai térség valamennyi települése ezen átlag alatt maradt. A központok munkaerő-megtartó erejét jól mutatja, hogy mekkora a helyben lakó és dolgozó foglalkoztatottak aránya az összes foglalkoztatottból. A Debrecenben és a Pécsen lakó foglalkoztatottak 90%-a helyben dolgozik, míg Tatabányán ez az arány csak 72%.

A **jövedelmi viszonyokat** vizsgálva hasonló a területi kép, mint a foglalkoztatottságnál. Az egy adófizetőre jutó személyijövedelemadó-alapot képező jövedelem a győri agglomerációban 446 ezer forinttal volt nagyobb, mint a békéscsabai agglomerációban. A dunaiújvárosi, a tatabányai, a győri, a székesfehérvári térségben a mutató értéke a települések legalább 40%-ában haladta meg az 1873 ezer forintos vidéki agglomerációs átlagot, míg a békéscsabai, a soproni, a nyíregyházi, a nagykanizsai, a kaposvári, a salgótarjáni térségben egyik település sem ért el ezt. A térségi központok közül Székesfehérvár emelkedett ki, egy adófizetőre 2249 ezer forint személyijövedelemadó-alapot képező jövedelem jutott. Az ellenpólus Sopron volt, a székesfehérvárinál 558 ezer forinttal kisebb értékkel. Ebben feltehetően közrejátszik az is, hogy az itt élő foglalkoztatottak kiugróan nagy része, 14%-a külföldre járt dolgozni, azok pedig, akik Sopronban adóztak, alacsony jövedelemmel rendelkeztek.

A jövedelmi egyenlőtlenségekben meglévő területi különbségek valamelyest csökkentek. 2001-ben a dunaiújvárosi településeggyüttesben volt a legnagyobb az egy adófizetőre jutó személyijövedelemadó-alapot képező jövedelem, 19%-kal meghaladva a vidéki agglomerációs átlagot, míg a békéscsabai térségben volt a legkisebb, 14%-kal elmaradva attól. 2012-ben a legnagyobb jövedelmű győri agglomeráció 111%-os értéke 24 százalékponttal haladta meg a békéscsabai településeggyüttesét. A pozíciókat tekintve jelentős átrendeződés nem volt a két időpont között. 2001-ben 13 térségnek volt átlag alatti értéke, ezek közül a kecskeméti és az egri térség 2012-re átkerült az átlag feletti kategóriába. A 2001-ben átlag feletti értékkel rendelkező valamennyi térség 2012-ben is átlag felett volt.

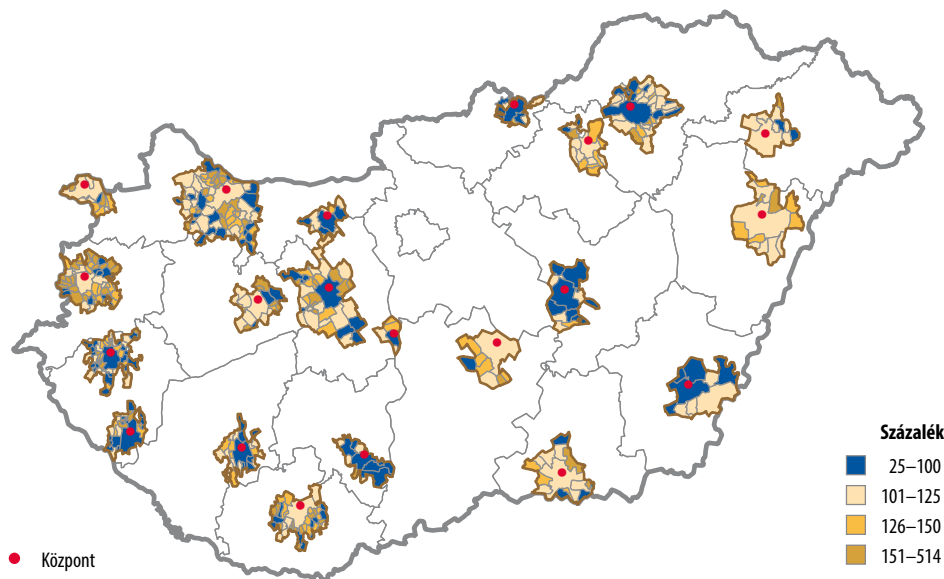
16. ábra Egy adófizetőre jutó személyijövedelemadó-alapot képező jövedelem, 2012

Az egyes agglomerációk között számottevő az eltérés a **vállalkozási aktivitást** tekintve. 2011-ben ezer lakosra a szekszárdi térségben 86, a salgótarjániban pedig 58 működő vállalkozás jutott. A vállalkozások a központokban koncentráálódtak, az agglomerációk összes működő vállalkozásainak 79%-a ezekben a városokban található. A debreceni térség valamennyi településében növekedett a működő vállalkozások száma 2001-hez képest, míg a salgótarjáni, a szolnoki, a békéscsabai térségekben ez a települések kevesebb mint felére volt jellemző. Összességében a vonzáskörzethez tartozó települések 73%-ában növekedett a vállalkozások száma, a 21 központból pedig 11-ben, főleg a nagyvárosokban (Debrecen, Szeged, Pécs, Győr). 2011-ben Sopronban 14%-kal több, Salgótarjánban viszont 19%-kal kevesebb vállalkozás működött, mint egy évtizeddel korábban.

Összefoglalásként megállapíthatjuk, hogy a lehatárolt térségek már a legáltalánosabb jellemzők tekintetében is nagyon különböznek egymástól, hiszen a települések száma szerint 14-szeres, területnagyság szerint 10-szeres, népességnagyság szerint pedig 6-szoros a különbség. Mindezek mellett – de ezekhez az alapvető jellemzőkhöz szorosan kapcsolódóan – a településszerkezeti különbségek is hatással vannak az eredményekre, hiszen az Alföld térségei kevés, de nagy területű és népességű településekből állnak, az ország délnyugati, északkeleti részét viszont az aprófalvas szerkezet jellemzi. Az is meghatározó, hogy adott térségben a központok mellett található-e más város, hasonló funkciókkal, mint amilyenekkel a központ rendelkezik, vagyis az adott térség egyközpontú vagy többközpontú. Természetesen ezek mellett jelentős befolyásoló tényező még az is, hogy a központok és vonzáskörzetük között milyen szoros a kapcsolat, mennyire van hatással a központ a környezetére. Utoljára pedig még egy fontos tényezőt kell kiemelni, a földrajzi elhelyezkedést, hiszen a legtöbb mutató szerint a nyugati és a keleti országrész közötti különbség határozottan körvonalazódik hazánk térszerkezetében.

17. ábra A működő vállalkozások számának változása 2001 és 2011 között
(2001=100)

3. tábla Összefoglaló táblázat a városi térségek főbb különbségeiről, 2013

Mutató	Minimum érték		Maximum érték	
	adata	térsége	adata	térsége
Központban élők aránya, %	45	Békéscsabai nagyvárosi településeggyüttes	84	Kecskeméti nagyvárosi településeggyüttes
Népesség (2001=100), % ^{a)}	87,6	Salgótarjáni nagyvárosi településeggyüttes	109,8	Soproni nagyvárosi településeggyüttes
Száz gyermekkorúra jutó időskorú, fő	94	Nyíregyházi nagyvárosi településeggyüttes	152	Salgótarjáni nagyvárosi településeggyüttes
Foglalkoztatási arány (a 15 éves és idősebb népességből), % ^{a)}	40,0	Salgótarjáni nagyvárosi településeggyüttes	51,8	Soproni nagyvárosi településeggyüttes
Központba ingázók aránya a foglalkoztatottakból a vonzáskörzethez tartozó településeken, % ^{a)}	18	Békéscsabai nagyvárosi településeggyüttes	57	Pécsi agglomeráció
Egy adófizetőre jutó személyi-jövedelemadó-alapot képező jövedelem, ezer forint ^{b)}	1 632	Békéscsabai nagyvárosi településeggyüttes	2 079	Győri agglomeráció
Ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma, darab ^{a)}	58	Salgótarjáni nagyvárosi településeggyüttes	86	Szekszárdi nagyvárosi településeggyüttes

^{a)} 2011. évi adat. ^{b)} 2012. évi adat.

1.

Agglomerációk

1.1. BUDAPESTI AGGLOMERÁCIÓ

1.1.1. tábla A budapesti agglomeráció főbb jellemzői, 2013

Mutatók	Budapest	Vonzott települések	Agglomeráció összesen	Agglomerációhoz nem tartozó Pest megyei települések	Pest megye összesen	Országosan
Terület, km ^{2a)}	525	2 013	2 538	4 378	6 391	93 024
Települések száma, darab ^{b)}	1	80	81	107	187	3 154
Átlagos településnagyság, fő ^{a)}	1 735 711	10 077	31 381	3 851	6 514	3 142
Városi népesség aránya, % ^{a)}	100,0	75,7	92,3	45,6	65,5	69,3
Népesség száma, fő	1 735 711	806 124	2 541 835	412 048	1 218 172	9 908 798
Száz gyermekkorúra jutó időskorú, fő	148	85	124	106	91	119
Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet éves átlaga, fő ^{b)}	0,2	15,9	5,0	4,0	11,7	–
Munkanélküliségi ráta, % ^{c)}	10,4	10,2	10,3	13,0	11,1	12,6
Foglalkoztatási arány, % ^{c)}	51,2	51,4	51,3	45,4	49,4	46,4
Száz foglalkoztatottra jutó nem foglalkoztatott, fő ^{c)}	122	135	126	161	143	152
Ingázók a foglalkoztatottak %-ában ^{c)}	10,1	63,8	26,5	57,7	61,8	34,0
Adófizetők aránya, % ^{d)}	42,9	43,9	43,2	41,2	43,0	44,3
Egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem, ezer forint ^{d)}	2 548	2 314	2 470	1 701	2 115	1 888
A 2001–2011 között épített lakások aránya a 2011. évi lakásállomány %-ában	11,6	23,1	14,5	10,1	18,5	9,7
Száz lakott lakásra jutó lakos, fő ^{c)}	213	281	231	272	278	248
Ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma, darab ^{c)}	110	82	101	52	72	69
Szolgáltatás ágban működő vállalkozások aránya, % ^{c)}	87,4	80,3	85,5	72,3	78,3	79,6

^{a)} A 2014. január 1-jei közigazgatási beosztás szerint. ^{b)} 2001–2012 között. ^{c)} 2011. évi adat. ^{d)} 2012. évi adat.

1.1.1. TERÜLET, TELEPÜLÉSSZERKEZET

A főváros körül kialakult budapesti agglomeráció Magyarország legnagyobb területű és legtöbb településből álló agglomerációja. Települései a Duna két partján, illetve két nagyobb szigetén, a

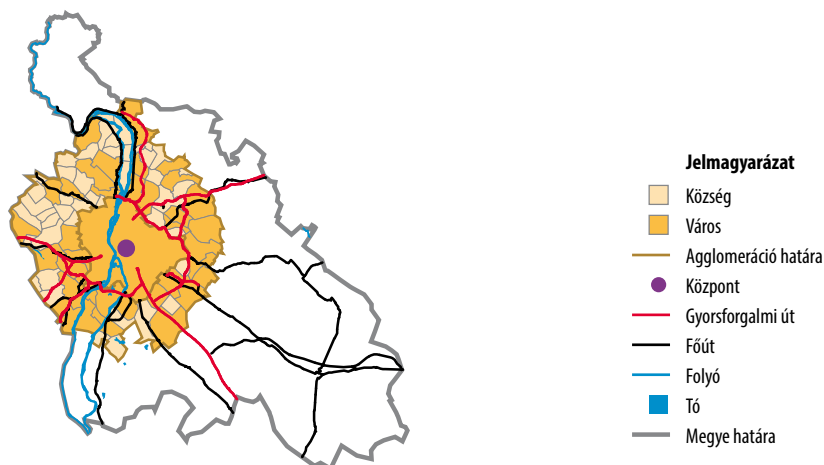
Csepel-szigeten és a Szentendrei-szigeten helyezkednek el. A folyó domborzati választóvonal a területen belül, mivel tőle keletre (a bal partján) főleg sík, nyugatra (a jobb partján) dombos, hegyes a táj, ami befolyásolja a települések hálózatát, méretét és elérhetőségét.

Már a XIX. században elindult az agglomeráció kialakulása, fejlődése, és a folyamatot erősítette a központ, az 1873-ban Buda, Óbuda és Pest egyesítésével létrejött Budapest országosan is kiemelkedő szerepe. A kedvező helyen lévő város gazdasági ereje nagy vonzóerővé vált a XX. században, így a fővárosba, illetve a környékére beköltözőkkel a térség népessége jelentősen gyarapodott. 1950-ben Budapest területe és lakossága tovább nőtt azért, hogy hozzácsatoltak több szomszédos települést, melyek így külső kerületeivé váltak. Később beindultak a szuburbanizációs folyamatok is.

A budapesti agglomerációt először 1971-ben határolták le hivatalosan, és a módosításokat követően 2005-ben törvényileg meghatározták a kiterjedését¹: 81 település alkotja, melyeknek majdnem fele, 38 város. A városok közül 19 a Dunától keletre, 14 nyugatra fekszik, 4 a Csepel-szigeten található, Budapestet pedig kettéválasztja a folyó. 2001-hez képest változás a településhálózatban, hogy Sződből kivált Csörög, Nagykovácsiból Remeteszőlős.

A települések népességszáma a domborzati viszonyok miatt jellemzően az övezet keleti részén nagyobb – beleértve a Csepel-szigetet is –, ahol átlagosan 12 ezren élnek egy településen, 4 ezerral többen, mint a nyugati felében. A 20 ezer főnél népesebb 10 városból 7 a keleti részen található, de a legtöbb lakosa Érdnek van (a 2013. január 1-jei adat szerint 63 ezer). A 2 ezer fő alatti települések az övezet nyugati oldalára koncentrálnak, a 14-ből – melyek között egy város (Visegrád) is van – mindössze négy nem itt fekszik. A legkisebb Remeteszőlős, 755 lakossal.

1.1.1. ábra Budapesti agglomeráció

¹ A budapesti agglomerációhoz tartozó települések körét korábban a budapesti agglomeráció, valamint a Balaton kiemelt üdülőkörzete lehatárolásáról szóló 89/1997. (V.28.) Kormányrendelet rögzítette, jelenleg a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló 2005. évi LXIV. törvény melléklete sorolja fel.

1.1. BUDAPESTI AGGLOMERÁCIÓ

1.1.2. NÉPESÉG, NÉPMOZGALOM

2013 év elején Budapesten és az agglomerációját képező településeken együttesen az ország népességének több mint negyede, 2 millió 542 ezer ember élt. Ezen belül a fővárosnak 1 millió 736 ezer, az agglomerációs övezetnek 806 ezer lakója volt.

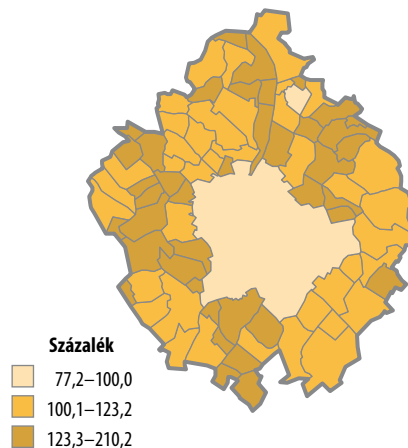
2001 óta az agglomeráció népessége mintegy 5%-kal gyarapodott, miközben az ország lélekszáma fogyott, így a településgyűttes országon belüli súlya valamelyest nőtt.

Az agglomeráción belül a fővárosban és az övezetében egymástól eltérő demográfiai folyamatok zajlottak. Budapesten 2001 és 2012 között valamennyi évben kevesebben születtek, mint ahányan meghaltak, ennek következtében összesen közel 82 ezer fővel csökkent a főváros lélekszáma. Ehhez – a mérséklődő ütemű – természetes népességfogyáshoz 2006-ig 50 ezer főt megközelítő kivándorlási veszteség járult, majd ezt követően a beköltözők száma haladta meg az elköltözőkét. A vizsgált időszakban a lakóhely-változtatások összességében közel 4 ezer fős budapesti népességtöbbletet eredményeztek.

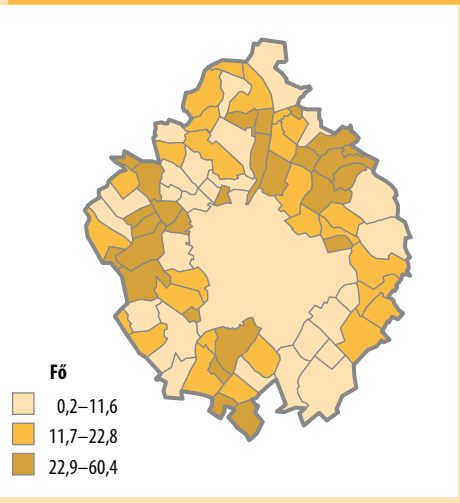
A természetes népességfogyásból és a belföldi vándorlásból adódó népességváltozáson kívül Budapesten a nemzetközi vándormozgalmak hatása is erőteljesebben érvényesül, ugyanis a hazánkban huzamosan itt tartózkodó 138 600 külföldi 43%-a a fővárosban él.

A fővárostól eltérően az övezetet alkotó térségben több évben is (2004-től 2011-ig) meghaladta a születések száma a halálozásokét. A természetes népmozgalmi folyamatok egyenlegeként a teljes (2001-től 2012-ig terjedő) időszakban a népesség száma 3400 fővel gyarapodott, melyhez jelentős, 144 ezer fős vándorlási nyereség is adódott. Az agglomerációs gyűrű valamennyi települését bevándorlási többlet jellemezte. A lakóhelyváltozások eredményeként kiemelkedően, közel 10 ezer fővel nőtt Dunakeszi és Szigetszentmiklós lélekszáma, Érdegyháza pedig 6300 fővel.

1.1.2. ábra A népesség száma 2011. január 1-jén, a 2001. január 1-jei népesség százalékában

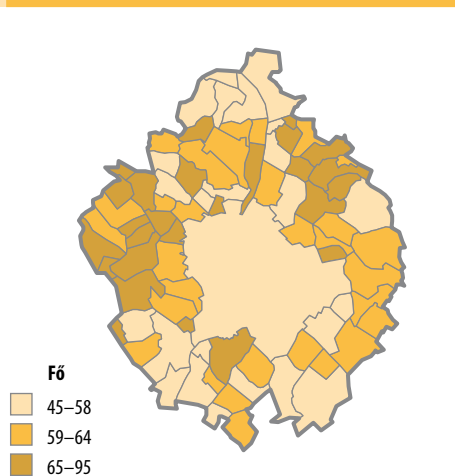

1.1.3. ábra A belföldi vándorlási egyenleg ezer lakosra jutó száma, 2001–2012. évek átlaga

Budapest és az agglomerációját képező településgyűttes vándorlási mozgalmak szorosan összefügg. A 2001 és 2012 közötti időszakban a Budapestre elvándorlók több mint 40%-a, mintegy 288 ezer személy az övezet valamely településén telepedett le, ugyanakkor az övezetből a fővárosba vándorlók száma ennél jóval kevesebb, 175 ezer fő volt.

1.1.4. ábra A száz családra jutó 15 évesnél fiatalabb gyermek, 2011

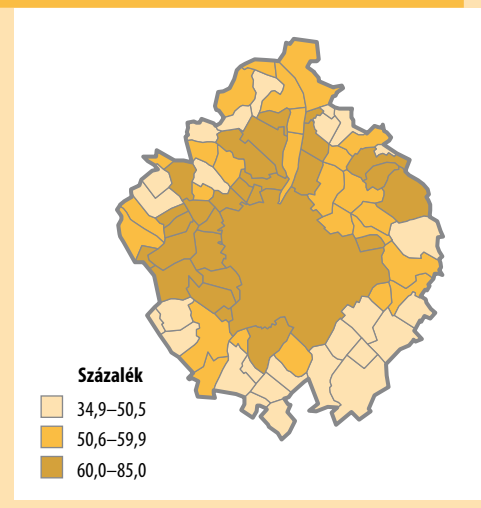
idősek és a gyermekek egymáshoz viszonyított aránya. Közülük kiemelkedik Pilisjászfalu, Telki, Herceghalom és Csomád község, ahol kétszer annyi gyermekkorú él, mint 65 éves és idősebb. A városok közül Veresegyház, Biatorbágy, Órbottyán és Szigethalom öregedési indexe (60–70) a legkedvezőbb.

A 2011. évi népszámlálás alkalmával a budapesti agglomerációban 1 millió 120 ezer háztartást vettek számba, 115 ezerrel többet, mint 2001-ben. Többségük úgynevezett családháztartás, azonban a fővárosban a háztartások kiemelkedően magas hányadát, 41, a vonzáskörzetében 24%-át egyszemélyes háztartások alkották (az országos átlag 32% volt). A egyedülállók arányának emelkedését tükrözi a családok számának és átlagos nagyságának csökkenése is: a budapesti agglomerációban 2011-ben 677 ezer család élt, 1763-mal kevesebb, mint tíz évvel korábban. Száz családra Budapesten 271 családtag jutott, 6-tal kevesebb, mint 2001-ben, és 16 fővel kevesebb az országos átlagnál. A vonzáskörzetben a hazai átlagnál népesebbek a családok, száz családot átlagosan 299 személy alkot. Budapesten a családok 31%-ában, az országgal megegyező hányadában nevelnek 15 évesnél fiatalabb gyermeket, az övezetben a gyermekes családok hányada ennél 5 százalékponttal nagyobb.

A budapesti agglomeráció népességének **iskolai végzettség** szerinti összetétele jóval kedvezőbb az országos átlagnál. A fővárosban és a vonzott települések háromnegyedében az országos átlagnál (49%) magasabb a legalább középfokú iskolai végzettséggel rendelkező felnőttek aránya. Még szembevetőbb a különbség a felsőfokú végzettség

Az agglomeráció egészét tekintve a népesség **korösszetétele** az országos átlaghoz hasonló, azonban a fővárosi népesség korstruktúrája jóval kedvezőtlenebb, mint az övezetben élőké. Budapesten a 65 évesek és idősebbek száma közel másfélszerese a gyermekkorúaknak, az övezetben átlagosan azonban több gyermekkorú él, mint idős személy. A korösszetételt jellemző mutató, azaz a száz gyermekkorúra jutó időskorúak száma az egyes településeken rendkívül változó, és e mutató értéke független a település jogállásától, valamint a népességszámától is. A legidősebb korösszetételű települések többsége a Dunakanyarban található, ide tartozik a térség legkisebb, 1800 lélekszámú városa, Visegrád, a községek közül az ezer főnél kevesebbet számláló Kisoroszi, de a 33 ezer főnél népesebb Vác és a vele szomszédos Sződliget is. A települések többségében azonban az átlagosnál kedvezőbb az

1.1.5. ábra A legalább érettségizettek aránya a 18 éves és idősebb népességben belül, 2011

1.1. BUDAPESTI AGGLOMERÁCIÓ

tekintetében: a fővárosban a 25 évesek és idősebbek 34, az övezetben élők 24%-a rendelkezett egyetemi vagy főiskolai oklevéllel, a 19%-os országos átlaggal szemben. További különbség, hogy a férfiak körében az országosnál valamelyest nagyobb a diplomások aránya, mint a nők körében. A települések közül kiemelkedő Telki, Remeteszőlős és Nagykovácsi, ahol a 25 évesek és idősebbek 46–56%-a diplomás.

■ 1.1.3. GAZDASÁGI AKTIVITÁS, JÖVEDELMI VISZONYOK

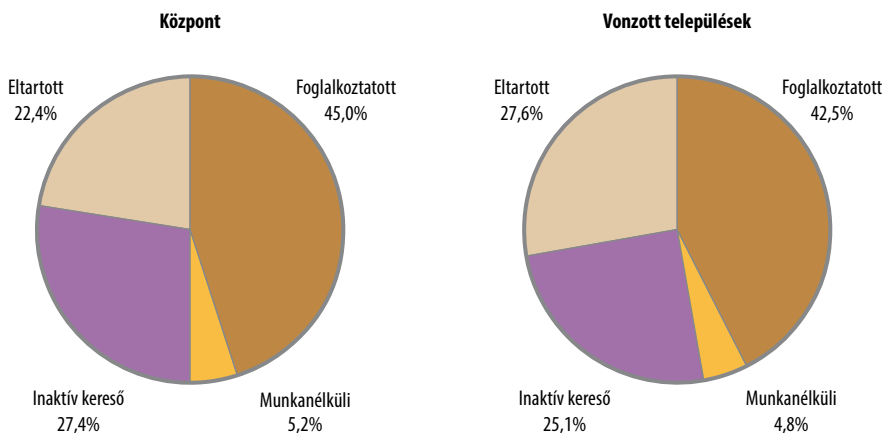
A budapesti agglomeráció **foglalkoztatási helyzete** kedvezőbb az országosnál, mivel 2011-ben a foglalkoztatottak népességen belüli aránya (44%) magasabb, a munkanélkülieké, inaktív keresőké és eltartottaké (sorrendben 5,1, 27 és 24%) pedig alacsonyabb volt annál. Budapesten a foglalkoztatottak, munkanélküliek és inaktív keresők népességen belüli részesedése egyaránt nagyobb volt, mint az övezetben, ahol az eltartottak aránya haladta meg a főváros értéki értékét. 2001-hez képest az agglomerációban a foglalkoztatottak és a munkanélküliek aránya egyaránt emelkedett (2,6, illetve 2,2 százalékponttal), ezzel párhuzamosan az inaktív keresők és az eltartottaké csökkent.

2011-ben a térségben élő 15 éves és idősebb népesség valamivel több, mint fele volt foglalkoztatott, és 51%-os részarányuk nem különbözött jelentősen a fővárosban, illetve az övezet egészében. A legtöbb településen e mutató értéke meghaladja az országos átlagot, attól csak Csörögön, Kisorosziban, Majosházán és Visegrádon marad el. Kisorosziban és Visegrádon a népesség jelentős hányada, több mint ötöde 65 éven felüli, ami részben magyarázza az alacsony foglalkoztatási arányt. Települési szinten Herceghalomban a legnagyobb a foglalkoztatottság (59%), utána Telki, Nagytarcsa és Dunakeszi következik.

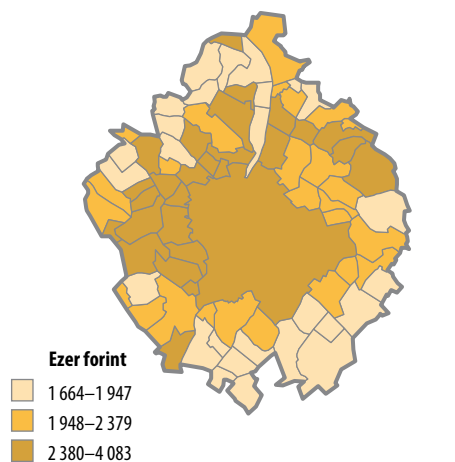
Foglalkozási főcsoportok szerint az agglomeráció foglalkoztatottainak hattizede vezetői, értelmiségi vagy egyéb szellemi munkát végzett 2011-ben. A fizikai foglalkozásuk közül a szolgáltatási és az ipari, építőipari csoportban közel azonos arányban (16, illetve 15%-ban) dolgoztak. A térség adottságaiból eredően a mezőgazdasági foglalkoztatottak részesedése nem jelentős – kivéve Alsónémediben, ahol kimagasló, 17%-os (itt a mezőgazdaságban tevékenykedő vállalkozások aránya is kiugró). Budapesten a szellemi tevékenységet végzők aránya magasabb, az ipari, építőipari foglalkozásuké pedig alacso-

A budapesti agglomeráció **foglalkoztatási helyzete** kedvezőbb az országosnál, mivel 2011-ben a foglalkoztatottak népességen belüli aránya (44%) magasabb, a munkanélkülieké, inaktív keresőké

1.1.6. ábra A népesség gazdasági aktivitás szerinti összetétele, 2011

1.1.7. ábra Az egy adófizetőre jutó személyi-jövedelemadó-alapot képező jövedelem, 2012

átlagosan 2,3 millió forint volt. Az éves adóköteles jövedelem adófizetőkre vetített értéke jellemzően pozitív kapcsolatot mutatott a foglalkoztatottak képzettségével, és a hegyvidék településein volt a legmagasabb: Telki 4,1 millió forinttal vezette a rangsort, majd Üröm, Budajenő és Remeteszőlős következett. A lista végén Majosháza, Alsónémedi és Csörög állt, ahol kevesebb, mint 1,7 millió forint adóalap jutott egy adófizetőre.

■ 1.1.4. INGÁZÁS, KÖZLEKEDÉS

Budapest munkaerő-piaci szívóhatása messzire kiterjed. A fővárosnak kiemelkedő a szerepe a környező területen élők foglalkoztatásában, de saját lakosságának egy része is az övezetben dolgozik. Az agglomerációban a 2011-es népszámlálás adatai szerint minden negyedik (közel 300 ezer) foglalkoztatott más településre járt dolgozni, mint ahol a lakhelye volt. Az ország többi településeggyütteséhez képest azonban kicsit alacsonyabb az **ingázók aránya** a foglalkoztatottakon belül, és mind a központban, mind övezetében elmaradt a vidéki agglomerációk átlagától.

A vonzáskörzetbe tartozó településeken 64% az ingázók aránya, akik közül majdnem minden második, összesen 143 ezer fő Budapesten vállal munkát, akik az oda bejáróknak közel kétharmadát teszik ki. Budapestre az agglomeráció 3 legnépesebb városából (Érdről, Dunakesziről és Szigetszentmiklósról) jár be dolgozni a legtöbb munkavállaló, majd a sorrendben Szentendre kivételével a fővárossal határos települések – Budaörs, Gyál, Vecsés, Fót, Dunaharaszti – következnek. Az ingázók aránya a Budapesttől távolabb fekvő településeken a legnagyobb (70–80% feletti), de közülük már viszonylag kevesen dolgoznak a fővárosban, ahová fajlagosan a Dunakanyar környékéről, valamint a hegyvidék egyes településeiről járnak legkevesebben munkába, tíz ingázóból mindössze hárman, négyen.

A fővárosban élő foglalkoztatottak között 2011-ben 79 ezer volt a más településre járó dolgozók száma. Felülnek az agglomerációs övezet településeinek valamelyikén volt a munkahelye – a legtöbb-

nyabb, mint a vonzott településeken. A szolgáltatásban foglalkoztatottak arányában nincs jelentős különbség a főváros és az övezete között.

A foglalkoztatottak képzettsége 2011-ben mind Budapesten, mind a vonzott településeken meghaladta az országos átlagot: az érettségizettek aránya előbbiben 79%, utóbbiakban összességében 68% volt, szemben az országos 60%-kal. Az övezetben jelentősen, 46% (Csörög) és 91% (Telki) között szóródott a mutató értéke, és kifejezetten magas elsősorban a hegyvidék egyes településein volt.

Az agglomerációban az állandó népesség 43%-a **fizetett adót** 2012-ben. Bár arányuk nagyjából megegyezik az országos átlaggal, az egy adófizetőre jutó személyijövedelemadó-alapot képező jövedelem lényegesen meghaladta azt: Budapesten 2,5 millió, a vonzott településeken

1.1. BUDAPESTI AGGLOMERÁCIÓ

nek (7847 főnek) Budaörsön, e településnek ugyanis kiemelkedő a szerepe a fővárosiak foglalkoztatásában, hiszen egyedül több ingázót fogadott, mint a sorban utána következő 3 település (Dunakeszi, Törökbálint és Vecsés) együtt.

2001-hez viszonyítva az agglomerációban lényegesen nőtt az érettségivel rendelkezők aránya a naponta ingázó foglalkoztatottakon belül (58-ról 71%-ra), ezzel párhuzamosan a szellemi foglalkozásúaké is, 44-ről 56%-ra. Az ingázók foglalkozási főcsoport szerinti vizsgálata azt mutatja, hogy a vezető, értelmiségi és egyéb szellemi dolgozók többségbe kerültek 2011-re, miközben a második legnépesebb csoport, az iparban, építőiparban dolgozók aránya 22%-ra csökkent. Előbbiek részaránya Magyarországon egészéhez képest 16 százalékponttal magasabb a budapesti agglomerációban, utóbbiaké hasonló nagyságrenddel alacsonyabb. Ezen kívül még a szolgáltatásban foglalkoztatottak aránya jelentős (14%).

A térségi átlaghoz képest valamelyest nagyobb arányban vannak jelen az ingázók között az érettségivel nem rendelkezők és a nem szellemi foglalkozásúak az övezet délkeleti településein – kivéve Ecsert, Maglódot és Vecsést –, valamint főleg az agglomeráció szélén elhelyezkedő községekben. A vonzott településeken a budapestieknél néhány százalékponttal nagyobb arányban vannak jelen az ingázók között a szellemi foglalkozásúak és a szolgáltatási dolgozók, illetve a legalább érettségivel rendelkezők.

A budapesti agglomerációban az ingázók 17%-a 30 év alatti, 60%-a 30 és 49 év közötti, 23%-a pedig 50 éves vagy idősebb. Az országos átlagnál lényegesen kisebb a 30 év alattiak aránya az ingázókon belül, a másik két korcsoport aránya ezzel szemben meghaladja azt.

Az ingázói sajátosságokat alapvetően befolyásolja a térség **közlekedési hálózata**. Budapest az ország közlekedési csomópontja, ide futnak be a fő autópályák. A fővárost Budakalásztól Törökbálintig a pesti oldalon keresztül az M0 gyűrű veszi körbe, ebből ágaznak ki sugarasan az M1, az M3, az M5, az M6 és az M7 autópályák, melyek – részben a csatlakozó főutakkal – könnyen elérhetővé teszik az agglomeráció nagy részét. A hegyvidéken és a Dunakanyarban a folyó jobb partján azonban nincs autópálya – az M0 gyűrű még nem teljes –, itt a 10-es és 11-es főút jelenti a fő közlekedési folyósót.

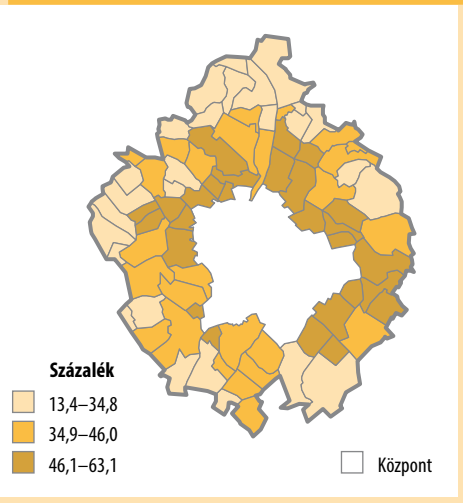
A **közüti hálózattal** a Szentendrei-sziget kapcsolata a legkedvezőtlenebb, ide ugyanis – környezetvédelmi okból – nem építettek lehatót az M0-ról. Mindez tükröződik az elérési időkből is: az agglomerációban a Budapesttől időben a legtávolabb (egy órára) fekvő települések (Kisoroszi, Pócsmegyer és Szigetmonostor) a szigeten találhatóak. A többi leghosszabb elérési idejű település leginkább a hegyekben van, míg leggyorsabban Budaörs és Törökbálint érhető el.

Közösségi közlekedéssel több módon lehet eljutni az agglomeráció településeiről a központba. Budapest a 80 vonzott településből csak 13-mal nincs közvetlen helyközi autóbuszjáratral összekötve, és közülük 8 településre a BKV² járművei sem közlekednek. Ezek többsége a Szentendrei-szigeten, valamint a hegyvidék északi részén található. A legtöbb településről napközben legfeljebb félóránként indulnak buszok a fővárosba.

Vasúton a vonzaskörzet településeinek nagyjából a fele átszállás nélkül elérhető Budapestről, de közülük néhánynak a nevét viselő állomás

2 Budapesti Közlekedési Zártkörűen Működő Részvénytársaság (BKV Zrt.).

1.1.8. ábra A központba naponta ingázók aránya a foglalkoztatottak százalékában, 2011

nem a saját közigazgatási területén található. A vasúton elérhető települések eloszlása nem egyforma a Duna két partján, mivel a sík keleti oldalon körülbelül kétszer annyi van, mint a nyugatin. A két nagy szigeten nincs hagyományos értelemben vett vasúti közlekedés, de a Csepel-szigeten jár HÉV³, 3 települést kiszolgálva. Ily módon további 7 település elérhető az agglomerációban. Napközben a vonatok követési távolsága a legtöbb településről Budapestre félóra vagy egy óra, de Gödöllő, Tárnok és Vác, illetve a főváros között ennél is sűrűbben járnak a szerelvények.

■ 1.1.5. GAZDASÁG, VÁLLALKOZÁSOK

191 ezer a fővárosba koncentrálódott, ahol ezer lakosra kimagaslóan sok, 110 vállalkozás jutott. Ez számottevően meghaladta az országos átlagot (69), amelynél az övezet értéke (82) is nagyobb. Utóbbit elsősorban az agglomeráció nyugati települései húzzák fel, ahol sok helyen jut 100-nál több vállalkozás ezer lakosra. Ez az arány legnagyobb mértékben az agglomeráció déli és délkeleti, valamint egyes északi és keleti településein marad el az országos átlagtól.

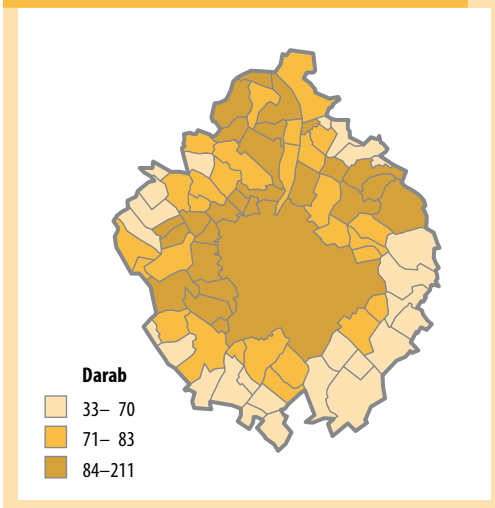
A vállalkozások száma Tök kivételével mindenhol nőtt 2001 óta, és az övezetben sokkal nagyobb mértékben (33%-kal), mint Budapesten (7,5%-kal). A legintenzívebb növekedés a hegyvidéki településeken volt.

A társas vállalkozások hányada Dunabogdány és Isaszeg kivételével mindenhol nagyobb, mint az egyénié. Budapesten a szervezetek mintegy háromnegyede tartozik ebbe a kategóriába, ami meghaladja a vonzott települések (68%) és Magyarország (57%) átlagát. Az övezet néhány településén a fővárosénál is nagyobb arányban vannak jelen a társas vállalkozások. A településegüttes sajátossága, hogy nemcsak a központban, hanem az övezet egyéb részein is sok multinacionális vállalat található, melyek a kedvező infrastruktúrát, közlekedési-szállítási feltételeket, adókedvezményeket kihasználva telepedtek le a főváros közelében.

A szolgáltatással foglalkozó vállalkozások szerepe meghatározó az agglomerációban, az összes vállalkozáson belüli arányuk 86%, és az országos átlagot 6 százalékponttal meghaladja. Ezen belül az üzleti szolgáltatásokat nyújtó vállalkozások aránya a legmagasabb (27%), kevéssel megelőzve a kereskedelem, szállítás és raktározás, vendéglátás ágban tevékenykedőket (26%). A rangsorban az információ és kommunikáció ág következik (8,1%), majd az ingatlanügyletek (6,6%) és a pénzügyi szolgáltatás (3,2%). A termelő ágazatokban működő vállalatok közül az iparban, építőiparban tevékenykedők aránya közel 14%, míg a mezőgazdaságban tevékenykedőké az 1%-ot sem éri el. A vállalkozások között az

A népességhez hasonlóan az ország **működő vállalkozásaiból** is jelentős hányad, 37% jut a budapesti agglomerációra. A 2011-ben itt működő 258 ezer vállalkozás majdnem háromnegyede,

1.1.9. ábra A működő vállalkozások ezer lakosra jutó száma, 2011

3 Helyiérdekű vasút.

1.1. BUDAPESTI AGGLOMERÁCIÓ

ipari, építőipari tevékenységük aránya Majosházán és Dunabogdányban, a mezőgazdasági tevékenységüknek pedig Alsónémedin és Tökön a legnagyobb. A főbb gazdasági ágak alapján nincs jelentős eltérés a vállalkozások megoszlásában Budapest és az övezet között. Előbbiben az üzleti szolgáltatásokkal, utóbbiban az iparral, építőiparral foglalkozók részaránya magasabb, 6-6 százalékponttal. A többi ágban ennél lényegesen kisebb a különbség.

Az agglomerációban 2011-ben a vállalkozások 95%-a legfeljebb 9 főt foglalkoztatott. Budapesten ez az arány némileg alacsonyabb, a vonzott településeken kicsit magasabb volt. A települések nagy többségében – 16 kivételével – volt olyan vállalkozás, amelyik legalább 50 főt foglalkoztatott.

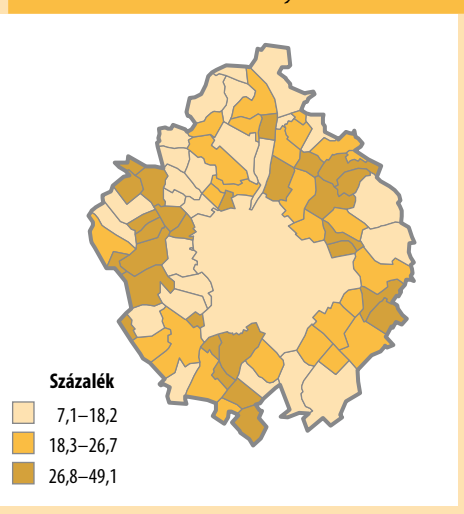
Budapesten 2012 végén 5, az övezetben 24 szervezet volt jogosult az ipari park cím viselésére, továbbá egy ipari park kiterjedt a főváros és Vecsés területére is. Több ipari park működött Budapesten kívül Budaörsön, Fóton, Szigetszentmiklóson és Üllőn is.

■ 1.1.6. LAKÁSOK

A budapesti agglomeráció lakásállománya a népszámlálás adatai szerint 2011-ben 1,2 millió fölötti volt, 14%-kal több, mint 2001-ben. Az országos átlagot meghaladó bővüléshez elsősorban a vonzott települések járultak hozzá, ahol több mint negyedével emelkedett a lakások száma 10 év alatt, míg a fővárosban egytizedével. A növekedés az övezetben meghaladta a többi agglomeráció övezetének átlagát, míg Budapesten az agglomerációk központjainak átlagával azonos értékű volt.

Főleg az agglomeráció északkeleti, déli, délnyugati részén fekvő, legtöbb beköltözőt fogadó városokban – Dunakeszin, Szigetszentmiklóson, Érden, Veresegyházon, Budaörsön, Dunaharasztiiban és Gödöllőn – építettek sok új lakást ebben az időszakban. A lakásállomány arányaiban Csomádon, Herceghalmon és Telkiben bővült a legnagyobb mértékben, majdnem a kétszeresére, és az agglomerációban ez az a 3 település, ahol a legmagasabb a 2001 és 2011 között épült lakások aránya. Ez az arány a Dunakanyar 2 városában, Visegrádon (7,1%) és Vácson (9,4%) a legalacsonyabb, és nem éri el az országos átlagot (9,7%). 2001 és 2011 között Budapesten lényegesen több lakást építettek (87 ezret), mint a vonzott településeken összesen (58 ezret).

1.1.10. ábra A 2001–2011 között épült lakások a 2011. évi lakásállomány százalékában

A budapesti agglomeráció lakásállománya a népszámlálás adatai szerint 2011-ben 1,2 millió fölötti volt, 14%-kal több, mint 2001-ben. Az országos átlagot meghaladó bővüléshez elsősorban

Az agglomerációban a legalább háromszobás lakások a leggyakoribbak (48%), és arányuk Majosházát és Pilisszántót leszámítva mindenhol nőtt 2001 óta, sőt a települések mintegy felében két számjegyű mértékben. A kétszobás lakások aránya 36, míg az egyszobásoké 16%. Az egyszobás lakások aránya jelentősen eltér Budapesten (19%) és az övezetében (7%), és csupán Vácson haladja még meg a 10%-ot. A legalább háromszobás lakások esetében fordított a helyzet: az övezet aránya (65%) múlja felül Budapestét (42%). A lakások átlagos alapterülete a vonzott településeken átlagosan 87 m², a fővárosban 64 m².

A laksűrűséget vizsgálva a térség központjában száz lakott lakásra mindössze 213 lakos jutott 2011-ben, míg a vonzott településeken átlagosan 281. Ez összefügg a háztartások és a

lakások méretbeli különbségeivel. A népesebb városok laksűrűségi mutatói általában elmaradnak az övezeti átlagtól, leszámítva Dunaharaszti, Érdeket, Fótot és Gyált.

A lakások komfortosság szerinti összetételében az összkomfortosak vagy komfortosak aránya 95% az agglomerációban, és mindössze 5% tartozik a félkomfortos, komfort nélküli, szükség- vagy egyéb lakás kategóriájába. Az arányok lényegében egyformák Budapesten és az övezetben.

■ 1.1.7. INTÉZMÉNYRENDSZER

Az agglomeráció intézményi ellátásában nem hárul minden feladat a fővárosra, ugyanis a vonzott települések nagy részében, elsősorban a városokban mindegyik fontosabb intézmény működik.

Bölcsőde főleg a városokban található, bár nincs mindegyikben. A bölcsődei férőhelyek hiánya jellemzi az övezetet, ugyanis abból a 32 településből, ahol 2012-ben működött bölcsőde, 13-ban a beírt gyermekek száma meghaladta a férőhelyekét. A térségben gyakorlatilag maximális kihasználtsággal működtek az intézmények. Az agglomeráció 212 bölcsődéjének háromnegyede Budapesten van. Az egy bölcsődére jutó gyermekek átlagos létszáma Budaörsön volt a legmagasabb (131), utána Szentendre és Százhalombatta következett.

Óvodai ellátás csak Remeteszőlősen hiányzott 2012-ben. Az agglomeráció 877 óvodai feladatellátási helyének (a gyógypedagógiai nevelést is beleszámítva) kétharmada működött a fővárosban. Az övezet településein ebből adódóan jellemzően nagyobb az egy óvodára és csoportra jutó gyermekek száma (108, illetve 25), mint Budapesten (98, illetve 23), és vannak olyan intézmények, amelyekben a gyermekek száma a férőhelyekét is meghaladja.

Általános iskola csak az évezred elején önállóvá vált két településen, Csörögön és Remeteszőlősen, valamint Pócsmegyeren nincs. A 2012-es adatok szerint Budapesten és összesítve a vonzott településeken hasonló (21, 23) az egy osztályba járó tanulók száma, a térségben azonban szélesebb skálán, 11 (Csobánka, Kisoroszi) és 26 fő (Budaörs, Vecsés) között mozog az átlagos osztálylétszám. A zsúfoltabb osztályok a nagyobb településekre jellemzők, a kevésbé zsúfoltak a kisebbekre.

Középipiskola a települések negytizedén működik, de Budapest szerepe kiemelkedő: az agglomeráció intézményeinek 80, a középiskolákban tanulók 84%-a ide koncentrálódik. A tanulási célú ingázás mértékét mutatja, hogy a középiskolai diákok több mint harmada, 44 ezer diák nem a lakóhelyén tanul, és ebből több mint 32 ezren a fővárosba járnak be. Az általános iskolákéhoz hasonlóan a középiskolák átlagos osztálylétszáma is némileg alacsonyabb Budapesten (26), mint az övezetben (28). Az átlagos osztálylétszám 10 (Pilisszentlászló) és 33 (Dunakeszi) között szóródik.

Budapestnek országosan is kiemelt szerepe van a hazai **felsőoktatásban**, a felsőoktatási intézmények és a felsőoktatásban tanulók koncentrációjában egyaránt. Mindazonáltal az agglomeráció övezetében is van lehetőség 4 településen (Gödöllőn, Pécelen, Piliscsabán és Vácon) felsőfokú alap- vagy mesterképzésre.

Az **alapfokú egészségügyi ellátás** megoldott a településeken, kivéve Remeteszőlőst, ahol nem volt háziorvos által ellátott szolgálat. 2012-ben Budapesten volt az egyik legalacsonyabb az egy orvosra jutó ellátandó esetek száma (beleértve a gyermekorvosi rendeléseket is), szám szerint 7145, és az övezetben csak 4 településen volt ennél kisebb ez a mutató. Kiugróan nagy volt ellenben Pilisszentlászlón és Majosházán, ahol több mint 20 ezer eset jutott az egyetlen ott dolgozó orvosra. Budapesten kívül még 8 településen működött kórház. Gyógyszertár mindössze 4 településen nem volt.

Okmányirodai ügyintézésre az agglomeráció vonzott településein a 10 járásközpontban van lehetőség. A **posta** esetében ismét Remeteszőlős az egyetlen kivétel, ahonnan máshová kell menni e szolgáltatás igénybevételéért. Bankfiók a települések közel háromnegyedében található.

1.2. GYŐRI AGGLOMERÁCIÓ

1.2.1. tábla A győri agglomeráció főbb jellemzői, 2013

Mutatók	Győr	Vonzott települések	Agglomeráció összesen	Agglomerációhoz nem tartozó Győr-Moson-Sopron megyei települések	Győr-Moson-Sopron megye összesen	Országosan
Terület, km ^{2a)}	175	1 432	1 607	2 601	4 208	93 024
Települések száma, darab ^{a)}	1	67	68	115	183	3 154
Átlagos településnagyság, fő ^{a)}	128 567	1 480	3 349	1 918	2 450	3 142
Városi népesség aránya, % ^{a)}	100,0	11,2	61,3	58,7	60,0	70,3
Népesség száma, fő	128 567	99 137	227 704	220 608	448 312	9 908 798
Száz gyermekkorúra jutó időskorú, fő	122	95	109	118	114	119
Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet éves átlaga, fő ^{b)}	1,6	8,1	4,4	4,3	4,3	–
Munkanélküliségi ráta, % ^{c)}	8,0	7,6	7,8	6,4	7,1	12,6
Foglalkoztatási arány, % ^{c)}	51,0	52,1	51,5	51,9	51,7	46,4
Száz foglalkoztatottra jutó nem foglalkoztatott, fő ^{c)}	127	128	127	124	126	152
Ingázók a foglalkoztatottak %-ában ^{c)}	12,0	72,2	37,8	45,8	41,8	34,0
Adófizetők aránya, % ^{d)}	48,4	49,6	49,0	46,7	47,9	44,3
Egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem, ezer forint ^{d)}	2 199	1 931	2 079	1 629	1 862	1 888
A 2001–2011 között épített lakások aránya a 2011. évi lakásállomány %-ában	13,0	14,1	13,4	13,8	13,6	9,7
Száz lakott lakásra jutó lakos, fő ^{c)}	235	283	254	259	256	248
Ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma, darab ^{c)}	93	57	78	65	71	69
Szolgáltatás ágban működő vállalkozások aránya, % ^{c)}	83,2	69,3	78,8	73,4	76,4	79,6

^{a)} A 2014. január 1-jei közigazgatási beosztás szerint. ^{b)} 2001–2012 között. ^{c)} 2011. évi adat. ^{d)} 2012. évi adat.

1.2.1. TERÜLET, TELEPÜLÉSSZERKEZET

Győr az elmúlt évtizedekben a tőkebefektetések hatására az ország egyik legdinamikusabban fejlődő városa volt. Kereskedelmi, oktatási, egészségügyi, igazgatási és kulturális szerepének erősödése ugyancsak hozzájárult ahhoz, hogy

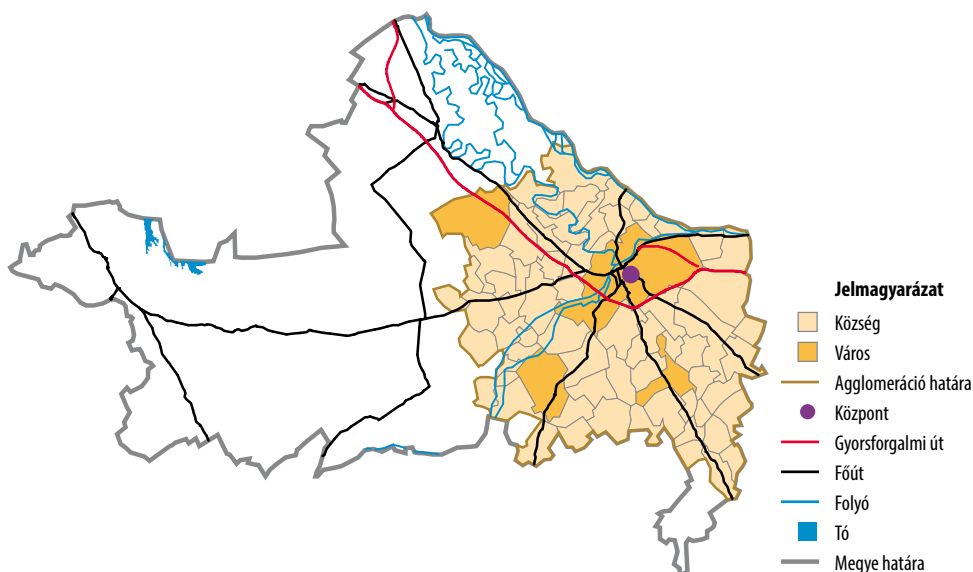
gazdasági és társadalmi kapcsolatait területi viszonylatban kiszélesedtek.

A győri az ország második legtöbb – 68 – települést magában foglaló agglomerációja. A 2003-ban történt lehatároláshoz képest Hédervár esetében nem igazolódott az agglomerációs vonzás, 40 település esetében viszont kimutatható lett. A megyeszékhely főleg a tőle délre és keletre fekvő területtel fűzte szorosabbra kapcsolatait. Települései Győr-Moson-Sopron megye keleti oldalán tömbszerű alakzatban helyezkednek el.

Az agglomeráció legnagyobb része a Duna és a Rába által feltöltött Győri medencében terül el, délkeleti része a Bakony-vidékhez tartozik. Területe a Szigetköz, a valamivel magasabban lévő Mosoni-sík, a Rábaköz, a Hanság, a Pannonhalmi-dombság és a Győr-Tatai teraszvidék **kistájához** kapcsolódik. Felszíne – a kavicsos, löszös, homokos szerkezetű Pannonhalmi-dombságot leszámítva – sík, öntés- és csernozjom talaja rendkívül termékeny. A felszín alatt könnyen kiaknázható homok- és hordalékkavics-készlet húzódik.

Az 1607 km² kiterjedésű agglomeráció Győr-Moson-Sopron területének 38%-át fedi le és településeinek 37%-át foglalja magában. A vonzott települések közül Lébény, Pannonhalma, Tét város, a többi község. A népességkoncentráció nagy, a megye minden második lakosa itt él. A településsűrűség a megyeihez hasonló (száz km²-re 4 település jut), az átlagos lélekszám (3349 fő) viszont 899-cel magasabb annál. A **településszerkezet** változatos, a központot zömében ezer fő feletti helységek veszik körül, az agglomeráció délnyugati és délkeleti részén aprófalvak alakultak ki. A települések háromtizedének a lélekszáma 1000 és 1999 közötti. Az agglomeráció kiterjedése túlmutat a Győri járás területén.

1.2.1. ábra Győri agglomeráció

1.2. GYŐRI AGGLOMERÁCIÓ

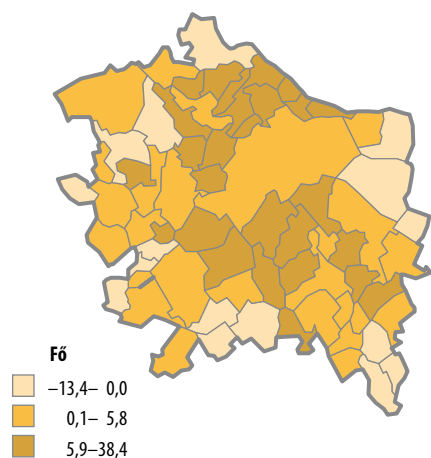
1.2.2. NÉPESÉG, NÉPMOZGALOM

2013. január 1-jén az agglomerációban 227 704 fő élt, ami a megye népességének 51%-át jelentette. 2001 és 2011 között a települések 53%-án emelkedett a lélekszám, elsősorban a Győr közelében lévő, tőle észak-nyugatra fekvő területen. Ugyanekkor az agglomerációban a központ népességének aránya 57%-ra csökkent.

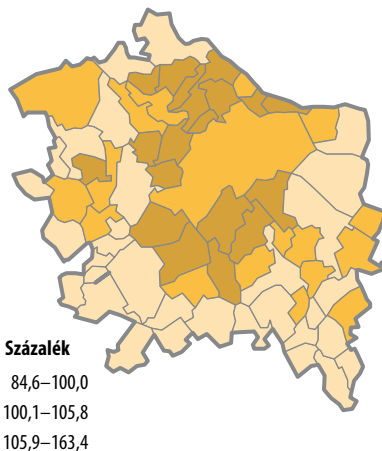
Az agglomerációban 2013. január 1-jén egy km²-en átlagosan 142-en éltek. Ezen belül Győr **népsűrűsége** 736 fő/km² volt, a vonzott településekre jellemző érték azonban nem érte el a 70-et. Közülük hat községben – Abda, Nyúl, Győrladamér, Győrság, Győrújbarát és Győrújfalú – a vonzáskörzet átlaga feletti a népsűrűség, azonban Árpáson és Mérgesen a 20 főt sem érte el.

2001 és 2012 között az agglomeráció demográfiai helyzetét az országosnál enyhébb természetes népességfogyás (2,2 ezrelék), illetve jelentős vándorlási aktívum (4,4 ezrelék) jellemezte. Az élveszületési mutató közel megegyezett az országgal, a halálózási viszont alacsonyabb volt annál. A halálózások száma – 7 község kivételével – meghaladta az élveszületéseket, azonban a települések több mint háromnegyede vándorlási többletet könyvelt el, ami hozzájárult az agglomeráció népesség növekedéséhez. Győrben az ezer lakosra jutó születések száma magasabb, a halálózásoké viszont alacsonyabb a vonzott településekénél, a **vándorlási egyenleg** ellenben utóbbiak esetében a nagyobb. A vándorlási mutató a megyeszékhely közelében fekvő területen kiemelkedő: a bő egy évtized alatt ugyanis a Győrt elhagyók jelentős része elsősorban a várostól számított első illetve második településen talált új otthonra.

1.2.3. ábra A belföldi vándorlási egyenleg ezer lakosra jutó száma, 2001–2012. évek átlaga

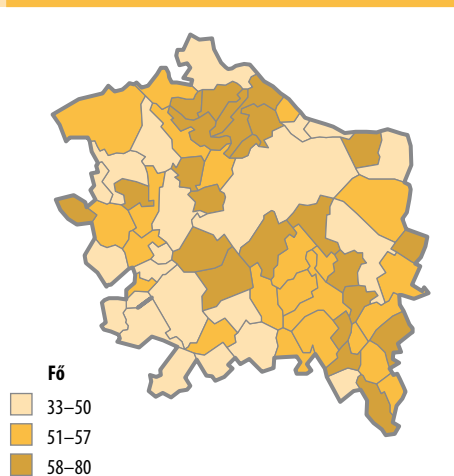
1.2.2. ábra A népesség száma 2011. január 1-jén, a 2001. január 1-jei népesség százalékában

A Győrbe települők legnagyobb része is ezekből a községekből, illetve a kissé távolabb fekvő városokból költözött ide.

2013. január 1-jén az agglomerációban élők 15%-a gyermekkorú, mintegy héttizede 15–64 éves és 16%-a időskorú volt, mely arányok az országoshoz hasonlóan alakultak. Győrben a 15 éven aluliak részaránya az agglomeráció átlagánál alacsonyabb, a 65 év felettieké pedig valamivel magasabb, a vonzáskörzetben fordított a helyzet. Elsősorban a Győr közelében lévő, nagyobb népességű településeken magasabb a gyermekkorúak hányada, aminek háttérben a pozitív vándorlási egyenleg áll. A legidősebb **korösszetétel** a központtól távol eső, kisebb lélekszámú településeket jellemzi.

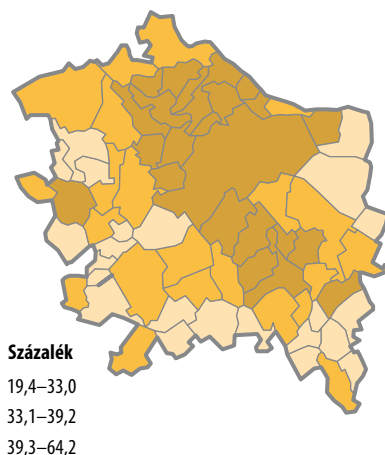
1.2.4. ábra A száz családra jutó 15 évesnél fiatalabb gyermek, 2011

2011-ben 63 ezer családot regisztráltak a győri agglomerációban, melyekben 182 ezer személy élt. Számuk tíz év alatt nem változott számottevően, azonban összetételük némileg módosult. Továbbra is a házaspáros családok a leggyakoribbak (arányuk 70%), azonban az élettársi kapcsolaton alapuló, illetve az egyszülős családok hányada – a házasság megítélésének változása, valamint a válások számának emelkedése miatt – tovább nőtt. A kisebb gyermekvállalási kedv következtében a családban élő gyermekek száma is csökkent, 2011-ben száz családban átlagosan 52 gyermeket neveltek.

A 2011. évi népszámlálás adatai alapján az agglomeráció 18 éves és idősebb népességének 53%-a rendelkezett legalább középszintű iskolai végzettséggel, a 25 évesek és idősebbek egyötödének pedig felsőfokú oklevele volt. Az iskolarendszer átalakulásával, illetve a társadalmi elvárások változásával az **iskolázottság** színvonala folyamatosan emelkedik, emiatt a fiatalabb korcsoportok magasabb végzettséggel rendelkeznek, mint az idősebbek. A nők körében nagyobb mind az érettségizettek, mind a felsőfokú végzettségűek aránya, mint a férfiaknál. Jelentős különbség figyelhető meg az agglomeráció központja és a vonzott települések együttese között. Győrben a legalább középszintű iskolai végzettséggel rendelkezők hányada meghaladta a hattizedet, a felsőfokú végzettségűeké egynegyedert tett ki, míg az övezetben előbbieké aránya 41, utóbbiaké 13% volt. Az iskolázottság színvonala mindkét végzettségi szint esetében ugyanannál a hat településnél (Győr, Győrújbarát, Győrújfalú, Győrzámoly, Kisbajcs, Vámoszabadi) a legmagasabb, mely – Győr kivételével – a kedvezőbb korszerkezet következménye.

1.2.5. ábra A legalább érettségizettek aránya a 18 éves és idősebb népességben, 2011

1.2.3. GAZDASÁGI AKTIVITÁS, JÖVEDELMI VISZONYOK

Az agglomeráció munkaerő-piaci helyzete területi összehasonlításban kedvező, annak ellenére, hogy a 2008-ban kialakult gazdasági válság nagymértékű hatást gyakorolt a foglalkoztatottságra.

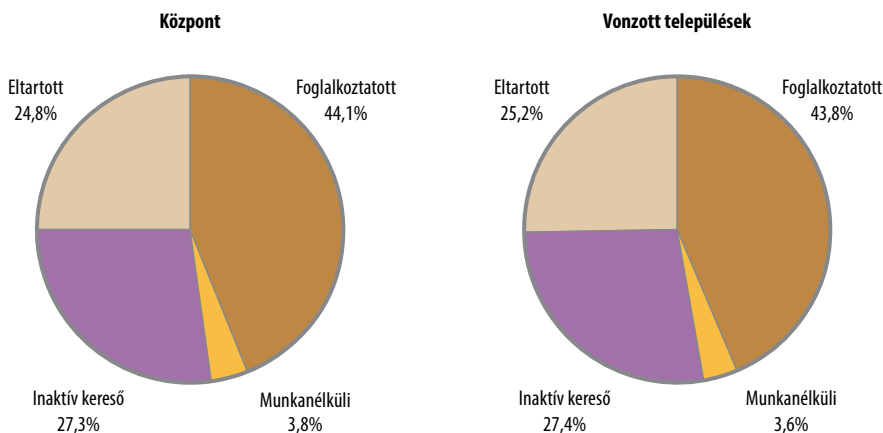
A két utolsó népszámlálás között a gazdaságilag aktív népesség nagysága nőtt, ami egyaránt növekvő **foglalkoztatottsági** és **munkanélküliségi** rátával párosult (mindezt a demográfiai változásokon túl a nyugdíjkorhatár emelkedése is befolyásolta). 2011-ben az itt élők közül 100 ezer főt foglalkoztattak, a munkanélküliek száma pedig 8,5 ezret tett ki. Győr hányada mindkét körben magasabb a népességen belüli részesedésnél (57, illetve 58%), ami összességében a központban élők nagyobb aktivitását jelzi.

A 15 évesek és idősebbek foglalkoztatási rátája az agglomerációban 51%-ot tett ki. A települések között jelentős a szóródás: egyharmadukban a mutató nem érte el az 50%-ot, közülük 10-ben az országos átlag alatt alakult. Ezek a települések a megye déli területein találhatóak, jellemzően kedvezőtlenebb közlekedési kapcsolatokkal rendelkeznek, illetve a lehatárolt terület kisebb városai közelében helyezkednek el. A foglalkoztatási ráta nagysága korcsoportok alapján a központ és a vonzott települések között mutat számottevőbb különbséget, a 15–29 évesek kivételével minden esetben előbbi helyzete az előnyösebb.

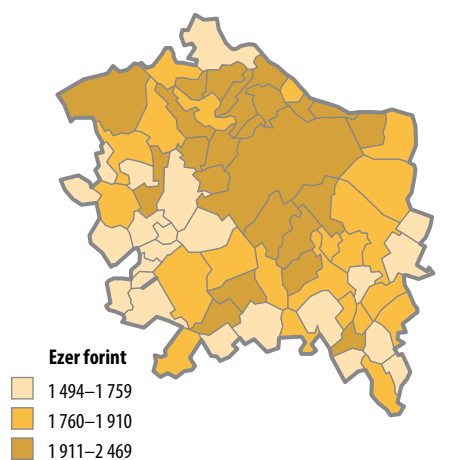
Győrött számos nagy létszámú, külföldi tőkével működő ipari vállalkozás telepedett le, a hagyományosan ezen ágazatra épülő gazdaság fejlődését biztosítva. Ebből eredően az agglomeráció területén élő foglalkoztatottak országos átlagnál 7 százalékponttal nagyobb hányada, 29%-a ipari szervezeteknél dolgozott. Ez az arány a vonzott települések esetében ennél is magasabb, 32%, mivel a kisalföldi megyeszékhely lakossága nagyobb részben – kétharmados arányban – a szolgáltatási ágazatokban vállalt munkát (összefüggésben a város közigazgatási, pénzügyi szerepével). Gépiparának jelentőségét jól jelzi, hogy a vonzáskörzetben élő férfiak 37, míg a nők 26%-a dolgozott az iparban.

A **foglalkoztatottak iskolai végzettségében** elsősorban a központ és a vonzott települések között van különbség, ami a munkavállalók gazdasági ágak szerinti összetételével összefüggésben a győri lakosok magasabb képzettségét jelzi. Az itt élő foglalkoztatottak 68%-a, míg a vonzáskörzetben lakók 49%-a rendelkezett legalább érettségivel. A fiatalabb, nagyobb aktivitású korszakot követve jellemzően a központ közvetlen közelében fekvő településeken élő munkavállalók képzetesebbek az átlagosnál.

1.2.6. ábra A népesség gazdasági aktivitás szerinti összetétele, 2011

1.2.7. ábra Az egy adófizetőre jutó személyi-jövedelemadó-alapot képező jövedelem, 2012

Utóbbi mutató 10%-kal felülmúlta az országos átlagot. Az agglomerációban a megyeszékhely, illetve a közvetlen közelében fekvő települések helyzete a kedvezőbb, ami a magasabb foglalkoztatottsággal és kereseti viszonyokkal összefüggésben jelzi az itt élők jobb jövedelmi szintjét is.

■ 1.2.4. INGÁZÁS, KÖZLEKEDÉS

A 2011. évi népszámlálás adatai szerint a győri agglomerációban élő foglalkoztatottak több mint hattizede, 61 ezer fő dolgozott lakóhelyén, a **naponta ingázók** száma pedig együttesen megközelítette a 38 ezer főt, akik közül csupán 6,9 ezernek volt a lakóhelye a megyeszékhelyen. (Az ingázási arány az agglomerációk között itt volt a legmagasabb az országban.) Az bejárók és eljárók számának különbsége Győrtől eltekintve csak a járműipari háttérrel rendelkező Kunsziget esetében volt pozitív.

A Győrben dolgozó 79,8 ezer munkavállaló közül 30,3 ezren más településről jártak be a városba, ezen belül héttizedük az agglomerációs övezet településeiről. A jelentős ipari potenciállal rendelkező megyeszékhely tehát nemcsak a vonzott települések munkaerejét, hanem távolabbi térségek tartalékát is képes integrálni.

Győr kedvező munkaerő-piaci helyzetéből következik, hogy innen a munkavállalók csupán 12%-a járt el más településre dolgozni. Ezzel szemben a vonzáskörzetben élő foglalkoztatottak több mint héttizede, 31 ezer fő nem a lakóhelyén vállalt munkát. Közülük több mint 21 ezren Győrben helyezkedtek el, 5700-an a megye más településére, háromezren pedig más megyébe ingáztak. A települések közel fele esetében a foglalkoztatottak legalább háromnegyede vállalt munkát lakóhelyétől távol. A Győr vonzáskörzetét alkotó településeken a máshová eljárók aránya 55% és 92% között szóródott. Kiugróan magas aránnyal Sikátor és Bakonytérd, valamint a Pannonhalma szomszédságában elhelyezkedő Nyalka és a Tét melletti Mérgek rendelkezett. Az agglomerációs gyűrű városaiban, Lébényben, Pannonhalmán és Téten lakó foglalkoztatottak átlagosnál kisebb hányada ingázott.

Az agglomeráció a megye keleti részén található, így a naponta eljáró foglalkoztatottak kis hányada (2,6%) rendelkezett **külföldi munkahellyel**, de a kedvező földrajzi fekvésből és a jó közlekedési fel-

1.2. GYŐRI AGGLOMERÁCIÓ

tételekből adódóan még mindig nagyobb részük dolgozott a határ túoldalán, mint az ország más agglomerálódó térségében vagy nagyvárosi településgyűjtésében.

A Győrből ingázó munkaerő héttizede, a vonzott településekről eljárók mintegy fele rendelkezett legalább érettségivel. A Győrött élő, legalább érettségivel rendelkező foglalkoztatottak 12%-a dolgozott más településen, míg az agglomerációs gyűrűben lakók háromnegyede. Az ennél alacsonyabb iskolai végzettség szempontjából a különbség ennél valamivel kisebb volt. Ugyanakkor a teljes agglomerációra vetítve, az érettségivel nem rendelkező munkavállalók 44%-a, az ennél magasabb végzettségűek 34%-a ingázott.

A megyeszékhelyen lakó és dolgozó munkaerő iskolai végzettség szerinti összetétele alig tért el az ingázókétól, ezzel szemben a vonzott településekről eljárók között számottevően magasabb volt a legalább érettségizettek hányada.

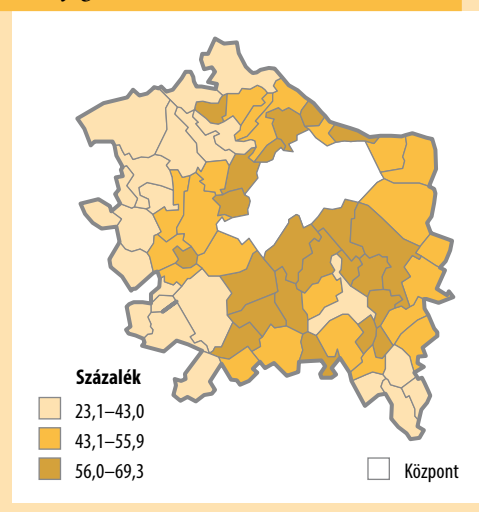
A legtöbb ingázó ipari, építőipari foglalkozású volt. A vonzott településekről eljárók közül tizből 4 e foglalkozási csoportban dolgozott, a győriek közül pedig minden 3. A megyeszékhelyről ingázók körében a vezető, értelmiségi, illetve az egyéb szellemi foglalkozásúak együttes aránya 54% volt, a vonzott településeken ez az arány 17 százalékponttal alacsonyabb. Az eltérés ezen belül elsősorban a vezető értelmiségiek körében mutatkozott meg. Míg a megyeszékhelyről ingázók háromtizedes, addig a vonzott településről eljárók fele ekkora arányban töltötték be ilyen jellegű munkakört. A szolgáltatást végzők hányada az agglomerációs gyűrű ingázói között volt magasabb, hasonlóan az egyéb foglalkozásúakéhoz, ami sok esetben a tíz százalékot is meghaladta.

A fiatalokat egyértelműen nagyobb mobilitás jellemezte. A Győrből ingázók közel negyede, a vonzott településekről eljárók ötöde volt 30 év alatti. Az ingázás felvállalása mind a központ, mind a vonzott települések esetében az életkor előrehaladtával egyre csökken. A 30 évesnél fiatalabb Győrött élő munkavállalók 16, a többi településen lakók 82%-a ingázott naponta, ami az 50 évesek és idősebbek körében nem éri el a 10%-ot, illetve a kétharmadot sem. A legaktívabb, 30–49 éves korcsoport esetében ezek az arányok az átlagoshoz hasonlóan alakultak (12, illetve 75%).

A győri agglomeráció közlekedésében alapvető szerepe van a sugaras közúthálózatnak, az autópályának, a villamosított a Győr–Sopron és a Bécs–Budapest nemzetközi vasútvonalnak. Utóbbin elővárosi funkciót ellátó vonatok is üzemelnek, melyek hat vonzaskörzetbe tartozó települést érintenek, de nyugat-kelet irányból távolabbi térségek ingázó munkaerő-forgalmát is kiszolgálják. A Győr–Sopron vonallal kilenc agglomerálódó településnek van kapcsolata, míg a Győr–Veszprém és a Győr–Pápa vonal összesen 13 gyűrűhöz tartozót köt a vasúti vérkeringésbe.

A **közlekedésben** ennek ellenére az autóbusz és a személygépjárművek szerepe a nagyobb. A Volán járatok minden vonzott települést behálózhatnak. Velük Győr megközelíthetősége a legjobb, a települések közötti összeköttetés viszont már több helyen problémásabb. Helyi autóbuszjáratokat csak Győrben indítanak. A vonzott településekre az utóbbi évtizedben nagy számban kiköltöző munkaerő ingázása elsősorban a személygépkocsi-forgalom növekedését vonta maga után. Az ingázásban egyre népszerűbbé váló kerékpár valamelyest enyhíti Győrben a közlekedés zsúfoltságát.

1.2.8. ábra A központba naponta ingázók aránya a foglalkoztatottak százalékában, 2011

1.2.5. GAZDASÁG, VÁLLALKOZÁSOK

valamint 6-tal a megyei átlagnál. Győrött kimagasló ez az érték, 93, a vonzáskörzetben viszont jóval alacsonyabb (57). A települések közül a központ közvetlen közelében fekvő Győrújbarát, Győrújfalú és Vámoszabadi, továbbá Tényő, s a kis lélekszámú Mérges és Vének arányszámái kiemelkedőek.

A vállalkozások fele társas, fele egyéni formában működött. Győrött előbbi típus volt a gyakoribb (53%), míg vonzáskörzetében az utóbbi (57%). A legelterjedtebb társasági formák közül a korlátozott felelősségű társaságok aránya 65, a betéti társaságoké 31% volt. Győrött valamelyest magasabb az előbbiek, a többi településen pedig az utóbbiak hányada. Összesen 64 részvénytársaság működött az agglomerációban, döntő többségük (53) a központban.

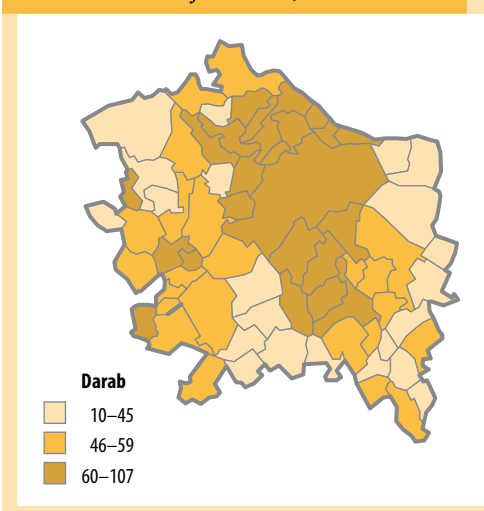
A vállalkozások 21–79%-os arányban folytattak termelő, valamint szolgáltató tevékenységet. Előbbi ágak közül az ipar és az építőipar a legjelentősebb (együttesen 19%), melyek szerepe a vonzáskörzetben még nagyobb (25%). Győrött viszont a szolgáltató tevékenységet végzők vannak túlnyomó többségben (83%). Emellett infrastrukturális adottságai révén a város a nagybefektetők célpontja, így területén nagyméretű, tőkeerős ipari szervezetek is működnek. A vállalkozások 19%-a a kereskedelemben, 16%-a a tudományos és műszaki tevékenység területén tevékenykedett. Míg előbbi ágazat súlya Győrött és vonzáskörzetében hasonló, utóbbiaké a központban 6,7 százalékponttal nagyobb. Az ágazati struktúrában a vonzáskörzetben a termelő ágak mellett a szállítás és raktározás, valamint a vendéglátás, Győrött pedig az ellátó funkció és a szerteágazó tevékenységek miatt a különféle szolgáltatások töltene be az átlagosnál nagyobb szerepet.

Az agglomerációban működő vállalkozások 95%-a 10 fő alatti mikrovállalkozás. A legfeljebb 49 főt foglalkoztató kisvállalkozások a vonzáskörzetben, a nagyobb létszámúak Győrött gyakoribbak az átlagosnál. A központban 125, a többi településen mindössze 27 ilyen szervezet működött. Közülük 23, illetve 4 (egy-egy Enesén és Téten, kettő Kunszigeten) rendelkezett legalább 250 munkavállalóval. A gazdaság fejlettségét meghatározóan a vállalkozások csaknem mindegyike ipari tevékenységet végez. Iparba sorolt az agglomeráció **legnagyobb foglalkoztatója** az Audi Hungária Motor Kft. is, amely az agglomeráció határait is átlépve több mint 10 ezer embernek biztosít munkát, de beszállítói kapcsolatai révén foglalkoztatási szerepe még ennél is nagyobb. Ezer főnél többet foglalkoztat szintén a közúti járműgyártás ágazatban tevékenykedő Rába Futómű Kft., továbbá a Kisalföld Volán Zrt. Emellett 9 győri, továbbá egy kunszigeti és egy téti szervezet foglalkoztat 500–999 főt.

A Győri Ipari Park a város keleti kapujában, az M1 autópálya mellett helyezkedik el, és 1992 óta biztosít a befektetők számára korszerű infrastruktúrával rendelkező, jól megközelíthető területeket. A bővítésekkel elért 191 hektáros összterületén napjainkig több mint száz hazai és multinacionális vállalat telepedett le, akik több mint 5 ezer főt foglalkoztatnak.

2011-ben a győri agglomerációban 17,9 ezer vállalkozás működött, a megyei 56%-a. Tízből hét cég a központban tevékenykedett. Ezer lakosra 78 vállalkozás jutott, 8-cal több az országosnál,

1.2.9. ábra A működő vállalkozások ezer lakosra jutó száma, 2011

1.2. GYŐRI AGGLOMERÁCIÓ

1.2.6. LAKÁSOK

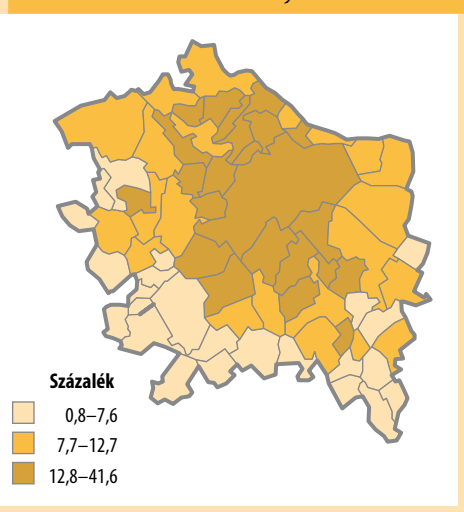
A 2011. október 1-jei népszámlálás idején a győri agglomerációban 95 349 lakást számláltak, ez a Győr-Moson-Sopron megyei állomány 51%-át jelentette, ami a népességhez hasonló arányt képviselt. A nem lakott lakások aránya (8,8%) területi összehasonlításban alacsony és számottevően elmarad a megyei átlagtól is. Gyakoriságuk főként a kis lélekszámú falvakban a legnagyobb.

A lakásállomány 2001 és 2011 között az agglomerációban az országos átlagnál jóval nagyobb mértékben, 13%-kal bővült. A növekedés a központban és a vonzott településeken azonos mértékű volt. Utóbbiak közül 12 községben kiugróan, húsz százalékot meghaladó mértékben gyarapodott a lakásállomány. Az agglomerációs folyamat erőteljesebbé válását jelzi, hogy elsősorban az aktív korú, fiatalabb személyek költöztek ki a városból, vagy közelebb költöztek munkahelyükhöz, így egy-egy község népessége jelentősen megnőtt. Az ezredfordulót követő időszakban ez a folyamat leginkább a szigetközi (Dunaszeg, Dunaszentpál, Győrladamér, Győrújfalú, Győrzámoly, Kisbajcs, Vámoszabadi), illetve a Győrhöz közeli (Börcs, Győrújbarát, Ikrény, Nyúl és Töltéstava) településeken figyelhető meg. A 2000-es évek első felében részben a kedvező hitelfelvételi lehetőségek hatására lakásépítési fellendülés kezdődött, és az építkezések nagy része 2005-ig be is fejeződött. Ezt követően a lakáspiac telítődése, a hitelezési szabályok módosulása, illetve a kialakuló gazdasági válság hatására visszaesés következett be, ami az agglomerációban is megfigyelhető. Ennek ellenére a megyében 2001 és 2011 között elkészült lakások fele, mintegy 12,8 ezer az agglomeráción belül épült fel. Az említett 12 településen a két utolsó census között épített lakások aránya 17 és 42% között szóródott.

A lakások szobaszám szerinti összetétele alapvetően a központ és a vonzáskörzet között különbözik. Győrben a lakások legtöbbször kettő, illetve három szobás, míg a többi településen (Lázi, Mérgecs, Rábaszentmiklós és Sikátor kivételével) falusias építési környezetben a három és több szobás lakások/családi házak dominálnak.

Az agglomerációban száz lakásban átlagosan 254-en éltek, ami 2-vel kevesebb a megyei átlagnál. A lakásűrűség Győrben 235, a vonzott településeken 283 volt, az agglomerációban pedig 226 (Mérgecs) és 320 (Kisbajcs) között szóródott. A többszintes, emeletes lakóházak aránya Győrben 16%-os, a többi település képe főként családi házas jellegű, itt a társasházak hányada elenyésző.

1.2.10. ábra A 2001–2011 között épült lakások a 2011. évi lakásállomány százalékában

Az átlagosnál fiatalabb korstruktúra és a jól kiépített közműhálózat révén a lakásállomány komfortfokozat szerinti összetétele is kedvező. A győri agglomeráció lakásállományának háromnegyede – a megyei átlagot 1,1, az országot pedig kiemelkedően, 16 százalékponttal meghaladva – összkomfortos, egytöbbszintes komfortos és csupán 2,9%-a komfort nélküli, illetve szükségglakás. A települések közül komfortosság szempontjából hátrányosabb helyzetben főként a vonzáskörzet határán fekvő, illetve a kisebb lélekszámú falvak vannak. Az agglomerációban a vezetékes vízhálózat teljesen kiépített. 2011. október 1-jén még 11 településen nem volt biztosított a közcsonna-hálózat, de a folyamatos fejlesztések révén 2013-ban pl. Gönyűn, Nagyszentjánoson és Tényőn már átadták.

■ 1.2.7. INTÉZMÉNYRENDSZER

Az agglomeráció településeinek intézményellátottsága jellemzően megoldott, a közszolgáltatásokat viszont elsősorban Győr biztosítja a lakosság számára. Okmányiroda Győrben, Pannonhalmán és Téten, kormányablak pedig Győrben két helyen, valamint Pannonhalmán áll a lakosság rendelkezésére. Az agglomerációban 19 helyen tartanak fenn közös önkormányzati hivatalt, 11 településen viszont önálló **intézményben** látják el a teendőket. Munkaügyi központ, illetve annak járási kirendeltsége csak Győrben található.

A települések több mint nyolctizedén működött postahivatal, vagy fiókpostája, de a mozgóposta rendszer teljessé tételével mindenütt megoldott a szolgáltatás. Bankfiók 41 helyen található, a települések egy részében viszont több érdekeltség is jelen van. A helyben lévő rendőrőrs, vagy körzeti megbízott léte növeli a lakosság biztonságérzetét, Győrön kívül a települések közel négytizedén működik szolgálat. Kialakításukat a települések nagysága, szerepe, de a főbb útvonalakhoz való közelség is meghatározta.

Az **egészségügyi** alapellátást biztosító háziorvosi és házi gyermekorvosi szolgálatot az agglomerációban összesen 141 feladatellátási helyen végzik, melyek 62%-a Győrben található. A lakosság a települések hattizedében tudja közvetlenül igénybe venni az ellátást, a többiben átlagosan hetente, meghatározott napokon fogadják a betegeket. Többségében felnőttek és gyerekek részére szervezett vegyes körzeteket alakítottak ki, de Győrön kívül további hét településen (Dunaszeg, Győrújbarát, Nyúl, Öttevény, Pannonhalma, Tét és Veszprémvarsány) házi gyermekorvos is rendel. A központon kívül minden második településen található gyógyszerár, illetve fiókgyógyszertár. A lakosság fekvőbeteg ellátása Győrben történik, a járóbeteg-szakellátás pedig a központtal együtt 21 helyen elérhető. A Petz Aladár Megyei Oktató Kórház, valamint a rendelőintézet számos szakterületen fogadja az agglomeráció, és azon túli települések betegeit is.

A **szociális alapellátó rendszer** a rászorulóknak számára életük fenntartásához, egészségügyi, vagy mentális problémáik megoldásához nyújt segítséget. Az agglomeráció településeinek háromnegyedében megoldott volt a házi segítségnyújtás, ahol az önálló életvitelhez szükséges feladatok megvalósításában segítik az arra rászorulókat. Az idősök biztonságérzetének javítását célzó jelzőrendszeres házi segítségnyújtás Győrön kívül négy településen működött. A 21 időskorúak otthona – 11 Győrben, a többi további hét településen – az agglomeráción kívül élőket is fogadja. Győrben és Győrújbaráton egyaránt 2–2 időskorúak gondozóháza van, ahol legfeljebb egy éves időtartamra átmeneti elhelyezést, teljes ellátást kaphatnak az arra igényt tartók. Hajléktalanok ellátó intézménye, valamint népkonyha Győrben működik.

A három évesnél fiatalabb gyermekek ellátását szolgáló bölcsődék 12 településen elérhetők, kihasználásuk teljes. A népesség és a munkahelyek koncentrációja következtében a 24 feladatellátási hely több mint fele Győrben működik. Az utóbbi években egyre több családi napközi jött létre, ahol húsz hónapos kortól egészen 14 éves korig történhet a gyermekek nappali ellátása. Az agglomerációban 13 településen 23 intézmény fogadja a gyermekeket. Az óvodai ellátás tíz kivételével minden településen helyben megoldott.

Összesen 91 általános iskolai feladatellátási hely működött az agglomerációban, több mint négytizedük a központban. 16 községből viszont más településekre kellett átjárni iskolába. A középfokú **oktatás** Győrben koncentrálódik, a 61 feladatellátási hely közül csupán öt nem a központban funkcionált. Gimnázium még Lebényben, Mezőörsön és Pannonhalmán elérhető, míg két feladatellátási helyen Pannonhalmán volt szakközépiskolai képzés.

Települési könyvtár mindössze Bönyben nem áll a lakosság rendelkezésére, míg közművelődési intézménnyel négytizedük rendelkezett. Az agglomerációban 13 muzeális intézmény várja a látogatókat, közülük kilenc Győrben. Felpécen, Gyarmaton és Tényőn tájház, míg a Pannonhalmi Főapátság múzeuma az ország egyik leggazdagabb történelmi emlékhelye, egyházi és művészettörténeti központja, a világörökség része.

1.3. MISKOLCI AGGLOMERÁCIÓ

1.3.1. tábla A miskolci agglomeráció főbb jellemzői, 2013

Mutatók	Miskolc	Vonzott települések	Agglomeráció összesen	Agglomerációhoz nem tartozó Borsod-Abaúj-Zemplén megyei települések	Borsod-Abaúj-Zemplén megye összesen	Országosan
Terület, km ^{2a)}	237	746	982	6 265	7 247	93 024
Települések száma, darab ^{a)}	1	35	36	322	358	3 154
Átlagos településnagyság, fő ^{a)}	162 905	2 680	7 131	1 322	1 906	3 142
Városi népesség aránya, % ^{a)}	100,0	50,8	82,0	44,7	58,8	70,3
Népesség száma, fő	162 905	93 808	256 713	425 637	682 350	9 908 798
Száz gyermekkorúra jutó időskorú, fő	135	92	117	97	104	119
Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet éves átlaga, fő ^{b)}	-5,7	-3,2	-4,8	-6,9	-6,1	-
Munkanélküliségi ráta, % ^{c)}	15,5	17,2	16,1	19,9	18,4	12,6
Foglalkoztatási arány, % ^{c)}	43,4	42,4	43,0	38,6	40,4	46,4
Száz foglalkoztatottra jutó nem foglalkoztatott, fő ^{c)}	167	183	172	213	196	152
Ingázók a foglalkoztatottak %-ában ^{c)}	12,1	67,3	31,2	39,7	36,2	34,0
Adófizetők aránya, % ^{d)}	42,1	41,0	41,7	39,2	40,1	44,3
Egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem, ezer forint ^{d)}	1 926	1 669	1 833	1 514	1 638	1 888
A 2001–2011 között épített lakások aránya a 2011. évi lakásállomány %-ában	4,5	7,1	5,3	4,1	4,6	9,7
Száz lakott lakásra jutó lakos, fő ^{c)}	232	294	251	270	262	248
Ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma, darab ^{c)}	71	45	62	37	46	69
Szolgáltatás ágban működő vállalkozások aránya, % ^{c)}	85,2	76,7	83,0	73,7	78,4	79,6

^{a)} A 2014. január 1-jei közigazgatási beosztás szerint. ^{b)} 2001–2012 között. ^{c)} 2011. évi adat. ^{d)} 2012. évi adat.

1.3.1. TERÜLET, TELEPÜLÉSSZERKEZET

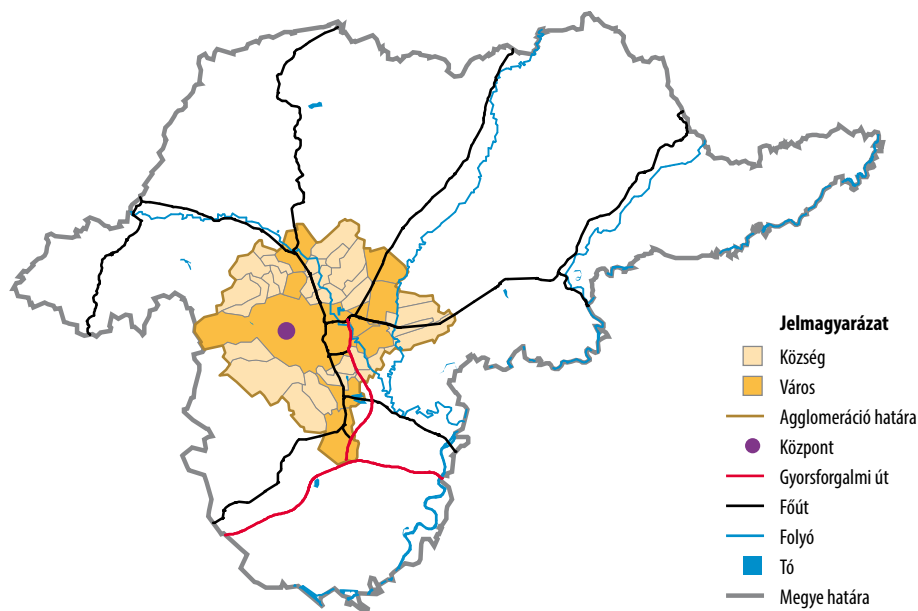
A miskolci agglomeráció az Északi-középhegység tájai közül a Bükk hegység és a Cseréhat találkozásánál helyezkedik el, a budapesti után a legnépesebb agglomeráció hazánkban. Földrajzi, gazdaságföldrajzi helyzete, településszerkezete nagymértékben meghatározza az itt élők életlehetőségeit.

A 2014. évi lehatárolás alapján Borsod-Abaúj-Zemplén megyeszékhelye és további 35 település – ebből 8 város, 1 nagyközség és 26 község – alkotja a miskolci agglomerációt. Legnépesebb települése a 162,9 ezer lakosú Miskolc, a legkisebb pedig a 407 fős Sajókápolna. A vonzáskörzetben egy település lakónépessége 10 ezer fő feletti, háromban 5 és 10 ezer fő, 23-ban 1 és 5 ezer fő közötti és 8 község népessége ezer fő alatti.

A 982 km² kiterjedésű miskolci agglomeráció a megye területének 14%-a, ennél lényegesen nagyobb arányú (38%) a részesedése Borsod-Abaúj-Zemplén népességéből. Míg a miskolci agglomerációban négyzetkilométerként átlagosan 261 fő, addig a megyében 94 fő élt. Természetesen Miskolc népsűrűsége (688 fő/km²) a legnagyobb az agglomerációt alkotó települések közül, ami megyeszékhely funkciójából, illetve oktatási és foglalkoztatási központ jellegéből adódik. Az agglomerációba tartozó települések népsűrűsége 23 (Kisgyőr) és 410 fő/km² (Felsőzsolca) között változott 2013. január 1-jén.

Miskolc tengerszint feletti magassága 130 méter, 2012-ben az átlagos évi középhőmérséklet 11°C, az átlagos évi csapadékmennyiség 521 mm volt. A város a Bükk hegység keleti oldalán a Szinva, a Hejő és a Sajó völgyében, különböző természeti és gazdasági tájegységek határvonalán épült. Mai felszíne – a kéregszerkezeti mozgások eredményeként – lépcsőzetes felépítésű. A város nagy történelmi múlttal rendelkezik, számos kulturális érték, idegenforgalmi látnivaló található itt, mint például Lillafüred, Miskolc-Tapolca, illetve a Diósgyőri vár. Miskolc veszített a korábbi évtizedekben jellemző nehézipari központ jellegéből, de továbbra is meghatározó szerepet tölt be az agglomeráció gazdasági életében.

1.3.1. ábra Miskolci agglomeráció

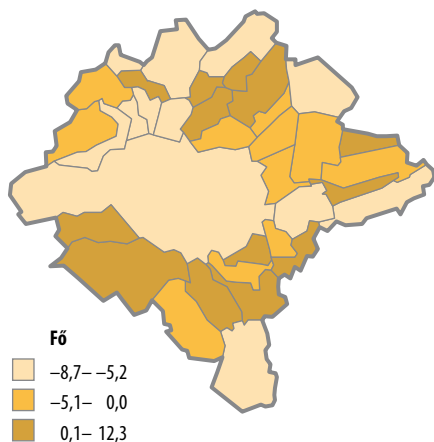
1.3. MISKOLCI AGGLOMERÁCIÓ

1.3.2. NÉPESÉG, NÉPMOZGALOM

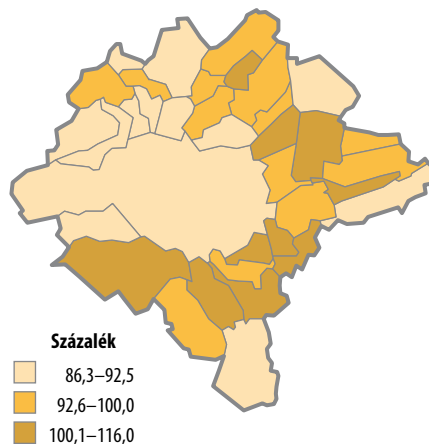
Az agglomeráció népességének 63%-a a központban, 37%-a a vonzáskörzetben élt 2013. január 1-jén. A jelenlegi közigazgatási állapot szerint a városi népesség aránya 82%. A miskolci agglomerációban 2011. év elejére a tíz évvel korábbihoz képest csökkent a **népesség száma**, de kisebb mértékben, mint a megyében. Az agglomeráció lakónépessége 2012 és 2013. január 1-je között tovább mérséklődött. Egy év alatt 9 településen emelkedett, kettőben nem változott, a többiben visszaesett a népesség száma.

Az agglomeráció népességének csökkenését 2001 és 2012 között egyaránt okozta a természetes fogyás és a vándorlási veszteség. A települések 31%-ában volt magasabb a születések száma, mint a halálozásoké. 2001 és 2012 között ezer lakosra 9,4 **élveszületés** jutott, ez közel azonos az országos átlaggal. A vonzáskörzet átlagában az élveszületési arányszám magasabb, mint Miskolcon. Boldván volt a legnagyobb az ezer lakosra jutó élveszületések száma, de jelentős még Hernádkakon és Sajópetriben is. Ezek a településeken az átlaghoz képest magasabb a gyermek- és alacsonyabb az időskorúak aránya. A miskolci agglomerációban ezer lakosra 13 **halálozás** jutott, ami közel azonos az országos átlaggal. Az ezer lakosra jutó halálozás Szikszón (15,9) volt a legmagasabb és Arnóton (8,3) a legalacsonyabb. Az agglomeráció népessége 2001 és 2012 között az elvándorlás következtében a természetes fogyásnál is nagyobb mértékben csökkent. Pozitív **vándorlási egyenleg** a települések 36%-ában volt, közülük is kiemelkedik Kistokaj, ahová közel 300 fő költözött. A vonzáskörzetből 17 ezer fő települt a központba (többnyire a Miskolccal határos településekről). Miskolcra a vonzáskörzetbe 19,5 ezer fő költözött, a legtöbben, 1,7 ezren Felsőzsolcára.

1.3.3. ábra A belföldi vándorlási egyenleg ezer lakosra jutó száma, 2001–2012. évek átlaga

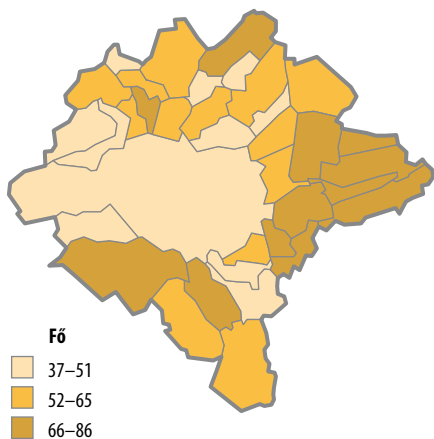
1.3.2. ábra A népesség száma 2011. január 1-jén, a 2001. január 1-jei népesség százalékában

2013. január 1-jén az agglomerációban a megyei átlaghoz képest a gyermekkorúak aránya alacsonyabb, az aktív és az időskorúaké magasabb volt. A gyermekkorúak hányada legnagyobb Hernádkakon, az időskorúaké pedig Varbón. A népesség öregedését mutatja, hogy 2001-hez képest a gyermekkorúak száma 23, az aktív korúaké 11%-kal csökkent, az időskorúaké viszont 11%-kal emelkedett.

Népszámlálási adatok alapján a miskolci agglomerációban 2011-ben összesen 106,9 ezer **háztartás** volt, 2,9%-kal több, mint a 2001-es census idején. Tíz év alatt a települések többsé-

1.3.4. ábra A száz családra jutó 15 évesnél fiatalabb gyermek, 2011

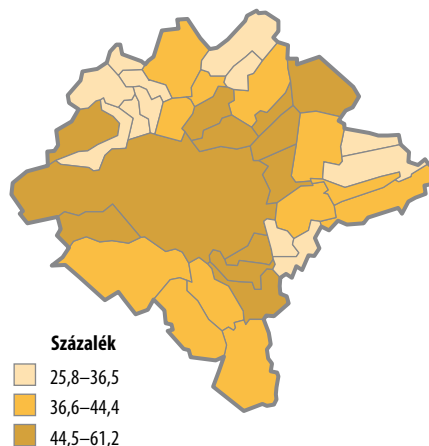
számának mérséklődése miatt kisebb a háztartásnagyság. Míg 2001-ben a miskolci agglomerációban száz háztartásra átlagosan 264, addig 2011-ben már csak 238 személy jutott. Egy háztartásban átlagosan Hernádkakon éltek a legtöbben, ahol viszonylag magas a termékenység és a gyermekkorúak népességben belüli aránya.

Az agglomerációban 2011-ben 70,6 ezer **családot** számláltak, 63%-uk a központi településen élt. A családok száma az agglomerációban a megyei átlagnál kevésbé, az országosnál nagyobb mértékben esett vissza 2001 és 2011 között. Ezzel együtt 12%-kal fogyott a családban élők száma is. A családok és a családtagok csökkenő számából adódóan száz családra átlagosan 289 személy jutott (2001-ben 294). A családok átlagos nagysága mindkét évben a megyei átlagnál kisebb, az országosnál nagyobb volt. Az alacsony születésszám következtében a száz családra jutó gyermekek száma is kevesebb, mint tíz évvel korábban, a 15 évesnél fiatalabb gyermeket nevelő családok aránya 37-ről 33%-ra mérséklődött. Az agglomerációban száz családra átlagosan 53 gyermekkorú családtag jutott, ennél Miskolcon kevesebb, a vonzáskörzetében pedig több.

A miskolci agglomerációban a népesség **iskolai végzettség** szerinti összetétele kedvezően változott. A központi településnek köszönhetően mind a nők, mind a férfiak iskolázottabbak, mint a megyei és az országos átlag. A 25 éves és idősebbek közül minden ötödik személy rendelkezett egyetemi vagy főiskolai oklevéllel. A megfelelő korú diplomás nők aránya magasabb, mint a férfiaké.

gében bővült a háztartások száma, Kistokajban, illetve Hernádkakon 20%-ot meghaladóan, ami a két község lakónépességének növekedéséből adódott. A népességfogyással összefüggésben Sajókápolnán csökkent leginkább a háztartások száma (5,7%-kal). A háztartások összetétele is változott – az országos és a megyei folyamatokhoz hasonlóan –, egyre meghatározóbb a nem családháztartások részesedése, ezen belül is az egyedülállóké. 2011-ben 34,1 ezer ilyen háztartást írtak össze. Az egyszemélyes háztartások aránya az agglomerációban országos átlag (32%) alatti, Miskolcon 36, a vonzáskörzetben 24% volt. A háztartások 65%-a még családháztartás volt, döntően egy családból álló, ezen belül közel nyolctizedük párkapcsolaton alapuló. Utóbbiak csökkenésével párhuzamosan nőtt az egyszemélyes háztartások hányada. A háztartások számának emelkedése és a háztartásban élők

1.3.5. ábra A legalább érettségizettek aránya a 18 éves és idősebb népességben, 2011

1.3. MISKOLCI AGGLOMERÁCIÓ

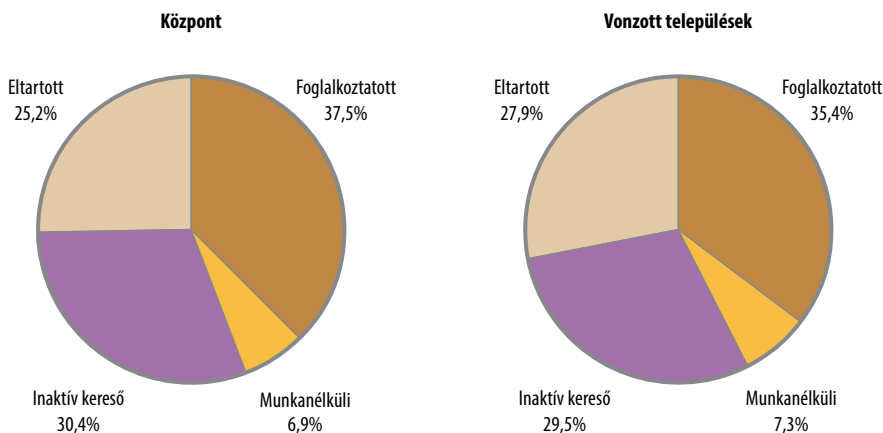
1.3.3. GAZDASÁGI AKTIVITÁS, JÖVEDELMI VISZONYOK

az agglomerációban az **aktivitás**. Miskolcon a vonzáskörzet átlagánál nagyobb a foglalkoztatottak és az inaktív keresők aránya, valamint alacsonyabb a munkanélkülieké és az eltartottaké. A foglalkoztatottak hányada Kistokajban a legmagasabb, 42%, Sajókápolnán a legalacsonyabb, 29%. A foglalkoztatottak száma az agglomeráció minden településén emelkedett a 2001. évi népszámláláshoz képest, összeségében 7,4, Miskolcon 2,4, a vonzáskörzetben átlagosan 19%-kal. Az inaktív keresők döntő része nyugdíjasokból, járadékosokból állt, 2011-ben Miskolcon részesedésük 87%, a vonzáskörzetben 82% volt. Az agglomerációban a 15 éves és idősebb népesség 51%-a, a megyében 49%-a gazdaságilag aktív volt. Az aktivitási arány a központban alig magasabb, mint a vonzáskörzetben. Az aktívak hányada kiemelkedő Kistokajban (59%), Arnóton (57%) és Mályiban (55%), viszont 14 településen alacsonyabb 50%-nál. Az agglomerációban a 15 éves és idősebb népesség 43%-a volt foglalkoztatott. Miskolcon ez 1 százalékponttal nagyobb, mint átlagosan a vonzáskörzetben. Minden településen a foglalkoztatottak legnagyobb része a 40–54 éves korosztályba tartozott.

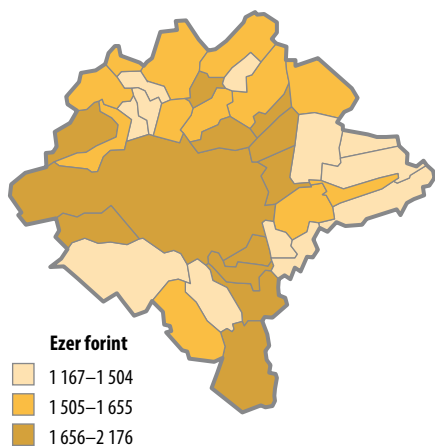
Az agglomerációban a helyben lakó és helyben dolgozó **foglalkoztatottak** 70%-a legalább érettségivel rendelkezett, ez az arány kedvezőbb az országos átlagnál. A központban lakó foglalkoztatottak magasabb iskolai végzettségűek, mint a vonzáskörzetben élők. A Miskolcon helyben lakó és dolgozó emberek 73, a vonzáskörzetben 51%-a volt legalább érettségizett 2011-ben. A vonzáskörzet városai-ban az érettségizettek aránya 3,8 százalékponttal magasabb, mint a községeiben. Összevont gazdasági ágak szerint a népesség 70%-a szolgáltatási jellegű ágban dolgozott. Miskolc megyeszékhely szerepéből adódóan jelentős a közigazgatás, az oktatás, az egészségügy koncentrációja. A központban a szolgáltató ágakban dolgozók aránya 73%, ez 8,3 százalékponttal magasabb, mint a vonzáskörzetben. A termelőágak közül az agglomerációban alacsonyabb az iparban, az építőiparban tevékenykedők részesedése mind az országos, mind a megyei átlagnál. Ezen ágakban dolgozók aránya a vonzáskörzetben magasabb, mint Miskolcon. Az agglomerációban a mezőgazdaságban foglalkoztatottak hányada lényegesen kisebb, mint országosan. A foglalkoztatottak 89%-a alkalmazásban álló, 5,7%-a önálló

Az agglomeráció népességének 44%-a gazdaságilag aktív (foglalkoztatott és munkanélküli), 30%-a inaktív kereső és 26%-a eltartott volt 2011. október 1-jén. A megyei átlagnál magasabb az

1.3.6. ábra A népesség gazdasági aktivitás szerinti összetétele, 2011

1.3.7. ábra Az egy adófizetőre jutó személyi-jövedelemadó-alapot képező jövedelem, 2012

vállalkozó, 4,7%-a társas vállalkozás, szervezetet dolgozó tagja, 0,2%-a pedig segítő családtag volt. Az agglomeráció átlagához képest Miskolcon a társas vállalkozásoknál, szervezeteknél dolgozók aránya magasabb, az alkalmazásban állóké alacsonyabb, az önálló vállalkozóké és a segítő családtagoké azonos azzal.

Az agglomerációban 2012-ben 110,5 ezer fő fizetett **személyi jövedelemadót**, 64%-uk miskolci lakos volt. Az állandó népesség 42%-a, a munkavállalási korú népesség 63%-a volt adófizető, akik 203 milliárd forint adóköteles jövedelmet vallottak be. Egy állandó lakosra 765 ezer, egy adófizetőre 1833 ezer forint személyijövedelemadó-alapot képező jövedelem jutott, ami 8,5, illetve 2,9%-kal kisebb az országos átlagnál. A központban élők jövedelmi helyzete kedvezőbb, az egy adófizetőre jutó adóalap 15%-kal magasabb, mint a vonzáskörzetben. Az agglomerációban az egy állandó lakosra és az egy adófizetőre jutó személyijövedelemadó-alapot képező jövedelem Kistokajban volt a legmagasabb, Újcsanakoson pedig a legalacsonyabb.

■ 1.3.4. INGÁZÁS, KÖZLEKEDÉS

A munkaerő-piaci helyzet az utóbbi évtizedekben nagymértékben átalakult. Az agglomerációban élők számára meghatározó Miskolc foglalkoztatási szerepe. A 2011. évi népszámlálás adatai alapján a foglalkoztatottak 31%-a **ingázott naponta** munkahelyére. Ez az arány a központban 12, a vonzáskörzetben 67%. A települések között ez a hányad Sajólászlófalván volt a legmagasabb, 82% és Sajóabonyban a legalacsonyabb, 44%, ahol a lakosság több mint fele helyben dolgozott. Az agglomerációban a naponta ingázók 83%-a a megyén belül másik településen, 17%-a más megyében vállalt munkát. A Miskolcra ingázók között legnagyobb (41%) a más megyében dolgozók aránya, a vonzáskörzetben átlagosan ez 8,1% volt (azonban a 10%-ot meghaladta Kisgyőrben, Emődön, Nyékládházán, Alsózsoltán, Kistokajban, Sajólászlófalván és Sajósenyén). A megyén belül ingázók aránya 28 településen 90%-nál nagyobb volt.

A Miskolcra ingázók 59%-a az agglomeráció településeiről járt dolgozni. A vonzáskörzetből naponta az ingázók 67%-a, 15,1 ezer fő utazott munkavállalás céljából a központba. Az ingázók közül szám szerint a legtöbben a nagyobb lélekszámú településekről, Sajószentpéterről, Felsőzsoltáról, Szirmabesenyőre jártak naponta dolgozni Miskolcra. Sajókapolna, Sajólászlófalva és Alacska kivételével az ingázók 55–84%-ának a megyeszékhely volt az úti célja. A legnagyobb arányban Bükkszentkeresztről, ezt követően Bükkaranyosról, Szirmabesenyőre és Felsőzsoltáról vállaltak munkát Miskolcon. Az agglomerációban élő naponta ingázó foglalkoztatottak 60%-a férfi, 40%-a nő volt a 2011. évi népszámlálás időpontjában. A nemek szerinti összetétel alapján Miskolc különbözött az agglomeráció többi településétől, míg az ingázó férfiak aránya 70% volt a megyeszékhelyen, addig a vonzáskörzetében átlagosan 57%.

A munkaerő-piaci helyzet az utóbbi évtizedekben nagymértékben átalakult. Az agglomerációban élők számára meghatározó Miskolc foglalkoztatási szerepe. A 2011. évi népszámlálás

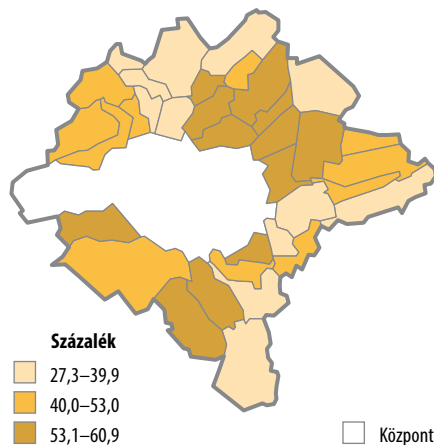
1.3. MISKOLCI AGGLOMERÁCIÓ

Az adott településen élők korszerkezete befolyásolja a foglalkoztatottak, ezen belül az **ingázók korösszetételét** is. A miskolci agglomerációban naponta ingázó foglalkoztatottak 20%-a 30 évesnél fiatalabb volt. A naponta más településen dolgozók közül Miskolcon magasabb a 29 évesek és fiatalabbak aránya, mint a vonzáskörzetben. A fiatalabb ingázó munkavállalók részesedése Radostyánban a legmagasabb (29%), Kistokajban, Sajóecsegen és Varbón a legalacsonyabb (14–14%). 2011-ben a naponta ingázók 56%-a 30–49 éves korcsoportba tartozott. Eltérő mértékben, de minden településen e korcsoport részesedése volt a legjelentősebb. Arányuk Radostyánban, Sajósenyén és Gesztelyen nem érte el az 50%-ot, viszont 8 településen meghaladta a 60%-ot is. Az 50 éves és idősebb ingázók aránya 24% a miskolci agglomerációban, Miskolcon 22%, a többi települések összességében 25%. A vonzáskörzetben az 50 éves és idősebb ingázó munkavállalók aránya Sajólászlófalván volt a legalacsonyabb (15%), Felsőzsolcán a legmagasabb (30%).

A Miskolcra naponta ingázók 75%-a rendelkezett legalább érettségivel, a vonzáskörzetben arányuk 61% volt. Általában a központhoz közelebb fekvő településen képzetettebbek a naponta ingázók. Az agglomerációban a naponta ingázók 21%-a vezető, értelmiségi, 27%-a egyéb szellemi foglalkozású volt, mindkét arány magasabb mind a megyei, mind az országos átlagnál. A szolgáltatási jellegű foglalkoztatottak hányada 13%, a mezőgazdasági foglalkoztatottaké az 1%-ot sem érte el. A naponta ingázók 33%-a ipari, építőipari, 6,6%-a egyéb foglalkozású volt 2011-ben. A vezető, értelmiségi foglalkozásúak aránya a központban lényegesen magasabb, mint a vonzáskörzetben, a többi foglalkozási csoportban azonos, vagy kisebb annál.

A miskolci agglomeráció **közlekedési hálózata** az elmúlt években jelentősen fejlődött. Miskolc közvetlenül csatlakozik az autópálya-rendszerhez, az M30-as és az M3-as autópályán kényelmesen, gyorsan elérhető a főváros. Miskolcra autópályán Debrecenbe és Nyíregyházára is közvetlenül eljuthatunk. Az agglomeráció településeinek nagy része első- és másodrendű főútvonalakon, vagy azok mentén helyezkedik el. Emődön, Nyékládházán, Mályin, Miskolcon és Szikszón keresztül megy a 3-as főút. Felsőzsolca, Onga, Arnót mellett halad a 3-as és a 37-es főút. A 26-os másodrendű főúton fekszik Miskolc, illetve Sajószentpéter, de az úthoz közel helyezkedik el Szirmabesenyő, Sajókeresztúr, Sajóbáony, Sajóecseg. A vonzáskörzet több települése alsóbb rendű utak mentén található. Az agglomerációban közúton 6 település 10 km-nél közelebb, 11 település 10–15 km, 11 település 15–20 km közötti, 7 település 20 km-nél nagyobb távolságra helyezkedik el Miskolctól. Elsősorban a főútvonalak mentén lévő településekre viszonylag sűrű a menetrend szerinti autóbuszjáratok közlekedése, ezek között is kiemelkedik Mályi, Nyékládháza, Sajószentpéter. Miskolc jelentős vasúti csomópont, Budapesttel közvetlen vasúti összeköttetésben áll. Intercity járatok munkanapokon szinte óránként közlekednek a főváros és a megyeszékhely között. Az agglomeráció 36 települése közül 13 vasúton is elérhető. Miskolcon a helyi közlekedést a városi közlekedési vállalat bonyolítja. A városi villamospályát néhány éve felújították, és meg is hosszabbították. Folyamatos a villamoskocsik újakra való cserélése. Az autóbuszok 44, a villamosok 2 viszonylaton bonyolítják a helyi közösségi közlekedést a megyeszékhelyen.

1.3.8. ábra A központba naponta ingázók aránya a foglalkoztatottak százalékában, 2011

1.3.5. GAZDASÁG, VÁLLALKOZÁSOK

A megyében 2011. december 31-én 31 539, az agglomerációban 16 078 **vállalkozás működött**. Számuk az agglomerációban 2,1%-kal nőtt, a megyében 0,2%-kal csökkent a 2001. évihez képest. A legtöbb vállalkozás Miskolcon (11 886), a legkevesebb Sajólászlófalván (8) tevékenykedett. A működő vállalkozások 74%-a a megyeszékhelyen, 2,8%-a Sajószentpéteren, 2,7%-a Felsőzsolcán, egyaránt 1,8%-a Mályiban, Nyékládházán és Szikszón, valamint 1,7%-a Szirmabesenyőn volt. A felsorolt településekre koncentráldott a megyében működő vállalkozások 44%-a.

Az országban (57%) és az agglomerációban (56%) több a társas vállalkozás, mint az egyéni vállalkozó, a megyében közel azonos az arányuk. Az agglomeráció települései közül Miskolcon (59%) a legmagasabb és Sajólászlófalván (13%) a legalacsonyabb a társas vállalkozások hányada. A társas vállalkozásokon belül a korlátozott felelősségűek működtek nagyobb számban a betéti társaságokhoz képest, kivétel Sajókeresztúr, ahol a betéti társaságoké magasabb, valamint Parasznya és Sajóvamos, ahol számuk azonos volt.

A **vállalkozássűrűség** – az 1 km²-re jutó vállalkozások száma – Miskolcon (50) a legmagasabb, de jelentősen meghaladta a vonzáskörzet átlagát Felsőzsolca (27) és Mályi (26) is.

Borsod-Abaúj-Zemplénben ezer főre 46 vállalkozás jutott, az agglomerációban 62. A vállalkozói aktivitás a legkedvezőbb Kistokajban (76), a legkedvezőtlenebb Kondón (18) volt.

Az agglomerációban működő vállalkozások 28%-a a kereskedelem, a szállítás és raktározás, illetve a vendéglátás, 22%-a az üzleti szolgáltatások és 16%-a az ipar, építőipar ágban tevékenykedett. A megyében is e gazdasági ágak emelhetők ki, hasonló arányokkal. Az agglomerációban alacsonyabb a mezőgazdasággal foglalkozó vállalkozások aránya, mint a megyében és országosan. A vonzáskörzetben a mezőgazdasággal foglalkozó vállalkozások hányada jelentősen meghaladta az agglomerációét, ezen belül is kiemelkedett Sajólászlófalva (25%) és Kondó (18%).

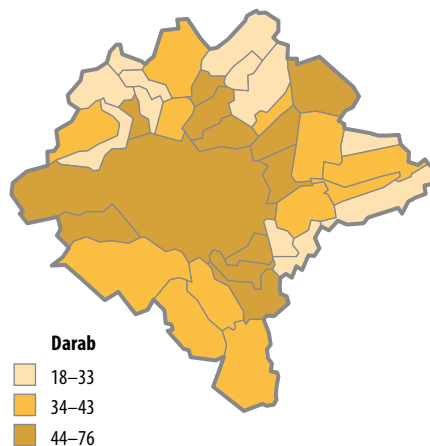
Mind a megyében, mind az agglomerációban az 1–9 főt foglalkoztató vállalkozások részesedése volt a legmagasabb, egyaránt 96%. Kondó, Sajópetri, Sajósenye, Parasznya és Sajóvamos településeken csak 1–9 fővel működő vállalkozások voltak. Az agglomerációban 20 olyan vállalkozás működött, amely legalább 250 főt foglalkoztatott (Miskolcon 17, Alsószolcán, Felsőzsolcán és Sajóbáonyban 1–1). A megyében 19-cel, a megyeszékhelyen 10-zel kevesebb volt azon vállalkozások száma 2001-hez képest, ahol 249-nél több főt foglalkoztattak.

A megyében lévő 16 **ipari parkból** 7 (az Alsószolcai, a Diósgyőri, a Felsőzsolcai Logisztikai, a Miskolci, a Miskolc Déli, a Sajóbáonyi Vegyipari és a Szikszói Ipari Park) az agglomerációban található, területük 2012-ben megközelítette a 685 hektárt. A 2009-ben ipari park címet elnyert Miskolc Déli Ipar Parkban a 2014. március 12-ei alapkötetét követően egy jelentős létszámot foglalkoztató autóiipari beszállító vállalat kezd meg működését.

Az agglomerációban működő vállalkozások 91,5%-ának 50 millió forint alatti, 6,5%-ának 51–300 millió forint közötti volt az árbevétele 2012-ben, és az agglomerációban 10 vállalkozás árbevétele haladta meg a 10 milliárd forintot.

Az országban (57%) és az agglomerációban (56%) több a társas vállalkozás, mint az egyéni vállalkozó, a megyében közel azonos az arányuk. Az agglomeráció települései közül Miskolcon (59%) a legmagasabb és Sajólászlófalván (13%) a legalacsonyabb a társas vállalkozások hányada. A társas vállalkozásokon belül a korlátozott felelősségűek működtek nagyobb számban a betéti társaságokhoz képest, kivétel Sajókeresztúr, ahol a betéti társaságoké magasabb, valamint Parasznya és Sajóvamos, ahol számuk azonos volt.

1.3.9. ábra A működő vállalkozások ezer lakosra jutó száma, 2011

1.3. MISKOLCI AGGLOMERÁCIÓ

1.3.6. LAKÁSOK

Szikszó kivételével valamennyi településen több lakást írtak össze, mint tíz évvel korábban. Az agglomerációban meghatározó Miskolc szerepe, ahol a lakások 69%-a található. Lakásban és üdülőben 254 ezren éltek 2011-ben, 19,5 ezerrel kevesebben, mint 2001-ben. A népességfogyás és a lakásállomány gyarodása, valamint az egyedül élők számának növekedése következtében a laksűrűség tovább csökkent. Száz lakott lakásra és lakott üdülőre 251 lakó jutott, 24-gyel kevesebb, mint 2001-ben. Minden településen – a megyeszékhely kivételével – nagyobb a laksűrűség, mint a megyei és az országos átlag, a „legzsúfoltabbak” azok a helységek, ahol természetes szaporodás volt 2001 és 2012 között. A legutóbbi népszámláláskor 315 fölötti laksűrűségi mutatóval rendelkezett Hernádkak, Sajópetri, Arnót, Alsózsolca, Onga, Gesztely és Boldva.

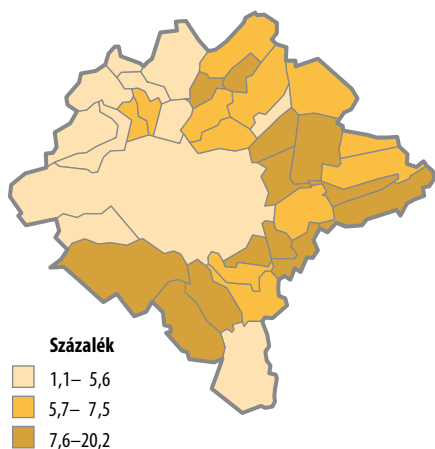
2001 és 2011 között Miskolcon 3,5 ezer, a vonzáskörzetben 2,4 ezer lakás épült. **Lakásépítés** szempontjából az agglomerációban a legnépszerűbb település Kistokaj, lakásállományának egyötöde (az agglomerációs átlag négyszerese) épült ebben az időszakban. Kedvező lakásépítési feltételei, közelsége a központhoz tették vonzóvá a települést a betelepülők számára, amit az agglomeráción belüli legnagyobb vándorlási nyeresége is bizonyít. A másik véglet, Alacska lakásállományának csupán 1%-a készült ebben az időszakban. A lakásépítések intenzitása Miskolcon (4,5%) a megyei átlaghoz hasonló volt.

A közel 56 ezer lakóházból az emeletes házak aránya Miskolcon (12%), Sajóabonyban (11%) és Sajószentpéteren (7,4%) számottevő, a többi településen legfeljebb 1%.

2011-ben a lakások és a lakott üdülők nagysága, közművekkel való ellátottsága, **komfortossága** mind Miskolcon, mind a vonzáskörzetben 2001-hez képest kedvezően változott.

Az agglomerációban csökkent a 30 m²-nél kisebb és nőtt a 100 m² vagy annál nagyobb lakások száma. A lakások, a lakott üdülők legnagyobb hányada Miskolcon és Sajóabonyban 50–59 m² átlagos alapterületű, a többi településen 100 m² vagy azt meghaladó volt. Az alapterület bővülésével egyidejűleg emelkedett a szobák száma is. Az agglomerációban a legtöbb lakás továbbra is kétszobás volt. A megyeszékhelyen az egy- és kétszobás, a vonzáskörzetben a három-, a négy- és az öt- vagy annál több szobás lakások részesedése magasabb az agglomeráció, valamint a megye átlagánál.

1.3.10. ábra A 2001–2011 között épült lakások a 2011. évi lakásállomány százalékában

A miskolci agglomerációban a 2011. évi népszámlálás idején a **lakásállomány nagysága** 110,4 ezer volt (a megye lakásállományának 39%-a), 4,3%-kal több a 2001. évinél. Sajókápolna, Sajólászlófalva és

A lakások felszereltségében a leglátványosabb változás a közcsatorna-hálózatba bekötött lakások arányának növekedése volt a legutóbbi népszámláláskor az előzőhöz képest. A miskolci agglomerációban a főbb felszereltségi mutatók mindegyike kedvezőbb a megyei átlagnál. A hálózati vízvezetékekkel való ellátottság 95, a közcsatornázottság 89% volt a legutóbbi népszámláláskor. Vízüblítéssel WC-vel a lakások 94%-a rendelkezett.

Javult a lakások komfortossága is 2001 és 2011 között. A miskolci agglomeráció mutatója e tekintetben is jobb, mint az országos és a megyei átlag. Lakásállományának 65%-a összkomfortos volt, Felsőzsolcán a legmagasabb ez az arány (80%) és Újcsanálson a legalacsonyabb (32%). A komfortos és félkomfortos lakások együttes részesedése 29%, a komfort nélküli és szükséglakásoké 6%.

■ 1.3.7. INTÉZMÉNYRENDSZER

2012-ben az agglomerációban – Radostyán és Sajókápolna kivételével, mely községek méretük és földrajzi elhelyezkedésük miatt más közoktatási intézménnyel sem rendelkeztek – minden településen működött legalább egy **óvoda**, összesen 90 feladatellátási helyen, több mint 8,8 ezer gyermek nevelését biztosítva. Változó a férőhely-kihasználtság, a települések egy részében, ahol magas az óvodáskorúak aránya, zsúfoltabbak az intézmények. A száz férőhelyre jutó gyermekek száma Sajóladon (131) a legmagasabb, Kisgyőrben, Kistokajban és Sajószentpéteren is 110 feletti, miközben az idősebb korösszetételű községekben, mint Bükkszentkereszt, Alacska és Sajópálfala 70 alatti. (Az agglomeráció átlaga 95, a megyeszékhelyé 94 volt.) Az óvodai ellátás segítheti a hátrányos helyzetű családok gyermekei számára a beilleszkedést, így különösen fontos a társadalmilag-gazdaságilag kevésbé fejlett, munkanélküliséggel erősen sújtott településeken élők számára. Hátrányos helyzetű óvodás gyermekek legnagyobb arányban Hernádkakon (85%) éltek, de arányuk Sajólászlófalván, Boldván, Sajópetriben, Sajóbabonyban és Gesztelyen is meghaladta a 70%-ot.

2012-ben az **általános iskoláknak** az elmúlt évtizedekhez képest lényegesen kevesebb gyermek oktatásának feltételeit kellett biztosítani. Általános iskolai oktatás 77 feladatellátási helyen (ebből 44 Miskolcon) folyt. A nappali oktatásban több mint 19,3 ezer gyermek (64%-uk Miskolcon) tanult a 2012/2013-as tanévben. A Pitypalatty-völgy 6 községéből ötben nincs működő iskola, ezekről a településekről zömében a völgy legnagyobb lélekszámú településére, Parasznyára vagy a közeli Sajószentpéterre járnak a gyermekek. Ezen kívül Sajópálfalán és Sajósenyén sem volt oktatás, főként az alacsony gyermekszám miatt. Alacsán és Sajópetriben csak 1–4. évfolyamon volt tanítás. A miskolci agglomerációban 10 általános iskolás gyermekből 4 hátrányos helyzetű volt, arányuk Sajópetriben a legmagasabb, 91%.

Középiszkolai tanulmányokat nappali tagozaton 16 ezren folytattak (döntő többségük a központban), Miskolcon kívül Szikszón, Alsószolcán és Sajóecsegen volt erre lehetőség 2012-ben. **Középiszkolába** más településről naponta Sajóecsegre jártak a legnagyobb arányban. Felnőttoktatásban 2,1 ezren vettek részt. Szakiskolában és speciális szakiskolában 4,1 ezren tanultak. A középfokú oktatási intézmények közül a szakiskolai, illetve speciális szakiskolai tanulók körében jóval nagyobb a hátrányos helyzetűek aránya, mint a gimnáziumi, szakközépiszkolai tanulóknál. Az agglomerációban egy középiszkolai osztályba átlagosan 27, egy szakiskolai és speciális szakiskolai osztályba 23 diák járt.

Felsőoktatási intézmény kizárólag Miskolcon található, a Miskolci Egyetem, ahol több mint 12 ezer hallgató folytat tanulmányokat.

Az **egészségügyi alapellátásban** összesen 190 praxis működött, 2012 végén 138 házi orvos és 49 házi gyermekorvos dolgozott. Az agglomerációban egy házi orvosra és házi gyermekorvosra 1373 lakos jutott (ennél a vonzáskörzetben 12%-kal több, Miskolcon 5,8%-kal kevesebb). A legtöbb lakos, 2,8 ezer fő ellátása a gesztelyi házi orvosi praxisra hárult. A házi orvosok leterheltsége jellemzően azokon a településeken magasabb, ahol vegyes praxisok (felnőtteket és gyermekeket is ellátó) működnek. Néhány (8), főként ezer főnél kisebb vagy annál némileg nagyobb népességszámú községben nem volt házi orvosi szolgálat 2012-ben, többségükben (6) található orvosi rendelő, így a környező települések praxisainak orvosai ott is rendelnek.

A **járóbeteg-szakellátásban** több mint 2,6 millió megjelenési esetet regisztráltak. Miskolc mellett valamennyi városban – Felsőszolca és Sajóbabony kivételével – és 4 községben folyt járóbeteg-ellátás. Kórház az agglomerációban kizárólag Miskolcon működött, 3,6 ezer ágygal.

Az agglomerációban 2011-ben a települések több mint háromnegyedében üzemelt gyógyszer-tár vagy fiókgyógyszertár, összesen 89, a vonzáskörzetben 32, a többi Miskolcon.

Bankfiók 17 településen létesült, azonban minden helységben van posta, ami banki szolgáltatásokat is kínálhat. Rendőrőrs vagy körzeti megbízott a települések 61%-án található.

1.4. PÉCSI AGGLOMERÁCIÓ

1.4.1. tábla A pécsi agglomeráció főbb jellemzői, 2013

Mutatók	Pécs	Vonzott települések	Agglomeráció összesen	Agglomerációhoz nem tartozó Baranya megyei települések	Baranya megye összesen	Országosan
Terület, km ^{2a)}	163	509	671	3 758	4 430	93 024
Települések száma, darab ^{a)}	1	40	41	260	301	3 154
Átlagos településnagyság, fő ^{a)}	147 719	892	4 473	745	1 253	3 142
Városi népesség aránya, % ^{a)}	100,0	16,6	83,8	47,4	65,1	70,3
Népesség száma, fő	147 719	35 687	183 406	193 736	377 142	9 908 798
Száz gyermekkorúra jutó időskorú, fő	145	86	131	124	127	119
Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet éves átlaga, fő ^{b)}	-1,3	13,2	1,3	-4,1	-1,5	-
Munkanélküliségi ráta, % ^{c)}	13,0	14,3	13,3	17,3	15,3	12,6
Foglalkoztatási arány, % ^{c)}	44,1	46,7	44,6	40,7	42,7	46,4
Száz foglalkoztatottra jutó nem foglalkoztatott, fő ^{c)}	160	157	159	187	172	152
Ingázók a foglalkoztatottak %-ában ^{c)}	8,9	73,5	21,2	43,4	31,8	34,0
Adófizetők aránya, % ^{d)}	42,5	44,2	42,9	40,3	41,5	44,3
Egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem, ezer forint ^{d)}	1 945	1 711	1 898	1 397	1 646	1 888
A 2001–2011 között épített lakások aránya a 2011. évi lakásállomány %-ában	9,2	18,8	10,6	4,8	7,8	9,7
Száz lakott lakásra jutó lakos, fő ^{c)}	229	294	239	260	249	248
Ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma, darab ^{c)}	86	66	83	49	65	69
Szolgáltatás ágban működő vállalkozások aránya, % ^{c)}	85,3	75,8	83,9	68,5	78,1	79,6

^{a)} A 2014. január 1-jei közigazgatási beosztás szerint. ^{b)} 2001–2012 között. ^{c)} 2011. évi adat. ^{d)} 2012. évi adat.

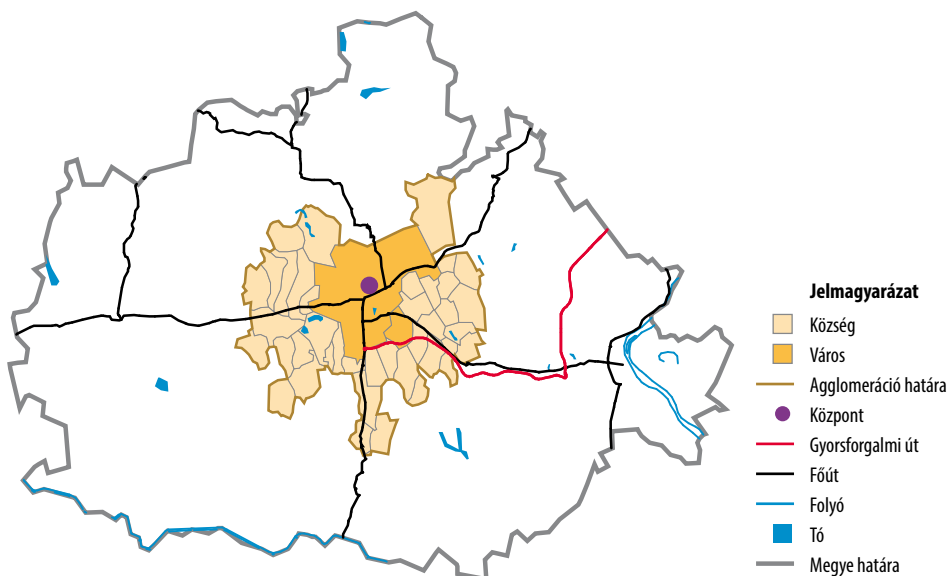
1.4.1. TERÜLET, TELEPÜLÉSSZERKEZET

A pécsi agglomeráció az ország legdélibb fekvésű megyéje, Baranya központjában helyezkedik el. Változatos **domborzati** viszonyait egyrésztől a **Mecsek** hegység homokkő és mészkő vonulatai, másrésztől a **Baranyai-dombság** folyók, vízmosások által szabdalt löszvidékei alakítják. **Éghajlatát** a Földközi tenger felől érkező enyhe, páradús légtömegeknek, illetve a Mecsek alkotta védő övezetnek köszönhetően szubmediterrán klíma jellemzi. A Mecsek egyaránt gazdag energiahordozókban és ásványi anyagokban. Jellemző ásványkincse a fekete kőszén és az uránérc, de a hegység fő tömegét alkotó mészkő, ha agyaggal keverve fordul elő, akár cementgyártásra is alkalmassá válik. A dombvidékek területe vízfolyásokban gazdag, de igazán jelentős vízmennyiséget csak a Duna és a Dráva szállít. Baranyában természetes állóvizek nincsenek, ugyanakkor az elmúlt időszakban több víztározó épült. Nagyméretű mesterséges tavak létesítésével az agglomeráción belül Orfű és Abaliget térségében fontos üdülési körzet alakult ki. A többi kisebb tó elsősorban a halgazdaság miatt jelentős.

Az agglomerációt 41 település alkotja, központja a megyeszékhely szerepét is betöltő Pécs. A korábbi, a centrumhoz 20 települést társító lehatároláshoz képest az agglomeráció 2014-ben további 20 községgel bővült.

Az agglomeráció Baranya megye **területének** 15%-án helyezkedik el. A községek átlagos településmérete 13 km², ezen belül Hosszúhetény (45 km²) a legnagyobb, Gyód (3 km²) közigazgatási területe a legkisebb. Az agglomeráció egynegyedén elterülő, közel 148 ezer lakosú Pécs, az ország egyik legrégebbi, műemlékekben rendkívül gazdag települése. A Dél-Dunántúl közigazgatási és szellemi központja, egyeteme az 5. legnagyobb hallgatói létszámmal működik az országban. A megyét jellemző aprófalvas **településszerkezet** az agglomeráción belül is megmutatkozik. A vonzott települések kétötödének lakosságszáma 500 főnél kevesebb, közülük a legkisebb lélekszámú – 200 fő alatti – Pereked. A vonzáskörzet településeinek ugyancsak kétötöde közvetlenül határos Péccsel, a központtól mért átlagos távolságuk mindössze 14 km.

1.4.1. ábra Pécsi agglomeráció

1.4. PÉCSI AGGLOMERÁCIÓ

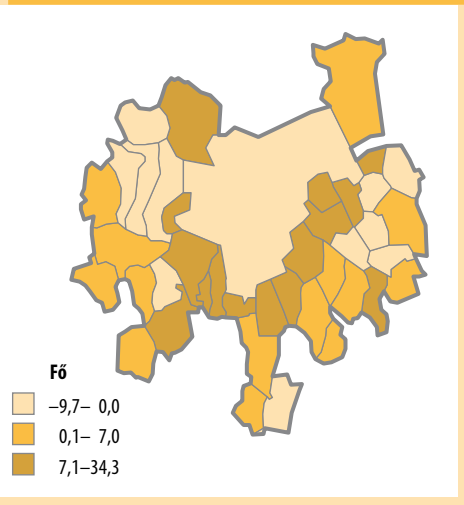
1.4.2. NÉPESÉG, NÉPMOZGALOM

A pécsi agglomerációban 2013. január 1-jén a megye **népességének** közel fele, több mint 183 ezer fő élt. Az agglomeráció lakosságának négyötöde, közel 148 ezer fő a központban, Pécssett koncentrált. Ebből adódóan a népsűrűség is itt volt a legmagasabb, 908 fő négyzetkilométerenként. A vonzaskörzethez tartozó 40 település között egyetlen város található (Kozármisleny).

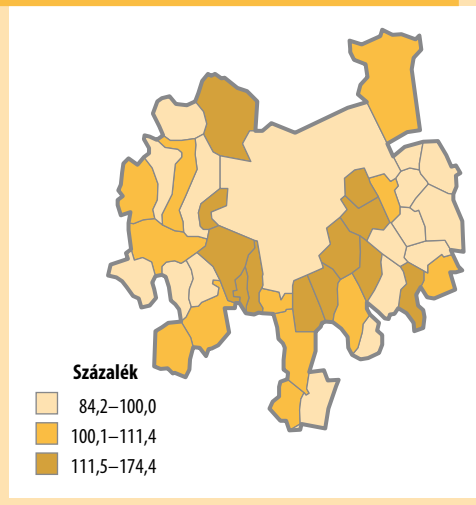
A pécsi agglomeráció lélekszáma 2001 és 2011 között 0,6%-kal gyarapodott, miközben a megyében 4,1, az országban átlagosan 2,1%-kal csökkent a népességszám. Pécs lakossága 2,2%-kal apadt, ugyanakkor a vonzaskörzetében átlagosan 15%-kal emelkedett. A vonzott települések közül 24-ben nőtt a népesség száma, legnagyobb mértékben a Pécs közvetlen közelében fekvőkön.

Az agglomeráció népességét a 2001 és 2013 év eleje közötti időszakban a Baranya megyei átlagnál kisebb mértékű természetes fogyás, valamint a belföldi vándorlásból származó nyereség alakította. Pécssett mind a természetes **népmozgalom**, mind pedig a migráció népességcsökkentő tényező volt, 2001 és 2012 között ezer lakosra évente átlagosan 3,7 fős természetes fogyás, valamint 1,3 fős vándorlási veszteség jutott. A vonzaskörzetben ezzel szemben az 1,8 ezrelékes természetes fogyás mellett 13,2 ezrelékes vándorlási többlet jelentkezett. Folytatódott tehát a szuburbanizációs folyamat, a migráció a központból a vonzaskörzet felé irányult. A fiatal családok szívesen költöznek a Pécs közvetlen közelében fekvő településekre, ahol a pécsinél szélesebb, ugyanakkor olcsóbb telekkínálat várja őket.

1.4.3. ábra A belföldi vándorlási egyenleg ezer lakosra jutó száma, 2001–2012. évek átlaga

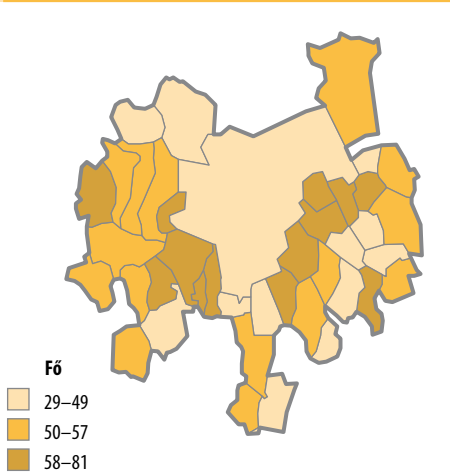
1.4.2. ábra A népesség száma 2011. január 1-jén, a 2001. január 1-jei népesség százalékában

Az országos, illetve a megyei folyamatokhoz hasonlóan az agglomeráció népességének **korösszetétele** is egyre romlik. 2001-ben a népesség több mint 15, 2013-ban már kevesebb, mint 14%-a volt gyermekkorú. A 15–64 éves aktív korúak aránya 2 százalékponttal mérséklődött, miközben a 65 éves és idősebbeké 15-ről 18%-ra emelkedett.

Az agglomerációban 2013 elején száz gyermekkorú lakosra 131 időskorú jutott, ezen belül Pécssett 145, a vonzaskörzetében 86. Az öregedési folyamat alapvetően a csökkenő születésszám következménye, de a központ és a vonzaskörzet közötti jelentős eltérés a migráci-

1.4.4. ábra A száz családra jutó 15 évesnél fiatalabb gyermek, 2011

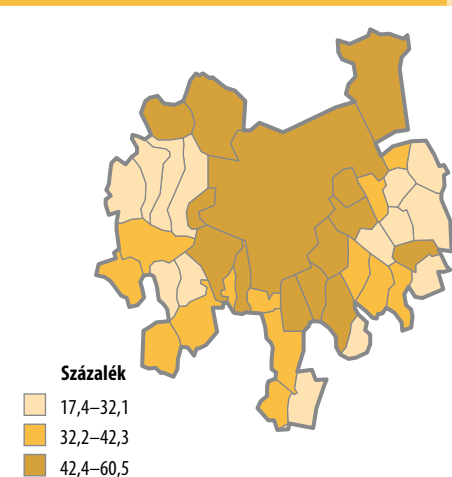
A 2011. évi népszámlálás idején a pécsi agglomeráció területén csaknem 51 ezer **családban** közel 143 ezren éltek. Mind a családok, mind a családban élők száma csökkent az előző népszámlálás óta, de kisebb mértékben, mint a megyében vagy az agglomeráción kívüli településeken általában. Az agglomeráción belül azonban eltérő változások történtek: Pécssett hozzávetőleg tizedével csökkent, a vonzáskörzetében ugyanakkor 13%-kal gyarapodott a családok és a családban élők száma is. Továbbra is a házastársi kapcsolaton alapuló családok a leggyakoribbak, az agglomerációban a családok 64%-a volt ilyen (tíz évvel korábban még 71%-a). Számottevő mértékben, 17-ről 21%-ra emelkedett az egyszülős, úgynevezett csonka családok aránya, de 12-ről 16%-ra nőtt az élettársi közösségre épülő családok részesedése is.

A 2011. évi népszámlálás adatai szerint a pécsi agglomeráció népességének **iskolázottsága** jelentősen meghaladta a megyei átlagot. Az agglomerációban élő 18 éves és idősebbek 57%-a legalább középiskolai érettségivel rendelkezett, míg a megyében átlagosan 45%-a. Egyetemi vagy főiskolai oklevelet szerzett a 25 éves és idősebbek több mint 24, a megyében kevesebb mint 18%-a. Az agglomeráció kedvező iskolázottsági mutatói annak köszönhetőek, hogy a központi település, Pécs egyetemi város, lakossága az átlagnál jóval magasabban képzett, másrészt a vonzáskörzetében élők is iskolázottabbak, mint az agglomeráción kívüli települések lakói általában.

óval is összefügg. A fiatalok Pécsről a környező településekre irányuló vándorlása ugyanis a kibocsátó település lakosságának korösszetételét kedvezőtlenül, ugyanakkor a befogadókét kedvezően befolyásolta.

A 2011. évi népszámlálás során az agglomerációban 82 227 **háztartást** írtak össze, tizedével többet, mint tíz évvel korábban. A népesség fogyásával összefüggésben a háztartásban élők száma ugyanakkor 0,3%-kal csökkent. Száz háztartásra a 2001. évi 248-cal szemben 2011-ben 225 személy jutott, ezen belül Pécssett 215, a vonzáskörzetben 273, utóbbi számottevően meghaladta mind a megye (234), mind pedig az agglomeráción kívüli települések átlagát (245). A legutóbbi két népszámlálás között az egy vagy több családból álló háztartások aránya 69-ről 61%-ra apadt, míg az egyszemélyeseké, 28-ről 36%-ra növekedett.

1.4.5. ábra A legalább érettségizettek aránya a 18 éves és idősebb népességben belül, 2011

1.4. PÉCSI AGGLOMERÁCIÓ

1.4.3. GAZDASÁGI AKTIVITÁS, JÖVEDELMI VISZONYOK

A pécsi agglomeráció népességének **gazdasági aktivitását** az országos átlaghoz hasonló mértékű munkanélküliség, de annál alacsonyabb foglalkoztatottság jellemezte.

A 2011. évi népszámlálási adatok alapján a lakónépesség 39%-a volt foglalkoztatott, és mindössze 5,9%-a munkanélküli, előbbieik száma 1,7, utóbbiaké 2,5 százalékponttal meghaladta a 10 évvel korábbit. Az inaktív keresők 28 és az eltartottak 27%-os aránya az előző census óta – a nyugdíjkorhatár kitolódásával és a gyermekvállalási kedv hanyatlásával összefüggésben – 3,2, illetve 1,0 százalékponttal esett vissza. A foglalkoztatottakra háruló terhek nagysága kissé enyhült az utóbbi években, 2011-ben száz foglalkoztatottra 159 keresettel nem rendelkező jutott, a megyei átlag 172 fő volt.

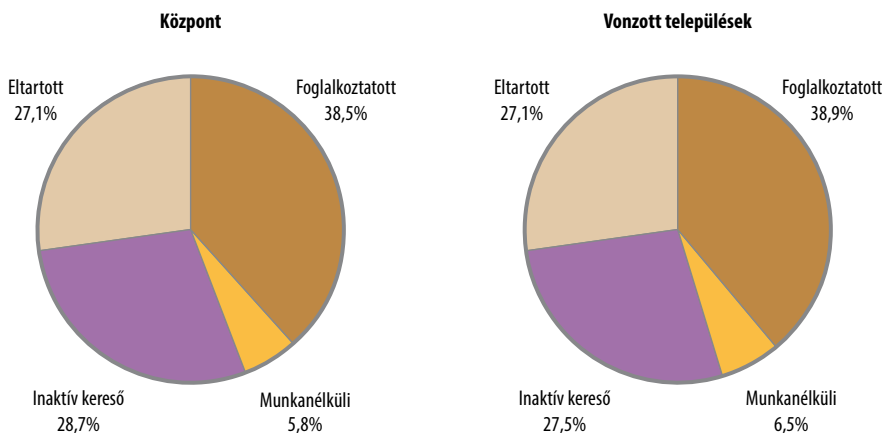
Az agglomeráció munkaerő-piaci helyzetét elsősorban a lakónépességből 81%-kal részesedő Pécs határozza meg. A központ és a vonzáskörzet szoros kapcsolatát támasztja alá, hogy népességük gazdasági aktivitásában nincsenek jelentős eltérések, míg a megyei és az országos összevetésben nagyok a különbségek. Az agglomeráció foglalkoztatottsági szintje a Baranya megyei átlagnál kedvezőbb, de az országot nem érte el, míg a munkanélküliek a megyeinél kisebb, az országosnál nagyobb arányban voltak jelen. Az inaktív keresők aránya mind a megyeinél, mind az országosnál alacsonyabb, az eltartottaké viszont magasabb volt.

Az agglomerációban foglalkoztatottak 76%-a – a megyei és az országos átlagnál jóval nagyobb arányban – tevékenykedett a szolgáltatási ágakban, ennél magasabb hányad csak az egyetemi város és közigazgatási központ szerepet betöltő Pécssett, valamint az idegenforgalomra épülő Orfűn fordult elő. Az ipar, építőipar területén az összes foglalkoztatott 22%-a dolgozott, a mezőgazdaságban – a települések között jelentős szóródással – alig 2%-uk.

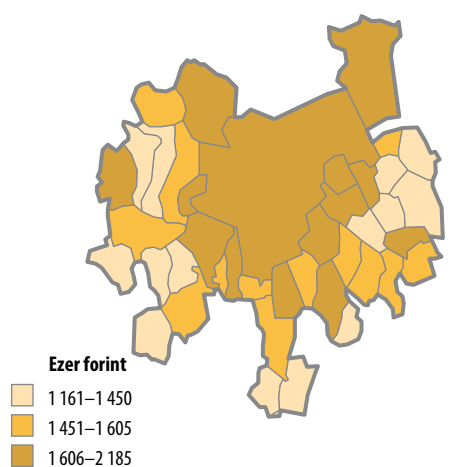
A két census között erősödött a tercier szektor szerepe (Pécsett 6,0, a vonzáskörzetében 10,4 százalékponttal), miközben néhány nagy termelőüzem bezárásával jelentősen visszaesett az ipari foglalkoztatás (5,8, illetve 8,2 százalékponttal). Az agrárszektor aránya a vidéki településeken 7,4-ről 5,2%-ra változott.

A foglalkoztatottak 86%-a alkalmazásban állt, a fennmaradó hányaduk vállalkozóként dolgozott. Ezen belül Pécssett az alkalmazottak és a társas vállalkozások, a vonzáskörzetében az önálló vállalkozók aránya volt magasabb.

1.4.6. ábra A népesség gazdasági aktivitás szerinti összetétele, 2011

1.4.7. ábra Az egy adófizetőre jutó személyi-jövedelemadó-alapot képező jövedelem, 2012

Pécs jövedelmi szintjét. Az adóalap Keszűben volt a legmagasabb (2185 ezer forint), és a mindössze 190 fős Kisherenden a legalacsonyabb (1161 ezer forint).

■ 1.4.4. INGÁZÁS, KÖZLEKEDÉS

A 2011. évi népszámlálás idején a pécsi agglomerációban több mint 15 ezren vállaltak a lakóhelyüktől eltérő településen munkát, ami azt jelenti, hogy a foglalkoztatottak egyötöde napi rendszerességgel ingázott a lakóhelye és a munkahelye között. A pécsi agglomeráció – a megyei és országos eredményekhez képest – relatíve alacsony **ingázási mutatói** egyértelműen a központ munkaerő-megtartó erejének tulajdoníthatóak. Míg ugyanis Pécsről mindössze a munkavállalók 9%-a járt el más településre dolgozni, addig a vonzáskörzetben élő foglalkoztatottak lényegesen nagyobb hányada (74%). A pécsi agglomeráción kívül ugyancsak magas volt az eljárók aránya, ugyanis a munkavállalók 43%-a ingázott, ami közel 30 ezer utassal terhelte meg a megye közlekedését naponta. A 2001. évi-hez képest az agglomerációban ingázó népesség foglalkoztatottakon belüli aránya 4,0 százalékponttal emelkedett, ami azonban – a szuburbanizációs folyamatok következtében – elsősorban a vonzáskörzetet érintette.

A 2011. évi népszámláláskor **az agglomerációban ingázó népesség relatív többségét** (34%-át) a központ adta, ahonnan több mint 5 ezer aktív kereső járt más településre dolgozni. Az agglomerációban sorrendben a következő legtöbb, több mint 1,8 ezer ingázó Kozármislenyből járt el naponta. Gyód, Kökény, Egerág, Szalánta, Kővágószőlős, Görcsöny, Pogány, Bogád, Keszű, Pellérd, Nagykozár és Hosszúhetény települések a munkába eljárók 2–6%-ának adtak otthont. A pécsi agglomeráció településeinek harmadára tehát az ingázók teljes állományának 80%-a jutott.

Pécs munkaerő-piaci jelentősége az egész megyében jól mérhető. A központba bejáró munkavállalók 44%-a érkezett az agglomerációból, fele az agglomeráció határain túlról, 7%-a pedig másik megyéből. Az agglomeráció legjelentősebb küldő települései között kell említeni Kozármislenyt, ahonnan

A pécsi agglomerációban 2012-ben a tíz évvel korábbinál 3200 fővel kevesebb, mindössze 81 500 személy volt adófizető. Nyolctizedük Pécsen élt, ahol számuk ezen időszak alatt 9,3%-kal csökkent, míg a vonzáskörzetben 26%-kal emelkedett.

Az adófizetők az állandó népesség 43%-át, a munkavállalási korú népesség kétharmadát tették ki, és együttesen 154,7 milliárd forint adóköteles jövedelmet vallottak be. Egy adófizetőre az országos átlaggal megegyező, 1898 ezer forint adóköteles jövedelem jutott, egy állandó lakosra vetítve annál kevesebb, 815 ezer forint.

Az agglomeráción belül a központban egy adófizetőre átlagosan 1945 ezer forint személyi-jövedelemadó-alapot képező jövedelem jutott, szemben a vonzáskörzettel, ahol ennél 234 ezerrel kevesebb. Mindössze három településen – Keszűben, Kozármislenyben és Nagykozáron – haladta meg az adóköteles jövedelem nagysága

1.4. PÉCSI AGGLOMERÁCIÓ

naponta több mint 1,5 ezer munkavállaló érkezett Pécsre. Görcsöny, Bogád, Pogány, Keszü, Pellérd, Nagykozár és Hosszúhetény a központba érkező munkavállalók 2–4%-át adták, amelyek Kozármislennyel kiegészülve összességében a Pécsre érkező munkavállalók 25%-át biztosították.

Az agglomerációban ingázó népesség **nemek szerinti megoszlása** a megyei és országos adatokhoz hasonlóan alakult: a napi rendszerességgel eljárók háromötöde férfi, kétötöde nő volt 2011-ben.

Az ingázó munkavállalók 60%-a a 30–49 év közötti népességből kerül ki, mintegy egynegyedük az 50 év vagy afelületi korosztályhoz tartozott, 16%-uk pedig 30 évesnél fiatalabb volt. A megyében és az országban ingázók korösszetétele az agglomerációhoz képest fiatalabb.

Az agglomerációban ingázó munkavállalók relatíve magasabban kvalifikált munkaerőt jelentettek, kétharmaduk rendelkezett legalább érettségivel, arányuk kedvezőbb a megyei és az országos átlagnál is. Az agglomeráción kívüli Baranya megyei településekről ingázók körében már az – érettségénél – alacsonyabb **végzettséggel** rendelkezők voltak többségben, arányuk meghaladta az 50%-ot.

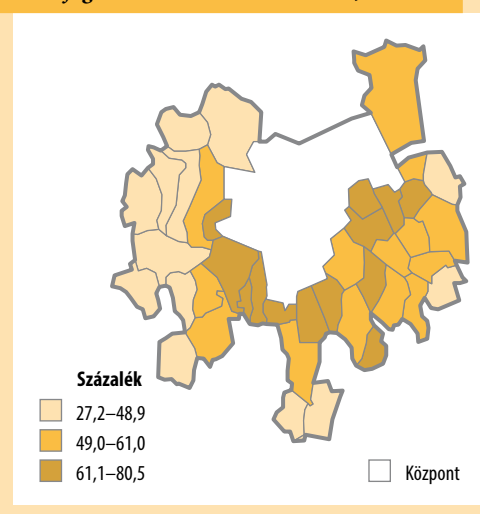
A pécsi agglomerációban élők számára elsősorban a **közúti közlekedés** biztosít összeköttetést a központ és vonzáskörzete között. Pécs centrális szerepének köszönhetően az agglomeráció lakóinak egy elsőrendű és három másodrendű főút áll a rendelkezésére, amelyek a bekötőúton keresztül könnyen elérhetőek. A fővároshoz való kapcsolódását az M60-as és M6-os autópályák teszik lehetővé.

A szerény vasúti kapacitások miatt az agglomerációban az **autóbusz-közlekedésnek** van meghatározó szerepe a tömegközlekedésben. Pécs és vonzáskörzetének 40 települése között több mint 1,6 ezer járat fordul meg hétköznaponként, a járatszámok településenkénti megoszlásában azonban jelentős eltérések vannak. Az indított járatok alapján a központtal Kozármisleny van a legszorosabb kapcsolatban, hiszen ezen a vonalon a központból induló és oda érkező buszforgalom 11%-a realizálódik. Ugyancsak jelentősebb buszforgalom valósul meg Pécs, valamint Szalánta, Magyarsarlós, Túrony és Martonfa között. A felsorolt települések együttesen a központot érintő buszforgalom mintegy harmadát adják.

A buszjáratok mellett a közúti közlekedésben a személyszállító járműveknek, azon belül is a **személygépkocsiknak** van kiemelt jelentősége. 2011-ben az agglomerációban több mint 58 ezer személyautó volt forgalomban. Az ezer lakosra számított gépkocsiállomány az agglomerációban a megyeihez és az országoshoz hasonlóan alakult: ezer lakosra mintegy 300 személyautó jutott. A vonzáskörzetben ez a viszonyszám kedvezőbb, az agglomeráción kívül eső részekben pedig kedvezőtlenebb volt, ami a jövedelem koncentrációjával és a szuburbanizációs folyamatokkal magyarázható. A személygépkocsik száma 2001 és 2011 között 14%-kal, az országos és a megyei adatokhoz képest mérsékeltebben emelkedett. A vonzáskörzetben ezzel szemben igen intenzíven, 54%-kal, az agglomeráción kívül pedig 23%-kal növekedett a személygépkocsik száma.

A **vasúti közlekedés** mindössze két település Pécsudvard és Cserkút számára biztosít kapcsolatot a központtal. Cserkút esetében a vasútállomás a község szélén található, így annak megközelíthetősége valamelyest nehezebb, ugyanakkor a cserkúti állomás a Pécs–Dombóvár–Budapest vonalon helyezkedik el, ahol igen intenzív a vonatforgalom.

1.4.8. ábra A központba naponta ingázók aránya a foglalkoztatottak százalékában, 2011

■ 1.4.5. GAZDASÁG, VÁLLALKOZÁSOK

A gazdasági teljesítmények szempontjából meghatározó **működő vállalkozások** közül 2011-ben 15 959 volt bejegyezve a pécsi agglomeráció 41 településének valamelyikében.

A vállalkozások jelentős része **koncentrálódott** a központba és vonzáskörzetébe. 2011-ben a Baranya megyei székhelyű működő vállalkozások 63%-a a pécsi agglomerációban volt bejegyezve, ami a társas vállalkozások körében 69, az egyéni vállalkozások esetében 55%-os arányt jelentett. A működő társas vállalkozási formák közül a betéti társaságok 73, a korlátozott felelősségű társaságok 67, a részvénytársaságok 57, míg a szövetkezetek mindössze 29%-a tartozott székhelye alapján az agglomerációba, ezen belül meghatározó volt Pécs részesevé. A működő vállalkozások székhelye 2011-ben összességében 85%-ban az agglomeráció központja volt, amelytől a társas és az egyéni formákban nem volt lényeges az eltérés, a vonzáskörzet működő részvénytársaságai azonban 95%-ban Pécsen voltak bejegyezve.

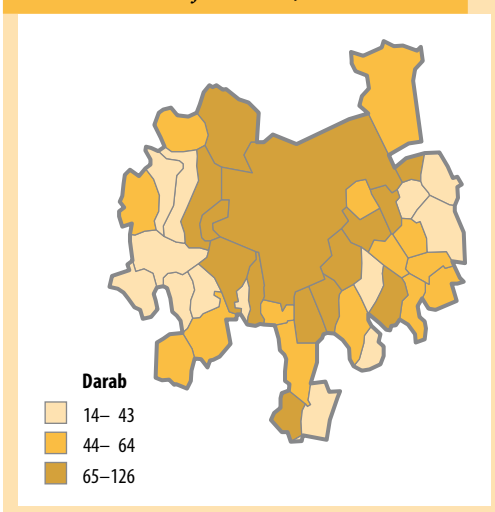
A koncentráció a vállalkozások **sűrűségében** jelentős eltérést alakított ki. A pécsi agglomeráció ezer lakosára 83 működő vállalkozás jutott, a megyei 65-tel és az országos 69-cel szemben. Az agglomeráció központjában 86, a vonzáskörzetben ennél 20-szal kevesebb, míg a vonzáskörzethez nem tartozó településeken ezer lakosonként 49 vállalkozás működött. A népességátlagos vállalkozásszám néhány vonzáskörzethez tartozó településen (Keszü, Pogány, Orfű, Cserkút, Kozármisleny, Martonfa) magasabb volt, mint Pécsen.

A vállalkozások **nagyság szerinti** eloszlásában mindenütt meghatározó a mikrovállalkozások aránya. Az agglomerációban a működő vállalkozások több mint 96%-ánál nem érte el a 10 főt a foglalkoztatottak száma 2011-ben, ami némileg, 0,4 százalékponttal volt magasabb a Baranya megyei és 0,9 százalékponttal az országos részarányánál. A gazdasági teljesítmény szempontjából kedvezőtlen, hogy a nagyvállalkozások száma nagyon csekély. A megyében mindössze 16 működő vállalkozás foglalkoztatott legalább 250 főt, közülük 12 az agglomerációban, ebből 11 Pécsen. A gazdaságélénkítés érdekében a vállalkozások letelepedésének megkönnyítése céljából a már korábban is működő ipari parkok mellett a közelmúltban újabb nagy területet alakítottak ki Pécsen a város déli, az M60-as autópályához közel eső részén.

Az agglomerációban főtevékenysége alapján a **szolgáltató** szektorba tartozott a működő vállalkozások 84%-a, ez a megyei átlagnál 5,8, az országos átlagnál 4,3 százalékponttal magasabb volt. Ezen belül a Pécsen működő vállalkozások több mint 85, a vonzáskörzet településein azok 76%-a végzett szolgáltató tevékenységet, az agglomerációba nem tartozó települések átlagában arányuk nem érte el a 69%-ot.

A külföldi érdekeltségű vállalkozások közül 2011-ben 271 működött (a megyei ilyen típusú szervezetszám közel fele) az agglomerációban (a 41-ből 13 településen). A hozzájuk tartozó 49,5 milliárd forintnyi külföldi saját tőke összege 35%-át adta a megyében ilyen vállalkozásokban működő külföldi tőkeállománynak. A vonzáskörzetben belül e vállalkozások erősen koncentráltan helyezkedtek el, az itt található külföldi vállalkozásoknak a 85%-a pécsi székhelyű volt, a külföldi tőkeösszeg 98%-át összpontosítva.

1.4.9. ábra A működő vállalkozások ezer lakosra jutó száma, 2011

1.4.6. LAKÁSOK

A 2011. évi népszámlálás során a pécsi agglomerációban 85 ezer lakást regisztráltak, 12%-kal többet, mint tíz évvel korábban. Ezen belül Pécs lakásállománya 9,9, a vonzáskörzeté 24%-kal növekedett. (Baranya megyében ugyanezen időszakban 6,8, míg országos átlagban 8,0%-os bővülés történt.) 2011-ben a pécsi lakások az agglomeráció teljes állományának 85%-át képezték. Ugyanakkor Baranya megye lakásállományának fele található a pécsi agglomeráción belül.

A vizsgált tíz év során **épített lakások** száma a 2011. évi állománynak 11%-át tette ki az agglomerációban. A vonzáskörzetben nagyobb arányban, átlagosan 19, míg Pécssett csak 9,2%-ban újult meg a lakásállomány. Az agglomerációból Kozármisleny emelkedett ki 41%-os rátájával, de hasonlóan nagyarányú építkezések folytak Keszű és Nagykozár településeken is.

2011-ben az agglomerációban 239 lakos jutott száz lakásra, Pécssett kevesebben (229), a vonzáskörzetben lényegesen többen (294) laktak a lakásokban, ahol a legkisebb **laksűrűséget** Ellenden (233), a legnagyobbat Nagykozáron (321) számították. A laksűrűség mérséklődése tíz év alatt a központban 10, a vonzáskörzetben 6,3%-os volt. A lakókat a szobák számára vetítve még jelentősebb csökkenést tapasztalhattunk. A száz szobára jutó lakók száma Pécssett 92-ről 79-re, a vonzáskörzetben 97-ről 82-re fogyatkozott a két népszámlálás között.

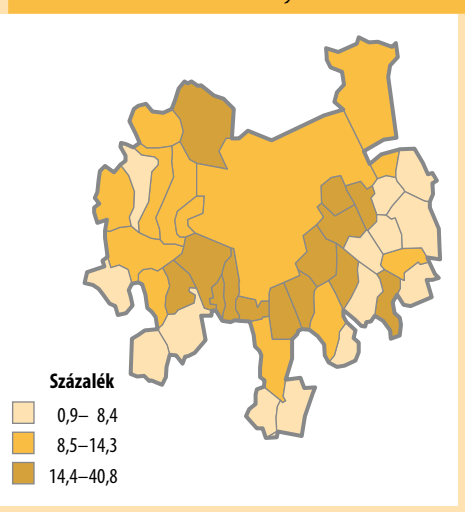
A lakásállományban a legnagyobb részarányt (43%) a kétszobások tették ki, bár tíz év alatt hányaduk jelentősen csökkent az agglomerációban. Az egy- és háromszobások aránya nem változott, 9,0, illetve 28%-os maradt. A négyoszobás, valamint az öt- és annál több szobás lakások hányada mintegy két százalékponttal emelkedett, 12, illetve 8,0%-ot tett ki 2011-ben. Az **alapterületet** tekintve egyetlen kategóriában történt számottevő csökkenés, az 50–59 m²-es lakások aránya mintegy két százalékponttal kisebb (25%-os) volt, mint a megelőző népszámlálás során. Ezzel szemben 13%-ra növekedett a 80–99 m²-esek csoportjának hányada, a 100 m² felettieké pedig 18%-ra, míg a többi csoportban nem történt számottevő változás.

A lakások **komfortossága** tekintetében a legnagyobb változás az összkomfortos lakások arányában történt a két népszámlálás közötti időszakban. Az agglomeráció lakásainak 75%-át sorolták ebbe a csoportba 2011-ben, közel 10 százalékponttal meghaladva a megyei és több mint 15-tel az országos mutatót. A pécsi vonzáskörzeten belül 80% feletti arányban rendelkezett teljes komfortú lakásokkal

Kozármisleny és Pogány, míg ebből a szempontból leginkább leszakadt település Szilágy volt, 28%-os viszonyszámával. Az alacsonyabb komfortfokozatú csoportok arányai csökkentek az agglomerációban, legjelentősebben a szükség- és egyéb lakásoké (3,3-ről 0,6%-ra). A komfortos lakások aránya 20, a félkomfortosoké, illetve a komfort nélkülieké 2–2% volt 2011-ben.

A hálózati, illetve házi vízvezeték az agglomeráció lakott lakásainak és üdülőinek 3,7%-ából hiányzott 2001-ben, tíz évvel később ez az arány már egy százalékra zsugorodott. A meleg folyóvíz nélküli lakások aránya ugyanezen időszakban 5,3-ről 3,2%-ra csökkent. A közcsatornával ellátott lakások rátája tíz év alatt 9 százalékpontot növekedve, 89%-ot tett ki. A központi fűtéses lakások hányada kiugróan, 42-ről 76%-ra gyarapodott.

1.4.10. ábra A 2001–2011 között épült lakások a 2011. évi lakásállomány százalékában

■ 1.4.7. INTÉZMÉNYRENDSZER

Az agglomerációban a lakosság ellátását szolgáló oktatási és egészségügyi intézményrendszer Pécsnek, mint központnak köszönhetően kiépítettebb, mint a megye egyéb területein.

Az **alapfokú oktatási rendszeren** belül a kisgyermek elhelyezésére a megyeszékhelyen kívül az agglomeráció 18 településén van lehetőség. 2012-ben Pécsen 54, a vonzáskörzet további 18 településén pedig egy-egy óvodai feladatellátási hely működött, számuk összességében a megyében rendelkezésre állóknak közel négytizedét tette ki. A fennmaradó 22 községben az óvodáskorú gyermekek ellátása helyben nem volt biztosított. Az óvodai intézményhálózatot a gyermekeket hároméves korukig ellátó bölcsődék, valamint a családi napközök egészítik ki. Bölcsődői ellátást – amelynek biztosítására törvény kötelezi a városokat – Pécsen 14, Kozármislenyben egy intézmény nyújtott. Családi napközi – a két város mellett – még további 6 településen (Abaliget, Aranyosgadány, Baksa, Bogád, Orfű és Pogány községekben) segítette a kisgyermeket gondozó szülőket. Az agglomeráción belül általános iskolai oktatás Pécsen kívül további 17 településen volt biztosított, ezek közül Gyód, Orfű és Pogány községekben azonban csupán alsó tagozat működött. Pécsen 37 általános iskolai feladatellátási hely fogadta a diákokat. A **középfokú oktatási intézmények** a megye egészében is leginkább a városokban koncentrálnak, ezen belül az agglomerációban Pécsen. 2012-ben a megyei középfokú oktatási intézmények 54, az agglomeráción belül az iskolák 97%-a Pécsen biztosított oktatást. Csak Bogádon és Kővágószőlősen található még gimnáziumi feladatellátási hely, amelyeket egy egyesület működtet. Pécsen 20 gimnáziumi, 19 szakközépiskolai és 18 szakiskolai és speciális szakiskolai feladatellátási helyen oktatják a diákokat. Előbbi kettő aránya magasabb, utóbbi alacsonyabb, mint a megyei átlag. Az oktatás **legfelsőbb szintjén** oktatási intézmény nemcsak az agglomerációban, hanem a megye egészében is kizárólag Pécsen működik. A **Pécsi Tudományegyetem** az ország egyik legnagyobb felsőfokú kutatási-oktatási intézménye, melyben az orvostudományi, állam- és jogtudományi, közgazdaság-tudományi, bölcsészeti- és természettudományi, művészeti, műszaki karok mellett a felnőttképzési és emberi erőforrás-fejlesztési, továbbá tanárképző intézetek adnak lehetőséget felsőfokú képzettség megszerzéséhez. Pécsi székhelyű a Püspöki Hittudományi Főiskola is.

A lakosság **egészségügyi alapellátásának** biztosítása a háziiorvosi szolgálat feladata. A pécsi agglomeráció vonzáskörzetében a 40 településből 14-ben háziiorvosi, ezen belül kettőben házi gyermekorvosi szolgálat is működött. A megyében dolgozó háziiorvosok és házi gyermekorvosok 52%-a az agglomerációban rendelt. Az agglomerációban 2012-ben összességében 104 háziiorvos és 42 házi gyermekorvos állt a lakosság szolgálatában. A 14 ellátott település közül 12-ben egy-egy háziiorvos dolgozott, Hosszúhetényben és Kozármislenyben viszont két-két háziiorvos mellett házi gyermekorvos – előbbiben egy, utóbbiban kettő – is rendelt. Szakrendelés igénybevételére ugyanakkor elsősorban Pécsen, valamint korlátozottan ugyan, de Kozármislenyben, Bogádon és Kővágószőlősen volt lehetőség. A szakrendelések teljes köre, amelyeket a rendelőintézetek, a kórházak és a klinikák ambuláns szakrendelése biztosítanak, csak Pécsen állt a lakosság rendelkezésére. A fekvőbeteg-ellátás központja szintén a megyeszékhely, ahol 2012-ben 1838 működő kórházi ágy fogadta a gyógyulni vágyókat. Összességében a pécsi agglomeráció településeinek lakók egészségügyi ellátása a központ közelsége miatt kedvezőbb, mint a megye más területein élők.

Az agglomerációban élők **pénzügyi ellátásáról** bankok és takarékszövetkezetek helyi fiókjai, illetve a helyi posták gondoskodnak. Bankfiókok csupán Pécsen, takarékszövetkezeti fiókok pedig a vonzáskörzet nagyobb településein – szám szerint tízben – állnak a lakosság rendelkezésére. A kisebb községek egy részében csupán a postán lehet a pénzügyeket intézni, 19 kisközségben viszont még ez a lehetőség sem adott.

A közigazgatással kapcsolatos hivatali ügyekben egy-egy okmányiroda és kormányablak fogadja az ügyfeleket, mindkét hivatal Pécsen működik.

*Agglomerálódó
társégek*

2.1. EGRI AGGLOMERÁLÓDÓ TÉRSÉG

2.1.1. tábla A egri agglomerálódó térség főbb jellemzői, 2013

Mutatók	Eger	Vonzott települések	Agglomerálódó térség összesen	Agglomerálódó térséghez nem tartozó Heves megyei települések	Heves megye összesen	Országosan
Terület, km ^{2a)}	92	390	482	3 155	3 637	93 024
Települések száma, darab ^{a)}	1	16	17	104	121	3 154
Átlagos településnagyság, fő ^{a)}	54 867	1 437	4 580	2 197	2 532	3 142
Városi népesség aránya, % ^{a)}	100,0	–	70,5	39,7	47,5	70,3
Népesség száma, fő	54 867	22 994	77 861	228 475	306 336	9 908 798
Száz gyermekkorúra jutó időskorú, fő	134	122	131	128	129	119
Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet éves átlaga, fő ^{b)}	–0,9	3,5	0,4	–2,7	–1,9	–
Munkanélküliségi ráta, % ^{c)}	11,3	13,4	11,9	15,0	14,2	12,6
Foglalkoztatási arány, % ^{c)}	46,2	46,4	46,3	42,4	43,4	46,4
Száz foglalkoztatottra jutó nem foglalkoztatott, fő ^{c)}	149	153	150	178	170	152
Ingázók a foglalkoztatottak %-ában ^{c)}	14,0	71,2	30,4	51,7	45,7	34,0
Adófizetők aránya, % ^{d)}	47,5	45,7	46,9	41,9	43,2	44,3
Egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem, ezer forint ^{d)}	1 988	1 691	1 900	1 700	1 755	1 888
A 2001–2011 között épített lakások aránya a 2011. évi lakásállomány %-ában	11,7	11,9	11,8	4,6	6,5	9,7
Száz lakott lakásra jutó lakos, fő ^{c)}	225	274	238	255	250	248
Ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma, darab ^{c)}	92	63	84	48	57	69
Szolgáltatásban működő vállalkozások aránya, % ^{c)}	83,2	71,3	80,6	73,6	76,3	79,6

^{a)} A 2014. január 1-jei közigazgatási beosztás szerint. ^{b)} 2001–2012 között. ^{c)} 2011. évi adat. ^{d)} 2012. évi adat.

2.1.1. TERÜLET, TELEPÜLÉSSZERKEZET

A 2014. évi lehatárolás eredményeként az egeri agglomerálódó térség települései: Eger, Andornaktálya, Bátor, Demjén, Egerbakta, Egerbocs, Egerszalók, Egerszólát, Felsőtárkány, Hevesaranyos, Maklár, Mikófalva, Nagytálya, Noszvaj, Novaj, Ostoros és Szarvaskő.

Eger és a vonzáskörzetébe tartozó 16 község a Mátra és a Bükk hegység között fekszik. Legészakabbra Mikófalva (Egertől 23 km-re), legdélebbre Maklár (Egertől 11 km-re) helyezkedik el.

Eger és környéke rendkívül gazdag vízkészlettel és termálkincsrel rendelkezik. Egerszalók nevezetessége a termálforrás, a lefolyó víz által létrehozott mészkődomb, melyet folyamatosan épít a 65–68 °C-os gyógyvíz. Az ország egyik legújabban feltárt gyógyvize a demjéni, ami 68 °C-os.

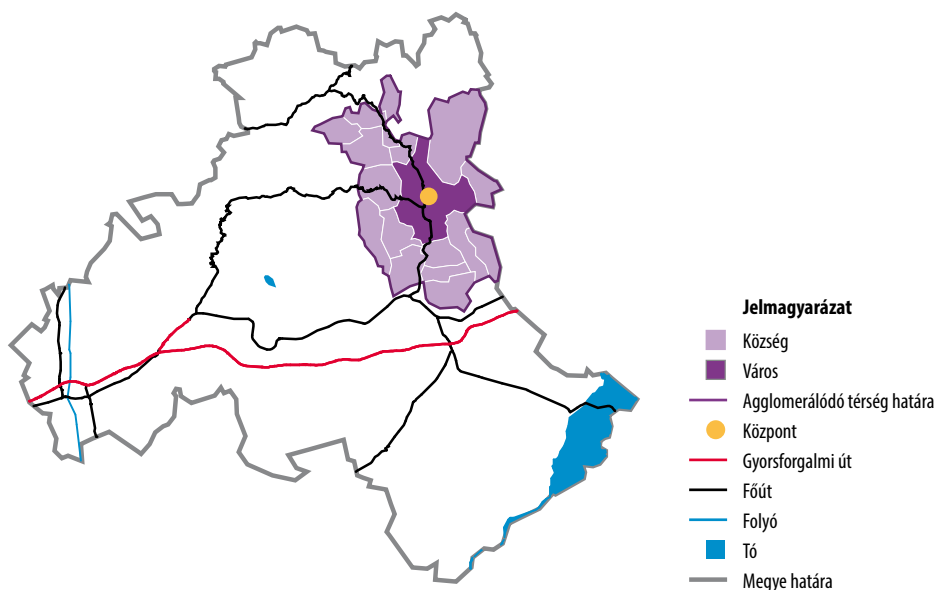
Eger és a szomszédos települések kiváló adottságú környezete kedvez a turizmusnak. A természeti környezet az alapja a több évszázados szőlő- és bortermelésnek. A vonzáskörzet 12 települése a rendkívül sokszínű Egri Borvidék része, számos védett eredetű borral.

A térség műemlékekben is gazdag. A megyeszékhelyen a műemlékké nyilvánított Egri várban működik a Dobó István Vármúzeum. A Líceum, a Bazilika, a Gárdonyi Géza Emlékmúzeum és a minaret rengeteg látogatót vonz. A többi településen is sok a természetes és épített látnivaló, például a demjéni Termál Völgy, az egerszalóki barlanglakások, a kaptárkövek, a noszvaji De la Motte kastély és Novaj régi építésű házai.

Az egeri agglomerálódó térség 482 km² területű, a megye területének 13%-át foglalja el. E területből Eger közel egyötödét részesedik. A vonzáskörzet településeinek átlagos településmérete 24 km², Felsőtárkány a legnagyobb és Szarvaskő a legkisebb kiterjedésű.

Eger és vonzáskörzetének kapcsolata egyházi jellegű hagyományokra is építkezik, a települések – egy-két kivétellel – az egeri püspökség, majd érsekség tulajdonában voltak.

2.1.1. ábra Egeri agglomerálódó térség

2.1. EGRI AGGLOMERÁLÓDÓ TÉRSÉG

2.1.2. NÉPESÉG, NÉPMOZGALOM

Az egeri agglomerálódó térségben 2013. január 1-jén a megye **lakónépességének** negyede, 77 861 fő élt, héttizede Egerben. A vonzáskörzet 3 legnépesebb települése Felsőtárkány, Andornaktálya és Ostoros, a legkevésbé Szarvaskő lakott. A 16 község átlagos lélekszáma 1437 fő volt.

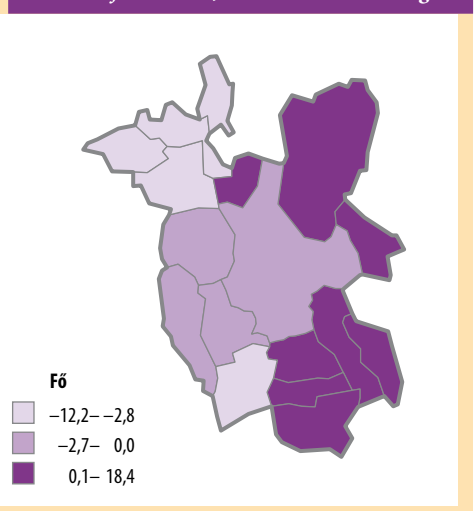
A **népsűrűség** a térségben 161 fő/km², a megyei átlag közel kétszerese, Egerben 595 fő/km². A vonzáskörzetben a legsűrűbben Andornaktálya, a legritkábban Bátor lakott.

A térség lakónépessége 2001. január 1. és 2011. január 1. között 1,6%-kal, a megyei átlagnál kisebb mértékben fogyott. Egerben 2,9%-kal csökkent a lakónépesség, a vonzáskörzetben összességében 1,9%-kal gyarapodott. A növekedés Ostoroson, a csökkenés Hevesaranyoson volt a legnagyobb.

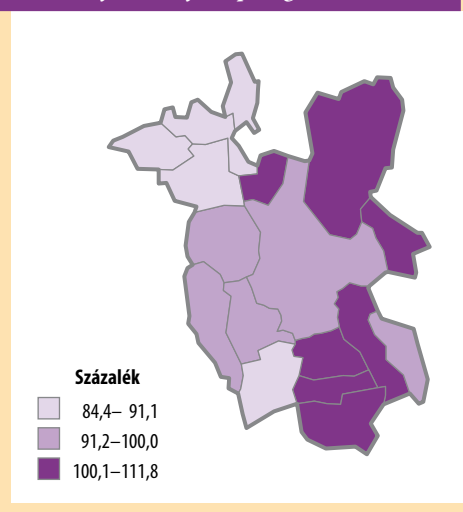
A térségben 12 év alatt a megyei és az országos folyamatokhoz hasonlóan mind a **születések**, mind a **halálozások** száma mérséklődött. 2001 és 2012 között kevesebben születtek, mint amennyien meghaltak, ennek következtében a lakónépesség 3260 fővel fogyott.

A lakónépesség számát a természetes népmozgalmon túl a **vándorlási különbség** is befolyásolta. A 2001–2012 évek átlagában a térségbe többen költöztek, mint amennyien elvándoroltak. Elsősorban az Egerből kiköltözők jelentős számának eredményeként nagymértékű odavándorlás volt Andornaktályán, Felsőtárkányban és Ostoroson, ezeken kívül Noszvajt, Maklárt, Szarvaskőt, Nagytályát és Novajt is vándorlási nyereség jellemezte. A megyeszékhelyen a vizsgált időszakban vándorlási veszteség keletkezett.

2.1.3. ábra A belföldi vándorlási egyenleg ezer lakosra jutó száma, 2001–2012. évek átlaga

2.1.2. ábra A népesség száma 2011. január 1-jén, a 2001. január 1-jei népesség százalékában

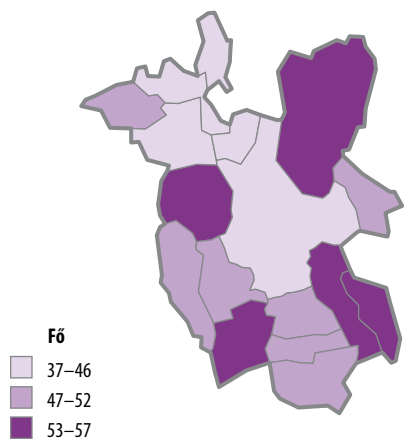

2013. január 1-jén az egeri agglomerálódó térség népességének 13%-a tartozott a gyermekkorúak, 18%-a az időskorúak, 69%-a munkaképes korúak közé. A gyermekkorúak hányada Ostoros, a 15–64 éveseké Andornaktálya, a 65 éves és idősebbeké Bátor településeken volt a legmagasabb.

2001. január 1-jéhez képest minden településen mérséklődött a 0–14 évesek aránya. A 15–64 éves korcsoportba tartozók hányada az egeri agglomerálódó térségben 1,2 százalékponttal csökkent. Az időskorúak arányának növekedése a megyei és az országos átlagnál is nagyobb volt.

Száz gyermekkorúra 2013. január 1-jén 131 időskorú jutott. Az eltartottsági ráta – a száz 15–64 éves korúra jutó gyermek- és időskorúak száma – 2001. január 1-jéhez képest 43-ról 45-re emelkedett.

2.1.4. ábra A száz családra jutó 15 évesnél fiatalabb gyermek, 2011

ma 5,3, a családban élők 7,2%-kal fogyott tíz év alatt. A családban élő gyermekek száma a megyei és az országos folyamatokhoz hasonlóan változott, a térségben 7,2%-kal kevesebb gyermek élt családban, mint 2001-ben. A 15 évesnél fiatalabb, családban élő gyermekek száma 87%-a volt a 2001. február 1-jeinek.

A családok ötödében egy szülő élt gyermekével, gyermekeivel, a házaspáros családok aránya a térségben 69% volt, magasabb, mint a megyében vagy országosan, de a 2001. évitől (76%) elmaradt. A két népszámlálás közötti időszakban az élettársi kapcsolaton alapuló családok száma és aránya is emelkedett.

A családban élő gyermekek 63%-a házaspáros, 9%-a élettársi kapcsolaton alapuló családban, 28%-a egy szülővel élt. A házaspáros családban élő gyermekek aránya Demjén kivételével minden településen csökkent. Ezzel egyidejűleg az élettársi kapcsolaton alapuló, illetve az egyszülőes családokban nevelkedő gyermekek aránya emelkedett.

Az agglomerálódó térségben élők **iskolázottsága** a megyei és az országos átlaghoz képest is magasabb. Ebben az Egerben élők iskolai végzettség szerinti összetétele jelentős szerepet játszik. A vonzáskörzet átlagában is kedvezőbb az iskolázottság, mint a megyében.

A térségben élő 18 éves és idősebb népességén belül a legalább érettségivel rendelkezők aránya 60%, a 25 éves és idősebbek között a főiskolai, egyetemi oklevéllel rendelkezőké 25%. Egerben, Szarvaskőn és Ostoroson kedvező az iskolai végzettség szerinti összetétel, ugyanakkor Hevesaranyoson lényegesen kedvezőtlenebb.

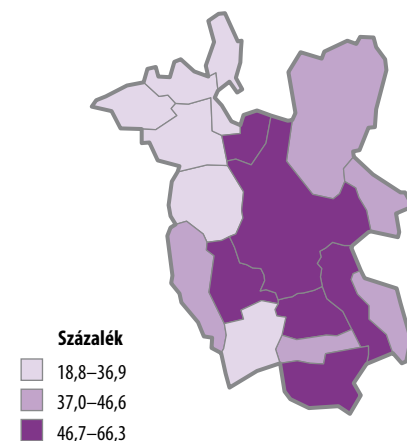
A 2011. évi népszámlálás időpontjában 33 356 **háztartásban** a népesség 95%-a élt. A háztartások száma az elmúlt évtizedben nagyobb mértékben gyarapodott, mint a megyében vagy országosan, a háztartásban élő személyeké pedig kevésbé fogyott.

A térségben az összes háztartás 64%-át családháztartások, 34%-át egyszemélyes háztartások, a fennmaradó részt egyéb összetételű háztartások alkották. A családháztartások száma visszaesett a 2001. évi népszámlálás adataihoz viszonyítva, ezzel párhuzamosan az egyszemélyes háztartásoké nőtt. A vonzáskörzetben a családháztartások (71%), Egerben az egy személyből álló háztartások előfordulása (36%) volt nagyobb.

A háztartásban élők 82%-a családháztartásban élt, hányaduk kisebb volt a megyei, az országos és a 2001. évi népszámlálási aránynál.

2011. október 1-jén 21 448 **családban** a térség népességének háromnegyede élt. A családok szá-

2.1.5. ábra A legalább érettségizettek aránya a 18 éves és idősebb népességén belül, 2011

2.1. EGRI AGGLOMERÁLÓDÓ TÉRSÉG

2.1.3. GAZDASÁGI AKTIVITÁS, JÖVEDELMI VISZONYOK

aktívak közé. A gazdaságilag aktívak aránya 2,2 százalékponttal nagyobb, mint a megyei átlag.

A foglalkoztatottak hányada a térség népességéből 40, a munkanélkülieké 5,4% volt, mindkettő nagyobb, mint 2001-ben. Száz foglalkoztatottra 137 gazdaságilag nem aktív jutott, ami 17 fővel kevesebb, mint Heves megyében átlagosan. A gazdaságilag nem aktív népéségen belül az inaktív keresők aránya 30-ról 29%-ra, az eltartottaké 28-ról 26%-ra csökkent. A térség népességéből a megyeinél nagyobb volt a foglalkoztatottak és az eltartottak, kisebb a munkanélküliek és az inaktív keresők hányada.

A 2011. évi népszámlálás időpontjában 36 129 fő volt gazdaságilag aktív, 5,4%-kal több mint 2001-ben.

A foglalkoztatottak száma tíz év alatt kevésbé nőtt, mint a megyében és országosan. Arányuk a népéségen belül településenként változó, Andornaktályán és Ostoroson volt a legnagyobb (egyaránt 45%), Hevesaranyoson a legkisebb (28%).

A 15 éves és idősebb népéség aktivitási aránya 53, a foglalkoztatási aránya 46%, mindkettő magasabb, mint a megyei átlag. Az aktivitási és a foglalkoztatási ráta Ostoroson volt a legnagyobb és Hevesaranyoson a legkisebb.

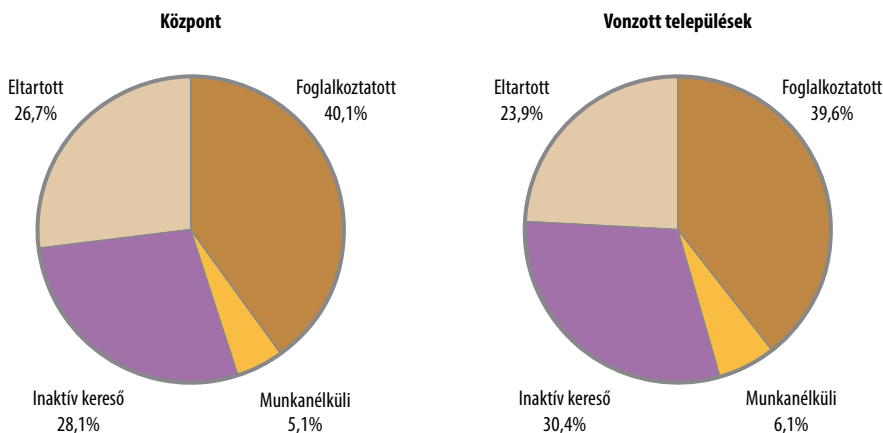
A foglalkoztatottak 72%-a szolgáltatás jellegű ágban dolgozott. Ezt követte az iparban, építőiparban alkalmazásban állók 25%-os részesedése. A mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya 2,5% volt.

A 2011. évi népszámlálás időpontjában a foglalkoztatottak megyeinél és országosnál is kisebb hányada, 86%-a állt alkalmazásban. Önálló vállalkozó 8,8%-uk, társas vállalkozás, szövetkezet dolgozó tagja 5%-uk volt. Segítő családtagként 0,3%-ukat írták össze.

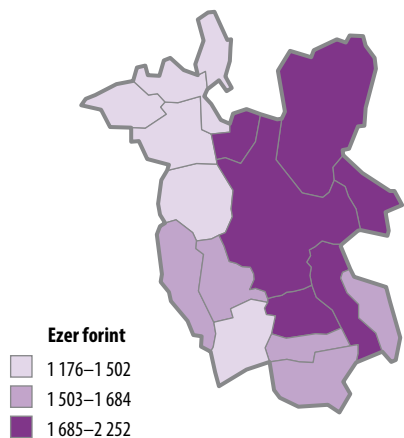
A 2011. évi népszámlálás adatai alapján a foglalkoztatottak (a helyben lakó és helyben dolgozó, valamint a naponta eljárók) iskolai végzettség szerinti összetétele a megyei és az országos átlagnál is kedvezőbb, ami elsősorban a megyeszékhelyen élő foglalkoztatottak magasabb iskolázottságával függ össze. Az elmúlt két népszámlálás között 39-ről 29%-ra csökkent az érettséginel alacsonyabb végzettségűek, és 61-ről 69%-ra nőtt a legalább érettségivel rendelkezők aránya. Az érettséginel alacsonyabb végzettségűek foglalkoztatottakon belüli hányada Hevesaranyoson volt a legnagyobb (68%), Szarvaskőn a legkisebb (21%).

A 2011. évi népszámlálás adatai alapján az eгри agglomerálódó térség népességének 45%-a tartozott a gazdaságilag aktívak (foglalkoztatottak és munkanélküliek), 55%-a a gazdaságilag nem

2.1.6. ábra A népéség gazdasági aktivitás szerinti összetétele, 2011

2.1.7. ábra Az egy adófizetőre jutó személyi-jövedelemadó-alapot képező jövedelem, 2012

A **munkanélküliek** száma a 2011. évi népszámlálás időpontjában 4302 fő volt. A munkanélküliségi ráta a térségben 8-ról 11,9%-ra emelkedett, de még így is alacsonyabb, mint a megyei és az országos átlag. A vonzáskörzetben nagyok az eltérések, míg Andornaktályán és Ostoroson száz gazdaságilag aktívra egyaránt 8,8, addig Egerbaktán 30,2 munkanélküli jutott.

A térségben a **személyi jövedelemadót** fizetők részesedése kiemelkedő. 2012-ben az állandó népesség 47, a munkavállalási korú népesség 71%-a fizetett személyi jövedelemadót, mindkettő nagyobb, mint a megyei és az országos átlag. A 2012-es adatok szerint a megyei adóköteles jövedelem 29%-a a térségben keletkezett. Az egy adófizetőre jutó személyijövedelemadó-alap nagysága 8,3, az egy állandó lakosra jutóé 18%-kal nagyobb, mint a megyei átlag. Az egy

lakosra jutó személyijövedelemadó-alapot képező jövedelem jelentősen szóródott: Ostoroson volt a legtöbb (8,3%-kal meghaladta a térségi átlagot) és Hevesaranyoson a legkevesebb (a térségi átlag mindössze 41%-a). Egy adófizetőre 303 ezer forint, egy állandó lakosra 142 ezer forint személyi jövedelemadó jutott, ami 12, illetve 22%-kal több, mint a megyében átlagosan. A legtöbb adót egy állandó lakosra vetítve az Ostoroson élők fizették, az egy adófizetőre jutó adó összege pedig Szarvaskőn volt a legmagasabb.

■ 2.1.4. INGÁZÁS, KÖZLEKEDÉS

A 2011. évi népszámlálás adatai alapján az egeri agglomerálódó térségben a helyben lakó és helyben dolgozók aránya a foglalkoztatottakon belül

68% volt. Ez a hányad a vonzáskörzetben jóval kisebb (27%), mint Egerben (85%).

Az agglomerálódó térségben élő **foglalkoztatottak napi ingázása** jelentős, elsősorban Eger irányába. A foglalkoztatottak több mint háromtizede napi rendszerességgel ingázott munkahelye és otthona között. Ez az arány a vonzáskörzetben még jelentősebb, az ott élő foglalkoztatottak 71%-a más településre járt dolgozni. Az ingázók foglalkoztatottakon belüli hányada Nagytályán volt a legnagyobb (83%), Egerben a legkisebb (14%). A vonzáskörzetből naponta eljárók 77%-a a megyeszékhelyen dolgozott. A központba bejárók aránya a vonzáskörzetből Egerbaktán és Felsőtárkányban a legnagyobb (84%) és Mikófalván a legkisebb (50%).

Egerben a helyben foglalkoztatottak száma több mint 30 ezer fő, ami 33%-kal meghaladta az itt lakó foglalkoztatottakét. Az Egerbe naponta bejáró közel 11 ezer foglalkoztatott 46%-a a vonzáskörzetben élt. Az Egerből eljárók 51%-a más megyében, 49%-a a megyén belül dolgozott.

A térség ingázói között minden településen nagyobb arányban voltak a férfiak (58%), mint a nők. A helyben lakó és helyben dolgozók többsége nő, viszont a vonzáskörzetben a férfiak részesedése a nagyobb.

A településekről naponta eljárók többsége a 30–49 éves korcsoportba tartozott, az 50 éves és idősebb foglalkoztatottak aránya 24, a 29 éves és fiatalabbaké 16%. A naponta ingázó 29 évesek és fiatalabbak hányada az ingázók között Hevesaranyoson (24%), a 30–49 éveseké Mikófalván és Novajon (egyaránt 65%), az 50 éves és idősebbeké Szarvaskőn (35%) volt a legnagyobb. Az ingázók kétharmada

2.1. EGRI AGGLOMERÁLÓDÓ TÉRSÉG

legalább érettségivel rendelkezett, részesedésük a vonzaskörzetben – Egerszalók, Ostoros és Szarvaskő kivételével – kisebb a térségi átlagnál. Az eljárók (megyeinél és országosnál is nagyobb hányada) 23%-a vezető, értelmiségi foglalkozású, arányuk különösen Egerben (34%) és Szarvaskőn (37%) kiemelkedő. Összevont nemzetgazdasági ág szerint az ipar, építőipar területén munkát vállaló eljárók aránya 28, a szolgáltatás jellegű ágban foglalkoztatottaké 15, a mezőgazdasági, illetve egyéb foglalkozásúaké 1,5 és 8,6% volt.

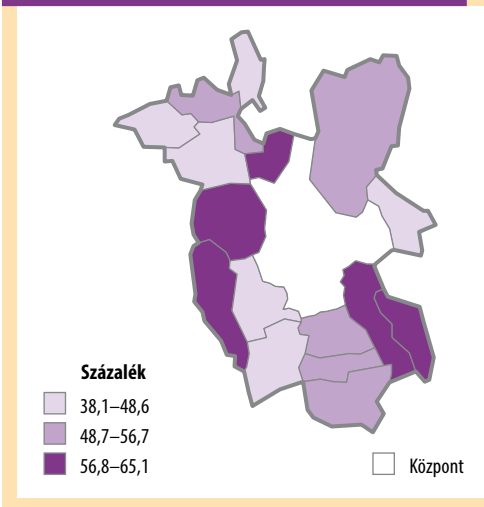
A települések közül mindegyik kapcsolódik a **távolsági autóbusz-közlekedéshez**. A közúti személyszállítás legnagyobb hányadát a menetrend szerinti járatokkal az Agria Volán Zrt. biztosítja, ezen kívül egyes települések más volántársaságok járatain is megközelíthetők. Az Agria Volán Zrt. adatai szerint a helyközi járatokkal elérhető települések száma a megyében 2012-ben 76 volt.

A forgalom lebonyolítása állami, illetve esetenként önkormányzati utakon történik, több mint 80 vonalon. Eger közúti elérhetősége a vonzaskörzetből átlagosan 12 perc. A járatsűrűség – mivel a lakosság elsősorban dolgozni és tanulni jár oda – munkanapokon jóval nagyobb, mint a szabad- és munkaszüneti napokon. A napi átlagos járatsűrűség Andornaktályán és Egerbaktán kiugróan magas, ebben szerepet játszik az átmenő forgalom is Füzesabony, Mezőkövesd, illetve a Mátra irányába. Egerben a városon belüli közlekedéshez gyakran veszik igénybe a helyi járatokat is. A város területén a 2012. évi adatok szerint a helyi autóbusz-közlekedés viszonylatainak száma 19, a vonalhálózat hossza 40 km volt. A helyi közlekedésben 41 autóbusz vett részt, a szállított utasok száma meghaladta a 18 200 ezer főt.

Az egri agglomerálódó térség elérhetőségét elsősorban a meglévő autópálya és egy elsőrendű főút (M3-as autópálya, 3-as számú főút), két másodrendű főút (24-es, 25-ös) és számos egyéb út biztosítja. Az M3-as autópálya kiépítése lehetővé tette, hogy a térség és Budapest között a menetidő lerövidüljön, a közlekedési feltételek javuljanak. Az autópályát Egerből Andornaktályán, Nagytályán és Maklárón keresztül lehet megközelíteni, így e településeken az átmenő forgalom jelentős. A 24-es számú másodrendű főút Gyöngyös és Eger között teremt kapcsolatot. A Mátra középső részén – Gyöngyös-Mátrafüred kivételével – vasútvonal nincs, ezért a közúti közlekedés a meghatározó. A 25-ös számú másodrendű főútvonalnak összekötő szerepe van Borsod-Abaúj-Zemplén és Nógrád megye irányába, de bekapcsolja az országos forgalomba Egert, ami a fővárosból a 3-as és 25-ös főútvonalakon érhető el a legközelebb.

Az autóbuszok és a személygépkocsik mellett a munkába, iskolába ingázók a **vasutat** is választhatják. A megye déli részén húzódik a 80-as számú Budapest-Hatvan-Miskolc-Sátoraljaújhely vasútvonal, amely kétvágányú, villamosított fő vasútvonal, része a Helsinki folyosónak. Emellett jelentős vonal az Eger-Putnok között (68 km), illetve az Eger-Füzesabony (17 km) között húzódó 87-es és 87-a-s vasútvonal. Ezek egyvágányú, részben villamosított vonalak. Jelentős a tehervagonok közlekedése is, viszont a pálya felújításra szorul. A pálya állapotának és a vonatközlekedés kihasználtságának hatására több szakaszon is leállították a forgalmat, ilyen volt például a Felsőtárkány és Felnémet közötti 11 km hosszú vonal is. Az egri agglomerálódó térség települései közül Egerben, Andornaktályán, Maklárón, Szarvaskőn működik vasútállomás, illetve Felsőtárkányban erdei kisvasút állomás.

2.1.8. ábra A központba naponta ingázók aránya a foglalkoztatottak százalékában, 2011

■ 2.1.5. GAZDASÁG, VÁLLALKOZÁSOK

Heves megyében 2011-ben 17 594 vállalkozás működött, 38%-uk az egeri agglomerálódó térségben, ezen belül 78%-uk Egerben. A vonzáskörzetben Felsőtárkányban, Andornaktályán és

Ostoroson működött legalább 200 vállalkozás, a legkevesebb, 14 Hevesaranyoson.

Az egy km²-re jutó vállalkozások száma jelentősen meghaladta mind a megyei, mind az országos átlagot. A vállalkozássűrűség Egerben volt a legnagyobb (56), a vonzáskörzet átlagát (4) leginkább Andornaktálya (12) haladta meg, a többiben 1 és 9 között szóródott.

Ezer lakosra 84 vállalkozás jutott, ami szintén több, mint a megyében és országosan.

Míg országosan a társas, addig Heves megyében és a térség átlagában is – Egerszalók és Szarvaskő kivételével – az egyéni vállalkozók részesedése a nagyobb. A társas vállalkozások hányada 47%, 3,8 százalékponttal nagyobb, mint a megyében.

A társas vállalkozások 66%-a korlátozott felelősségű társaság formájában működött, a betéti társaságok részesedése 31% volt, mindkettő közel azonos a megyei és az országos átlaggal. A korlátozott felelősségű társaságok aránya Egerbaktán (89%) és Demjénben (81%), a betéti társaságoké Mikófalván (67%) volt kiemelkedő.

A megyeihez hasonló az agglomerálódó térségben működő vállalkozások gazdasági ág szerinti összetétele: 28%-uk a kereskedelem, szállítás és raktározás, vendéglátás gazdasági ágban, 19%-uk az üzleti szolgáltatások, 16%-uk az ipar, építőipar ágban tevékenykedett.

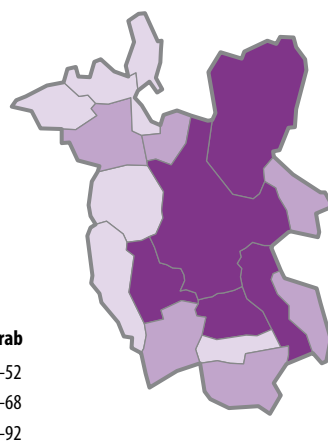
Csaknem minden településen a kereskedelem, szállítás és raktározás, vendéglátás gazdasági ágban működő vállalkozások aránya a legjelentősebb. Egerszóláton, Novajon és Szarvaskőn az iparban, építőiparban, Hevesaranyoson és Nagytályán a mezőgazdaságban működő vállalkozások aránya a számottevő.

A vállalkozások létszám-kategória szerinti megoszlása a megyeivel közel azonos: 96%-uk 10 főnél kevesebb munkavállalót, 3,2%-uk 10–49 főt, 0,6%-uk 50–249 főt és 8 vállalkozás (mindegyik Egerben) 250 vagy annál több főt foglalkoztatott.

A térség területén működik az **Egri Ipari Park**, több mint 60 vállalkozással, összerülete meghaladja a 100 hektárt. Vállalkozásai közel 3000 embernek adnak munkát. Az ipari parkban támogatott termelési ágak: az élelmiszergyártás, a textil-, ruházati termék gyártás, a fafeldolgozás, a bútor-, papír- és papírtermék gyártás, a fémfeldolgozási termékek gyártása, a gép-, gépi berendezés-, a villamos ipari, a híradás-technikai, a közútjármű-gyártás. Nem folytathatóak – Eger idegenforgalmi jellegére tekintettel – környezetszennyezéssel, illetve károsítással járó tevékenységek.

2011-ben a Heves megyei **külföldi érdekelt-ségű vállalkozások** 40%-a a térségben működött. Ezen vállalkozások 84%-a Egerben, 16%-a a vonzáskörzetben tevékenykedett. A kizárólag külföldi tulajdonban lévő vagy külföldi többségű vállalkozások hányada 87% a vonzáskörzetben. A működő külföldi érdekelt-ségű vállalkozások nettó árbevétele 190,8 milliárd forint volt, és több mint 4 ezer főt foglalkoztattak. A külföldi részesedés aránya a saját tőkéből a térségben 99, a megyében 90%.

2.1.9. ábra A működő vállalkozások ezer lakosra jutó száma, 2011

2.1. EGRI AGGLOMERÁLÓDÓ TÉRSÉG

2.1.6. LAKÁSOK

A 2011. évi népszámlálás időpontjában az egeri agglomerálódó térség lakásállománya a megyei lakásállományának 26%-a volt. A lakások és lakott üdülők száma a két népszámlálás között a megyei és az országos átlagnál is nagyobb mértékben, 11%-kal nőtt. Hevesaranyos kivételével minden település lakásállománya bővült, leginkább Felsőtárkányé (21%-kal). A térség lakásállományából a központ részesedése 74%, a vonzáskörzeté 26% volt.

Az 1971 előtt épült lakások részesedése elmaradt a megyei átlagtól, az 1971-ben és később épültek meghaladta azt. Az 1946 előtt épült lakások legnagyobb arányban Bátor, Egerbocs, Szarvaskő, Mikófalva és Nagytálya községekben található. A térségben a 2001 és 2011 között **épített lakások** részesedése 12% volt, a Heves megyei átlagnál 5,3 százalékponttal nagyobb. A vonzáskörzetben a két népszámlálás közötti időszakban épült lakások aránya Ostoroson 18, addig Mikófalván 1,2% volt.

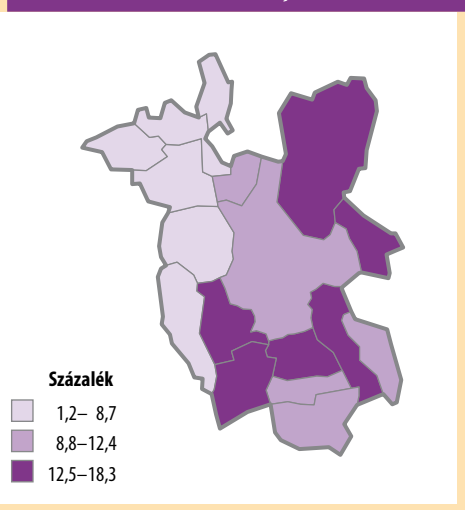
Száz lakott lakásra 2011-ben 238 lakó jutott, kevesebb, mint a megyében. A **laksűrűség** Egerben és Szarvaskőn kisebb a térségi átlagnál, a többi településen nagyobb. A legtöbb lakó Egerbaktán jutott száz lakott lakásra. A lakások 96%-a természetes személyek tulajdonát képezte, arányuk valamivel kisebb, mint a megyében és nagyobb, mint az országban, ez főként az Egerben található önkormányzati tulajdonú lakások jelentősebb hányadával magyarázható.

A lakások szobaszám szerinti összetétele a megyeivel közel azonosan alakult: a három- és annál több szobások részesedése 56, a kétszobásoké 37, az egyszobásoké 6,9% volt. Az egyszobás lakások aránya 6 településen, a kétszobásoké Egerben, a három- vagy annál több szobásoké Eger kivételével minden településen meghaladta a térség átlagát.

A lakások 57%-a összkomfortos, 38%-a komfortos, 1,4%-a félkomfortos, a komfort nélküli és szükségülakások részesedése 3,1% volt. Az összkomfortos lakások aránya nagyobb, mint a megyében, a többi komfortfokozaté elmarad attól. A komfort nélküli és szükségülakások hányada Egerben volt a legkisebb (1,6%) és Bátorban a legnagyobb (21%).

A lakások 98%-a rendelkezett hálózati vízvezetékkel, ami kedvezőbb a megyei és az országos aránynál. A megyeszékhelyen volt a legjobb az ellátottság, Bátorban a legrosszabb. A lakások és lakott üdülők 97%-a rendelkezett meleg folyóvízzel, 95%-a közcatornával. A csatornázottság a térségben jóval kedvezőbb, mint a megyei átlag. Szarvaskő és Nagytálya marad csak el a megyei átlagtól, Eger mutatója kiemelkedő. A hálózati vízvezetékkel ellátott lakások aránya a 2001.

2.1.10. ábra A 2001–2011 között épült lakások a 2011. évi lakásállomány százalékában

évi népszámlálás időpontjához képest 2,4 százalékponttal javult, legnagyobb mértékben Hevesaranyoson, legkevesebé (a korábbi kiépítettség miatt) Egerben. A csatornázottság 13 százalékponttal haladta meg a 2001. évi. A tíz éve csatornával még nem rendelkező 5 településen is kiépült a hálózat, így a vonzáskörzet minden települése bekapcsolódott a közüzemi szennyvízcsatorna-hálózatba.

2011-ben a lakások kilenczede volt lakott. A lakásokban több mint 75 ezer fő – a lakónépesség 95%-a – élt.

A térségben a 2011. évi népszámlálás időpontjában 18 672 lakóházat, a tíz évvel korábbinál 11%-kal többet írtak össze. Többségük földszintes, egy-lakásos. A száz lakóháza jutó lakások száma jóval nagyobb, mint a megyében és országosan, Egerben a legtöbb (272), a vonzáskörzetben átlagosan 101.

■ 2.1.7. INTÉZMÉNYRENDSZER

Az egeri agglomerálódó térségben az alapfokú oktatás intézményei nem minden településen találhatóak meg. 2012-ben **óvodai feladatellátási**

hely Bátorban és Szarvaskőn, általános iskola pedig 8 településen nem működött. A térségben 36, ebből Egerben 22 óvoda közül lehetett választani. A férőhely-kihasználtság 94, Egerben 99, a vonzáskörzetben 82% volt. A vonzáskörzetben nagyok az eltérések: míg Ostoros, Demjén és Andornaktálya óvodáinak kihasználtsága 100% feletti, addig Novajon a legkisebb, itt a férőhelyek hattizedére írtattak be gyermekeket. A térségben az óvodákba beíratott gyermekek ötöde hátrányos helyzetű volt. Míg Hevesaranyoson minden óvodás gyermek, addig Makláron a beíratott gyermekek 1,3%-a számított hátrányos helyzetűnek.

Az **általános iskolások** esetében a központ vonzása (13 feladatellátási hely) még jobban érezteti hatását. A térségben tanuló 5775 általános iskolás 85%-a Egerbe jár iskolába, közülük minden 3. más településről. A hátrányos helyzetű általános iskolai tanulók hányada a térségben 26%, a legnagyobb Hevesaranyoson (97%), a legkisebb Novajon (17%) volt.

Középiskola, szakiskola és speciális szakiskola csak a központban érhető el. 2012-ben Eger 21 középiskolájában a megye középiskolásainak több mint hattizede tanult, 68%-uk nem egeri lakhelyű volt. A középiskolai tanulóknál a kollégisták aránya nagyobb, a más településről bejáróké kisebb, mint a megyei átlag. A 10 szakiskolai és speciális szakiskolai feladatellátási helyen a tanulók száma meghaladta az 1800 főt, ami a megyében tanulók négytizede volt. Köztük 86%-ban voltak kollégisták és más településről naponta bejárók. A szakiskolai és speciális szakiskolai tanulók közül kisebb a kollégisták és jóval nagyobb a bejárók részesedése, mint a középiskolásoknál. 2012-ben a gimnáziumi tanulók 14, a szak- középiskolások 20, a szakiskolai, speciális szakiskolai tanulók 48%-a számított hátrányos helyzetűnek.

Egerben két **felsőoktatási intézményben** (Eszterházy Károly Főiskola, Egeri Hittudományi Főiskola) tanulhattak tovább a diákok.

2012-ben minden településen volt **házi orvosi ellátás, házi gyermekorvos** azonban csak Egerben és Felsőtárkányban. 2001-hez képest a házi orvosi ellátásban megjelentek és meglátogatottak száma a térségben 11%-kal nőtt, a házi gyermekorvosi ellátásban ugyanennyivel csökkent.

A **védőnők** kulcsszerepet töltenek be a nő-, anya-, csecsemő-, gyermek-, ifjúság- és családvédelemben. Az egeri agglomerálódó térségben 2012-ben 43 védőnői álláshelyet töltöttek be, 77%-át Egerben. A vonzáskörzetben ott dolgozott védőnő, ahol a gyermeklétszám azt indokolta.

Járóbeteg-szakellátás a központon kívül Andornaktályán, Egerszalókon, Felsőtárkányban, Makláron és Ostoroson volt. Száz lakosra 1248 megjelenési eset, a megyeinek a 2,1-szerese jutott, elsősorban Eger központi szerepéből adódóan.

A **kórházi ellátást** az egeri Markhot Ferenc Oktatókórház és Rendelőintézet biztosította. A működő kórházi ágyak száma 2012 végén 981 volt, a megyei 45%-a. Mentőállomás csak Egerben működött.

A térségben 2012-ben 11 településen volt gyógyszerár.

2012-ben a **bölcsődei ellátást** a térségben élők csak Egerben vehették igénybe. A gyermekeket 4 bölcsőde 260 férőhellyel várta, a férőhely-kihasználtság 94%-os volt.

Az egeri agglomerálódó térségben 9 **tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézmény** működött, ebből 5 Egerben, 2 Andornaktályán, 1–1 Felsőtárkányban és Noszvajon, összesen 568 férőhellyel. Az intézményekben 549 személyt gondoztak, a férőhely-kihasználtság 97%-os volt.

Az **okmányirodai ügyintézés** 2013. január 1-jétől a Heves Megyei Kormányhivatal hatáskörébe tartozik, a járási hivatalok szervezetén belül működik tovább. Az ügyintézés az Egeri járás esetében Egerben biztosított. Mikófalva esetében (mivel a Belpátfalvai járáshoz tartozik) Belpátfalván van lehetőség okmányirodai ügyintézésre. Munkaügyi központ Egerben található. A 17 település közül 11-ben van rendőrőrs, illetve körzeti megbízott. Postai szolgáltatóhely vagy mobil postai szolgáltatás minden településen igénybe vehető, bankfiók Bátor, Hevesaranyos, Nagytálya és Szarvaskő kivételével mindenhol működik.

2.2. SZOMBATHELYI AGGLOMERÁLÓDÓ TÉRSÉG

2.2.1. tábla A szombathelyi agglomerálódó térség főbb jellemzői, 2013

Mutatók	Szombathely	Vonzott települések	Agglomerálódó térség összesen	Agglomerálódó térséghez nem tartozó Vas megyei települések	Vas megye összesen	Országosan
Terület, km ^{2a)}	98	720	817	2 519	3 336	93 024
Települések száma, darab ^{a)}	1	51	52	164	216	3 154
Átlagos településnagyság, fő ^{a)}	77 547	790	2 266	838	1 182	3 142
Városi népesség aránya, % ^{a)}	100,0	8,3	68,6	55,0	61,3	70,3
Népesség száma, fő	77 547	40 268	117 815	137 479	255 294	9 908 798
Száz gyermekkorúra jutó időskorú, fő	135	108	126	139	133	119
Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet éves átlaga, fő ^{b)}	-0,8	6,3	1,6	-1,4	0,0	-
Munkanélküliségi ráta, % ^{c)}	7,7	7,5	7,6	7,9	7,7	12,6
Foglalkoztatási arány, % ^{c)}	51,4	52,1	51,6	49,3	50,4	46,4
Száz foglalkoztatottra jutó nem foglalkoztatott, fő ^{c)}	124	125	124	134	129	152
Ingázók a foglalkoztatottak %-ában ^{c)}	15,2	78,8	36,8	49,7	43,5	34,0
Adófizetők aránya, % ^{d)}	49,2	50,4	49,6	47,7	48,6	44,3
Egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem, ezer forint ^{d)}	1 956	1 749	1 884	1 668	1 769	1 888
A 2001–2011 között épített lakások aránya a 2011. évi lakásállomány %-ában	10,8	13,5	11,6	7,3	9,2	9,7
Száz lakott lakásra jutó lakos, fő ^{c)}	239	296	256	259	258	248
Ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma, darab ^{c)}	89	53	77	55	65	69
Szolgáltatás ágban működő vállalkozások aránya, % ^{c)}	82,0	64,3	77,8	69,5	74,1	79,6

^{a)} A 2014. január 1-jei közigazgatási beosztás szerint. ^{b)} 2001–2012 között. ^{c)} 2011. évi adat. ^{d)} 2012. évi adat.

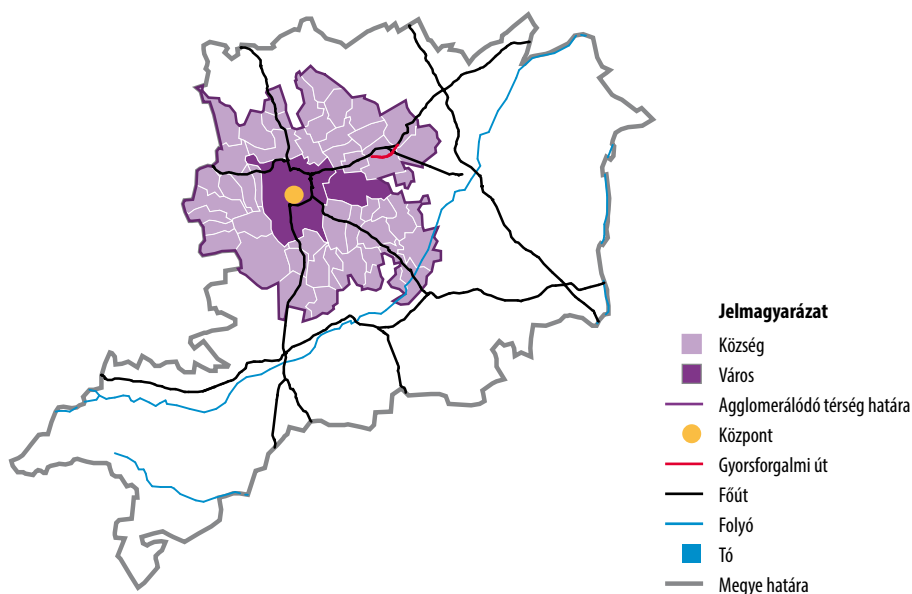
2.2.1. TERÜLET, TELEPÜLÉSSZERKEZET

Szombathely gazdasági, kereskedelmi, oktatási, igazgatási, kulturális vonzása, munkaerő-piaci kisugárzása földrajzilag körkörösén rajzolódik ki. Az urbanizációs folyamatok a környező településekkel való kapcsolatok elmélyülését, a népesség nagymértékű tömörülését eredményezték.

A szombathelyi az ország harmadik legtöbb helységet magába foglaló településeggyüttese. A korábbi lehatároláshoz képest 28 településsel bővült vonzáskörzete. A 817 km² kiterjedésű térség Vas megye területének és településeinek egynegyedét öleli fel. Itt él a megye lakosságának 46%-a. A vonzott települések közül egyedül Vép város. A településsűrűség a megyeihez hasonló (száz km²-re 6 település jut), a helységek átlagos lélekszáma (2266 fő) azonban majdnem kétszerese a Vas megyei átlagnak. A **településszerkezet** változatos. A kétezer főnél népesebb községek a központtal határosak, az ezer és kétezer fő közöttiek is mellette vagy a 86-os és 87-es számú útvonalak mentén helyezkednek el. A vonzott települések háromnegyedének lélekszáma ezer alatti. Az apró- és törpefalvak koncentráltabban a határ mentén és az északkeleti oldalon találhatóak. A népesség eloszlása a településszerkezettel fordítottan arányos, a lakosság héttizede városokban él.

A lehatárolt terület **felszíne változatos**. Középső és északkeleti része a vízfolyásokkal behálózott Gyöngyös-sík, délkeleti szeglete a Rába által kialakított, termékeny talajú Rábai-teraszos-sík. Északnyugaton Bózsok a Kőszegi-hegység lábánál fekszik, tőle délkeletre Kőszeg-hegyalja tagolt felszínű vidék. A Vas-hegy és a Szombathely közötti Pinka-síkot főleg erdő, gyep borítja. Innen Ják irányába a szántóföldi gazdálkodás a jellemző. Éghajlatát befolyásolja az Alpok közelsége és a domborzat. A térségben Ölbön szén-dioxidot sajtolnak ki a földből, a Rába és a Sorok mentén kavicsot bányásznak. A mélyebb talajrétegekből kinyert hévíz hasznosítására Szombathelyen termál-, Szelesten gyógyfürdő létesült.

2.2.1. ábra Szombathelyi agglomerálódó térség

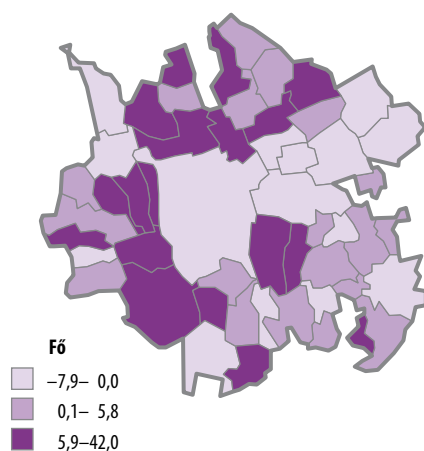
2.2.2. NÉPESÉG, NÉPMOZGALOM

2013. január 1-jén az agglomerálódó térségben 117 815 fő élt, ami a megye népességének 46%-a. 2001 és 2011 között összességében nőtt, Szombathelyen azonban csökkent a lakónépesség száma. A települések 58%-ának lélekszáma emelkedett, kiemelkedően a központ és az országhatár között elhelyezkedőkben. Ugyanakkor a központ súlya bő tíz év alatt 66%-ra csökkent.

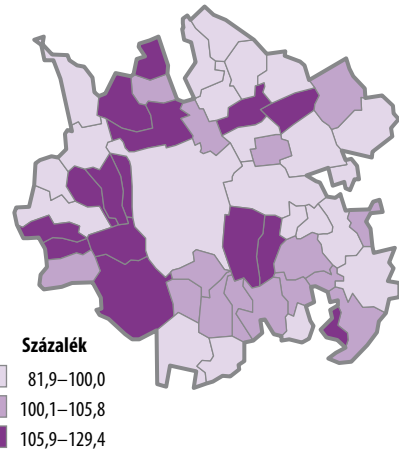
Az agglomerálódó térség **népsűrűsége** 2013. január 1-jén 144 fő/km² volt. Ezen belül a központban egy km²-en átlagosan 795-en, a vonzáskörzetben csak 56-an éltek. Közülük a vonzott terület átlaga feletti népsűrűség a települések 35%-ára – a kimagasló értékek a Szombathely közelében fekvő községekre – jellemző, azonban Bozsokon, Kőszegpatyon, Meszlenen, Tömördön és Zsennyén a 20 főt sem érte el az egy km²-re jutó lakosok száma.

2001 és 2012 között a térségben a **népességfogyás** mértéke (3,6 ezrelék) megegyezett az országossal, emellett enyhe vándorlási aktívum (1,6 ezrelék) mérhető. A térségben Ják és Sé kivételével mindennél kevesebb gyermek született, mint ahányan meghaltak. A települések 71%-án mértek **vándorlási többletet**, ennek ellenére összességében népességcsökkenés következett be. Szombathelyen az ezer lakosra jutó születések száma magasabb, a halálozásoké viszont alacsonyabb a vonzáskörzeténél, s míg a központban az elvándorlás mértéke a nagyobb, addig a vonzáskörzetben (kiemelkedően Acsádon, Kőszegpatyon és Táplánszentkereszten) a bevándorlásé. A Szombathelyről elköltözők elsősorban a közelben fekvő községekben lettek új otthonra, s a központba települők nagy része is ezekről a településekről érkezett.

2.2.3. ábra A belföldi vándorlási egyenleg ezer lakosra jutó száma, 2001–2012. évek átlaga

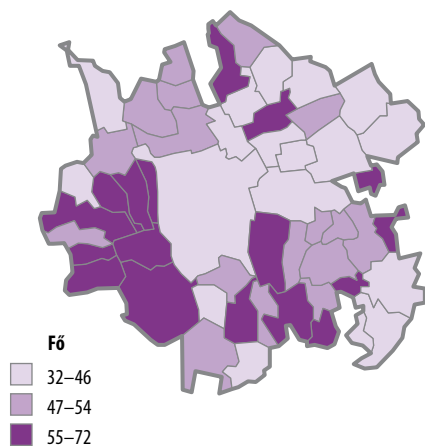
2.2.2. ábra A népesség száma 2011. január 1-jén, a 2001. január 1-jei népesség százalékában

2013. január 1-jén az országos átlaghoz hasonlóan az agglomerálódó térségben élők 14%-a gyermekkorú, mintegy héttizede 15–64 éves és 17%-a időskorú volt. A központban a 15 éves aluliak hányada közel azonos, a 65 évesek és idősebbeké viszont nagyobb az agglomerálódó térség átlagánál. A vonzáskörzetben a gyermekkorúak részaránya jellemzően magasabb, Acsád kivételével, ahol kimagasló az időskorúak hányada (27%) – ebből adódóan az eltartottsági rátája is – aminek hátterében a településen működő szociális otthon áll.

2013 elején száz gyermekkorúra 126 időskorú jutott a térségben. A központban e mutató

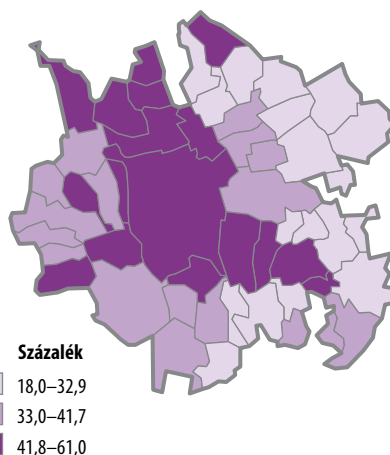
2.2.4. ábra A száz családra jutó 15 évesnél fiatalabb gyermek, 2011

2011-ben 33 ezer családot írtak össze, 2001-hez képest számuk 3,1%-kal csökkent és összetételük is változott. Döntő részüket (70%) még mindig a házaspáros családok adták – azonban a válások számának emelkedése, illetve a társadalmi normák változásának hatására – az élettársi kapcsolaton alapuló aránya kétszeresére emelkedett, valamint az egyszülős családok hányada is tovább nőtt. Kedvezőtlen változás, hogy csökkent a gyermekes családok aránya, így a száz családra jutó gyermekek száma 48-ra mérséklődött.

A 2011. évi census adatai szerint a térség 18 éves és idősebb lakosságának 53%-a legalább középiskolai érettségivel, a 25 éves és idősebb népesség egyötöde pedig felsőfokú oklevéllel rendelkezett. A fiatalabb korosztályok **iskolázottsági** színvonala egyre kedvezőbb az idősebbekhez képest, ami a társadalmi elvárások átalakulásának, illetve az iskolarendszer változásának következménye. Az országos átlaghoz hasonlóan mind az érettségizettek, mind a felsőfokú végzettségük hányada a férfiak körében alacsonyabb. Szombathelyen lényegesen magasabb az iskolázottság szintje, mint a vonzáskörzetben átlagosan: a központban az érettségizettek aránya 18, a felsőfokú végzettségüké 11 százalékponttal haladta meg a vonzáskörzetét. Mindkét végzettségi szintnél ugyanazon 4 település (Dozmat, Gencsapáti, Sé és Szombathely) mutatói a legkedvezőbbek, ahol a lakosság több mint fele érettségivel, több mint ötöde felsőfokú oklevéllel rendelkezett.

2.2.5. ábra A legalább érettségizettek aránya a 18 éves és idősebb népességben belül, 2011

értéke tízszel magasabb volt, a vonzáskörzetben azonban – a fiatal korszerkezetből adódóan – száz 15 éven alulira csak 108 idősorú jutott.

2011. évi népszámlálás idején az agglomerálódó térségben 47 ezer **háztartásban** mintegy 116 ezer fő élt. Előbbiek száma 8,6%-kal bővült, utóbbiaké 1,7%-kal fogyott tíz év alatt, így a háztartások átlagos nagysága tovább csökkent. Száz háztartásra 246 személy jutott, 26 fővel kevesebb, mint az ezredfordulón (a mutató értéke csupán 3 településen nőtt), ez az országos átlagnál azonban kedvezőbbnek számított. Az egyszemélyes háztartások száma egyre magasabb, ami a nők várható hosszabb élettartamának, a csökkenő házassodási kedvnek, illetve a szingli életforma gyakoribbá válásának következménye. E háztartások aránya a vonzáskörzetben jóval alacsonyabb (21%) volt, mint a központban (31%).

A szombathelyi agglomerálódó térségben

2.2. SZOMBATHELYI AGGLOMERÁLÓDÓ TÉRSÉG

■ 2.2.3. GAZDASÁGI AKTIVITÁS, JÖVEDELMI VISZONYOK

Az agglomerálódó térség munkaerő-piaci helyzete területi összehasonlításban kedvező, a 2008-ban kialakult gazdasági recesszió azonban itt is az átlagosnál nagyobb mértékben érezte hatását, ami a foglalkoztatottsági mutatók romlását okozta. A két utolsó népszámlálás között a népesség száma csökkent, a korszerkezet változásával összefüggésben a gazdaságilag aktívaké nőtt, ezen belül azonban kedvezőtlenül változott az összetétel (ezt a csökkenő gyermekvállalási kedv és a nyugdíjkorhatár emelkedése is befolyásolta). A 2011. évi népszámlálás idején a térségben élők közül 53,3 ezer főt **foglalkoztattak** és 4,4 ezren voltak **munkanélküliek**.

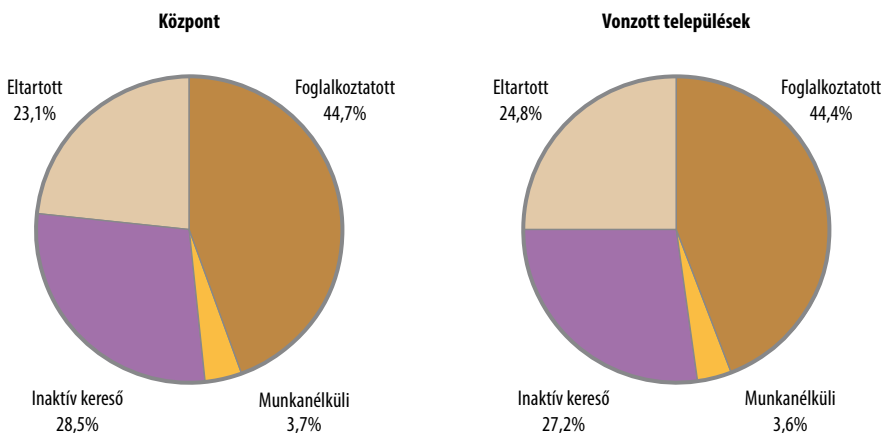
A 15 évesek és idősebbek foglalkoztatási rátája összességében 52%-ot tett ki. A térség települései között számottevő a különbség: a mutató majd minden harmadikban nem érte el az 50%-ot, közülük 7-ben az országos átlagot sem. Ez utóbbi falvak jellemzően idősebb korszerkezetűek, illetve a központtól távolabb fekszenek, ami a jelentősebb helyi munkalehetőséget kínáló foglalkoztatók hiánya következtében rontja az itt élők elhelyezkedési esélyeit. A foglalkoztatási ráta korcsoportok szerint a központ és a vonzáskörzet között a 15–29 évesek kivételével az előbbi előnyt mutatja, ami az életkor előrehaladtával egyre nagyobb.

A térségben élők foglalkoztatásában a Szombathelyen megtelepedett, döntően járműgyártáshoz kötődő nagyvállalatok szerepe kiemelkedő fontosságú. Ezt jelzi a munkavállalók számának gazdasági ág szerinti megoszlása is, ami az ipar országos átlagnál jóval nagyobb, s a szolgáltatások annál kisebb hányadát mutatja. A vonzáskörzetben élő foglalkoztatottak 35%-a ugyanis az iparban dolgozott (ez az arány még a központban – 28% – is meghaladta az országos átlagot). A szolgáltatási szektorban dolgozók hányada azonban egy település (Sé) kivételével az agglomerálódó térség egész területén nem érte el a kétharmadot (Szombathelyen is csak 65% volt).

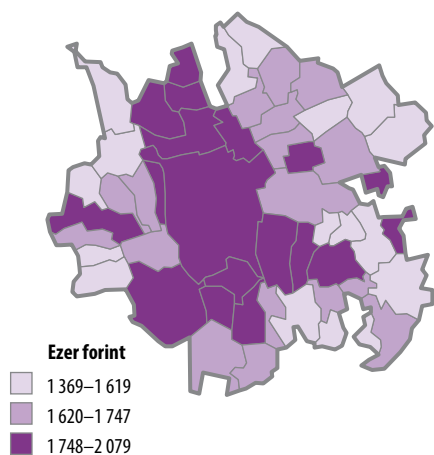
A központban élő foglalkoztatottak közel kétharmada legalább érettségi bizonyítvánnyal rendelkezett, míg arányuk a vonzáskörzetben nem érte el az 50%-ot. Utóbbiak közül a központ közvetlen közelében fekvő településeken élők képzetesebbek az átlagosnál, melyet fiatalabb korösszetételükkel összefüggésben magasabb végzettségük és gazdasági aktivitásuk befolyásol.

A szolgáltatási szektor nagyobb részesedésével, a magasabb képzettséggel és a centrum szerepből adódóan a Szombathelyen lakó munkavállalók között a vonzáskörzethez viszonyítva jóval nagyobb

2.2.6. ábra A népesség gazdasági aktivitás szerinti összetétele, 2011

2.2.7. ábra Az egy adófizetőre jutó személyi-jövedelemadó-alapot képező jövedelem, 2012

azonban 6,5%-kal felülmúlta. Az agglomerálódó térségen belül Szombathely, illetve a közvetlen közelében fekvő települések helyzete a kedvezőbb, ami a magasabb foglalkoztatottsággal és kereseti viszonyokkal összefüggésben jelzi az itt élők jobb jövedelmi szintjét is.

■ 2.2.4. INGÁZÁS, KÖZLEKEDÉS

arányt csak a győri agglomerációban és a székesfehérvári nagyvárosi településegyüttesben mértek. Az ingázás mértéke jelentősen eltért a központ és a vonzáskörzet esetében. A Szombathelyről eljárók száma nem egészen 5,4 ezer fő volt, azaz az itt élő foglalkoztatottak mindössze 15%-a dolgozott más településen (több mint fele a megyén belül tudott elhelyezkedni). A nyugati határ közelségét és a jó közlekedési feltételeket kihasználva minden 4. ingázó külföldön vállalt munkát. Ennél valamivel kevesebben, közel 1300-an jártak el naponta más megyébe dolgozni.

A vonzáskörzetben lakó foglalkoztatottak körében már jóval magasabb volt az **ingázók** aránya: közel nyolctizedük, több mint 14 ezer fő nem a lakóhelyén dolgozott. Közülük 9,8 ezren utaztak Szombathelyre, más megyébe csak 5,9%-uk, külföldre pedig 6,0%-uk járt dolgozni. A legnagyobb arányú határon túlra történő ingázás az Ausztriával szomszédos községekben volt megfigyelhető. A vonzáskörzetben lakó munkavállalók között az eljárók aránya 63 és 91% között szóródott. A települések kétharmadából a foglalkoztatottak több mint nyolctizede ingázott (Bögötről és Megyehídról 90–91%-uk). A központ legnagyobb arányban a tőle keletre és délre fekvő településekről vonzotta a munkaerőt. Sok esetben az ingázók több mint háromnegyede utazott innen napi rendszerességgel Szombathelyre.

A térség külső peremén lévő településekről már nagyobb arányban jártak el más megyébe is dolgozni. Hányaduk néhány településen a 10%-ot is meghaladta, legnagyobb mértékben Nemesrephollóson (13%) és Felsőcsatáron (12%).

a vezető, értelmiségi, illetve az egyéb szellemi foglalkozásúak aránya, ezzel szemben az ipari, építőipariaké számottevően kisebb. Előbbiek a központban a foglalkoztatottak 48, a vonzáskörzetben 34%-át képviselték, utóbbiak pedig sorrendben 27, illetve 39%-át. A magasabb képzettséget igénylő munkaköröket betöltők hányada a központtal szomszédos, illetve a főútvonalak mentén fekvő településeken a legmagasabb. A többi foglalkozási csoportban jóval kisebbek az eltérések a központ és a vonzáskörzet között.

Az említett munkaerő-piaci különbségek a lakosság **jövedelmi helyzetében** is tükröződnek. 2012-ben a szombathelyi agglomerálódó térségben élők fele fizetett jövedelemadót, az egy adófizetőre jutó személyijövedelemadó-alapot képező jövedelem nagysága pedig 1884 ezer forintot tett ki. Ez utóbbi valamelyest kisebb volt ugyan az országosnál, a megyeit

2.2. SZOMBATHELYI AGGLOMERÁLÓDÓ TÉRSÉG

A más településre eljárók közül **külföldre ingázók** aránya az Ausztriával szomszédos községekben, több esetben a 16–20%-ot is elérte, de a Vaskeresztesről munkába járók negytedé lépte át napi rendszerességgel az országhatárt. Az osztrák munkaadók elsősorban építőipari, mezőgazdasági, vendéglátó-ipari végzettségű munkaerőt alkalmaztak nagyobb számban, de utóbbi időben a szociális területen is nőtt a kereslet.

Szombathelyre összesen 16 ezren jártak be dolgozni, így a város közel 46 ezer helyben foglalkoztatottja közül minden 3. munkavállaló más településről ingázott és minden 5. bejáró a vonzáskörzetben lakott. A térségben Szombathely mellett csupán két másik településen, Lukácsházán és Vaskeresztesen haladta meg a helyben foglalkoztatottak száma a helyben lakó foglalkoztatottakét, ezzel szemben sok községben előbbieik létszáma csupán ötöde-tizede a településen élőkénél.

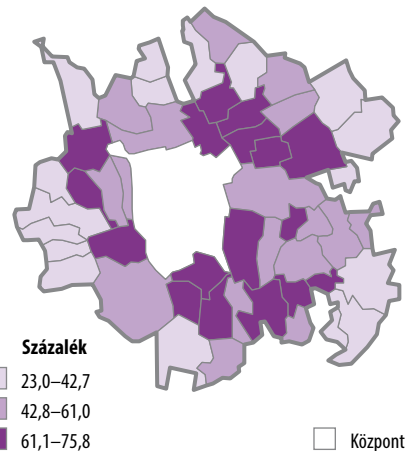
A térségben az érettségénél alacsonyabb iskolai végzettségű munkavállalók 42%-a, míg a legalább érettségivel rendelkezők egyharmada ingázott. A vonzáskörzetben az átlagostól eltérő a helyzet, a legalább érettségizettek az alacsonyabb képzettségükénél nagyobb hányada (81%-a) dolgozott lakhelyétől eltérő településen. Szombathelyen ezzel szemben mind az alacsonyabb végzettségű foglalkoztatottak körében, mind pedig az iskolázottabb csoportjában egyaránt 15% az ingázók aránya.

A naponta eljáró foglalkoztatottak negytedé ipari, építőipari, 13%-uk a szolgáltatási jellegű munkakörben dolgozott, mezőgazdasági tevékenységet pedig mindössze 1,7%-uk folytatott. A központból ingázók között az ipari, építőipari foglalkozás ritkább, ezzel szemben minden 4. naponta eljáró vezető értelmiségi munkakört töltött be, a vonzáskörzetben lakók közül csupán 13%-uk. Szellemi foglalkozást ugyanakkor mindkét esetben egyötödük folytatott.

Az általános jellemzőkhöz hasonlóan az ingázást elsősorban a fiatalabb korúak vállalják. A térségben élő foglalkoztatottak 17%-a volt 30 évesnél fiatalabb, a naponta eljárók közül pedig minden 5., az 50 éves és idősebbek körében viszont az ingázók aránya volt az alacsonyabb. A központban élő 30 év alatti foglalkoztatottak egyötöde, míg a vonzáskörzetben élők 85%-a ingázott, az 50 éves és idősebb munkaerő esetében arányuk sorrendben 11, illetve 72% volt.

A térség települései közötti **tömegközlekedés** autóbusz-vonalakon és vasúton bonyolódik. A térség települései közül – Szombathelyet leszámítva – a vasúthálózatához közvetlenül csak 8 csatlakozik. Ennek ellenére a vasút jelentős szerepet tölt be a központ megközelítésében. A legnagyobb forgalom a nemrég korszerűsített és villamosított Sopron–Szombathely–Szentgotthárd vasútvonalon bonyolódik. Az érintett vonalon található 6 településről a központ gyorsan elérhető. A helyközi autóbuszjáratoknak a vasútnál is fontosabb szerepe van. Ilyen módon az agglomerálódó térség valamennyi települése megközelíthető. A járatok zöme több települést érint, így esetenként hosszú menetidővel kell számolni. A személygépkocsik használata is egyre terjed. A térségben autópálya híján, a nagyobb forgalmat a Szombathelyt elkerülő gyűrű közös szakaszába csatlakozó 3 főútvonal vezet le Kőszeg és Rum, Csorna, Veszprém és Körmend, valamint nyugat felé, Ausztria irányába. Szombathely irányából könnyen elérhető, a közepes állapotú mellékútvonal-hálózat viszont nehezíti a közlekedést a környező települései között. Helyi autóbuszjáratok csak a központban állnak rendelkezésre.

2.2.8. ábra A központba naponta ingázók aránya a foglalkoztatottak százalékában, 2011

■ 2.2.5. GAZDASÁG, VÁLLALKOZÁSOK

2011-ben a szombathelyi agglomerálódó térségben 9,2 ezer **vállalkozás működött**, ami a Vas megyei állomány 55%-át jelentette. 76%-uk a központban tevékenykedett. A térségben ezer lakosra 77 vállalkozás jutott, ami 12-vel meghaladta a megyei, valamint 7-tel az országos átlagot. Szombathelyen kimagasló az arányszám (89), a vonzáskörzetben viszont jóval alacsonyabb (53), ahol mindössze SÉ, illetve a kis lélekszámú Dozmat, Kőszegpaty és Tömörd mutatója magasabb az átlagnál.

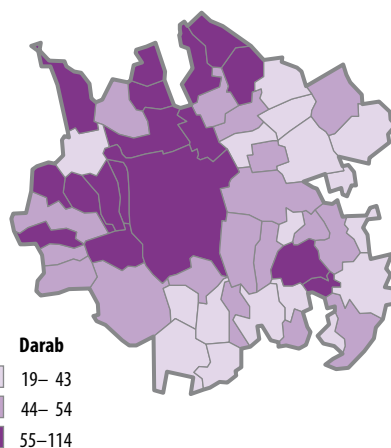
A térség vállalkozásai 47–53%-os arányban társas, illetve egyéni formában működtek. A vonzáskörzetben az egyéni vállalkozók gyakoribbak (58%), mint a központban (51%). A legelterjedtebb társasági formák közül a korlátolt felelősségű társaságok 69, a betéti társaságok 28%-kal részesedtek. Összesen 19 részvénytársaság végzett tevékenységet a térségben, majd mindegyikük (17) Szombathelyen.

Az agglomerálódó térség vállalkozásai 22–78%-os arányban folytattak termelő, valamint szolgáltató tevékenységet. Előbbi ágak közül az ipar, építőipar a legjelentősebb (együttesen 18%), melyek részesedése a vonzáskörzetben (26%) 10 százalékponttal meghaladja a központtét. A vonzáskörzetben a mezőgazdasági vállalkozások is számottevőbbek (9,7%). Szombathelyen azonban a szolgáltatások vannak túlnyomó többségben (82%), ami alapvetően a nagyváros ellátó funkciójából ered. A térségben található szervezetek 17%-a a kereskedelemben, 14%-a a tudományos és műszaki tevékenység területén végzett tevékenységet. Az **ágazati struktúrában** a vonzáskörzetben a termelőágak mellett a szállítás és raktározás, valamint a vendéglátás, a központban pedig az ellátó funkció, s a szerteágazó tevékenységek miatt a különféle szolgáltatások töltenek be az átlagosnál nagyobb szerepet.

Az agglomerálódó térségben működő vállalkozások zöme, 96%-a 10 fő alatti mikro-vállalkozás. A legfeljebb 49 főt foglalkoztató kisvállalkozások a vonzáskörzetben, a nagyobb létszámú közép- és nagyvállalatok Szombathelyen gyakoribbak az átlagosnál. A központban 57, a vonzáskörzetben mindössze 11 ilyen szervezet működött. Közülük 11 Szombathelyen, illetve egy Lukácsházán található rendelkezett legalább 250 munkavállalóval. A térségben 7 **nagyvállalat** foglalkoztatott legalább 500 munkavállalót, melyek tevékenysége jórészt a járműgyártáshoz kötődik. Közülük az LUK SAVARIA Kuplunggyártó Kft. a legnagyobb, mely mintegy kétezer főnek biztosít munkát. Ezer fő feletti létszámmal további 3 cég működik: az elektronikai alkatrészgyártó EPCOS Kft., az autóalkatrész gyártó Delphy Hungary Kft., valamint a szintén utóbbi ágazatba sorolt BPW-Hungária Kft. 500–999 fővel végzi tevékenységét a Vasi Volán Zrt., a Szombathelyi Erdészeti Zrt., a VASIVÍZ Zrt., valamint a már említett lukácsházai SCHOTT Hungary Kft., mely gyógyszeripari üveghőszigetelő üveggel foglalkozik.

Szombathely keleti részén korszerű infrastruktúrával rendelkező, jól megközelíthető területen található a Claudius Ipari és Innovációs Park Kft. 185 hektáros ösztérülete az 1990-es évek közepétől áll a befektetők rendelkezésére. Napjainkig 143 hektáron mintegy 170 vállalkozás telepedett le.

2.2.9. ábra A működő vállalkozások ezer lakosra jutó száma, 2011

2.2. SZOMBATHELYI AGGLOMERÁLÓDÓ TÉRSÉG

2.2.6. LAKÁSOK

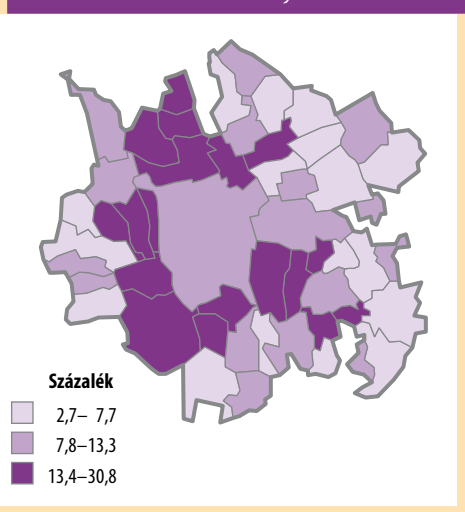
nem lakott lakások nagyobb gyakorisággal jellemzően a kis lélekszámú településeken fordulnak elő, azonban átlagosan 8,2%-os arányuk a megyeinél, illetve az országosnál is kedvezőbb.

A térségben száz lakásban átlagosan 256 személy élt, ami 2-vel maradt el a megyei átlagtól. A mutató értéke Szombathelyen 239, a vonzáskörzetben 296 volt, utóbbi körben a laksűrűség 253 (Zsennye), illetve 329 (Perenye) között szóródott.

A térség **lakásállománya** a két utolsó census között az országos átlagnál nagyobb mértékben, 11%-kal bővült. A növekedés a vonzáskörzetben (12%) magasabb volt a szombathelyinél, ezen belül 5 községben (Dozmat, Náriai, Perenye, Sé és Torony) kiugróan, 20%-ot meghaladóan gyarapodott a lakások száma. Az agglomerálódási folyamat erőteljesebbé válását jelzi, hogy jellemzően aktív korú, fiatalabb lakosok kiköltöztek a városból, vagy közelebb költöztek munkahelyükhöz, így egy-egy község népessége jelentősen megnőtt. A térségben a külföldi munkavállalás is befolyásoló tényező, melynek hatására a határ közeli és Ausztriába vezető főút melletti községek népszerűvé váltak az építkezők körében. A vonzáskörzet településeinek vonzerejét így nem elsősorban lélekszámuk, inkább földrajzi, főként főútvonalak melletti elhelyezkedésük határozza meg. A 2000-es évek első felében – részben a kedvező hitelfelvételi lehetőségek hatására – lakásépítési fellendülés kezdődött, és az építkezések nagy része 2005-ig be is fejeződött. Ezt követően a lakáspiac tiltódása, a hitelezési szabályok módosulása, illetve a kialakuló gazdasági válság hatására visszaesés következett be, ami az agglomerálódó térségben is megfigyelhető. A megyében 2001 és 2011 között épített lakások 56%-a, mintegy 5,7 ezer a térségen belül épült fel. Az említett 5 településen a két utolsó népszámlálás között elkészült lakások aránya 16 és 31% között szóródott.

A lakások szobaszám szerinti összetétele alapvetően a központ és a vonzáskörzet között különbözik. Szombathelyen a lakások legtöbbször két-, illetve háromszobás, míg a vonzáskörzetben (a kis lélekszámú Gyanógeregye, Kőszegpaty, Meggyeskovácsi, Nemesrempehollós, Vasszilvagy és Zsennye kivételével) a falusias építési környezet következtében a három- és több szobás családi házak vannak többségben.

2.2.10. ábra A 2001–2011 között épült lakások a 2011. évi lakásállomány százalékában

A 2011. évi népszámlálás időpontjában a szombathelyi agglomerálódó térségben 49 156 lakást számláltak, ami Vas megye állományából (45%) a népességet megközelítő hányadot képviselt. A

A többszintes, emeletes lakóházak aránya Szombathelyen 14%-os, a vonzáskörzetben a társasházak hányada – a falvak főként családi házas jellegű építkezéséből adódóan – elenyésző.

Az átlagosnál fiatalabb korstruktúra és a jól kiépített közműhálózat révén a lakásállomány **komfortfokozat** szerinti összetétele kedvező. A szombathelyi agglomerálódó térség lakásállományának több mint kétharmada – a megyei átlagot 8,5, az országost pedig 8,1 százalékponttal meghaladva – összkomfortos, 27%-a komfortos és csupán 3,4%-a komfort nélküli, illetve szükség-lakás. Komfortosság tekintetében hátrányosabb helyzetben főként a vonzáskörzet határán fekvő, illetve a kisebb lélekszámú falvak vannak. A térségben a vezetékes vízhálózat teljesen kiépített, viszont a közcsatorna-hálózat a települések egy-egyedében, 13 faluban még nem volt biztosított.

■ 2.2.7. INTÉZMÉNYRENDSZER

Az agglomerálódó térség településeinek intézményellátottsága döntően a központra koncentráldódik, de az alapvető igények kielégítése többségében helyben is megoldott. A térségben 1

okmányiroda és 2 kormányablak Szombathelyen biztosítja a lakosság számára a közügyek intézését. Az aprófalvas településrendszerből adódóan a vonzáskörzetben 12 közös önkormányzati hivatal működik, Gencsapátiban és Táplánszentkereszten pedig önálló **intézmény** biztosítja az önkormányzati és államigazgatási feladatellátást. Munkaügyi központ és annak járási kirendeltsége egyaránt Szombathelyen található.

A települések közel hattizedén működött postahivatal vagy fiókpostája, de a mozgóposta rendszer teljessé tételével valamennyi ellátása megoldott. Bankfiók mindössze 15 településen található, de a nagyobbakban több pénzügyintézetben, illetve a postahivatalokban is lehet banki tranzakciókat bonyolítani.

A helyi rendőrőrsök, illetve a körzeti megbízott léte jelentősen növeli a lakosság biztonságérzetét, szerepüket a főbb közlekedési útvonalak településeken való áthaladása, a bűnözési viszonyok is jelentősen meghatározzák. Szombathelyen kívül minden 4. településen működik szolgálat.

Az agglomerálódó térségben az **egészségügyi** alapellátást 83 háziorvosi és házi gyermekorvosi szolgálat biztosította, melyek több mint héttizede Szombathelyen található. Tíz település közül négyben a lakosság helyben, közvetlenül tudja igénybe venni az orvosi ellátást, a többiben meghatározott napon folyik a gyógyítás. Többnyire vegyes, felnőtteket és gyermekeket egyaránt ellátó körzetek alakultak ki, de Gencsapátiban, Lukácsházán és Vépen önálló gyermekorvos is rendelt. A vonzáskörzet minden 5. településén van gyógyszerár vagy fiókgyógyszertár, többnyire a háziorvossal is rendelkező helyeken.

A lakosság járóbeteg-ellátására Szombathelyen kívül a vonzáskörzet 5 településén, fekvőbeteg-ellátására egyedül a központban van lehetőség. A Vas Megyei Markusovszky Lajos Általános, Rehabilitációs és Gyógyfürdő Kórház, Egyetemi Oktatókórház, valamint a rendelőintézet valamennyi szakterületen fogadja az agglomerálódó térségben és az azon túl élő betegeket.

A **szociális alapellátó rendszer** legfőbb feladata a rászorulóknak számára a létfenntartáshoz szükséges feltételek biztosítása, az egészségügyi, valamint a mentális problémák megoldásának segítése. A települések közel hattizedében házi segítségnyújtás keretében támogatták az arra ráutaltakat. A jelzőrendszeres házi segítségnyújtás a központban kívül Bucsun, Egyházásrádócon, Meszlenen és Nemeskoltán megoldott, ami jelentősen javítja az ott élő idős emberek biztonságérzetét. A településegyüttesben összesen 6 időskorúak otthona működik, ebből 4 Szombathelyen, egy-egy pedig Acsádön és Táplánszentkereszten. Mindössze egy időskorúak gondozóháza található a megyeszékhelyen, ahol átmeneti elhelyezést, teljes ellátást kapnak az igénybe vevők egy éves időszakra. Hajléktalanokat ellátó intézmény szintén csak a központban van.

A bölcsődei ellátás a legkisebb korosztály számára Szombathelyen 7 feladatellátási helyen elérhető, míg a kapcsolódó települések közül mindössze Táplánszentkereszten van önálló intézmény. A húsz hónapostól egészen 14 éves korig terjedő korosztály nappali ellátását családi napközök szolgálják. Szombathelyen és Gencsapátiban egyaránt két-két helyen fogadják a gyermekeket. Óvodai ellátás 49 feladatellátási helyen volt a térségben, több mint négytizede Szombathelyen. A települések több mint felében helyben működött az intézmény, ahol a környék településein élő gyermekeket is fogadták.

Az agglomerálódó térségben összesen 36 általános iskolai feladatellátási hely volt, majd minden második a centrumban. A vonzott települések alig több mint harmadában van helyben **iskola**, a többiből ingáznia kell a tanulóknak. A középfokú oktatás Szombathelyen koncentráldódik, a 33 feladatellátási hely majd mindegyike a központban található, ezen kívül Rumon és Vépen működött még szakiskolai oktatás.

Települési könyvtár csupán Nemeskoltán, Toronyban és Zsennynén nem állt a lakosság rendelkezésére, és közművelődési intézménnyel is mindössze 5 település nem rendelkezett. Az agglomerálódó térségben 10 muzeális intézmény várja a látogatókat, Szombathelyen kívül Csempezkopácson és Vasasszonyfán.

2.3. ZALAEGRSZEGI AGGLOMERÁLÓDÓ TÉRSÉG

2.3.1. tábla A zalaegerszegi agglomerálódó térség főbb jellemzői, 2013

Mutatók	Zalaegerszeg	Vonzott települések	Agglomerálódó térség összesen	Agglomerálódó térséghez nem tartozó Zala megyei települések	Zala megye összesen	Országosan
Terület, km ^{2a)}	102	499	601	3 183	3 784	93 024
Települések száma, darab ^{a)}	1	50	51	207	258	3 154
Átlagos településnagyság, fő ^{a)}	59 618	565	1 723	936	1 092	3 142
Városi népesség aránya, % ^{a)}	100,0	–	67,9	51,3	56,5	70,3
Népesség száma, fő	59 618	28 234	87 852	193 821	281 673	9 908 798
Száz gyermekkorúra jutó időskorú, fő	140	118	132	152	145	119
Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet éves átlaga, fő ^{b)}	1,9	1,9	1,9	–1,9	–0,8	–
Munkanélküliségi ráta, % ^{c)}	8,5	9,8	8,9	11,5	10,6	12,6
Foglalkoztatási arány, % ^{c)}	52,1	50,3	51,5	46,6	48,1	46,4
Száz foglalkoztatottra jutó nem foglalkoztatott, fő ^{c)}	120	132	124	147	139	152
Ingázók a foglalkoztatottak %-ában ^{c)}	10,9	75,5	31,1	42,9	39,0	34,0
Adófizetők aránya, % ^{d)}	49,6	47,6	48,9	45,2	46,4	44,3
Egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem, ezer forint ^{d)}	1 962	1 663	1 866	1 561	1 660	1 888
A 2001–2011 között épített lakások aránya a 2011. évi lakásállomány %-ában	11,3	8,7	10,5	8,7	9,2	9,7
Száz lakott lakásra jutó lakos, fő ^{c)}	237	283	250	252	251	248
Ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma, darab ^{c)}	88	55	77	63	67	69
Szolgáltatás ágban működő vállalkozások aránya, % ^{c)}	82,1	67,7	78,9	74,5	76,1	79,6

^{a)} A 2014. január 1-jei közigazgatási beosztás szerint. ^{b)} 2001–2012 között. ^{c)} 2011. évi adat. ^{d)} 2012. évi adat.

2.3.1. TERÜLET, TELEPÜLÉSSZERKEZET

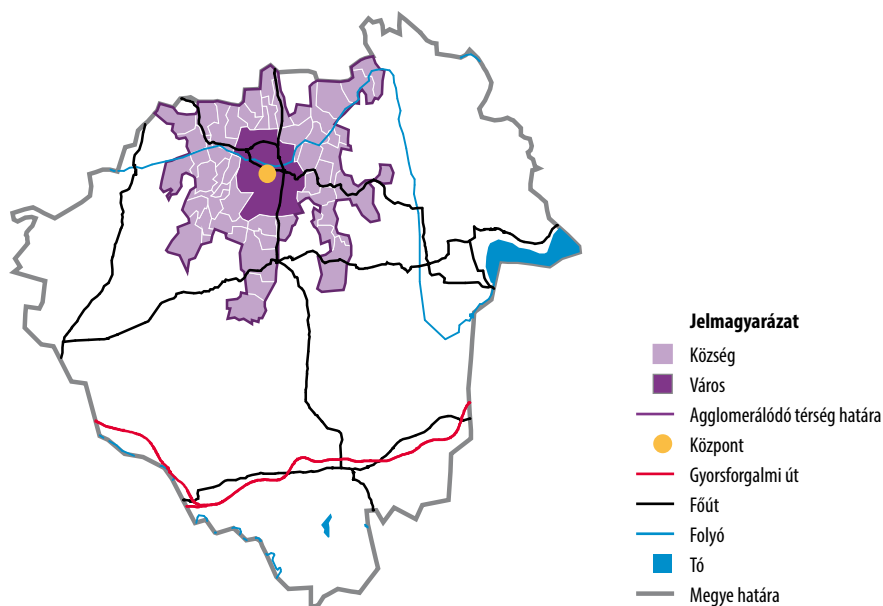
Zalaegerszeg foglalkoztatási, kereskedelmi, oktatási, egészségügyi, igazgatási és kulturális szerepköre az elmúlt évtizedben erősödött és hatása távolabb is kimutathatóvá vált. A változások

eredőjeként vonzáskörzete a korábbi 23-ról 51 településre bővült, így a zalaegerszegi **az ország 4. legnagyobb településeggyüttese**. A szabdalt felszín, az aprófalvas településszerkezetet és a közlekedési infrastruktúra nyomvonalai miatt a térség nem alkot zárt egységet. A vonzott települések felfűződnek a városból kiágazó utakra, azok leágazásaira és a vasútvonalakra.

Felszíne tagolt, központi része a 200–300 méteres dombokkal tarkított Göcsej. A keleti települések a hasonló térszerkezetű Egerszeg-Letenyei dombságon, kisebb részben a Principális-völgy kistájon helyezkednek el. A dombhátaikat erdők, a völgyeket gyepek és égerligetek borítják. Az agglomerálódó térséget nyugat-keleti irányban átszelő Zala folyó völgyében és tőle északra, a Felső-Kemeneshát síkvidékén szántóföldi növénytermesztés, erdő- és rétgazdálkodás, szőlő- és gyümölcsstermesztés jellemző. Délnyugati felén a föld kőolajat rejt, ezen kívül a szórványosan előforduló kavics- és homoktelepek, valamint a Tófej környékén feltárt agyag a legfőbb ásványkincs. A hévízvagygon hasznosítására Zalaegerszegen létesült termálfürdő.

A 601 km² kiterjedésű térség Zala megye 16%-át fedi le, és annak minden 5. települését foglalja magában. A vonzott települések mindegyike község. A kis alapterületű falvak sokasága miatt sűrű a **településhálózat** (száz km²-re a megyei 7-tel szemben 8 település jut), átlagos népességük (1723 fő) 631 fővel több, mint Zala megyében. Itt él a megye lakosságának 31%-a. A települések több mint felének lélekszáma 500 alatti, további háromtizedüké 500 és 999 fő, az 1000–2000 főek közé pedig 7 tartozott. Utóbbiak a megyeszékhely közvetlen környezetében helyezkednek el.

2.3.1. ábra Zalaegerszegi agglomerálódó térség

2.3. ZALAEGERSZEGI AGGLOMERÁLÓDÓ TÉRSÉG

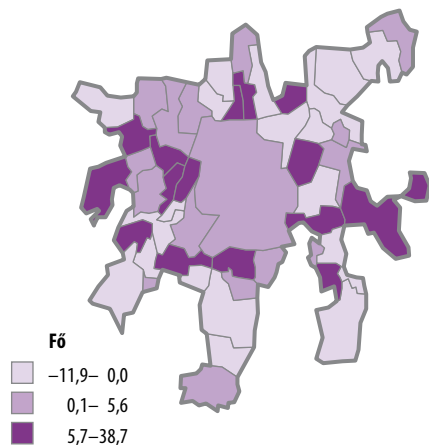
2.3.2. NÉPESÉG, NÉPMOZGALOM

2013. január 1-jén az agglomerálódó térségben a megye népességének kevesebb mint harmada, 87 852 fő élt. 2001 és 2011 között a települések 47%-án regisztráltak népességnövekedést, elsősorban a Zalaegerszeg közelében fekvő, főleg nyugatra, délnyugatra elhelyezkedő községekben. Bö tíz év alatt a központ részesedése (68%) lényegében nem változott.

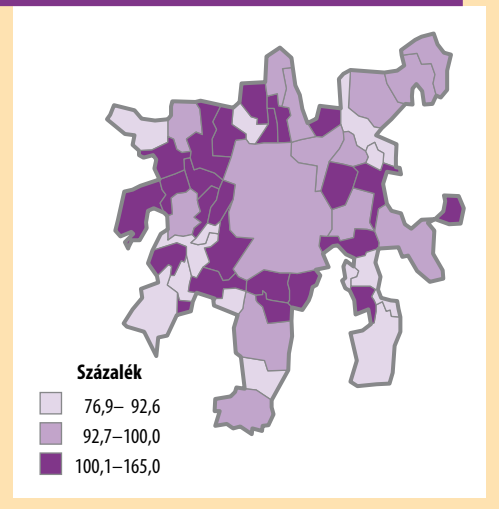
2013. január 1-jén egy km²-en átlagosan 146-an éltek. Ezen belül a központ **népsűrűsége** 582 km²/fő volt, a vonzáskörzet átlaga azonban csak 57. A települések 31%-án sűrűbben éltek a vonzáskörzet átlagánál, közülük kimagaslik Búcsúszentlászló, Gellénháza és Teskánd. A két legkisebb lélekszámú településen, Almásházán és Gomboszszezen viszont a 20 főt sem érte el a mutató értéke.

2001 és 2012 között az agglomerálódó térség demográfiai helyzetét az országgal közel megegyező **természetes fogyás** (3,7 ezrelék), s kisebb mértékű **vándorlási többlet** (1,9 ezrelék) jellemezte. A halálazások száma – 3 község kivételével – mindenütt meghaladta a születéseket. A települések 63%-án többen telepedtek le, mint ahányan elköltöztek, ennek ellenére népességcsökkenés következett be a térségben. A vonzáskörzetben mind az ezer lakosra jutó születések, mind a halálazások száma magasabb a központnál, s mindkét vonatkozásban vándorlási aktívumról beszélhetünk. 2001 és 2012 között a központból kiköltözők elsősorban az attól számított első illetve második településen találtak új otthonra, illetve az oda beköltözők jelentős része is ezekből a községekből költözött ide.

2.3.3. ábra A belföldi vándorlási egyenleg ezer lakosra jutó száma, 2001–2012. évek átlaga

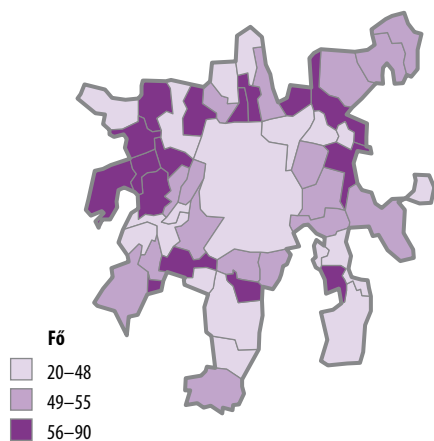
2.3.2. ábra A népesség száma 2011. január 1-jén, a 2001. január 1-jei népesség százalékában

2013. január 1-jén az agglomerálódó térségben élők 13%-a 15 éven aluli, héttizede 15–64 éves és 17%-a időskorú volt. A központban a gyermekkorúak aránya az agglomerálódó térség átlagánál alacsonyabb, a 65 évesek és idősebbeké pedig valamivel magasabb. A vonzáskörzetben éppen fordított a helyzet, a gyermekkorúak hányada nagyobb, Boncodföldén pedig kiemelkedő (24%), ugyanis a településen egy autista otthon működik. A legidősebb korösszetételű községek Gomboszszege és Nemessándorháza, ahol az időskorúak aránya az egynekvödét is eléri, illetve azt meg is haladja.

2013 elején száz gyermekkorúra 132 időskorú jutott az agglomerálódó térségben, a központban az öregedési index ennél 8-cal magasabb, a vonzáskörzetben azonban 15-tel kisebb volt.

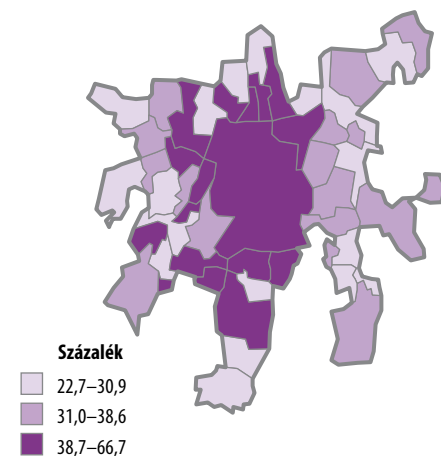
2.3.4. ábra A száz családra jutó 15 évesnél fiatalabb gyermek, 2011

átalakult. Az egyszülős, valamint az élettársi kapcsolaton alapuló családok aránya tovább nőtt (a házasságok megítélésének változása, valamint az egyre gyakoribb válások következtében), azonban az országoshoz hasonlóan, továbbra is a házaspáros családok hányada a legnagyobb (67%). A csökkenő gyermekvállalási kedv miatt a száz családra jutó gyermekek száma tíz év alatt 46-ra csökkent.

A zalaegerszegi agglomerálódó térségben 2011. október 1-jén a 18 éves és idősebb népesség fele rendelkezett legalább középszintű iskolai végzettséggel, a 25 éves és idősebbek 19%-a pedig felsőfokú oklevéllel. A társadalmi elvárások folyamatos változása, valamint az iskolarendszer átalakulása miatt, az országoshoz hasonlóan, a fiatalabb korosztályok egyre képzetesebbek az idősebbekhez képest. Az érettségizettek, valamint a felsőfokú végzettségűek aránya a nők körében magasabb, mint a férfiak körében. Az **iskolázottság** szintje a központban jóval kedvezőbb, mint a vonzáskörzetben. Zalaegerszegen a legalább érettségizettek hányada 56, a felsőfokúaké 22% volt, míg a vonzáskörzetben az előbbieké aránya nem érte el a négytizedet, az utóbbiaké több mint egytizedet tett ki. Az iskolázottság az érettségizettek és a felsőfokú végzettségűek tekintetében ugyanazon három településen (Gomboszeg, Teskánd, Zalaegerszeg) a legmagasabb.

2.3.5. ábra A legalább érettségizettek aránya a 18 éves és idősebb népességben belül, 2011

2.3. ZALAEGERSZEGI AGGLOMERÁLÓDÓ TÉRSÉG

2.3.3. GAZDASÁGI AKTIVITÁS, JÖVEDELMI VISZONYOK

aktívaké azonban nőtt, melyet az öregedő korszerkezeten túl a nyugdíjkorhatár emelkedése is befolyásolt. Az utolsó népszámlálás idején az itt élők közül 39,4 ezer főt **foglalkoztattak** és 3,9 ezren **kerestek** aktívan **munkát**. Előbbiek száma kismértékben, utóbbiaké 1,6-szeresére nőtt az ezredfordulóhoz viszonyítva.

A 15 évesek és idősebbek foglalkoztatottsági rátája 52%-ot tett ki. A települések között a korszerkezettel is összefüggésben jelentős a szóródás: Teskándban 61, Almásházán mindössze 33%-ot képviselt. A községek közül Zalaegerszeg közvetlen közelében fekvők helyzete a legjobb, míg a kedvezőtlen rátával rendelkezők jellemzően az agglomerálódó térség peremén, a központtól távolabb találhatók, illetve kis lélekszámúak. A foglalkoztatási rátát korcsoport szerint a centrum és a vonzáskörzet között összehasonlítva – a 15–29 évesek kivételével – a központ előnyét mutatja, a különbség a 40–59 évesek esetében a legnagyobb.

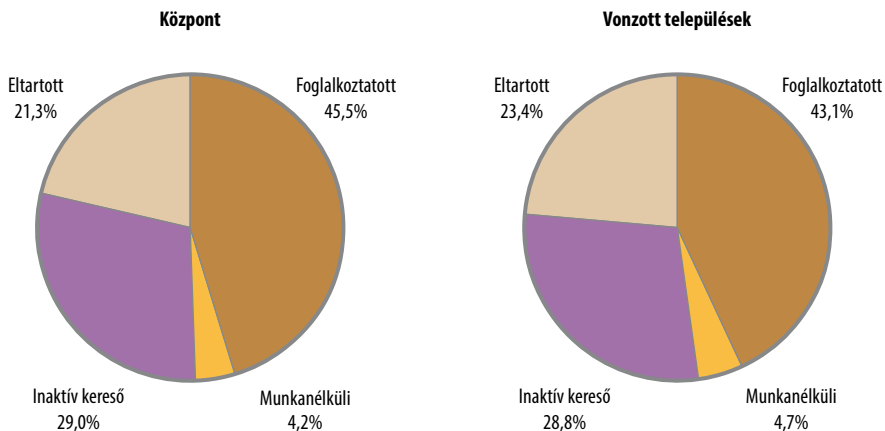
A foglalkoztatottak számának gazdasági ágak szerinti összetétele a térség ipari orientációját jelzi. A vonzáskörzetben élő munkavállalók 34, a zalaegerszegiek 29%-a dolgozott ipari szervezeteknél, arányuk nemcsak az országosnál, hanem a Zala megyeinel is magasabb. A szolgáltatási szektorban foglalkoztatottak hányada az agglomerálódó térség egész területén nem érte el a kétharmadot (Zalaegerszegen 64% volt), sőt 20 településen még az 50%-ot sem.

A foglalkoztatottak iskolai végzettsége az egyes településeken jelentősen eltér. A zalaegerszegiek 65, míg a vonzáskörzetben lakók 47%-a rendelkezett legalább érettségi bizonyítvánnyal. Utóbbiak közül a központ közvetlen közelében fekvő településeken lakó munkavállalók képzettsége magasabb az átlagosnál, míg a döntő részben érettséginel alacsonyabb végzettséggel rendelkezők az attól távolabb található, illetve idősebb korszerkezetű, kis lélekszámú községekben élnek.

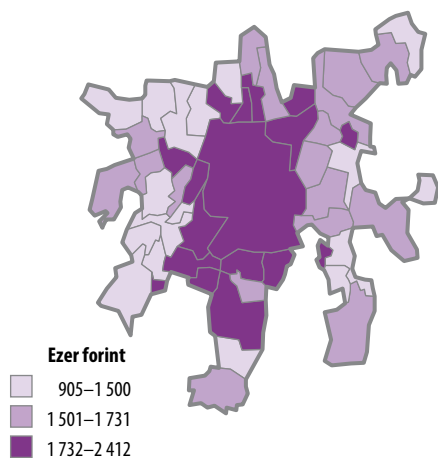
A megyeszékhely szerepkörrel, így a szolgáltatási szektor nagyobb arányával, s a magasabb képzettséggel összefüggésben a vonzáskörzethez viszonyítva a zalaegerszegi lakhellyel rendelkező foglalkoztatottak között jóval nagyobb a vezető, értelmiségi, illetve az egyéb szellemi foglalkozá-

Az agglomerálódó térség munkaerő-piaci helyzete jóval kedvezőbb a Zala megyeinel, melyet a magasabb aktivitás is jelez. 2001 és 2011 között az itt élők száma csökkent, a gazdaságilag

2.3.6. ábra A népesség gazdasági aktivitás szerinti összetétele, 2011

2.3.7. ábra Az egy adófizetőre jutó személyi-jövedelemadó-alapot képező jövedelem, 2012

súak aránya, az ipari, építőipariaké ellenben kisebb. Előbbiek a központban a munkavállalók mintegy felét, a vonzáskörzetben 34%-át képviselték, utóbbiak pedig sorrendben 27, illetve 39%-át. A többi foglalkozási csoportban nincs jelentős különbség a központ és a vonzáskörzet között. Utóbbin belül a magasabb képzettséget igénylő foglalkozást betöltők aránya jellemzően a központ közvetlen közelében fekvő községekben magasabb az átlagnál.

A központ és a vonzáskörzet települései között a korszerkezet, valamint a munkaerő-piaci különbségek következtében a lakosság **jövedelmi helyzete** is eltér egymástól. 2012-ben a zalaegerszegi agglomerálódó térségben élők 49%-a fizetett jövedelemadót, az egy adófizetőre jutó személyijövedelemadó-alapot képező jövedelem pedig 1866 ezer forintot tett ki. Ez utóbbi meghaladta ugyan a megyei szintet, az ország-

gostól azonban elmaradt, s a vonzáskörzet és a központ átlaga között is jelentős (mintegy 300 ezer forint) a különbség. A térségen belül ez esetben is a központtal szomszédos községek helyzete a kedvezőbb, ami a foglalkoztatási és a kereseti viszonyokkal függ össze.

■ 2.3.4. INGÁZÁS, KÖZLEKEDÉS

megközelítette a 12,3 ezret. A vonzáskörzetből több mint háromszor annyian jártak el dolgozni, mint a központból. A bejárók és az eljárók számának különbsége Zalaegerszeg mellett csak Tófej esetében volt pozitív, ahol a környéken élők foglalkoztatásában a Zalakerámia Zrt. alapvető szerepet játszik.

A Zalaegerszegen lévő 38,4 ezer állásból 14,6 ezret más településről bejáró töltött be, közülük mintegy 7 ezret a vonzáskörzetben élő személy. A fennmaradó mintegy 7,7 ezer munkahely azt mutatta, hogy a központ a távolabbi térségek munkaerejére is számottevő vonzást gyakorol.

Zalaegerszegről a munkavállalók mindössze 11%-a járt el más településre dolgozni. Ezzel szemben 9,3 ezer fő, a vonzáskörzetben élő foglalkoztatottak háromnegyede a lakóhelyén kívül vállalt munkát. Nagyobb részük a központban helyezkedett el, 1500-an a megye más településére, 780-an pedig más megyébe jártak dolgozni. A központban alacsony volt az ingázási arány, ahol az agglomerálódó térségben élő foglalkoztatottak közel héttizede lakott. Ebből adódóan a térségre számítva mindössze a foglalkoztatottak 31%-a járt naponta más településre dolgozni. Zalaegerszeg vonzáskörzetében az eljárók aránya 51 és 93% között szóródott. Sok településen a foglalkoztatottak több mint négyötöde vállalt munkát lakhelyétől távolabb. Az ingázók aránya Tófejen volt a legkisebb, Gombosszegen, Boncodföldén, Babosdöbrétén és Zalaszentgyörgyön pedig a legnagyobb.

A napi utazással járó **külföldi munkavállalás** gyakorisága, Zalaegerszegen (7,4%) kívül csak néhány, a vonzáskörzet peremén fekvő településen mondható számottevőnek. A térségből naponta eljáró foglalkoztatottak csak kis hányada (2,8%) rendelkezett határon túli munkahellyel, de Gombosszegről

A 2011. évi népszámlálás adatai szerint a zalaegerszegi agglomerálódó térségben a foglalkoztatottak több mint kétharmada, 26,6 ezer fő dolgozott lakóhelyén, a **naponta ingázók** száma ugyanakkor

2.3. ZALAEGRSZEGI AGGLOMERÁLÓDÓ TÉRSÉG

– a 90%-ot is meghaladó ingázás mellett – 7,1%-uk dolgozott külföldön. A vonzáskörzetből sok esetben még a központ elérése is hosszabb időt vett igénybe, az utazás nemzetközi viszonylatban pedig még nehezebb. Ezzel is számolva a vonzáskörzetben élő ingázók alig 1,3%-a élt a külföldön adódó munkalehetőséggel.

A Zalaegerszegről ingázó munkaerő kétharmada legalább érettségivel rendelkezett, a vonzáskörzetből eljáróknak kevesebb mint fele szerzett ilyen szintű iskolai végzettséget. Ugyanakkor a központban lakó, érettségizett vagy diplomás foglalkoztatottak 11%-a, a vonzáskörzetben lakók majdnem nyolctizede utazott naponta más településre dolgozni, míg a nem érettségizettek egytizede, illetve háromnegyede. Mindezek eredményeként a térségben az érettségivel nem rendelkező munkavállalók 36, az ennél magasabb végzettségűek 28%-a ingázott.

A központból naponta eljárók, illetve a városban lakó és ott is dolgozó munkaerő iskolai végzettség szerinti összetétele nem különbözött számottevően egymástól, a vonzáskörzetből **ingázók** azonban jellemzően magasabb **végzettségűek** a helyben lakó és helyben dolgozóknál.

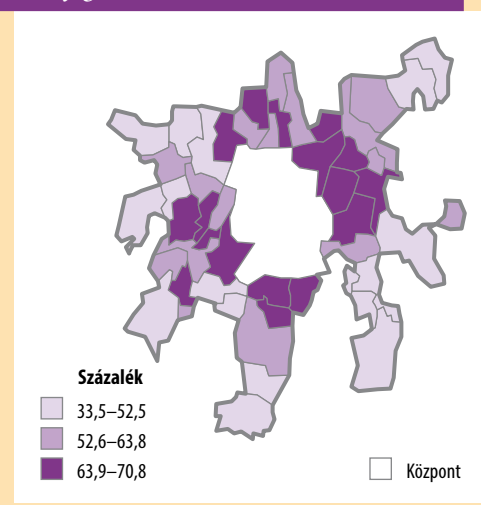
A legtöbb eljártót az ipar és az építőipar foglalkoztatta: a vonzáskörzet ingázói közül tízből négyet, a zalaegerszegiek közül pedig hármat. A központból eljárók körében ugyanakkor gyakoribb volt a vezető, értelmiségi foglalkozású, mint a vonzáskörzet esetében, de az egyéb szellemi foglalkozásúak hányada közel megegyezett, a szolgáltatások és az egyéb foglalkozások aránya viszont a utóbbiak esetében volt nagyobb.

Az agglomerálódó térségben helyben lakók és dolgozók, illetve az ingázók között egyaránt a 30–49 éves korosztály volt a legnépesebb. Az eljárók csoportjában azonban a 30 év alattiak aránya magasabb, az 50 évesek és idősebbeké alacsonyabb volt. A fiatalok nagyobb mobilitását mutatta az is, hogy míg a 30 évesnél fiatalabb foglalkoztatottak 36%-a ingázott, az idősebb korosztálynak nem sokkal több mint negyede.

A Zalaegerszegről és a vonzáskörzetből eljáró ingázók korcsoportos összetétele alig tér el egymástól, majd minden 5. személy 30 év alatti, egynegyedük pedig 50 éves és idősebb volt. A Zalaegerszegen élő, 30 évesnél fiatalabb munkavállalók 13, a vonzáskörzetben lakók 85%-a ingázott naponta, míg az 50 évesek és idősebbek körében ezek az arányok 9,0%, illetve héttized. A 30–49 éves korcsoport esetében a központban élők 12 és a vonzáskörzetben élők 78%-a ingázott.

A Zala megyét jellemző aprófalvas településszerkezet az agglomerálódó térség közlekedésében is szerepet játszik. A **tömegközlekedés** megszervezését ezen kívül több zsáktelepülés is nehezíti. A Szlovéniával való vasúti összeköttetést a Zalaegerszeget átszelő fővonal biztosítja. A főváros közvetlen elérése IC-járatokkal lehetséges, a vonatok nagy részénél azonban ez csak átszállással oldható meg, illetve közvetlen kocsikkal más vonalról érkező szerelvényhez kapcsolódva. A vonzáskörzet 50 települése közül vonattal 16-ot lehet a központból elérni. A közúti közlekedés helyzete a települések megközelíthetősége szempontjából kedvezőbb, az utak minősége azonban elmarad az átlagostól. A térséget a 76-os út Zalaegerszeget elkerülő szakasza érinti. A 74-es út az észak–déli kapcsolatot biztosítja, átszelve a déli peremen húzódó 75-ös főutat. A személyszállítást döntő részben a helyközi autóbusz-járatok biztosítják, a központból így a legtávolabbi településre is el lehet jutni.

2.3.8. ábra A központba naponta ingázók aránya a foglalkoztatottak százalékában, 2011

■ 2.3.5. GAZDASÁG, VÁLLALKOZÁSOK

2011-ben a zalaegerszegi agglomerálódó térségben 7 ezer **vállalkozás működött**, a Zala megyei állomány 36%-a. Tízből 8 cég a központban tevékenykedett. A térségben ezer lakosra 77 vállalkozás jutott, ami 10-zel meghaladta a megyei, valamint 8-cal az országos átlagot. A megyeszékhelyen kiemelt az arányszám, 88 szervezetet számláltak ezer lakosonként. A népességre vetített mutató értéke a vonzáskörzetben jóval alacsonyabb (55), a települések közül Kispáli, Nagypáli, Teskánd arányszámai kiemelkedőek, de Egerváré, Kiskutasé és Nagylengyelé is megközelítette Zalaegerszegét. A felsoroltak azonban jellemzően kistelepülések, csupán Teskánd és Egervár lélekszáma ezer fő feletti.

A vállalkozások fele társas, fele egyéni formában működött. Zalaegerszegen az előbbi típus volt gyakoribb (52%), míg vonzáskörzetében az utóbbi (58%). A legelterjedtebb társas gazdálkodási formák közül a korlátolt felelősségű társaságok 59, a betéti társaságok 37%-kal részesedtek. A központban valamelyest magasabb a bt-k, a vonzáskörzetben pedig a kft-k hányada. Az agglomerálódó térségben összesen 26 részvénytársaság folytatott tevékenységet, kettő kivételével mindegyikük a központban.

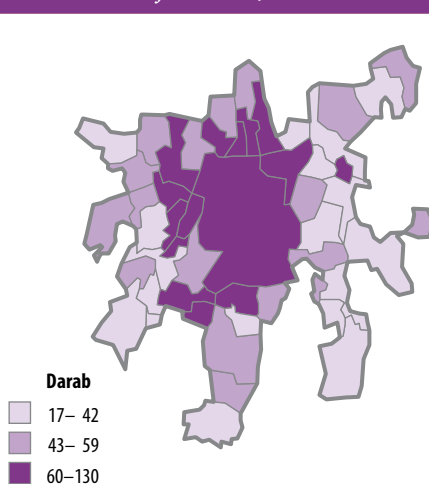
A vállalkozások 21–79%-os arányban végeztek termelő, valamint szolgáltató tevékenységet. Előbbi ágak közül az ipar, építőipar a legjelentősebb (együttesen 17%), arányuk a vonzáskörzetben még magasabb (22%). Utóbbi településeken a mezőgazdaság is jóval nagyobb (9,9%) szerepet tölt be. Ezzel szemben Zalaegerszegen a szolgáltatások vannak túlnyomó többségben (82%), alapvetően a város ellátó funkciójából eredően. A vállalkozások további jelentősebb hányada, egyaránt 17%-a a kereskedelem, valamint a tudományos és műszaki tevékenység területén működött. Utóbbi ágazat szervezeteinek aránya Zalaegerszegen 7,5 százalékponttal nagyobb, mint a vonzáskörzetben. A szervezetek **ágazati struktúrájában** a vonzáskörzetben a termelő ágak mellett a kereskedelem, a szállítás és raktározás, valamint a vendéglátás, a központban pedig az ellátó funkció, s a tevékenységek szerteágazósága miatt a különféle szolgáltatások szerepe nagyobb az átlagosnál.

Az agglomerálódó térségben működő vállalkozások 96%-a 10 fő alatti mikrovállalkozás. Emellett 250 cég rendelkezett 10–49 fős, s 56 ennél is nagyobb létszámmal. A **nagyobb foglalkoztatók** a megyeszékhelyen koncentrálódnak, ugyanis utóbbiak közül a központban 48, a vonzáskörzetben mindössze 8 működött. Közülük 9, illetve egy (Tófejen a Zalakerámia Zrt.) alkalmazott legalább 250 munkavállalót.

Az agglomerálódó térség legnagyobb foglalkoztatója a Gartner Intertrans Hungária Kft., amely több mint másfél ezer embernek biztosít munkát. A nemzetközi szállítmányozó vállalat a nagyváros infrastrukturális adottságai, közlekedési kapcsolatai révén telepedett le a megyeszékhelyen. A Zala Volán Zrt. létszáma megközelíti az ezer főt. Emellett két ipari vállalkozás, a Pannontej Zrt. és a PREVENT Autómotív Hungária Kft. foglalkoztat 500–999 főt.

Zalaegerszegen négy ipari terület található. A Flextronics multinacionális vállalat 1999-ben nyitotta meg 30 hektáros ipari parkját. Emellett a Ganz Ipari Park, az önkormányzati tulajdonú Déli Ipari Park, valamint az Északi Ipari Park működik a városban. Utóbbiban inkubátorház is létesült.

2.3.9. ábra A működő vállalkozások ezer lakosra jutó száma, 2011

2.3. ZALAEGRSZEGI AGGLOMERÁLÓDÓ TÉRSÉG

2.3.6. LAKÁSOK

népességnél alig kisebb hányadát – tette ki. A nem lakott lakások 8,3%-os aránya a megyeinél, illetve az országosnál is kedvezőbb. Előfordulásuk a vonzáskörzetben – az aprófalvas településszerkezet, illetve a népességcsökkenés következtében – 4,0 százalékponttal magasabb az agglomerálódó térség átlagánál.

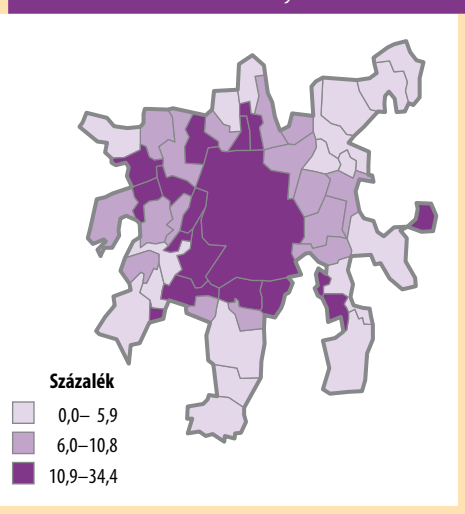
A térségben száz lakásban átlagosan 250 személy élt. A mutató értéke Zalaegerszegen 237, a vonzáskörzetben 283 volt. Utóbbi körben a **laksűrűség** 206 (Gombosszeg), illetve 308 (Hagyárosbörönd, Sárhida és Zalaszentgyörgy) között szóródott.

A térség **lakásállománya** a két utolsó census között az országosnál nagyobb mértékben, tizedével bővült, a növekedés a vonzáskörzetben (5,4%) elmaradt a központétól, ahol a lakások száma 12%-kal nőtt. Az inkább a vidéki életmódot választók is gyakrabban a központ közelében, a fő- és vasútvonal mellett fekvő településeket részesítették előnyben. Ez a folyamat Bocsfölde, Boncodfölde, Nagypáli és Teskánd községekben volt leginkább szembeutó. Az agglomerálódó térségben – az előzőeken kívül – kiugróan, 20%-ot meghaladó mértékben még Gombosszeg lakásállománya gyarapodott, itt azonban a bővülés a kis településmérettel magyarázható. Az ezredfordulót követően kibontakozó lakáspiaci fellendülés, majd visszaesés a térségben is nyomon követhető. Elsősorban az évtized első felében épültek nagy számban – a megyeszékhelyen főként piaci céllal – új lakások, ezt követően a lakáspiac telítődése, a hitelezési szabályok módosulása, illetve a kialakuló gazdasági válság hatására visszaesés következett be. A megyében 2001 és 2011 között épített lakások 34%-a, mintegy 3,9 ezer az agglomerálódó térségben épült fel. Az említett négy településen a két utolsó népszámlálás között elkészült lakások aránya 19 és 34% között alakult.

A lakások szobaszám szerinti összetétele alapvetően a központ és a vonzáskörzet között különbözik. Zalaegerszegen a lakások legtöbbször két-, illetve háromszobás. A vonzáskörzet egynegyedében a falusias építési környezet következtében a három- és több szobás családi házak vannak többségben, de 37%-uk esetében – az aprófalvas településszerkezet és az átlagosnál öregebb házak miatt – az egyszobás lakások hányada több mint egytizedes.

A többszintes, emeletes lakóházak aránya Zalaegerszegen 13%-os, a többi településen a társasházak hányada a községekre túlnyomórészt jellemző családi házas építkezésekből adódóan elenyésző.

2.3.10. ábra A 2001–2011 között épült lakások a 2011. évi lakásállomány százalékában

A 2011. évi népszámlálás időpontjában a zalaegerszegi agglomerálódó térségben 37 352 lakást számláltak, ami a megyei állomány 29%-át – a

Az aprófalvas településszerkezet és a nagyobb arányban előforduló régebbi építésű házak jelentősen befolyásolják a lakásállomány **komfortfokozat** szerinti összetételét. A zalaegerszegi agglomerálódó térségben található lakások 57%-a – a megyei átlagot ugyan 6,7 százalékponttal meghaladva, az országostól viszont 2,6 százalékponttal elmaradva – összkomfortos, 38%-a komfortos és csupán 3,7%-a komfort nélküli, illetve szükséglakás. A vonzáskörzetben komfortosság tekintetében hátrányosabb helyzetben a kisebb lélekszámú települések vannak, ahol az összkomfortos lakások aránya jóval alacsonyabb, ugyanakkor a komfort nélküli és szükséglakások jelentősen magasabb hányadot képviselnek az agglomerálódó térség átlagánál. A vezetékes víz-hálózat teljesen kiépített, és a közcsatorna-hálózat is a települések 86%-ában biztosított.

■ 2.3.7. INTÉZMÉNYRENDSZER

Az agglomerálódó térségben a települések helyi **intézményellátottsága** többnyire megoldott, a közszolgáltatásokat azonban elsősorban a köz-

pont biztosítja. A térségben élők Zalaegerszegen egy okmányirodában és két kormányablakban tudnak közügyeket intézni. A többnyire kis lélekszámú települések miatt 13 helyen közös önkormányzati hivatal működik. Munkaügyi központ és annak járási kirendeltsége csak Zalaegerszegen található.

A vonzáskörzet valamennyi településén megoldott a postai szolgáltatás. Közel négytizedükön működött postahivatal vagy fiókposta, a többi helyen mozgópostai szolgálat elérhető. Bankfiók mindössze 12 községben található a központon kívül. A nagyobb településeken több pénzügyintézet is található, s a postákon is lehet banki tranzakciókat indítani.

A rendőrőrsök, illetve a körzeti megbízottak jelenléte kedvezően hat a lakosság biztonságérzetére. A vonzáskörzet 13 településén – elsősorban a nagyobb lélekszámúakban – működik szolgálat. A bűnözés visszaszorítása mellett a közlekedési morál javításában is jelentős a szerepük.

A térségben az **egészségügyi** alapellátást 54 háziorvosi és házi gyermekorvosi szolgálat biztosítja, közel héttizedük Zalaegerszegen. A vonzáskörzetben összesen 17 településen tudta a lakosság közvetlenül igénybe venni az ellátást, a többiben meghatározott napokon folyik a gyógyítás, valamennyi esetben felnőtteket és gyermekeket is ellátó vegyes körzetben. Gyógyszertár, illetve fiókgyógyszertár Zalaegerszegen kívül minden 10. településen állt a lakosság rendelkezésére, többnyire ott, ahol háziorvosi szolgálat is működött.

A lakosság fekvőbeteg-ellátására a központban van lehetőség a Zala Megyei Önkormányzat Kórház-Rendelőintézetében. E komplex intézmény valamennyi szakterületen az agglomerálódó térségben és az azon kívül élő betegek ellátását is szolgálja. Emellett további 8 településen érhető el járóbeteg-szakellátás.

A **szociális alapellátó rendszer** keretében a rászorulóknak számára a létfenntartáshoz, valamint az egészségügyi és mentális problémák megoldásához nyújtanak segítséget. Az agglomerálódó térségben mindössze 8 településen (Babosdöbrétén, Bocsföldén, Boncodföldén, Bődén, Csatárban, Gomboszezen, Kispáliban és Zalaszentlőrincen) nem igényelték a házi segítségnyújtást. Magas a jelzőrendszeres segítségnyújtásba bekapcsolt települések aránya is, ugyanis háromnegyedükben ez a forma javítja az ott élő idős emberek biztonságérzetét. Az agglomerálódó térségben összesen 7 idősek otthona működött, ebből 5 Zalaegerszegen, egy-egy pedig Nagypapornakon és Zalabéren. Egy időskorúak gondozóháza található a megyeszékhelyen, ahol egy éves időszakra átmeneti elhelyezést és teljes ellátást kapnak az igénybe vevők. Népkonyha és hajléktalanokat ellátó intézmény ugyanitt elérhető.

Bölcsőde Zalaegerszegen 4, míg Bagodban, Teskándon és Zalaszentivánon egy-egy feladatellátási helyen működik. A családi napközi a központban és Teskándon elérhető szolgáltatás. Óvodai ellátás 39 feladatellátási helyen volt, közel négytizedük Zalaegerszegen. A vonzáskörzet települései közül minden másodikban helyben megoldott a korosztály nappali ellátása, ahol a szomszédos községekből is fogadják a gyermekeket.

Az agglomerálódó térségben 30 általános **iskolai** feladatellátási hely volt, melynek harmada Zalaegerszegen található. További 20 településen működött még általános iskola, elsősorban a nagyobb lélekszámúakban (Salomvár kivételével ott, ahol óvoda is van). A vonzáskörzethez tartozó további falvakból más településekre ingáztak a tanulók. A középiskolai és szakiskolai ellátás 21 feladatellátási hellyel Zalaegerszegen koncentrált.

A térség valamennyi településén található egy-egy könyvtár, további 4 pedig Zalaegerszegen. Ugyancsak itt várja 3 muzeális intézmény is az érdeklődőket. Összesen 94 közművelődési intézmény található az agglomerálódó térségben, harmada Zalaegerszegen. A vonzáskörzet valamennyi településén volt e célra szolgáló hely.

3.

*Nagyvárosi
településegységek*

3.1. BÉKÉSCSABAI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

3.1.1. tábla A békéscsabai nagyvárosi településeggyüttes főbb jellemzői, 2013

Mutatók	Békéscsaba	Vonzott települések	Településeggyüttes összesen	Településeggyütteshez nem tartozó Békés megyei települések	Békés megye összesen	Országosan
Terület, km ^{2a)}	194	732	926	4 704	5 630	93 024
Települések száma, darab ^{b)}	1	8	9	66	75	3 154
Átlagos településnagyság, fő ^{a)}	61 046	9 342	15 087	3 384	4 789	3 142
Városi népesség aránya, % ^{a)}	100,0	88,9	93,9	66,1	76,6	70,3
Népesség száma, fő	61 046	74 733	135 779	223 374	359 153	9 908 798
Száz gyermekkorúra jutó időskorú, fő	144	134	138	143	141	119
Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet éves átlaga, fő ^{b)}	-1,7	-2,5	-2,2	-5,7	-4,4	-
Munkanélküliségi ráta, % ^{c)}	12,0	14,7	13,4	15,0	14,4	12,6
Foglalkoztatási arány, % ^{c)}	46,0	41,3	43,5	41,1	42	46,4
Száz foglalkoztatottra jutó nem foglalkoztatott, fő ^{c)}	151	182	167	182	176	152
Ingázók a foglalkoztatottak %-ában ^{c)}	11,0	30,8	21,2	28,8	25,8	34,0
Adófizetők aránya, % ^{d)}	46,3	42,2	44,0	43,6	43,8	44,3
Egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem, ezer forint ^{d)}	1 750	1 529	1 632	1 393	1 484	1 888
A 2001–2011 között épített lakások aránya a 2011. évi lakásállomány %-ában	7,7	5,6	6,6	3,0	4,3	9,7
Száz lakott lakásra jutó lakos, fő ^{c)}	225	242	234	235	235	248
Ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma, darab ^{c)}	75	55	64	42	51	69
Szolgáltatás ágban működő vállalkozások aránya, % ^{c)}	82,6	77,9	80,4	70,4	75,3	79,6

^{a)} A 2014. január 1-jei közigazgatási beosztás szerint. ^{b)} 2001–2012 között. ^{c)} 2011. évi adat. ^{d)} 2012. évi adat.

3.1.1. TERÜLET, TELEPÜLÉSSZERKEZET

A békéscsabai nagyvárosi településeggyüttes Békés megye középső részének keleti oldalán helyezkedik el, amelyet Békéscsaba és a vonzáskörzetébe tartozó 8 település – Békés, Csabasabadi,

Doboz, Gyula, Murony, Sarkad, Szabadkígyós, Újkígyós – alkot. A településeggyütteshez 5 város – Békéscsaba, Békés, Gyula, Sarkad és Újkígyós – és 4 község tartozik. A magyarországi 15 nagyvárosi településeggyüttes közül a békéscsabai az egyetlen olyan, ahol a központ mellett két másik település – Békés és Gyula – **társközponti** funkciókat lát el.

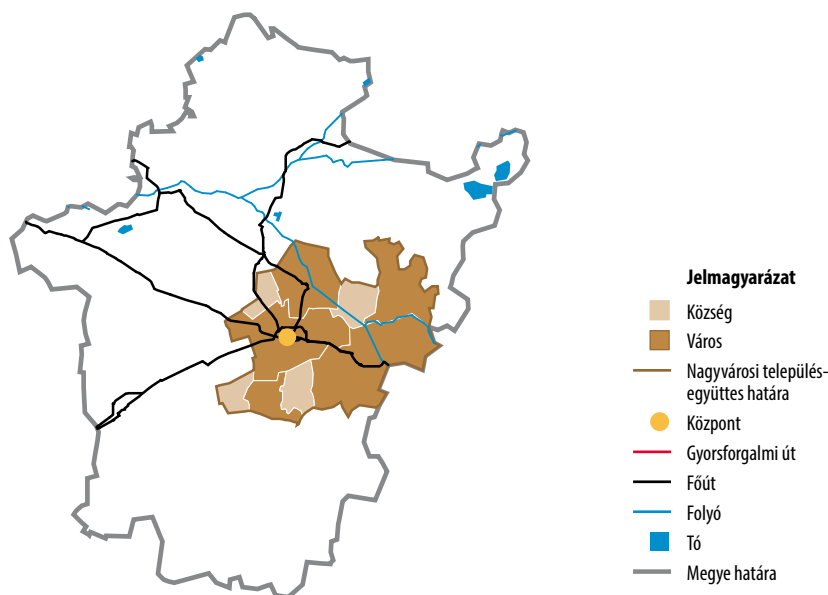
A települések köre a 2003-as **lehatároláshoz** képest némileg átrendeződött. Az új és a régi lehatárolás a vonzáskörzet településeinek számában nem hozott jelentős változást. A településeggyüttes jelenleg Békéscsaba központtal együtt 9, a 2003-as lehatárolás szerint pedig 10 települést tartalmazott, Mezőberény már nem része Békéscsaba vonzáskörzetének.

A békéscsabai településeggyüttes összetételét tekintve több járáshoz is köthető. Bár Békéscsaba vonzáskörzetébe leginkább a Békéscsabai járáshoz tartozó községek és városok tartoznak, található közöttük a Békési, a Gyulai és a Sarkadi járás részét képező település is.

A településeggyüttes az ország egyik legmélyebben fekvő, egyben a legegyszerűsebb domborzatú területei közé tartozik, majdnem tökéletes síkság. A településeggyüttes a mezőgazdaság szempontjából kedvező adottságokkal rendelkezik. Legfőbb természeti kincse a termőföld, kedvező geotermikus adottságainak köszönhetően pedig gyógy- és termásvízlelőhelyként szolgál.

A békéscsabai településeggyüttest alkotó 9 település 926 négyzetkilométeren helyezkedik el, ami a megye területének 16%-a. A térség két legnagyobb települése Gyula és Békéscsaba, az előbbi 256, utóbbi 194 km² kiterjedésű. A településeggyüttest alkotó többi település közül Békés és Sarkad közigazgatási területe meghaladja a 100 km²-t, ugyanakkor a többi jóval alatta marad ennek az értéknek. Csabasabadi és Murony a legkisebb kiterjedésű települések.

3.1.1. ábra Békéscsabai nagyvárosi településeggyüttes

3.1. BÉKÉSCSABAI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

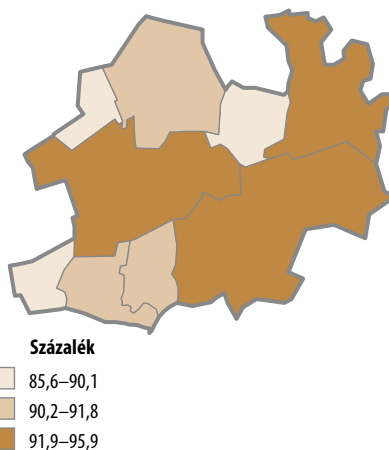
3.1.2. NÉPESSÉG, NÉPMOZGALOM

A békéscsabai nagyvárosi településeggyüttes az ország 9. legnagyobb népességtömörülése, ahol 2013 elején 136 ezer fő élt. Békéscsaba Békés megye lakosságának 17, a társközpontjaival együtt 31, vonzáskörzetével összesen 38%-át koncentrált. A településeggyüttesben négyzetkilométerenként 147 fő élt, kétszer annyi, mint a megyében. A magas népsűrűség döntően Békéscsaba kimagasló értékéből (315 fő/km²) adódott. 2013 elején a településeggyüttes lakosságának 45%-a, 61 ezer fő Békéscsabán élt. A vonzáskörzetben összesen 75 ezren laktak, közülük 66 ezren a 4 városban. A városok közül a társközponti szerepet betöltő 31 ezer fős Gyula a legnagyobb, az 5 ezer fős Újkígyós pedig a legkisebb. A vonzáskörzethez tartozó 4 község átlagos lélekszáma meghaladta a 2 ezer főt. Ez az érték is éles különbségeket takart, hiszen Csabasabadi mintegy 300, míg Doboz 4,2 ezer főt számlált.

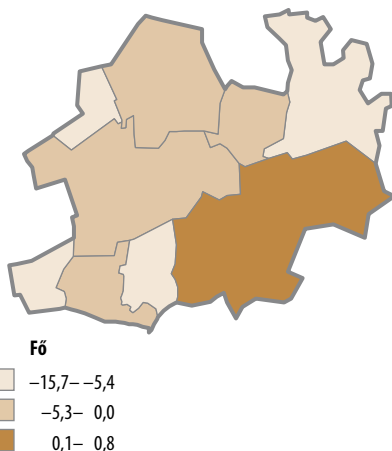
A településeggyüttes **népességszáma** – a megyéjéhez hasonlóan – 2001 és 2011 között csökkent, a fogyás mértéke a településeggyüttesben alacsonyabb volt, mint a megye egészében. A népességtömörülésen belül mind Békéscsaba, mind a környező települések népessége csökkent, az előbbi 5,3%-kal, az utóbbiaké átlagosan 6,7%-kal. A népességfogyás a vonzott 8 település mindegyikére jellemző, a legerőteljesebb visszaesés Muronyban és Csabasabadiiban volt.

A településeggyüttes népességszámának visszaeséséhez a születések és a halálozások negatív egyenlege mellett a belföldi vándorlás számottevő vesztesége is hozzájárult. A **természetes fogyás** 2001–2012 között a településeggyüttesben ezer lakosonként évente átlagosan 5,3 fős, a megyében pedig 6,7 fős lakosságszám-csökkenést eredményezett. A születések számát meghaladó halálozás éppúgy jellemző Békéscsabára, mint környékére. A természetes fogyás lakosságszámra vetített értéke Békéscsabán 4,6 főt, míg a vonzáskörzetben átlagosan 5,9 főt tett ki. Az utóbbi települések közül e mutató Csabasabadiiban volt a legnagyobb, Muronyban pedig a legkisebb. A **belföldi vándorlás** vesztesége a természetes fogyást a településeggyüttesben és a megyében is tovább erősítette 2001–2012 között. A belföldi vándorlás a településeggyüttesben ezer lakosonként évente átlagosan 2,2 fős, a megyében 4,4 fős veszteséget okozott. A belföldi vándorlás Békéscsabán népességarányosan 1,7 fős, míg a vonzáskörzetben átlagosan 2,5 fős negatívumot eredményezett. A városkörnyék települései közül

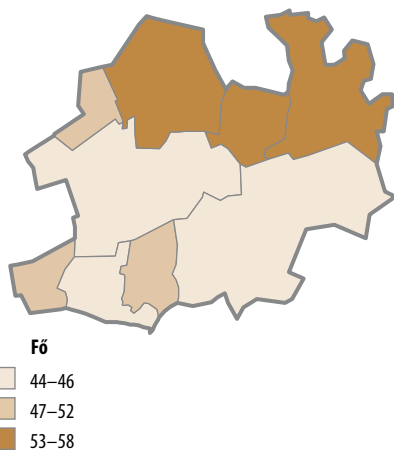
3.1.2. ábra A népesség száma 2011. január 1-jén, a 2001. január 1-jei népesség százalékában

3.1.3. ábra A belföldi vándorlási egyenleg ezer lakosra jutó száma, 2001–2012. évek átlaga

3.1.4. ábra A száz családra jutó 15 évesnél fiatalabb gyermek, 2011

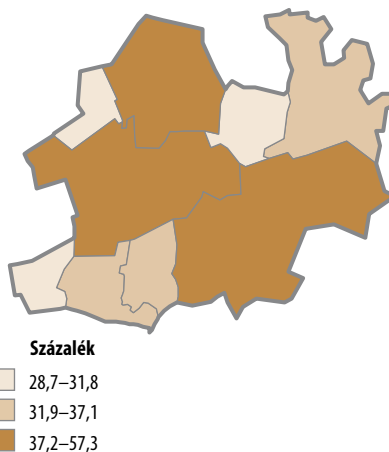
a legnagyobb elvándorlás Muronyból és Csabasabadiból volt, a legkisebb Újkígyósról. A településeggyüttes települései közül belföldi vándorlási nyeresége egyedül Gyulának volt, de itt sem pótolta a beköltözők száma a természetes fogyást.

Az elmúlt években a településeggyüttes népességében csökkent a gyermekkorúak részaránya, miközben nőtt az időskorúaké. A lakosság **kor szerinti összetétele** – amely valamivel kedvezőbb a megyei átlagnál – lényeges területi eltéréseket mutat. Békéscsaba népességének korstruktúrája 2013-ban kedvezőtlenebb volt, mint az övezetben élőké. A gyermekkorúak részaránya Sarkadon, Békésen és Dobozon volt a legmagasabb, míg Újkígyósról, Gyulára illetve Csabasabadira az időskorúak kiemelkedő túlsúlya jellemző.

2011-ben a településeggyüttesben 38 ezer családot írtak össze, a családokban összesen 106 ezer fő élt. Így száz családra 278 személy jutott, 8-cal kevesebb, mint 2001-ben. Békéscsabán a családok kevésbé népesek, mint a vonzáskörzetében. Az utóbbiak közül a családok átlagos mérete Békésen és Sarkadon volt a legnagyobb, Gyulán pedig a legkisebb. A családban élő 15 évesnél fiatalabb gyermekek száma az elmúlt tíz évben jelentősen csökkent, így 2011-ben a településeggyüttesben száz családra átlagosan már csak 48 – 15 évesnél fiatalabb – gyermek jutott, eggyel kevesebb, mint a megyében. E mutató alapján is eltért Békéscsaba a vonzáskörzetétől: Békéscsabán száz családban 45, míg a településeken 50 – ilyen korú – gyermek élt. Az egyik leginkább előregedett népességű településen, Gyulán a száz családra jutó 15 évesnél fiatalabb gyermekek száma 14-gyel kevesebb, mint a legfiatalabb lakosságú Sarkadon.

A településeggyüttes népességének **iskolázottsága** – amely tovább javult az elmúlt időben – 2011-ben jóval magasabb volt, mint a megyei átlag. Az itt élő 18 éves és idősebb népesség 50%-ának volt legalább érettségije, míg a megyében ez az arány épphogy meghaladta a 40%-ot. Az egyes településen élők iskolázottsági színvonalában is nagy a különbség. A vonzott települések lakói kevésbé iskolázottak, mint Békéscsaba lakosai. Legalább középiskolai érettségivel Békéscsabán a lakosság 57%-a rendelkezett, míg a környező településeken átlagosan a 44%-a. Békéscsaba után Gyula és Békés lakosai a legiskolázottabbak, míg a legalacsonyabb végzettségűek a Csabasabadiban, illetve a Dobozon élők.

3.1.5. ábra A legalább érettségizettek aránya a 18 éves és idősebb népességen belül, 2011

3.1. BÉKÉSCSABAI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

■ 3.1.3. GAZDASÁGI AKTIVITÁS, JÖVEDELMI VISZONYOK

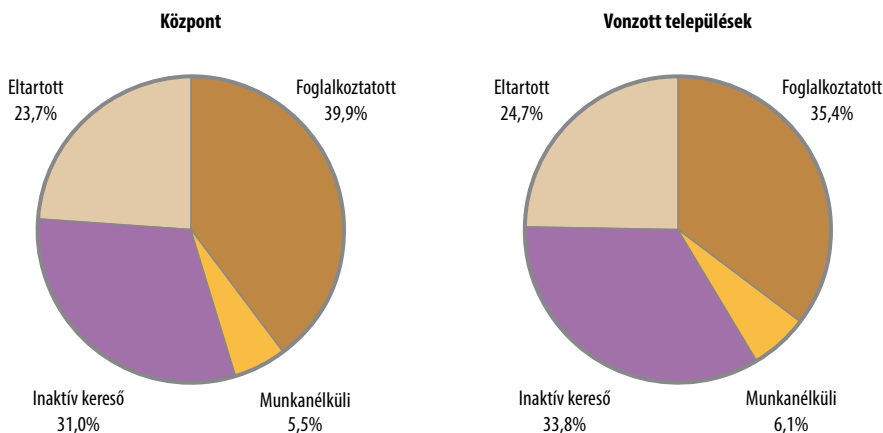
A békéscsabai nagyvárosi településeggyüttes népességének gazdasági aktivitás szerinti összetétele a Békés megyeinél valamivel kedvezőbb, az országos átlaghoz képest azonban alacsonyabb a foglalkoztatottság és több az inaktív kereső is. 2011-ben az itt élő népesség 37,5%-át foglalkoztatták, amely a megyei átlagot 1,3 százalékponttal meghaladta, az országostól pedig 2,2 százalékponttal elmaradt. A településeggyüttesen belül Békéscsaba népessége volt a legjobb helyzetben, a vonzott települések 35,4%-os foglalkoztatási aránya viszont a megyei átlagot sem érte el (a társközponti szerepet betöltő Békés városában pedig még ennél is kevesebb, mindössze a népesség egyharmada volt foglalkoztatott). A békéscsabai nagyvárosi településeggyüttesben 2001-hez képest a foglalkoztatottak aránya 2,4 százalékponttal emelkedett, de a munkanélküliek 5,8%-os aránya is magasabb a korábbiánál.

2011-ben a településeggyüttes 15 éves és idősebb népességének 50,2%-a volt gazdaságilag aktív, a foglalkoztatási ráta viszont mindössze 43,5%-ot ért el. Mindkét mutató közel 3 százalékponttal elmaradt az országos átlagtól. A foglalkoztatottság mértéke Sarkad, Doboz és Békés településeken volt a legalacsonyabb, a 40%-ot sem érte el.

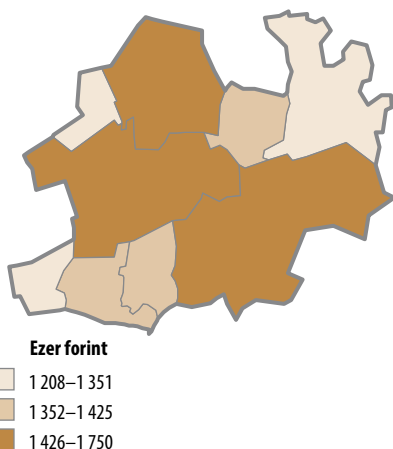
A foglalkoztatottak legnagyobb hányada, – mind a megyei, mind pedig az országos átlagot meghaladóan – 71%-a, valamilyen szolgáltatási tevékenységet végzett, arányuk a 2001. évinél 8,0 százalékponttal magasabb. A szektor részesedésében településenként igen nagy eltérések voltak: míg az átlagon felüli arányban a mezőgazdaságban dolgozó muronyiak esetében alig 50%, addig a jelentős idegenforgalmat bonyolító és társközponti szerepet betöltő Gyulán 76% volt a szolgáltatások területén dolgozók hányada. Mezőgazdasági tevékenységet egyre kevesebben végeztek, 4,7-os arányuk a megyei átlagtól közel 6 százalékponttal elmaradt, az országoshoz képest azonban minimális volt az eltérés.

A munkavállalóktöbbsége, 55%-a (az országosátlaggal megegyezően) fizikai munkakörben dolgozott, arányuk a 2001 és 2011 közötti időszakban 3,5 százalékponttal mérséklődött. Leginkább az ipari, építőipari jellegű munkát végzők hányada csökkent: 24%-os arányuk 5,3 százalékponttal kevesebb a korábbiánál. A nem fizikai foglalkoztatottak többsége egyéb szellemi tevékenységet végzett, a vezetők és értelmiségiek aránya csak Békéscsabán és Gyulán haladta meg az országos átlagot, a településeggyüttes 20%-os mutatója viszont egy százalékponttal elmaradt attól.

3.1.6. ábra A népesség gazdasági aktivitás szerinti összetétele, 2011

3.1.7. ábra Az egy adófizetőre jutó személyi-jövedelemadó-alapot képező jövedelem, 2012

2012-ben az állandó lakosok 44%-a fizetett **személyi jövedelemadót**, az adózók aránya mind Békés megyében, mind pedig országosan hasonlóan alakult. A településeggyüttes elveszítette korábbi relatív előnyét, 2001-ben a népességnek még valamivel nagyobb hányada volt adófizető, mint a megyében és országosan. A munkavállalási korú (15–61 éves) népesség 67%-a adózott, ami alacsonyabb az országos átlagnál. A leghátrányosabb helyzetű település Sarkad, ebben a városban az állandó lakosoknak mindössze 36, a munkavállalási korúaknak pedig 56%-a fizetett 2012-ben személyi jövedelemadót.

Egy állandó lakosnak átlagosan 718 ezer forint adóköteles jövedelme képződött, 11%-kal több, mint a megye egészében, az országosan azonban 14%-kal kevesebb. A településeggyüttes megyei helyzethez viszonyított előnye csökkent, az országos átlaghoz képest azonban

már 2001-ben is a jelenlegihez hasonló volt az elmaradás. Az adófizetők átlagjövedelme 1 millió 632 ezer forint volt, amely Békéscsabán volt a legmagasabb, az országos átlagot azonban itt sem érte el.

■ 3.1.4. INGÁZÁS, KÖZLEKEDÉS

A 2011. évi népszámlálás idején a békéscsabai nagyvárosi településeggyüttesben élő foglalkoztatottak 21%-a, csaknem 11 ezer fő a lakóhelyétől eltérő településen talált munkát. A naponta eljárók aránya a településeggyüttesek közül itt volt az egyik legkisebb. Békéscsabáról napi rendszerességgel a foglalkoztatottak 11%-a ingázott, míg a vonzáskörzet településein csaknem háromszoros volt ez az arány. A településeggyüttes városaiból arányaiban kevesebben kényszerülnek eljárni, mint a falvakból, ahol a más településen dolgozók száma meghaladta a foglalkoztatottak felét.

A központba és a társközpontokban a legtöbb a más településről bejáró munkavállaló: Békéscsabára az összes foglalkoztatott 30, Gyulára 22, Békésre 16%-a ingázik. Ezek mellett jelentős számban járnak át Békéscsabára Mezőberényből, Békésre Tarhosról, Gyulára pedig Elekről dolgozni.

A településeggyüttesen belül 7,1 ezer fő ingázott. A központból **ingázó** 2,7 ezer foglalkoztatott közül minden 3. munkahelye a településeggyüttesen belül volt. Ez utóbbiak döntő többsége a két társközpontban, Gyulán, illetve Békésen dolgozott. A vonzáskörzet településeiről a térségközpontba 4,7 ezer munkavállaló járt be naponta. A második „legnépszerűbb” település Gyula, mintegy 1,7 ezer térségben lakó foglalkoztatott ide ingázott. A nem helyben dolgozók közül – Békéscsaba és Gyula kivételével – viszonylag alacsony azoknak az aránya, akiknél a munkavégzés helye a településeggyüttesen kívülre esett.

Az ingázók többsége a férfiak közül került ki, ami nem csak a településeggyüttes egészére, de az egyes településekre külön-külön is igaz. Nagyságrendbeli eltérések azonban mutatkoznak, a falvakban sokkal kiegyenlítettebb a nemek közötti arány. A megfelelő nemű foglalkoztatottakra vetítve a dolgozó férfiak 25, a nők 17%-a ingázik. A más településre dolgozni járó nők aránya Békéscsabán (8%) és Gyulán (12%) volt a legalacsonyabb, míg a legmagasabb értékkel rendelkező településen, Csabaszabadiban (64%) a foglalkoztatottakon belüli arányuk meghaladta a férfiakét.

3.1. BÉKÉSCSABAI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

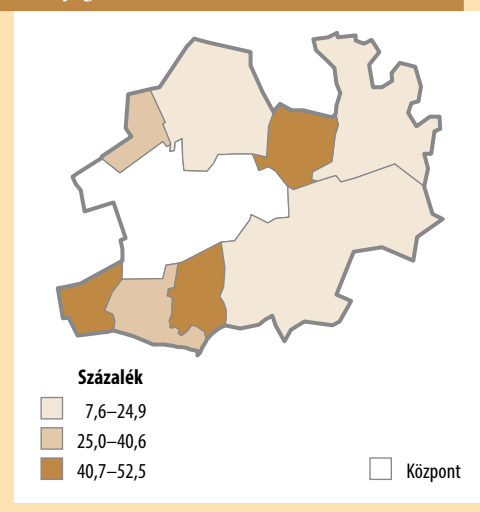
A helyben lakók és dolgozók, valamint az ingázók korcsoportos megoszlásának eltérése jól példázza a fiatalabb korosztályok nagyobb mobilitását: az ingázóknál az arányok a fiatalabb korcsoportok felé tolódtak. A naponta ingázók 59%-a 30 és 49 év közötti volt, míg a 30 év alattiak, valamint az 50 éves és idősebbek aránya alulról, illetve felülről közelítette a 20%-ot. A más településre eljáró 30 évesnél fiatalabb foglalkoztatottak hányada Gyulán (21%), illetve Muronyban (25%) meghaladta a településeggyüttes átlagát, ez mindkét településen a 49 évesnél idősebbek átlagnál alacsonyabb részarányával párosult. Az idős korosztály legnagyobb gyakoriságban Szabadkigyósról (26%) vállalta az ingázást.

A 2001. évi népszámlálás idején az alacsonyabb végzettségűek kevesebb sikerrel találtak munkát a lakóhelyükön, továbbá az ingázók valamivel több mint fele nem rendelkezett érettségivel. Tíz év elteltével már a tanultabbak tették ki a más településre eljáró foglalkoztatottak 63%-át. Ez utóbbi arány – a településeggyüttes iskolázottabb népességéből adódóan – csaknem 10 százalékponttal magasabb, mint a megyei átlag. A térséghez tartozó települések változatos képet mutatnak, míg a falvakból – Murony kivételével – jellemzően az alacsonyabb végzettségűek járnak el, addig a városokból – Sarkad kivételével – a legalább érettségivel rendelkező ingázók aránya szembetűnően magas.

A napi ingázók foglalkozási csoportok szerinti megoszlása, az iparban és az építőiparban dolgozó fizikai munkaerő kedvezőtlen helyzetét mutatja. A lakóhelyükön kívüli munkahelyre eljárók 32%-a tevékenykedett ezekben a gazdasági ágakban, míg a mezőgazdasági fizikai munkát végzőknek a megművelt föld és állatállomány biztosította helyben a megélhetést. Ugyancsak magas arányban találunk az ingázók között szellemi foglalkozásukat, a településeggyüttes városaiból – a képzetesebb munkaerő – jóval nagyobb arányban áramlott ki, mint a falvakból. A megfelelő foglalkozásukat arányában szintén az ipar és az építőipar területén a legmagasabb az ingázás, 100 munkavállalóból 28 másik településen talált munkát, ezzel szemben a szolgáltatási szektorban és a mezőgazdaságban mindössze 15–15 fő. Az iparban és az építőiparban foglalkoztatottak a községekben lévő lakóhelyükön kisebb sikerrel találnak munkát, valamint a terciér szektorban is kevesebb eséllyel tudnak helyben munkába állni, míg a városokban ezzel ellentétes a tendencia.

A békészsabai településeggyüttes területén halad át a Budapest-Szolnok-Békécsaba-Lökösháza nemzetközi vasútvonal, valamint a szintén Románia felé kapcsolatot biztosító Békécsaba-Kötegyán vasútvonal. Az első Muronyt köti össze – napi 10 járatpárral – a térségközponttal, a második mentén fekszik Gyula és Sarkad, ahonnan 15 járat szállítja naponta az utasokat Békécsabára. A vonzókörzet települései megközelíthetőek közúton, így a helyközi autóbushálózat mindenhol elérhető. A legtöbb autóbuszjárat – több mint napi 50, illetve 40 – Békés és Békécsaba, valamint Gyula és Békécsaba között **közlekedik**. Napi 20–30 közvetlen járatat kapcsolódik Csabaszabadi, Doboz, Szabadkigyós és Újkigyós a településeggyüttes központjához, Sarkad pedig napi 10-zel, ami gyulai átszállással kiegészül szintén 30-ra. A legkevesebb közvetlen viszonylat (napi 3–5) a Murony-Békécsaba vonalon szállítja az utasokat.

3.1.8. ábra A központba naponta ingázók aránya a foglalkoztatottak százalékában, 2011

■ 3.1.5. GAZDASÁG, VÁLLALKOZÁSOK

2011 végén a békéscsabai nagyvárosi településeggyüttesben 22 634 vállalkozást tartottak nyilván, melyek 49%-a Békéscsabán, 24, illetve 12%-a a társközpontokban, Gyulán, illetve Békésen, míg 9,3%-a a településeggyüttes további két városában, 5,8%-a pedig a községekben került bejegyzésre. A településeggyüttes egészében a regisztrált vállalkozások 39%-a, 8932 vállalkozás fejtett ki tényleges gazdasági tevékenységet, amely a megye **működő vállalkozásainak** 49%-át jelentette. Legnagyobb arányban a központi település regisztrált vállalkozásai működtek (43%), míg ez az arány a községekben mindössze 22% volt. A tényleges gazdasági tevékenységet folytató vállalkozások 54%-ának Békéscsabán, 25%-ának Gyulán, 11%-ának Békésen, 6,8%-ának az övezet további két városában, 3,2%-ának pedig a községekben volt a székhelye.

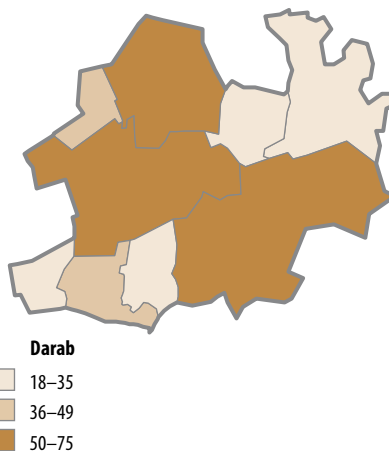
Ezer lakosra a központi településen 75, Gyulán 69, Békésen 51, a többi városban 39, a községekben 34, a településeggyüttes egészét tekintve pedig **64 működő vállalkozás jutott** 2011 végén. Vállalkozássűrűség tekintetében a településeggyüttes valamivel alatta maradt az országos átlagnak (69), viszont jelentősen meghaladta a megyeit (51).

A működő vállalkozások közül a társas vállalkozások aránya Békéscsabán 47, a vonzáskörzetben levő településeken ennél alacsonyabb, 36, a településeggyüttes egészében pedig 42% volt. Ez az arány 3,8 százalékponttal meghaladta a megyei átlagot, az országosnál azonban 15 százalékponttal kevesebb volt. A társas vállalkozásokon belül a két legnépszerűbb gazdálkodási formának számító korlátolt felelősségű társaságok 61, a betéti társaságok 35%-ot képviseltek.

A településeggyüttes működő vállalkozásainak legjelentősebb hányada – 30%-a – a kereskedelem, szállítás és raktározás, valamint a vendéglátás területén tevékenykedett, 19%-a üzleti szolgáltatásokkal foglalkozott, míg 16%-a ipari, építőipari tevékenységet végzett. Az említett három gazdasági területen a vállalkozások gazdálkodási forma szerinti összetétele kiegyensúlyozottabb a településeggyüttesben, mint a kevesebb működő vállalkozást tömörítő nemzetgazdasági ágakban. Az ingatlanügyleteknél a társas vállalkozások túlsúlya jellemző (67%), míg a mezőgazdaságban és a pénzügyi szolgáltatásnál az egyéni vállalkozások dominálnak (66, illetve 76%). A főbb gazdasági ágakat tekintve – az ingatlanügyletek kivételével – Békéscsabán mindenhol nagyobb a társas vállalkozások aránya, mint a vonzott települések összességében. Ez a különbség különösen a településeggyüttes működő vállalkozásainak legnagyobb hányadát tömörítő három gazdasági területen számottevő: az ipar, építőipar esetében 16, a kereskedelem, szállítás és raktározás, vendéglátás területén működő vállalkozásoknál 13, az üzleti szolgáltatásoknál pedig 11 százalékpont.

2011 végén a békéscsabai nagyvárosi településeggyüttes működő vállalkozásainak **létszám-kategória szerinti összetétele** a 10 főnél kevesebb főt foglalkoztatók túlsúlyát mutatta. Mind Békéscsabán, mind a vonzáskörzetében a működő vállalkozások 96%-a legfeljebb 10 főt alkalmazott. A 49 főnél többet foglalkoztató működő vállalkozások száma 50 volt a településeggyüttes egészében, amely a működő vállalkozásoknak mindössze 0,6%-át tette ki. Ezen belül 6 olyan vállalkozás volt, ahol a foglalkoztatottak létszáma elérte a 250 főt is, a székhelyeik Békéscsabán és Gyulán találhatóak.

3.1.9. ábra A működő vállalkozások ezer lakosra jutó száma, 2011

3.1. BÉKÉSCSABAI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

■ 3.1.6. LAKÁSOK

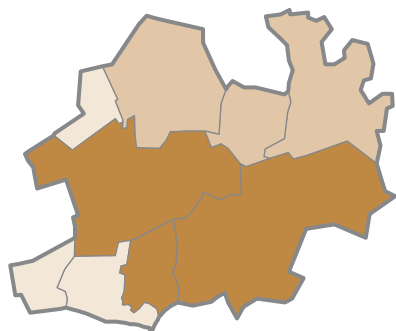
növekedési ütemét sem érte el. A fejlődés a békéscsabai nagyvárosi településeggyüttesben meghaladta a megyei átlagot: 2001–2011 között 4,4%-kal nőtt a lakásállomány, ezen belül Békéscsabán 5,2, a vonzáskörzetében 3,6%-kal. Az ide tartozó városok közül a társközponti szerepet betöltő Gyula (6,8%), a községek közül Szabadkígyós (4,7%) lakásállománya emelkedett a legjobban. Ugyanakkor a 9 településből 3-ban csökkent a lakások száma, a legnagyobb mértékben – több mint 10%-kal – Csabasabadiiban.

A megye lakásállományának 37%-a – 61 989 lakás – a településeggyüttesben, ennek valamivel kevesebb mint fele – 29 168 lakás – Békéscsabán, 23, illetve 14%-a pedig a két társközpontban, Gyulán és Békésen található. A megyében a 2001–2011 között **épített lakások** 57%-a – csaknem 4,1 ezer lakás – a településeggyüttesben készült. A lakások valamivel több mint felét Békéscsabán, 29%-át Gyulán építették fel. A lakásépítés intenzitása Gyulán, Békéscsabán, Szabadkígyóson és Sarkadon haladta meg a megyei átlagot, 2011. évi lakásállományuk 4,9–8,3%-át az utóbbi két népszámlálás között építették. A területi egyenlőtlenségeket mutatja, hogy a vonzáskörzetben tíz év alatt épült lakások 80%-át az említett 3 településen adták át.

A településeggyüttes a **lakásellátottság** szempontjából az ország kedvező térségei közé tartozik, a csökkenő népességszám és az enyhén emelkedő lakásszám következtében alacsony a laksűrűség: a 2011. évi népszámláláskor száz lakott lakásra az országos 248-cal szemben csak 234 lakos jutott. A mutató értéke Békéscsabán (225) volt a legalacsonyabb, de a települések többségében is – Békés, Szabadkígyós és Sarkad kivételével – az országos átlagnál ritkábban lakottak a lakások.

A lakásállomány **szobaszám** szerinti összetétele az elmúlt évtizedben a többszobás lakások irányába mozdult el. 2001–2011 között az egy- és kétszobás lakások együttes száma 8,5%-kal csökkent, míg a négy vagy annál több szobásoké 46%-kal emelkedett. A változások ellenére 2011-ben a térségben továbbra is mindenhol a kétszobás lakások voltak túlsúlyban. Az egy- és kétszobás lakások részaránya is Csabasabadiiban volt a legnagyobb (13 és 55%), a háromszobásoké Újkígyóson (37%), a négy vagy annál több szobásoké pedig Gyulán (21%).

3.1.10. ábra A 2001–2011 között épült lakások a 2011. évi lakásállomány százalékában

Százalék

- 0,7–2,7
- 2,8–5,5
- 5,6–8,3

Békés megye **lakásállománya** a 2001. évi és a 2011. évi népszámlálás között az országos átlagnál (8%) kisebb mértékben, csupán 1,1%-kal gyarapodott, ami még az előző évtized alacsony

A lakott lakások **átlagos alapterülete** Békéscsabán volt a legkisebb (76 m²), míg Újkígyóson a legnagyobb (93 m²). 2011-ben a 40 m²-nél kisebb lakások aránya is Békéscsabán volt a legmagasabb (4,9), míg a 80 m²-es, vagy annál nagyobb alapterületű lakások hányada itt volt a legalacsonyabb (40%).

A településeggyüttesben 2011-ben a **legkomfortosabb** lakásokkal Békéscsaba és Gyula rendelkezett, az összkomfortos és komfortos lakások együttes aránya mindkét településen meghaladta a 94%-ot. A vonzáskörzetben a lakások 90%-a tartozott a két legmagasabb komfortfokozatba, míg 5,8%-a komfort nélküli, vagy szükség- és egyéb lakás volt.

2011-ben a településeggyüttes lakásainak 95%-a csatlakozott a **közüzemi vízhálózatra**, 74%-a a **szennyvízhálózatra**.

■ 3.1.7. INTÉZMÉNYRENDSZER

A településeggyüttesen belül ezen a 3 településen található az óvodák 86%-a, az általános iskolák közel 81%-a, a középfokú oktatási feladatellátási helyek több mint 96%-a, valamint a házi orvosi és házi gyermekorvosi szolgálatok 80%-a. Békéscsaba és Gyula felsőoktatásban betöltött szerepe a megyén belül is kimagasló.

A településeggyüttest alkotó 9 település közül Csabasabadi a leghátrányosabb helyzetű, ott sem oktatási, sem egészségügyi intézmény nem található. A Csabasabadiiban élő gyermekek és fiatalok a békéscsabai óvodákba és iskolákba járnak át naponta.

A településeggyüttesben 2013. január 1-jén 4898 fő 3–6 éves gyermek élt, számukra összesen 51 feladatellátási hely biztosította az **óvodai ellátást**. Ebből 20 Békéscsabán található, 31 pedig a vonzáskörzetben lakó gyermekek nappali elhelyezéséről gondoskodik. Az óvodákban 2012-ben összesen 4171 gyermek járt.

Békés megyében összesen 114 feladatellátási helyen fogadták az általános iskolás gyermekeket. Ezekből a békéscsabai településeggyüttesben 31, Békéscsabán 12, míg a vonzáskörzet településein összesen 19 általános iskola várta a tanulókat. A 2012-ben indult tanévben 9928 fő volt a településeggyüttes **általános iskoláiban** tanulók száma a gyógypedagógiai oktatással együtt nappali tagozaton, ami a megye általános iskolai tanulóinak 38%-át tette ki. A településeggyüttesben 9928 főből minden 3. tanuló (3621 fő) hátrányos helyzetű volt az általános iskolákban. Magas az általános iskolákban a nemzetiségi oktatásban tanulók száma is, 2012-ben ez 1921 fő, vagyis a megyében nemzetiségi oktatásban részesülők 40%-a a békéscsabai településeggyüttes iskoláiban tanul.

A fiatalok középfokú képzéséről Békés megyében 103 feladatellátási hely gondoskodik, amelynek több mint fele a településeggyüttesben található. Békéscsabán 7 gimnázium, 17 szakközépiskola, valamint 6 szakiskola és speciális szakiskola közül választhatnak a tanulók. Ezen kívül Békésen, Gyulán és Sarkadon van lehetőség középfokú tanulmányokat folytatni. A Békés megyei középiskolákban nemzetiségi oktatásban Békéscsabán és Gyulán részesülnek a tanulók, összesen 209 fő. Az általános iskolákhoz hasonlóan a **középfokú intézményekben** is magas a hátrányos helyzetű tanulók aránya. A gimnáziumokban a diákok 18%-a, a szakközépiskolákban 21%-a, míg a szakiskolákban és speciális szakiskolákban a tanulók 38%-a volt hátrányos helyzetű 2012-ben.

A békéscsabai nagyvárosi településeggyüttesben Békéscsabán és Gyulán található **felsőoktatási intézmény**. Békéscsabán gazdasági szakokon tanulhatnak tovább az érettségizett tanulók, míg Gyulán egészségügyi szakok közül választhatnak a hallgatók. A 2012/2013-as tanévben a tízezer lakosra jutó felsőoktatásban részt vevő hallgatók száma Békéscsabán 146 fő, míg Gyulán ennél 59 fővel több, 205 fő volt.

A bölcsődés korú gyermekek nappali ellátásához Csabasabadi és Murony kivételével minden településen adottak a feltételek. A településeggyüttesben a 685 működő bölcsődei férőhelyre 763 bölcsődébe beírt gyermek jut, ami túlszűfoltásra utal.

2012-ben Békés megyében a házi orvosok és a házi gyermekorvosok száma 236 fő volt, ebből 89 a településeggyüttesben praktizált. A vonzáskörzethez tartozó Csabasabadiiban, Muronyban és Szabadkigyóson nem működik házi gyermekorvosi szolgálat, így a 18 év alatti betegeteket is a házi orvos látja el. Békés megyében összesen 254 házi orvosi és házi gyermekorvosi szolgálat működik, ezek 35%-a a békéscsabai településeggyüttesben található. Békés megyében 4 **kórház** működik, melyből kettő található a településeggyüttes területén, egy Békéscsabán, egy pedig Gyulán. Békéscsabán 2012-ben tízezer lakosra 83 kórházi ágy jutott, Gyulán 415.

3.2. DEBRECENI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

3.2.1. tábla A debreceni nagyvárosi településeggyüttes főbb jellemzői, 2013

Mutatók	Debrecen	Vonzott települések	Település-eggyüttes összesen	Település-eggyütteshez nem tartozó Hajdú-Bihar megyei települések	Hajdú-Bihar megye összesen	Országosan
Terület, km ^{2a)}	462	620	1 082	5 129	6 210	93 024
Települések száma, darab ^{a)}	1	12	13	69	82	3 154
Átlagos településnagyság, fő ^{a)}	204 333	5 301	20 611	3 962	6 602	3 142
Városi népesség aránya, % ^{a)}	100,0	58,9	90,2	69,8	79,9	70,3
Népesség száma, fő	204 333	63 616	267 949	273 403	541 352	9 908 798
Száz gyermekkorúra jutó időskorú, fő	118	65	102	104	103	119
Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet éves átlaga, fő ^{b)}	-1,0	3,2	-0,1	-3,9	-2,0	-
Munkanélküliségi ráta, % ^{c)}	13,0	21,1	14,8	17,1	15,9	12,6
Foglalkoztatási arány, % ^{c)}	45,6	41,4	44,7	41,0	42,9	46,4
Száz foglalkoztatottra jutó nem foglalkoztatott, fő ^{c)}	153	200	163	191	176	152
Ingázók a foglalkoztatottak %-ában ^{c)}	9,2	60,8	19,7	30,8	24,9	34,0
Adófizetők aránya, % ^{d)}	45,5	39,0	43,9	42,3	43,1	44,3
Egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem, ezer forint ^{d)}	1 937	1 393	1 820	1 386	1 603	1 888
A 2001–2011 között épített lakások aránya a 2011. évi lakás-állomány %-ában	13,0	16,5	13,7	8,5	11,2	9,7
Száz lakott lakásra jutó lakos, fő ^{c)}	236	295	247	262	255	248
Ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma, darab ^{c)}	86	38	75	46	60	69
Szolgáltatás ágban működő vállalkozások aránya, % ^{c)}	84,2	70,9	82,6	70,5	78,1	79,6

^{a)} A 2014. január 1-jei közigazgatási beosztás szerint. ^{b)} 2001–2012 között. ^{c)} 2011. évi adat. ^{d)} 2012. évi adat.

3.2.1. TERÜLET, TELEPÜLÉSSZERKEZET

A debreceni nagyvárosi településeggyüttes Hajdú-Bihar megye északkeleti részén helyezkedik el a Dél-Nyírség, a Hajdúhát és a Dél-Hajdúság találkozásánál. Területe 1082 km², Hajdú-Bihar megye egészének 17%-a. Központja Debrecen, amely a településeggyüttes 43%-át foglalja el. Debrecen a tágabb régió gazdasági, oktatási, tudományos, egészségügyi, kulturális, közlekedési központja, melynek vonzó hatása az országhatáron túra is kiterjed. A jelenlegi lehatárolás szerint 13 településből álló településeggyüttesben Debrecen megyei jogú város mellett Hajdúhadház, Hajdúsámson, Téglás és Vámospercs városi rangú. A 2011. évi népszámlálás adatai alapján lehatárolt települések közé újonnan bekerült Hajdúhadház, Hosszúpályi, Monostorpályi, Nyírmártonfalva és Téglás, ugyanakkor Újléta kikerült.

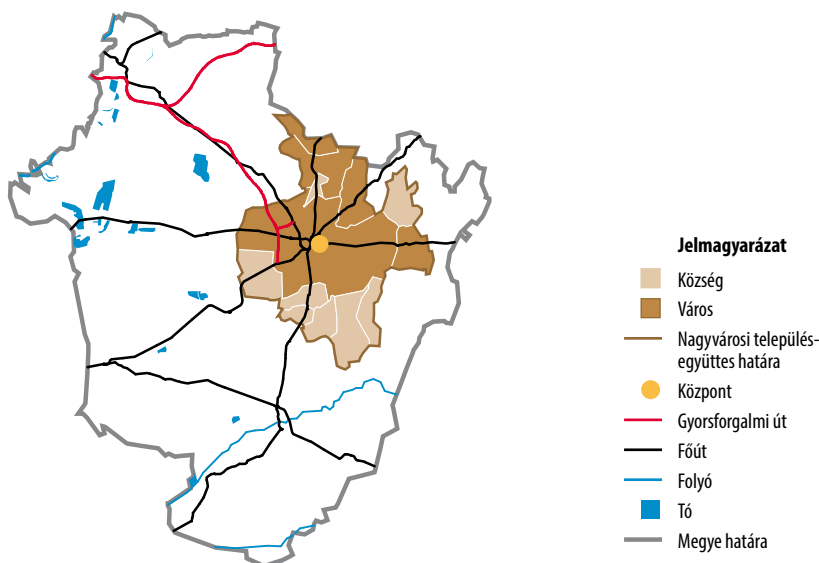
A településeggyüttes átlagos népsűrűsége 2013. január 1-jén 248 fő/km² volt, ami a Hajdú-Bihar megyei átlag (87 fő/km²) 2,8-szerese. Népsűrűsége Debrecen nélkül számítva (103 fő/km²) is meghaladta a megyeit.

A nagy kiterjedésű Debrecen szomszédai egykori mezővárosok, nagyhatáru, nagy népességszámú községek. Az agglomerációs tendenciák keleti irányban jobban érvényesülnek, a várost nyugatról övező kisvárosok (hajdúvárosok) viszont nem részei a területnek, így a településeggyüttes nem alkot összefüggő, gyűrűs öveget.

A településeggyüttes közlekedéscsoporthelyi helyzete kedvező: érinti a Budapest–Záhony vasúti fővonal, az M35-ös autópálya és a 4-es számú főút, amelyhez további jelentős – Debrecen körül kialakult – sugaras hálózati elemek csatlakoznak. A légi közlekedés szempontjából kiemelkedő jelentőségű a Debreceni nemzetközi repülőtér.

Sajátos földrajzi fekvése miatt a térség átmenetet képez a hűvösebb, csapadékosabb Nyírség és a melegebb, szárazabb Közép-Tisza-vidék között. Szegényes felszíni vízkészlete mellett felszín alatti vizekben igen gazdag a terület, ugyanakkor ásványi nyersanyagban szegény. Alföldi jellege ellenére magas az erdők aránya.

3.2.1. ábra Debreceni nagyvárosi településeggyüttes

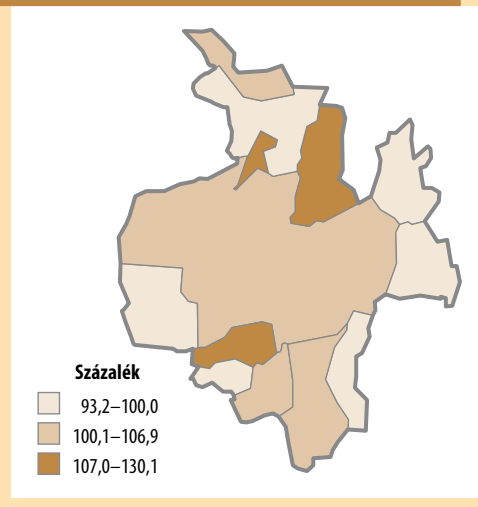
3.2.2. NÉPESÉG, NÉPMOZGALOM

A debreceni nagyvárosi településeggyüttes területén 2013. január 1-jén 268 ezer ember élt, a Hajdú-Bihar megyei **lakónépesség** fele. A településeggyüttes lakosságának 76%-a Debrecenben élt. A vonzáskörzet legnépesebb települése Hajdúsámson (13 ezer lakossal) volt, legkevesebben pedig (2 ezer fő) Hajdúbagason éltek. A népesség 2001. január 1. és 2011. január 1. között 1,6%-kal nőtt, ezen belül Debrecenben stagnált, a vonzáskörzetben 6,3%-kal emelkedett a lakónépesség száma. A legnagyobb – 30%-os – népességnövekedést Mikepércs érte el, és 25%-kal emelkedett Bocskai kert, valamint Hajdúsámson lakosainak száma is. Népességszám mérséklődés a vonzáskörzet hat települését jellemezte.

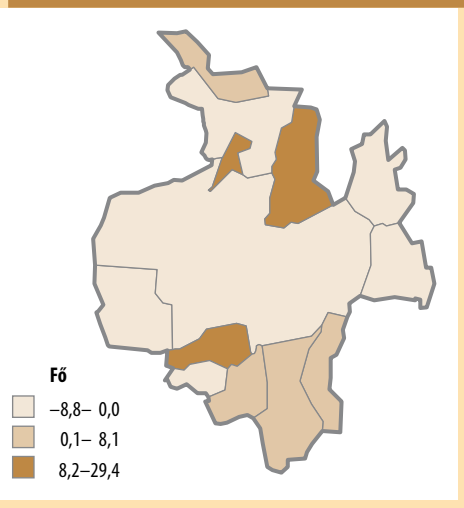
A **népességszámot alakító tényezők** a népmozgalmi statisztikai adatok alapján vizsgálhatóak. A népességszám változását befolyásoló tényezők közül az élveszületések és a halálozások egyenlegként kialakuló természetes fogyás 2001–2012 között 3200 fővel mérsékelte a településeggyüttes népességét. Debrecen természetes fogyása 3800 fő volt, amit a vonzáskörzet 600 fős természetes szaporodása némileg kompenzált. A vonzáskörzet településeinek felében történt természetes szaporodás. Hajdúhadházon az ezer lakosra jutó élveszületések száma az országos 1,7-szerese volt.

A belföldi vándorlási különbözet 2001–2012 között a településeggyüttes népességét 200 fővel csökkentette. Debrecen 2600 fős negatív egyenlegével szemben a környező településeken hasonló, az előbbinél azonban kisebb pozitív egyenleg jelentkezett. Hajdúsámson és Mikepércs vándorlási nyeresége leginkább a Debrecenből való kiköltözőesekből származott.

3.2.2. ábra A népesség száma 2011. január 1-jén, a 2001. január 1-jei népesség százalékában

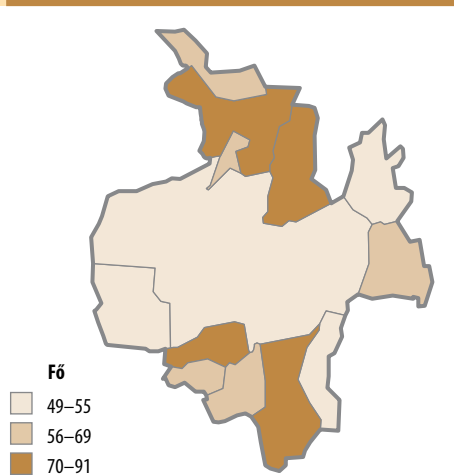
3.2.3. ábra A belföldi vándorlási egyenleg ezer lakosra jutó száma, 2001–2012. évek átlaga

2013. január 1-jén a településeggyüttes lakónépességének egyaránt 15–15%-a volt gyermekkorú (0–14 éves) és időskorú (64 év feletti), és 70%-a a 15–64 év közöttiek korosztályához tartozott. (2001. január 1-jén a gyermekkorúak még a lakosság 18%-át adták.) Debrecenben a 64 év feletti aránya kissé magasabb a gyermekkorúak terhére. A vonzáskörzet a központnál kedvezőbb **kor-szerkezetű**, ami a gyermekkorúak magasabb és az időskorúak alacsonyabb arányából adódik.

A településeggyüttesben száz gyermekkorúra 102 időskorú jutott, ami a megyei értékhez hasonló. A vonzáskörzethez tartozó településeken ez az érték jóval kedvezőbb, 65, a központban ugyanakkor 118 volt. Legfiatalabb korösszetételű Hajdúhadház és Hajdúsámson, ahol száz gyermekkorúra 49–49 időskorú számítható. Legin-

3.2.4. ábra A száz családra jutó 15 évesnél fiatalabb gyermek, 2011

mint 2001-ben. Debrecenben az átlagosnál nagyobb ütemű csökkenés, ugyanakkor a vonzáskörzetben 3,5%-os emelkedés történt. Legnagyobb mértékben (30–31%-kal) Bocskai kert és Mikepércs család-száma bővült. Száz családra átlagosan 291 családtag jutott a településeggyüttesben, a 2001. évinél kevesebb. Debrecen családmérete az átlagosnál kisebb, a vonzáskörzeté nagyobb – a megyeit és az országot is meghaladó – volt.

Jelentősen szóródik a 15 évesnél fiatalabb gyermekek száz családra jutó száma is a térségben, ami Debrecenben a legkisebb (49), a vonzáskörzethez tartozó települések közül Hajdúsámsonban (80) és Hajdúhadházon (91) a legmagasabb.

A településeggyüttes népességének **iskolázottsága** a két népszámlálás között nagymértékben javult. Az érettségizt szerzetek aránya a 18 éves és idősebb népességből 56% volt, amely felülmúlta a megyei és az országos értéket is. Ebben Debrecennek volt döntő szerepe, ahol a megfelelő korú népesség 63%-a rendelkezett érettségivel. A vonzáskörzetben a mutató 33% volt.

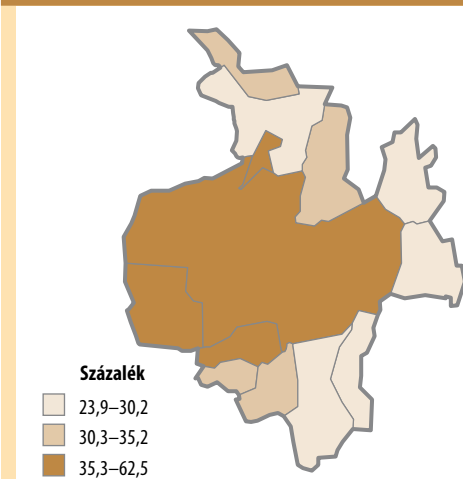
A 2011. évi népszámláláskor a 25 évesek és idősebbek 24%-a rendelkezett egyetemi vagy főiskolai végzettséggel, 8 százalékponttal nagyobb részük, mint 2001-ben. Debrecenben a felsőfokú végzettségűek aránya (28%) háromszorosa volt a vonzáskörzet településeinek élőkének. A vonzáskörzethez tartozó településeken a növekedés üteme a központnál kisebb volt. Mikepércsen és Bocskai kertben viszont a településeggyüttes egészére jellemzőt meghaladó volt, és a diplomások részaránya Bocskai kertben csak mérsékelten maradt el Debrecenétől.

kább előregedett településnek Monostorpályi számít, melynek öregedési indexe 131. 2001-hez képest egyedül Mikepércs korszerkezete javult.

A településeggyüttesben a 2011. évi népszámláláskor 113 ezer **háztartást** számláltak, a 2001-es népszámláláskor regisztráltaknál 12%-kal többet. A településeggyüttes minden településén bővült a háztartások száma, leginkább (45%-kal) Bocskai kert és (39%-kal) Mikepércs. Egy háztartásra 2,33 személy jutott. Az átlagos háztartásméret 2001-hez képest 0,23 fővel csökkent. A legkisebb háztartásméret Debrecen jellemzője (2,23 fő), javarészt az egyszemélyes háztartások magas aránya miatt. A vonzáskörzetben az átlagos háztartásméret (2,75 fő) a megyei átlagot is meghaladta, mindemellett valamennyi településen csökkent.

A vizsgált településeken 2011. október 1-jén összesen 72 400 **család** élt, 1,6%-kal kevesebb,

3.2.5. ábra A legalább érettségizettek aránya a 18 éves és idősebb népességben, 2011

3.2.3. GAZDASÁGI AKTIVITÁS, JÖVEDELMI VISZONYOK

a megyeinél magasabb, az országosnál azonban alacsonyabb volt, még Debrecen esetében is. A foglalkoztatottak száma a 2001. évi népszámláláshoz képest emelkedett, és mintegy 105 ezer fő volt, akiknek 80%-a Debrecenben élt. A munkanélküliek száma 18 ezer főt tett ki, és népességen belüli arányuk valamivel kisebb volt a megyeinél. Debrecen és Ebes népességén belül élt legkisebb arányuk. Az inaktív keresők részaránya a településeggyüttesben kevesebb, az eltartottaké több volt a megyeinél.

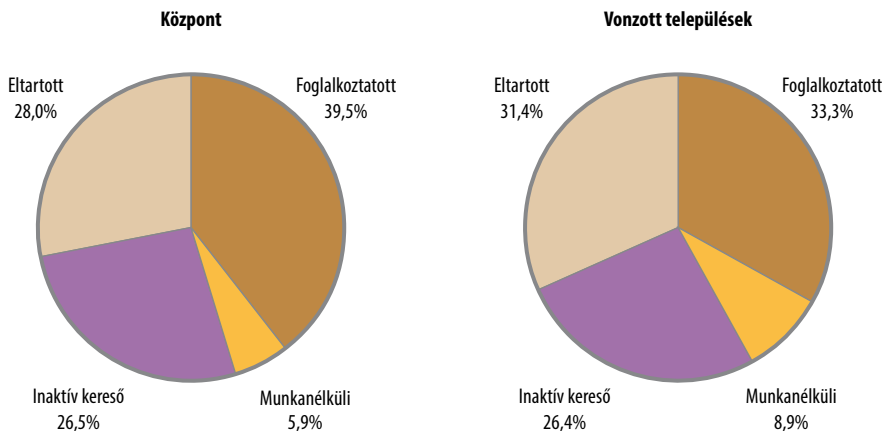
A 2011. évi népszámlálás alapján a településeggyüttes gazdaságilag aktív népessége 123 ezer fő volt, amely a 2001. évihez képest 16%-kal bővült. A 15 éves és idősebb népességre vetítve az aktivitási arány 52,4%-os volt, amely 1,4 százalékponttal haladta meg a megyei rátát. Debrecen és a vonzáskörzet mutatója hasonlóan alakult. A foglalkoztatási arány 44,7% volt. A debreceni e feletti, és a megyeit meghaladó. A vonzáskörzeté 3,3 százalékponttal maradt el a térségi átlagtól. A legmagasabb foglalkoztatási arány Ebest jellemezte.

Főbb nemzetgazdasági ágak szerint a településeggyüttes foglalkoztatottainak 2,9%-a mezőgazdasági besorolású szervezetben dolgozott. Ez mindössze négytizede a megyére jellemzőnek. Debrecenben ez az arány 1,9%, a kedvezőbb mezőgazdasági termelési feltételekkel rendelkező Ebesen és Monostorpályiban 13% volt. A vizsgált térség ipari foglalkoztatottainak aránya alacsonyabb (24%), a szolgáltatást végzőké pedig lényegesen magasabb (73%) a megyei átlagnál. Az ipari foglalkoztatottak aránya a vonzáskörzethez tartozó településeken jelentősebb, mint a központban. Ugyanakkor szolgáltatás jellegű tevékenységet Debrecenben a foglalkoztatottak 76%-a, a vonzáskörzetében levő településeken mindössze 62%-a végzett.

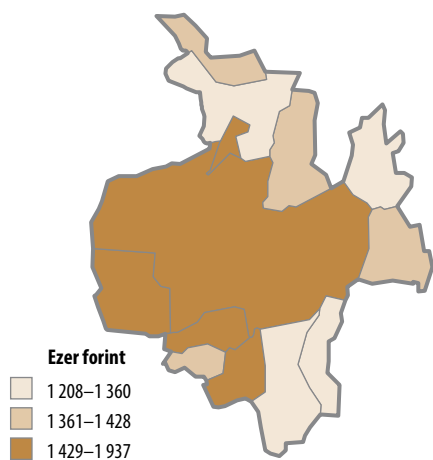
Foglalkozási viszony szerint a foglalkoztatottak legnagyobb részét az alkalmazásban állók tették ki. 87%-os arányuk megegyezett a megyeivel. A foglalkoztatottak 7,6%-át önálló tevékenységet végzett, részarányuk azonos volt Debrecenben és a vonzáskörzetben is. Foglalkoztatottakon belüli súlyuk Monostorpályiban volt a legmagasabb (12%), összefüggésben az agrárium kiemelkedően magas

Gazdasági aktivitás szerint a debreceni nagyvárosi településeggyüttes 2011. október 1-jei lakónépességének 38%-a foglalkoztatott, 6,6%-a munkanélküli volt. A foglalkoztatási szint

3.2.6. ábra A népesség gazdasági aktivitás szerinti összetétele, 2011

3.2.7. ábra Az egy adófizetőre jutó személyi-jövedelemadó-alapot képező jövedelem, 2012

foglalkoztatási súlyával. Társas vállalkozás, szövetkezet tagjaként a településeggyüttes foglalkoztatottainak 5,0, míg segítő családtagként csupán 0,3%-uk dolgozott.

A **személyi jövedelemadót** fizetők állandó népességen belüli aránya 2012-ben a településeggyüttesben 44%-os volt, 1 százalékponttal magasabb a megyei átlagnál. A vonzáskörzethez tartozó települések közül Ebesen a debreceninél (46%) is kedvezőbb volt ez az arány (49%). A településeggyüttes átlagától messze elmaradt Hajdúhadház, ahol a lakosság alig 30%-a tartozott az adózók körébe. A településeggyüttes egy adófizetőjére éves szinten 1,8 millió forint személyi-jövedelemadó-alapot képező jövedelem jutott, ami 14%-kal volt magasabb a megyei értéknél. A településeggyüttes átlagát egyedül a debreceni érték (1,9 millió forint) múlta felül, ami az országosnál is magasabb volt.

■ 3.2.4. INGÁZÁS, KÖZLEKEDÉS

nél alacsonyabb számára és viszonylag erősebb koncentrátságára utal, hogy a megyei foglalkoztatottak 25%-a jár el naponta más településre dolgozni. A debreceni vonzáskörzetben ez az arány 61%.

A településeggyüttesen belül különösen nagy ingázási arány jellemzi Bocskai kert (75%), Mikepércs (71%), Hajdúbagos (69%) munkavállalóit, és Vámospércs foglalkoztatottainak is a fele ingázik. A munkahelyi koncentrátságot jelzi, hogy a 2001. évi népszámláláshoz képest az ingázók száma a vonzáskörzethez tartozó települések esetében 39%-kal nőtt, míg a helyben lakó és dolgozóké 18%-kal. A legnagyobb, 73–81%-os növekedés Hajdúsámsonban és Mikepércsen volt.

A **vonzáskörzetben lévő települések ingázóinak** 72%-a, mintegy 9300 fő a térségközpontba utazik. A napi közlekedésre fordított idő esetükben a megyeszékhely közelsége révén és a megfelelő közlekedési viszonyoknak köszönhetően alig haladja meg a Debrecenen belül közlekedőkre jellemzőt. Legtöbben – az ingázókon belül – Hajdúsámsonból (84%) és Mikepércsről (82%) járnak be Debrecenbe, ugyanakkor a Téglásról ingázóknak mindössze fele dolgozik a megyeszékhelyen. A vonzáskörzethez tartozó települések ingázóinak 14%-a más megyébe jár el dolgozni, valamint 32 személy külföldi munkát végez napi ingázással.

Az ingázás vállalásának meghatározó tényezője az **életkor** is. A 2001. évi népszámláláshoz képest 2011-re a vonzáskörzet 30 év alatti ingázóinak száma 10%-kal csökkent. Ugyanakkor a 30–49 éveseké másfélszeresére, az 50 éves és idősebb eljáróké 2,4-szeresére nőtt.

2011-ben a vonzáskörzet eljáróinak legnagyobb része, 60%-a 30–49 év közötti volt. A 30 év alattiak aránya 21%, az 50 év felettieké 19% volt. Az ingázók idősödő korszerkezetében szerepe van a fiatalok

3.2. DEBRECENI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

oktatásban eltöltött egyre hosszabb idejének is. A településeggyüttes és a megye ingázóinak korszerkezetében hasonló trend érvényesült.

A lakóhelyen kívüli munkavállalás a nők esetében kevésbé jellemző, mint a férfiaknál, a más településre eljárókon belüli arányuk 38%.

A vonzáskörzethez tartozó településekről foglalkozási célból ingázó, legalább érettségít szerzettek száma 2001–2011 között 2,2-szeresére nőtt, és 2011-ben az eljárók 47%-át az érettségizettek adták. A debreceni lakóhelyű, **érettségizett** eljáró munkavállalók aránya 76%. A Nyírmártonfalváról eljárók iskolázottsága a legalacsonyabb a vonzáskörzet települései közül, az ingázó munkavállalóknak mindössze 30%-a volt érettségizett. Valamivel kedvezőbb a helyzet Hajdúhadházon (36%) és Hajdúbagason (44%). A jelentős eltérésekben szerepet játszik a teljes népesség eltérő iskolázottsága is.

A településeggyüttes ingázó foglalkoztatottainak 22–22%-a vezető, értelmiségi és egyéb szellemi foglalkozású volt. 31%-uk az iparban, építőiparban dolgozott, és mindössze 2,1%-uk volt mezőgazdasági foglalkoztatott. A vonzáskörzethez tartozó települések vezető, értelmiségi foglalkozású ingázóinak aránya messze elmaradt a településeggyüttesétől, ugyanakkor az ipari, építőipari foglalkozásúaké meghaladta az átlagot. A mezőgazdasági foglalkoztatottakból az eljárók aránya településenként 1–3% volt. Ezen településeknél a helyben lakó és dolgozó foglalkoztatottakon belül ennél jóval magasabb az arányuk, átlagosan 9%.

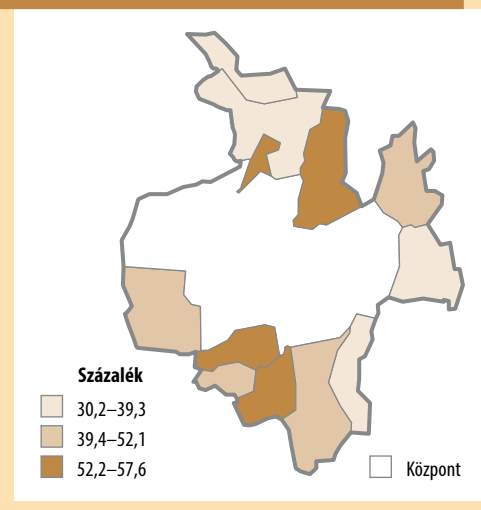
A más településen történő munkavállalás lehetőségét nagymértékben befolyásolják az egyes **települések elérhetőségei**. A megye főúthálózata sugaras, Debrecen központú. Négy település (Téglás, Hajdúhadház, Bocskai kert, Ebes) a 4-es számú főút, kettő (Mikepércs, Sáránd) a 47-es főút mellett fekszik. Hajdúsámsont a 471-es, Vámospércset a 48-as főút keresztezi. A vonzáskörzethez tartozó települések közül mindössze négy nem fekszik főút mellett. A főutak mentén lévő települések elérési ideje kedvezőbb. Mikepércsről 7 perc alatt lehet bejutni Debrecenbe, a legmesszebb – 23 km-re – fekvő Téglásról 17 perc alatt. A nem főutakon elérhető települések 18–28 km-re fekszenek Debrecentől. Az elérési idejük 14–24 perc között változik.

A vonzáskörzet vasúti közlekedése viszonylag kedvező. Mindössze öt településnek nincs vasúti összeköttetése Debrecennel. Vasúti viszonylatban a Debrecenhez legközelebb eső Ebesről 9 perc az elérési idő, ami a legtávolabbi Téglás esetében 22 percre nő. InterCity vonatok sehol nem állnak meg, utazásra kizárólag személy vagy sebes vonatok vehetők igénybe.

A debreceni vasútállomás és környéke közlekedési csomópontnak tekinthető. Innen a helyi tömegközlekedési eszközök három fajtája vehető igénybe. Az autóbuszjáratok feléne az egyik végállomását jelenti a vasútállomás. Kötőpályás közlekedés formájában a villamos kettő, a trolibusz három viszonylaton zajlik, a trolibusz járatok közül egy érinti a vasútállomást.

A debreceni helyközi autóbusz-állomás és a vonzáskörzethez tartozó települések között naponta átlagosan 50 járat közlekedik. A legtöbb járat (80–85), az egymástól mindössze 11 km-re lévő Mikepércs és Debrecen között szállít utasokat. A nem főút mellett fekvő települések és Debrecen között közlekedő járatok száma (23–37) jóval elmarad az átlagtól, és a menetidők is 30–40 percet tesznek ki.

3.2.8. ábra A központba naponta ingázók aránya a foglalkoztatottak százalékában, 2011

■ 3.2.5. GAZDASÁG, VÁLLALKOZÁSOK

2011-ben 20 ezer **működő vállalkozásnak**, a megyében bejegyzettek 62%-ának volt a székhelye a debreceni településeggyüttes területén. Közülük 18 ezer Debrecenben koncentrálódott, 1300-at az övezet 4 városában, 1200-at pedig a településeggyütteshez tartozó 8 községben tartottak nyilván. Debrecenben kiemelkedően magas (86) volt az ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma. A vonzáskörzet fajlagos mutatója (38) ugyanakkor elmaradt a településeggyüttesen kívüli megyei átlagtól (46), azt csupán a bocskaiakerti (62), az ebesi (60) és a mikepércsi (52) érték haladta meg. A településeggyüttesen belül Hajdúhadházon és Hajdúbagason volt a legalacsonyabb a vállalkozások intenzitása, ahol ezer lakosra mindössze 26–28 működő vállalkozás jutott.

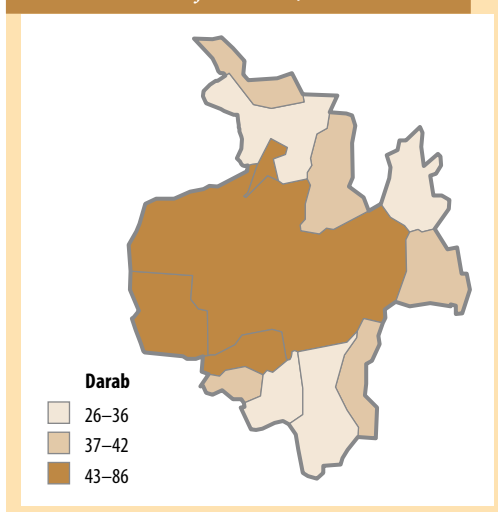
A szervezetek 57%-a társas, 43%-a egyéni vállalkozásként folytatta tevékenységét. A társas vállalkozások részaránya csak Debrecenben volt magasabb az átlagosnál. A vonzáskörzetben ugyanakkor – a megye többi településéhez hasonlóan – az egyéni vállalkozók túlsúlya jellemző. (Ez alól Bocskaiakert és Hajdúsámson jelentett kivételt, ahol közel azonos volt a társas és az egyéni vállalkozások aránya.)

A településeggyüttes működő vállalkozásai közül a kereskedelem **nemzetgazdasági ágban** tevékenykedők részaránya volt a legmagasabb (20%), és a vonzáskörzethez tartozó településeken ennél is nagyobb arányú (25%) volt a jelenlétük. Debrecenben – a kereskedelmi vállalkozások átlagos súlya mellett – a szolgáltató szektor szerepe összességében markánsabb, mint az övezet, illetve a megye többi településén. Olyan tevékenységek koncentrálódnak Debrecenben, mint az információ és kommunikáció, a pénzügyi szolgáltatás, az ingatlanügyletek, a tudományos és műszaki tevékenység, az oktatás, az egészségügyi szolgáltatás. A termelő ágak részaránya ugyanakkor a településeggyüttes központjában alacsonyabb, mint a vonzáskörzethez tartozó településeken. A debreceni székhelyű vállalkozások 14%-a működött ipari vagy építőipari, és mindössze 1,9%-a mezőgazdasági főtevékenységgel, miközben a vonzáskörzetben 22, illetve 7,4%-uk.

A településeggyüttesre (ahogyan a megyére és országosan is) a mikro-vállalkozások dominanciája jellemző, a 10 főnél kevesebb foglalkoztatottal működő vállalkozások aránya 96% volt 2011-ben. A 10–49 fős vállalkozások további 3,5%-os, az 50–249 fős közepes vállalkozások 0,6%-os, az ennél nagyobb létszámúak pedig 0,1%-os súlyt képviseltek. A nagyvállalatok területi eloszlása az átlagosnál is nagyobb debreceni koncentrációt mutat. Hajdú-Bihar megyében 30 vállalkozás működött legalább 250 foglalkoztatottal, amelyek közül 24 debreceni székhelyű volt, 1 pedig a településeggyütteshez tartozó Tégláson folytatta tevékenységét.

A vállalati méretet pénzügyi aspektusból vizsgálva is szembevetendő a településeggyüttes, és azon belül Debrecen súlyponti szerepe. 2011-ben a megye 100 legnagyobb nettó **árbevétel**t realizáló vállalkozása közül 67-nek volt a székhelye a településeggyüttes területén. Közülük 58 debreceni székhelyű volt, 9 pedig a vonzáskörzet 4 településén (Ebesen, Tégláson, Hajdúhadházon, illetve Hosszúpályiban) működött. A 100 legjelentősebb árbevételű vállalkozás a megyei foglalkoztatásban is fontos szerepet tölt be: a társas vállalkozásoknál foglalkoztatottak 24%-ának, mintegy 23 ezer főnek biztosított munkalehetőséget 2011-ben.

3.2.9. ábra A működő vállalkozások ezer lakosra jutó száma, 2011

■ 3.2.6. LAKÁSOK

2011-ben a debreceni nagyvárosi településeggyüttes **lakásállománya** 118 ezret tett ki, ami a megyei 51%-a. 2001–2011 között a települések mindegyikében bővült a lakásállomány, 2001-hez képest együttesen – a megyei átlagnál nagyobb mértékben – 14%-kal. A szám szerint 14 ezres lakásszám növekedés nagyobb része (80%-a) Debrecenben, kisebb része a vonzáskörzethez tartozó településeken realizálódott. Utóbbiak közül Hajdúsámson, Mikepércs és Bocskai kert (33–48%-os) lakásállomány bővülése haladta meg jelentősebb mértékben a településeggyüttes egészére vonatkozó átlagot. A térségben legkevésbé Nyírmártonfalva, Hajdúbagos, Hajdúhadház és Sáránd lakásállománya gyarapodott (1–4%-kal).

A **2001 és 2011 között épült lakások** a 2011. évi lakásállomány 14%-át tették ki, ami meghaladta mind a megyei, mind az országos átlagot. Ezen belül az új építések aránya a központban kisebb, a vonzáskörzethez tartozó településeken magasabb volt. A településeggyüttes átlagát Bocskai kert, Hajdúsámson és Mikepércs haladta meg, itt a 2001–2011 közötti lakásépítések a 2011. évi lakásállomány 24–31%-át adták.

2011-ben a településeggyüttes egészében száz lakott lakásra – a megyei átlagnál kevesebb – 247 lakos jutott. Debrecen laksűrűsége (236) alacsonyabb volt az átlagosnál, míg a vonzáskörzethez tartozó településeké viszonylag magas (295) volt. Közülük a legkedvezőtlenebb **laksűrűségi** mutatóval (322) Hajdúhadház rendelkezett.

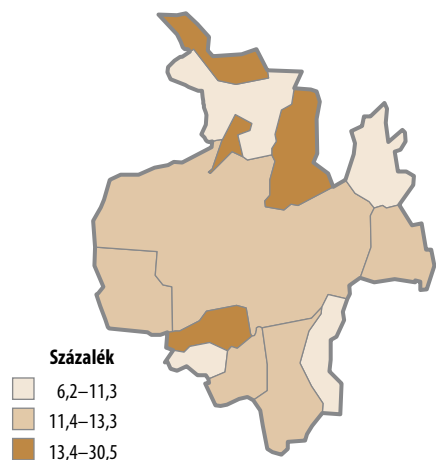
A településeggyüttes lakásainak **átlagos alapterülete** 70 m² volt, amely elmaradt a megyére jellemzőtől (75 m²). Ezen belül Debrecenben volt a legkisebb (68 m²) a lakások átlagos alapterülete a nagyobb számban jelenlévő társasházak miatt, míg a központ vonzásában lévő, jellemzően családi házzal beépített településeken átlagosan 80 m² alapterületűek a lakások.

Szobaszám szerint a településeggyüttesen belül a megyeinél nagyobb arányban (19%-ban) voltak a 4 vagy annál is több szobás lakások, melyek leggyakrabban (28–29%-ban) Bocskai kertben, Mikepércsen és Ebesen fordultak elő. A településeggyüttes lakásállományának nagy része (93%-a) **összkomfortos**, illetve komfortos volt. A lakások további 7,0%-a félkomfortos, komfort nélküli, illetve szükség- és egyéb lakás volt. Arányuk a központban 4,8, míg a vonzáskörzethez tartozó településeken 16% volt. A félkomfortos, vagy annál is rosszabb minőségű lakások aránya öt településen a 20%-ot is elérte vagy meghaladta.

2011-ben a debreceni településeggyüttes lakásainak 94%-a volt a közüzemi vízhálózatba kötve, és a szennyvízelvezető hálózatba 81%-uk kapcsolódott. Így az elsődleges közmuólló, vagyis a közüzemi vízhálózatba bekötött és a szennyvízcsatorna-hálózatba kapcsolt lakások arányának különbsége 13 százalékpontot tett ki, azaz az előző népszámlálás óta jelentősen javult. A településeggyüttesen belül a központ víz- és csatornaellátottsága a legmagasabb (96, illetve 91%-os). Ettől alacsonyabb volt a vonzáskörzethez tartozó települések átlaga (88, illetve 42%). 2011-ben a településeggyüttes 5 településén nem volt kiépítve szennyvízcsatorna-hálózat.

A Hajdú-Bihar megyei 4200 emeletes lakóház a településeggyüttes területén túlnyomórészt (73%-ban) Debrecenben található: itt az emeletes lakóházak aránya elérte a 8,0%-ot.

3.2.10. ábra A 2001–2011 között épült lakások a 2011. évi lakásállomány százalékában

■ 3.2.7. INTÉZMÉNYRENDSZER

A lakosság ellátását szolgáló intézményrendszernek kiemelkedő szerepe van a központ és a vonzáskörzethez tartozó települések kapcsolatában.

Az óvodák és általános iskolák fenntartása a települési önkormányzatok számára kötelező, ebből adódóan 2012-ben a településeggyüttes valamennyi településén volt ilyen intézmény. Az óvodai feladatellátási helyek száma 76, az általános iskoláké 51 volt, együttesen 74%-uk Debrecenben működött. A vonzáskörzethez tartozó településeken jellemzően 1-1 óvoda, illetve általános iskola üzemelt. 2012-ben a településeggyüttesen 9700 óvodás számára 11 000 férőhely állt rendelkezésre, azaz száz férőhelyre 88 óvodás gyermek jutott. Debrecenben az átlagnál alacsonyabb (84) volt a mutató értéke, míg a vonzáskörzetéhez tartozó települések felében a férőhelyekét meghaladó a beíratott gyermekek száma. Az általános iskolákba mintegy 21 ezer gyermeket írtattak be, közülük 15 ezren Debrecenben, 6 ezren a térség többi településén tanultak.

A nappali tagozatos középfokú **oktatás** szinte teljes mértékben a Debrecenben zajlott. Ezen kívül Hajdúhadházon tanultak még nappali tagozatos középiskolás diákok. További hat településen a feladatellátási helyeken kizárólag felnőttoktatás folyt.

A debreceni felsőfokú oktatási intézmények vonzása a településeggyüttesnél és a megyénél jóval nagyobb. Az oktatás a helyi székhelyű Debreceni Egyetemen és a Debreceni Református Hittudományi Egyetemen történik. A városban tanuló hallgatók száma 2012-ben meghaladta a 30 ezret, melyből a nappali tagozatos hallgatók aránya 74%-os volt.

Az **egészségügyi** alapellátást a házi gyermek-, és felnőttorvosi szolgálat biztosítja. A debreceni nagyvárosi településeggyüttesben 2012-ben összesen 131 házi orvos és 51 házi gyermekorvos látta el a betegeket. A vonzáskörzethez tartozó települések mindegyikében praktizált orvos, ugyanakkor a kisebb lélekszámú községek közül Bocskai kertben, Hajdúbagoson, Monostorpályiban és Nyírmártonfalván csak egy-egy házi orvos van, aki a felnőtteket és a gyermekeket is ellátja. Egy orvosra átlagosan 1419 lakos jutott a településeggyüttesen belül. A középszintet jelentő járóbeteg szakellátás Debrecenen kívül további 6 településen történik. Közülük bővebb körű ellátást egyedül a Vámospércsen működő intézmény nyújt, a többi öt településen csak fogorvosi szakellátás folyik. A debreceni nagyvárosi településeggyüttesen belül kórház egyedül a központban működött. A vonzáskörzetben lakók-, illetve a tágabb körzet lakói számára a fekvőbetegellátást Debrecen két nagy intézményében, a Kenézy Gyula Kórházban, illetve a Debreceni Egyetem Klinikáin biztosítják. Ezen feladatok ellátására 2012-ben 2867 kórházi ágy állt rendelkezésre.

A 3 éven aluliak napközbeni ellátását biztosító **bölcsődék** a 13 település közül mindössze négyben működtek. Debrecenben 13 bölcsőde üzemelt, ezen kívül Hajdúhadházon, Hajdúsámsonban és Tégláson volt ilyen intézmény. Összesen 1197 bölcsődei férőhely állt rendelkezésre a településeggyüttesen belül, így száz férőhelyre átlagosan 102 beíratott gyermek jutott.

Gyógyszertárból összesen 70 található a debreceni nagyvárosi településeggyüttesen belül. Ezek nagy része (58) a központban működött, mellette 9 településen volt még 1 vagy 2 patika. A debreceni településeggyüttesben összesen 4700 **kiskereskedelmi üzlet** működött 2012 végén. A térségben tízezer lakosra – a megyei átlagnál 22-vel több – 174 kiskereskedelmi üzlet jutott, amely a központ magas ellátottságának (198) tulajdonítható. A különféle **hivatalos ügyek** intézését az okmányirodák és kormányablakok teszik lehetővé a lakosság számára. A debreceni településeggyüttes 4 településén (Debrecenben, Hajdúhadházon, Tégláson és Vámospércsen) érhető el helyben okmányiroda, ugyanakkor kormányablak egyedül Debrecenben van. A teljeskörű pénzügyi szolgáltatást nyújtó bankok és egyéb pénzintézetek a központban működnek legnagyobb számban. Emellett a térség minden településén található takarékszövetkezeti fiók, melynek tevékenysége kiterjed a számlavezetés és a hitelnyújtás területére is.

3.3. DUNAÚJVÁROSI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

3.3.1. tábla A dunaújvárosi nagyvárosi településeggyüttes főbb jellemzői, 2013

Mutatók	Dunaújváros	Vonzott települések	Település-eggyüttes összesen	Település-eggyütteshez nem tartozó Fejér megyei települések	Fejér megye összesen	Országosan
Terület, km ^{2a)}	53	111	163	4 195	4 358	93 024
Települések száma, darab ^{a)}	1	4	5	103	108	3 154
Átlagos településnagyság, fő ^{a)}	46 813	3 156	11 888	3 511	3 899	3 142
Városi népesség aránya, % ^{a)}	100,0	35,5	86,3	56,5	60,7	70,3
Népesség száma, fő	46 813	12 625	59 438	361 648	421 086	9 908 798
Száz gyermekkorúra jutó időskorú, fő	153	105	142	109	113	119
Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet éves átlaga, fő ^{b)}	-7,2	16,2	-2,7	1,8	1,1	-
Munkanélküliségi ráta, % ^{c)}	10,8	9,2	10,5	12,0	11,8	12,6
Foglalkoztatási arány, % ^{c)}	47,9	51,8	48,7	48,8	48,8	46,4
Száz foglalkoztatottra jutó nem foglalkoztatott, fő ^{c)}	136	124	134	141	140	152
Ingázók a foglalkoztatottak %-ában ^{c)}	16,6	74,9	29,7	49,0	46,1	34,0
Adófizetők aránya, % ^{d)}	49,7	49,5	49,6	46,5	46,9	44,3
Egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem, ezer forint ^{d)}	2 027	2 195	2 062	1 932	1 952	1 888
A 2001–2011 között épített lakások aránya a 2011. évi lakásállomány %-ában	2,7	19,1	5,5	9,8	9,1	9,7
Száz lakott lakásra jutó lakos, fő ^{c)}	215	268	224	263	257	248
Ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma, darab ^{c)}	64	77	66	59	60	69
Szolgáltatás ágban működő vállalkozások aránya, % ^{c)}	81,7	71,1	79,1	75,0	75,6	79,6

^{a)} A 2014. január 1-jei közigazgatási beosztás szerint. ^{b)} 2001–2012 között. ^{c)} 2011. évi adat. ^{d)} 2012. évi adat.

3.3.1. TERÜLET, TELEPÜLÉSSZERKEZET

A dunaújvárosi nagyvárosi településeggyüttes ismét megjelenik Magyarország településhalmazai között: 1985 és 1995 között már sor került Dunaújváros vonzaskörzetének lehatárolására, azonban a települések közötti kapcsolatot a 2001-es népszámlálási adatok alapján már nem sikerült igazolni.

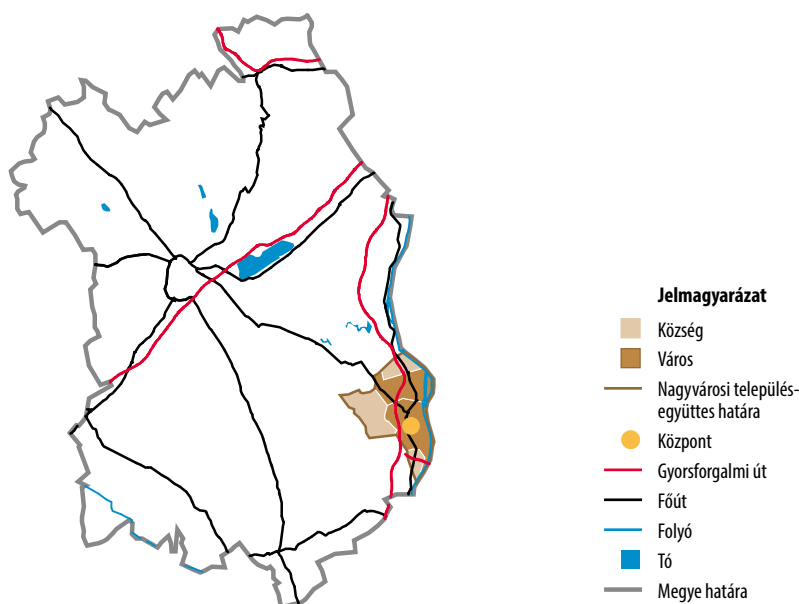
A 2011-es census adatainak birtokában elvégzett számítások során négy településre ismét kimutatható lett Dunaújváros vonzó hatása. Ennek háttérében a később indult dezurbanizációs folyamat húzódik, amely során a városi környezetből egyre többen költöznek ki a környező településekre, miközben a munkalehetőség továbbra is Dunaújvárosban volt adott.

Az egykori Dunapentele már Sztálinváros néven az 1950-es években vált országos jelentőségűvé. Az iparosítás és a nehézipari fejlesztések révén az ország legnagyobb vas- és acélipari komplexuma jött itt létre. Az új munkahelyek az ország minden részéből vonzották a munkaerőt, akik helyben telepedtek le, robbanásszerűen megnövelve a település népességét.

A dunaújvárosi nagyvárosi településeggyüttes az ország többi településhalmazához képest a legkisebb területű, és a legkevesebb településből áll. Lakosságszáma mindössze 59 438 fő, ennél csak a Salgótarjáni és a Szekszárdi nagyvárosi településeggyüttesben laknak kevesebben. A vonzaskörzet településeinek száma négy: a városi jogállású Rácalmás északról, Nagyvenyim nyugatról, Kisapostag pedig délről határolja Dunaújvárost, a negyedik település Kulcs, amely 1994-ig Rácalmás része volt.

Noha a Fejér megye területének mintegy 4%-át kitevő dunaújvárosi nagyvárosi településeggyüttes a Dunántúlon helyezkedik el, természetföldrajzi szempontból az Alföldhöz tartozó Mezőföldön fekszik. Felszíne ennek megfelelően síksági jellegű, enyhén tagolt, a Duna felé néhol meredeken leszakadó partfalakkal. Éghajlata a Dunántúl többi részéhez képest szárazabb, talajviszonyai ugyanakkor kedvezőek. Lössös és mezőségi talajai az ország egyik legjobb gabonatermő területévé teszik.

3.3.1. ábra Dunaújvárosi nagyvárosi településeggyüttes

■ 3.3.2. NÉPESÉG, NÉPMOZGALOM

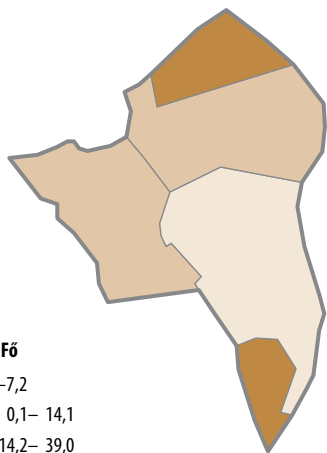
A dunaújvárosi nagyvárosi településegységben 2013. január 1-jén összesen 59 438 fő, a megye lakosságának 14%-a élt. Legsűrűbben lakott települése Dunaújváros, amelynek egy négyzetkilométerére 889, míg a vonzáskörzethez tartozó településekre 114 lakos jutott. A népesség jelentős része (79%) a központba koncentrált, a vonzáskörzetben közel 13 ezer fő élt. 2001 és 2011 között a népesség 6,5 százalékkal csökkent. Eltérően változott azonban az egyes települések népességszáma. Míg Dunaújváros lakossága 11%-kal csökkent, addig Kulcsé a másfélszeresére, Kisapostagé és Rácalmásé pedig 14–16%-kal nőtt.

A népmozgalmi folyamatok eltérően befolyásolták a települések lélekszámát. A vizsgált időszakban a településegységben közel hatezer gyermek született és több mint kilencezer lakos hunyt el, így a halálozások és a születések különbségéből adódóan a népesség 11 év alatt háromezer fővel csökkent. A természetes fogyás minden települést érintett. A vándorlási folyamatok a településcsoport egészét nézve szintén hozzájárultak a népesség fogyáshoz. Az öt település lakossága az elköltözések révén további kétezer fővel csökkent. Dunaújvárost erőteljes elvándorlás jellemezte. A 11 év alatt 4336 fővel többen költöztek el a településről, mint ahányan betelepültek. Az elköltözők egy része azonban a környező településeket választotta lakhelyül, így a vonzáskörzethez tartozó települések lakossága összesen 2335 fővel nőtt, mind a négy települést bevándorlási többlet jellemezte.

3.3.2. ábra A népesség száma 2011. január 1-jén, a 2001. január 1-jei népesség százalékában

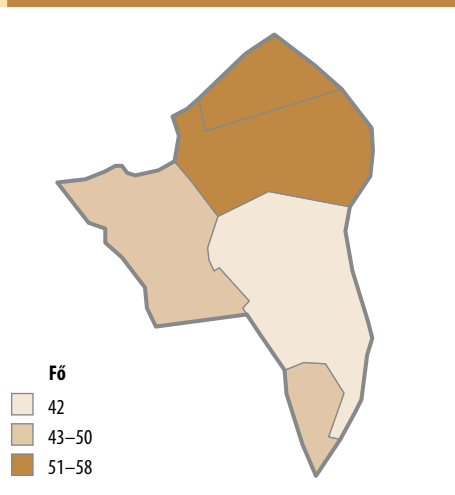
3.3.3. ábra A belföldi vándorlási egyenleg ezer lakosra jutó száma, 2001–2012. évek átlaga

A dunaújvárosi településegység **korösz-zetetele** a megyeinél kissé idősebb: 2013. január 1-jén az itt élők 13%-a gyermekkorú, 70%-a aktív, 18%-a időskorú volt. A **gyermekkorúak** aránya 1,8 százalékponttal elmaradt a megyei átlagtól, míg a **65 évesek és idősebbeké** 1,6 százalékponttal meghaladta azt. Száz gyermekkorúra 142 idős jutott, ami 29-cel magasabb volt a megyei átlagnál. Dunaújváros lakossága a településegységben a legidősebb, száz gyermekkorúra 153 idős jutott. Ezzel szemben Rácalmás lakossága fiatal, a gyermekkorúak száma meghaladta az időseket.

2011-ben a településegység területén 26 851 háztartás volt, ami 3,4%-kal több, mint 2001-ben. A növekedést elsősorban **az egy-személyes háztartások** térnyerése okozta.

3.3.4. ábra A száz családra jutó 15 évesnél fiatalabb gyermek, 2011

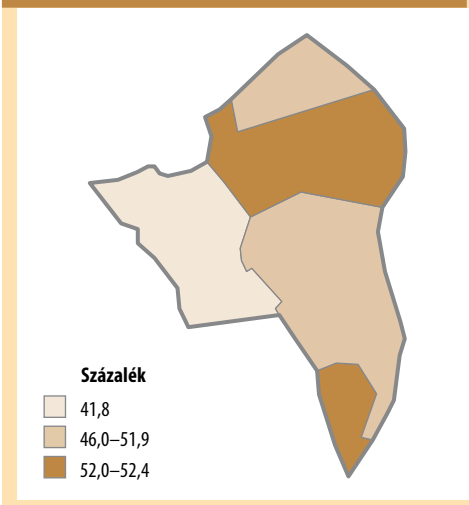
A háztartások 35%-ában csak egy személy élt, ami 6 százalékponttal haladta meg a megyei, három százalékponttal pedig az országos átlagot. Arányuk az összes háztartáshoz viszonyítva 2001-hez képest jelentősen (9 százalékponttal) nőtt. **Az egyedül élők** magasabb aránya Dunaujvárosban jellemző, itt az egy-személyes háztartások aránya megközelítette a 38%-ot, ugyanakkor Nagyvenyimben csak minden ötödik háztartásban éltek egyedül. A kisebb háztartások elterjedése megmutatkozik a száz háztartásra jutó személyek számában is. 2011-ben a településegységes száz háztartására 217 fő jutott, míg tíz évvel korábban 243. Száz háztartásban 99 foglalkoztatott volt, ami nem érte el a megyei átlagot. Dunaujvárosban a mutató értéke még ennél is alacsonyabb, száz háztartásban mindössze 93 foglalkoztatott élt. Nagyvenyim

azonban igen kedvező foglalkoztatottsági adataival (száz háztartásban 154 foglalkoztatott) kitűnik a többi település közül.

A térségben 2011-ben 16 792 család élt, 11%-kal kevesebb, mint az előző népszámláláskor. Száz családra 273 családtag jutott, nyolccal kevesebb, mint tíz évvel korábban. A családok 31%-ában élt 15 évesnél fiatalabb gyermek, ami 5 százalékponttal alacsonyabb a tíz évvel korábinál. A gyermekes családok aránya három százalékponttal elmaradt mind a megyei, mind az országos átlagtól. A gyermekes családok aránya Kulcsón a legmagasabb, itt a legutóbbi népszámláláskor a családok 37%-a nevelt gyermeket, míg Kisapostagon ez az arány nem érte el a 30-at.

A népszámlálás időpontjában a településegységes 18 éves és idősebb lakosságának fele rendelkezett legalább érettségivel, ami meghaladta mind a megyei, mind az országos átlagot. Az érettségizettek aránya Kisapostagon és Rácalmásán volt a legmagasabb (52%), míg Nagyvenyimben alig haladta meg a 40%-ot. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya átlagosan 17% volt (a 25 évesek és idősebbek között), ami megegyezett a megyei átlaggal, viszont elmaradt az országostól. A diplomások aránya Rácalmásán volt a legmagasabb, közel 22%, Nagyvenyimben ugyanakkor alig haladta meg a 14%-ot.

3.3.5. ábra A legalább érettségizettek aránya a 18 éves és idősebb népességben belül, 2011

3.3. DUNAÚJVÁROSI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

■ 3.3.3. GAZDASÁGI AKTIVITÁS, JÖVEDELMI VISZONYOK

A 2011. évi népszámlálás időpontjában a megye gazdaságilag aktív népességének 15, nem aktív népességének pedig a 14%-a élt a dunaiújvárosi településeggyüttes 5 településén.

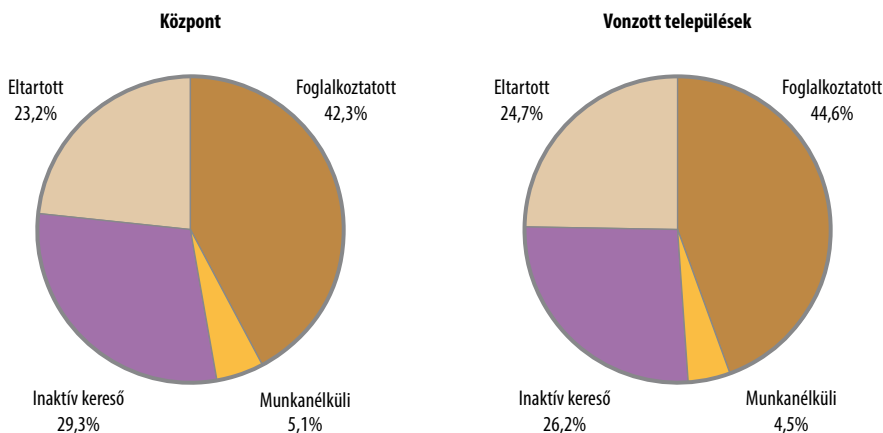
A lakosság gazdasági aktivitás szerinti összetételét a térségközpont határozza meg, hiszen a térségben élők közel négyötöde dunaiújvárosi lakos. Ez az összetétel a két utolsó népszámlálás között végbement társadalmi és gazdasági folyamatok hatására ártrendeződött. A munkanélküliek számának növekedésével nőtt a gazdaságilag aktív aránya, ezzel párhuzamosan a nem aktív személyeké – a kevesebb számú inaktív kereső és eltartott miatt – csökkent, de továbbra is utóbbiak voltak többségben. **A vonzáskörzethez tartozó településeken több esetben a Dunaiújvárost, így az agglomeráció egészét jellemző változásokkal ellentétesen alakult a helyzet:** a tíz évvel korábbanál több foglalkoztatott és inaktív kereső élt ezeken a településeken, az eltartottak száma pedig csak Nagyvenyimben csökkent. A kevesebb eltartott miatt a vonzáskörzet foglalkoztatottjaira kisebb eltartási teher hárul, mint tíz éve. Száz foglalkoztatottra 2001-hez képest 6-tal kevesebb (122) nem aktív személy, ezen belül 4-gyel több (67) inaktív kereső és 10-zel kevesebb (55) eltartott jutott.

A településeggyüttesben a 15 éves és idősebb népesség körében a megyei átlaggal megegyező **foglalkoztatási** és valamivel alacsonyabb **aktivitási arányt** mértek (48,7, illetve 54,4%). Kulcs kivételével valamennyi vonzáskörzethez tartozó településen a megyei átlagnál magasabb arányú foglalkoztatási és aktivitási arányt ért el a munkavállalási korúaknál, a központi település azonban mindkét mutatószám esetében a megyei átlag alatt maradt.

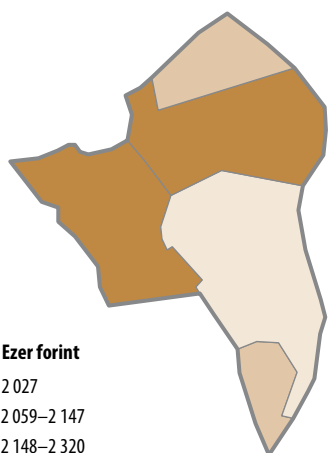
A Dunaiújvárosban és vonzáskörzetében élő 26,5 ezer **foglalkoztatott** iskolai végzettség szerinti összetétele kedvezőbb a megyeinél. Szakmai oklevéllel vagy érettségivel közel héttizedük rendelkezett, több mint egyötödük pedig diplomás volt az összeírásakor. Kisapostag és Rácalmás a másik három településnél is jobb helyzetben van, előbbiben a legkisebb a kevésbé képzettek aránya, utóbbi településen pedig a legmagasabb a diplomásoké.

Az öt településen foglalkoztatottak legnagyobb aránya (43%) szellemi munkakörben dolgozott az összeírásakor, minden harmadik munkavállaló ipari vagy építőipari fizikai (szak-, betanított vagy segéd) munkát végzett, 16%-uk pedig a szolgáltató ágakban, illetve a mezőgazdaságban dolgozott

3.3.6. ábra A népesség gazdasági aktivitás szerinti összetétele, 2011

3.3.7. ábra Az egy adófizetőre jutó személyi-jövedelemadó-alapot képező jövedelem, 2012

fizikai munkásként. A szellemi foglalkozásúak aránya – összefüggésben a magasabb iskolai végzettséggel – Rácalmásön és Kisapostagon volt a legmagasabb, mindkét helyen megközelítette az 50%-ot.

A foglalkoztatottak több mint fele a szolgáltató szektorban helyezkedett el, de mivel erősen iparosodott a terület, így a megyei átlaghoz és az országos átlaghoz képest is meghatározóbb szerepet töltenek be az ipari, építőipari vállalkozások is, melyek a munkavállalók 46%-át alkalmazták. A mezőgazdaságban dolgozók aránya – elsősorban a Nagyvenyimre jellemző magas hányaduk révén – a vonzáskörzetben meghaladta a megyei átlagot.

2012-ben a dunaujvárosi településeggyüttes közel 31 ezer adófizetője 10,2 milliárd forint személyi jövedelemadót fizetett be az államkasszába. Ez a megyei adófizetőknél a 15%-át,

az általuk befizetett jövedelemadónak az egyhatodát jelentette. A megfigyelt 5 településen száz állandó lakosból átlagosan 50, száz munkavállalási korúból 74 volt adófizető. A térség egy adófizetője a megyei átlagnál egytizedével nagyobb összegű (334 ezer forintnyi) jövedelemadót fizetett, valamint éves szinten 110 ezer forinttal több jövedelmet szerzett. Az egyes településeken élők jövedelme között jelentős eltérések mutatkoznak, Rácalmás adózói éves szinten közel 300 ezer forinttal kerestek többet 2012-ben, mint a legalacsonyabb jövedelemmel rendelkező dunaujvárosiak.

■ 3.3.4. INGÁZÁS, KÖZLEKEDÉS

A lakosság életkörülményeit, életmódját lényegesen befolyásolja a munkahelyek **elérhetősége, lakóhelytől mért távolsága**. Helyi munkalehetőség hiányában a megélhetéshez szükséges jövedelem biztosítása érdekében sokan vállalják a

napi ingázással járó terheket. A megyei munkahelyek koncentrátságára utal az, hogy Fejér megyében a foglalkoztatottak 46%-a jár el naponta más településre munkavégzés céljából. A dunaujvárosi településeggyüttest a megyei átlagot jóval meghaladó ingázási arány jellemzi, a vonzáskörzetben élő foglalkoztatottak háromnegyede (közel 4500 fő) talált lakóhelyétől távol munkalehetőséget. Dunaújvárosnak a foglalkoztatásban betöltött vezető szerepét mutatja, hogy a vonzáskörzetébe tartozó négy településről az ingázók héttizede (3117 fő) utazik ide naponta, az innen eljárók aránya azonban csak 17%. A vonzáskörzethez tartozó települések közül a térségközpontba eljárók aránya legmagasabb Kisapostagon, 83%, legalacsonyabb Kulcson, 59%.

A családi munkamegosztásban betöltött hagyományos szerepükből következően a nőkre kevésbé jellemző a napi ingázás, mint a férfiakra. Életkor szempontjából a középkorosztálynak számító 30–49 évesek részaránya a legmagasabb (57%). Iskolai végzettségüket tekintve a naponta eljárók közül a legalább érettségivel rendelkezők részaránya 20 százalékponttal meghaladja az ennél alacsonyabb végzettségűekét.

3.3. DUNAÚJVÁROSI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

A településeggyüttes ingázóinak ágazati összetételéről elmondható, hogy az eljárók között magasabb az ipari, építőipari és a szellemi foglalkozásúak aránya, míg a helyben lakó és dolgozó foglalkoztatottak között nagyobb arányban találunk kereskedelmi és szolgáltatási, mezőgazdasági, valamint egyéb foglalkozásúakat.

A vonzaskörzethez tartozó települések mindegyikén vannak olyan munkahelyek, melyek nem csak a helyben élőknek biztosítanak munkahelyet, hanem fogadni tudják a más településekről bejáró ingázókat is. A településekre 2117-en járnak be dolgozni, közülük kiemelkedik Rácalmás, ahova a Hankook gumiabroncs-gyárnak köszönhetően 1589-en járnak be dolgozni más településről.

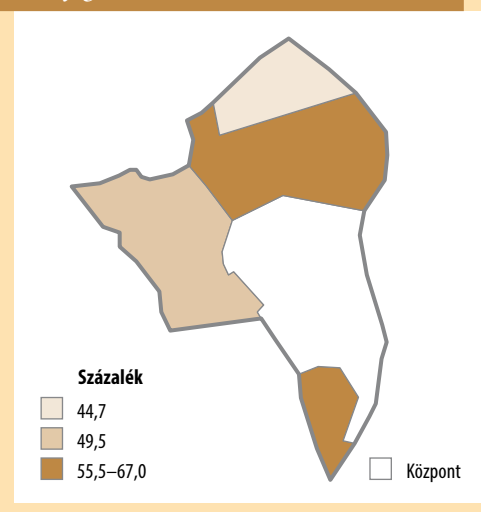
A dunaújvárosi településeggyüttes központja a Duna jobb partján fekvő Dunaújváros kiváló közlekedési viszonyokkal rendelkezik. Érinti a 2010-ben átadott M6-os (Budapest–Pécs) autópályát, itt keresztezi egymást a 6-os és a 62-es főútvonal, és a később megépülő kelet-nyugati irányú M8 autópálya is a város déli határában húzódik majd. Ennek részeként épült meg a Kisapostagot Dunavecsevel – egyúttal a Dunántúlt az Alfölddel – összekötő Pentele-híd. A Duna kiemelkedő fontosságú bel- és külföldi vízi út. A dunaújvárosi teherkikötő Magyarország egyik legforgalmasabb kikötője. A város megközelíthető vasúton is, itt található az ország egyik legnagyobb forgalmú vasúti teherpályaudvara is.

A vonzaskörzethez tartozó települések Dunaújváros központjától közúton 8–14 km közötti távolságban vannak, így negyedórán belül mindegyik elérhető. Kulcs, Rácalmás és Kisapostag szintén a már említett 6-os főút mentén fekszik, Nagyvenyim pedig a 6219-es úton közelíthető meg.

Vasúton a négy település közül Kulcs és Rácalmás érhető el, mindkettő a Budapest–Dunaújváros vonal egymást követő állomásai. Naponta 10 járatpár indul a központból a településekre: öt ezek közül a hajnali, reggeli órákban óránként, déltől estig pedig kétóránként.

A központ és a vonzaskörzethez tartozó települések között autóbusszal igen jó a közlekedés. Kulcs és Rácalmás egymás mellett helyezkedik el, hétköznapokon 56 olyan járatot indít a Volán, ami érinti ezt a két települést. A járatok mindkét irányba átlagosan húsz percenként indulnak, menetidejük 16–27 perc. Kisapostagra a 10–15 percenként induló járatokkal lehet eljutni, 13–17 perc alatt, Nagyvenyimre félóránként van busz, a menetidő 17 perc. A településekre, illetve azokról Dunaújvárosba az első járatok 5, az utolsók 23 óra körül indulnak.

3.3.8. ábra A központba naponta ingázók aránya a foglalkoztatottak százalékában, 2011

■ 3.3.5. GAZDASÁG, VÁLLALKOZÁSOK

A mindössze öt települést magában foglaló dunaújvárosi településeggyüttesben 2011 végén 4 ezer vállalkozás működött, háromnegyedük Dunaújvárosban, további 9,5%-uk Rácalmáson. A vállalkozásokat 53–47%-os arányban társas, illetve egyéni formában jegyezték be, egyedül Nagyvenyim községben vannak az egyéni túlsúlyban. A **társas vállalkozások** közül a legnépszerűbb gazdálkodási formák a korlátolt felelősségű társaságok és a betéti társaságok voltak, 58, illetve 39%-os részesedéssel. Az **egyéni vállalkozók** 46–46%-a mellék- és főfoglalkozás keretében dolgozott, és mindössze 8%-uk nyugdíjasként.

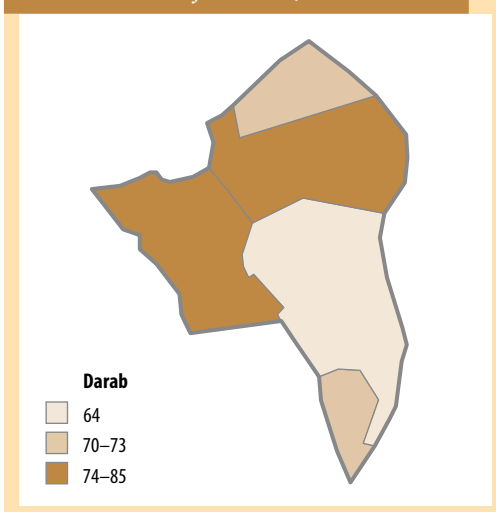
A dunaújvárosi településeggyüttesben 2011-ben ezer lakosra 66 működő vállalkozás jutott. A vállalkozói aktivitás Dunaújváros kivételével mindenütt meghaladta a településeggyüttes átlagát. Az aktivitási mutató értéke a viszonylag alacsony népességszáma miatt Rácalmáson volt kiemelkedő (85).

A vállalkozások túlnyomó része legfeljebb 9 fő alkalmazottal rendelkező kisméretű szervezet, 50–249 fős közép- és nagyvállalkozásból 21 található a településeggyüttesben. Mindössze 9 cég tartozott a nagyfoglalkoztatók közé, a rácalmási Hankook Tire Kft. kivételével valamennyi dunaújvárosi székhelyű.

A termelőágakba tartozó vállalkozások mindössze 1%-át alapították mezőgazdasági főtevékenységgel. A tevékenységi szerkezetben betöltött súlyuk Nagyvenyim településen volt a legjelentősebb (4%). A térség gazdasági életében meghatározó szerepe van az **iparnak**, az országosnál 0,9 százalékponttal nagyobb részarányt (8,7%) képviselnek az ebben az ágazatban működő vállalkozások. Az építőipari vállalkozások részesedése is magas (11,2%), ugyanakkor döntő hányaduk kisvállalkozás, és az értéktermelésben betöltött szerepük alacsony. A **vállalkozások tevékenységi struktúrája** a különféle szolgáltatást nyújtók számának és arányának előretörésével folyamatosan változik. 2011-ben már a településeggyüttes vállalkozásainak 79%-a szolgáltatások nyújtására szakosodott. Közülük a kereskedelemmel, gépjárműjavítással foglalkozó, valamint a tudományos és műszaki területen működő cégek voltak a legelterjedtebbek, minden harmadik e két nemzetgazdasági ágban működött. A térség átlagánál magasabb volt a részesedésük a két városban, Dunaújvárosban és Rácalmáson.

Dunaújváros és településeggyüttese fejlődésének első időszakában az ipari tevékenység csaknem teljes egészében az 1950-es évek elején alakult **Dunai Vasművel** volt azonosítható. Későbbiekben az ipar szerkezete átalakult, igényként jelentkezett a női munkahelyek létesítésének szükségessége, ennek érdekében több könnyűipari üzem létrehozására került sor. Hangsúlyos lett a papírgyártás, melynek a HAMBURGER Hungária Kft. és a DUNAFIN Kft. jeles képviselői. A Dunai Vasmű 1992-ben alakult részvénytársasággá DUNAFERR Rt. néven, majd 2007-ben felvette az ISD Dunafer Zrt. nevet, és azóta is a hazai fémkohászat fellegvára. Az ISD Dunafer csoport tagjai az ISD Kokszo Látó Kft., az ISD POWER Energiatermelő és Szolgáltató Kft. és a DUTRADE Acéltermékkétfeldolgozó Zrt. ma is a legnagyobb árbevételű és foglalkoztató cégek közé tartoznak a térségben. 2007-ben települt Rácalmásra a HANKOOK TIRE Kft., a koreai tulajdonú multinacionális cégcsoport európai gumiabroncsgyára, amely a kontinens legdinamikusabban fejlődő termelőegysége a szférában.

3.3.9. ábra A működő vállalkozások ezer lakosra jutó száma, 2011

3.3. DUNAÚJVÁROSI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

■ 3.3.6. LAKÁSOK

A dunaujvárosi nagyvárosi településeggyüttés lakásállománya 2011-ben 27 864 volt, amely a teljes megye lakásállományának 16%-a. Dunaujvárosban 23 002 lakást számláltak ebben az időpontban. A négy vonzaskörzethez tartozó településen mintegy 4800 lakás és lakott üdülő volt a népszámlálás időpontjában. Közülük a másik város, Rácalmás lakásállománya a legnagyobb (1722) és Kisapostagé a legkisebb (574).

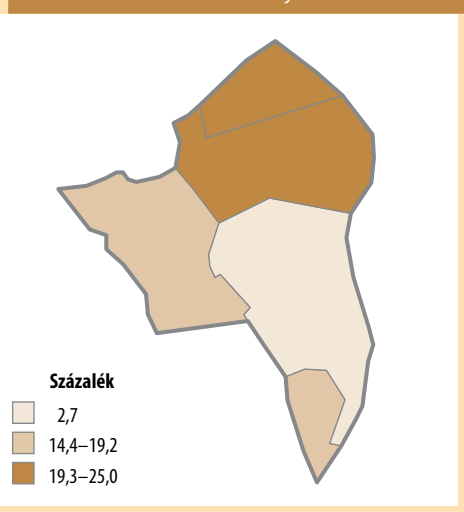
A legutóbbi két népszámlálás között 6,4%-kal nőtt a települések lakásállománya. Ez a növekedés mind az országos (8,0), mind a megyei (9,1) lakásszám-emelkedésnél kisebb mértékű gyarapodást mutat. A településeggyüttést jellemző változás azonban jelentős különbségeket takar: Kulcsón 56, Rácalmáson 29%-os lakásszám-növekedés történt. Ugyanakkor a központban, Dunaujvárosban mindössze 2,9%-kal nőtt a lakások száma tíz év alatt.

A vizsgált tíz év alatt épített lakások aránya a településeggyüttésen belül 5,5%. Legnagyobb mértékben a már említett településeken újult meg a lakásállomány az építkezések következtében, Kulcsón és Rácalmáson 20% feletti a két census között épült lakások részesedése. Dunaujvárosban viszont nagyon kevés lakást építettek az érintett időszakban.

A **csökkenő népesség és a növekvő lakásszám** együttes hatása miatt a lakásokban kevesebben laknak, mint tíz évvel ezelőtt. Míg 2001-ben 253, 2011-ben már csak 224 lakó élt száz lakásban. Ez mind az országos (248), mind a megyei (257) laksűrűségi mutatónál alacsonyabb érték. A legnépesebb lakásokat Nagyvenyim községben és Rácalmáson találjuk. Ugyanakkor a településeggyüttés központjának lakásaiban éltek a legkevesebben, itt mindössze 215 volt a laksűrűségi mutató értéke 2011-ben.

A településeggyüttést a kis lakások túlsúlya jellemzi. A lakásállomány 69%-a egy- vagy kétszobás. A 4 vagy annál több szobás lakások mindössze 14%-ot képviselnek a településeggyüttés 5 településén. Hasonló különbségek láthatók, ha az átlagos alapterületeket hasonlítjuk össze. A megyében a 100 négyzetméter feletti lakások aránya 24%, a vizsgált településeken mindössze 12%. Ennek oka a településcsoport központjának, Dunaujvárosnak a lakásösszetétele, ahol a lakásállomány legnagyobb részét a kisméretű panellakások teszik ki.

3.3.10. ábra A 2001–2011 között épült lakások a 2011. évi lakásállomány százalékában

A dunaujvárosi nagyvárosi településeggyüttés lakásállománya 2011-ben 27 864 volt, amely a teljes megye lakásállományának 16%-a. Dunaujvárosban 23 002 lakást számláltak ebben az

A **településeggyüttés infrastrukturális ellátottság**ot tükröző mutatói jók, ami elsősorban a két város, Dunaujváros és Rácalmás adatainak köszönhető. Kulcs község kivételével valamennyi település rendelkezik közműves csatornahálózattal, de a hálózatra kapcsolt lakások arányában jelentős különbségeket találunk. Dunaujvárosban csaknem teljes körű a lakások csatornázottsága (98%), Rácalmáson szintén magas (86%). Ugyanakkor Nagyvenyimen és Kisapostagon a lakások csak kis részét csatlakoztatták a hálózathoz 2011 októberéig. A kedvező infrastrukturális ellátottságot mutatja, hogy a lakások 91%-a összkomfortos. A leggyengébben ellátott komfort nélküli és szükséglakások arányában is jelentkezik a településeggyüttés kedvező helyzete: míg országosan 6,4% az ellátatlan lakások aránya, Fejér megyében 4,4, addig itt mindössze 1,7%.

■ 3.3.7. INTÉZMÉNYRENDSZER

A dunaújvárosi településeggyüttes központja a megye második legnépesebb települése, egyúttal megyei jogú város, így vezető szerepe van az térségben élők intézményi és szolgáltatásokkal való ellátásában. A vonzáskörzethez tartozó települések közül városi rangot visel még Rácalmás.

Dunaújvárosban öt, Kulcson egy bölcsőde van, a 370 bölcsődei férőhelyre 2012-ben 350 kisgyermeket írtattak be, így kihasználtságuk átlagosan 95%-os volt. Óvoda valamennyi településen működik, Dunaújvárosban 16, a vonzáskörzethez tartozó településeken egy-egy, a férőhelyek száma összesen 1660. Az óvodák férőhely-kihasználtsága átlagosan 92%-os, ezen belül Kulcson 72, Nagyvenyimen viszont 106%-os. Nagyvenyimen 2009 óta két családi napközi és játszóház működik, hogy segítséget nyújtson a kisgyermek napközbeni ellátásának megoldásában.

A 2012/2013-as tanévben a településeggyüttes 16 általános iskolájában több mint 4 ezer diák tanult. A legkisebb lélekszámú vonzáskörzethez tartozó település, Kisapostag általános iskolájában csak alsó tagozatos oktatás folyik. A **középfokú oktatási intézmények** kivétel nélkül Dunaújvárosban található. 2012-ben 4 gimnázium, 19 szakközépiskola és 14 szakiskola működött a központban. Az általános gimnáziumi képzés mellett sokféle szakmai képzés közül (műszaki, építészeti, gépészeti, informatikai, egészségügyi, kereskedelmi, vendéglátó-ipari, művészeti, közgazdasági stb.) választhatnak a középiskolákba jelentkezők. Nappali rendszerű oktatásban – a településcsoporton kívül lakókkal együtt – mintegy 5700 tanuló vett részt. A vidékről érkező tanulókat három középiskolai kollégium fogadja. Felsőfokú oktatás egyedülként a **Dunaújvárosi Főiskolán** van, mely fejlett infrastruktúrával, korszerű laborparkkal és kutatási bázissal, jelentős ipari háttérrel rendelkező környezetben működik. A hallgatók 6 alap-, 3 mester-szak, 1 osztatlan tanári szak, 5 felsőoktatási szakképzés és 16 szakirányú továbbképzési forma közül választhatnak a műszaki, informatikai tudományágak és a társadalomtudományok különböző területeiről. 2012-ben 1200 nappali és 1450 levelező tagozatos hallgató folytatott itt tanulmányokat.

A településeggyüttes lakosságának **egészségügyi alapellátását** 40 háziorvos és házi gyermekorvos biztosítja, közülük 34 a központban, 6 a vonzáskörzethez tartozó településeken praktizál. Kisapostagon nincs állandó orvos, a baracsi háziorvos látja el betegeket, ügyeleti időben pedig a nagyvenyimi ügyeletes orvoshoz lehet segítségért fordulni. 2012-ben egy-egy háziorvos évente átlagosan 12 ezer, egy-egy házi gyermekorvos 5400 esetet látott el. Dunaújváros és környékének fekvőbeteg-szakellátása, krónikus gondozása a közel 700 ágyas Szent Pantaleon Kórházban történik, ahol 2012-ben 28 ezer beteget kezeltek. A járóbeteg-szakellátás a kórház Rendelőintézetében zajlik. Ennek szakmai szerkezetéhez és egészségügyi ellátó tevékenységéhez igazodva végzi gyógyító tevékenységét a Kulcsi Kistérségi Egészségügyi Központ. A településeggyüttes vonzáskörzetéhez tartozó települései közül itt történik Kulcs és Rácalmás járóbeteg-szakellátása, és fizetés ellenében a Dunaújvárosból kijáró betegek is hozzáférhetnek a szolgáltatásokhoz. A központ ad helyt a Kulcson élők háziorvosi és ügyeleti ellátásának is. Ezeken kívül országos ellátási körzettel egynapos sebészet is működik az intézetben. 2012-ben a településeggyüttesben 14 közforgalmú gyógyszer-tár és 2 fiókgyógyszertár állt a lakosság rendelkezésére.

A hivatali ügyintézés helyszínei 2011-től a **kormányablakok**, a **kormányhivatalok** integrált ügyfélszolgálati irodái, indulásukkor csak a **központban**, illetve Budapesten voltak, 2013-tól sorra nyílnak a járási székhelyeken is. Dunaújvárosban 2014. április 7-én nyílt meg az okmányirodai funkciókat is ellátó kormányablak.

A lakosság ellátásához hozzátartozik az is, hogy pénzügyei bonyolításához igénybe tudja venni a pénzintézetek szolgáltatásait. A központban a pénzintézetek széles skálája megtalálható, a vonzáskörzethez tartozó települések közül Kulcson, Rácalmáson és Nagyvenyimen az Alba Takarékszövetkezet fiókjait vehetik igénybe az ott lakók, a Kisapostagon élőknek pénzügyeik személyes intézéséhez másik településre kell utazniuk.

3.4. KAPOSVÁRI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

3.4.1. tábla A kaposvári nagyvárosi településeggyüttes főbb jellemzői, 2013

Mutatók	Kaposvár	Vonzott települések	Település-eggyüttes összesen	Település-eggyütteshez nem tartozó Somogy megyei települések	Somogy megye összesen	Országosan
Terület, km ^{2a)}	114	362	476	5 589	6 065	93 024
Települések száma, darab ^{a)}	1	22	23	223	246	3 154
Átlagos településnagyság, fő ^{a)}	65 337	860	3 663	1 049	1 293	3 142
Városi népesség aránya, % ^{a)}	100,0	–	77,5	42,7	51,9	70,3
Népesség száma, fő	65 337	18 922	84 259	233 837	318 096	9 908 798
Száz gyermekkorúra jutó időskorú, fő	135	117	131	130	130	119
Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet éves átlaga, fő ^{b)}	1,3	–0,3	0,9	–3,0	–1,9	–
Munkanélküliségi ráta, % ^{c)}	12,9	15,0	13,4	16,1	15,3	12,6
Foglalkoztatási arány, % ^{c)}	44,9	45,6	45,0	40,9	42,0	46,4
Száz foglalkoztatottra jutó nem foglalkoztatott, fő ^{c)}	159	157	158	186	178	152
Ingázók a foglalkoztatottak %-ában ^{c)}	10,4	72,3	24,3	39,9	35,4	34,0
Adófizetők aránya, % ^{d)}	44,1	45,4	44,4	41,3	42,1	44,3
Egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem, ezer forint ^{d)}	1 797	1 521	1 732	1 415	1 503	1 888
A 2001–2011 között épített lakások aránya a 2011. évi lakásállomány %-ában	8,6	7,8	8,4	9,5	9,2	9,7
Száz lakott lakásra jutó lakos, fő ^{c)}	238	291	248	259	256	248
Ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma, darab ^{c)}	82	58	76	53	60	69
Szolgáltatás ágban működő vállalkozások aránya, % ^{c)}	83,0	68,6	80,6	72,7	75,5	79,6

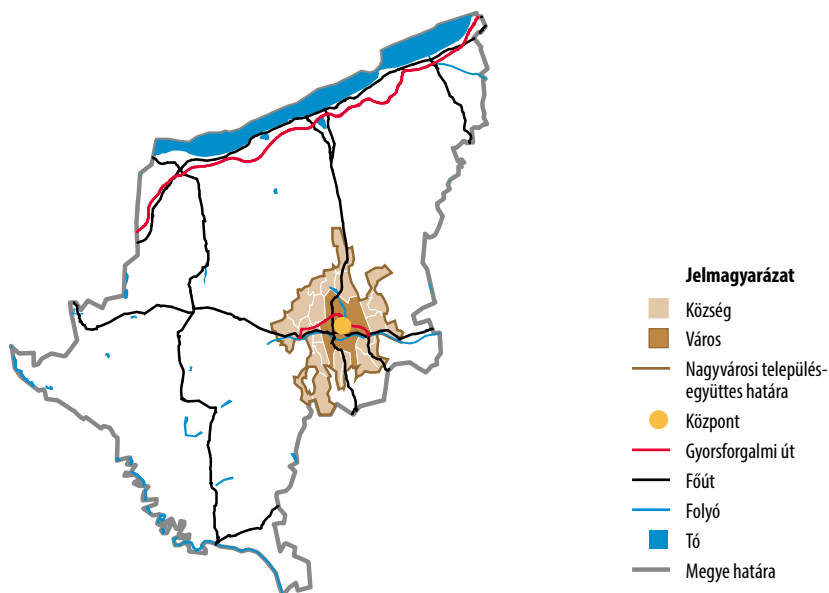
^{a)} A 2014. január 1-jei közigazgatási beosztás szerint. ^{b)} 2001–2012 között. ^{c)} 2011. évi adat. ^{d)} 2012. évi adat.

■ 3.4.1. TERÜLET, TELEPÜLÉSSZERKEZET

A kaposvári nagyvárosi településeggyüttes Somogy megye középső részének keleti felén helyezkedik el. Területét rendkívül változatos **domborzati** viszonyok jellemzik, melyek lényegében meghatározzák településszerkezetét. A térség közepén húzódó **Kapos** folyó aszimmetrikus **völgyében** elterülő települések csernozjom és barna erdőtalaja egyben a megye legjobb termőterülete. Az ezekről északra elhelyezkedő vonzott települések a **Külső-Somogyi dombság** folyóvölgyek szabdalta területén fekszenek, melynek többségében csernozjom erdőtalaja kiválóan alkalmas földművelésre. A településeggyüttest átszelő völgytől délre a **Zselic** erdői húzódnak. Észak-déli irányú, jellemzően patakok völgyeiben, erdő borította dombok ölelésében bújik meg a vonzáskörzet településeinek harmada. Itt a természeti adottságok miatt viszonylag kevés a szántóterület, de az erdőgazdálkodásnak és az állattenyésztésnek kedvezőek a feltételei. A megye **éghajlata** átmeneti jellegű, a térség klímája a mérsékelt meleg és mérsékelt száraz éghajlati körzetbe sorolható. A tagolt felszín, a fejlett völgyhálózat és a viszonylag nedves éghajlat miatt a terület felszíni és felszín alatti vizekben is gazdag. A településeken áthaladó vízfolyások számos mesterséges és természetes tavat táplálnak. A megyét és ezen belül a településeggyüttest is kiemelkedő nagyságú erdővagyon, jó minőségű mezőgazdasági termőterület és termálvízkincs jellemzi. Ezzel szemben a térségközpont, Kaposvár inkább ipari jellegű középvaros, mely elektronikai és villamosberendezést gyártó cégek mellett főként élelmiszer-ipari üzemeknek és az ország egyetlen cukorgyárának ad otthont.

A nagyvárosi településeggyüttes Somogy megye területének 7,8%-án helyezkedik el. A térség 476 km² nagyságú **területén** a megyeszékhely és a vonzáskörzetébe tartozó 22 község (átlagos településméretük 16,5 km²) 1:3 arányban osztozik. A korábbi lehatároláshoz képest 2014-ben a településeggyüttes 9 községgel bővült. A vonzáskörzetből kikerült Nagyberki és Mosdós, emellett 11 másik község tagjává vált a központhoz való szorosabb kötődése által.

3.4.1. ábra Kaposvári nagyvárosi településeggyüttes

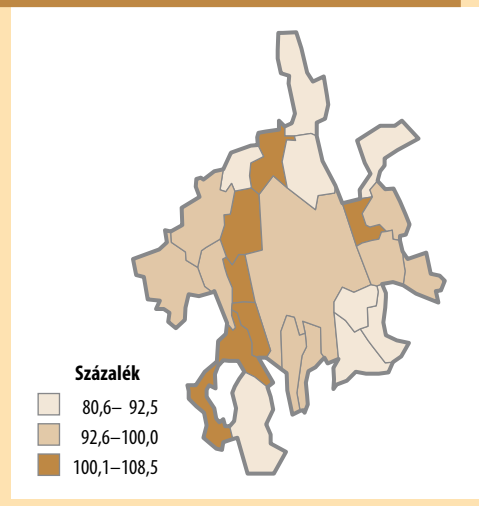
■ 3.4.2. NÉPESÉG, NÉPMOZGALOM

A kaposvári nagyvárosi településeggyüttes **lakónépessége** 2013. január 1-jén több mint 84 ezer fő volt, amely a megye népességének 26%-a. Lakosságának legnagyobb része, 78%-a a somogyi megyeszékhelyen, Kaposváron élt. Ebből következik, hogy a népsűrűség is itt volt a legmagasabb, 575 fő négyzetkilométerenként. A vonzáskörzethez tartozó települések között nincs város, a 22 község közül 2400 fős lélekszámával Kaposmérő a legnépesebb.

A kaposvári nagyvárosi településeggyüttes lélekszáma 2001 és 2011 között 1,3, a megyében 5,9, országos átlagban 2,1%-kal csökkent. Ebben az időszakban a településcsoporton belül a központ lakossága fogyott legkevésbé, 0,4%-kal, ugyanakkor a vonzott településeké nagyobb mértékben, átlagosan 4,3%-kal. A vonzáskörzethez tartozó 22 község közül mindössze hatban nőtt a népesség, legnagyobb mértékben Magyaregresen és Kaposújlakon.

A kaposvári nagyvárosi településeggyüttes **népmozgalmi** folyamatai 2001 és 2012 között a somogyi átlagnál kedvezőbben alakultak, kisebb mértékű volt a természetes fogyás, a belföldi vándorlás pedig a megyével ellentétben nyereséggel zárult. Kaposváron – az időszak folyamán – ezer lakosonként évente átlagosan 3,3 fős természetes fogyás következett be, amelyet az 1,3 fős vándorlási nyereség részben ellensúlyozni tudott. A vonzott településeken ezzel szemben az 5 ezrelékes természetes fogyás mellett 0,3 ezrelékes volt a vándorlási veszteség. A vizsgált időszakban a vonzáskörzethez tartozó 22 község

3.4.2. ábra A népesség száma 2011. január 1-jén, a 2001. január 1-jei népesség százalékában

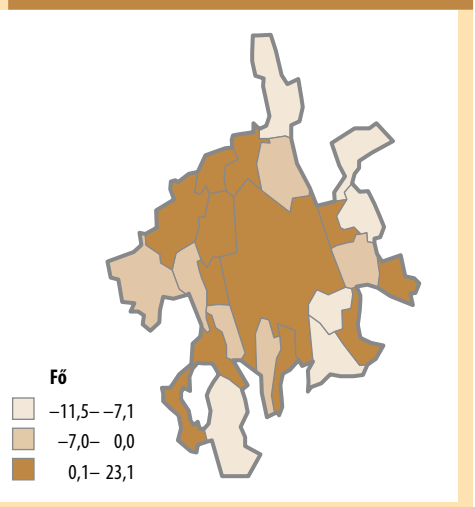

közül mindössze egyben, Taszáron haladta meg a születések száma a halálozásokét, ugyanakkor a migráció 10 településen volt népességnövelő tényező.

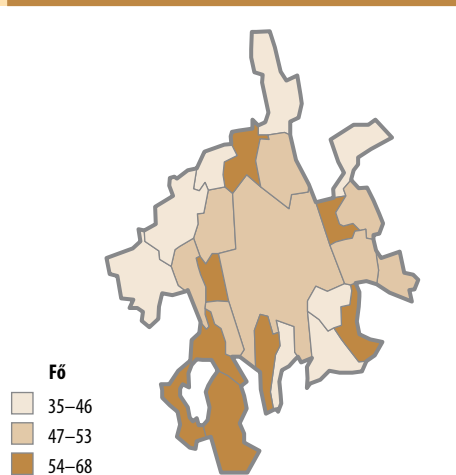
Akárcsak országosan vagy a megyében, a népesség **korösszetétele** a kaposvári nagyvárosi településeggyüttesben is egyre kedvezőtlenebb. A gyermekek (0–14 évesek) létszáma 2001 és 2013 között 15%-kal visszaesett, de az aktív korúaké (15–64 évesek) is 7%-kal fogyott, miközben a 65 éves és idősebbeké mintegy 19%-kal nőtt.

A kaposvári településeggyüttesben 2001-ben száz gyermekkorú lakosra 94, 2013-ban már 131 időskorú személy jutott, ez alig tért el a megye átlagától (130). A térségen belül a központ népességének korösszetétele kedvezőtlenebb, mint a vonzott településeken élők általában. Kaposváron száz gyermekre 135 időskorú jutott, ugyan-

3.4.3. ábra A belföldi vándorlási egyenleg ezer lakosra jutó száma, 2001–2012. évek átlaga

3.4.4. ábra A száz családra jutó 15 évesnél fiatalabb gyermek, 2011

akkor a vonzáskörzetéhez tartozó községekben átlagosan 117. A térség 23 települése közül 2001-ben még 17 helyen haladta meg a gyermekek száma az időskorúakét, 2013-ra már csak 5 ilyen település maradt.

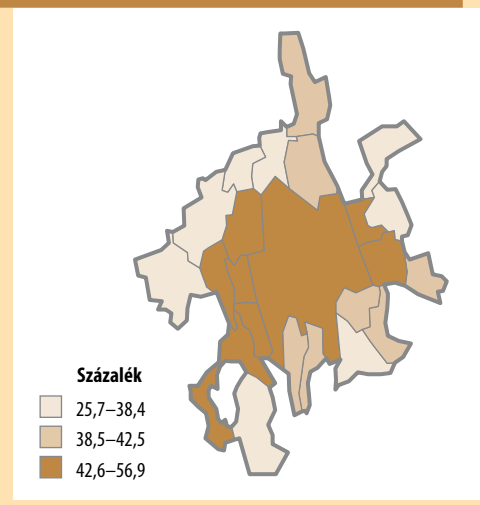
A kaposvári településegység területén a 2011. évi népszámlálás során 34 612 **háztartást** regisztráltak, 7%-kal többet, mint tíz évvel korábban. A népesség fogyása következtében a háztartásban élők száma ugyanakkor kevesebb lett 3,4%-kal, vagyis csökkent a háztartások átlagos mérete. Száz háztartásra a 2001. évi 263-mal szemben 2011-ben 237 személy jutott, ezen belül Kaposváron kevesebb (228), a vonzott településeken jelentősen több (273). A legutóbbi két népszámlálás között az egy vagy több családból álló háztartások aránya 74-ről 67%-ra esett vissza, míg az egyszemélyeseké, 24-ről 30%-ra növekedett. Ebben az időszakban a kaposvári település-

egységben 36-ról 38%-ra nőtt azoknak a háztartásoknak az aránya, ahol nincs foglalkoztatott, de ez az arány alacsonyabb volt, mint a megye átlagában (42%), vagy a vonzáskörzeten kívüli településeken általában (44%).

A 2011. évi census alkalmával a kaposvári településegység területén közel 24 ezer **családban** csaknem 66 ezer személyt írtak össze. Tíz év alatt a családok száma 6, a családban élőké 8%-kal apadt, ez kisebb mértékű csökkenést jelentett mind a megye, mind pedig a vonzásterületen kívüli települések átlagánál. Az előző népszámlálás óta a házaspárok száma 18, a gyermekes házaspároké ennél is nagyobb mértékben, 24%-kal esett vissza. Az élettársi kapcsolaton alapuló családok száma eközben közel másfélszeresére ugrott, és 17%-kal emelkedett az egyszülős, úgynevezett csonka családok száma is.

A kaposvári településegység lakosságának **iskolázottsági** szintje 2011-ben jóval magasabb volt, mint Somogy megyében általában. A térségben élő 18 éves vagy idősebb személyek 53%-a legalább középiskolai érettségit szerzett, ezen belül a férfiak 51, a nők 55%-a. A 25 éves és idősebbek mintegy 21%-a rendelkezett egyetemi vagy főiskolai oklevéllel, a megyében kevesebb mint 14%-a. A diplomások hányada a férfiak és a nők körében nem tért el számottevő mértékben. A településcsoporton belül mind az érettségizettek, mind a felsőfokú végzettségük aránya Kaposváron volt a legmagasabb, a vonzott települések népessége a megye átlagához hasonló képzettségi szinttel rendelkezett.

3.4.5. ábra A legalább érettségizettek aránya a 18 éves és idősebb népességben belül, 2011

3.4.3. GAZDASÁGI AKTIVITÁS, JÖVEDELMI VISZONYOK

A kaposvári nagyvárosi településeggyüttes népességének gazdasági aktivitását az országonál kissé magasabb mértékű munkanélküliség, illetve alacsonyabb foglalkoztatottság jellemezte.

A 2011. évi népszámlálási adatok alapján az ott élők 39%-a foglalkoztatott, 6%-a munkanélküli, míg a népesség több mint fele gazdaságilag inaktív volt. A településeggyüttes foglalkoztatási helyzetében előállt legfontosabb változás, hogy a két legutóbbi census közötti időszakban a munkát keresők aránya 2,2 százalékponttal emelkedett, míg az eltartottaké hasonló mértékben csökkent, ugyanakkor sem a foglalkoztatottak, sem az inaktív keresők aránya nem változott. A munkavállalókra háruló terhek nagysága ugyan nem enyhült az utóbbi években, száz foglalkoztatottra 158 fő keresettel nem rendelkező jutott, de a megyei átlagnál (178 fő) jelentősen kedvezőbb volt.

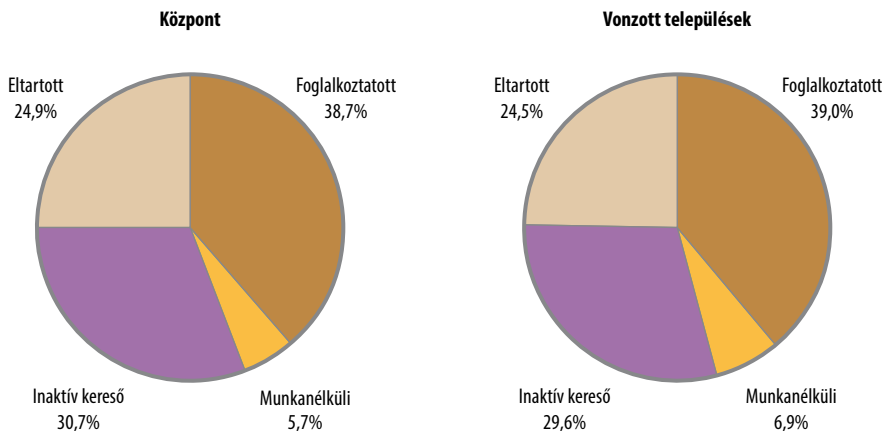
Az agglomeráció munkaerő-piaci helyzetét elsősorban a lakónépességből 78%-kal részesedő Kaposvár határozza meg. A központ és a vonzott települések szoros kapcsolatát támasztja alá, hogy e két terület népességének gazdasági aktivitásában a munkanélküliek kivételével nem mutatkoztak jelentős eltérések, míg a megyei, illetve az országos összetételben annál markánsabban jelentkeztek a különbségek. A települések foglalkoztatottsági szintje a somogyi átlagnál kedvezőbb volt, de az országost nem érte el, míg a munkanélküliek előbbinél kisebb, utóbbinál nagyobb arányban voltak jelen. Az inaktív keresők aránya mindkettőnél alacsonyabb, az eltartottaké viszont magasabb volt.

A kaposvári településeggyüttesben foglalkoztatottak 73%-a – a somogyi és az országos átlagnál jóval nagyobb arányban – tevékenykedett a szolgáltatási ágakban, ennél magasabb hányad csak Jután, Kaposváron és Taszáron fordult elő. Az ipar, építőipar területén az összes foglalkoztatott 24, a mezőgazdaságban 3,4%-uk dolgozott.

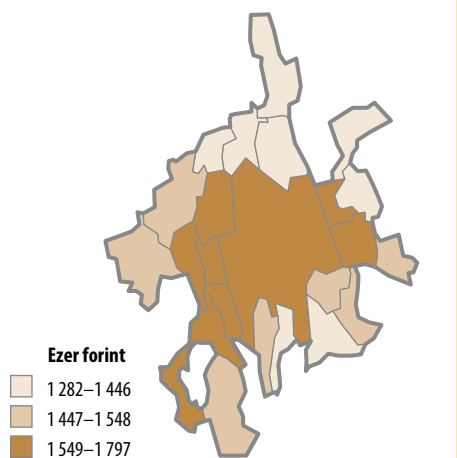
A két census között a termelőtevékenységek háttérbe szorulásával erősödött a tercier szektor szerepe. Kaposváron 2,2, a vonzott településeken 5,5 százalékponttal nőtt az aránya, miközben az ipari foglalkoztatás 2,4, illetve 2,2 százalékponttal esett vissza. A vidéki településeken a többi agglomerációhoz képest magas arányú agrárszektor (Zimányban majdnem 17%) részesedése 8,7-ről 7,3%-ra változott.

A foglalkoztatottak 86%-a alkalmazásban állt, a fennmaradó hányaduk vállalkozóként dolgozott. Ezen belül Kaposváron az alkalmazottak és a társas vállalkozások képviseltek nagyobb arányt.

3.4.6. ábra A népesség gazdasági aktivitás szerinti összetétele, 2011

3.4.7. ábra Az egy adófizetőre jutó személyi-jövedelemadó-alapot képező jövedelem, 2012

dó lakosra ennél jelentősen kevesebb, 771 ezer forint adóköteles jövedelem jutott, mindkettő 8%-kal marad el az országos átlagtól.

A központ és a vonzott települések anyagi helyzete között jelentős a különbség, tíz éve még a taszári, most a kaposvári lakosok rendelkeztek a legmagasabb, közel 1800 ezer forint éves átlagjövedelemmel, míg a nagyvárost körülvevő települések közül egyikén sem haladta meg a jövedelem a térségi átlagot.

■ 3.4.4. INGÁZÁS, KÖZLEKEDÉS

A 2011-es népszámlálás során a kaposvári településeggyüttesben dolgozók negyede, azaz több mint 8 ezer munkavállaló ingázott a lakóhelye és a munkahelye között. A megye és az ország egészére számított **ingázási arányszámok** lényegesen magasabbak voltak, mint a településeggyüttesé, ahol a központ munkaerő-piaci ereje számottevően befolyásolta az adatokat. Kaposvárról a foglalkoztattak egytizede, míg a vonzott településekről a munkavállalók majdnem háromnegyede vállalt a lakóhelyétől eltérő településen munkát. A településeggyüttesen kívül eső térségek munkaerő-kibocsátása jelentős, innen a foglalkoztattak 40%-a járt el más településre dolgozni, ami több mint 32 ezer ingázót jelentett 2011-ben. Tíz év alatt a kaposvári településeggyüttesben és Somogy megyében az ingázók foglalkoztattak körében betöltött súlya az országos eredményekhez mérten mérsékeltebben (1–2 százalékponttal) erősödött. A településeggyüttesben zajló szuburbanizációs folyamatok miatt azonban a vonzáskörzethez tartozó települések körében 5 százalékponttal emelkedett az ingázók aránya, amely az országos adatokat meghaladó növekményt jelentett.

A **településeggyüttesben ingázó népesség** harmada, hozzávetőleg 2700 munkavállaló Kaposvárról járt el dolgozni. A központot követően a legtöbb munkaerőt Kaposmérő és Taszár bocsátotta ki, előbbi 9, utóbbi 7%-os arányt képviselt a településeggyüttesben ingázók között. További 5 község: Kaposzserdahely, Hetes, Mernye, Kaposfő és Juta az ingázók 4–5%-át adták. A felsorolt 8 település ingázásban betöltött súlya jelentős volt, a térségben eljáró munkaerő 70%-át jelentették.

A kaposvári településeggyüttesben élők élet-színvonalára, annak gazdasági fejlettségére enged következtetni a helyi lakosság jövedelme. Tíz év alatt 2300 fővel csökkent a **személyi jövedelem-adót** fizetők száma, 2012-ben mindössze 38 100 személynek kellett adóbevallást benyújtania. Az adózók közel nyolctizede (77%-a) a megyeszékhelyen élt, számuk a vizsgált időszak alatt 8,0%-kal csökkent, miközben a hozzátartozó népességszám nem változott. A vonzáskörzetben ugyanakkor 2,3%-kal többen fizettek adót, annak ellenére, hogy a nagyvárost körülvevő településeken élők száma 4%-ot meghaladóan csökkent.

A településeggyüttes állandó népességének kevesebb mint a fele (44%-a), szűkebb értelemben a munkavállalási korúaknak több mint kétharmada (68%-a) fizetett adót, 2012-ben összesen 65,9 milliárd forint adóköteles jövedelem után. Egy adófizetőre vetítve 1732 ezer, egy állandó

3.4. KAPOSVÁRI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

Kaposvár munkaerő-piaci jelentőségét a központból eljárók alacsony száma mellett a be felé irányuló munkaerő-áramlás is igazolja: a településeggyüttesben ingázó népesség fele ugyanis a megyeszékhelyen vállalt munkát. A központba érkező munkaerő 45%-a származott a településeggyüttesből, 43%-uk a megye egyéb területéről, 11%-uk pedig a megye határain túlról. A legtöbb munkavállalót Kaposmérő, Taszár, Juta, Kaposfő és Hetes küldte, ezek a települések a Kaposvárra bejárók ötödét adták.

A kaposvári településeggyüttes ingázóinak **nemek szerinti megoszlása** 2011-ben az országos és megyei átlaghoz hasonlóan alakult: a munkába eljárók 60%-a férfi, 40%-uk pedig nő volt. A nemi arányokban a központ és a vonzáskörzethez tartozó települések között már lényeges különbségek voltak, ugyanis a Kaposvárról eljárók körében a férfi ingázók aránya magasabb volt (68%), mint a vonzott településeken (56%).

Az ingázók **korösszetétele** a megyében és az országban is fiatalabb volt, mint a kaposvári településeggyüttesben. Előbbiek esetében a 29 éves, vagy annál fiatalabb népesség aránya 19–20% között mozgott, míg Kaposváron és annak vonzáskörzetében a fiatal felnőttek 17%-os súlyt képviseltek az ingázók körében.

A településeggyüttesben ingázó munkavállalók 59%-a rendelkezett legalább érettségi bizonyítvánnyal, mely **iskolázottsági** mutató a megyei és az országos eredményekhez képest is kedvezőbb volt. A Kaposvárról eljárók körében tízből hét dolgozó, míg a vonzáskörzethez tartozó településekről ingázóknak csak a fele tett érettségi vizsgát 2011-ig.

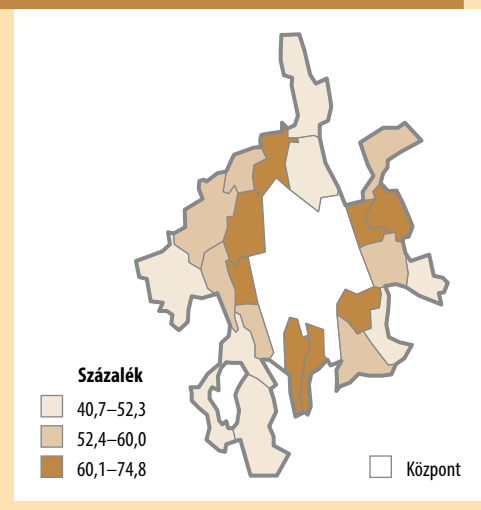
A kaposvári településeggyüttesben elsősorban a **közüti közlekedés** biztosítja a vonzott településekről a térségközpontba történő eljutást. A központon észak-dél irányból a 67-es másodrendű főút, nyugatkelet irányból pedig a 61-es útról leágazó 610-es másodrendű főút halad keresztül. A városba továbbá délkeleti irányból a Pécsről érkező 66-os főút csatlakozik be a 610-es, vagy 61-es főút segítségével. A településeggyüttes lakói a központot a megyei utakon közvetlenül, valamint a főutakhoz kapcsolódva is gyorsan elérhetik. A fővárosba való eljutás a 67-es főúton, illetve az M7-es autópályán keresztül lehetséges.

Az **autóbusz-közlekedést** tekintve teljes a lefedettség a központ és a településeggyüttes községei között, ahol naponta több mint 1100 járat fordul meg. A járatszámok egyenlőtlen megoszlása miatt az érintett települések elérhetőségeiben nagy különbségek vannak. A központból a legintenzívebb buszforgalom – az áthaladó járatoknak köszönhetően – Kaposmérő és Kaposfő irányába valósul meg.

A közüti közlekedésben elsősorban a **személygépkocsiknak** van kiemelt szerepe. A 2011-es népszámláláskor a kaposvári településeggyüttesben 27 ezernél is több gépkocsi volt forgalomban. Az ezer lakosra jutó gépkocsialomány alapján a kaposvári térség kedvezőbb helyzetben volt az országos és a somogyi viszonyokhoz képest is, a településeggyüttesben ezer lakosra 321 autó jutott. A 2001-es adatokhoz képest az ezer főre jutó személygépkocsi száma 24%-kal emelkedett a kaposvári térségben, amely a megyei adatokhoz képest mérsékeltbb növekedést jelentett. A gépkocsik számának növekedése a településeggyüttesen belül is eltérő volt: számuk a vonzott településeken 38, a központban ellenben csak 24%-kal növekedett.

Vasúton mindössze 8 település kapcsolódik a központhoz.

3.4.8. ábra A központba naponta ingázók aránya a foglalkoztatottak százalékában, 2011

■ 3.4.5. GAZDASÁG, VÁLLALKOZÁSOK

A kaposvári nagyvárosi településeggyüttes 23 településén 2011-ben 6624 **működő vállalkozás** rendelkezett székhellyel, a térségben a hasonló gazdálkodási formákban nyilvántartott összes vállalkozás 76%-a. E vállalkozások 47%-a a **társas** formák valamelyikében, 53%-a **egyéni** vállalkozóként működött. A társas vállalkozások aránya a megyei átlagnál 4 százalékponttal (ezen belül a megye vonzaskörzeten kívüli településeinek átlagánál 6 százalékponttal) magasabb volt, miközben országosan a társas vállalkozások voltak többségben (57%). A településeggyüttesen belül a kaposvári központ 51%-ával szemben a vonzaskörzet további településein 61% volt az egyéni vállalkozók aránya.

A megyében működő vállalkozások 35%-a rendelkezett székhellyel Kaposváron és vonzaskörzetében, a társas vállalkozások ennél magasabb (38%), az egyéni vállalkozók alacsonyabb (32%) arányban fordultak elő. A településeggyüttesen belül erős volt a központ vonzása, az idetartozó 23 településen működő vállalkozások 84%-ban Kaposváron voltak bejegyezve. Közülük is a társas vállalkozások 86%-ának (a részvénytársaságok 93%-ának), az egyéni vállalkozók 81%-ának volt a központban a székhelye.

A kaposvári vonzaskörzet ezer lakosára 76 működő vállalkozás jutott, amelynek csak Kaposvár (82), Juta (81) és Kaposújlak (78) **vállalkozássűrűsége** volt magasabb. A térség népességarányos vállalkozásszáma 16-tal haladta meg a megyei, és 7-tel az országos átlagot. A vonzaskörzet központon kívüli településein 58, Somogy megye vizsgált településeggyüttesen kívüli térségében pedig átlagosan 53 működő vállalkozás volt bejegyezve ezer lakosonként.

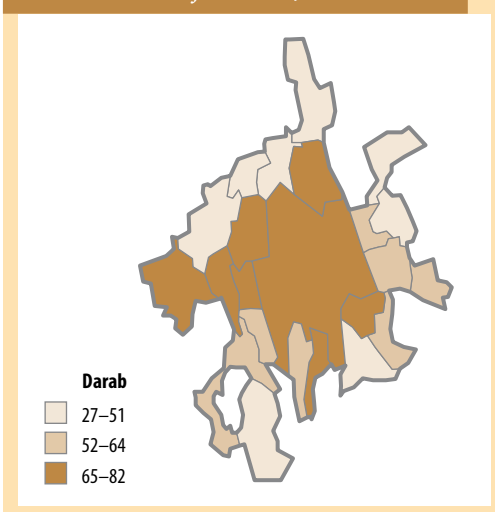
A vállalkozások **nagyagsz szerinti** eloszlásában a megye és az ország minden térségében meghatározó a mikrovállalkozások aránya. A kaposvári településeggyüttesben működő vállalkozások több mint 96%-ánál nem érte el a 10 főt a foglalkoztatottak száma 2011-ben, amely 0,3 százalékponttal volt magasabb az ugyancsak 96% fölötti Somogy megyei, és 1 százalékponttal az országos részarányánál. A 10–19 főt foglalkoztató kisvállalkozások 3,0, a középvállalkozások 0,4, a legalább 250 fővel működő nagyvállalkozások 0,1%-ot képviseltek. A megyében működő mindössze 18 nagyvállalkozásból 8 található a településeggyüttesen belül, kivétel nélkül Kaposváron.

A vonzaskörzetben nyilvántartott működő vállalkozások közel 81%-a tartozott főtevékenysége alapján a **szolgáltató** ágak valamelyikébe, ami a megyei átlagnál 5, az országos átlagnál 1 százalékponttal magasabb hányad. A településeggyüttesen belül Kaposváron 83, a vonzaskörzet további településein 69% végzett szolgáltató tevékenységet, a vizsgált térségbe nem tartozó megyei településeken arányuk átlagosan 73% volt.

A megyében 2011-ben nyilvántartott 410 **külföldi érdekeltségű vállalkozás** közül 71 működött a kaposvári településeggyüttes térségében. A hozzájuk tartozó 6,4 milliárd forintnyi külföldi saját tőke összege 7%-át adta a megyei külföldi működő tőke állományának. A településeggyütteshez tartozó vállalkozások alacsonyabb átlagos tőkeállománnyal működtek, mint azon kívül, egy vállalkozásra a térségben 90,5 millió forint, a térségen kívül 250,7 millió forint külföldi tőkeösszeg jutott (a megyei átlag 223 millió forint volt). A vonzaskörzeten belül 65 külföldi vállalkozás Kaposváron rendelkezett székhellyel.

A kaposvári nagyvárosi településeggyüttes 23 településén 2011-ben 6624 **működő vállalkozás** rendelkezett székhellyel, a térségben a hasonló gazdálkodási formákban nyilvántartott

3.4.9. ábra A működő vállalkozások ezer lakosra jutó száma, 2011

■ 3.4.6. LAKÁSOK

A 2011. évi népszámlálás során a kaposvári településeggyüttes területén 36 ezer lakást regisztráltak, 8,2%-kal többet, mint tíz évvel korábban.

Ezen belül Kaposvár lakásállománya 9,0, a vonzott településeké összességében 4,9%-kal növekedett. (Somogyban ugyanezen időszakban 7,8, míg országos átlagban 8,0%-os bővülés történt.) 2011-ben a kaposvári lakások a településeggyüttes teljes állományának 81%-át tették ki. Ugyanakkor Somogy megye lakásállományának negyede található a kaposvári vonzáskörzeten belül.

A vizsgált tíz év során épített lakások száma a 2011. évi állománynak 8,4%-át tette ki a településeggyüttesen belül. Hasonló arányban újult meg a lakásállomány Kaposváron (8,6%) és vonzáskörzetében (7,8%). A települések közül Orci és Kaposújlak emelkedett ki egyaránt 19%-os rátával, majd Kaposzserdahely, Szenna, Hetes és Magyaregres következtek a sorban 10% feletti mutatóikkal.

2011-ben a településeggyüttes területén 248 lakos jutott száz lakásra, Kaposváron kevesebben (238), a vonzásterületén lényegesen többen (291) laktak a lakásokban. Kaposvár vonzáskörzetében a legkisebb **laksűrűséget** Taszáron (258), a legnagyobbat Zimány és Magyaregres településeken (325-325) számították. A mutató mérséklődése tíz év alatt a központi településen 10, a vonzáskörzethez tartozó településeken 8,5%-os volt. A lakókat a szobák számára vetítve még jelentősebb csökkenést tapasztalhattunk. A száz szobára jutó lakók száma Kaposváron 92-ről 79-re, a vonzáskörzetében 96-ról 82-re fogyatkozott.

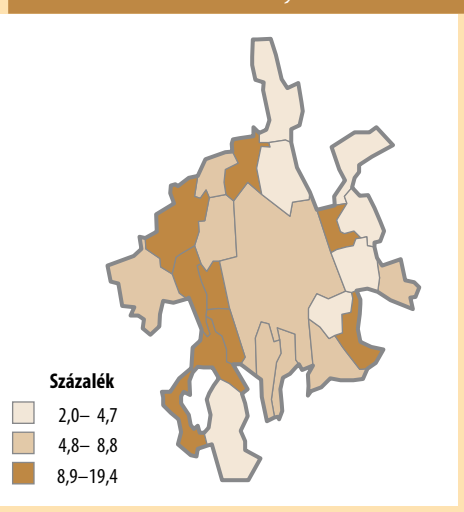
A lakásállományban a legnagyobb részarányt (38%) a kétszobás lakások tették ki, bár tíz év alatt hányaduk 2 százalékponttal csökkent a településeggyüttesben. Az egy- és háromszobások aránya egy-egy százalékponttal fogyatkozott, 8, illetve 32%-os volt 2011-ben. Ezzel szemben a négy-, valamint az öt- és többszobás lakások hányada emelkedett, 13, illetve 10%-ot tett ki. Az **alapterületet** tekintve leginkább a nagyobb méretű lakások kategóriáiban történt növekedés. A 80–99 m²-esek csoportjának aránya 16%-ra, a 100 m² felettié 24%-ra növekedett, valamint nagyon kis mértékben, 5,3%-ra emelkedett a 30–39 m²-esek hányada is. A további kategóriák aránya csökkent.

A lakások **komfortossága** esetében a legnagyobb változás az összkomfortos lakások arányában történt a két népszámlálás közötti időszakban. A településeggyüttes lakásainak 63%-át sorolták ebbe a csoportba 2011-ben, 17 százalékponttal meghaladva a megye, és mintegy 3-mal az ország mutatóját.

A kaposvári vonzáskörzeten belül 70% feletti arányban rendelkezett teljes komfortú lakásokkal Zselicszentpál és Sántos, míg ebből a szempontból leginkább leszakadt település Taszár volt 30%-os viszonyszámával. Az alacsonyabb komfortfokozatú csoportok mindegyikében mérséklődés történt a településeggyüttes átlagában, a legjelentősebb a szükség- és egyéb lakások arányában, amely 4,6%-ról 0,5%-ra csökkent.

A hálózati, illetve házi vízvezeték a kaposvári vonzáskörzet lakott lakásainak és üdülőinek 4%-ából hiányzott 2001-ben, tíz évvel később ez az arány 1%-ra zsugorodott. A meleg folyóvíz nélküli lakások aránya ugyanezen időszakban 5,7%-ról 3,7%-ra csökkent. A közcsatornával ellátott lakások rátája 20 százalékpontot növekedve 84%-ot tett ki 2011-ben. A központi fűtéses lakások hányada kiugróan, 23%-ról 63%-ra gyarapodott.

3.4.10. ábra A 2001–2011 között épült lakások a 2011. évi lakásállomány százalékában

■ 3.4.7. INTÉZMÉNYRENDSZER

A kaposvári nagyvárosi településeggyüttes lakosságának oktatási és egészségügyi ellátását biztosító intézményrendszer kiépítettebb a megye többi területénél, ami nagymértékben kö-

szönhető a térségi központ Kaposvár megyeszékhely státusának.

Az **alapfokú oktatás** keretében a kisgyermek elhelyezésére szolgáló óvodák a településeggyüttes 14 településén működnek. 2012-ben Kaposváron 25, a vonzáskörzethez tartozó további 13 településén egy-egy óvodai feladatellátási hely fogadta a 3–6 éves gyermekeket, számuk összességében a megyében rendelkezésre állókének 21%-át tette ki. A térség fennmaradó 9 községében az óvodás korú gyermekek ellátása helyben nem volt biztosított. Az óvodai intézményhálózatot a gyermekek ellátását hároméves korukig biztosító bölcsődék, valamint a családi napközik egészítik ki. Bölcsődei ellátást Kaposváron 5, Hetesen és Taszáron pedig egy-egy intézmény nyújtott. Családi napközi viszont csupán Kaposváron segítette a kisgyermeket gondozó szülőket. Az általános iskolai oktatás a megyeszékhelyen kívül 9 községben biztosított, ezek közül kettőben – Jután és Magyaratádon – csak alsó tagozat működött. Kaposváron 18 általános iskolai feladatellátási helyen folyt alapfokú oktatás. A **középfokú oktatás** a megye egészében a városokban koncentrálódik, a kaposvári településeggyüttesben pedig a központban összpontosul. 2012-ben a megyei középfokú oktatási intézmények 32%-a a térségi központban biztosított oktatást. Kaposváron 7 gimnáziumi, 11 szakközépiskolai és 8 szakiskolai és speciális szakiskolai feladatellátási hely fogadta a diákokat. Ez utóbbi aránya magasabb volt a megyei átlagnál, a gimnáziumoké megegyezett azzal, a szakközépiskolák középfokú iskolákon belüli részaránya pedig meghaladta azt. A **felsőfokú oktatás** nemcsak a településeggyüttesben, de a megyében is csupán kizárólag Kaposváron működik. A **Kaposvári Egyetem**, a Dél-Dunántúl második legnagyobb felsőfokú kutatási-oktatási intézménye, melyben a nagy hagyományokkal rendelkező agrár- és környezettudományi, valamint pedagógiai kar mellett immár a gazdaságtudományi és művészeti karok, továbbá szakirányú továbbképzések is lehetőséget nyújtanak magas szintű ismeretek megszerzésére. Ezen kívül a megyeszékhely otthont ad más felsőoktatási intézmények – így a Pécsi Tudományegyetem és a Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola – kihelyezett tagozatainak egészségügyi és hitoktatási területen.

A lakosság **egészségügyi alapellátásának** biztosítása a háziiorvosi szolgálat feladata. A kaposvári nagyvárosi településeggyüttes vonzáskörzetében 22 településből 11-ben működött háziiorvosi szolgálat, házi gyermekorvosi szolgálat viszont csak a központban volt elérhető. A megyében dolgozó háziiorvosok és házi gyermekorvosok 28%-a rendelt a településeggyüttesben, ahol 2012-ben összességében 45 háziiorvos és 15 házi gyermekorvos biztosított ellátást a lakosoknak. Kaposváron 34, Kaposmérőn és Mernyén két-két, a többi ellátott településen egy-egy háziiorvos dolgozott. Szakrendelés igénybevételére elsősorban Kaposváron, valamint korlátozottan ugyan, de Mernyén, Szennán és Taszáron volt lehetőség. A szakrendelések teljes köre – amelyet a rendelőintézet és a megyei kórház biztosít – és a fekvőbeteg-ellátás központja Kaposváron van, ahol 2012-ben 1462 működő kórházi ágy fogadta a betegeket. Összességében a kaposvári nagyvárosi településeggyüttes lakóinak egészségügyi ellátása kedvezőbb a központ közelsége miatt, mint a megye más területein élőké.

A településeggyüttes lakosságának **pénzügyi ellátásáról** bankok és takarékszövetkezetek helyi fiókjai, illetve a helyi posták gondoskodnak. Bankfiókok csupán a megyeszékhelyen, takarékszövetkezeti fiókok pedig a vonzáskörzet nagyobb községeiben – szám szerint ötben – fogadják az ügyfeleket. A kisebb községek egy részében csupán a postán van mód a pénzügyek intézésére, 6 kisközségben azonban ez a megoldás sem áll rendelkezésre.

A közigazgatási ügyek intézésére egy okmányiroda és egy kormányablak ad lehetőséget a lakosoknak, melyek Kaposváron fogadják az ügyfeleket.

3.5. KECSKEMÉTI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

3.5.1. tábla A kecskeméti nagyvárosi településeggyüttes főbb jellemzői, 2013

Mutatók	Kecskemét	Vonzott települések	Település-eggyüttes összesen	Település-eggyütteshez nem tartozó Bács-Kiskun megyei települések	Bács-Kiskun megye összesen	Országosan
Terület, km ^{2a)}	323	343	666	7 779	8 445	93 024
Települések száma, darab ^{b)}	1	7	8	111	119	3 154
Átlagos településnagyság, fő ^{a)}	111 863	3 082	16 679	3 482	4 369	3 142
Városi népesség aránya, % ^{a)}	100,0	29,5	88,6	60,6	67,8	70,3
Népesség száma, fő	111 863	21 571	133 434	386 496	519 930	9 908 798
Száz gyermekkorúra jutó időskorú, fő	100	85	98	135	124	119
Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet éves átlaga, fő ^{b)}	4,4	7,0	4,9	-3,0	-1,1	-
Munkanélküliségi ráta, % ^{c)}	10,3	11,0	10,4	14,2	13,1	12,6
Foglalkoztatási arány, % ^{c)}	50,6	49,6	50,5	42,8	44,7	46,4
Száz foglalkoztatottra jutó nem foglalkoztatott, fő ^{c)}	133	144	135	173	162	152
Ingázók a foglalkoztatottak %-ában ^{c)}	9,9	57,2	17,2	28,9	25,6	34
Adófizetők aránya, % ^{d)}	46,2	43,8	45,8	41,3	42,4	44,3
Egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem, ezer forint ^{d)}	1 975	1 581	1 913	1 424	1 556	1 888
A 2001–2011 között épített lakások aránya a 2011. évi lakás-állomány %-ában	13,4	11,9	13,2	4,7	6,8	9,7
Száz lakott lakásra jutó lakos, fő ^{c)}	238	269	243	241	242	248
Ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma, darab ^{c)}	85	51	79	55	61	69
Szolgáltatás ágban működő vállalkozások aránya, % ^{c)}	81,8	66,4	80,2	71,6	74,5	79,6

^{a)} A 2014. január 1-jei közigazgatási beosztás szerint. ^{b)} 2001–2012 között. ^{c)} 2011. évi adat. ^{d)} 2012. évi adat.

3.5.1. TERÜLET, TELEPÜLÉSSZERKEZET

A kecskeméti nagyvárosi településeggyüttes a Duna-Tisza közti homokhátság közepén, Bács-Kiskun megye északkeleti részén helyezkedik el, melyet Kecskemét és a vonzaskörzetébe tartozó

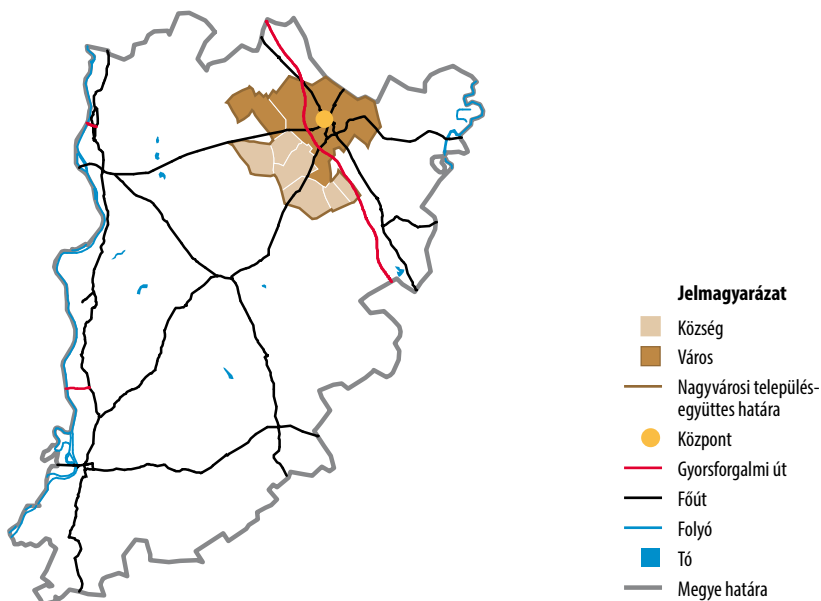
7 település – Ágasegyháza, Ballószög, Fülöpjakab, Helvécia, Jakabszállás, Kerekegyháza és Kunszállás – alkot. A térségben két város – Kecskemét és Kerekegyháza –, valamint 6 község található. A kecskeméti településeggyütteshez a Kecskeméti járáshoz tartozó községek és városok tartoznak.

A kecskeméti településeggyüttes összetétele a 2003-as **lehatároláshoz** képest jelentősen átalakult. A települések száma az új és a régi lehatárolás alapján alig mutat eltérést. A korábbi besorolás Kecskemét központtal együtt 9, a jelenlegi 8 települést foglal magában. A településeggyüttes megyén belüli **térbeli elhelyezkedése** kissé délnyugatra tolódott. A legújabb lehatárolás alapján a településeggyüttes Ágasegyházával, Fülöpjakabbal, Jakabszállással és Kunszállással bővült, ezzel szemben Felsőlajos, Ladánybene, Lajosmizse, Nyárlőrinc és Városföld már nem tartozik a megyeszékhely vonzaskörzetéhez.

A településeggyüttes egész területe **síkvidék**, a domborzat – elsősorban a szélnek és a csapongó folyók egykori áradásainak köszönhetően – azonban mégis sokkal változatosabb, mint az Alföld más vidékein. Csakúgy, mint Bács-Kiskun megye, a kecskeméti településeggyüttes is egyike az ország napfényben leggazdagabb területeinek, jelentős részén az évi napsütéses órák száma meghaladja a 2000 órát.

A kecskeméti településeggyüttest alkotó 8 település területe összesen 666 négyzetkilométer, ami a megye közel 8%-a. Kecskemét kiterjedése a legnagyobb, a településeggyüttes csaknem fele. A vonzaskörzetbe tartozó települések **területe** mutat némi különbséget, a legnagyobb, a 81 km² kiterjedésű Kerekegyháza 10 km²-rel múlja felül az öt követő Jakabszállás területének nagyságát. Kunszállás és Fülöpjakab még a 25 négyzetkilométert sem éri el.

3.5.1. ábra Kecskeméti nagyvárosi településeggyüttes

3.5.2. NÉPSSÉG, NÉPMOZGALOM

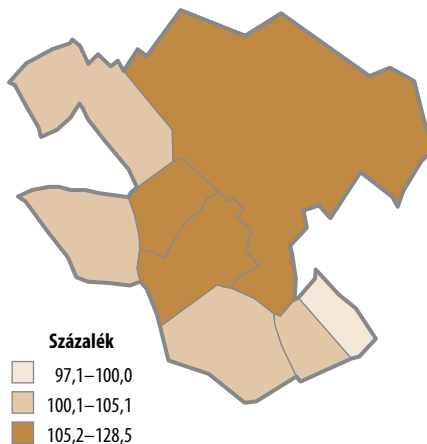
A kecskeméti nagyvárosi településeggyüttes az ország 10. legnagyobb népességtömörülése, ahol 2013 elején 133 ezer fő élt. Kecskemét Bács-Kiskun megye lakosságának 22, vonzáskörzetével együtt 26%-át koncentráta. A településeggyüttesben négyzetkilométerenként 200 fő élt, háromszor annyi, mint a megyében. A magas **népsűrűség** döntően Kecskemét kimagasló értékéből (347 fő/km²) adódott. 2013 elején a településeggyüttes lakosságának 84%-a, 112 ezer fő Kecskeméten élt. A vonzáskörzetben összesen 22 ezren laktak, közülük legtöbben, 6 ezren a másik városban, Kerekegyházán. A vonzáskörzetbe tartozó községek átlagos lélekszáma meghaladta a 2500 főt. Ez az érték azonban éles különbségeket takart, hiszen Fülöpjakab mindössze 1200, míg Helvécia több mint 4400 főt számlált.

2001 és 2011 között a településeggyüttes **népességszáma** növekedett, miközben a megyéé csökkent. Ebben az időszakban a településeggyüttesen belül mind Kecskemét, mind a környező települések népessége gyarapodott, az előbbi 5,3, az utóbbiaké átlagosan 8,3%-kal. Egyedül Kunszállás népessége fogyott, a legerőteljesebb népességnövekedés Ballószögön és Helvécián volt.

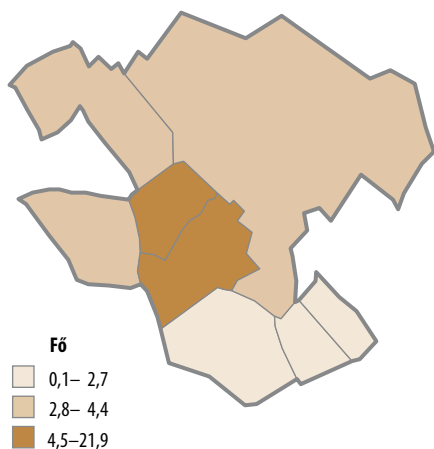
A településeggyüttes lakosságát 2001–2012 között a születések és a halálozások negatív egyenlege mellett a bevándorlások számottevő nyeresége alakította. A **természetes fogyás** a népességtömörülés településein ezer lakosonként évente átlagosan 0,9 fős, a megyében pedig 4,5 fős lakosságszám-csökkenést eredményezett. A születések számát meghaladó halálozás éppúgy jellemző Kecskemétre, mint környékére. A természetes fogyás lakosságszámra vetített értéke Kecskeméten 0,7 főt, míg a vonzáskörzetben átlagosan 1,9 főt tett ki. Az utóbbi települések közül e mutató Ágasegyházán és Kunszálláson volt a legnagyobb, Helvécián pedig a legkisebb.

A belföldi vándorlási nyereség 2001–2012 között a természetes fogyást a településeggyüttesben teljesen, míg a megyében csak részben kompenzálta. A **belföldi vándorlás** a településeggyüttesben ezer lakosonként évente átlagosan 4,9 fős nyereséget, ezzel szemben a megyében 1,1 fős veszteséget okozott. A belföldi vándorlás Kecskeméten népességarányosan 4,4 fős, míg a vonzáskörzetben átlagosan 7 fős pozitívumot eredményezett. A városkörnyék legkedveltebb céltelepülése Ballószög és Helvécia volt. Annak ellenére, hogy Kecskemét belföldi vándorlási

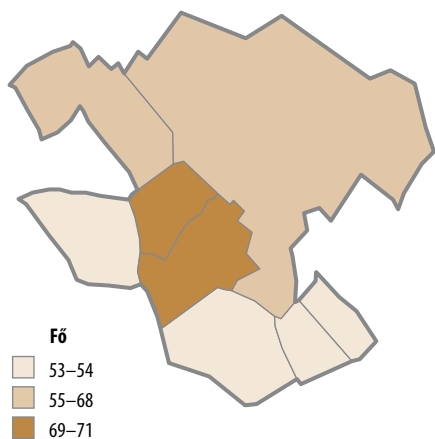
3.5.2. ábra A népesség száma 2011. január 1-jén, a 2001. január 1-jei népesség százalékában

3.5.3. ábra A belföldi vándorlási egyenleg ezer lakosra jutó száma, 2001–2012. évek átlaga

3.5.4. ábra A száz családra jutó 15 évesnél fiatalabb gyermek, 2011

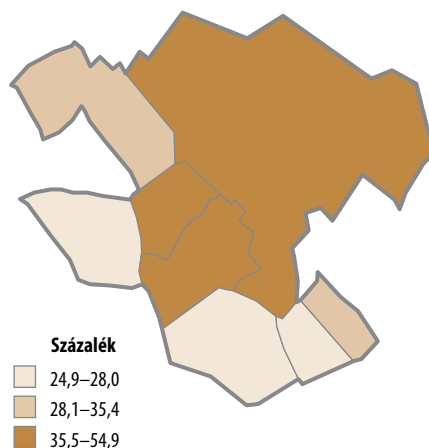
ezenle 2001–2012 között pozitívumot mutat, Kecskemétről 1,1 ezer fővel többen költöztek ki a vonzáskörzet településeire, mint ahányan onnan be. A kitelepülők közül legtöbben Helvéciát és Ballószöget választották.

Az elmúlt években a településeggyüttes népességében csökkent a gyermekkorúak részaránya, miközben nőtt az időskorúaké. A lakosság **kor szerinti** összetétele – amely némileg kedvezőbb a megyei átlagnál – lényeges területi eltéréseket mutat. Kecskemét népességének korstruktúrája 2013-ban kedvezőtlenebb volt, mint a vonzáskörzetben élőké. A gyermekkorúak részaránya Helvécián és Ballószögön volt a legmagasabb, míg Jakabszállásra, illetve Ágasegyházára az időskorúak kiemelkedő túlsúlya jellemző.

2011-ben a településeggyüttesben 36 ezer családot írtak össze, a családokban összesen 105 ezer fő élt. Így száz családra 289 személy jutott, 6-tal kevesebb, mint 2001-ben. Kecskeméten a családok kevésbé népesek, mint a vonzáskörzetbe tartozó településeken. Az utóbbiak közül a családok átlagos mérete Ballószögön és Helvécián volt a legnagyobb, Ágasegyházán pedig a legkisebb. A családban élő 15 évesnél fiatalabb gyermekek száma az utóbbi tíz évben csökkent. Így 2011-ben a településeggyüttesben száz családra átlagosan már csak 56 – 15 évesnél fiatalabb – gyermek jutott, 4-gyel több, mint a megyében. E mutató alapján is eltért Kecskemét és vonzáskörzete: Kecskeméten száz családban 55, a vonzáskörzetbe tartozó településeken 63 – 15 évesnél fiatalabb – gyermek élt. A leginkább elöregedett népességű településen, Jakabszálláson a száz családra jutó 15 évesnél fiatalabb gyermekek száma 16-tal kevesebb, mint a legfiatalabb lakosú Helvécián.

A településeggyüttes lakosságának **iskolázottsága** – amely tovább javult az elmúlt időben – 2011-ben jóval magasabb volt, mint a megyei átlag. Az itt élő 18 éves és idősebb népesség több mint 50%-ának volt legalább érettségije, míg a megyében ez az arány csak közelítette a 40%-ot. Az egyes településen élők iskolázottsági színvonalában is nagy a különbség. A vonzáskörzetbe tartozó települések lakói kevésbé iskolázottak, mint Kecskemét lakosai. Legalább középfelsőfokú érettségivel Kecskeméten a lakosság 55%-a rendelkezett, a környező településeken átlagosan 33%-a. Kecskemét után Ballószög és Helvécia lakosai a legiskolázottabbak, míg a legalacsonyabb végzettségűek az Ágasegyházán, illetve a Fülöpjakabon élők.

3.5.5. ábra A legalább érettségizettek aránya a 18 éves és idősebb népességben belül, 2011

3.5. KECSKEMÉTI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

■ 3.5.3. GAZDASÁGI AKTIVITÁS, JÖVEDELMI VISZONYOK

és alacsonyabb a munkanélküliség. 2011-ben az itt élők 42,6%-át foglalkoztatták, 4,4, illetve 2,9 százalékponttal többet, mint a megye, valamint az ország egészében. A térség foglalkoztatott népességének többsége (85%-a) kecskeméti, a foglalkoztatás mértéke viszont Helvécián volt a legmagasabb (43,7%). 2001-hez képest a településeggyüttesben 2,5 százalékponttal bővült a foglalkoztatottság, azonban a munkanélküliek 4,9%-os aránya is 1,4 százalékponttal meghaladta a tíz évvel korábbit.

A kecskeméti nagyvárosi településeggyüttes foglalkoztatási előnye a 15 éves és idősebb népességre vetítve még inkább megmutatkozott. 2011-ben az 50,5%-os foglalkoztatási ráta a Bács-Kiskun megyeiek 5,7, az országost pedig 4,0 százalékponttal haladta meg. A Duna vonalától keletre fekvő agglomerációk és településeggyüttesek közül a kecskeméti a legmagasabb a foglalkoztatottság. A 15 éves és idősebb népesség aktivitási aránya 56,3%-ot ért el. A vizsgált térségben a Kecskemét „alóvárosainak” tekintendő Helvécia és Ballószög mutatói a legkedvezőbbek.

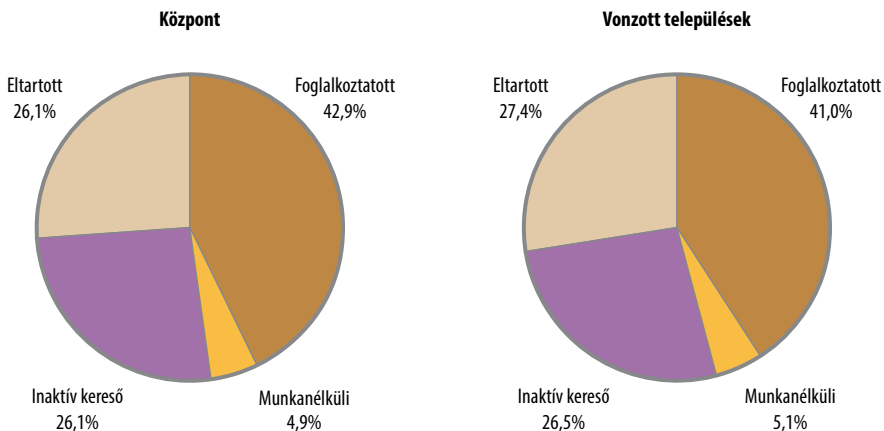
2011-ben a kecskeméti nagyvárosi településeggyüttes foglalkoztatottainak már 65%-a a szolgáltatások területén dolgozott, ez 6,3 százalékponttal több, mint a megye egészében. Ugyanakkor a településeggyüttes 3,9%-os mezőgazdasági foglalkoztatottsági aránya a megyei átlag alig több mint egyharmada. A településeggyüttesen belül is igen nagyok az eltérések: 2011-ben a két szélső értéket Fülöppjakab 23%-os és Kecskemét 2,4%-os mezőgazdasági foglalkoztatottsága jelentette.

A településeggyüttes munkavállalóinak többsége, 54%-a fizikai munkát végzett. Arányuk országosan is hasonló, a megyei 65%-os átlaghoz képest viszont számottevő az eltérés. A települések között szintén nagyok a különbségek: míg a kecskeméti munkavállalóknak mindössze 51%-a volt fizikai alkalmazott, addig a vonzáskörzet településein ugyanezen arány elérte a 72%-ot. Az eltérés főként az ipari, építőipari, illetőleg a mezőgazdasági tevékenységet végzők esetében mutatkozott meg.

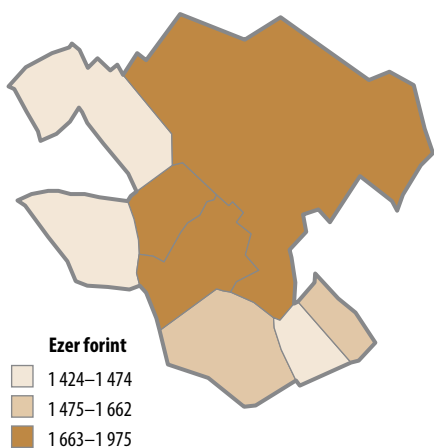
2012-ben a kecskeméti nagyvárosi településeggyüttesben az állandó népesség 46%-a, 61 ezer fő fizetett **személyi jövedelemadó**t, amely arány a megyei átlagnál 3,4, az országosnál pedig másfél százalékponttal magasabb. Ebben az évben az állandó népességnek megközelítően ugyanakkora hányada volt adófizető,

A népesség **gazdasági aktivitás** szerinti összetétele mind a megyeinél, mind pedig az országosnál kedvezőbb: a kecskeméti nagyvárosi településeggyüttesben magasabb a foglalkoztatás

3.5.6. ábra A népesség gazdasági aktivitás szerinti összetétele, 2011

3.5.7. ábra Az egy adófizetőre jutó személyi-jövedelemadó-alapot képező jövedelem, 2012

mint 2001-ben. Kecskemét mutatója azonban egy százalékponttal, 46%-ra mérséklődött, a vonzáskörzethez tartozó településeké viszont átlagosan 3,2 százalékponttal, 44%-ra emelkedett. A tendenciákat a népesség korösszetétele is befolyásolta, mert az adófizetők számát a munkavállalási korú (15–61 éves) népességhez viszonyítva nagyobbak az eltérések. Kecskeméten 2012-ben a 15–61 évesek közel 70%-a adózott, amely arány a vonzáskörzethez tartozó települések átlagánál 4,0 százalékponttal kedvezőbb.

A településegységben 2012-ben egy állandó lakosra vetítve átlagosan 876 ezer forint jövedelem után 138 ezer forint személyi jövedelemadót fizettek, amely összegek egyharmad körüli mértékben haladták meg a megyei átlagot. Az országos adatokhoz képest azonban már sokkal kisebbek a különbségek, mindössze néhány százalék a településegység előnye. Az adóköteles jövedelmeket csak

az adófizetők számához viszonyítva még szerényebb az eltérés: az egy adófizetőre jutó 1913 ezer forint jövedelem a megyei átlagot 23%-kal haladta meg, az országgal pedig csaknem megegyezett.

■ 3.5.4. INGÁZÁS, KÖZLEKEDÉS

A 2011-es népszámlálás idején a kecskeméti településegységben a foglalkoztatottak között a **naponta ingázók** aránya mindössze 17%-os volt, ami nem csak a megyei átlagtól maradt el jelentősen, de a településegységek között is a legalacsonyabb. A településegységben lakó 9,7 ezer ingázó foglalkoztatott 44%-ának a munkahelye is a térségben volt. A lakóhelyüktől eltérő településen dolgozók alacsony számát a központi településen élő népesség magas, 84%-os aránya is befolyásolja. A kecskeméti illetőségű foglalkoztatottak alig 10%-a kényszerült naponta ingázni. A 4,7 ezer eljáró 8,6%-a a településegységen belül, 24%-a pedig Bács-Kiskun megyében dolgozott.

Az ingázás alakulásában jelentős szerepet játszik Kecskemétről a környező falvakba évek óta tartó kitelepülés, főként Ballószög és Helvécia irányába. A kiköltözők egy része már eleve Kecskeméten dolgozott, ők a munkahelyüket a lakóhely-változtatást követően is megtartották. Kecskemét után a legtöbben – 1000 fő felett – Ballószögről és Helvéciről jártak át másik településre dolgozni, döntően a térségközpontba.

A vonzáskörzethez tartozó települések átlagában az ingázók aránya (57%) jóval magasabb, mint a központi településen. Településenként azonban igen változatos a kép: a településegység gyűrűjének egyetlen városában, Kerekegyházaán a foglalkoztatottak mindössze 39%-a, míg Ballószögről az ott élő munkavállalók 77%-a ingázik.

A településegységben – a megyéhez hasonlóan – az ingázást választók nagyobb hányada férfi, de egyre több nő vállal munkát a lakóhelyétől eltérő településen. Az ingázók körében a férfiak aránya csaknem kétszerese a nőkének, míg a helyben lakó foglalkoztatottak esetében a nemek közötti arány teljesen kiegyenlített, 50–50%. A foglalkoztatott férfiak gyakrabban választják az ingázó

3.5. KECSKEMÉTI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

életformát, közülük minden 5., míg a nők közül csupán minden 8. munkavállaló. Arányaiban a legkevesebb nő Kecskemétről jár el naponta máshová dolgozni – a foglalkoztatott nők 6,5%-a –, míg a legtöbb Ballószögről (76%) és Helvéciairól (67%).

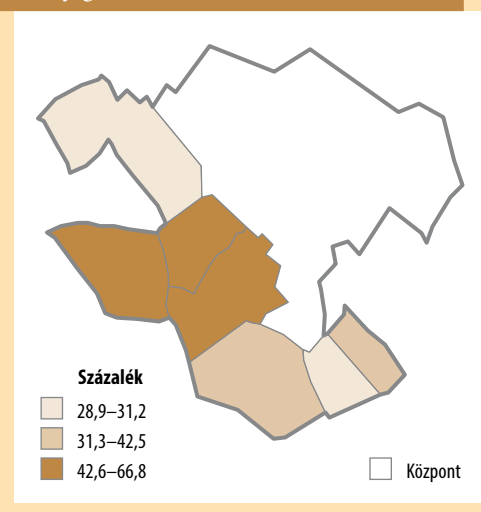
A naponta eljárók döntően a 30-49 éves korosztály képviselői, arányuk az összes ingázó foglalkoztatotton belül 58%. A 30 év alattiak, illetve az 50 éves és idősebbek közel azonos gyakorisággal (21–21%) fordulnak elő a nem lakóhelyükön dolgozók között. A korszerkezet a megyei átlaghoz képest némi eltolódást mutat a 30–49 évesek felé. A legtöbb fiatal (30 év alatti) Ágasegyházáról, Fülöpjakabról és Kerekegyházáról, míg az idősebbek (50 év és a felett) Ballószögről ingáznak.

Megyei átlagban a lakóhelyétől eltérő településen dolgozók többsége nem rendelkezett érettségivel, a térségben viszont – Kecskemét iskolázottabb népességéből adódóan – az érettségizett foglalkoztatottakra volt jellemzőbb az ingázás. A központi településről főként a képzettebb munkakerő ingázott, arányuk az eljárókon belül meghaladta a 70%-ot. A településeggyüttes gyűrűjében élők iskolai végzettség szerinti megoszlása teljesen eltérő képet mutat. Az alacsonyabb végzettségűek aránya a vonzáskörzetbe tartozó települések mindegyikén meghaladta a legalább érettségizettekéét. A különbség Ágasegyházán, Fülöpjakabon, illetve Jakabszálláson volt a legnagyobb az alacsonyabb végzettségűek javára. Csaknem fele-fele arányban kényszerültek átjárni más településre dolgozni az érettségivel nem rendelkezők, és a legalább érettségizettek a térség két legfiatalabb településéről, Ballószögről és Helvéciairól.

A lakóhelyükön kívül munkát vállalók legtöbbször – a megyei átlagnál alacsonyabb arányban – az ipar és az építőipar területén dolgozó fizikai foglalkozásúak. Ők jelentették az ingázók valamivel több mint egyharmadát. Leginkább a mezőgazdaságban dolgozók tudtak helyben munkát vállalni, ezzel együtt körükben az ingázók aránya az előző népszámláláshoz képest növekvő. A szellemi foglalkozásúakról is elmondható ugyanez, nagyobb arányban kényszerültek ingázni, mint 10 évvel korábban. A települések között is jelentős különbségek vannak, Kecskemétről főként a vezető szellemi foglalkozásúak (Budapest közelsége), illetve a mezőgazdasági fizikai dolgozók (a megművelhető földterületek a városon kívül esnek) ingáztak, ezzel szemben a vonzáskörzetbe tartozó településekről az ipari és építőipari fizikai foglalkozásúak mellett a szellemi foglalkozásúak és a szolgáltatási szektor dolgozói.

Bár **közlekedés** szempontjából a településeggyüttes központja kedvező helyzetben van, hiszen vasúti és közúti csomópont, mégis a települések többsége és a központ között a tömegközlekedési kapcsolatot csak a helyközi autóbusz forgalom biztosítja. Vasúton – Kecskemét–Kiskunfélegyháza vonal – egyedül Kunszállás érhető el, ahol napi 8 közvetlen járatpár szállítja az utasokat. Közúton helyközi autóbusszal minden település elérhető, 30 feletti járatpárral kapcsolódik Ágasegyháza, Jakabszállás, illetve Kerekegyháza Kecskeméthez, Ballószög és Helvécia 30-cal, míg Kunszállásról és Fülöpjakabról 10–10 autóbuszjárat szállítja naponta az utasokat a központi településre.

3.5.8. ábra A központba naponta ingázók aránya a foglalkoztatottak százalékában, 2011

■ 3.5.5. GAZDASÁG, VÁLLALKOZÁSOK

Kerekegyháza, valamivel több mint 10%-a pedig a községekben került bejegyzésre. A településeggyüttes egészében 10 729 vállalkozás, a regisztrált vállalkozások 47%-a fejtett ki tényleges gazdasági tevékenységet. Ez az arány 5,1 százalékponttal meghaladta az országos, és 13 százalékponttal a megyei átlagot. A településeggyüttesben **működő vállalkozások** mintegy 90%-ának székhelye a központi településen található. Összességében Bács-Kiskun megye működő vállalkozásainak egyharmada koncentráódik a településeggyüttes területén.

2011 végén az **ezer lakosra jutó vállalkozások száma** a központi településen, Kecskeméten 85, Kerekegyháza 60, a községekben 48, a településeggyüttes egészében pedig 79 volt. Vállalkozássűrűség tekintetében a kecskeméti nagyvárosi településeggyüttes jelentősen felülmúlta mind az országos (69), mind a Bács-Kiskun megyei átlagot (61).

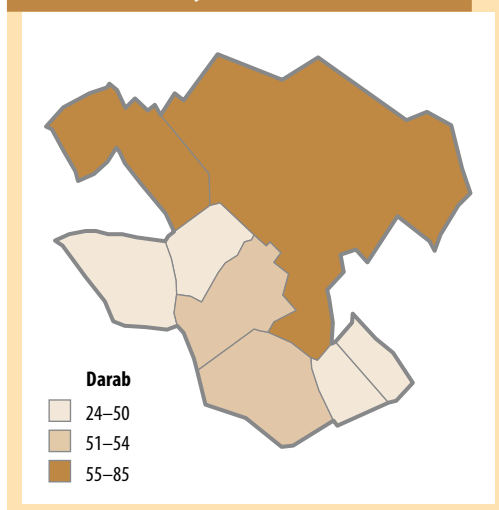
A tényleges gazdasági tevékenységet kifejtő vállalkozások közül a társas vállalkozások aránya Kecskeméten 57, a vonzáskörzetbe tartozó településeken ennél alacsonyabb, 49, a településeggyüttes egészében pedig 56% volt. Ez az arány 8 százalékponttal meghaladta a megyei átlagot, az országosnál pedig mindössze 0,5 százalékponttal volt kevesebb. A társas vállalkozásokon belül a két legnépszerűbb gazdálkodási formának számító korlátolt felelősségű társaságok 64, a betéti társaságok 32%-ot képviseltek.

A településeggyüttes működő vállalkozásainak legjelentősebb hányada – 29%-a – kereskedelem, szállítás és raktározás, vendéglátás területén tevékenykedett, 22%-a üzleti szolgáltatásokkal foglalkozott, míg 17%-a ipari, építőipari tevékenységet végzett. Az említett, országosan is a működő vállalkozások hasonló arányát tömörítő 3 gazdasági terület mindegyikében a társas vállalkozások dominálnak a kecskeméti nagyvárosi településeggyüttes esetében, ezeken kívül azonban két, a működő vállalkozások lényegesen kisebb hányadát tömörítő nemzetgazdasági ágban: az információ és kommunikációs, illetve az ingatlanügyleteknél kiemelkedő a társas vállalkozások túlsúlya (75, illetve 82%). A pénzügyi szolgáltatásnál ezzel szemben az egyéni vállalkozások többsége jelentős (68%). A főbb gazdasági ágakat tekintve a központi településen mindenhol nagyobb a társas vállalkozások aránya, mint a vonzáskörzetbe tartozó települések összességében. Ez a különbség az ipar, építőipar, a kereskedelem, szállítás és raktározás, vendéglátás, valamint az ingatlanügyletek területén jelentősebb.

2011 végén a településeggyüttes működő vállalkozásainak **létszám-kategória szerinti összetétele** a 10 főnél kisebb létszámot foglalkoztatók túlsúlyát mutatta. Mind Kecskeméten, mind a vonzáskörzetbe tartozó településeken a működő vállalkozások 95%-a legfeljebb 10 főt alkalmazott. A településeggyüttes egészében 93 olyan tényleges gazdasági tevékenységet folytató vállalkozás volt, ahol az alkalmazottak létszáma meghaladta a 49 főt, ami a működő vállalkozásoknak mindössze a 0,9%-a. Ezen belül a legalább 250 főt foglalkoztató vállalkozások száma 16 volt (közülük 8 vállalkozás esetében a foglalkoztatottak létszáma a 499 főt is meghaladta), melyek mindegyikének székhelye a központi településen, Kecskeméten található.

A kecskeméti nagyvárosi településeggyüttesben 2011 végén 22 898 vállalkozást tartottak nyilván, melyek 85%-a a központi településen, Kecskeméten, 4,9%-a a településeggyüttes másik városában,

3.5.9. ábra A működő vállalkozások ezer lakosra jutó száma, 2011

■ 3.5.6. LAKÁSOK

A fejlődés a kecskeméti nagyvárosi településegységben jóval meghaladta a megyei átlagot: 2001–2011 között 14,7%-kal nőtt a lakásállomány, ezen belül Kecskeméten 15,4, a vonzáskörzetbe tartozó településeken 10,9%-kal. A vándorlási folyamatokkal összefüggésben a községek közül Ballószög és Helvécia emelkedett ki, ahol valamivel több mint 22, illetve közel 19%-kal bővült a lakásállomány. A térség másik városában, Kerekegyháza szintén jelentősen, csaknem 11%-kal nőtt a lakások száma, míg a vonzáskörzetbe tartozó települések közül egyedül Ágasegyháza csökkent.

A megye lakásállományának közel negyede – 58,6 ezer lakás – a kecskeméti nagyvárosi településegységben koncentrálódik, ennek 85%-a – 49,7 ezer lakás – Kecskeméten. A megye 2001–2011 között **épült** lakásainak majdnem fele, 7,7 ezer lakás a településegységben található. A lakások 86%-át, mintegy 6,7 ezer lakást a megyeszékhelyen adták át. A lakásépítés intenzitása Ballószögön, Helvécia, Kecskeméten és Kerekegyháza volt a legmagasabb, 2011. évi lakásállományuk 12–22%-a az utóbbi két népszámlálás között épült. A területi egyenlőtlenséget mutatja, hogy a vonzáskörzetbe tartozó településeken tíz év alatt épített lakások 79%-át az említett 3 településen adták át.

A településegységben a 2011. évi népszámláláskor száz lakott lakásra az országos 248-cal szemben 243 lakos jutott. Kecskeméten ennél alacsonyabb a **laksűrűségi mutató** (238), míg a vonzáskörzetbe tartozó településeken az országos átlagnál is sűrűbben lakottak a lakások. Ballószög lakásai voltak a legzsúfoltabbak, ahol a száz lakott lakásra jutó lakók száma meghaladta a 300-at.

A lakásállomány **szobaszám** szerinti összetétele az elmúlt évtizedben a többszobás lakások irányába mozdult el. 2001–2011 között az egy- és kétszobás lakások együttes száma 5,2, a négy vagy annál több szobásoké 55%-kal nőtt. A változások ellenére 2011-ben egy település kivételével továbbra is a kétszobás lakások aránya volt a legnagyobb, Ballószögön azonos hányadot (30%) képviseltek a két-, illetve a háromszobás lakások.

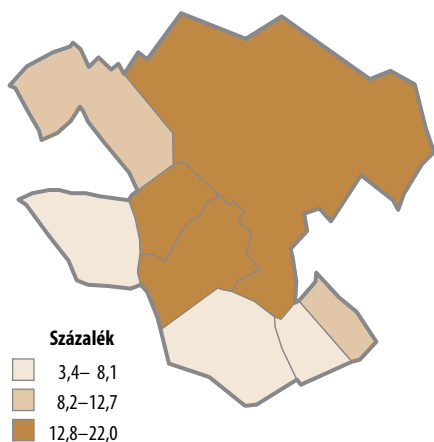
A lakott lakások **átlagos alapterülete** 2011-ben Kecskeméten volt a legkisebb (70 m²), míg Kunszálláson a legnagyobb (86 m²). A megyeszékhelyen a 40 m²-nél kisebb lakások aránya jóval

magasabb (11%) volt, mint a vonzáskörzetbe tartozó településeken (3,6%), míg a legalább 80 m²-es lakások hányada itt volt a legkisebb (31%). A vonzáskörzetbe tartozó településeken a 80 m², vagy annál nagyobb alapterületű lakások részaránya meghaladta az 58%-ot.

A 2011. évi népszámláláskor a településegységben belül a **legkomfortosabb** lakásokkal Kecskemét rendelkezett, ahol az összkomfortos és komfortos lakások együttes aránya megközelítette a 94%-ot. A vonzáskörzetbe tartozó településeken a lakások 82%-a tartozott a két legmagasabb komfortfokozatba, míg 13%-a komfort nélküli, vagy szükség- és egyéb lakás volt.

2011-ben a térség lakásainak 88%-a csatlakozott a **közüzemi vízhálózatra**, 78%-a a **csatornahálózatra**. A bekötési arányok (92, illetve 83%) Kecskeméten voltak a legmagasabbak.

3.5.10. ábra A 2001–2011 között épült lakások a 2011. évi lakásállomány százalékában

■ 3.5.7. INTÉZMÉNYRENDSZER

A települések helyi ellátó funkciói közül kiemelt jelentőségű az óvodai és az általános iskolai oktatás feltételeinek biztosítása. A kecskeméti nagyvárosi településeggyüttesbe tartozó összes településen folytatnak az oktatás területén alapszolgáltatásnak tekinthető **óvodai és általános iskolai nevelést**. Bács-Kiskunban a legkiterjedtebb intézményi háttérrel az óvodai ellátás rendelkezik. 2012-ben a megye 3–6 éves korú népessége 20 253 fő volt. A kecskeméti településeggyüttesben élt a megye óvodáskorú népességének csaknem harmada, 5917 fő.

Bács-Kiskun megyében összesen 208 feladatellátási helyen fogadták a 3–6 éves korú gyermekeket. Ebből 45 a kecskeméti településeggyüttesben található, döntő többségük, 34 óvoda a központban, míg a vonzáskörzetbe tartozó települések felében egy-egy intézmény működik. Helvecián és Jakabszálláson 2–2, Kerekegyházán 3 óvodai feladatellátási hely közül választhatják ki a szülők a gyermekük elhelyezésének leginkább megfelelő intézményt. 2012-ben 4821 fő gyermeket íratk be a településeggyüttes óvodáiba, amely 111 fővel kevesebb, mint az óvodai férőhelyek száma, így 97%-os kihasználtság mellett működtek az intézmények.

Az általános iskolás gyermekek Bács-Kiskun megyében összesen 181 feladatellátási helyen végezheték tanulmányaikat, ezek közül 29 működik Kecskeméten, a vonzáskörzetbe tartozó településeken pedig 8 általános iskola található.

A 2012-ben indult tanévben a kecskeméti településeggyüttes általános iskoláiban a gyógynevelési oktatással együtt 10 740 gyermek iratkozott be, így a megye általános iskoláskorú tanulóinak csaknem harmada a településeggyüttesben szerzi meg az alapfokú ismereteit.

A **középfokú oktatási intézmények** Kecskeméten koncentrálódnak. A fiatalok középfokú képzéséről Bács-Kiskun megyében összesen 41 gimnáziumi, 41 szakközépiskolai, valamint 42 szakiskolai és speciális szakiskolai feladatellátási helyen gondoskodnak. A kecskeméti nagyvárosi településeggyüttes a középfokú oktatás mindhárom típusában negyedével járul hozzá a megye középfokú oktatási feladatainak ellátásához. A kecskeméti középiskolákban az általános gimnáziumi képzés mellett sokféle szakmai irányultság közül választhatnak a tanulók, többek között egészségügyi, idegenforgalmi, kereskedelmi, közgazdasági, mezőgazdasági, műszaki, valamint művészeti területen szerezhetnek ismereteket.

A Kecskeméti Főiskolán a Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskolai Kar, a Kertészeti Főiskolai Kar és a Tanítóképző Főiskolai Kar számos képzési területe és típusa közül választhatnak a felsőfokú oktatás iránt érdeklődők. 2012-ben két jelentős autópári cég közreműködésével duális típusú képzést indítottak a főiskola járműmérnöki szakán, amely az elméleti tudáson kívül széles körű szakmai gyakorlat elsajátítását is biztosítja a képzésben részt vevő hallgatók számára.

Kecskeméten összességében 2012-ben a **felsőoktatásban** a hallgatók száma 4653 fő volt, 57%-uk nappali képzésben tanult. Kecskeméten a 2012/2013-as tanévben a felsőfokú alap- és mesterképzésben részt vevő nappali tagozatos hallgatók száma meghaladta a 2300 főt, míg a nem nappali képzésben több mint 1600 fő tanult.

A településeggyüttes minden településén elérhető az **egészségügyi alapellátás**, továbbá Fülöpjakab kivételével mindenhol működik védőnői szolgálat is. Bács-Kiskun megyében összesen 345 háziorvosi és házi gyermekorvosi szolgálat működik, ezek negyede a kecskeméti településeggyüttesben található. Kecskeméten 52 háziorvosi és 24 házi gyermekorvosi szolgálat volt 2012-ben. Kecskeméten kívül csupán Kerekegyházán látja el házi gyermekorvos a 18 év alatti betegeket, a településeggyüttes további 6 településén háziorvosi szolgálat áll rendelkezésre a beteg gyermekek számára.

Kecskemét kiemelt jelentőséggel bír a megye lakosságának egészségügyi ellátásában. Járóbetegszakellátás Kecskeméten kívül Jakabszálláson, Kerekegyházán, valamint Kunszálláson is működik. Bács-Kiskunban Baján, Kalocsán, Kecskeméten, Kiskunhalason és Kiskunfélegyházán található kórház.

3.6. NAGYKANIZSAI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

3.6.1. tábla A nagykanizsai nagyvárosi településeggyüttes főbb jellemzői, 2013

Mutatók	Nagykanizsa	Vonzott települések	Település-eggyüttes összesen	Település-eggyütteshez nem tartozó Zala megyei települések	Zala megye összesen	Országosan
Terület, km ^{2a)}	148	274	422	3 362	3 784	93 024
Települések száma, darab ^{b)}	1	23	24	234	258	3 154
Átlagos településnagyság, fő ^{a)}	49 070	575	2 595	938	1 092	3 142
Városi népesség aránya, % ^{a)}	100,0	–	78,8	50,2	56,5	70,3
Népesség száma, fő	49 070	13 220	62 290	219 383	281 673	9 908 798
Száz gyermekkorúra jutó időskorú, fő	137	152	140	147	145	119
Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet éves átlaga, fő ^{b)}	–3,0	–2,4	–2,8	–0,2	–0,8	–
Munkanélküliségi ráta, % ^{c)}	11,0	11,2	11,0	10,5	10,6	12,6
Foglalkoztatási arány, % ^{c)}	49,6	47,5	49,1	47,8	48,1	46,4
Száz foglalkoztatottra jutó nem foglalkoztatott, fő ^{c)}	131	144	134	141	139	152
Ingázók a foglalkoztatottak %-ában ^{c)}	15,3	71,7	27,1	42,5	39,0	34,0
Adófizetők aránya, % ^{d)}	47,4	47,6	47,5	46,0	46,4	44,3
Egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem, ezer forint ^{d)}	1 809	1 514	1 745	1 635	1 660	1 888
A 2001–2011 között épített lakások aránya a 2011. évi lakásállomány %-ában	8,7	5,8	8,2	9,5	9,2	9,7
Száz lakott lakásra jutó lakos, fő ^{c)}	234	281	243	254	251	248
Ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma, darab ^{c)}	69	51	65	68	67	69
Szolgáltatás ágban működő vállalkozások aránya, % ^{c)}	81,2	67,4	78,9	75,3	76,1	79,6

^{a)} A 2014. január 1-jei közigazgatási beosztás szerint. ^{b)} 2001–2012 között. ^{c)} 2011. évi adat. ^{d)} 2012. évi adat.

3.6.1. TERÜLET, TELEPÜLÉSSZERKEZET

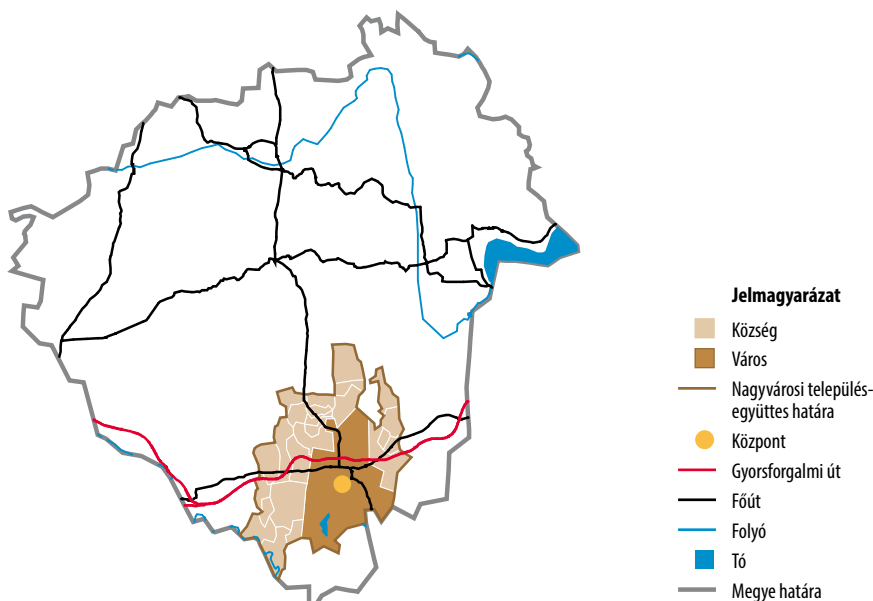
Nagykanizsa Zala megye déli részének gazdasági, közlekedési és igazgatási központja. A város az elmúlt évtizedben kedvező földrajzi fekvésének, fejlett infrastruktúrájának és az M7-es autópálya megépülésének köszönhetően a befektetők célterületévé vált. Az ipari és kereskedelmi beruházások hatására munkaerő-piaci szerepe is nőtt.

A településeggyüttes 24 helységet foglal magában. A központ az elmúlt évtizedben főképp a 7-es, a 74-es főút, és az innen leágazó mellékútvonalak melletti falvakkal fűzte szorosabbra kapcsolatait. Ezáltal a lehatárolás formáját tekintve a nyugati felén tömörszerű, keleti részén nyúlványyszerű alakzatot vett fel.

A településeggyüttes **felszíne** változatos. A nyugati és a keleti oldalán húzódó dombvidéket középen a város irányába kiszélesedő Principális völgymedence választja el egymástól. A Mura melletti települések a Mura bal parti síkság kistájhoz tartoznak, amely ezen a részen völgymedencét képez. Magas az erdősültség, az állományt túlnyomó részben értékes fafajok (tölgy, bükk, erdei fenyő) alkotják. A dombvidék fő talajtípusa a barna erdőtalaj, a lecsapolt völgyekben és a Mura mentén réti talajok alakultak ki, melyek termőképessége alacsony humusztartalmuk miatt gyenge. A föld mélye Nagykanizsa környékén szénhidrogént rejt, a Mura mentén agyagot, homokot, kavicsot bányásznak. Kiaknázatlan a 3–4 ezer méter mélyen húzódó hévíz.

A 422 km² kiterjedésű településeggyüttes Zala megye 11%-át fedi le, és településeinek 9,3%-át foglalja magában. A megye lakosságának több mint egyötöde él itt. A **településsűrűség** a Zalainál kedvezőbb, száz km²-re 6 település jut a megyei 7-tel szemben. A központot zömében apró- és törpefalvak veszik körül. A községek 52%-ának lakossága félezer alatti, további háromtizedük 500 és 999 fő közötti. Mindössze négy helység lélekszáma haladta meg az ezret. A vonzáskörzet átlagos népessége (575) 81 fővel haladta meg a zalai falvakét.

3.6.1. ábra Nagykanizsai nagyvárosi településeggyüttes

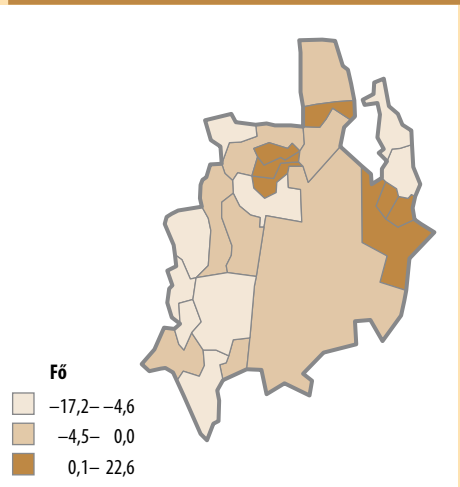
■ 3.6.2. NÉPESÉG, NÉPMOZGALOM

2013. január 1-jén 62 290 fő élt a nagyvárosi településeggyüttesben, ami a megye népességének 22%-a. 2001 és 2011 között mindössze három településen, a központ közelében, tőle keletre fekvő Kisrécsén, Nagyrécsén és Zalasárszegen nőtt a lakónépesség száma. Ugyanakkor a térségben Nagykanizsa súlya bő tíz év alatt fél százalékponttal 79%-ra emelkedett.

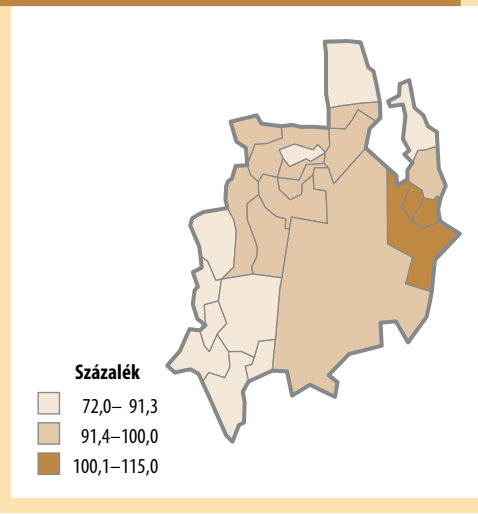
A településeggyüttes **népsűrűsége** 2013 elején 148 fő/km² volt. Nagykanizsán egy km²-en átlagosan 331 fő élt, a vonzáskörzetre jellemző érték nem érte el az 50-et sem. Közülük a települések mintegy felére a vonzáskörzet átlaga feletti – a horvát-magyar határon fekvő Murakeresztúrra a településeggyüttes átlagát is meghaladó – népsűrűség jellemző. A legritkábban lakott községek Homokkomárom és Zalaújlak – mindkettő zsáktelepülés – voltak, ahol egy km²-en átlagosan csak 12-en éltek.

2001 és 2012 között minden évben csökkent a településeggyüttes népessége, ami az országos átlagot meghaladó **természetes népességfogyásból** (4,3 ezrelék) és jelentősebb **vándorlási veszteségből** (2,9 ezrelék) adódott. A halálozások száma mindegyik településen meghaladta az élveszületéseket, s csupán hét községben mértek vándorlási többletet, mely folyamatok együttesen népességcsökkenést eredményeztek. A természetes fogyás ezer lakosra vetített értéke a két legkisebb lélekszámú településen – Füzvölgyön és Zalaújlakon – volt a legnagyobb. A centrumban az élveszületési mutató magasabb, a halálozási ráta viszont alacsonyabb a vonzáskörzetre jellemző értéknél. A bő egy évtized alatt a Nagykanizsát elhagyók jelentős része elsősorban a megyei jogú város közelében fekvő községekben talált új otthonra, illetve a központba vándorlók is ezekből a településekből költöztek ide.

3.6.3. ábra A belföldi vándorlási egyenleg ezer lakosra jutó száma, 2001–2012. évek átlaga

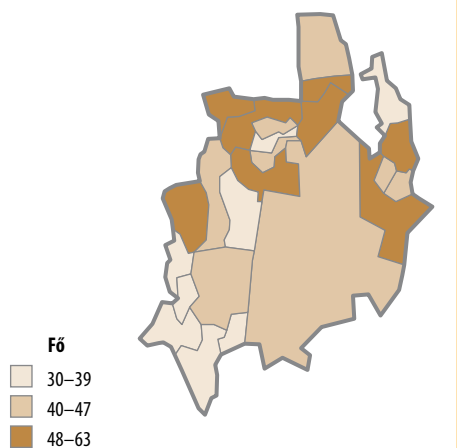

3.6.2. ábra A népesség száma 2011. január 1-jén, a 2001. január 1-jei népesség százalékában

2013. január 1-jén a településeggyüttesben élők 13%-a gyermekkorú, héttizede 15–64 éves, 18%-a időkorú volt. A központban is hasonlóan alakultak az arányok, a vonzáskörzetekben azonban a gyermekkorúak hányada alacsonyabb, a 15–64 éveseké pedig magasabb a lehatárolt terület átlagánál. A legidősebb korösszetételű község Zalaújlak volt, ahol a 65 év feletiek hányada a háromtizedet is meghaladta. Száz gyermekkorúra 140 időkorú jutott a térségben. Az öregedési index Nagykanizsán 3-mal alacsonyabb, a vonzáskörzetben 12-vel magasabb volt a településeggyüttes értékénél.

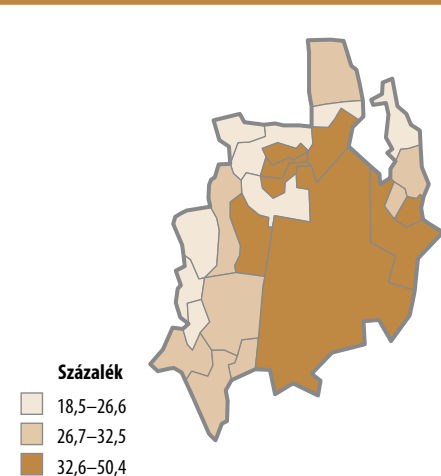
3.6.4. ábra A száz családra jutó 15 évesnél fiatalabb gyermek, 2011

a válások növekvő száma, illetve az átalakuló társadalmi normák következtében az életjárási kapcsolaton alapuló, valamint különösen az egyszülős családok aránya emelkedett. A gyermekes családok hányada is csökkent a lehatárolás területén, így száz családban átlagosan már csak 43 gyermeket neveltek.

A 2011. évi népszámlálás adatai alapján a nagykanizsai nagyvárosi településegységben a 18 éves és idősebb lakosság 46%-a legalább érettségivel, a 25 éves és idősebb népesség 15%-a felsőfokú oklevéllel rendelkezett. Ezek az értékek az országos átlagnál kedvezőtlenebbnek számítottak. Az iskolarendszer átalakulása, továbbá a társadalmi elvárások folyamatos változása miatt az **iskolázottság** színvonala emelkedik, így a fiatalabb korcsoportok magasabb végzettséggel rendelkeznek, mint az idősebbek. A térségre is jellemző, hogy a nők körében nagyobb mind az érettségizettek, mind a felsőfokú végzettségűek aránya, mint a férfiaknál. Jelentős az eltérés a településegység központja és a vonzáskörzet iskolázottsága között. Nagykanizsán a legalább érettségizettek hányada 20, a felsőfokúaké 9,4 százalékponttal magasabb, mint a vonzáskörzetben. Mindkét végzettségi szintnél Nagykanizsa és Nagyrécsce mutatói a legkedvezőbbek, e két településen a lakosság több mint negytedede legalább érettségivel, 17, illetve 16%-a felsőfokú oklevéllel rendelkezett.

3.6.5. ábra A legalább érettségizettek aránya a 18 éves és idősebb népességben belül, 2011

3.6. NAGYKANIZSAI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

■ 3.6.3. GAZDASÁGI AKTIVITÁS, JÖVEDELMI VISZONYOK

A nagyvárosi településeggyüttes munkaerő-piaci helyzete összességében jobb az országosnál, a Zala megyeinél azonban kedvezőtlenebb, melyet földrajzi elhelyezkedése, történelmi múltja is befolyásol. 2001 és 2011 között a gazdaságilag aktív népesség nagysága lényegében nem változott. Összetételük azonban kedvezőtlenül alakult, kevesebb **foglalkoztatott** és több **munkanélküli** élt itt az utolsó népszámlálás idején, mint egy évtizeddel korábban. 2011-ben a lehatárolásban élők közül 26,8 ezer fő foglalkoztatott, 3,3 ezer fő pedig munkanélküli volt. A 15 évesek és idősebbek foglalkoztatottsági rátája 49%. A települések között nagy a szóródás, melyet a korszerkezet jelentősen befolyásol. A mutató értéke mindössze öt – Nagykanizsával szomszédos – községben haladta meg az 50%-ot, hat helyütt azonban még a 40%-ot sem érte el. Utóbbi települések jellemzően átlagosnál idősebb korszerkezetű, törpefalvak. Korcsoportok szerint a foglalkoztatottsági ráta egyedül a 15–29 évesek esetében nagyobb a vonzáskörzetben, mint a központban. Az átlagosnál idősebb népesség mellett a foglalkoztatók hiánya következtében a településeggyüttesben kedvezőtlenebbek az elhelyezkedési esélyek. A munkanélküliségi ráta (11%) alacsonyabb ugyan az országosnál, a szintén viszonylag magasnak számító megyeinél azonban nagyobb.

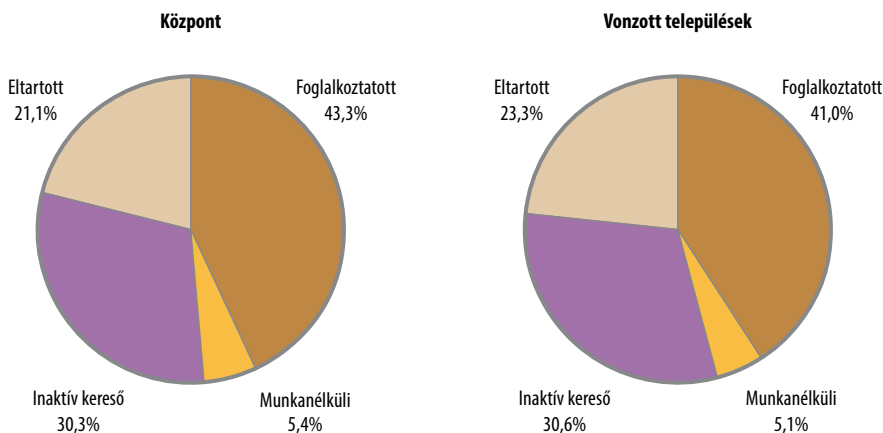
A foglalkoztatottak számának **gazdasági ág szerinti összetétele** az iparban dolgozók átlagosnál magasabb, a szolgáltatásokban munkát vállalók kisebb hányadát mutatja. Az ipar súlya átlagosan közel egyharmados volt, s mindössze két helyen (Csapi és Homokkomárom) volt kisebb egyötödnél. A szolgáltatások szerepe (58%) közel akkora, mint Zala megyében, az országostól viszont jelentősen elmaradt. A szektorban foglalkoztatottak hányada csupán Nagykanizsán, Csapiban, Homokkomáromban és Murakeresztúron haladta meg a 60%-ot.

A munkavállalók iskolai végzettsége a központban és a vonzáskörzetben jelentősen különbözik: a Nagykanizsán élők 60%-a, míg a lehatárolás többi településén lakók összességében 41%-a volt legalább érettségizett. Utóbbiak hányada a korszerkezettel is összefüggésben jelentősen szóródott, csupán a központtal szomszédos Homokkomáromban és Nagyrécsén volt magasabb 50%-nál.

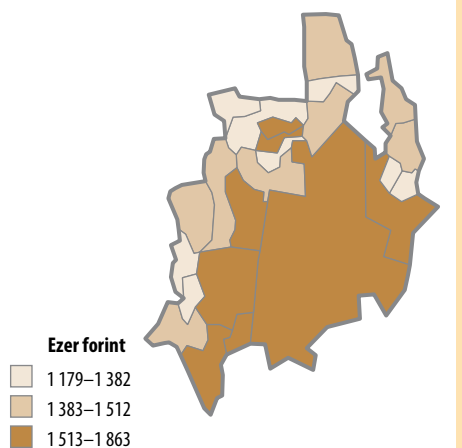
A térségben betöltött centrum szereppel, a szolgáltatási szektor nagyobb arányával, a munkavállalók magasabb képzettségével összefüggésben a Nagykanizsán élő foglalkoztatottak a vonzáskörzethez viszonyítva jóval nagyobb arányban (42%) töltöttek be vezető, értelmiségi, illetve egyéb szellemi munkakört, el-

A nagyvárosi településeggyüttes munkaerő-piaci helyzete összességében jobb az országosnál, a Zala megyeinél azonban kedvezőtlenebb, melyet földrajzi elhelyezkedése, történelmi múltja is befolyásol.

3.6.6. ábra A népesség gazdasági aktivitás szerinti összetétele, 2011

3.6.7. ábra Az egy adófizetőre jutó személyi-jövedelemadó-alapot képező jövedelem, 2012

lenben iparit és építőiparit (30%) átlagosnál kisebb hányaduk. Ugyanezek az arányok a többi település esetében 27, illetve 42%-ot tettek ki. A magasabb képzettséget igénylő foglalkozást betöltők hányada elsősorban a népesebb, fiatalabb korszerkezettű községekben a legnagyobb.

A központ és a vonzáskörzet között a lakosság **jövedelmi helyzetét** illetően is nagyok a különbségek, melyet a korösszetétel, valamint a munkaerő-piaci különbségek is befolyásolnak. 2012-ben a nagykanizsai nagyvárosi településeggyüttesben élők 47%-a fizetett jövedelemadót, az egy adófizetőre jutó személyijövedelemadó-alapot képező jövedelem nagysága pedig 1745 ezer forintot tett ki. Ezek az értékek meghaladták ugyan a megyei szintet, az országostól azonban elmaradtak. Az adófizetők aránya tekintetében nem, az egy adófizetőre vetített szja-alap nagyságát illetően a vonzáskörzet és a központ között számottevő (közel 300 ezer forint)

os) a különbség. A lehatároláson belül a mutató nagysága az országos átlagot sehol sem érte el, a megyeit is Nagykanizsán kívül csupán Nagyrécsén és Magyarszentmiklóson haladta meg.

■ 3.6.4. INGÁZÁS, KÖZLEKEDÉS

A 2011. évi népszámlálás adatai szerint a nagykanizsai településeggyüttes foglalkoztatottai közül 19 ezren dolgoztak lakóhelyükön, 7,3 ezer fő naponta ingázott. Az eltérő munkaerő-piaci adottságok következtében az ingázás mértéke lényegesen eltér a központban és a vonzáskörzetben. Nagykanizsán a munkavállalók több mint nyolctizede helyezkedett el a városban, közel 3300 fő más településen dolgozott. A központból **ingázók** között a külföldre eljárók aránya (4,8%) nem volt számottevő, bár meghaladta az országos átlagot. Számuk azonban így is nagyságrenddel megugrott a korábbi censozhoz képest. Az ingázók legnagyobb hányada, 57%-a a megyén belül, kevesebb mint negytedük más megyében dolgozott. A város 24,6 ezer munkahelye közül csak 2900-at töltöttek be a településeggyüttes községeiből érkezők. A fennmaradó több mint négyezret a megye más helységeiben, illetve más megyében élők foglaltak el.

A vonzáskörzetben lakó mintegy 5600 foglalkoztatott 72%-a lakóhelyén kívül kapott munkát, akiknek több mint kilenczetedét megyén belül foglalkoztatták. Bocska kivételével nagyobb vagy döntő részük Nagykanizsán helyezkedett el, csupán ötödük járt el dolgozni a megyén belül más településre, illetve 6,9%-uk más megyébe. A távolabb húzóódó szlovén, illetve osztrák határ miatt nem adódhatott nagyobb lehetőség a külföldi munkavállaláshoz: a határt naponta, munkavégzés okán a vonzáskörzet ingázóinak mindössze 0,8%-a lépte át. Legnagyobb arányban (2,1%) Magyarszentmiklósról, Gelseszigetről, illetve Homokkomáromból jártak el.

Miközben a kapcsolódó településeken a naponta eljárók aránya 49% és 87% között szóródott, a bejárók és eljárók számának egyenlege csupán Nagykanizsán, Csapiban, illetve Füzvölgyön volt pozitív. A helyben foglalkoztatottak száma – 80%-ot is jóval meghaladó ingázási arány mellett – esetenként az ott élőkénél kevesebb mint ötödét tette ki, mint Fityeház és Gelsesziget esetében, illetve alig több mint tizedét érte el, mint Rigyc és Hosszúvölgy községekben. Magyarszerdahely és Csapi volt a legkedvezőbb

3.6. NAGYKANIZSAI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

helyzetben: ott a helyben lakó és helyben dolgozók összes foglalkoztatotthoz viszonyított aránya 50, illetve 44% volt, ami a vonzáskörzet átlagának több mint másfél-kétszerese.

A Nagykanizsáról ingázó munkaerő 65%-a rendelkezett legalább érettségivel, a vonzáskörzetből eljáróknak csupán 42%-a. A városban lakó hasonló **végzettségű foglalkoztatottak** 17%-a, a vonzáskörzetben élők háromnegyede utazott naponta más településre dolgozni, az ennél kevésbé iskolázottak 14, illetve 73%-a. Összességében a településegységben élő, érettségivel nem rendelkező munkavállalók háromtizede, az ennél magasabb végzettségűek negyede ingázott.

A legtöbb ingázó az ipari, építőipari foglalkozású volt, a központban csak tízből hárman, a többi településen pedig majdnem minden második. A városból ingázók körében viszont gyakoribb volt a szolgáltatási jellegű munkakör és jóval nagyobb hányaduk töltött be egyéb szellemi vagy vezető értelmiségi állást.

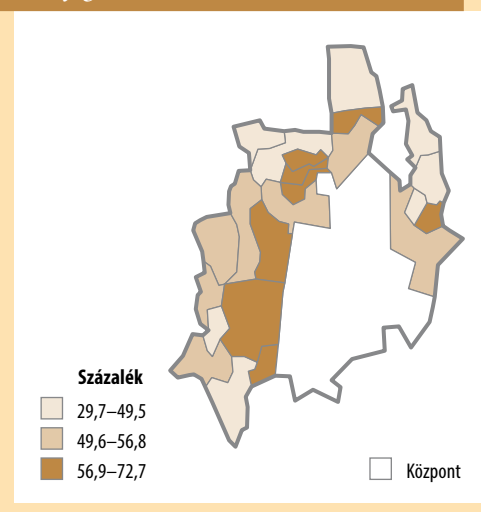
A nagyvárosi településegységben ingázó munkavállalók országosnál alacsonyabb hányada, 57%-a tartozott a 30–49 éves korosztályhoz, a 30 év alattiak is kisebb, az 50 éves és idősebbek viszont nagyobb részt képviseltek. A 30 évesnél fiatalabb foglalkoztatottak háromtizede, az 50 éves és idősebbek 22%-a ingázott. Az eltérő munkaerő-piaci környezetből adódóan a központban lakó 50 év alattiak kevesebb mint egyötödének kellett naponta más településre munkába utaznia, addig a városhoz kapcsolódó településekről még az ennél idősebb foglalkoztatottaknak is kétharmada ingázott.

Nagykanizsa jelentős vasúti csomópont. Bár rajta kívül mindössze hat vonzott településen van vasúti megállóhely, itt találkozik az országos hálózat több fontos eleme. A villamosított Budapest–Székesfehérvár–Nagykanizsa vasútvonal Szlovénia és Horvátország (Adria) felé nemzetközi összeköttetést biztosít. Adott a vasúti kapcsolat Péccsel is és a Nagykanizsa–Szombathely vonalon nemcsak a vasi megyeszékhely érhető el, hanem a város érintésével még Pécs és Sopron között is lehet utazni átszállás nélkül. Budapestet a gyorsvonatok mellett egy, Szlovénia felől érkező nemzetközi járatral lehet közvetlenül elérni.

A térség sűrű külterületi és a belterületi úthálózata elfogadható, minden település jól megközelíthető. A területen halad keresztül a 7-es főút és az V. számú helsinki folyosó részét képező M7-es autópálya, lehetővé téve a főváros, a Balaton környéki üdülőhelyek, valamint a horvát és szlovén határ gyors elérését. A 74-es számú út Zalaegerszeg felé, a 61-es számú pedig Kaposvár irányába vezeti el a forgalmat. Jelenleg még csak kezdeti tervezési szakaszban van a településegység elérésére szempontjából stratégiai jelentőségű, a várost igazi csomóponttá tevő M9-es autópálya.

A helyi **közlekedést**, illetve a távolsági buszközlekedést a Zala Volán szervezi, amely teljes egészében megoldott a kistérségben. Mind a menetidő, mind a járat és megállóhely sűrűsége megfelelő. Nagykanizsáról több mint 60 településre indul buszjárat, köztük jó néhány távolabbi városba és a településegység valamennyi községébe. A város helyi közlekedésében használt hálózati út hossza 64 km. A társaság 20 vonalon a céljáratokkal együtt 30 viszonylatot szervezett meg, az autóbusszon szállított utasok száma évente meghaladja a 8 millió főt.

3.6.8. ábra A központba naponta ingázók aránya a foglalkoztatottak százalékában, 2011

■ 3.6.5. GAZDASÁG, VÁLLALKOZÁSOK

2011-ben a nagyvárosi településegységben 4,1 ezer **vállalkozás működött**, Zala megye átlományának 21%-a. Tízből nyolc szervezet a központban, Nagykanizsán tevékenykedett. A vizsgált településeken ezer lakosra átlagosan 65 vállalkozás jutott, mely a megyeitől kettővel, az országostól pedig négyvel elmaradt. Nagykanizsán magasabb az arányszám, 69 szervezetet számláltak ezer lakosonként. A népességre vetített mutató értéke a vonzáskörzetben jóval alacsonyabb (51), a települések közül Füzvölgy, Zalasárszeg és Nagyrécsce arányszámai kiemelkedőek, de Kistrécsce és Sormás mutatója is átlag feletti. A felsorolt, jellemzően kis lakosságú települések közül egyedül Nagyrécsce népessége ezer fő feletti. A község kedvező földrajzi fekvéséből, jó közlekedési lehetőségeiből profitálhat, hiszen az M7-es autópálya és a 7-es számú főút mellett fekszik.

A településegység vállalkozásai 43–57%-os arányban társas, valamint egyéni formában működtek. Előbbiek közül a korlátolt felelősségű társaságok 62, a betéti társaságok 32%-kal részesedtek. Összesen 24 részvénytársaság végzett tevékenységet a térségben, többségük (20) a központban.

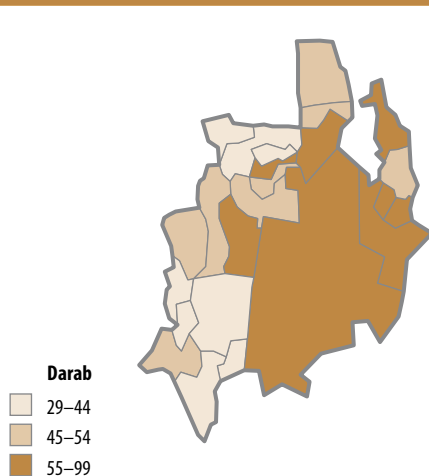
A vállalkozások 21–79%-os arányban folytattak termelő, valamint szolgáltató tevékenységet. Előbbi ágak közül az ipar, építőipar a legjelentősebb (együttesen 18%), melyek a vonzáskörzetben még hangsúlyosabbak (22%). Ezekben a településeken a mezőgazdaság szerepe is az átlagnál jóval nagyobb (10%). Ezzel szemben Nagykanizsán a szolgáltatások dominálnak (81%), mely alapvetően a város ellátó funkciójából ered. Emellett infrastrukturális adottságai révén a nagybefektetők célpontja, így ugyan kisebb arányban, de nagyobb méretű, tőkeerős ipari vállalkozások működnek területén. A térség vállalkozásainak 19%-a a kereskedelem, 14%-a a tudományos és műszaki tevékenység területén végzett tevékenységet. A szervezetek **ágazati struktúrájában** a vonzáskörzetben a termelő ágak mellett a szállítás és raktározás, valamint a vendéglátás, Nagykanizsán pedig az ellátó funkció, s a tevékenységek szerteágazósága miatt a különféle szolgáltatások töltenek be az átlagnál nagyobb szerepet.

A településegységben működő vállalkozások zöme, 96%-a tíz fő alatti mikrovállalkozás. A 10–49 főt foglalkoztató kisvállalkozások a vonzáskörzetben, az ennél nagyobb létszámú, közép- és nagyvállalatok Nagykanizsán gyakoribbak az átlagnál, hiszen a tőke- és munkaerőigényes tevékenységet folytató cégek az infrastrukturálisan fejlettebb, nagyobb munkaerőkínálattal rendelkező városba települtek. A központban 25, a többi településen mindössze 4 legalább 50 főt foglalkoztató szervezet működött. Közülük 7, illetve 2 (Semjénháza) rendelkezett legalább 250 munkavállalóval.

A térség **legnagyobb foglalkoztatói** a ROTARY Fúrás Zrt., a DKG-EAST Olaj- és Gázipari Berendezéseket Gyártó Zrt., valamint a Zalaerdő Zrt. egyaránt 500–999 fős létszámmal végzik tevékenységüket.

A 7-es számú főút és az M7-es autópálya mellett elterülő Ipari Parkot 2000-ben hozta létre a város önkormányzata. 134 hektáros összterületből 99 hektár betelepített, ahol inkubátorház is létesült. Az ipari parkban olyan jelentős vállalkozások működnek, mint a General Electric, a Scania, a Ruget, valamint a DAB Pumps.

3.6.9. ábra A működő vállalkozások ezer lakosra jutó száma, 2011

■ 3.6.6. LAKÁSOK

A 2011. évi népszámláláskor a nagyvárosi településeggyüttesben 27 556 lakást számláltak, ez – a népességhez hasonlóan – a megyei állomány 22%-a. A nem lakott lakások aránya (8,2%) a megyeinél, illetve az országosnál is kedvezőbb. E tekintetben a központ és a vonzáskörzet között nincs számottevő különbség. Néhány kistelepülés kiugróan magas mutatóját a turizmus (a gyógyfürdővel rendelkező Zalakaros és a Balaton közelsége), valamint az öregedő korszerkezet befolyásolta.

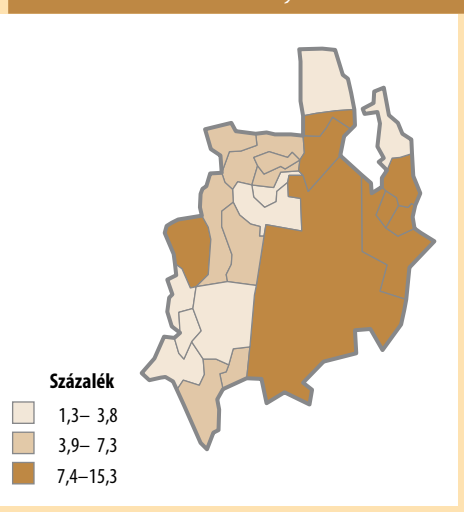
Száz lakásban átlagosan 243 személy élt, ami nyolccal maradt el a megyei átlagtól. A mutató értéke Nagykanizsán 234, a vonzáskörzetben 281 volt. Utóbbi körben a **laksűrűség** 194 (Zalaújlak), illetve 305 (Rigyác) között szóródott. A kiugró értékek a népességnagysággal, lakosság korösszetételével, továbbá a háztartásszerkezettel magyarázhatók.

A **lakásállomány** a két utolsó census között az országoshoz hasonlóan 8,0%-kal bővült. A növekedés Nagykanizsára koncentrálódott, itt ugyanis 9,2, míg a vonzáskörzetben mindössze 3,1%-os gyarapodás mérhető. Az ezredfordulót követően az építkezők körében a központtal szomszédos hat község – Fűzvölgy, Gelsesziget, Homokkomárom, Nagyrécsé, Újudvar és Zalasárszeg – volt a legnépesebb. E településeken a lakásállomány 10%-nál nagyobb mértékben bővült, azonban egy kivétellel sehol sem haladta meg a 15%-ot. Az előregedő, aprófalvas környezetben a megszűnések következtében a települések egyharmadában csökkent a lakásállomány. Az ezredfordulót követően kibontakozó lakáspiaci fellendülés, majd visszaesés enyhébb mértékben, de a térségben is nyomon követhető. Elsősorban az évtized első felében épültek nagyobb számban új lakások, ezt követően a lakáspiac telítődése, a hitelezési szabályok módosulása, a kialakuló gazdasági válság hatására visszaesés következett be. A megyében 2001 és 2011 között épített lakások 19%-a, mintegy 2,3 ezer a lehatároláson belül épült fel. Nagykanizsa súlyát mutatja, hogy itt adták át a térségben elkészült lakások 87%-át.

A lakások szobaszám szerinti összetétele alapvetően a központ és a vonzáskörzet között különbözik. Nagykanizsán a lakások legtöbbször két-, illetve háromszobás. A többi településen a falusias építési környezet következtében héttizedes arányban a három- és többszobás családi házak dominálnak.

A többszintes, emeletes lakóházak aránya Nagykanizsán 14%-os, a többi településen a társasházak hányada a főként családi házas jellegű építkezésből adódóan elenyésző.

3.6.10. ábra A 2001–2011 között épült lakások a 2011. évi lakásállomány százalékában

Az aprófalvas településszerkezet, és a nagy arányban előforduló régebbi építésű házak jelentősen befolyásolják a lakásállomány **komfortfokozat** szerinti összetételét. A nagykanizsai nagyvárosi településeggyüttes lakásállományának 47%-a – a megyei átlagtól 3,5, az országostól 13 százalékponttal elmaradva – összkomfortos, 48%-a komfortos, 3,5%-a komfort nélküli, illetve szükségglakás. A vonzáskörzethez tartozó települések közül komfortosság tekintetében hátrányosabb helyzetben a kisebb lélekszámú falvak vannak, melyekben az összkomfortos lakások jóval alacsonyabb, ugyanakkor a komfort nélküli és szükségglakások jelentősen magasabb hányadot képviselnek a térség és a központ átlagánál. A vezetékes vízhálózat teljesen kiépített, viszont a közcsatorna-hálózat a településeggyüttes mindössze 42%-ában biztosított.

■ 3.6.7. INTÉZMÉNYRENDSZER

A nagyvárosi településeggyüttesben a helyi ellátási formák esetében többnyire megoldott az **intézményi** háttér. A közszolgáltatások többségét a központ biztosítja a lakosság számára. Okmányiroda és kormányablak egyaránt Nagykanizsán áll az állampolgárok rendelkezésére. A térségben Eszteregnyén, Gelsén, Murakeresztúron, Semjénházán és Szeptetneken működök közös önkormányzati hivatal, de a többi település is társult formában végzi az önkormányzati és államigazgatási teendőket. Egyedül Nagykanizsán van önálló önkormányzat.

Minden második településen található posta, vagy fiókposta, de a szolgáltatás a mozgó rendszer kialakításával teljes körűen megoldott. Bankfiók Gelsén, Molnáriban, Murakeresztúron és Szeptetneken áll a lakosság rendelkezésére. Ezen túl már a postákon is van lehetőség banki tranzakciók lebonyolítására. Nagykanizsán azonban a többi nagyvároshoz hasonlóan több érdekeltség is jelen van.

A helyi rendőrőrs, illetve a körzeti megbízotti szolgálat jelentősen javítja a lakosság biztonságérzetét. Ez a központon kívül öt településen volt közvetlenül megoldott. Kialakításukban a határ mentiség (Murakeresztúr), illetve az autópálya közelsége is szerepet játszott.

A településeggyüttesben az **egészségügyi** alapellátást 40 háziiorvosi szolgálat biztosította, melynek 85%-a Nagykanizsán található. A vonzáskörzetben Eszteregnyén, Gelsén, Molnáriban, Murakeresztúron, Nagyrécsén és Szeptetneken van helyben rendelés, valamennyiben vegyes körzetben a felnőtt és gyermek lakosságot is ellátva. Önálló gyermekorvosi szolgálat egyedül Nagykanizsán működik. A központon kívül további öt településen van gyógyszerész, illetve fiókgyógyszerész (Újudvar kivételével mindegyikben helyi háziiorvosi szolgálat is működik).

A lakosság komplex járó-, valamint fekvőbeteg ellátása Nagykanizsán történik. A Kanizsai Dorotyia Kórház megújult formában számos szakterületen látja el a lakosságot a rendelőintézeti, valamint a fekvőbeteg-ellátás keretében. A vonzáskörzetben a központon kívül járóbeteg-szakellátás Gelsén, Murakeresztúron és Nagyrécsén elérhető.

A rászoruló életminőségének fenntartásához, egészségügyi és mentális problémáinak megoldásához a **szociális alapellátó rendszer** nyújt segítséget. A vonzáskörzethez tartozó települések 65%-ában igényeltek házi segítségnyújtást, mely az önálló életvitelben segíti a rászorulókat. A jelzőrendszeres házi segítségnyújtásba bevont községek aránya is hasonló, s a kétféle ellátási forma közel azonos helyeken működik. Időskorúak otthona, ahol más településekről is fogadnak rászorulókat Nagykanizsán és Szeptetneken található. Időskorúak gondozóháza csak a központban áll rendelkezésre, ahol legfeljebb egy évre biztosítanak teljes ellátást. Népkonyha és hajléktalanokat ellátó intézmény egyaránt Nagykanizsán található.

A bölcsődei ellátás Nagykanizsára korlátozódik, ahol négy feladatellátási helyen fogadják a gyermekeket. A városban lakókon kívül a munkahelyekre bejárók is igénybe veszik az ellátást. Folyamatosan bővül a családi napközi hálózat: Nagykanizsán öt, a vonzáskörzethez tartozó települések közül pedig Szeptetneken egy intézmény fogadta az igénybe vevőket. Óvodai ellátás 27 feladatellátási helyen van, több mint hattizedük a központban funkcionált. A községek több mint negytedében helyben megoldott az ellátás, ahol a környező települések gyermekeit is fogadták.

A településeggyüttesben 17 feladatellátási helyen folyt általános **iskolai oktatás**, ebből 12 Nagykanizsán működött. Csapiban, Gelsén, Murakeresztúron, Nagyrécsén és Szeptetneken helyben megoldott az általános iskolás korosztály oktatása, ugyanakkor 18 településről más helyre, főként Nagykanizsára kellett eljárni általános iskolába. Középiszkolai és szakiskolai oktatás Nagykanizsán 16 feladatellátási helyen folyt, a vonzáskörzethez tartozó települések közül pedig Csapiban volt szakoktatás.

Könyvtárral valamennyi település ellátott, csakúgy, mint közművelődési intézménnyel. Ez utóbbi Nagykanizsán 13 helyen, Murakeresztúron három, míg Nagyrécsén és Szeptetneken két-két helyen várja az érdeklődőket. Két muzeális intézmény szintén a központban található.

3.7. NYÍREGYHÁZI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

3.7.1. tábla A nyíregyházi nagyvárosi településeggyüttes főbb jellemzői, 2013

Mutatók	Nyíregyháza	Vonzott települések	Településeggyüttes összesen	Településeggyütteshez nem tartozó Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei települések	Szabolcs-Szatmár-Bereg megye összesen	Országosan
Terület, km ^{2a)}	275	280	554	5 382	5 936	93 024
Települések száma, darab ^{a)}	1	9	10	219	229	3 154
Átlagos településnagyság, fő ^{a)}	118 185	3 359	14 842	1 896	2 461	3 142
Városi népesség aránya, % ^{a)}	100,0	38,1	87,4	42,7	54,4	70,3
Népesség száma, fő	118 185	30 231	148 416	415 237	563 653	9 908 798
Száz gyermekkorúra jutó időskorú, fő	96	88	94	80	83	119
Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet éves átlaga, fő ^{b)}	-0,2	-0,5	-0,3	-7,3	-5,5	-
Munkanélküliségi ráta, % ^{c)}	13,5	19,5	14,7	19,2	17,8	12,6
Foglalkoztatási arány, % ^{c)}	47,7	42,6	46,7	38,6	40,8	46,4
Száz foglalkoztatottra jutó nem foglalkoztatott, fő ^{c)}	147	181	153	217	197	152
Ingázók a foglalkoztatottak %-ában ^{c)}	11,1	61,7	20,3	39,7	33,6	34,0
Adófizetők aránya, % ^{d)}	46,8	44,0	46,2	39,4	41,2	44,3
Egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem, ezer forint ^{d)}	1 810	1 363	1 722	1 339	1 451	1 888
A 2001–2011 között épített lakások aránya a 2011. évi lakásállomány %-ában	16,3	9,7	15,1	6,5	9,0	9,7
Száz lakott lakásra jutó lakos, fő ^{c)}	246	291	254	282	274	248
Ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma, darab ^{c)}	95	43	84	37	50	69
Szolgáltatás ágban működő vállalkozások aránya, % ^{c)}	82,5	73,4	81,6	73,1	76,9	79,6

^{a)} A 2014. január 1-jei közigazgatási beosztás szerint. ^{b)} 2001–2012 között. ^{c)} 2011. évi adat. ^{d)} 2012. évi adat.

3.7.1. TERÜLET, TELEPÜLÉSSZERKEZET

A nyíregyházi nagyvárosi településeggyüttes Szabolcs-Szatmár-Bereg megye nyugati peremvidékén helyezkedik el. Központja Nyíregyháza, az ország hetedik legnagyobb városa, több mint

118 ezer lakossal. Nyíregyháza, mint központ mellett a térségbe 9, Nyíregyházától északi, illetve keleti irányban elterülő település tartozik. A központ nyugati térsége kiterjedt tanyabokros külterület, déli irányba pedig iparosodott terület, ahol a szomszédos települések más központhoz kapcsolódnak.

Nyíregyháza a 18. században mezővárosi kiváltságot kapott, majd megyeszékhely lett. 1990 óta megyei jogú város. A környező településekre gyakorolt vonzó hatása számos területen érvényesül, és tágabb környezetének is gazdasági, kulturális, oktatási központja, turisztikai célpont. Közlekedéscsoporthoz tartozó adottságai kedvezőek. A 4-es, a 41-es, a 36-os és a 38-as főutak keresztezésénél fekszik. Területét átszeli az M3-as autópálya, illetve a Budapest–Debrecen–Nyíregyháza–Miskolc vasútvonal, ezáltal könnyen megközelíthető. 80 km-es körzetében három ország (Szlovákia, Ukrajna és Románia) határátkelői érhetőek el.

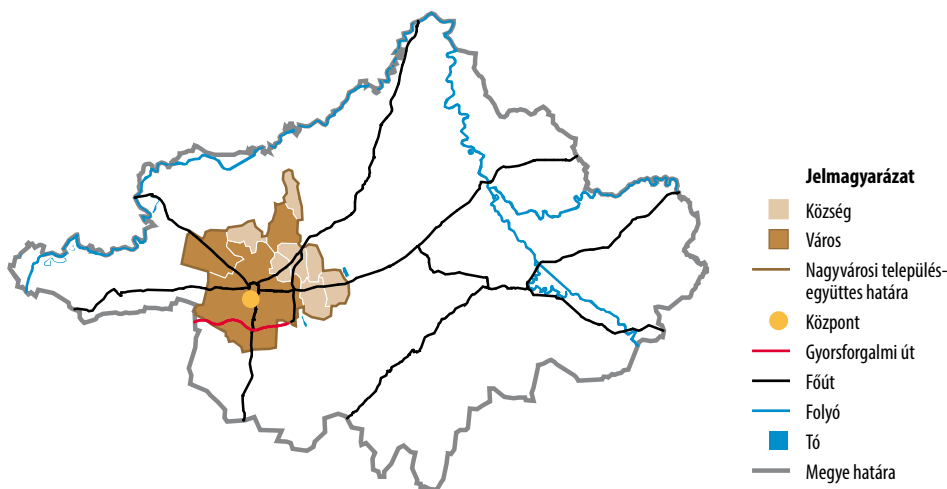
A Nyíregyháza vonzáskörzetébe tartozó települések köre a 2011. évi népszámlálás adatainak felhasználásával elvégzett felülvizsgálat során módosult. A települések száma a korábbihoz képest 4-ről 9-re emelkedett. A térséget alkotó településeggyüttesnek továbbra is részei a 2003. évi lehatárolásban szereplő települések (Kótaj, Nyírpazony, Nyírtelek, Nyírtura), amely kiegészült Apagy, Kemece, Napkor, Sényő és Vasmegyér településekkel.

A településeggyüttes Szabolcs-Szatmár-Bereg megye területének 9,3%-án, 554 km²-en terül el. A központ 275 km²-es területével a településeggyüttes csaknem felét elfoglalja. A vonzáskörzethez tartozó települések területe 15–68 km² közötti. A két szélsőértéket Nyírpazony és Nyírtelek képviseli.

A Nyíregyháza vonzáskörzetébe tartozó települések közül Kemece és Nyírtelek városi rangú. A 2013. január 1-jétől érvényes besorolás szerint Kemece járási székhely. Vasmegyér a Kemecei járáshoz tartozik, a többi település a Nyíregyházi járás része.

A településeggyüttes a Nyírségben található. A Nyírség környezetétől szigetszerűen elkülönülő, fűtőhomokos terület. Éghajlata kontinentális, és hűvösebb, mint az Alföld többi része, viszont az éves napfénytartam a térségben nagyobb.

3.7.1. ábra Nyíregyházi nagyvárosi településeggyüttes

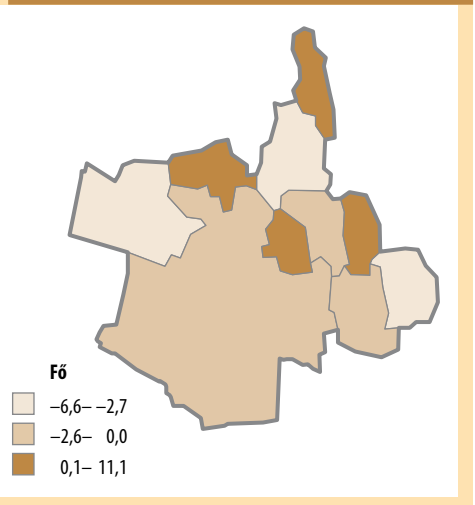
■ 3.7.2. NÉPESÉG, NÉPMOZGALOM

A nyíregyházi településeggyüttés lakónépessége 2013. január 1-jén meghaladta a 148 ezer főt. Az övezetben koncentráldott a megye népességének 26%-a. A térségben élők száma 2001–2011 között stagnált, miközben a megye népessége fogyott. Így a településcsoport megyei népességen belüli aránya kissé nőtt.

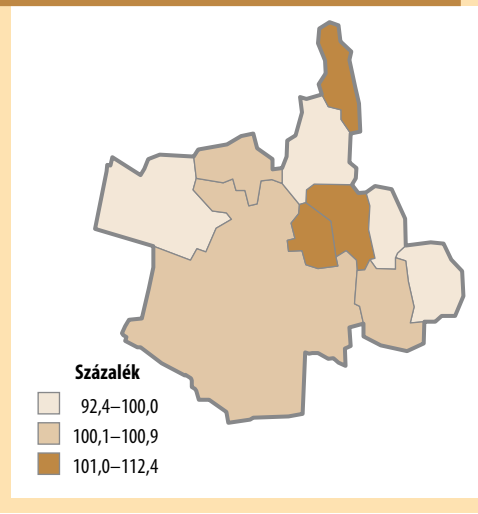
A körzet népességének 80%-a Nyíregyházán él. A központ lakóinak száma 2001–2011 között nem változott, a vonzáskörzet városaiban (Kemecsen és Nyírteleken) azonban kevesebb lett. A községek közül Nyírpazony népessége növekedett számottevően (12%-kal), ellensúlyozva a térség más településeinek népességcsökkenését. Nyíregyházán, a megye harmadik legsűrűbben lakott városaként egy km²-re átlagosan 430 lakos jutott. A vonzáskörzetbe tartozó községek és városok népsűrűsége is magasabb volt a megfelelő megyei átlagoknál, azok mintegy kétszerese. Nyírpazonyban, a településcsoport legsűrűbben lakott községében egy km²-en átlagosan többen éltek, mint a megye városainak kilencztedében, és a leggyéribben lakott Apagy népsűrűsége is meghaladta a megye községi átlagát.

A népességszámot alakító tényezők hatása a népmozgalmi statisztikai adatok segítségével vizsgálható. A településcsoport népességét 2001 és 2012 között a halálozások és elveszületések egyenlegeként kialakuló természetes fogyás és a belföldi vándorlási veszteség egyaránt csökkentette valamelyest, melyet a nemzetközi vándorlási többlet kompenzált.

3.7.3. ábra A belföldi vándorlási egyenleg ezer lakosra jutó száma, 2001–2012. évek átlaga

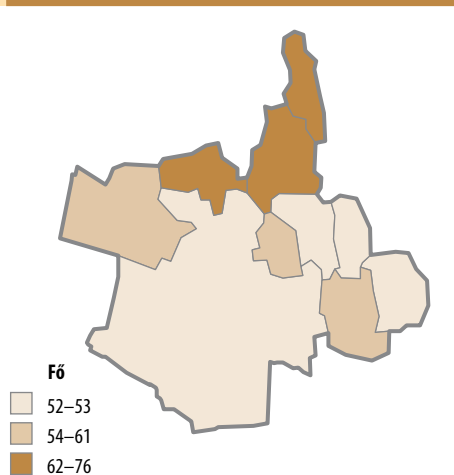
3.7.2. ábra A népesség száma 2011. január 1-jén, a 2001. január 1-jei népesség százalékában

2001 és 2012 között a természetes fogyás mind a központ, mind a vonzáskörzet népességét mérsékelte, az övezetét évente átlagosan 131 fővel. Az ezer lakosra vetített népességfogyás Apagyon (-4,4) és Sényőn (-5,3) kiugróan magas volt, 2,9- és 3,5-szerese a megyeinek. Ezzel egyidejűleg az övezet népességét a belföldi vándorlási veszteség évente átlagosan 40 fővel mérsékelte. A fajlagos vándorlási veszteség Kemecsen volt a legmagasabb.

Az övezet népességfogyását a megye határ menti földrajzi helyzetéből adódóan a nemzetközi vándorlási nyereség ellensúlyozta. 2001–2012 között külföldről a megyébe érkezők 30%-a a településeggyüttést, 26%-a Nyíregyházát választotta lakóhelyül.

3.7.4. ábra A száz családra jutó 15 évesnél fiatalabb gyermek, 2011

A településeggyüttesben 2001 és 2013. január 1. között a gyermekkorúak száma 16%-kal csökkent, az időskorúaké 20%-kal növekedett. 2013. év elején a gyermekkorúak (0–14 évesek) népességben belüli aránya a megyeinél kisebb, a 65 éves és idősebbeké pedig annál nagyobb volt. Az öregedési index alapján a térség **korösszetétele** Nyíregyházán és vonzáskörzetében is kedvezőtlenebb a megyeinél, az országosnál azonban fiatalosabb. A vonzáskörzetben Apagyon és Napporon az öregedési index meghaladta a 100-at. A településcsoportban az aktív korúakra háruló társadalmi értelemben vett eltartási teher kedvezőbb volt, mint a megye egészében; száz aktív korúra 41 gyermekkorú és időskorú jutott (a megyében 44, országosan 46).

A 2011. évi népszámlálás adatai szerint a településeggyüttesben 59 ezer **háztartás** volt. A háztartások száma 2001 óta mind a központban,

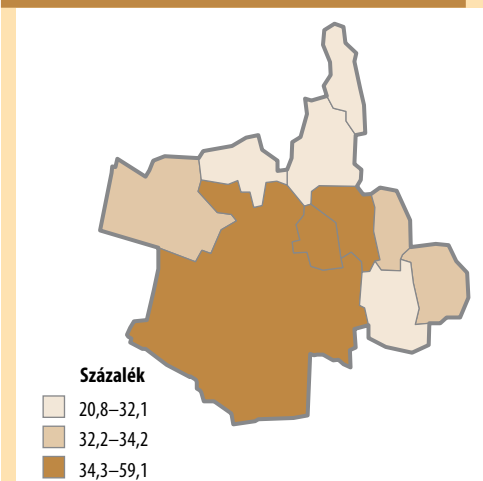
mind a vonzáskörzetben a megyeinél dinamikusabban nőtt, melyet a párkapcsolaton alapuló háztartások nagyobb ütemű csökkenése és az egyedülálló számának terjedése alakított. A párkapcsolatok aránya a vonzáskörzet kisebb lélekszámú településein nagyobb, mint a településeggyüttes központjában.

A településeggyüttesben 41 ezer **család** élt, száz családra 290 családtag jutott, kevesebb mint a megyében, de több mint országosan. A településcsoportban 2001 és 2011 között a megyeinél kisebb ütemben csökkent a családban élő kiskorú gyermekek száma, és dinamikusabban emelkedett azon családoké, ahol nincs 15 évesnél fiatalabb gyermek. 2011-ben száz családban átlagosan 54 gyermekkorú élt. A párkapcsolatok felbomlása a településeggyüttesben a megyeinél fokozottabb volt; 2011-ben az egyszülős családok száma 26%-kal (a megyében 16%-kal) emelkedett 2001-hez képest.

A legutóbbi népszámlálási adatok szerint a településeggyüttes népességének **iskolázottsági** színvonala nagymértékben emelkedett, akárcsak a megyében, és az iskolázottsági arányok a megyeinél kedvezőbbek voltak.

Nyíregyháza népességének iskolázottsági színvonala a településeggyüttesben kiemelkedő. 2011-ben Nyíregyháza 18 éves és idősebb népességének 59%-a rendelkezett érettségivel, a 25 éves és idősebb népesség 27%-a pedig felsőfokú végzettséggel. Az érettségizettek aránya 11 százalékponttal haladta meg a megye városainak átlagát, a felsőfokú végzettségüké pedig annak 1,4-szerese volt. Emellett a vonzáskörzethez tartozó községekben – Vasmegyer kivételével – mind az érettségizettek, mind a felsőfokú végzettek aránya meghaladta a megye községeinek átlagát.

3.7.5. ábra A legalább érettségizettek aránya a 18 éves és idősebb népességben belül, 2011

3.7. NYÍREGYHÁZI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

■ 3.7.3. GAZDASÁGI AKTIVITÁS, JÖVEDELMI VISZONYOK

aktívak – a foglalkoztatottak és a munkanélküliek együttes – aránya 2001 és 2011 között 6,2 százalékponttal, 46%-ra nőtt. Ebben mind a foglalkoztatottak, mind a munkanélküliek számának emelkedése szerepet játszott. A vonzáskörzethez tartozó településeken átlag feletti volt a növekedés üteme. Így a településeggyütteshez tartozó településeken a népesség 39,6%-át a foglalkoztatottak, 6,8%-át a munkanélküliek adták 2011-ben. Nyíregyházán a foglalkoztatottak aránya az átlagosnál magasabb (40,5%), a munkanélkülieké alacsonyabb (6,3%) volt. A foglalkoztatottak aránya a központi település mellett Nyírturán és Nyírpazonyban volt átlag feletti. Az inaktív keresők és az eltartottak aránya csökkent, és egyaránt 26–27% körüli volt. A településeggyüttes népességének foglalkoztatottsága az országos átlag közelében alakult, míg a munkanélküliek és az eltartottak aránya annál magasabb, az inaktív keresőké alacsonyabb volt. A 15 éves és idősebb népesség foglalkoztatási aránya az országos átlaghoz hasonló.

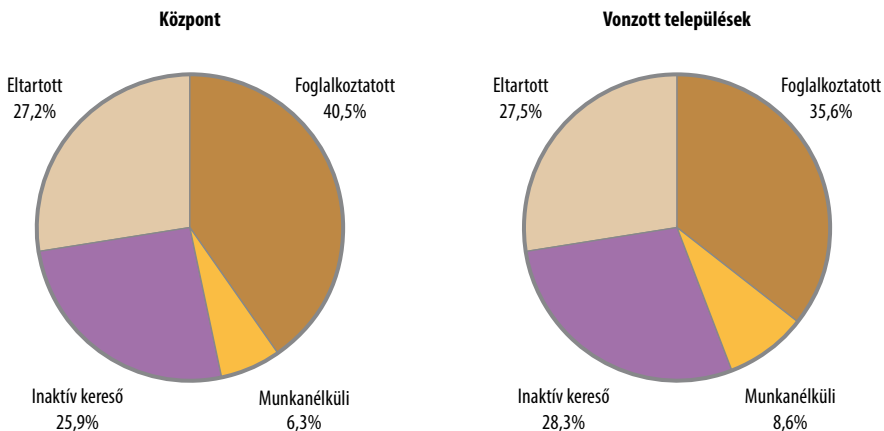
A foglalkoztatottság bővülése mellett a **foglalkoztatás szerkezete** lényegesen nem változott. A szolgáltatásban munkát végzők aránya 1,5 százalékponttal növekedett, miközben az iparban, építőiparban foglalkoztatottaké ugyanennyivel csökkent. A mezőgazdaság foglalkoztatásban betöltött szerepe a 2001. évi szinten maradt. Így 2011-ben a foglalkoztatottak 71%-a valamely szolgáltató ágban, 25%-a az iparban, építőiparban, 3,2%-a a mezőgazdaságban dolgozott. A központi településen a mezőgazdaság, ipar, építőipar súlya az átlagosnál kisebb, a szolgáltató ágaké nagyobb. A vonzáskörzethez tartozó településeken az szolgáltató ágak dominanciája mellett az árutermelő szféra súlya átlag feletti. A településeggyüttesben összességében a szolgáltató ágak aránya magasabb az országosnál.

Foglalkozási viszony szerint a foglalkoztatottak legnagyobb hányada (86%-a) alkalmazott. Arányuk Nyíregyházán ennél kissé alacsonyabb, a vonzáskörzethez tartozó településeken magasabb. Az alkalmazásban állók aránya 2001 óta növekedett. Ezzel egyidejűleg az önálló, egyéni vállalkozóként, a társas vállalkozás, szövetkezet tagjaként és a segítő családtagként dolgozóké mérséklődött.

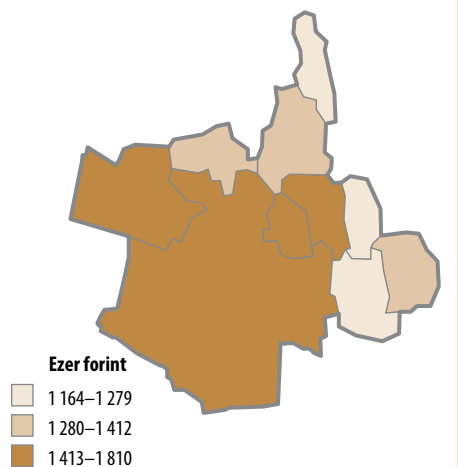
A településeggyüttesben a **foglalkoztatottak iskolai végzettsége** a megyei átlagnál magasabb szintű volt, és a két népszámlálás közötti időszakban valamennyi településen javult. A térségben a

A legutóbbi két népszámlálás között a nyíregyházi nagyvárosi településeggyüttes népességének **gazdasági aktivitás** szerinti összetétele – a megyeihez hasonlóan – javult. A gazdaságilag

3.7.6. ábra A népesség gazdasági aktivitás szerinti összetétele, 2011

3.7.7. ábra Az egy adófizetőre jutó személyi-jövedelemadó-alapot képező jövedelem, 2012

legnagyobb arányt (65%-ot) az érettségivel vagy annál magasabb iskolai végzettséggel rendelkező foglalkoztatottak jelentették. Nyíregyházán az átlagosnál 4,2 százalépponttal magasabb volt a legalább érettségizett foglalkoztatottak aránya. Ugyanakkor a vonzáskörzethez tartozó településeken – Nyírpazony kivételével – az érettséginel alacsonyabb végzettségűek voltak többségben. Országosan az érettséginel alacsonyabb végzettségű és a legalább érettségizett foglalkoztatottak 40–60%-os arányban voltak jelen a foglalkoztatottak között.

A 2012. évi **személyijövedelemadó-bevallás** adatai alapján a nyíregyházi nagyvárosi településegység területén élők jövedelmi helyzete a megyei átlagnál jóval kedvezőbb volt, ugyanakkor elmaradt az országostól. A településegységben belül azonban nagyok a különbségek a központi települések és a vonzáskörzethez tartozó

települések mutatói között. Az egy adófizetőre jutó éves személyijövedelemadó-alap Nyíregyházán 1,8 millió forint volt, 400 ezer forintra több, mint a vonzáskörzethez tartozó települések átlagában.

■ 3.7.4. INGÁZÁS, KÖZLEKEDÉS

2011-ben a településegységben élő foglalkoztatottak 20%-a, 12 ezer személy ingázott naponta a lakóhelye és a munkahelye között. A településegységben a központ biztosította a legtöbb munkalehetőséget, így innen a foglalkoztatottak csupán 11%-a járt el más településre dolgozni. A vonzáskörzet két városában a foglalkoztatottak átlagosan 56%-a, községeiben 65%-a járt más településre dolgozni naponta. Nyírpazonyból ingázott a foglalkoztatottak legnagyobb hányada (75%), emellett Nyírturán is kiemelkedően magas (70%) volt az eljárók aránya.

A térségközpont jelentős munkaerő-piaci vonzásának köszönhetően a vonzáskörzet településeiről eljárók mintegy nyolctizede, 5200 személy ingázott a központi településre. Ugyanakkor a Nyíregyházán élő foglalkoztatottak közül 5400-an vállaltak állást lakóhelyükön kívüli településeken, közülük 620 fő a vonzáskörzet településein. A **térségközpontba irányuló ingázásokat** nagymértékben befolyásolta a települések Nyíregyházától mért távolsága. Míg a vonzáskörzet legtávolabbi településéről, Vasme gyerről az ingázások 68%-a irányult a központba, addig a közelebb eső Nyírtelekről és Nyírpazonyból az ingázók 84, illetve 86%-a utazott naponta a Nyíregyházán lévő munkahelyére.

A településcsoportban az eljáró foglalkoztatottak közül a férfiak vállalták nagyobb arányban az ingázást. A más településre dolgozni járó foglalkoztatott nők aránya a központban élőkénél 34%, a vonzáskörzet településein átlagosan 42% volt.

A településegység ingázóinak zömét, 58%-át a 30–49 évesek adták. Az ennél fiatalabb és idősebb eljárók hányada egyaránt 21–21% volt. Az ingázók **kor szerinti** megoszlása a központban és a vonzáskörzetben nem tért el lényegesen egymástól, a megyében is hasonló. Nyírpazonyban a fiatalabbak, és az alacsonyabb végzettségűek az ingázók átlagosnál kisebb részét adták. Vasme-

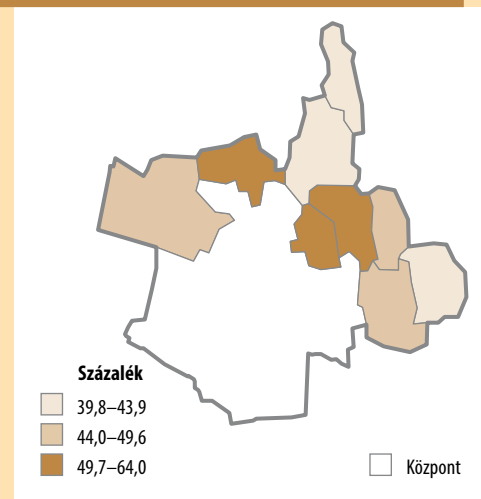
3.7. NYÍREGYHÁZI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

gyerben az átlagosnál magasabb a 30 évesnél fiatalabbak aránya az ingázókön belül, ennek ellenére a más településen munkát vállalók 73%-a érettségivel sem rendelkezett. A településcsoport ingázóinak átlagosan 61%-a volt legalább érettségizett (a megyében 50, országosan 56%-a). A központból eljárók ennél nagyobb része, a vonzáskörzetben kisebb hányada rendelkezett legalább érettségivel. (Ezt befolyásolja a teljes népesség eltérő iskolázottsági szerkezete is.)

A más településen munkát vállalókon belül az ipari, építőipari **foglalkozásúak** aránya a térségben alacsonyabb (30%) mint a megye összes ingázója körében. Apagyon, Nyírpazonyban és Sényőn a különféle szolgáltatási foglalkozású, Kemezsén és Vasmegyerben pedig az ipari, építőipari foglalkozású eljárók szerepeltek az átlagosnál jóval nagyobb súllyal. A mezőgazdasági foglalkozású ingázók aránya a Nyíregyházán élőkénél volt a legmagasabb (2,9%), hiszen ilyen tevékenységet elsősorban a vonzáskörzet településein tudtak végezni.

Az ingázás volumenét befolyásolják a **közlekedési viszonyok**. Nyíregyháza mellett, hogy jelentős vasúti csomópont, az ország közúthálózatának is fontos része. Két vasúti fővonala Budapest–Záhony, illetve Budapest–Miskolc között van. A vonzáskörzet 9 települése közül Kemezsé, Nyírtelek, Apagy és Napkor áll vasúti összeköttetésben a központi településsel. Közülük a két vasúti fővonalon megközelíthető Kemezsé és Nyírtelek relációkban naponta 18, illetve 21 járat biztosítja a közlekedést a településeggyüttes központja és a kisvárosok között. Nyíregyháza Napkorról és Apagyról a Nyíregyháza–Vásárosnamény mellékvonalon közelíthető meg napi 8 járattal. Nyíregyházát több főút köti össze a fővárossal, és az M3-as 2015-re tervezett meghosszabbításával a transzeurópai közlekedési hálózat részeként közvetlen közlekedési összeköttetése lesz Velencével és Lvovval is. A megye úthálózata sugarasan halad át Nyíregyházán, így onnan a településcsoport valamennyi tagja elérhető közúton, melyhez a Szabolcs Volán Zrt. illetve a Trans Tour '90 Közlekedési Kft. biztosít helyközi autóbuszjáratot. A vonzáskörzet településeinek Nyíregyháza központjától mért távolsága 8 és 21 km között változik. Legközelebb fekvő települése, Nyírpazony közúton 10 percnyi, a legtávolabbi Vasmegyer 27 percnyi távolságra van Nyíregyházától. Nyíregyháza és a vonzáskörzet települései között közlekedő helyközi autóbuszjáratok napi száma és sűrűsége a térségben eltérő. A nagyobb járatsűrűség többnyire a főútvonalak mentén található településeket érinti, de a Nyírpazony, Sényő és Vasmegyer irányában közlekedő kisebb járatsűrűséggel közlekedő autóbuszok is megfelelő megközelíthetőséget biztosítanak a főbb napszakokban.

3.7.8. ábra A központba naponta ingázók aránya a foglalkoztatottak százalékában, 2011

■ 3.7.5. GAZDASÁG, VÁLLALKOZÁSOK

kozásainak túlnyomó része, kilenczede nyíregyházi székhelyű.

2001 és 2011 között a településeggyüttes működő vállalkozásainak száma 4,1%-kal gyarapodott. A növekedés üteme a megyei átlagnál élelnebb volt, különösen a vonzáskörzethez tartozó településeken, ahol 13%-kal nőtt.

2011-ben a településeggyüttes működő vállalkozásainak 53%-a egyéni, 47%-a társas vállalkozás volt. A szervezetek gazdálkodási forma szerinti megoszlása Nyíregyházán a településeggyüttes átlagához hasonlóan alakult. A vonzáskörzethez tartozó településeken a társas vállalkozások aránya az átlagnál lényegesen alacsonyabb (35%), az egyénié pedig magasabb (65%) volt.

2011-ben ezer lakosra 84 működő vállalkozás jutott, a megyei átlag 1,7-szerese. A mutató településenként széles sávban szóródott, Nyíregyházán – az erős szervezeti koncentráció következtében – 2,2-szerese volt a vonzáskörzethez tartozó települések átlagának. A településcsoportban a **vállalkozások ezer lakosra jutó száma** az országos átlagot és a vidéki átlagot is meghaladta.

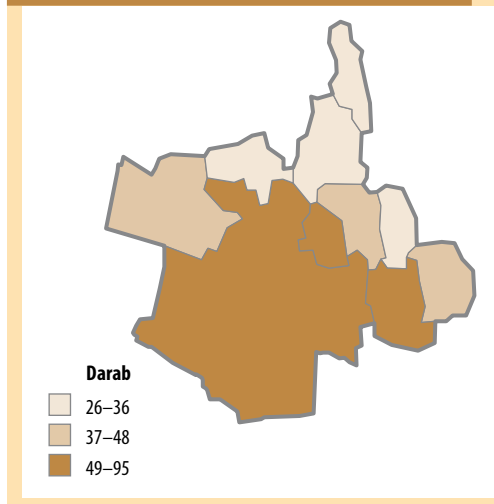
A nyíregyházi nagyvárosi településeggyüttesben a vállalkozások **gazdasági ágak** szerinti összetétele kissé eltér a megyeitől. Nyíregyháza jelenlétéből adódóan a szolgáltatással foglalkozó vállalkozások magasabb, a mezőgazdaságban, valamint az iparban, építőiparban tevékenykedők alacsonyabb arányt képviseltek. A központ és a vonzáskörzethez tartozó települések ágazati szerkezetére vonatkozó arányokban több ponton lényeges az eltérés. Nyíregyházán a mezőgazdasági jellegű működő vállalkozások aránya 3,8 százalékponttal, az ipari, építőipari vállalkozásoké együttesen 5,3 százalékponttal maradt el a vonzáskörzetbe tartozó települések átlagától. A központban a szolgáltató ágak közül a kereskedelem, szállítás és raktározás, vendéglátás ágba bejegyzett vállalkozások kisebb, ugyanakkor az üzleti szolgáltatásban működők nagyobb arányt képviseltek, mint a vonzáskörzetében.

A működő vállalkozások **létszám-kategóriák** szerinti összetétele a megyei átlaghoz hasonló volt. 2011-ben a nyíregyházi nagyvárosi településeggyüttesben működő vállalkozások 96%-a 10 fő alatti létszámmal tevékenykedett, 3,3%-ot tett ki a 10–49 főt, 0,6%-ot az 50–249 főt foglalkoztatók aránya. A legalább 250 fős vállalkozásból 12 működött a térségben, 11 nyíregyházi, 1 nyírpazonyi székhellyel.

Nyíregyházán az 1997 óta működő **ipari park** kiépített infrastruktúrát, kedvező üzleti környezetet kínál a befektetőknek. Több hazai és külföldi tulajdonú kis- és középvállalkozás folytat itt termelő tevékenységet, és közel 4000 dolgozó számára biztosít megélhetést. Legjelentősebb közülük a Lego Manufacturing Kft. Emellett a térségben élők foglalkoztatásában fontos szerepet tölt be a Michelin Hungária Abroncsgyártó Kft., a Szabolcs Volán Közlekedési Zrt. és a Nyírerdő Nyírségi Erdészeti Zrt. is.

2011-ben a nyíregyházi nagyvárosi településeggyüttes összességében 12 500 **működő vállalkozásnak** volt székhelye, ami a megye működő vállalkozásainak 45%-a. A térség működő vállalkozásainak

3.7.9. ábra A működő vállalkozások ezer lakosra jutó száma, 2011

■ 3.7.6. LAKÁSOK

nagyvárosi településeggyüttesben összesen 62 ezer lakást számláltak, a megye lakásállományának – a népességi aránynál nagyobb hányadát – 29%-át. A településeggyüttes lakásainak 82%-a Nyíregyházán épült.

2001 és 2011 között a térség lakásállománya a megyei és az országos átlagnál is dinamikusabban, 15%-kal gyarapodott. A legnagyobb mértékű – 16 és 19%-os – növekedés Nyíregyházát és Nyírpazonyt jellemezte, és Nyírtelken volt a legkisebb (2,9%-os) a bővülés.

2001–2011 között a lakásellátottság javult. 2011-ben száz lakott lakásra és lakott üdülőre 254 lakó jutott, ami az országos átlagnál magasabb, a megyeinél azonban kedvezőbb. A térség laksűrűségi mutatóját a Nyíregyházára jellemző alacsonyabb érték javítja, ugyanakkor a vonzáskörzethez tartozó települések mindegyikében a lakások zsúfoltabbak.

2001–2011 között épült a 2011. évi lakásállománynak a 15%-a, lényegesen nagyobb hányada, mint a megyében és országosan. A településeggyüttesen belül Nyírpazony, Nyíregyháza, Nyírtúra és Vasmegyer 2001–2011 között épített lakásainak aránya egyaránt meghaladta a 10%-ot.

2011-ben a településeggyüttesen belül Nyíregyházán és Nyírtelken a kétszobás, a többi településen a háromszobás lakások részaránya volt a legnagyobb. Összességében a lakások 21%-a rendelkezett legalább négy szobával.

A településeggyüttes lakásai átlagosan kisebb **alapterületűek** mint a megyében. Nyíregyházán a lakások átlagos alapterülete az országosnál kisebb, 73 m², míg a vonzáskörzethez tartozó településeken a szinte kizárólagos családi házas építési forma következtében nagyobb, 83 m² és a feletti volt 2011-ben.

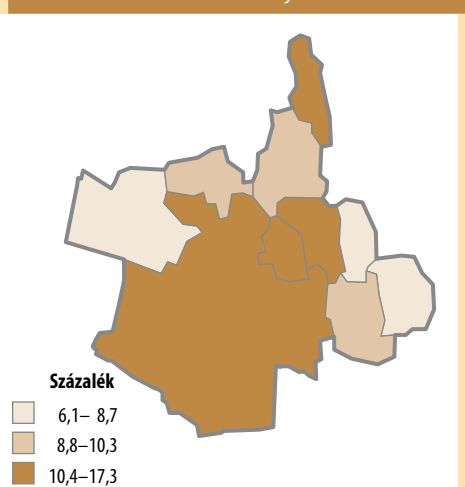
A lakások fűtési és felszereltségi jellemzőit komplexen tekintő **komfortosság** a településeggyüttes lakásállományánál kedvezőbb, mint a megyei átlag. Az összkomfortos lakások aránya (71%) lényegesen magasabb, az ennél alacsonyabb komfortfokozatúaké pedig rendre kisebb volt a megyei átlagnál. A legmagasabb komfortfokozatú kategóriába legnagyobb arányban Nyíregyháza és Nyírpazony lakásai tartoztak, míg Vasmegyerben a lakások 33%-a tartozott az összkomfortos kategóriába.

Kemecse, Apagy és Nyírtelek lakásállományának 10–12%-a, továbbá Vasmegyer lakásainak 19%-a minden komfort nélküli, valamint szükség- és egyéb lakás volt 2011-ben, míg országosan ez az arány 6,4%-ot tett ki.

A településeggyüttes lakásainak **közműekkel** való ellátottsága összességében a megyei átlagnál jobb, ugyanakkor településenként jelentősek a különbségek. 2012-ben Nyíregyháza és Nyírpazony lakásainak közüzemi vízellátottsága teljes volt, Nyírtelken és Nyírtúrán azonban a lakásállomány több mint tizedébe még nem vezették be a vezetékes ivóvizet. Apagy, Napkor és Vasmegyer községekben a szennyvízcsatorna-hálózat nincs kiépítve.

A térség 34 500 lakóépületének zöme, 94%-a földszintes lakóház volt, és mindössze 6,0%-a – mintegy 2000 lakóház – **emeletes**. A központi település, Nyíregyháza emeletes lakóépületeinek aránya 8,7%-ot tett ki.

3.7.10. ábra A 2001–2011 között épült lakások a 2011. évi lakásállomány százalékában

■ 3.7.7. INTÉZMÉNYRENDSZER

Az alapfokú oktatás intézményei a nagyvárosi településeggyüttes valamennyi városában és községében megtalálhatóak. Nyíregyházán 40,

Nyírtelken 3, Kemeccsén 2, a többi településen 1–1 óvoda várta a 3–6 éves gyermekeket 2012-ben. A nyíregyházi óvodák teljes kihasználtsággal működtek. A vonzáskörzetbe tartozó két város óvodái a központiakhoz hasonló kihasználtságúak, illetve annál zsúfoltabbak. A vonzáskörzethez tartozó községek óvodáinak férőhely-kihasználtsága kisebb mértékű volt. A térség 35 általános iskolájából 26 Nyíregyházán működött 2012-ben. A körzet általános iskoláiban 11,6 ezren tanultak, közülük 9,7 ezren a térség központjában. Az egy pedagógusra jutó tanulók száma a vonzáskörzetben jellemzően kisebb volt, mint a településeggyüttes központjában.

A nyíregyházi nagyvárosi településeggyüttes közép- és felsőfokú oktatási intézményrendszere Nyíregyházára koncentrálódik. A megye középiskolásainak nagy részét az ott működő intézményekben oktatják. E területen erőteljes Nyíregyháza vonzása. A megye oktatási központjában 20 gimnáziumi és 21 szakközépiskolai, továbbá 25 szakiskolai és speciális szakiskolai feladatellátási helyén 14,5 ezren tanultak 2012. évben. A tanulók 10–13%-a más településről érkező, kollégiumban lakó volt. A térség további 6 településén (Kemeccse, Kótaj, Nyírpazony, Nyírtelken, Sényő, Vasmegyer) kihelyezett tagintézmények középiskolai szintű tanulási lehetőséget biztosítanak sajátos nevelési igényű tanulók és felnőttek részére.

A Nyíregyházán működő felsőoktatási intézmények közül a Nyíregyházi Főiskola a változó körülményekhez folyamatosan alkalmazkodva 5 karon több mint 30 alapszakot, mesterszakokat, felsőfokú szakképzéseket kínál. A Debreceni Egyetem Egészségügyi Kara nyíregyházi székhellyel alap- és mesterképzést, felsőoktatási szakképzést biztosít a hallgatóinak. A Szent Atanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskola már 1950-től felsőfokú oktatási képzést nyújtott. Képzési kínálatában osztatlan teológus mesterszak, lelkipásztori munkatárs, hittanár–nevelőtanár szakirányok szerepelnek.

A nagyvárosi településeggyüttes **egészségügyi** intézményhálózata megfelelően kiépített. A térség valamennyi településén biztosított a háziorvosi szolgálat; Nyíregyházán 49, Nyírtelken 3, Kemeccsén, Kótajban és Napkoron 2–2, a többi településen 1–1 háziorvosi szolgálat végezte a betegellátást 2012-ben. A házi gyermekorvosok által ellátott térségi szolgálat közül 26 Nyíregyházán működött, míg a vonzáskörzethez tartozó települések közül Kemeccsén, Nyírpazonyban és Nyírtelken fogadták a gyermekkorú betegeket. Ezen településeken az egy háziorvosi és házi gyermekorvosi szolgálatra jutó népesség száma magasabb volt mint a térségközpontban.

A betegellátást szolgáló gyógyszerterek minden településen elérhetőek voltak. Ügyeleti rendben nyíregyházi gyógyszerter biztosította az ellátást.

Járóbeteg-szakellátás a térség 4 településén működött; Nyíregyházán az ellátás teljes körű, Kemeccsén, Kótajban és Nyírpazonyban 1–2 szakterületre korlátozódott. A Nyíregyházi Jósza András Oktató Kórház tevékenysége az egész megyére kiterjed.

A településeggyüttes 13 **bölcsődéje** közül 10 Nyíregyházán található, továbbá 1–1 Apagyon, Kemeccsén és Nyírtelken működik. Férőhely-kihasználtságuk átlagosan 98%-os volt. A megye bölcsődéi ennél zsúfoltabbak (száz működő férőhelyre 105 bölcsődébe beíratott gyermek jutott).

A lakossági ellátást biztosító kiskereskedelmi üzlethálózat megfelelően kiépített. Ezer lakosra több kiskereskedelmi üzlet jutott 2012-ben, mint a megyében és országosan. Ugyanakkor a központ üzlet-sűrűsége csaknem háromszorosa volt a vonzáskörzethez tartozó településekének.

A környező településeknek a Nyíregyházához való szoros kötődését erősíti, hogy a pénzügyi szolgáltatások széles, változatos skáláját kínáló **pénzügyintézetek**, bankok Nyíregyházán várják az ügyfeleket. A vonzáskörzet településeinek legtöbbször szintén működnek bankfiókok, főképpen takarékszövetkezetek.

A nyíregyházi nagyvárosi településeggyüttes lakosai **hatósági ügyeiket** a térségközpontban, Nyíregyházán lévő Okmányirodában és Kormányablakban intézhetik.

3.8. SALGÓTARJÁNI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

3.8.1. tábla A salgótarjáni nagyvárosi településeggyüttes főbb jellemzői, 2013

Mutatók	Salgótarján	Vonzott települések	Település-eggyüttes összesen	Település-eggyütteshez nem tartozó Nógrád megyei települések	Nógrád megye összesen	Országosan
Terület, km ^{2a)}	101	155	256	2 290	2 545	93 024
Települések száma, darab ^{b)}	1	9	10	121	131	3 154
Átlagos településnagyság, fő ^{a)}	37 199	1 531	5 098	1 238	1 532	3 142
Városi népesség aránya, % ^{a)}	100,0	–	73,0	31,5	42,0	70,3
Népesség száma, fő	37 199	13 776	50 975	149 780	200 755	9 908 798
Száz gyermekkorúra jutó időskorú, fő	154	146	152	123	130	119
Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet éves átlaga, fő ^{b)}	–8,2	0,4	–6,1	–3,5	–4,2	–
Munkanélküliségi ráta, % ^{c)}	20,0	22,1	20,5	18,3	18,9	12,6
Foglalkoztatási arány, % ^{c)}	40,7	38,1	40,0	40,7	40,5	46,4
Száz foglalkoztatottra jutó nem foglalkoztatott, fő ^{c)}	184	206	190	188	189	152
Ingázók a foglalkoztatottak %-ában ^{c)}	17,6	69,5	30,9	53,7	48,0	34,0
Adófizetők aránya, % ^{d)}	41,3	39,6	40,8	40,8	40,8	44,3
Egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem, ezer forint ^{d)}	1 722	1 525	1 671	1 564	1 591	1 888
A 2001–2011 között épített lakások aránya a 2011. évi lakásállomány %-ában	1,4	2,9	1,8	4,1	3,5	9,7
Száz lakott lakásra jutó lakos, fő ^{c)}	225	257	233	262	254	248
Ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma, darab ^{c)}	64	44	58	41	45	69
Szolgáltatás ágban működő vállalkozások aránya, % ^{c)}	84,6	78,5	83,3	72,8	76,2	79,6

^{a)} A 2014. január 1-jei közigazgatási beosztás szerint. ^{b)} 2001–2012 között. ^{c)} 2011. évi adat. ^{d)} 2012. évi adat.

3.8.1. TERÜLET, TELEPÜLÉSSZERKEZET

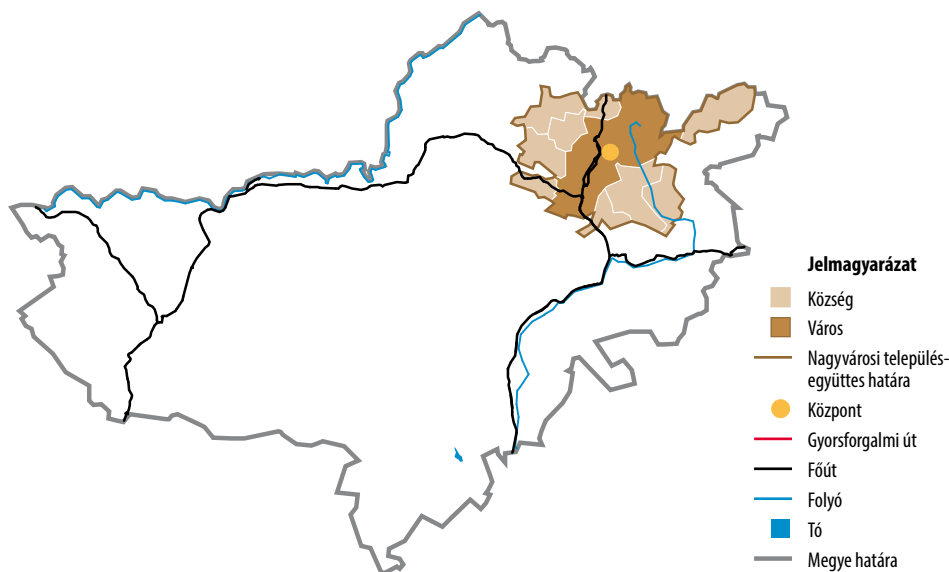
A 256 km² kiterjedésű salgótarjáni településeggyütes Nógrád megye területének 10%-át foglalja el. A korábban érvényben lévő lehatárolás szerint a salgótarjáni településeggyütes vonzaskörzete megváltozott. Somsokőújfalu 2006-ban önálló településként vált ki Salgótarjából. Karancsberény és Sóshartyán kikerült, míg Cered és Mátraszele bekerült a vonzaskörzetbe. A 2014. évi lehatárolás alapján Nógrád megyeszékhelye és további 9 település alkotja a salgótarjáni településeggyütest.

A településeggyütes összterületének közel négytizedét Salgótarján, mint egyetlen város birtokolja. A vonzaskörzet települései közül Somsokőújfalu a legkisebb (2 km²), Cered a legnagyobb (39 km²) kiterjedésű.

Salgótarján a Cserhát, a Karancs és a Medves hegységek találkozásánál, a Tarján patak és a Zagyva vízgyűjtőjének szűk völgyében helyezkedik el. A bányászat és a nehézipar határozta meg a megyeszékhely múltját, várossá 1922-ben avatták. A településeggyütes központjaként gazdasági vonzása a rendszerváltás után, majd a gazdasági válság éveiben mérséklődött, az ipari üzemek munkaerő-vonzása csökkent. Ellenben megmaradt és erősödött Salgótarján egészségügyi, oktatási, kereskedelmi, kulturális és közigazgatási szerepe. A vonzaskörzet településeinek többsége korábban bányászati, jelenleg ipari jellegű. Kishartyánban és Cereden a foglalkoztatottak megoszlása alapján a mezőgazdaság szerepe a megyei átlagnál jelentősebb. Kiemelkedik a községek közül Kazár népviseletével, a hagyományokra épülő rendezvényeivel, amelyek évről évre sok látogatót vonzanak.

A salgótarjáni településeggyütes a Karancs-Medves Tájvédelmi Körzetben fekszik. Jellemző talajtípusa a barna és a fakó erdőtalaj, valamint a porhanyós homokkő. Az évi középhőmérséklet 1–2 °C-kal elmarad a 10 °C-os országos átlagtól. A körzet igen gazdag forrásokban. A Somsokői és a Salgói vár, a közkedvelt kirándulóhelyek, túraútvonalak, Salgótarján kulturális rendezvényei a térség idegenforgalmát gazdagítják. A látnivalók jellege miatt egynapos turizmus jellemzi a településeggyütest és a vendégkör főként belföldi látogatókból áll.

3.8.1. ábra Salgótarjáni nagyvárosi településeggyütes

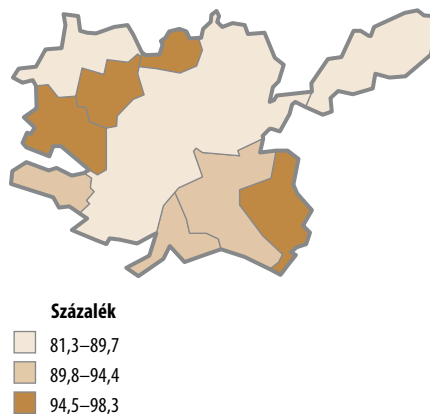

■ 3.8.2. NÉPESÉG, NÉPMOZGALOM

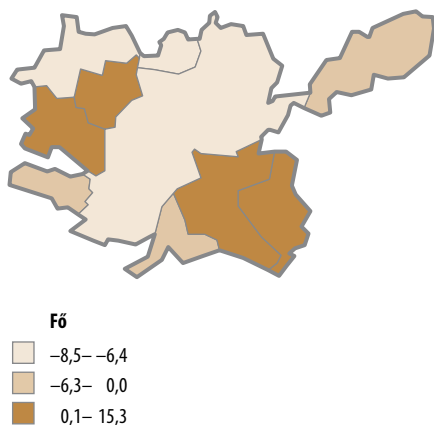
A salgótarjáni településegységben 2013. január 1-jén 50 975 ember élt, 1,1%-kal kevesebb, mint egy évvel korábban. A népességfogyás mértéke 2001 és 2011. január 1-je között meghaladta a 8,9%-os megyei átlagot. A központ Salgótarján, ahová a **népesség** 73%-a koncentrálódott. A vonzáskörzetbe tartozó települések átlagos lélekszáma 1531 fő volt, a legkisebb az 536 fős Kishartyán, a legnagyobb a 2651 fős Karancslapujtő. A megye népességének negyede élt a salgótarjáni településegységben, ennek következtében a 199 fő/km² népsűrűség 2,5-szerese a megye átlagának. A települések közül Somoskőújfalu a legsűrűbben lakott, itt négyzetkilométerenként 979 lakos élt.

2001 és 2012 között a salgótarjáni településegység minden településén kevesebben születtek, mint amennyien **meghaltak**. Salgótarjánban 1,8-szer, Kazáron 3,9-szer többen haltak meg a vizsgált időszakban, mint ahány **élveszületés** történt. A természetes népmozgalmából adódóan Salgótarjánban 3367 fővel, a vonzáskörzet településein összesen 1302 fővel fogyott a népesség. A településegységen belül a vándorlási folyamatok eltérően alakultak. Salgótarján népességmegtartó ereje gyengült, 2001 és 2012 között 3965 fős volt a **belföldi vándorlási veszteség**. Etes, Karancsalja, Kazár és Mátraszele vándorlási egyenlege 2001–2012 évek átlagában pozitív volt, a többi településé negatív. Az ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet Salgótarjánban (–8,2 fő) a megye átlagánál (–4,2 fő) magasabb. A lakosságszámhoz viszonyítva a legtöbben Karancsaljára költöztek Salgótarjánból.

3.8.2. ábra A népesség száma 2011. január 1-jén, a 2001. január 1-jei népesség százalékában

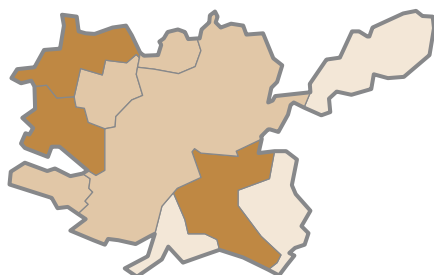
3.8.3. ábra A belföldi vándorlási egyenleg ezer lakosra jutó száma, 2001–2012. évek átlaga

A településegységben 2013. január 1-jén a gyermekkorúak és az aktív korúak hányada alacsonyabb, ugyanakkor az időskorúaké magasabb volt a megyei és az országos átlagnál. Míg 2001-ben a gyermekkorúak aránya meghaladta a 65 éves és idősebb korúak arányát, addig 2013 év elején 6,8 százalékponttal elmaradt attól. A száz gyermekkorúra jutó időskorúak száma az időszak folyamán 96-ról 152-re emelkedett.

Salgótarjánban és a vonzáskörzetben élő népesség korstruktúrája között nincs lényeges különbség. A gyermeknépesség aránya Etesen, Karancslapujtőn, Karancsalján és Kazáron haladta meg a salgótarjáni értéket (13%). Az idősnépesség részesedése Cereden, Kazáron (Kazáron működik az Ezüstfenyő Idősek Otthonának telephelye), Somoskőújfaluban és Kishartyánban magasabb a központ hányadánál. A település-

3.8.4. ábra A száz családra jutó 15 évesnél fiatalabb gyermek, 2011

Fő

együttesben 2013 év elején száz felnőttkorúra átlagosan 19 gyermekkorú és 30 időskorú jutott.

A 2001 és a 2011. évi népszámlálások között a salgótarjáni településeggyüttesben 1,4%-kal csökkent a **háztartások száma**. 22 839 háztartásban 50 237 személy élt, 6023 fővel kevesebb, mint 2001-ben. Salgótarjában a háztartásszám 2,7%-kal mérséklődött, a vonzott településeken ezzel azonos mértékben bővült. A háztartások 61%-a egy vagy több családot magában foglaló család-háztartás, 35%-a egyszemélyes háztartás volt, utóbbiak részaránya mind Salgótarjában, mind a vonzáskörzet településein dinamikusan nőtt.

2011-re a száz háztartásra jutó személyek száma mind a tíz településen csökkent 2001-hez viszonyítva. A településeggyüttesben 2011-ben száz háztartásra átlagosan 220 személy jutott, Salgótarjában 216, a többin 232.

2011-ben száz háztartásra Salgótarjában, valamint a vonzáskörzet településeinek átlagában is egyaránt 77 foglalkoztatott jutott. Számuk Karancsalján és Vizsláson haladta meg a megyei átlagot (84), ezzel szemben Etesen volt a legalacsonyabb (64).

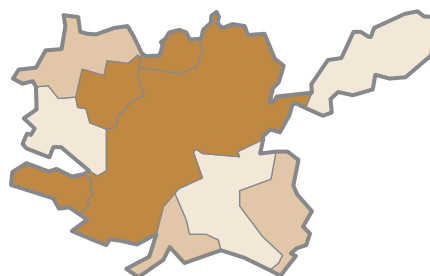
2011-ben a Nógrád megyei **családok** egynegyede, 14 172 család került összeírásra a salgótarjáni településeggyüttesben. A családok 32%-ában nevelkedett 15 évesnél fiatalabb gyermek. A legmagasabb ezen családok aránya Etesen (39%), a legalacsonyabb Cereden (28%).

Száz családra 2011-ben 276 családtag, közülük 48 tizenöt évesnél fiatalabb gyermek jutott, mindkét mutató kisebb, mint 2001-ben.

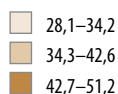
A településeggyüttesben a népesség **iskolai végzettsége** az elmúlt tíz évben kedvezően változott, a nők iskolázottsága jelentősebben javult, mint a férfiaké. A 18 éves és idősebb népesség 47%-ának volt legalább középszintű érettségije 2011-ben. Számuk 2001 és 2011 között 8,4%-kal emelkedett. A 2011. évi népszámlálás adatai alapján Salgótarjában az érettségivel rendelkező 18 éves és idősebb lakosok hányada 51% volt, a vonzáskörzet településein a mutató sehol sem haladta meg a településeggyüttes átlagát.

2011-ben a 25 éves és idősebb népesség 16%-a rendelkezett egyetemi vagy főiskolai oklevéllel. A nőknél nagyobb a diplomások aránya, mint a férfiaknál. A megyeszékhely lakóinak iskolázottsági szintje magasabb, mint a vonzáskörzetbe tartozó települések átlagában. A salgótarjáni 25 éves és idősebb népesség 18%-a rendelkezett egyetemi, főiskolai oklevéllel, a településeggyüttesen belül legtöbben Somoskőújfaluban (16%), legkevesebben Etesen (7,7%).

3.8.5. ábra A legalább érettségizettek aránya a 18 éves és idősebb népéségen belül, 2011

Százalék

■ 3.8.3. GAZDASÁGI AKTIVITÁS, JÖVEDELMI VISZONYOK

A népesség gazdasági aktivitása (a foglalkoztatottak és a munkanélküliek népességen belüli aránya) 40%-ról 43%-ra javult a két utóbbi népszámlálás között a salgótarjáni településeggyüttesben. A foglalkoztatottak aránya kismértékben (0,1 százalékponttal) emelkedett. Salgótarjában 36%-ról 35%-ra csökkent, a vonzáskörzet településein 31%-ról 33%-ra növekedett a foglalkoztatottak hányada. A gazdasági aktivitás 2011-ben Vizsláson volt a legmagasabb és Kazáron a legalacsonyabb.

Kedvezőtlen, hogy a két utóbbi népszámlálás között tovább emelkedett a népességen belül a munkanélküliek aránya, ami 2011-ben a salgótarjáni településeggyüttesben (8,9%) meghaladta a megyei átlagot (8,1%). A központban 8,8%, a vonzáskörzet településein 9,3%, ezen belül Etesen és Karancslapujtón 10% fölötti, Cereden a legalacsonyabb, 7,4% volt.

A salgótarjáni településeggyüttesben a megyeivel megegyezett az inaktív keresők népességen belüli aránya (34%). Részesedésük Cereden és Kazáron volt a legmagasabb (40%), ami a népesség idős korösszetételéből adódik. Etesen volt a legnagyobb az eltartottak hányada (27%).

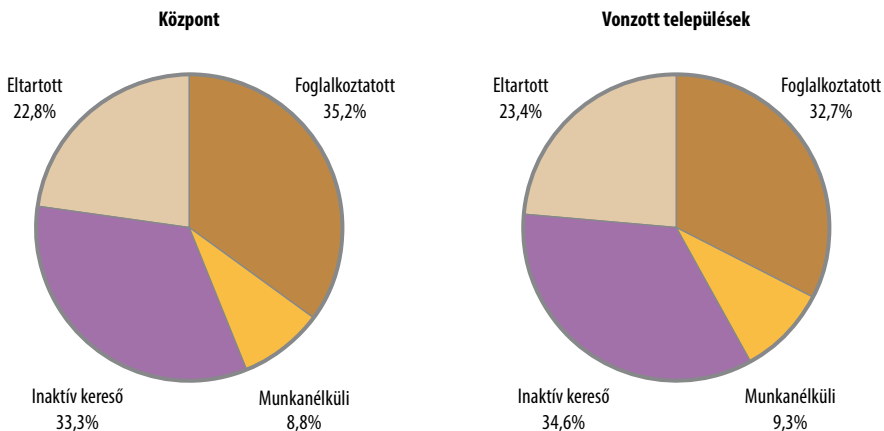
Az aktivitási arány a legutóbbi népszámlálás idején – a 15 évnél idősebb népességen belül – Nógrád megyében és a salgótarjáni településeggyüttesben 50% volt. A központban megközelítette az 51%-ot, de Cereden, Kazáron, Kishartyánban és Somoskőújfaluban nem érte el az 50%-ot.

Salgótarjában 2011-ben a 15 év feletti népesség 41%-a, a vonzáskörzet településein 38%-a tartozott a foglalkoztatottak közé.

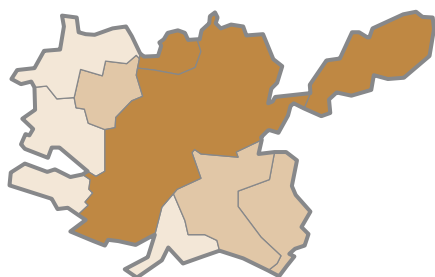
Összevont gazdasági ágak szerint vizsgálva Salgótarjában és Karancslapujtón a mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya az 1%-ot sem érte el, ellenben Cereden 5,7% volt. Salgótarjában (megyeszékhely szerepéből adódóan) magas, 70% a szolgáltatási ágban foglalkoztatottak hányada, ezt csak Somoskőújfalu haladta meg 2,6 százalékponttal. A salgótarjáni településeggyüttesben az iparban és építőiparban a foglalkoztatottak aránya a megyei átlagtól 6,9 százalékponttal elmaradt.

A salgótarjáni településeggyüttesben a helyben lakó és helyben dolgozó foglalkoztatottak közül a legalább érettségivel rendelkezők aránya 0,3 százalékponttal, a naponta ingázókon belüli részesedésük 4,5 százalékponttal haladta meg az országos átlagot. Salgótarjában mindkét kategóriában (helyben lakó és helyben dolgozó, valamint a naponta ingázó) a foglalkoztatottak összesen 65%-a rendelke-

3.8.6. ábra A népesség gazdasági aktivitás szerinti összetétele, 2011

3.8.7. ábra Az egy adófizetőre jutó személyi-jövedelemadó-alapot képező jövedelem, 2012

Ezer forint

zett érettségivel. A vonzáskörzet településeinek átlagában a helyben lakó és helyben dolgozók 45%-a, a naponta ingázók 57%-a rendelkezett legalább érettségivel.

A településeggyüttesben foglalkoztatottak 89%-a alkalmazásban álló, 7,1%-a önálló vállalkozó, 4%-a társas vállalkozás, szövetkezet dolgozó tagja és 0,2%-a segítő családtag volt.

A salgótarjáni településeggyüttesben 2012-ben 21 511 fő fizetett személyi jövedelemadót, 74%-uk Salgótarjában élt. Az adófizetők aránya az állandó népesség 41, a munkavállalási korú népesség 63%-a volt. 2012-ben az adóköteles jövedelem megközelítette a 36 milliárd forintot, egy adófizetőre 1 millió 671 ezer forint adóköteles jövedelem jutott, az országos átlag 89%-a.

Az egy adófizetőre jutó **személyijövedelemadó-alap** Salgótarjában 1 millió 722 ezer, a vonzáskörzet településeinek átlagában 1 mil-

lió 525 ezer forint volt. Somoskőújfalu mutatója közelítette meg leginkább a megyeszékhelyét, de Cereden, Mátraszelén és Karancsalján is meghaladta a mutató értéke a vonzáskörzet átlagát.

■ 3.8.4. INGÁZÁS, KÖZLEKEDÉS

munkaerővonzó képességéből, még mindig Salgótarján az, ahová a vonzáskörzetből nagy számban naponta **ingáznak** a foglalkoztatottak.

A 2011. évi népszámlálás adatai alapján a salgótarjáni településeggyüttesben a foglalkoztatottak 31%-a, 5455 fő ingázott naponta a munkahelyére. Ez az arány Salgótarjában 18%, a vonzott települések összességében 69% volt. Magas az ingázók aránya Mátraszelén (78%), Vizsláson (77%) és Somoskőújfalun (76%).

Az ingázás irányát tekintve a salgótarjáni településeggyüttesből naponta ingázók 63%-a a megye többi településén, 36%-a más megyében talált munkát. Hasonlóak az arányok, de fordított az ingázás irányá Salgótarjában, a 2,3 ezer más településre járó foglalkoztatott 61%-a naponta elhagyta a megyét. Budapest viszonylagos közelsége – autóbusszal két órán belül elérhető – lehetővé teszi, hogy a fővárosban dolgozók naponta megtegyék a Budapestre vezető, több mint száz kilométeres utat. A vonzáskörzet településein 15–20% között volt azok aránya, akik más megyében dolgoztak.

A vonzott települések foglalkoztatottjai közül 2011-ben 2589 fő ingázott a megyén belül, az ingázás irányá 83%-ban a központ volt. A legtöbben Somoskőújfaluról utaztak a megyeszékhelyre (480 fő), majd Karancslapujtőről (352 fő) és Karancsaljáról (290 fő).

Az ingázás nemenként eltérően alakult a 2011-es népszámlálás idején. A következőkben a viszonyítási alapot a helyben lakó és helyben dolgozó, valamint a naponta ingázó foglalkoztatottak együttes száma jelentette. A férfi foglalkoztatottak 62%-a helyben lakott és helyben dolgozott,

A munkahelyek száma és elhelyezkedése a rendszerváltás és a gazdasági válság idején jelentősen átalakult. A salgótarjáni településeggyüttesben annak ellenére, hogy a térségközpont is veszített

3.8. SALGÓTARJÁNI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

38%-a naponta ingázott munkahelyére. A salgótarjáni településegységben a nők háromnegyedét lakóhelyükön, negyedét más településen foglalkoztatták. A naponta ingázók aránya a férfiaknál Mátraszélén (88%) és Vizsláson (81%) volt a legmagasabb, a nőknél Kishartyánban (81%) és Karancsalján (80%). A vonzáskörzet települése – Cered kivételével – az ingázók hányada mindkét nem esetében meghaladta a helyben dolgozókat.

A salgótarjáni településegységben a 2011-es népszámlálás idején a naponta ingázó foglalkoztatottak 18%-a 29 éves és fiatalabb volt, 56%-a 30–49 év közötti és 25%-a 50 éves és idősebb. A 29 évesek és fiatalabbak legnagyobb arányban Vizsláson (20%) és Salgótarjában (22%) ingáztak naponta. A 30–49 évesek hányada Cereden és Kishartyánban meghaladta a 60%-ot. Az 50 éves és idősebb ingázók aránya Karancslapujtón (30%) és Somoskőújfalun (31%) volt a legmagasabb.

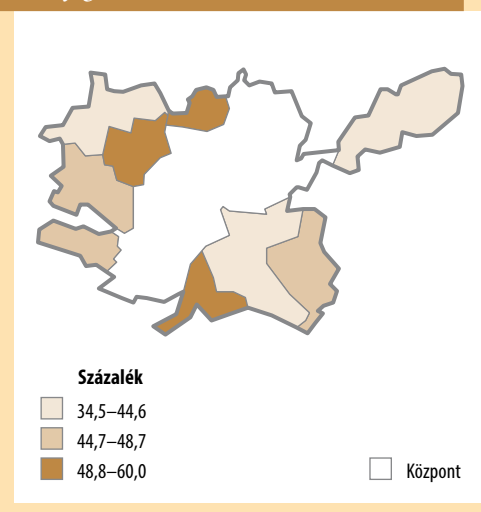
A naponta ingázók 18%-a vezető, értelmiségi foglalkozású, 23%-a egyéb szellemi foglalkozású volt, a szolgáltatási foglalkozásúak aránya 14%, a mezőgazdasági foglalkozásúaké 1%. Az iparban és az építőiparban dolgozott a naponta eljárók 37, és az egyéb foglalkozásúak 7,1%-a. A naponta ingázók közül a vezető, értelmiségi foglalkozásúak aránya Karancsalján (23%) és Salgótarjában (21%), az egyéb szellemi foglalkozásúak hányada Kishartyánban (30%) és Karancslapujtón (28%) volt a legnagyobb. Egyedül Kazáron haladta meg a 2%-ot a mezőgazdasági foglalkozásúak aránya. Etesen, Kazáron és Vizsláson az ingázók legnagyobb hányada, 42–43%-a az iparban és az építőiparban dolgozott.

Nógrád megye autópályával nem rendelkezik. A településegységben élők legközelebb Hatvannál csatlakozhatnak az M3-as autópályához. A megyén belül a salgótarjáni településegység **közúton és vasúton** is megközelíthető. Salgótarjánt érintve Somoskőújfalu és Hatvan között motorvonat közlekedik, Budapestre közvetlen járat nincs. A vasúton évek óta szünetel a határon átnyúló személyforgalom. Autóbusszal óránként szállítják az utasokat a megyeszékhely és a főváros között.

A salgótarjáni településegység központját a vonzáskörzet településeiről közúton lehet megközelíteni, Somoskőújfalu az egyedüli község, ami vasúton is kapcsolódik Salgótarjánhoz. A vasútvonal ugyan Vizsláson is keresztülhalad, de a megyeszékhely közelsége miatt ott nem állnak meg a vonatok, a település csak közúton érhető el. Somoskőújfalu és Salgótarján között naponta 15 vasúti szerelvény közlekedik, emellett – a község a megyeszékhely része volt korábban – megmaradt a „helyijárat” autóbusz-közlekedés napi 28 járatral.

A helyközi autóbusz utasforgalom nyolc települést kapcsol össze a központtal a vonzáskörzetből, a legtöbb, 49 járat Karancsalja felé indul. Kishartyánba naponta 47 járat közlekedik, a település földrajzi fekvéséből adódik, hogy a Salgótarján – Balassagyarmat és a Salgótarján – Nógrádmegyer – Szécsény járatok mindegyike érinti. Naponta 34 járat köti össze Karancslapujtót Salgótarjással, de jelentős, 22 a Mátraszélére induló autóbusszjáratok száma is. Kazárra és Vizslásra 18–18, Ceredre 13, Etesre 15 járat közlekedik napi rendszerességgel munkanapokon.

3.8.8. ábra A központba naponta ingázók aránya a foglalkoztatottak százalékában, 2011

■ 3.8.5. GAZDASÁG, VÁLLALKOZÁSOK

2011-ben a salgótarjáni településegységben a **regisztrált vállalkozások** 52%-a, azaz 2952 vállalkozás működött, melyek nyolctizede Salgótarjában, kéttizede a vonzáskörzetben lévő településeken. A településegységben a társas vállalkozások aránya 39%, az önálló vállalkozóké 61% volt. A társas vállalkozások 62%-a korlátolt felelősségű társaságként, 35%-a betéti társaságként tevékenykedett.

A vonzáskörzetben a legtöbb vállalkozás Somoskőújfalun (131), a legkevesebb Etesen (27) működött.

Ezer lakosra 2011-ben Salgótarjában 64, a vonzott településeken 44, a településegységben pedig 58 működő vállalkozás jutott. A működő vállalkozások között az egyéni aránya a megyeszékhelyen 59%, a vonzott településeken ennél magasabb volt.

A salgótarjáni településegységben a vállalkozások legnagyobb része (28%-a) a kereskedelem, szállítás és raktározás, vendéglátás összevont gazdasági ágban működött, ezt az üzleti szolgáltatások (23%) részesedése követte.

Salgótarjában és a vonzáskörzethez tartozó települések mindegyikén (Kishartyán kivételével) – a településegység egészéhez hasonlóan – a legtöbb vállalkozás a kereskedelem, szállítás és raktározás, vendéglátás összevont nemzetgazdasági ágban tevékenykedett. Az üzleti szolgáltatások területén működött vállalkozások részesedése Salgótarjában (25%), valamint Etesen (26%) magasabb a településegység átlagánál.

Az ipari és építőipari vállalkozások együttes aránya a településegységben 15% vagy afeletti, kivétel Mátraszele (9,1%) és Somoskőújfalu (12%), a legmagasabb Karancslapujtón (28%). A mezőgazdasági vállalkozások szerepe csekély, hányaduk a tíz településből Mátraszélén a legmagasabb (9,1%). Salgótarjában az információ és kommunikáció, az ingatlanügyletek, valamint az üzleti szolgáltatások gazdasági ágba tartozó vállalkozások hányada kissé magasabb a településegység átlagánál.

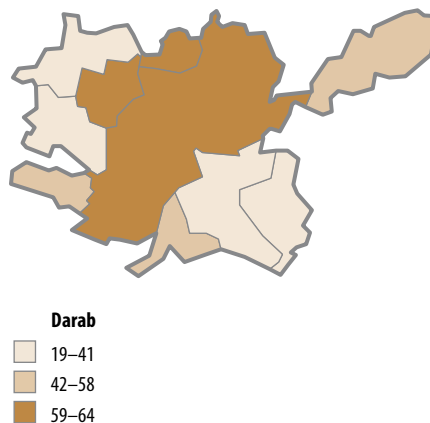
A **működő vállalkozások** létszám-kategóriák szerinti összetétele a salgótarjáni településegységben azonos a megyeivel. A vállalkozások 97%-ában a foglalkoztatottak száma nem érte el a 10 főt. A kis és közepes méretű vállalkozások aránya a településegységben 3,1%.

Mindössze 6 olyan vállalkozás működött, amelyekben a foglalkoztatottak száma meghaladta a 250 főt, közülük 5 Salgótarjában. A vonzáskörzethez tartozó településen a kis létszámú vállalkozások a meghatározók. 2011-ben ezeken a településeken 605 vállalkozásból 589 tíz főnél kevesebb alkalmazottal tevékenykedett, 11 vállalkozás 10–19 fővel, 4 pedig 20–249 fővel működött és mindössze egyben haladta meg a létszám a 250 főt.

A leghátrányosabb helyzetű térségek felzárkóztatási folyamatát segítik elő többek között az **ipari parkok**. A településegység foglalkoztató központja a Salgótarjáni Ipari Park, amely a fővárostól 112 km-re, a szlovák országhatártól 15 km-re helyezkedik el.

Magyarországon 2013. év elején a gazdasági fejlődés felgyorsítására hozták létre a szabad vállalkozási zónákat. Az ország társadalmi-gazdasági leszakadással leginkább érintett 47 térsége vált szabad vállalkozási zónává, amelybe Nógrád megye 3 járása is bekerült, köztük a Salgótarjáni.

3.8.9. ábra A működő vállalkozások ezer lakosra jutó száma, 2011

■ 3.8.6. LAKÁSOK

településeké összességében 0,6%-kal emelkedett. A megye lakásállományának 27%-a tartozott a településeggyüttesbe. A vonzaskörzetbe tartozó települések közül bővült a **lakásállomány** Cereden, Karancsalján, Mátraszélén, Somoskőújfaluban és Vizsláson. A megyei átlagos lakásállomány-növekedést Somoskőújfalu és Vizslás haladta meg, leginkább Kazáron (3%-kal) esett vissza a lakások száma.

A 2001 és 2011 között épített lakások aránya a lakásállományból 1,8% a településeggyüttesben. A vonzaskörzet településeinek többségében a két népszámlálás között használatbavételi engedélyt kapott lakások részesedése a lakásállományból felülmúlta a településeggyüttesre jellemző átlagot, a legmagasabb Karancsalján és Karancslapujtón volt. A központban ez idő alatt a lakásállomány 1,4%-a épült. Etes, valamint Kazár kivételével a vonzaskörzetben az 1946–1970 között épített lakások domináltak, részesedésük 39–60% közötti. Etesen a lakásállomány 47%-a, Kazáron a 42%-a 1945-ben és korábban épült.

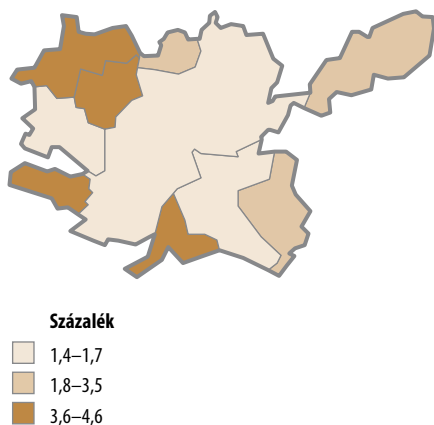
A 2011. évi népszámlálás időpontjában száz lakott lakásra Salgótarjában 225, a vonzaskörzetben átlagosan 257 lakos jutott. A laksűrűség a vonzaskörzet községeinek többségében magasabb volt a településeggyüttes átlagánál (233). A legsűrűbben lakottak a karancsaljai, legkevésbé a ceredi lakások.

A településeggyüttesben a lakások 95%-ának természetes személy, 5%-ának jogi személy volt a tulajdonosa. 2001-hez képest nőtt a magánszemélyek részesedése mind a megyeszékhelyen, mind a vonzaskörzet településein.

2011-ben a lakásállomány 43%-a kétszobás, 29%-a háromszobás, 15%-a egyszobás, 14%-a 4 és több szobás volt. A szobaszám szerinti megoszlás a több szobás, nagyobb lakások felé tolódott el 2001-hez viszonyítva. Etes és Kazár kivételével minden településen jelentősen emelkedett a 4 és több szobás lakások aránya.

A két népszámlálás között a településeggyüttesben a lakásállományon belül az összkomfortos lakások hányada 7, a komfortosaké 4,7 százalékponttal emelkedett. A félkomfortos, illetve komfort nélküli és szükségülakások lakásállományon belüli részesedése a 2001. évi felére esett vissza. A vonzaskörzetben a komfortossági szint növekedése erőteljesebb volt, mint Salgótarjában.

3.8.10. ábra A 2001–2011 között épült lakások a 2011. évi lakásállomány százalékában

A lakások közműellátottsága a 10 település közül Salgótarjában a legjobb (ez a megyeszékhely jellegéből is adódik), ahol 2011-ben a lakások 96%-a hálózati vízvezetékekkel ellátott volt és 93%-a közcsontra hálózatba is kapcsolódott. A közüzemi vízellátás szempontjából legjobb helyzetben lévő Karancsalján és Karancslapujtón az ellátottság egyaránt 93%, míg Etesen 77% volt. A szennyvízcsatorna-hálózatba bekapcsolt lakások aránya a vonzott települések közül Vizsláson és Mátraszélén volt a legmagasabb (egyenként 88%) és Etesen (66%) a legalacsonyabb. A közcsontra hálózatba bekötött lakások száma a vizsgált időszakban emelkedett, 2011-re a településeggyüttesben 21 651 lakás, az állomány kilenctizede rendelkezett közüzemi szennyvízvezetéssel.

■ 3.8.7. INTÉZMÉNYRENDSZER

A központ és a vonzáskörzet települései közötti gazdasági kapcsolat az utóbbi években kissé gyengült, viszont az oktatás területén tovább erősödött. A salgótarjáni nagyvárosi település-

együttes oktatási központja a megyeszékhely, Salgótarján.

Az általános iskolai oktatást az **óvodákban** alapozzák meg a pedagógusok. A vonzáskörzetében lévő települések mindegyikén található egy-egy óvoda, Salgótarjánban 2012-ben 13 feladatellátási hely volt. A férőhely-kihasználtság a településeggyüttes egészében 80%, Salgótarjánban 79%, a vonzáskörzetben Vizsláson (108%) és Karancslapujtón (101%) volt a legmagasabb. A településeggyüttesben az óvodába beírt gyermekek 49%-a hátrányos helyzetű volt, Salgótarjánban arányuk 44%, a vonzáskörzetben legmagasabb Etesen (93%) és Kazáron (81%).

2012-ben a megye **általános iskolai** feladatellátási helyeinek 18%-ával, a nappali tagozatos általános iskolai tanulók 29%-ával a salgótarjáni településeggyüttes rendelkezett. A központban 8 általános iskolai feladatellátási hely, a vonzott településeken egy-egy – kivétel Kishartyán, ott nincs alapfokú oktatási intézmény, és Karancslapujtő, ahol két általános iskola található – működött. A hátrányos helyzetű általános iskolai tanulók száma a nappali oktatásban 2236 fő volt a salgótarjáni településeggyüttesben, több mint negyede a Nógrád megyeinek.

A településeggyüttesben **középiskola** csak Salgótarjánban található (5 gimnázium, 6 szakközépiskola), Nógrád megye középiskolai feladatellátási helyeinek a 31%-a. Míg Salgótarjánban 4 szakiskola és speciális szakiskola is működött 2012-ben, addig a vonzáskörzetben egy sem. Komoly hagyományai vannak a gimnáziumokban folyó általános képzésen túl az egészségügyi, építőipari, műszaki, kereskedelmi és közgazdasági szakképzésnek a megyeszékhelyen. Salgótarján **középfokú oktatásában** vett részt a megye hátrányos helyzetű gimnáziumi tanulóinak egyharmada, a szakközépiskolai tanulók több mint kétharmada és a szakiskolai és speciális szakiskolai tanulók közel háromtizede.

A salgótarjáni településeggyüttesben a megye **házi orvosainak és házi gyermekorvosainak** 29%-a rendelt. Kishartyán kivételével a vonzáskörzetben az adott település a házi orvosi szolgálat székhelye. Salgótarjánban a házi orvosi és házi gyermekorvosi szolgálatok együttes száma 2012-ben 32 volt.

A salgótarjáni településeggyüttesben 2012-ben 22 **védőnői** álláshelyet töltöttek be, 18-at Salgótarjánban, egyet-egyét Etesen, Karancsalján, Kazáron és Somoskőújfalun.

Járóbeteg-szakellátás a megyeszékhely mellett még négy településen lehetett igénybe venni.

A **fekvőbeteg-ellátás** a salgótarjáni Szent Lázár Megyei Kórházban történik, ahol az elmúlt években Európai Unió és önkormányzati forrásból komoly fejlesztéseket valósítottak meg, amely érintette a kórtermek felszereltségét és az eszközellátottságot egyaránt.

Bölcsőde 2014-ig nem volt a salgótarjáni településeggyüttesben. Az önkormányzat új bölcsődét épített, amelyhez pályázati támogatást nyert el. Salgótarjánban 49, Vizsláson 35 férőhellyel üzemelt családi napközi. A férőhely-kihasználtság a megyeszékhelyen 90%-os, Vizsláson 100%-os volt.

A salgótarjáni településeggyüttes központjában 11 humán gyógyszer-tár és egy fiókgyógyszertár biztosítja a lakosság ellátását, a vonzáskörzet települései közül Mátraszélén főgyógyszertár, Cereden, Karancsalján, Karancslapujtő és Vizsláson működött gyógyszer-tár vagy fiókgyógyszertár.

A pénzügyi szolgáltatásokat teljes egészében a megyeszékhely intézményei nyújtják. A bankok és pénzügyintézetek nem csak a településeggyüttes lakosságát látják el, hanem a megye távolabbi részéről is ide érkeznek az ügyfelek.

A közigazgatási rendszer átalakításával 2013. január 1-jétől ismét létrejöttek a járások, sok feladatot átvállalva a helyi önkormányzatoktól.

A salgótarjáni településeggyüttesben 2012-ben 7 postahivatal látta el a postai szolgáltatásokat, ebből 5 Salgótarjánban, egy-egy Karancslapujtő és Somoskőújfalun.

3.9. SOPRONI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

3.9.1. tábla A soproni nagyvárosi településeggyüttes főbb jellemzői, 2013

Mutatók	Sopron	Vonzott települések	Településeggyüttes összesen	Településeggyütteshez nem tartozó Győr-Moson-Sopron megyei települések	Győr-Moson-Sopron megye összesen	Országosan
Terület, km ^{2a)}	169	175	344	3 864	4 208	93 024
Települések száma, darab ^{a)}	1	11	12	171	183	3 154
Átlagos településnagyság, fő ^{a)}	60 528	1 344	6 276	2 181	2 450	3 142
Városi népesség aránya, % ^{a)}	100,0	–	80,4	55,9	60,0	70,3
Népesség száma, fő	60 528	14 785	75 313	372 999	448 312	9 908 798
Száz gyermekkorúra jutó időskorú, fő	116	94	111	114	114	119
Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet éves átlaga, fő ^{b)}	11,2	9,4	10,8	3,1	4,3	–
Munkanélküliségi ráta, % ^{c)}	6,5	6,2	6,5	7,2	7,1	12,6
Foglalkoztatási arány, % ^{c)}	51,7	52,4	51,8	51,7	51,7	46,4
Száz foglalkoztatottra jutó nem foglalkoztatott, fő ^{c)}	125	126	125	126	126	152
Ingázók a foglalkoztatottak %-ában ^{c)}	19,8	76,2	30,7	44,0	41,8	34,0
Adófizetők aránya, % ^{d)}	44,9	45,0	45,0	48,4	47,9	44,3
Egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem, ezer forint ^{d)}	1 691	1 441	1 641	1 902	1 862	1 888
A 2001–2011 között épített lakások aránya a 2011. évi lakásállomány %-ában	18,1	16,0	17,7	12,8	13,6	9,7
Száz lakott lakásra jutó lakos, fő ^{c)}	237	291	247	258	256	248
Ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma, darab ^{c)}	77	60	74	71	71	69
Szolgáltatás ágban működő vállalkozások aránya, % ^{c)}	81,7	70,7	80,0	75,6	76,4	79,6

^{a)} A 2014. január 1-jei közigazgatási beosztás szerint. ^{b)} 2001–2012 között. ^{c)} 2011. évi adat. ^{d)} 2012. évi adat.

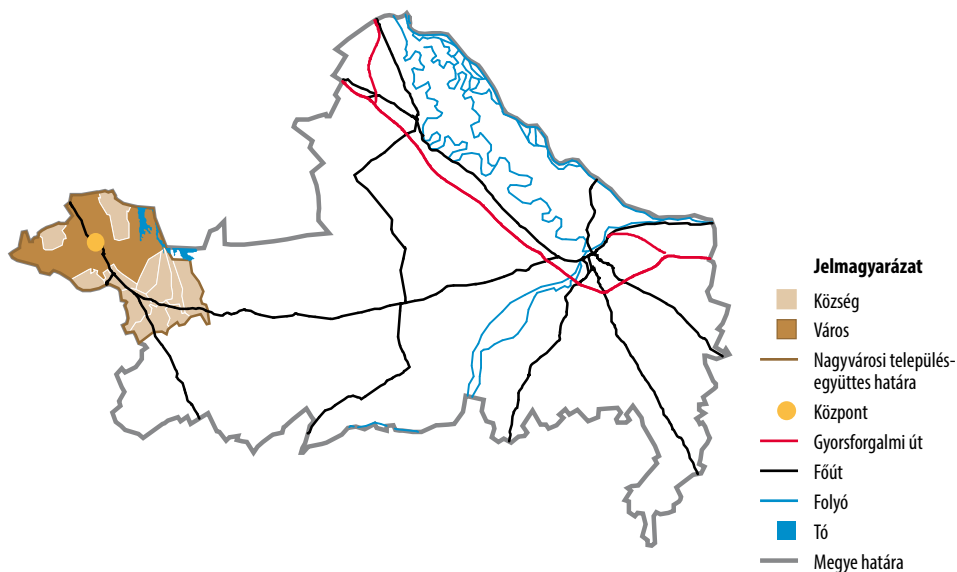
3.9.1. TERÜLET, TELEPÜLÉSSZERKEZET

Kiterjedése és településszáma alapján a Soproni a nyugat-dunántúli régió legkisebb településeggyüttese. Ennek oka Sopron határ menti fekvése, illetve ebből eredően kisebb foglalkoztatási vonzereje és az osztrák munkaerőpiac közelsége. Összesen 12 helység alkotja. A korábbi lehatároláshoz képest vonzaskörzete hat helységgel bővült. Az elmúlt évtizedben Sopron elsősorban a 84-es és 85-ös utak melletti és a Fertő tó partján fekvő falvakkal fűzte szorosabbra kapcsolatait.

A térség **felszíne** változatos. Nyugati részén a Soproni-hegység emelkedik ki a tájból. A központ belterülete az Ikva patak felső szakaszának medencéjében alakult ki, tőle északra a gyengén tagolt Fertőmelléki-domság található, ahol a szőlőművelés a jellemző. Innen keletre a Fertő tó partján a Hanság irányába ellaposodik a táj. A Soprontól délkeletre fekvő Ikva-síkon főképp a szántóföldi növénytermesztés a jellemző, a lankásabb részeken szőlőültetvények díszlenek. A térség gazdag bővizű forrásokban, közülük a balfi gyógyvizet és a hegykői termálvizet hasznosítják. Fontos természeti erőforrás a faállomány, a Fertő tavi nád és a Sopron környékén bányászott agyag. A területen a kontinentális, a szubmediterrán és a szubalpin éghajlat keveredik.

A 344 km² kiterjedésű településeggyüttes Győr-Moson-Sopron területének 8,2%-át foglalja el, településeinek 6,6%-át öleli fel. A megye lakosságának 17%-a él itt. A központ túlsúlya miatt magas az urbanizáció, a népesség nyolctizede város lakó. A településsűrűség alacsonyabb a Győr-Moson-Soproninál, száz km²-re 3 jut, a megyei 4-gyel szemben. A **településszerkezet** változatos. A legtöbb (4) község népessége 1000 és 2000 fő közötti, további háromé pedig 2000 fő feletti. A nagy lélekszámú falvak határosak Sopronnal, vagy a 84-es főút mellett helyezkednek el. A Fertő tó partján Hegykő kivételével ezer fő alatti községekkel találkozhatunk. A vonzaskörzet településeinek átlagos népessége (1344 fő) 284-gyel múlta felül a Győr-Moson-Sopron megyei falvakét.

3.9.1. ábra Soproni nagyvárosi településeggyüttes

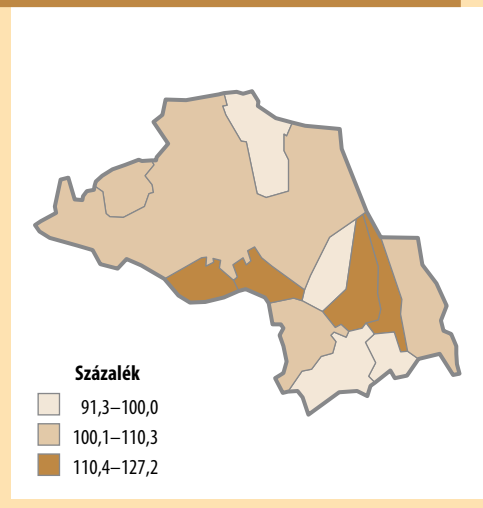
■ 3.9.2. NÉPESSÉG, NÉPMOZGALOM

2013. január 1-jén a megye népességének közel egyhatodát felölelő nagyvárosi településgyűttesben 75 313 fő élt. 2001 és 2011 között a települések kétharmadán – közülük Sopronban is – emelkedett a lakónépesség száma, amelyet a határ közeli fekvés is kedvezően befolyásolt. A lehatárolt területen belül nagy a város súlya, a központban élők a településgyűttes négyötödét képviselik.

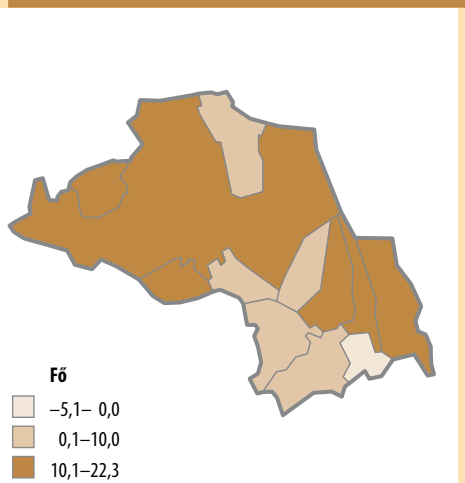
A településgyűttes **népsűrűsége** a 2013. év elején 219 fő/km² volt. Ezen belül a központban egy km²-en átlagosan 358-an éltek, a vonzáskörzetben pedig 84-en. Közülük a vonzáskörzet átlaga feletti népsűrűség öt községre jellemző. A leg-sűrűbben lakott a központ közvetlen közelében fekvő Kópháza, ahol km²-enként 237 főt számláltak. A mutató nagysága ezzel szemben Fertőbozon és Hidegségen alig haladja meg a 20 főt (az alacsony értékeket az is befolyásolja, hogy a Fertő tó részben lefedti a települések területét).

2001 és 2012 között szinte minden évben nőtt a térség népessége, ami mögött az átlagosnál kisebb mértékű **népességfogyást** (2,0 ezrelék) ellensúlyozó jelentős **vándorlási többlet** (11 ezrelék) áll. A településgyűttesben Harka kivételével a halálozások száma mindenütt meghaladta az élveszületéseket, azonban Pinyéttel számítva többen telepedtek itt le, mint ahányan elköltöztek, és e folyamatok együttesen népességnövekedést eredményeztek. A központban az ezer lakosra vetített természetes fogyás mértéke valamivel kisebb volt a vonzáskörzet átlagánál, a vándorlási mutató azonban Sopronban a magasabb. A térségben az ezer lakosra jutó vándorlási többlet (kis népességéből adódóan) Hidegségen, valamint Harkán a legmagasabb, 22, illetve 19 ezrelék. A vándorlási egyenleg abszolút számban mért értéke a vonzáskörzetben belül utóbbi településen a legnagyobb.

3.9.2. ábra A népesség száma 2011. január 1-jén, a 2001. január 1-jei népesség százalékában

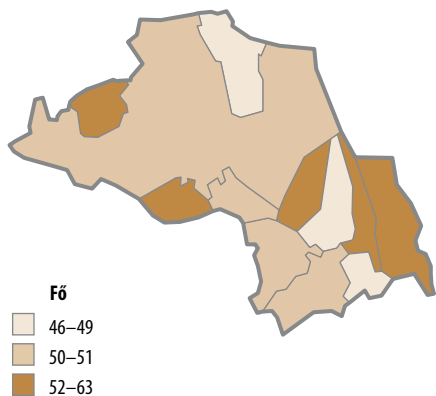
3.9.3. ábra A belföldi vándorlási egyenleg ezer lakosra jutó száma, 2001–2012. évek átlaga

2013. január 1-jén a nagyvárosi településgyűttesben élők 15%-a gyermekkorú, mintegy héttizede 15–64 éves és 16%-a időskorú volt. A központ korszervezete a településgyűtteséhez hasonló, a vonzáskörzetben azonban a 15 éves aluliak hányada meghaladta a 65 éven felettiekét és a 15–64 évesek aránya is magasabb volt.

2013. év elején száz gyermekkorúra 111 időskorú jutott a térségben. A központban e mutató értéke négyvel magasabb volt, a vonzáskörzetben azonban a fiatalabb korszervezetből adódóan száz 15 éven alulira csak 94 időskorú jutott.

3.9.4. ábra A száz családra jutó 15 évesnél fiatalabb gyermek, 2011

21 ezer családot írtak össze. Tíz év alatt számuk nőtt (az országos átlagtól eltérően), valamint összetételük is átalakult. Az egyszülős, valamint az élettársi kapcsolaton alapuló családok aránya, a társadalmi normák változása és a válások számának növekedése miatt tovább emelkedett, azonban döntő részüket (71%) változatlanul a házaspáros családok adták. A kisebb gyermekvállalási kedv következtében a családban élő gyermekek száma csökkent, 2011-ben száz családban átlagosan 51 gyermeket neveltek.

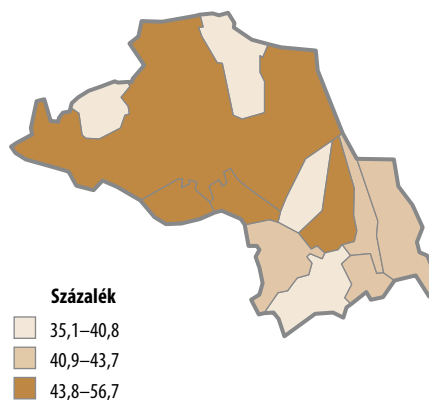
A 2011. évi census adatai szerint a településegység 18 éves és idősebb népességének 54%-a legalább középszintű iskolai végzettséggel, a 25 éves és idősebb lakosság egyötöde pedig felsőfokú oklevéllel rendelkezett. A fiatalabb korosztályok **iskolázottsági** színvonala egyre kedvezőbb az idősebbekhez képest, amely az iskolarendszer átalakulásának, valamint a társadalmi elvárások folyamatos változásának a következménye. Az országos átlaghoz hasonlóan az érettségizettek és a felsőfokúak hányada egyaránt alacsonyabb a férfiak körében, mint a nőknél. Sopronban lényegesen magasabb a lakosság iskolázottsága, mint a környező övezetben átlagosan. A központban az érettségizettek aránya megközelítette a hattizedet, a felsőfokúaké 21% volt, míg a vonzáskörzetben előbbieké hányada 41, utóbbiaké 12%-ot tett ki. A településegységben Sopron adottságai a legkedvezőbbek, az iskolázottság színvonala egyedül itt haladta meg az országos átlagot.

Mivel Harkán az átlagnál jóval alacsonyabb az időskorúak aránya (9,3%), ebből adódóan öregedési indexe (50) igen kedvező.

A soproni nagyvárosi településegység területén az utolsó népszámlálás idején 30 ezer **háztartást** számláltak, 17%-kal többet, mint tíz évvel korábban. Az általános tendenciától eltérően a háztartásban élő személyek száma is nőtt, azonban kisebb mértékben, így az átlagos háztartásnagyság csökkent. 2011-ben száz háztartásra (az országos átlaggal megegyezően) 236 személy jutott a térségben, 20 fővel kevesebb, mint az ezredfordulón. Itt is egyre többen élnek egyedül, mivel a nők várható élettartama hosszabb a férfiakénál, kisebb a házassági kedv és gyakoribbak a válások. Arányuk a vonzáskörzetben jóval alacsonyabb, mint a központban (előbbiben 21, utóbbiban 32% volt).

A legutóbbi népszámláláskor a térségben 21 ezer családot írtak össze. Tíz év alatt számuk nőtt (az országos átlagtól eltérően), valamint összetételük is átalakult. Az egyszülős, valamint az élettársi kapcsolaton alapuló családok aránya, a társadalmi normák változása és a válások számának növekedése miatt tovább emelkedett, azonban döntő részüket (71%) változatlanul a házaspáros családok adták. A kisebb gyermekvállalási kedv következtében a családban élő gyermekek száma csökkent, 2011-ben száz családban átlagosan 51 gyermeket neveltek.

3.9.5. ábra A legalább érettségizettek aránya a 18 éves és idősebb népességben, 2011

3.9. SOPRONI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

■ 3.9.3. GAZDASÁGI AKTIVITÁS, JÖVEDELMI VISZONYOK

A nagyvárosi településeggyüttes határ menti fekvése, illetve az 1990-es évektől kezdődően, valamint az Európai Unió csatlakozását követően egyre inkább erősödő határon átnyúló kapcsolatairól nemcsak az országosnál, hanem a megyeinél is kedvezőbb a munkaerő-piaci helyzet a térségben. A természetes népmozgalmi folyamatok, valamint a nyugdíjkorhatár emelkedése következtében 2001 és 2011 között itt is nőtt a gazdaságilag aktív népesség nagysága. Az utolsó népszámlálás idején összesen 33,4 ezer **foglalkoztatott** és 2,3 ezer **munkanélküli** élt a térségben, előbbi 3,3 ezer, utóbbi 1,1 ezer fővel több, mint egy évtizeddel korábban.

A 15 évesek és idősebbek foglalkoztatottsági rátája 52%-ot tett ki, és minden településen felülmúlta az országos átlagot. A mutató nagysága csupán az idősebb korszerkezetű Fertőhomokon és Pinyénen nem érte el az 50%-ot, három községben (a közvetlenül az osztrák határ mellett fekvő Harkán és Nagycenken, valamint a turisztikailag frekventált Hegykőn) viszont kimagasló értéket képviselt. A 15–29 éveseket leszámítva a foglalkoztatottsági ráta minden korcsoportban Sopronban magasabb volt a vonzáskörzetben mértnél.

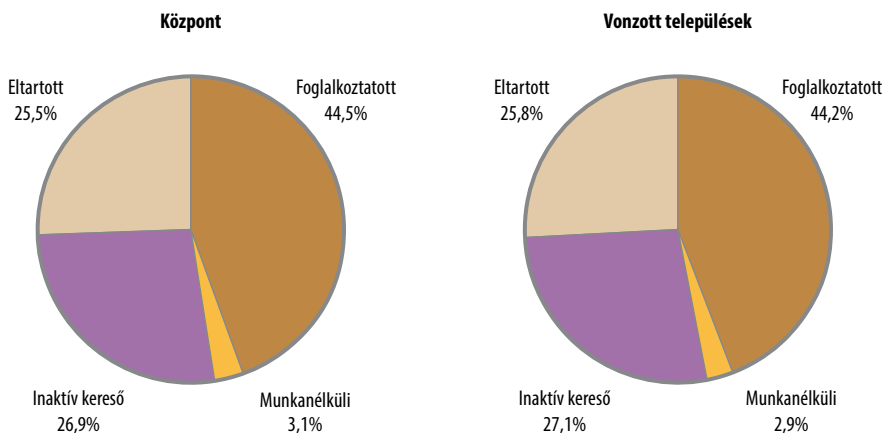
A földrajzi fekvés, a gyakoribb külföldi munkavállalás, valamint a turizmus szerepe (Sopron és Hegykő az ország leglátogatottabb települései közé tartozik) következtében az itt élők 71%-a valamely szolgáltatási ágban dolgozott. A szektoron belül a kereskedelem és a vendéglátás szerepe a legnagyobb, emellett a szállítás és raktározás, az oktatás, illetve az egészségügyi szolgáltatás a leghangsúlyosabb terület. A mezőgazdaság a jelentős zöldégetermesztési hagyományokra visszatekintő Hegykő, Hidegseg és Fertőhomok településeken képvisel az átlagnál jóval magasabb arányt, ugyanis az itt élő foglalkoztatottak legalább tizede dolgozott az agráriumban.

A munkavállalók iskolai végzettsége a központban és a vonzáskörzetben jelentősen különbözik: a Sopronban élők 63, míg a többi településen lakók összességében 48%-a volt legalább érettségizett. Utóbbi körben hányaduk 42 (Pereszteg) és 53% (Kópháza) között szóródott.

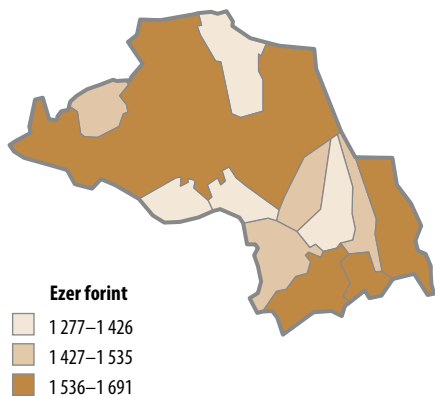
A **gazdasági ág szerinti összetételből** eredően a centrumban és a vonzáskörzetben élő foglalkoztatottak jelentősen eltérő munkakörökben dolgoznak. A város centrum szerepéből, valamint szolgáltatási orientáltságából eredően az utolsó népszámlálás időpontjában a soproni munkavállalók legnagyobb hányada (42%) vezető, értelmiségi, illetve egyéb szellemi munkát végzett, az ipari, építőipari illetve a

A nagyvárosi településeggyüttes határ menti fekvése, illetve az 1990-es évektől kezdődően, valamint az Európai Unió csatlakozását követően egyre inkább erősödő határon átnyúló kapcsolatairól nemcsak az országosnál, hanem a megyeinél is kedvezőbb a munkaerő-piaci helyzet a térségben.

3.9.6. ábra A népesség gazdasági aktivitás szerinti összetétele, 2011

3.9.7. ábra Az egy adófizetőre jutó személyi-jövedelemadó-alapot képező jövedelem, 2012

szolgáltatási foglalkozásúak hányada pedig egymáshoz hasonló arányt (25–23%) képviselt. A vonzott településeken ezzel szemben a lakók leg többje (36%) ipari, építőipari munkakörökben dolgozott, s közöttük a magasabb iskolai végzettséget feltételező vezető, illetve szellemi foglalkozásúak aránya mindössze háromtizedet tett ki.

A térségben élők **jövedelmi helyzetét** a kor szerkezet, a munkaerő-piaci különbségek, valamint a más térségekhez viszonyítva gyakoribb külföldi munkavállalás is befolyásolja. 2012-ben a soproni nagyvárosi településeggyüttesben élők 45%-a fizetett jövedelemadót, az egy adófizetőre jutó személyijövedelemadó-alapot képező jövedelem nagysága pedig 1 millió 641 ezer forintot tett ki. Utóbbi mutató értéke a magas aktivitás ellenére elmarad az országotól, melyet a külföldre ingázó munkavállalók jövedelme is befolyásol. Az adófizetők aránya tekintetében nem volt eltéré-

rés, az egy adófizetőre vetített személyijövedelemadó-alap nagysága esetében azonban a vonzott települések és a centrum között 250 ezer forintos különbség adódott.

■ 3.9.4. INGÁZÁS, KÖZLEKEDÉS

A 2011. évi népszámlálás adatai szerint a soproni településeggyüttes foglalkoztatottjai közül 22,8 ezren dolgoztak lakóhelyükön, 10,3 ezren pedig **naponta ingáztak**. Sopronból néhány százal többen jártak el dolgozni, mint a vonzáskörzet településeiről. A városban élők közül 21,3 ezren találtak helyben munkahelyet és mindössze 5,3 ezer fő ingázott. Az eljáróknak viszont héttizede külföldön vállalt munkát, számuk az előző cenzushoz viszonyítva megháromszorozódott. Nem egészen ezren a megye más településein dolgoztak, ugyanakkor a vonzott településekkel összehasonlítva nagyobb hányaduk (12%) ingázott más megyébe.

A közel 28 ezer soproni munkahelyből 6600-at bejárók töltöttek be, közülük tízből több mint négyet az agglomerációs övezet településeiről érkezők. Ebben nem kis szerepe volt a – munkahelyük megtartása mellett – városból környékre kiköltözőknek. Jelentős volt a Sopronba irányuló munkaerőmozgás a megye többi településéről is, ahonnan a más megyéből bejárókkal együtt több mint 3700-an utaztak naponta dolgozni.

A bejárók és eljárók számának pozitív egyenlege csak Sopronra volt jellemző, a kapcsolódó településeken a naponta eljárók aránya 63% és 84% között szóródott és – figyelembe véve a bejárókat is – a helyben foglalkoztatottak száma esetenként az ott élőkének majdnem csupán ötödét, háromtizedét érte el, mint Harka, Fertőhomok, Fertőboz vagy Hidegség vonatkozásában.

A vonzáskörzetben lakó foglalkoztatottak több mint háromnegyede (4,9 ezer fő) a lakóhelyén kívül vállalt munkát. A határ közelségét és az Ausztriában kínálkozó munkalehetőségeket viszont nemcsak a Sopronban, hanem a többi településen élők is kihasználták. Ingázóik negyede **járt dolgozni a határ túloldalára**, Kópházáról közel harmaduk, de Fertőrákosról, Hidegségről, Harkáról és

3.9. SOPRONI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

Ágfalváról is az átlagot meghaladóan. Sopronban lévő állással nem egészen hattizedük rendelkezett, további 13%-uk pedig a megyén belül helyezkedett el.

A Sopronból ingázó munkaerő hattizede rendelkezett legalább érettségivel, a kapcsolódó településekről eljáróknak csupán fele szerzett ilyen szintű iskolai végzettséget. Más szemszögből a nagyvárosi településeggyüttesben az érettségivel nem rendelkező munkavállalók 35%-a, az ennél magasabb végzettségűek 28%-a ingázott. A legalább érettségivel rendelkezők aránya a Sopronból naponta eljárók körében alacsonyabb, a vonzott településekről ingázók között ezzel szemben magasabb volt, mint a helyben lakó és helyben dolgozók esetében.

Tíz soproni ingázóból majd minden harmadik, a vonzaskörzetből eljárók közül pedig tízből közel négy volt ipari-épitőipari foglalkozású. A megyei jogú városban éló ingázók 15-15%-a töltött be vezető, értelmiségi, illetve egyéb szellemi munkakört, a vonzott települések együttesét illetően előbbiek hányada kisebb, utóbbiaké ennél nagyobb volt. A szolgáltatási területen dolgozók aránya a központból ingázóknál magasabb, de a kapcsolódó települések esetében is meghaladta az országos átlagot.

A nagyvárosi településeggyüttesben ingázó foglalkoztatottak több mint hattizede a 30-49 évesek közül került ki. A többiek fele-fele részben a 30 év alattiakhoz, illetve az 50 éves és idősebbekhez tartoztak. Miközben a 30 évesnél fiatalabbak harmada, a legalább 50 évesek nem egészen negyede ingázott. E tekintetben jelentősek az eltérések Sopron és a vonzaskörzet között. A városban az 50 év alatti foglalkoztatottak kevesebb mint negyede, míg az ennél idősebbek csupán 12%-a vállalt munkát lakhelyétől eltérő településen, a községekből viszont még az utóbbiaknak is közel héttizede ingázott.

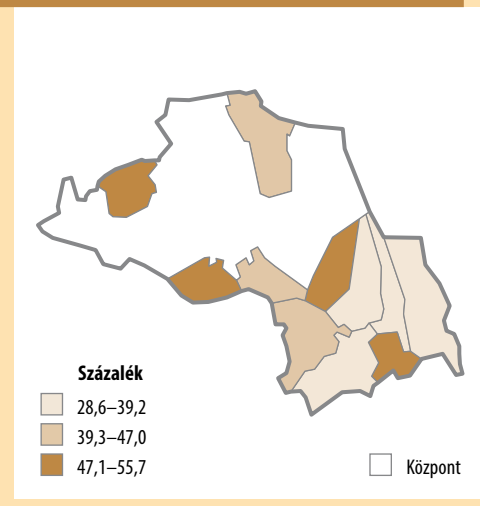
A soproni településeggyüttes **közlekedés** szempontjából legfontosabb területe a Sopront Győrrel összekötő közlekedési folyosó, melyhez a 85-ös főút térséget átszelő szakasza és a vele párhuzamosan haladó GySEV vasúti fővonal tartozik. Területén vezet át még ezeken kívül a 84-es főút és a Sopron-Szombathely vasúti kapcsolatát biztosító pálya. A vasútvonalak villamosításával és korszerűsítésével az elérési idő jelentősen csökkent, a közúthálózat teherbírása ugyanakkor nem tud lépést tartani a megnövekedett járműforgalommal. A határ közelsége, Ausztria szomszédsága következtében jelentős a tranzit személy- és teherforgalom.

Sopron a vonzaskörzetéhez tartozó településekről közúton könnyen elérhető, belső forgalma a várost elkerülő útszakasz megépülésével érezhetően csökkent. A központból sűrűn induló helyközi autóbussz járatok a térség minden települését összekapcsolják a várossal. Kópházát és Nagycenket a távolsági járatok is érintik. Sopron helyi tömegközlekedését a Volán autóbusszjáratokkal 36 viszonylaton szervezte meg.

A vasútvonalak Sopront a térség négy községével kötik össze. Kópházáról, Nagycenkről és Harkáról indul naponta járat a térségközpontba, valamint a Győr-Sopron vonalon fekvő Fertőszentmiklósról. Sopronból pedig a 32 km-re lévő Bécsújhely is elérhető vonattal.

A központban a kerékpáros forgalmat járműforgalomtól elválasztott kerékpárutak segítik, míg a Fertő tó mellett haladó kerékpárút elsősorban turisztikai vonatkozása érdemel említést.

3.9.8. ábra A központba naponta ingázók aránya a foglalkoztatottak százalékában, 2011

■ 3.9.5. GAZDASÁG, VÁLLALKOZÁSOK

2011-ben a soproni nagyvárosi településeggyüttesben 5,6 ezer **vállalkozás működött**. A népesség nagyságához hasonlóan ez a Győr-Moson-Sopron megyei állomány 17%-át jelentette.

Tízből nyolc szervezet Sopronban tevékenykedett. A vizsgált településeken ezer lakosra 74 vállalkozás jutott, ami kettővel meghaladta a megyei, valamint négygel az országos átlagot. Sopronban 77, vonzaskörzetében 60 szervezetet számláltak ezer lakosonként. A mutató értéke a települések közül Hegykőn és a kis lakosságú Hidegségen a megyei jogú városéval megegyezően kiemelkedő.

A településeggyüttes vállalkozásainak fele társas, fele egyéni formában működött. Sopronban előbbi típus volt gyakoribb (51%), míg vonzaskörzetében utóbbi (56%). A társasági formák közül a korlátolt felelősségűek 68%-kal, a betétiiek 27%-kal részesedtek. A betéti társaságok a centrumban valamelyest kisebb, a községekben pedig nagyobb hányadot képeztek. Összesen 20 részvénytársaság végzett tevékenységet a településeggyüttes területén, egy kivételével mindegyikük Sopronban.

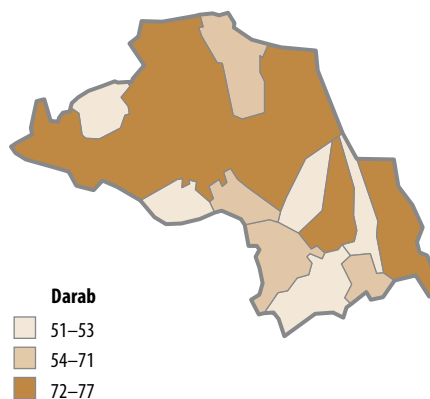
A térségben a megyei átlagnál nagyobb a **szolgáltató szektor** szerepe. A vállalkozások 20–80%-os arányban folytattak termelő, valamint szolgáltató tevékenységet. Előbbi ágak közül az ipar, építőipar a legjelentősebb (együttesen 18%), melyek a vonzaskörzetben még hangsúlyosabbak (24%). A centrum infrastrukturális adottságai révén a nagybefektetők célpontja, így ugyan kisebb arányban, de nagyobb méretű, tőkeerős ipari vállalkozások működnek területén. Ennek ellenére Sopronban is a szolgáltatások dominálnak (82%), mely nem csupán a város ellátó funkciójából, hanem határ menti fekvéséből is ered. A térség vállalkozásainak 17%-a a kereskedelem, 14%-a a tudományos és műszaki tevékenység területén végzett tevékenységet. A szervezetek ágazati struktúrájában a vonzott településeken a termelő ágak mellett a szállítás és raktározás, valamint a vendéglátás, Sopronban pedig a különféle szolgáltatások töltenek be az átlagosnál nagyobb szerepet.

A településeggyüttes területén működő vállalkozások többsége, 95%-a 10 fő alatti mikro-vállalkozás. A legfeljebb 49 főt foglalkoztató kisvállalkozások a vonzaskörzetben, a nagyobb létszámú közép- és nagyvállalatok a központban gyakoribbak az átlagosnál, hiszen a tőke- és munkaerő-igényes tevékenységet folytató cégek az infrastrukturálisan fejlettebb, nagyobb munkaerő-kínálatú rendelkező városba települtek. A központban 43, a további településeken mindössze 2 legalább 50 főt foglalkoztató szervezet működött. 8 soproni székhelyű vállalkozás rendelkezett legalább 250 munkavállalóval.

A településeggyüttes **legnagyobb foglalkoztatója** a Győr-Sopron-Ebenfurt Vasúti Zrt. több mint 1800 embernek biztosít munkát. A HEI-NEKEN Hungária Sörgyárak Zrt. és az IKEA Industry Magyarország Kft. egyaránt több mint 500 munkavállalóval végzik tevékenységüket.

Sopron délkeleti részén, a 84 számú főút mellett két ipari park létesült, s mintegy egymást kiegészítve működnek. Az 1997-ben alapított Soproni Innovációs és Ipari Park (Aranyhegyi) uniós támogatással, a Dél-Keleti Ipari Park 2005-ben magánszemélyek összefogása nyomán jött létre. Előbbi 19,5 hektáron, utóbbi 32 hektáron terül el, mely azonban további 130 hektárral bővíthető.

3.9.9. ábra A működő vállalkozások ezer lakosra jutó száma, 2011

■ 3.9.6. LAKÁSOK

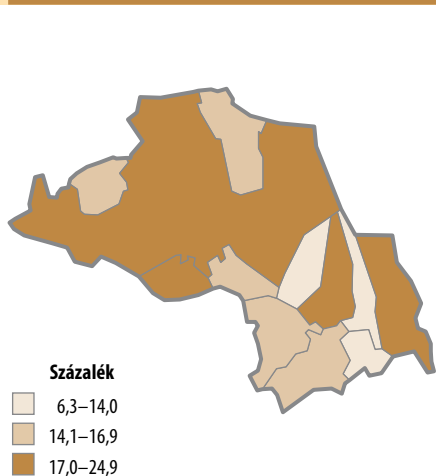
hasonló arányt képviselt. A nem lakott lakások egytizedes aránya meghaladja a megyei átlagot (9,8%), melyet a turizmus is befolyásol. Nagyobb arányban jellemzően Sopronban fordulnak elő, de a vonzáskörzetben kiugróan magas – 14–15%-os – a térség négy kistépelülésének mutatója.

Az agglomerációban száz lakásban átlagosan 247 személy élt, ami kilencel kevesebb a megyei átlagnál. A mutató értéke Sopronban 237, a vonzott településeken 291 volt. Utóbbi körben a **lakásúrság** 265 (Hidegség, Pinnye), illetve 324 (Harka) között szóródott.

A lakásállomány a két utolsó census között a térségben az országos átlagnál jóval nagyobb, és az agglomerációk, településegységek között is kiemelkedő mértékben (21%-kal) bővült. A növekedés a centrumban és a vonzott településeken egyaránt erőteljes volt. 2011-ben a vonzáskörzetben 19%-kal volt több lakás a tíz évvel korábinál, a gyarapodás mindössze 2,1 százalékponttal kisebb a soproninál. A lakások számának növekedése egy községben (Pinnye) csekélyebb (2,9%), a többiben jóval 10% feletti volt, három településen pedig (Fertőhomok, Harka, Hidegség) elérte, illetve meghaladta a háromtizedet is. Sopron és a vonzáskörzetébe tartozó települések gyarapodásában fő szerepet egyrészt a turizmus (Fertő tó, illetve Hegykő), másrészt a külföldi munkavállalás lehetősége játszotta. A 2000-es évek első felében részben a kedvező hitelfelvételi lehetőségek hatására **lakásépítési fellendülés** kezdődött, és az építkezések nagy része 2005-ig be is fejeződött. Ezt követően a lakáspiac telítődése, a hitelezési szabályok módosulása, illetve a kialakuló gazdasági válság hatására visszaesés következett be, ami az agglomerációban is megfigyelhető. Ennek ellenére a megyében 2001 és 2011 között elkészült lakások 22%-a, mintegy 5,7 ezer a településegységen belül épült fel. A kiemelt három településen a két utolsó census között épített lakások aránya 12 és 25% között szóródott.

A lakások szobaszám szerinti összetétele alapvetően a központ és a vonzáskörzet között különbözik. Sopronban a lakások legtöbbször kettő, illetve három szobás, és a piaci célú építkezések következtében az egyszobásak hányada is itt a legmagasabb. A többi településen a falusias építési környezet következtében héttizedet meghaladó arányban a három és több szobás lakások/családi házak dominálnak.

3.9.10. ábra A 2001–2011 között épült lakások a 2011. évi lakásállomány százalékában

Az utolsó népszámlálás időpontjában a soproni nagyvárosi településegységekben 32 281 lakást számláltak, ez a Győr-Moson-Sopron megyei állomány 17%-át jelentette, ami a népességhez

A többszintes, emeletes lakóházak aránya Sopronban 24%-os, a többi település képe főként családi házas jellegű, itt a társasházak hányada elenyésző.

A jól kiépített közműhálózat révén a lakásállomány **komfortfokozat** szerinti összetétele kedvező a térségben. A soproni nagyvárosi településegységek lakásállományának közel nyolctizede – a megyei átlagot 4,8, az országot pedig kiemelkedően, 19 százalékponttal meghaladva – összkomfortos, 17%-a komfortos és csupán 2,1%-a komfort nélküli, illetve szükséglakás. Komfortosság tekintetében a vonzáskörzethez tartozó települések is a megyeinél kedvezőbb helyzetben vannak. A vizsgált térségben a vezetékes vízhálózat teljesen kiépített, 2011. október 1-jén a közcsatorna-hálózat is minden településen biztosított volt.

■ 3.9.7. INTÉZMÉNYRENDSZER

A nagyvárosi településeggyüttesben élők kedvező intézményi háttérrel rendelkeznek. A közszolgáltatások többsége azonban itt is Sopronban biztosított a lakosság számára. Okmányiroda és

kormányablak egyaránt a városban áll az állampolgárok rendelkezésére. A vonzott településeken Ágfalva, Hegykő és Nagycenk székhellyel tartanak fenn közös önkormányzati hivatalt, míg Fertőrákoson és Kópházán önálló **intézményben** végzik az önkormányzati és államigazgatási feladatokat. A munkügyi központ járási kirendeltsége Sopronban található.

Postai szolgáltató hellyel a vonzáskörzetben hét település rendelkezett, de a mozgópostai rendszer kialakításával valamennyi ellátottá vált. Banki szolgáltatást a megyei jogú városon kívül közvetlenül Fertőrákoson, Hegykőn és Kópházán lehet igénybe venni, amelyben a határ menti fekvés és a turizmus is szerepet játszott. Emellett a postahivatalok is foglalkoznak banki szolgáltatásokkal. Sopronban e területen több érdekeltség is jelen van. A lakosság biztonságát közvetlenül a centrumon kívül Fertőrákoson és Nagycenken szolgálja rendőri jelenlét, melyeket az idegenforgalom mellett a települések népességszáma is indokol.

Háziorvosi szolgálat a településeggyüttesben összességében 45 helyen működött, melynek több mint nyolctizede Sopronban található. A vonzáskörzetben hat településen helyben volt elérhető a rendelés, a többiben meghatározott napokon folyik a **betegellátás**. Fertőrákoson és Kópházán önálló gyermekorvos is rendelt. A térségben a 12 település közül – a három kis lélekszámú kivételével – kilencben van gyógyszertár. Sopronban és Nagycenken gyógyszertár, a többiben pedig fiókgyógyszertár működik.

A lakosság fekvőbeteg ellátására a településeggyüttes központjában van lehetőség a Soproni Erzsébet Oktató Kórházban. A széleskörű szakellátási struktúra a térség és más települések betegeit is szolgálja. A járóbeteg szakellátás a városban, illetve Fertőrákoson, valamint Kópházán elérhető.

A **szociális alapellátó rendszer** a rászorulóknak számára az életminőség fenntartásához, az egészségügyi és mentális problémák megoldásához nyújt segítséget. A nagyvárosi településeggyüttesben Sopron mellett Harkán, Hegykőn és Nagycenken igénylik a házi segítségnyújtást, míg a jelzőrendszeres rendszert azonban nem veszik igénybe egyetlen helységben sem. A térségben egyedül Sopronban működik idősek otthona, ahova más településekről is fogadnak rászorulókat. Időskorúak gondozóháza szintén a központban található, ahol legfeljebb egy évre teljes ellátást, átmeneti elhelyezést biztosítanak. Népnyelvi és hajléktalanokat ellátó intézmény egyaránt Sopronban működik.

A nagyvárosi településeggyüttesben a bölcsődei szolgáltatás Sopronra korlátozódik, ahol öt feladatellátási helyen történik a legfiatalabb korúak nevelése. A folyamatosan bővülő családi napközök további négy helyen – szintén egyedül a térség központjában – várják a nappali gondozást és felügyeletet igénylőket, ahol húsz hónapos kortól 14 éves korig biztosított az ellátás. Az óvodáskorúak nevelése 30 feladatellátási helyen történik, több mint héttizedük a megyei jogú városban funkcionált. E korsztály gondozása három település kivételével mindenütt helyben megoldott volt, ahova a környék településeiről is fogadják a gyermekeket.

A településeggyüttesben húsz feladatellátási helyen folyt általános **iskolai oktatás**, melyből 13 Sopronban működött. Négy településről ugyanakkor más helyre kellett ingáznia a tanulóknak. Középfiskolai, valamint szakiskolai oktatásra egyedül a centrumban, összesen 23 helyen volt lehetőség.

Könyvtár mindössze Harkán és Peresztegen nem állt a lakosság rendelkezésére, míg közművelődési intézménnyel a vonzott települések több mint fele rendelkezett. A térség gazdag muzeális gyűjteményekben, a soproni tíz kiállítási helyen kívül Fertőhomokon, Fertőrákoson és Kópházán egy-egy, míg Nagycenken a Széchenyi emlékhelyek két helyen is várják a látogatókat.

3.10. SZEGEDI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

3.10.1. tábla A szegedi nagyvárosi településeggyüttes főbb jellemzői, 2013

Mutatók	Szeged	Vonzott települések	Település-eggyüttes összesen	Település-eggyütteshez nem tartozó Csongrád megyei települések	Csongrád megye összesen	Országosan
Terület, km ^{2a)}	281	523	804	3 458	4 263	93 024
Települések száma, darab ^{a)}	1	14	15	45	60	3 154
Átlagos településnagyság, fő ^{a)}	161 837	3 033	13 620	4 562	6 826	3 142
Városi népesség aránya, % ^{a)}	100,0	18,6	83,1	66,9	75,0	70,3
Népesség száma, fő	161 837	42 464	204 301	205 270	409 571	9 908 798
Száz gyermekkorúra jutó időskorú, fő	132	108	127	141	134	119
Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet éves átlaga, fő ^{b)}	1,8	4,9	2,4	-1,7	0,3	-
Munkanélküliségi ráta, % ^{c)}	10,3	11,1	10,5	11,8	11,1	12,6
Foglalkoztatási arány, % ^{c)}	47,4	47,5	47,4	43,9	45,6	46,4
Száz foglalkoztatottra jutó nem foglalkoztatott, fő ^{c)}	143	148	144	165	154	152
Ingázók a foglalkoztatottak %-ában ^{c)}	9,5	60,4	19,7	28,3	23,7	34,0
Adófizetők aránya, % ^{d)}	44,3	42,9	44,0	42,0	43,0	44,3
Egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem, ezer forint ^{d)}	1 938	1 520	1 852	1 491	1 675	1 888
A 2001–2011 között épített lakások aránya a 2011. évi lakás-állomány %-ában	12,5	9,7	12,0	3,9	8,0	9,7
Száz lakott lakásra jutó lakos, fő ^{c)}	226	272	235	242	238	248
Ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma, darab ^{c)}	85	58	80	52	66	69
Szolgáltatás ágban működő vállalkozások aránya, % ^{c)}	84,7	69,7	82,5	72,2	78,5	79,6

^{a)} A 2014. január 1-jei közigazgatási beosztás szerint. ^{b)} 2001–2012 között. ^{c)} 2011. évi adat. ^{d)} 2012. évi adat.

3.10.1. TERÜLET, TELEPÜLÉSSZERKEZET

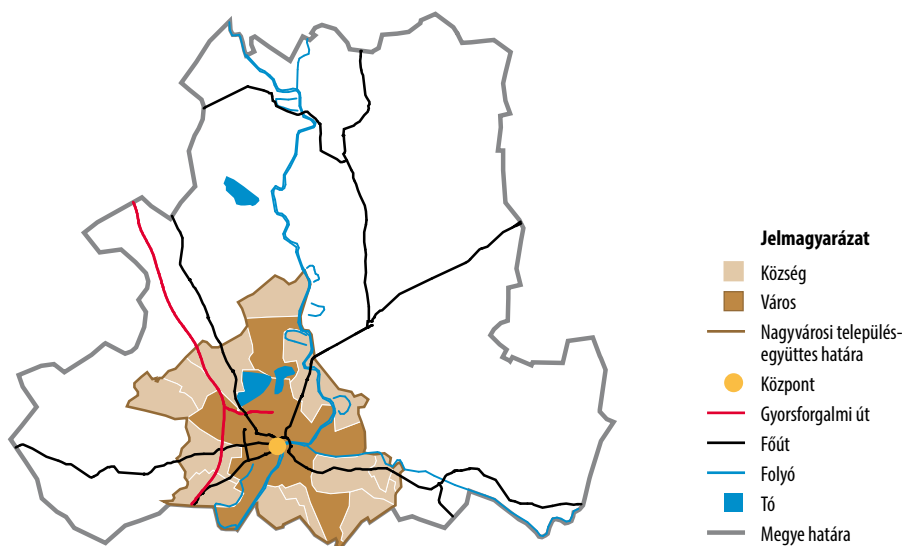
A szegedi nagyvárosi településeggyüttes Csongrád megye déli részén, a Tisza alsó folyása mentén helyezkedik el, amelyet Szeged és a szomszédságában található 13 község – Algyő, Bordány, Deszk, Dóc, Domaszék, Ferencszállás, Klárafalva, Kübekháza, Röske, Szatymaz, Tiszasziget, Újszentiván és Zsombó –, valamint a városok közül Sándorfalva alkot. A településeggyüttes a korábbi, 2003-as lehatároláshoz képest három községgel, Bordánnyal, Dóccal és Ferencszállással bővült. Összetételét tekintve – két települést, a Mórahalmi járásba tartozó Bordányt és Zsombót leszámítva – megegyezik a Szegedi járással.

Az ország egyik legalacsonyabb fekvésű területe, domborzati szempontból a településeggyüttes mégis különleges adottságokkal rendelkezik, hiszen Tiszasziget határában található az ország legmélyebb pontja, melynek tengerszint feletti magassága 76 méter körüli. Területének jelentős része változatos természeti és táji értékkel bíró síkság, amelyet meglehetősen eltérő talajadottságok jellemeznek. A Tiszától nyugatra terül el az alacsony termőképességű Dorozsma-Majsai homokvidék. A Tisza árteréhez kapcsolódik a Dél-Tisza völgy kistáj, amely ár- és belvizek által leginkább veszélyeztetett, közepes termőképességű vidék. A Tisza-Maros torkolattól az országhatárig terjed a Marosszög, amely termékeny talaja révén az ország kiváló mezőgazdasági termőhelyei közé tartozik. Felbecsülhetetlen természeti kincsének számít a gazdag szénhidrogénkészlet, valamint a termásvíz-vagyon.

A szegedi településeggyüttest alkotó 15 település 804 négyzetkilométeren, a megye területének 19%-án helyezkedik el. A települések közül a megyeszékhely a legnagyobb kiterjedésű, a térség területének 35%-át teszi ki. Szeged vonzáskörzetébe tartozó települések terület szerinti nagysága jelentős különbségeket mutat. Míg 76 km²-rel Algyő a legnagyobb, addig Ferencszállás és Klárafalva még a 10 km²-t sem éri el.

A szegedi településeggyüttest délről az országhatár övezi, Szeged, Röske, Tiszasziget, Újszentiván Szerbiával határos, míg Kübekháza a magyar, szerb, román hármashatár metszéspontjánál található.

3.10.1. ábra Szegedi nagyvárosi településeggyüttes

3.10. SZEGEDI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

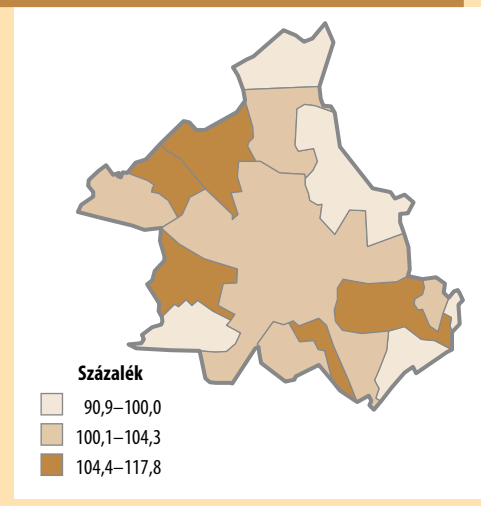
3.10.2. NÉPESSÉG, NÉPMOZGALOM

A szegedi nagyvárosi településeggyüttes az ország 5. legnagyobb népességtömörülése, ahol 2013 elején 204 ezer fő élt. Szeged Csongrád megye lakosságának 40, vonzáskörzetével együtt 50%-át koncentrált. A településeggyüttesben négyzetkilométerenként 254 fő élt, nagyjából háromszor annyi, mint a megyében. A magas **népsűrűség** döntően Szeged kiugró értékéből (576 fő/km²) adódott, rajta kívül 4 település mutatója haladta meg a megyei átlagot. 2013 elején a településeggyüttes lakosságának nyolctizede, 162 ezer fő Szegeden élt. A vonzáskörzetben összesen 42 ezren laktak, közülük legtöbben, 8 ezren Sándorfalván, a községek átlagos lélekszáma a 2700 főt közelítette. Ez az érték azonban nagy különbségeket takart, hiszen Klárafalva mindössze 470, míg Algyő több mint 5000 főt számlált.

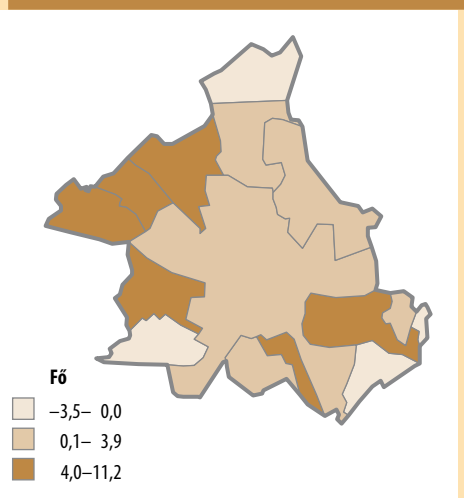
2001 és 2011 között a településeggyüttes **lakosságszáma** 3,3%-kal gyarapodott, miközben a megyéé 2%-kal fogyott. A tíz év alatt mind Szeged (2,8%), mind a környező települések (5,2%) népessége nőtt. A vonzáskörzetben lévő települések közül legerőteljesebben Domaszék, Deszk és Szatymaz lakossága emelkedett, a legnagyobb mértékű fogyás pedig Dócon volt.

A településeggyüttes lakosságszámát 2001–2012 között a születések és a halálozások negatív egyenlege mellett a bevándorlások számottevő nyeresége alakította. A **természetes fogyás** ezer lakosonként évente átlagosan 2,4 fős, a megyében pedig 4,6 fős csökkenést eredményezett. A születések számát meghaladó halálozás éppúgy jellemző Szegedre,

3.10.2. ábra A népesség száma 2011. január 1-jén, a 2001. január 1-jei népesség százalékában

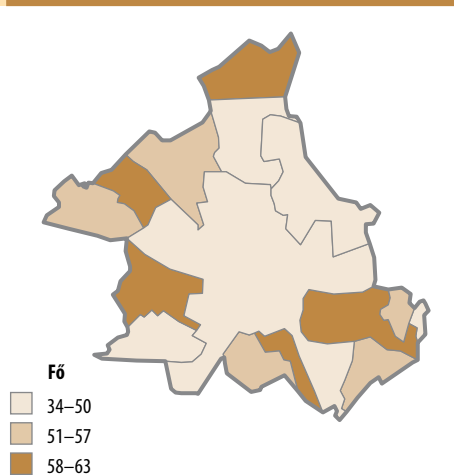

3.10.3. ábra A belföldi vándorlási egyenleg ezer lakosra jutó száma, 2001–2012. évek átlaga

mint környékére: a lakosságszámra vetített érték Szegeden 2,3 főt, míg a vonzáskörzetben átlagosan 2,9 főt tett ki. Az utóbbi települések közül e mutató Röszkén, Dócon, illetve Ferencszálláson volt a legnagyobb, Zsombón és Domaszéken pedig a legkisebb. A **belföldi vándorlási** nyereség 2001–2012 között a természetes fogyást a településeggyüttesben teljesen, míg a megye egészében csak részben kompenzálta. A belföldi vándorlás ezer lakosonként évente átlagosan 2,4 fős, a megyében mindössze 0,3 fős, a belföldi vándorlás népességarányosan Szegeden 1,8 fős, a vonzáskörzetben pedig átlagosan 4,9 fős pozitívumot eredményezett. A városkörnyék legkedveltebb céltelepülése Domaszék, Szatymaz és Deszk volt. Annak ellenére, hogy Szeged belföldi vándorlási egyenlege 2001–2012 között pozitívumot mutat,

3.10.4. ábra A száz családra jutó 15 évesnél fiatalabb gyermek, 2011

156 ezer fő élt. Így száz családra 283 személy jutott, 4-gyel kevesebb, mint 2001-ben. Szegeden a családok kevésbé népesek, mint a vonzáskörzetben élők, átlagos méretük Zsombón, Tiszaszigeten és Újszentivánon volt a legnagyobb, Ferencszálláson pedig a legkisebb. A családban élő 15 évesnél fiatalabb gyermekek száma is csökkent az utóbbi tíz évben, így 2011-ben a településegységben száz családra átlagosan már csak 50 – 15 évesnél fiatalabb – gyermek jutott, ugyanannyi, mint a megyében. E mutató alapján is eltért Szeged és vonzáskörzete: Szegeden száz családban 50, a vonzott településeken 54–15 évesnél fiatalabb – gyermek élt. A leginkább elöregedett lakosságú településen, Ferencszálláson szinte feleannyi a száz családra jutó 15 évesnél fiatalabb gyermekek száma, mint a legfiatalabb népességű Újszentivánon.

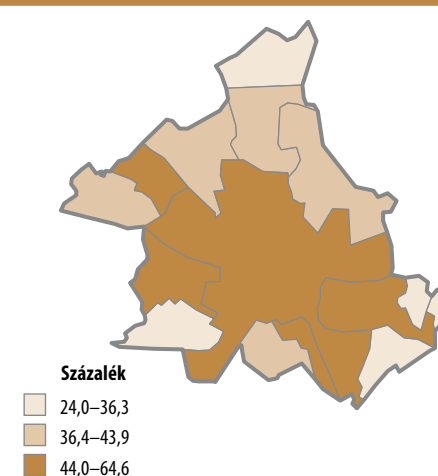
A településegység lakosságának **iskolázottsága** – amely tovább javult az elmúlt időben – 2011-ben jóval magasabb volt, mint a megyei átlag. Az itt élő 18 éves és idősebb népesség 60%-ának volt legalább érettségije, míg a megyében ez az arány csak közelítette az 50%-ot. Az egyes településeken élők iskolázottsági színvonalában is nagy a különbség. A vonzáskörzethez tartozó települések lakói kevésbé iskoláztak, mint Szeged lakosai. Legalább középfelsőfokú végzettséggel Szegeden a lakosság közel 65%-a rendelkezett, a környező településeken átlagosan 41%-a. Szeged után Deszk, Újszentiván és Zsombó lakosai a legiskolázottabbak, míg a legalacsonyabb végzettségűek a Dócon, Klárafalván, illetve Kükesházán élők.

Szegedről közel 3,3 ezer fővel többen költöztek ki a vonzáskörzet településeire, mint ahányan onnan be. A kitelepülők közül legtöbben Deszket, Szatymazt, Algyót, Domaszéket vagy Sándorfalvát választották.

Az elmúlt években a településegység népességében csökkent a gyermekkorúak részaránya, miközben nőtt az időskorúaké. A lakosság **kor szerinti összetétele** – amely valamivel kedvezőbb a megyei átlagnál – lényeges területi eltéréseket mutat. Szeged népességének korstruktúrája 2013-ban némileg kedvezőtlenebb volt, mint a vonzáskörzetben élőké. A gyermekkorúak részaránya Deszken, Dócon, Domaszéken, Újszentivánon és Zsombón volt a legmagasabb, míg Ferencszállásra és Rószkére az időskorúak kiemelkedő túlsúlya jellemző.

2011-ben a településegységben 55 ezer **család**ot írtak össze, a családokban összesen

3.10.5. ábra A legalább érettségizettek aránya a 18 éves és idősebb népességben belül, 2011

3.10. SZEGEDI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

■ 3.10.3. GAZDASÁGI AKTIVITÁS, JÖVEDELMI VISZONYOK

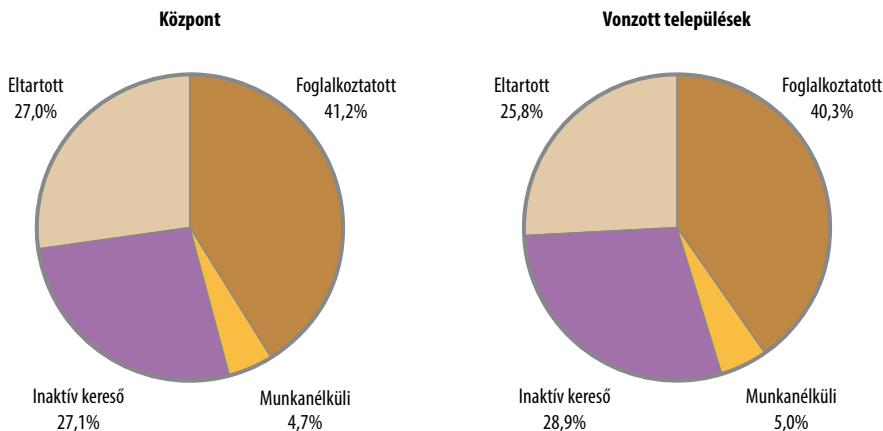
A népesség gazdasági aktivitás szerinti összetétele kedvezőbb, mint az ország más területein. A 2011. évi népszámlálás adatai alapján a szegedi nagyvárosi településeggyüttes lakosainak 41%-a volt foglalkoztatott, amely a megyei átlagot 1,6, az országot pedig 1,3 százalékponttal haladta meg. Az itt élőknek még további 4,8%-a próbált elhelyezkedni. A munkanélküliség mértéke megközelítette a megyei átlagot, az országotól viszont csaknem egy százalékponttal elmaradt. A 2001. évi népszámlálás adataihoz képest a gazdaságilag aktív népesség aránya 4,5 százalékponttal (45,8%-ra) emelkedett, ez azonban csak részben a foglalkoztatottság növekedésének eredménye, mivel a munkanélküliek aránya is magasabb lett. 2001 és 2011 között a térség Csongrád megyéhez és az országos átlaghoz viszonyított relatív helyzete nemigen változott. A településeggyüttesen belül Szeged szerepe meghatározó, 2011-ben a foglalkoztatottak 80%-a ebben a városban élt. A foglalkoztatottság mértéke pedig Zsombón, Algyőn és Deszken volt a legmagasabb.

2011-ben a 15 éves és idősebb népesség 52,9%-a volt gazdaságilag aktív, megközelítően ugyanannyi, mint országosan. A kisebb mértékű munkanélküliség eredményeként viszont a 47,4%-os foglalkoztatási ráta egy százalékponttal meghaladta az országos átlagot. A megyei átlaghoz képest valamivel hangsúlyosabb a településeggyüttes előnye.

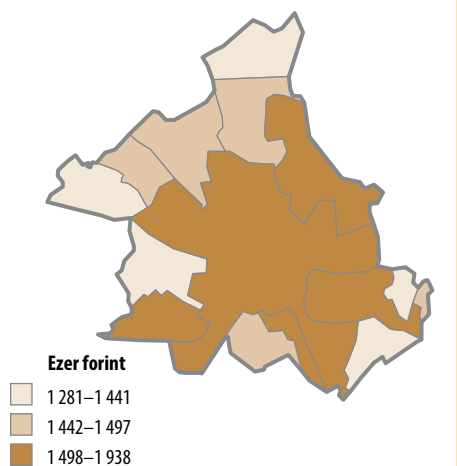
Folytatódott a termelő ágakban foglalkoztatottak arányának csökkenése: elsősorban az ipari, építőipari foglalkoztatás esett vissza, 22%-os arányuk 5,1 százalékponttal kevesebb a korábinál. Ezzel szemben 2011-ben a munkát vállalóknak már 74%-a a szolgáltatási szektorban dolgozott, 5,8 százalékponttal több, mint 2001-ben. A szolgáltatást végzők részaránya a megyei mutatót 8,2, az országot pedig 6,4 százalékponttal haladta meg. Az agglomerációk és településeggyüttesek közül is csak a főváros és Pécs térségében volt magasabb ez az arányszám. A szegedi nagyvárosi településeggyüttes települései között is jelentősek a különbségek: a szolgáltatásban dolgozók aránya csak Szegeden és Deszken haladta meg a 70%-ot, ugyanakkor Bordány és Dóc mutatója mindössze 50% körül alakult.

2011-ben már többen végeztek szellemi munkát, mint fizikait: 51%-os (országosan csak 45%-os) arányuk a tíz évvel korábinál 4,6 százalékponttal magasabb. Ez azonban kizárólag a Szegeden élő foglalkoztatottak összetételének a következménye, a vonzáskörzethez tartozó településeken alig egyharmaduk dolgozott szellemi munkakörben.

3.10.6. ábra A népesség gazdasági aktivitás szerinti összetétele, 2011

3.10.7. ábra Az egy adófizetőre jutó személyi-jövedelemadó-alapot képező jövedelem, 2012

a szegedi adózók átlagosan másfélszer akkora bevétel után fizették meg a személyi jövedelemadót, mint Dócon, vagy Klárafalván.

■ 3.10.4. INGÁZÁS, KÖZLEKEDÉS

keméti településeggyüttes foglalkoztatottai ingáztak az országban. Ez a központi településen lakók igen magas, 80%-os arányának köszönhető, mivel az ott lakók könnyebben találnak helyben munkát, mint a vonzáskörzetben élők. A megyeszékhely kedvező munkaerő-felvevő pozíciójából adódóan a szegediek kevesebb mint 10%-a járt át más településre dolgozni. A településeggyüttes gyűrűjében lakó, valamivel több mint 17 ezer foglalkoztatott 49%-ának a munkahelye szintén a térség központjában volt.

2011-ben a térség települései között naponta ingázó 10,8 ezer fő 78%-a Szegedre járt át. A legtöbben a településeggyüttes másik városából, Sándorfalváról **ingáztak**, számuk meghaladta a 1,6 ezer főt, de a Domaszékről, Algyőről és Szatymazról bejárók száma is külön-külön több volt, mint 900 fő. A térség egyik legnagyobb munkaadójának, a MOL Nyrt.-nek köszönhetően, Szeged után a legtöbb munkaerő-felvevő település Algyő. 2011-ben a településeggyüttesen belül ingázók 7%-a ebben a községben dolgozott. Összességében elmondható, hogy a vonzáskörzetből naponta ingázók 87%-a a településeggyüttesen belül talált munkahelyet. Ezzel szemben a központból ingázók mindössze 27%-a dolgozik a településeggyüttes vonzáskörzetében, további 30%-uk Csongrád megyében, míg a többiek távolabb találtak munkát.

A férfiak nagyobb arányban érintettek az ingázásban, ők tették ki a más településre ingázók közel 60%-át, ami alig maradt el a megyei átlagtól (62%). A településeggyüttesben átlagosan száz férfi foglalkoztatottból 22, míg ugyanennyi nőtől 16 ingázott naponta. A mutató értéke a vonzáskörzethez tartozó települések esetében ennek többszöröse, száz azonos nemű munkavállalónként 60, illetve 59 fő.

2012-ben a szegedi nagyvárosi településeggyüttes állandó népességének 44%-a, 92 ezer fő fizetett **személyi jövedelemadót**. Az adózók aránya az országos átlaghoz hasonlóan alakult, a Csongrád megyei átlagot pedig egy százalékponttal meghaladta. Szeged 44%-os mutatója is egy százalékponttal volt magasabb, mint a vonzáskörzethez tartozó településeken, a 2001. évihez azonban Szegeden több mint 2 százalékpont a csökkenés, míg vonzáskörzetében valamivel emelkedett az adófizetők hányada.

A településeggyüttesben egy állandó lakosra vetítve átlagosan 814 ezer forint adóköteles jövedelem képződött, 13%-kal több, mind a megye egészében, de az országos átlagtól néhány százalékkal elmaradt. Az adófizetők 1852 ezer forint átlagjövedelmét tekintve is hasonlóak a különbségek. A településenkénti jövedelmek között igen jelentősek az eltérések:

3.10. SZEGEDI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

A legtöbb ingázó – akárcsak országos, vagy megyei átlagban – a 30–49 éves korosztályból került ki. A kevésbé mobil 50 év feletti, valamint a – tanulási idő kitolódása miatt a foglalkoztatotakon belül kisebb létszámban részt vevő – 30 év alatti korosztály az ingázókon belül – csaknem azonos arányban – 22, illetve 19%-ban volt jelen. A vonzáskörzet települései közül arányaiban a legtöbb 30 év alatti foglalkoztatott Klárafalváról, Dócról, Bordányból és Kübekházáról, míg az 50 éves és idősebbek Klárafalváról, Tiszaszigetről és Ferencszállásról ingázott.

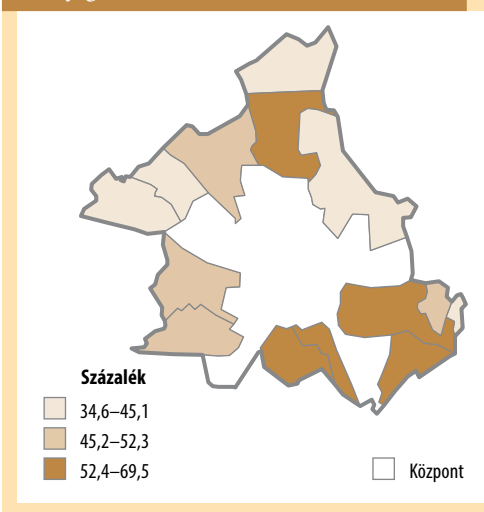
A szegedi településegységben lakó foglalkoztatottak iskolázottsága a budapesti agglomeráció és az egri agglomerálódó térség után a legmagasabb, ami a térségközpontban élők országos átlagnál jóval magasabb iskolázottságának köszönhető. A szegedi lakosság magas iskolázottsági szintje a helyben lakó foglalkoztatottak és az ingázók képzettségbeli megoszlásában is megmutatkozik, mind a helyben dolgozók, mind az ingázók döntő többsége rendelkezik legalább érettségivel. Ezzel együtt is a más településre eljárók között valamivel magasabb volt a képzettebbek aránya. A vonzáskörzethez tartozó településeken az érettséginel alacsonyabb végzettséggel rendelkezők jobban találtak helyben munkát, míg az ingázók 57%-a legalább érettségizett foglalkoztatott volt. Az ingázók között gyakoribb az alacsonyabb végzettségű Dócon, Klárafalván, Kübekházán, Röszkén és Tiszaszigeten, ez nem meglepő, hiszen az itt élő népesség iskolázottsága a vonzáskörzethez tartozó települések átlagánál, valamint a megyei átlagnál egyaránt kedvezőtlenebb.

Az ingázás főként a szellemi (vezető értelmiségi, egyéb szellemi), valamint az ipari és építőipari foglalkozásúak körében gyakori. A vonzáskörzet településein leginkább mezőgazdasági fizikai munkát találnak helyben az ott lakók, ebben a gazdasági ágban az ingázók aránya mindössze 14%, míg a szellemi foglalkozásúak 73%-ának lakóhelyétől eltérő településen van a munkahelye. Az ipari és építőipari foglalkozásúak igen magas, 90% feletti arányban Klárafalváról és Kübekházáról kényszerülnek eljárni a munkahelyükre, míg Algyón a már említett MOL Nyrt. miatt a helyiek jobban találnak munkát az iparban. Az iparban és építőiparban foglalkoztatott algyői lakosok 47%-a ingázik.

Szegednek a **helyközi közlekedésben** betöltött szerepe nem csak a településegységben, de a megyében is meghatározó, a főbb vasútvonalak a fővárossal, Békés megyével, valamint Szerbiával kötik össze a központi települést. A vonzáskörzet települései közül Algyő a Szeged–Békéscsaba; Deszk az Újszeged–Mezőhegyes; Röszke a Szeged–Szabadka (Szerbia); Szatymaz pedig a Szeged–Budapest vasútvonalon fekszik. Közülük a Szatymazon élők vannak a legkedvezőbb helyzetben, mivel naponta 22 járatpár szállítja az utasokat Szegedre és vissza, Algyőre 17, míg Röszkére és Deszkre 3-4.

A helyközi autóbusszjáratok átszövik a térséget, amelynek valamennyi települése rendelkezik autóbusszállomással. A főútvonalak mellett fekvő települések helyközi közúti tömegközlekedése a legkielégítőbb. A legtöbb autóbusszjárat – napi 70 fölött – Algyőt köti össze Szegeddel. Napi 50 és 70 közötti a járatok száma Deszk, Domaszék, Ferencszállás, Klárafalva, Sándorfalva irányába; 20 és 40 közötti Bordány, Röszke, Szatymaz, Tiszasziget, Újszentiván és Zsombó felé; míg Kübekháza, valamint a településegység egyetlen „szaktelepülése” Dóc és a központ között csupán napi 14–16 járat közlekedik.

3.10.8. ábra A központba naponta ingázók aránya a foglalkoztatottak százalékában, 2011

■ 3.10.5. GAZDASÁG, VÁLLALKOZÁSOK

2011 végén a szegedi nagyvárosi településeggyüttesben 35 295 vállalkozást tartottak nyilván, melyek csaknem 77%-a a központi településen, Szegeden, 3,9%-a Sándorfalván, közel 20%-a pedig a községekben került bejegyzésre. A regisztrált vállalkozások 48%-a, 17 021 vállalkozás fejtett ki tényleges gazdasági tevékenységet. Ez az arány az országos átlagot 6,4, a Csongrád megyeit 12 százalékponttal haladta meg. Szegeden még ennél is több, a nyilvántartott vállalkozások 54%-a működött, míg a vonzáskörzethez tartozó településeken összességében csak 30%. A településeggyüttesben **működő vállalkozások** valamivel több mint 85%-ának székhelye a központi településen, 2,9%-é Sándorfalván, 12%-é pedig a községekben található. Összességében a szegedi nagyvárosi településeggyüttesben koncentrálódik a Csongrád megyében működő vállalkozások 61%-a.

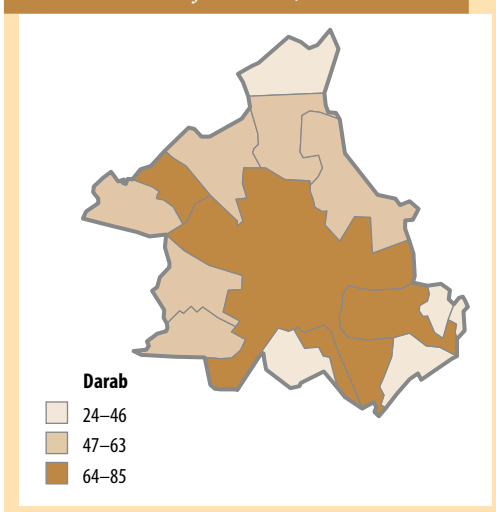
Az **ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma** Szegeden 85, Sándorfalván 63, a községekben 57, a településeggyüttes egészében 80 volt 2011 végén. Vállalkozássűrűség tekintetében a szegedi nagyvárosi településeggyüttes felülmúlta mind az országos (69), mind a Csongrád megyei átlagot (66).

A tényleges gazdasági tevékenységet kifejtő vállalkozások közül a társas vállalkozások aránya Szegeden 53, a vonzáskörzetben levő településeken ennél alacsonyabb, 45, a településeggyüttes egészében pedig 52% volt. Ez az arány 5,1 százalékponttal meghaladta a megyei átlagot, az országosnál azonban ugyanennyivel kevesebb volt. A társas vállalkozásokon belül a két legnépszerűbb gazdálkodási formának számító korlátolt felelősségű társaságok 63, a betéti társaságok 34%-ot képviseltek.

A szegedi nagyvárosi településeggyüttes működő vállalkozásainak legjelentősebb hányada – 27%-a – a kereskedelem, szállítás és raktározás, vendéglátás területén tevékenykedett, 23%-a üzleti szolgáltatásokkal foglalkozott, míg 15%-a ipari, építőipari tevékenységet végzett. Az említett 3 gazdasági területen a vállalkozások gazdálkodási forma szerinti összetétele kiegyensúlyozottabb a településeggyüttesben, mint a kevesebb működő vállalkozást tömörítő nemzetgazdasági ágakban. Az ingatlanügyleteknél a társas vállalkozások túlsúlya jellemző (83%), míg a mezőgazdaságban és a pénzügyi szolgáltatásnál az egyéni vállalkozások dominálnak (71, illetve 70%). A főbb gazdasági ágakat tekintve – a pénzügyi szolgáltatás kivételével – a központi településen mindenhol nagyobb a társas vállalkozások aránya, mint a vonzáskörzetben levő települések összességében. Ez a különbség különösen a mezőgazdaság és az üzleti szolgáltatások területén számottevő (16, illetve 11 százalékpont).

2011 végén a településeggyüttes működő vállalkozásainak **létszám-kategória szerinti összetétele** a 10 főnél kevesebb főt foglalkoztatók túlsúlyát mutatta. Mind Szegeden, mind a vonzáskörzethez tartozó településeken a tényleges gazdasági tevékenységet folytató vállalkozások 96%-a legfeljebb 10 főt alkalmazott. A szegedi nagyvárosi településeggyüttes egészében 109 olyan működő vállalkozás volt, ahol az alkalmazottak létszáma meghaladta a 49 főt, ami a működő vállalkozásoknak mindössze a 0,6%-át tette ki. Ezen belül a legalább 250 főt foglalkoztató vállalkozások száma 18 volt (közülük 6 vállalkozás esetében a foglalkoztatottak létszáma a 499 főt is meghaladta), melyek mindegyikének székhelye a központi településen, Szegeden található.

3.10.9. ábra A működő vállalkozások ezer lakosra jutó száma, 2011

■ 3.10.6. LAKÁSOK

valamivel gyorsabban. A fejlődés a szegedi nagyvárosi településeggyüttesben mindig erőteljesebb volt, mint az azon kívüli településeken: az elmúlt évtizedben 12,3%-kal nőtt a lakásállomány, ezen belül Szegeden 12,7, a vonzáskörzethez tartozó településeken összességében 10,9%-kal. A vándorlási folyamatokkal összhangban a községek közül Szatymaz és Deszk emelkedett ki, mindkét településen 20% feletti volt a lakásállomány-növekedés. Az átlagosnál jobban nőtt Újszentiván, Domaszék és Zsombó lakásainak és lakott üdülőinek a száma is, míg Ferencszálláson és Dócon csökkent.

A megye lakásállományának valamivel több mint fele – 97,5 ezer lakás – a településeggyüttesben található, ennek 82%-a – 79,7 ezer lakás – Szegeden. A településeggyüttesen belül 2001–2011 között közel 12 ezer **lakás épült**, a megyében készült lakások valamivel több mint háromnegyede. A térségben átadott lakások 85%-a, majdnem tízezer lakás Szegeden épült fel. A lakásépítés intenzitása Deszken, Újszentivánon, Domaszéken, Szegeden és Zsombón volt a legmagasabb, a 2011. évi lakásállományuk 10–19%-át az utóbbi két népszámlálás között építették. A területi egyenlőtlenséget jól tükrözi, hogy a településeggyüttes 13 községében tíz év alatt épített lakások több mint felét az említett 4 községben adták át.

A szegedi nagyvárosi településeggyüttesben a 2011. évi népszámláláskor száz lakott lakásra az országos 248-cal szemben 235 lakos jutott. A kedvező **lakásellátottság** egyértelműen Szeged alacsony (226) mutatójának köszönhető, a vonzáskörzethez tartozó települések az országos átlagnál sűrűbben lakottak. A legkedvezőtlenebb a helyzet Deszken, ahol a száz lakásra jutó lakók száma meghaladta a 288-at.

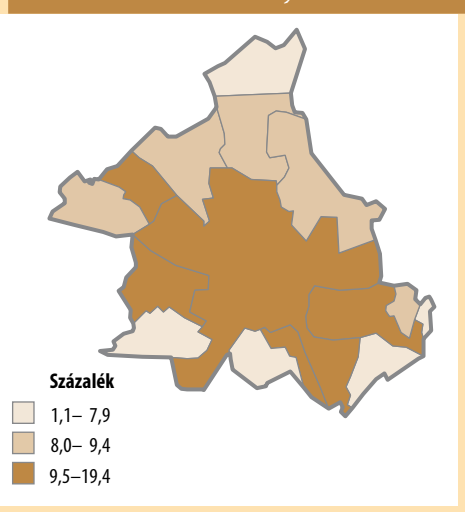
A lakásállomány **szobaszám** szerinti összetétele az elmúlt évtizedben a többszobás lakások irányába mozdult el. A településeggyüttesben 2001–2011 között az egy- és kétszobás lakások száma összesen 2,1, a négy- vagy annál több szobásoké 45%-kal nőtt. A változások ellenére 2011-ben Szegeden továbbra is a kétszobás lakások aránya volt a legnagyobb (42%), a vonzáskörzethez tartozó településeken a háromszobásoké (37%).

A lakott lakások **átlagos alapterülete** Szegeden volt a legkisebb (70 m²), Deszken a legnagyobb (101 m²). A megyeszékhelyen a 40 m²-nél kisebb alapterületű lakások aránya magasabb (9,6%) volt, mint a vonzáskörzethez tartozó településeken (4,3%), míg a legalább 80 m²-es lakások hányada itt volt a legalacsonyabb (28%). A 80 m²-es, vagy nagyobb lakások részaránya a vonzáskörzet településein meghaladta a 67%-ot.

2011-ben a **legkomfortosabb** lakásokkal a településeggyüttesen belül Szeged rendelkezett, ahol az összkomfortos és komfortos lakások együttes aránya megközelítette a 97%-ot. A vonzáskörzet településein a lakások 85%-a tartozott a két legmagasabb komfortfokozatba, míg a lakások csaknem 11%-a komfort nélküli, vagy szükség- és egyéb lakás volt.

A településeggyüttesben 2011-ben a lakások 95%-a csatlakozott a **közüzemi vízhálózatra**, 86%-a a **csatornahálózatra**. A bekötési arányokat Szeged mutatói emelték az átlagos szint fölé.

3.10.10. ábra A 2001–2011 között épült lakások a 2011. évi lakásállomány százalékában

■ 3.10.7. INTÉZMÉNYRENDSZER

A szegedi nagyvárosi településeggyüttesben a lakosság ellátását szolgáló oktatási és egészségügyi intézményrendszer jól kiépített. Szeged, mint a településeggyüttes központja kiemelkedő

szerepet tölt be mind az egészségügy, mind az oktatás terén.

2011-ben a Szeged vonzáskörzetébe tartozó települések felében még nem volt **bölcsőde**, azonban 2012-ben Szatymazon és Újszentivánon is létrehozta egyet-egyét, így már csak Dócon, Ferencszálláson, Klárafalván, Kübekháza és Tiszaszigeten nem megoldott a bölcsődés korú gyermekek nappali ellátása.

A térségben összesen 79 feladatellátási hely biztosítja az **óvodai ellátást**, amelyből 16 a vonzáskörzet településeinek lakó gyermekek nappali elhelyezéséről gondoskodik, 63 pedig a szegedi óvodás korúak ellátását biztosítja. Az óvodákban 2012-ben 6,8 ezer gyermek járt. Csongrád megye óvodai férőhelyeinek 47%-a a szegedi településeggyüttes területén működött. A vonzáskörzet települései közül egyedül Klárafalván nem biztosított az óvodás korúak elhelyezése, ők a környező települések óvodáiba kényszerülnek átjárni. Deszken 3, Röszkén 2 óvoda működött, a többi 11 településen pedig egy-egy.

Csongrád megyében összesen 114 feladatellátási helyen fogadták az általános iskolás gyermekeket. Ezekből 47 a szegedi településeggyüttesben található, döntő többségük Szegeden (33), míg a vonzáskörzethez tartozó településeken összesen 14 **általános iskola** várta a tanulókat. A 2012 őszen indult tanévben a szegedi településeggyüttes nappali tagozataira – a gyógypedagógiai oktatással együtt – 14,6 ezer gyermek iratkozott be.

Klárafalván és Ferencszálláson nem megoldott az általános iskolai és a középiskolai oktatás, így a tanulók a környező településekre járnak át (Szeged, Deszk, Makó és Kiszombor).

2002-ben a településeggyüttesben egyedül Szegeden volt **középfokú oktatási intézmény**, azonban 2012-ben már Algyőn és Sándorfalván is működött egy-egy. A 71 szegedi középfokú intézmény közül 18 gimnázium, 30 szakközépiskola, 23 szakiskola és speciális szakiskola. Szegeden a középiskolai nappali oktatásban a 13,8 ezer tanuló 31%-a gimnáziumban, 51%-a szakközépiskolában, míg 18%-a pedig szakiskolai és speciális szakiskolai képzésben vesz részt.

A hazai **felsőoktatási intézmények** történelmileg kialakult területi szerkezetét a főváros meghatározó szerepe jellemzi, kiegészülve a nagyobb vidéki egyetemi városokkal. Szeged felsőoktatásban betöltött szerepe országos jelentőségű, 2012-ben a 25 032 fő hallgató az ország felsőfokú tanulmányokat folytató polgárainak 7,4%-át jelentette. A 2012/2013-as tanévben a felsőfokú alap- és mesterképzésben részt vevő nappali tagozatos hallgatók száma meghaladta a 18 ezer főt, míg a nem nappali képzésben több mint 4300 fő tanult.

A szegedi nagyvárosi településeggyüttesben Klárafalva kivételével **egészségügyi alapellátás** mindenhol működik. Klárafalva betegeit a 2,5 kilométerre levő szomszédos település, Ferencszállás házi-orvosa látja el. A vonzáskörzet településeinek felében (Deszk, Dóc, Ferencszállás, Klárafalva, Kübekháza, Tiszasziget, Újszentiván) nincsen házi gyermekorvos, így a 18 év alatti betegeket is a házi-orvos látja el. Csongrád megyében összesen 300 házi-orvosi és házi gyermekorvosi szolgálat működik, ezek fele a szegedi településeggyüttesben található. A Dél-Alföld **regionális egészségügyi központja** változatlanul Szeged, ahol a regionális szerepkörű intézmények nagy része koncentrálódik. Szeged rendelkezik az ország egyik legnagyobb járóbeteg rendelőintézetével, így ebből a szempontból helyzete kiemelkedő. Szeged mellett további hat település is nyújt járóbeteg-ellátást a lakosok számára. Fogászati ellátás Algyőn, Röszkén, Sándorfalván, Szatymazon és Zombón található, míg Deszken tüdőgyógyászat, kardiológia, röntgendiagnosztika és –terápia, valamint laboratóriumi diagnosztika működik. A szegedi településeggyüttest alkotó települések közül csupán Szegeden és Deszken található **kórház**. 2012-ben Deszken a mellkasi betegségek szakkórházában 187, míg a szegedi kórházakban és klinikákon összesen 1824 kórházi ágy állt a betegek rendelkezésére.

3.11. SZÉKESFEHÉRVÁRI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

3.11.1. tábla A székesfehérvári nagyvárosi településeggyüttes főbb jellemzői, 2013

Mutatók	Székes- fehérvár	Vonzott települések	Település- együttes összesen	Település- együtteshez nem tartozó Fejér megyei települések	Fejér megye összesen	Országosan
Terület, km ^{2a)}	171	1 189	1 360	2 999	4 358	93 024
Települések száma, darab ^{a)}	1	34	35	73	108	3 154
Átlagos településnagyság, fő ^{a)}	99 247	2 019	4 797	3 468	3 899	3 142
Városi népesség aránya, % ^{a)}	100,0	16,4	65,8	57,3	60,7	70,3
Népesség száma, fő	99 247	68 661	167 908	253 178	421 086	9 908 798
Száz gyermekkorúra jutó időskorú, fő	127	95	113	113	113	119
Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözlet éves átlaga, fő ^{b)}	-2,0	7,5	1,8	0,7	1,1	-
Munkanélküliségi ráta, % ^{c)}	9,5	12,5	10,7	12,5	11,8	12,6
Foglalkoztatási arány, % ^{c)}	51,9	48,7	50,6	47,5	48,8	46,4
Száz foglalkoztatottra jutó nem foglalkoztatott, fő ^{c)}	122	143	130	147	140	152
Ingázók a foglalkoztatottak %-ában ^{c)}	15,2	72,0	37,1	52,4	46,1	34,0
Adófizetők aránya, % ^{d)}	49,0	47,0	48,2	46,1	46,9	44,3
Egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem, ezer forint ^{d)}	2 249	1 783	2 061	1 877	1 952	1 888
A 2001–2011 között épített lakások aránya a 2011. évi lakás- állomány %-ában	9,2	12,7	10,4	8,2	9,1	9,7
Száz lakott lakásra jutó lakos, fő ^{c)}	236	284	254	259	257	248
Ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma, darab ^{c)}	88	51	73	52	60	69
Szolgáltatás ágban működő vállalkozások aránya, % ^{c)}	82,3	67,5	78,1	73,3	75,6	79,6

^{a)} A 2014. január 1-jei közigazgatási beosztás szerint. ^{b)} 2001–2012 között. ^{c)} 2011. évi adat. ^{d)} 2012. évi adat.

3.11.1. TERÜLET, TELEPÜLÉSSZERKEZET Székesfehérvár Magyarország egyik legrégebbi, gazdag történelmi múlttal rendelkező települése, koronázóvárosként hosszú ideig fontos országos funkciókat is ellátott.

A Mezőföld északi részén elhelyezkedő település a rendszerváltást megelőzően iparáról, járműipari és elektronikai gyártó üzemeiről volt nevezetes. Székesfehérvár nevét a Videoton Elektronikai Vállalat és az Ikarus Autóbuszgyár révén nem csak Magyarországon, hanem határainkon túl is sokan megismerhették.

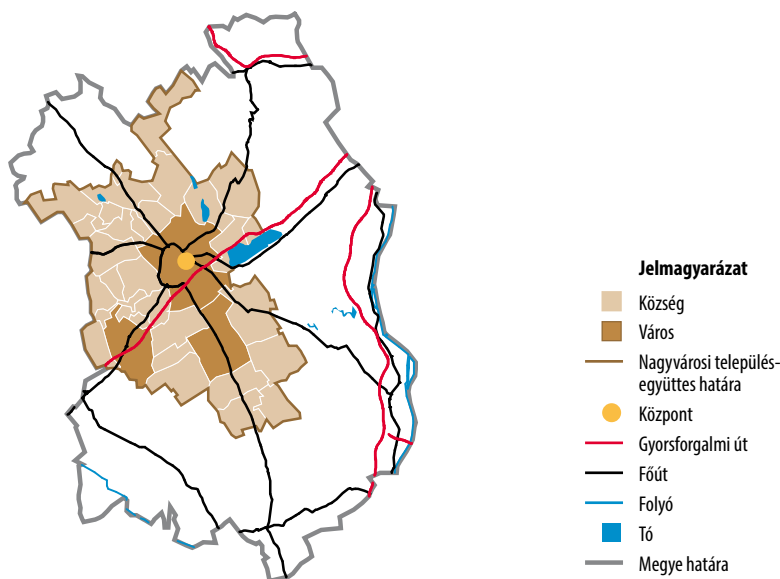
A rendszerváltozást követően üzeimei válságba kerültek, de a 90-es évek közepére a megyeszékhely mégis az ország egyik legsikeresebb, legdinamikusabban fejlődő vidéki városa lett. Ipari parkjaiba sorra települtek be a külföldi multinacionális cégek, amelyek munkaerő igényes tevékenységükkel vonzották a környező településeket, de a távolabbi területek munkaerőjét is.

A településeggyüttes a 2001-es lehatárolás szerint 12 tagból állt, azonban a 2011-es népszámlálási adatokból végzett számítások további 23 település esetében mutatták ki Székesfehérvárral a szoros kapcsolatot. Ezzel nem csak a települések száma nőtt meg, hanem a településeggyüttes nagysága is: az 1360 négyzetkilométernyi összterülete a megye közel harmadát jelenti.

Az új települések révén a településeggyüttes rendkívül sok földrajzi kistáját érint. Északi része a Vértes hegység déli lábainál található, majd dél, délkelet felé a Sárreéten, a Velencei-hegységen és a Velencei tóvidéken át egészen a Mezőföld középső vidékéig húzódik. Területének legnagyobb része a Mezőföldön található, felszíne ennek megfelelően síksági jellegű, döntően jó minőségű mezőségi talajokkal. Ettől eltér a dolomitos kőzetten képződött gyengébb talajokkal, hajdan jelentős bauxitvagyonnal rendelkező (Gánt, Kincsesbánya) északi rész, valamint az öntéstalajokkal feltöltött Sárret területe.

A településeggyüttes a járáshatárokon is túllép: települései közül 19 tartozik a Székesfehérvári járásba. A Móri és a Polgárdi járásnak 4-4, a Sárbogárdinak 3, a Gárdonyinak pedig további 2 település a tagja.

3.11.1. ábra Székesfehérvári nagyvárosi településeggyüttes

3.11. SZÉKESFEHÉRVÁRI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

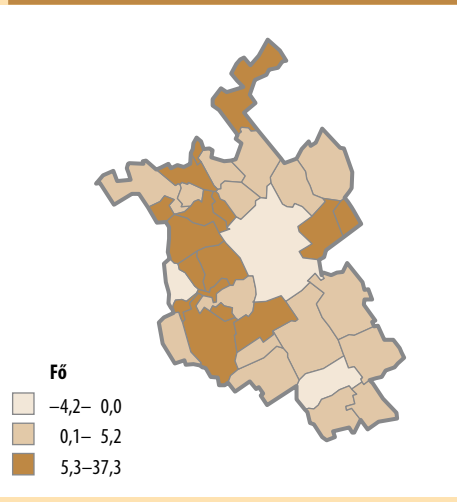
3.11.2. NÉPESÉG, NÉPMOZGALOM

A székesfehérvári nagyvárosi településegységben 2013. január 1-jén összesen 167 908 fő élt, a megye lakosságának 40%-a. A térség népességének hattizede (99 247 fő) a központban, Székesfehérváron élt, 41%-a (közel 69 ezer fő) a vonzáskörzet településeinek valamelyikén. Székesfehérvár egyben a térség legsűrűbben lakott települése is, egy négyzetkilométerére 581 lakos jutott, a vonzáskörzet legsűrűbben lakott települései Úrhida 327, Kőszárhegy 258 és Jenő 240 négyzetkilométerenkénti lakossal. A 133 fős Bakonykútin azonban a **népsűrűség** alig haladta meg a 10 fő/négyzetkilométert.

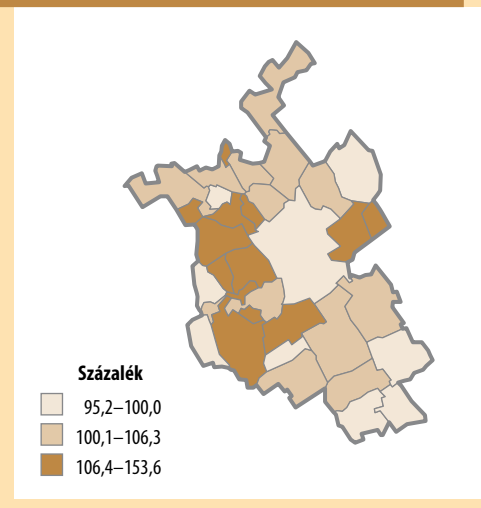
2001 és 2011 között a térség népessége a központból a vonzáskörzet felé áramlott. Székesfehérvárt inkább az **elköltözés jellemezte**, népessége közel 3%-kal csökkent a tíz év alatt. Az erőteljes kiköltözések miatt a vonzáskörhöz tartozó települések népessége viszont 6,5%-kal gyarapodott. A településeggyüttes községei közül mindössze nyolcban csökkent a népesség.

A **népmozgalmi folyamatok** eltérően befolyásolták a települések lélekszámát. 2001 és 2012 között a településeggyüttesben 18 833 gyermek született és 23 142 lakos hunyt el, így a halálozások és a születések különbségéből adódó természetes népességváltozás 11 év alatt 4 309 fővel csökkentette a térség lakosságát. Az országban, a megyében és a településeggyüttesben egyaránt megfigyelhető természetes fogyás azonban nem minden településre jellemző. A kiköltözés szempontjából kedvelt településeken a születések száma általában meghaladta a halálozásokét. Úrhidán 72, Pákozdon 30, Kőszárhegyen 4, Söréden 3 fővel több gyermek született, mint ahányan elhunytak. A **vándorlási folyamatok** is kedvezőek alakultak. A településeggyüttes egészét közel 3800 fővel többen választották lakhelyül, mint ahányan elköltöztek innen. Székesfehérvár város lakossága a kivándorlási többlet révén 11 év alatt 2400-zal lett kevesebb. Két község kivételével (Nádasdladány, Sárkeresztúr) a vonzott települések mindegyikére a bevándorlási többlet volt jellemző. 11 év alatt Polgárdi lakossága 885, Úrhidáé 741 fővel nőtt a bevándorlás révén.

3.11.3. ábra A belföldi vándorlási egyenleg ezer lakosra jutó száma, 2001–2012. évek átlaga

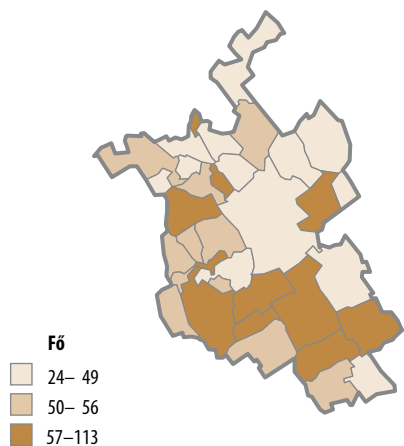

3.11.2. ábra A népesség száma 2011. január 1-jén, a 2001. január 1-jei népesség százalékában

A településeggyüttes korösszetétele meg-
egyezik a megyei átlaggal. 2013. január 1-jén a
népesség 14%-a gyermekkorú volt, 70%-a aktív,

3.11.4. ábra A száz családra jutó 15 évesnél fiatalabb gyermek, 2011

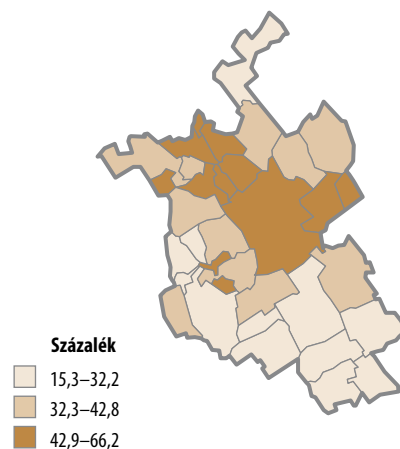
16%-a időskorú volt. A településeggyüttesben száz gyermekkorúra 113 idős jutott. Székesfehérvár lakossága ennél kicsit idősebb, száz gyermekkorú lakosára 127 idős jutott. Gánt és Bakonykúti lakossága még idősebb. E két településen 1,9-szer, illetve 2,2-szer annyi idős élt, mint 14 éven aluli. A két legfiatalabb korösszetételű település Sárkeresztúr és Úrhida, ahol száz gyermekkorúra mindössze 33, illetve 45 idős jutott.

2011-ben a nagyvárosi településeggyüttes területén 68 ezer háztartás volt, ami 8%-kal több, mint 2001-ben. A háztartások 29%-ában élt egyetlen személy, 2001-hez képest az arányuk öt százalékponttal nőtt. Székesfehérváron a háztartások száma megközelítette a 43 ezret. Itt majdnem minden **harmadik háztartás** (32%) **egyszemélyes**, ami nyolc százalékponttal magasabb, mint a vonzáskörzethez tartozó települések átlaga. Bakonykútin és Sukorón azonban még Székesfehérvárt is meghaladó mértékű az egyszemélyes háztartások aránya, mindkettőnél megközelítette a 40%-ot. A különbség megmutatkozik a száz háztartásra jutó személyek számában is. 2011-ben a településeggyüttes száz háztartására 243 fő jutott, a tíz évvel korábbinál 22-vel kevesebb. Székesfehérvár száz háztartásában 228 fő élt, míg Sárkeresztúron a mutató értéke meghaladta a 330-at.

A székesfehérvári településeggyüttesben 2011-ben 47 520 család élt. Száz családra 287 családtag jutott, nyolccal kevesebb, mint az előző népszámlálás során. A családok 33%-ában neveltek 15 évesnél fiatalabb gyermeket, ami négy százalékponttal alacsonyabb a tíz évvel korábbinál. A gyermeket nevelő családok aránya Sárkeresztúron volt a legmagasabb (47%) míg Bakonykútin arányuk csak 16% volt.

A településeggyüttes lakossága mind a megyei, mind az országos átlagnál iskolázottabb. A népszámlálás időpontjában a településeggyüttes 18 éves és idősebb lakosságának 53%-a rendelkezett legalább érettségivel, ami 7 százalékponttal haladta meg a megyei, négygyel pedig az országos átlagot. Az érettségizettek aránya Sukorón volt a legmagasabb (66%), de Székesfehérváron is meghaladta a 60%-ot. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya átlagosan 21% volt a térségben a 25 évesek és idősebbek között, ami 5 százalékponttal múlta felül a megyei átlagot. A diplomások aránya is Sukorón a legmagasabb, arányuk elérte a 35%-ot. Csősz jelenti a másik végletet, ahol alig 2% körül alakult.

3.11.5. ábra A legalább érettségizettek aránya a 18 éves és idősebb népességben, 2011

3.11. SZÉKESFEHÉRVÁRI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

■ 3.11.3. GAZDASÁGI AKTIVITÁS, JÖVEDELMI VISZONYOK

2011 októberében Fejér megye gazdaságilag aktív népességének negyztizede élt Székesfehérváron és a vonzáskörzetét alkotó településeken, közülük 73,6 ezren tartoztak a **foglalkoztatottak** közé, 8,8 ezer fő viszont munkanélküli volt. 2001-hez képest a foglalkoztatottak száma alig változott, az állástalanoké ugyanakkor közel kétszeresére emelkedett. Így a legutolsó census időpontjában a **munkanélküliek** gazdaságilag aktív népéségen belüli aránya Székesfehérváron már meghaladta a 9, vonzáskörzetében pedig elérte a 13%-ot.

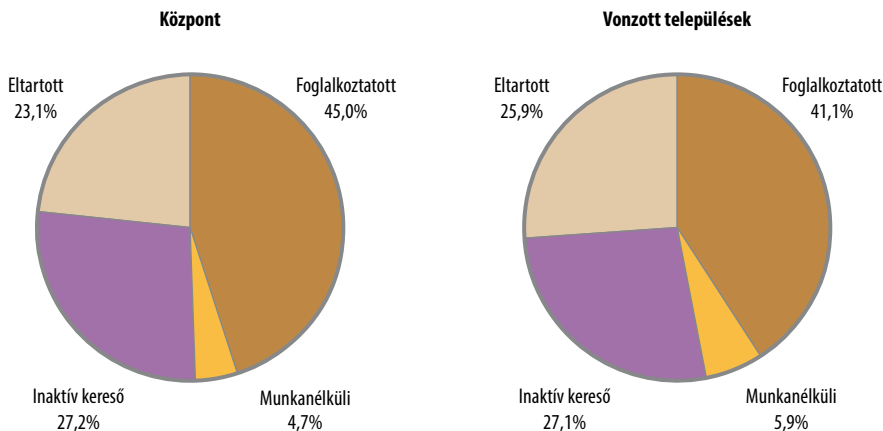
Székesfehérvár lakóinak felét, vonzott települései lakónépességének 53%-át a **gazdaságilag inaktívak** alkották, ami a településeggyüttes egészét tekintve 46 ezer főnyi inaktív keresőt és 41 ezer eltartottat jelentett. Míg az inaktív keresők – többségében nyugdíjasok, gyermekgondozás címén, vagy szociális alapon ellátásban részesülők – száma csaknem azonos volt a tíz évvel korábbival, addig az eltartottak – elsősorban a gyermekkorúak, a nappali tagozaton tanulmányaikat végző fiatalok – száma egy évtized leforgása alatt 6 ezer fővel csökkent.

2011 októberében a székesfehérvári településeggyüttesben száz foglalkoztatottra 118 **gazdaságilag nem aktív** személy (63 inaktív kereső és 56 eltartott) jutott, míg Fejér megye egészében 126 (67 inaktív kereső, 59 eltartott).

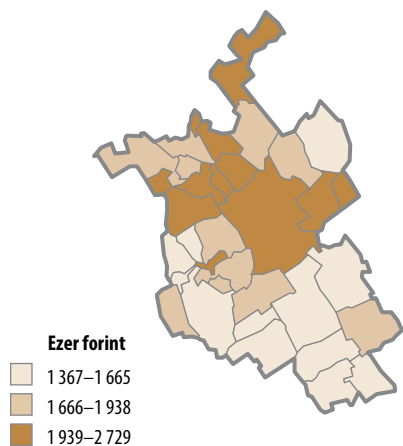
A településcsoportban élők munkaerő-piaci részvételi aránya valamelyest meghaladta a megyei átlagot: Székesfehérvár 15 éves és annál idősebb népességének 57,3%-a, vonzáskörzete azonos korú népességének pedig az 55,7%-a tartozott a gazdaságilag aktívak közé. A 35 települést együttesen 50,6%-os foglalkoztatási ráta jellemezte, ami ugyancsak kedvezőbb volt, mint a teljes megyéé. A települések közül a foglalkoztatási szint Úrhidán megközelítette az 56%-ot, Sárkeresztúron viszont – kiemelkedően magas munkanélküliség mellett – a 30%-ot sem érte el.

A településeggyüttesben élő foglalkoztatottak egytizede csupán általános iskolát végzett, 63%-uk rendelkezett középiskolai végzettséggel (szakmai oklevéllel, vagy érettségi bizonyítvánnyal), valamivel több, mint egynegyedük pedig felsőoktatási intézményben diplomázott. A központban lakó foglalkoztatottak 71%-a legalább az érettségit megszerezte, míg a vonzáskörzet településein élők körében ugyanez az arány 50% alatt maradt (összehasonlításként: Fejér megye egészében kevéssel meghaladta az 55%-ot).

3.11.6. ábra A népesség gazdasági aktivitás szerinti összetétele, 2011

3.11.7. ábra Az egy adófizetőre jutó személyi-jövedelemadó-alapot képező jövedelem, 2012

tőleg egytizedét adták. A megyeszékhelyen, a magasabb iskolai végzettséggel összefüggésben, a szellemi foglalkozásúak aránya elérte az 56%-ot, ezzel szemben vonzáskörzetben együttesen csupán 34% volt, ami a megyei átlagnál is alacsonyabb.

2012-ben Székesfehérvár és vonzáskörzete állandó népességének csaknem fele, **munkavállalási korú népességének** közel háromnegyede tartozott az adófizetők közé. A 82 ezer adózó 27,4 milliárd forint személyijövedelemadó-befizetést teljesített, ami a Fejér megyei összes szja-befizetés 44%-ának felelt meg. A térség egy-egy adózó polgárát átlagosan 333 ezer forintnyi kötelezettség terhelte. A településcsoport lakóinak az adó alapjául szolgáló 2012. évi átlagjövedelme 109 ezer forinttal magasabb volt a megyei átlagjövedelemnél: megközelítette a 2,1 millió forintot. A jövedelmek térségen belüli – a foglalkoztatottsággal alapvetően összefüggő – erős differenciáltságát jól mutatják azonban a szélsőértékek: míg Sukoró és Bakonykúti lakói átlagosan 2,7 millió forintos éves jövedelemmel rendelkeztek, addig a sárkeresztúri lakosok ennek csupán a felét kapták kézhez.

■ 3.11.4. INGÁZÁS, KÖZLEKEDÉS

A székesfehérvári településegységek szerkezete a 2003. évi lehatároláshoz képest jelentősen megváltozott. Az akkori 12-vel szemben, a most elvégzett lehatárolás után 35 település alkotja a településegységet.

Egyetlen település sem vállalkozhat arra, hogy valamennyi munkavállalójának munkahelyet biztosítson, így a foglalkoztatottak ingázása – lakóhelyen kívüli településen lévő munkáltatónál történő munkavállalás, s oda napi rendszerességgel utaztatás – az élet természetes velejárója. Különösen kisebb községekben van ez így, ahol eleve korlátozottabb, és a szakmai palettát tekintve is szűkebb a munkaerő-kínálat, de az ingázás vállalása sokszor a munkanélküliség egyetlen alternatívája.

2011-ben a székesfehérvári településegységek foglalkoztatottjainak 37 százaléka, 27 ezer fő talált megélhetést lakóhelyén kívül. Ez az arány viszonylag alacsony, hiszen megyei szinten 9 százalékponttal többen ingáztak naponta. A településegységek átlaga mögött azonban jelentős eltérések húzódtak meg.

A településegységekben élő foglalkoztatottak több mint hattizede a **tercier szektorban dolgozott** 2011 októberében. Ipari, építőipari szervezeteknél 35, a mezőgazdaságban pedig alig 3%-ukat alkalmazták. A központján kívül jóval erőteljesebben érvényesült az ipari foglalkoztatás: a vonzáskörzethez tartozó települések felében a dolgozók legalább négytizede – Sárszentágotán, Söréden és Isztiméren az 50%-a – ipari (építőipari) szervezetnél állt alkalmazásban.

A foglalkoztatott népesség 47%-a szellemi munkakörben tevékenykedett, 28%-uk ipari, építőipari területen végzett fizikai munkát, minden hetedik munkavállalót pedig kereskedelmi, vendéglátó, illetve más szolgáltatási területen alkalmaztak, ugyancsak fizikai munkakörben. Az egyéb foglalkozásúak – a szakképzettséget nem igénylő munkát végzők és a fegyveres szerveknél dolgozók – a munkavállalói létszám megközelí-

A székesfehérvári településegységek szerkezete a 2003. évi lehatároláshoz képest jelentősen megváltozott. Az akkori 12-vel szemben, a most el-

3.11. SZÉKESFEHÉRVÁRI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

Míg a központban a foglalkoztatottak 15 százaléka, addig Söréden 84 százaléka utazott rendszeresen. Székesfehérvár vezető szerepét a foglalkoztatásban jól mutatja, hogy a vonzásokörzetében lakó ingázók héttizede itt talált munkahelyet.

A napi utazással járó munkavégzést sokkal inkább a férfiak vállalják, mint a nők. Az ingázók 60 százaléka a megyében is és a településeggyüttesben is férfi. A naponta ingázók leginkább a középkorosztálynak számító 30–49 évesek közül kerülnek ki. Az ingázás vállalásának meghatározó tényezője az életkor. Erre utal, hogy az ingázók között 5 százalékponttal magasabb a 30 év alattiak hányada, mint a helyben lakó és helyben dolgozók között, az 50 felettek között pedig már a helyben lakók és dolgozók részaránya magasabb. Iskolai végzettségüket tekintve az eljárókon belül a legalább érettségivel rendelkezők 56, az ennél alacsonyabb végzettségűek 44 százalékot képviseltek.

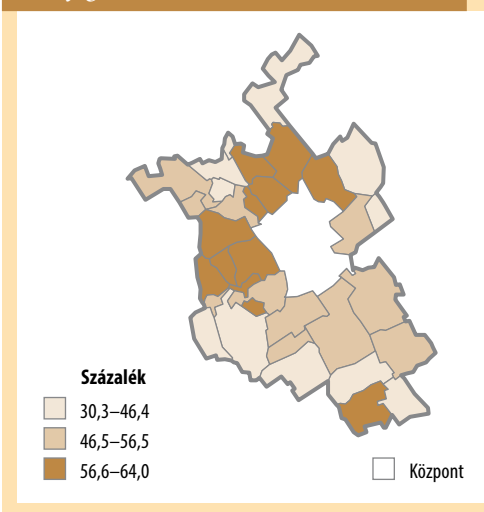
E tekintetben azonban jelentősek az eltérések a centrum és a vonzásokörzet települései között. A településközpontból eljárók háromnegyede érettségizett, míg a vonzásokörzethez tartozó településekről eljárók fele sem rendelkezik érettségi bizonyítvánnyal. Jelentősen eltér a Székesfehérvárról eljárók és az általa vonzott települések ingázóinak foglalkozási főcsoportok szerinti összetétele. A központból eljárók közel kétharmada szellemi foglalkozású, további egyötöde pedig az építőiparban talál megélhetést. A vonzásokörzetből eljárók legnagyobb része (41 százalék) az iparban, építőiparban dolgozik és csupán harmaduk vezető, értelmiségi vagy egyéb szellemi foglalkozású.

Ezen települések mindegyikén vannak olyan munkahelyek, melyek nem csak a helyben élőknek biztosítanak munkahelyet, hanem fogadni tudják a más településekről bejáró ingázókat is. A Székesfehérvár vonzásokörzetéhez tartozó 34 településen 3718-an találtak ilyen munkahelyet.

Székesfehérvár kiváló megközelíthetőségi viszonyokkal rendelkezik, infrastrukturális szempontból az egyik legfejlettebb város Magyarországon. Érinti az M7-es autópálya és a 7-es főút (Budapest ill. a Balaton irányába), valamint innen indul a 8-as főút Veszprémen és Körmenden át Graz irányába, a 81-es főút Győr felé, a 62-es főút Dunaújváros felé és a 63-as főút Szekszárd irányába. Székesfehérváron két villamosított vasúti fővonal halad át, a Budapest-Gyékényes és Budapest-Szombathely fővonalak. A vasútvonalak Horvátország és Szlovénia felé jelentenek közvetlen kapcsolatot, míg a komáromi szárnyvonal Szlovákia és Ausztria felé biztosítja a kapcsolatot. Sárbogárdon és Pusztaszabolcson át a Dél-Dunántúl felé, illetve a dél-nyugat irányú fővonalhoz van vasúti kapcsolat.

A települések és a központ között a legnagyobb forgalom a közutakon bonyolódik. A vonzásokörzet települései Székesfehérvár központjától mért távolsága közúton 9 és 39 km közötti távolságban vannak. Személyautóval a legközelebbi település, Szabadbattyán 12 perc alatt, a legtávolabbi, Nagylók, háromnegyed óra alatt érhető el. Az utasok szállítását a központ és a vonzásokörzet települései között az Alba Volán zRt. végzi. Az autóbuszjáratok a nap minden szakában, kellő sűrűséggel biztosítják a lakosság közlekedését. A megyeszékhelytől legtávolabbi eső Nagylókra is napi 5 közvetlen buszjárat indul, és egy óra alatt éri el a községet. Vasúton a vonzásokörzet 34 településéből mindössze 8 közelíthető meg, ezek: Aba és Sárkeresztúr, melyek közös vasúti megállóhellyel rendelkeznek, Szabadbattyán, Füle, Polgárdi; Nagylókra és Sárosdra egy átszállással, Pusztaszabolcson keresztül lehet eljutni.

3.11.8. ábra A központba naponta ingázók aránya a foglalkoztatottak százalékában, 2011

■ 3.11.5. GAZDASÁG, VÁLLALKOZÁSOK

2011. december 31-én a székesfehérvári településegységben összesen 12,5 ezer vállalkozás működött, és ezek 47–55%-os arányban egyéni, illetve társas formában végeztek tevékenységüket.

Az egyéni vállalkozók 54%-a fő-, 35%-a mellékfoglalkozásúként, egytizedük nyugdíjasként tevékenykedett. A főfoglalkozású alkalmazottak aránya jóval meghaladta az átlagot Sárkeszin, Nagylókon, Sárosdon és Soponyán. A 2012. elejétől hatályos cégalapítási jogszabályok szigorításának hatására 2011 végén jelentősen megnövekedett a cégbejegyzések száma, ami elsősorban a kft-k alapításánál mutatkozott meg. A társas vállalkozások kétharmada ezt a társasági formát választotta, Kincsesbányán és Sőrédén ennél jóval magasabb volt a részarányuk, 80% feletti.

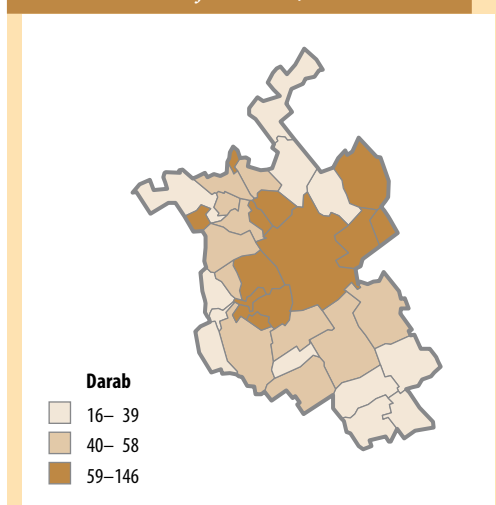
A vállalkozói aktivitást jelző **ezer lakosra jutó vállalkozásszám** a településegységben átlagosan 73 volt, ezen belül azonban igen nagy különbségek tapasztalhatók. A mutató értéke elsősorban az alacsonyabb népességszámú Bakonykútin (146) és Sukorón (107) emelkedett ki, ugyanakkor az átlagnál jóval kevesebb vállalkozást számláltak ezer lakosonként Sárkeresztúron (16), Nagylókon (19), valamint Sárszentagótán (25).

A településegység működő vállalkozásai között a kisméretű (10 fő alatti) mikrovállalkozások dominálnak, arányuk 2011 végén meghaladta a 95%-ot. A 10–49 főt foglalkoztató kisvállalkozásokból 455, az 50–249 fős középvállalkozásokból 87, az ennél nagyobb méretű nagyvállalatokból pedig 25 található a térségben, valamennyi székesfehérvári székhelyű.

A településegység vállalkozásainak 72%-a a szolgáltatási szektorban működött. Közülük a kereskedelemmel és a tudományos és műszaki tevékenységgel foglalkozó cégek voltak a legelterjedtebbek, 18 és 17%-uk tartozott ezekbe a gazdasági ágakba. Az előbbieket részesedése kimagaslott Sárkeresztúron (43%) illetve Csöszön (33%), az utóbbiaké elsősorban Bakonykútin (26%). A termelőágak vállalkozásai közül az 2,5%-os hányadot kitevő agrártermelést folytatók részesedése a termőhelyi adottságoknak köszönhetően leginkább Sárkeresztúron, Nagylókon és Abán, haladta meg az átlagot, de magas volt Gánton és Isztiméren. Ipari, építőipari tevékenységet folytatása céljából a cégek, egyéni vállalkozások egyötödét alapították. Az ipari vállalkozások legnagyobb arányban Zámolyon működtek, míg az építőipariak Fülén és Sárszentagótán.

Székesfehérvár és környezetének gazdasága a szocialista fejlődés során ipari központ lett, és napjainkban is az ország egyik legfejlettebb térsége. Meghatározó gyárai közé tartozik a Vadásztölténygyárból kifejlődött Videoton, valamint az Alumínium Félkész Áru gyár utódja a Könnyűfémű, a mai ALCOA-KÖFÉM Kft. A rendszerváltást követően a térség kedvező adottságai (földrajzi fekvés, infrastruktúra, képzett munkaerő stb.) miatt vonzotta a külföldi befektetőket. Jelentős tőke áramlott a járműipar, a mechatronika, az elektronika, a szoftveripar, élelmiszeripar és a logisztika területére. Olyan mai napig is meghatározó cégek települtek le, mint a DENSO Kft., VISTEON HUNGARY Kft. A megfelelő vállalkozási infrastruktúra kialakítása céljából a kilencvenes évek végétől ipari parkok alakultak a térségében, összesen hét. Működésük első négy évében nagyrészt multinacionális vállalatok voltak a fő bérlők, illetve területvásárlók. Később a külföldi tőke kisebb mértékben képviseltette már magát, és az ipari parkokban megjelent a megerősödött helyi vállalkozói kör.

3.11.9. ábra A működő vállalkozások ezer lakosra jutó száma, 2011

3.11. SZÉKESFEHÉRVÁRI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

■ 3.11.6. LAKÁSOK

34 településén mintegy 25 és félezer lakás és lakott üdülő volt ekkor. Közülük Polgárdi lakásállománya haladta meg a kétezret, hét község pedig ezer feletti lakásállománnyal rendelkezett. A legkisebb népességű Bakonykúti lakásainak száma mindössze 73.

A legutóbbi két népszámlálás között 10,7%-kal nőtt a települések lakásállománya. Ez a növekedés mind az országos (8,0), mind a megyei (9,1) lakásszám-emelkedésnél nagyobb mértékű. A településeggyüttest jellemző változás azonban jelentős különbségeket takar: Sukorón 69, Úrhidán 54, Mohán 48%-os lakásszám-növekedés történt, amely összhangban van a népességszám emelkedésével. Ugyanakkor Nádásdladányban mindössze 2,4, Nagylókon 3,1%-kal gyarapodott a lakások száma tíz év alatt.

A két népszámlálás között épült a lakások 10%-a. Aránya Úrhidán, Sukorón, Kőszárhegyen, Mohán, Pákozdon és Sórédén meghaladta a 20%-ot.

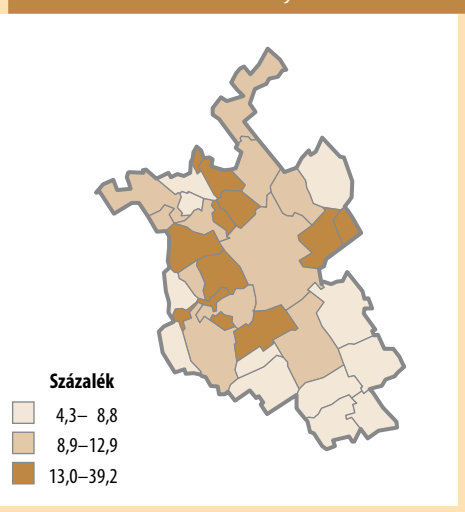
A lakásokban átlagosan **kevesebben laknak**, mint tíz évvel ezelőtt. Míg 2001-ben 278 lakó élt száz lakásban, 2011-ben már csak 254. Ez majdnem azonos a megyei adattal (257), az országosnál (248) viszont kissé magasabb. Sárkeresztúr lakásaiban élnek a legtöbben, itt a száz lakásra jutó lakók száma 348. A megye legkisebb népességű településén, Bakonykútiban ugyanez az adat a 200-t sem éri el. A településcsoport összetételéből adódóan az itt található 39 155 lakóháznak mindössze 5%-a emeletes. A megyeszékhely mellett Kincsesbányán számottevő az emeletes lakóépületek aránya, ami az egykori bauxitbányászatban dolgozók számára épített lakóépületek jelenlétével magyarázható.

A településeggyüttes lakásainak **szobaszám szerinti** megoszlása a megyére is jellemző arányokat követi. Leginkább a két- vagy háromszobás lakások jellemzők, a teljes lakásállomány 72%-a ebbe a típusba tartozik. A lakások több mint egyötöde 100 négyzetméternél nagyobb, de néhány településen arányuk a lakásállomány 45%-át is eléri. A településeggyüttes központját – a soklakásos lakótelepi övezetek elterjedése miatt – a kisebb méretű lakások túlsúlya jellemzi.

A nagyvárosi településeggyüttes **infrastrukturális ellátottsága** a megyeinél kissé kedvezőbb, bár a településeggyüttes 35 tagjából 8-ban még nincs közüzemi csatornahálózat. A kiépített szennyvízelvezető

hálózathoz a lakások 82%-a csatlakozott 2011-ig, ami 10 százalékponttal magasabb a megyei adattal. Székesfehérváron a lakások 95%-a, a vonzáskörzetben hattizedük csatornázott. A kedvező infrastrukturális ellátottságot mutatja az is, hogy a lakások 70%-a összkomfortos. Ez csupán 3 százalékponttal jobb, mint a megyei érték, viszont jóval meghaladja az összkomfortos lakások országos szintjét (59,4%). A leggyengébben ellátott komfort nélküli és szükséglakások arányában is jelentkezik a településeggyüttes kedvező helyzete: míg országosan 6,4% az ellátatlan lakások aránya, a megyében 4,4, itt pedig mindössze 3,2%. A települések között Székesfehérváron legmagasabb az összkomfortos lakások aránya (79%). Ugyanakkor a településeggyüttes másik két városa, Polgárdi és Aba kedvezőtlenebb helyzetben van, itt a lakások 35–40%-a tartozik a komfortos kategóriába.

3.11.10. ábra A 2001–2011 között épült lakások a 2011. évi lakásállomány százalékában

■ 3.11.7. INTÉZMÉNYRENDSZER

A székesfehérvári településeggyüttes központja egyben a megyeszékhely és megyei jogú város, így vezető szerepe van a térségben élők intézményi és szolgáltatásokkal való ellátásában. A

köré csoportosuló 34 település közül Polgárdi visel még városi rangot.

A településeggyüttes legifjabb nemzedékének nappali elhelyezését, gondozását Székesfehérváron 7, Sárszentmihályon egy bölcsőde szolgálja, 2012-ben kihasználtságuk közel százszázalékos volt. Az óvodáskorúakat 58 **óvoda** fogadta, ebből 25 a központban, 1 a másik városban, Polgárdiban, további 2–2 Seregélyesen és Tácon, a többi a községekben működött. Mindössze három településen nincs óvoda, ezek Bakonykúti, Moha és Sárkeszi. Az óvodák, a Fejér megyei átlaghoz hasonlóan, 90 százalékos kihasználtsággal működtek. Az óvodák mellett 25 családi napköziben 172 gyermekről gondoskodtak.

A 2012/2013-as tanévben a településeggyüttes általános iskoláiban több mint 12 ezer diák tanult. Az 52 alapfokú oktatási intézményből 25 Székesfehérváron, 1 Polgárdiban a többi a községekben működött. Hét településen (Bakonykúti, Isztimér, Kőszárhegy, Moha, Pátka, Sárkeszi, Söréd) nincs alapfokú oktatási intézmény. Székesfehérvár hagyományosan iskolaváros, így nem csak a helyi, hanem a környék diákjai számára is lehetőséget ad a továbbtanulásra. 2012-ben 13 **gimnázium**, 25 **szakközépiskola**, valamint 14 **szakiskola és speciális szakiskola** működött, amelyekben – a településcsoporton kívül lakókkal együtt – közel 14 ezer nappali tagozatos diák folytatta tanulmányait. Az általános gimnáziumi képzés mellett sokféle szakmai képzés közül (közgazdasági, egészségügyi, építészeti és építőipari, kereskedelmi és vendéglátó-ipari, művészeti, stb.) választhatnak a jelentkezők. A távolabbról érkező diákok elhelyezését 6 kollégium szolgálja a városban. A Székesfehérvár vonzáskörzetéhez tartozó települések közül Abán működik nappali, Polgárdiban és Szabadbattyánban esti tagozatos gimnázium. Fehérvárcurgón a bodajki Hang-Szín-Tér Művészeti Szakközépiskola tagintézményében különféle művészeti ágak mesterfogásaival ismerkedhetnek az eziránt érdeklődő diákok. Seregélyesen a Fejér Megyei Önkormányzat Eötvös József Szakközépiszkola-ja és Kollégiuma mezőgazdasági, gépészeti és közlekedési szakterületeken szakiskolai, informatikai, környezetvédelmi, rendészeti szakterületeken szakközépiszkolai szintű képzéssel várja a diákokat. Felsőfokú oktatásban részvételre kizárólag Székesfehérváron van lehetőség. Itt található a Kodolányi János Főiskola, amelynek három intézetében (Kulturális, Kommunikáció- és Médiatudományi Intézet, Társadalom- és Bölcsészettudományi Intézet, Turisztikai és Gazdaságtudományi Intézet) folyik alap- és mesterképzés, valamint lehetőség van felsőfokú szakképzésben való részvételre is. A városban működik az Óbudai Egyetem Alba Regia Egyetemi Központja, a Nyugat-Magyarországi Egyetem Geoinformatikai Kara, illetve a Pannon Egyetem műszaki és informatikai képzési területeken esti, levelező tagozaton fogad hallgatókat. 2012-ben a Székesfehérváron zajló alap- és mesterképzéseknek 1200 nappali tagozatos hallgatója volt.

A lakosság **egészségügyi alapellátását** 104 háziorvos és házi gyermekorvos biztosítja, közülük 65 a központban praktizál. Hét település kivételével (Bakonykúti, Füle, Jenő, Kőszárhegy, Moha, Sárkeszi, Söréd) a vonzáskörzethez tartozó települések mindegyikén működik egy vagy több háziorvosi szolgálat. Székesfehérváron működik a Dunántúl legnagyobb kórháza, az 1456 ágyas Fejér Megyei Szent György Kórház. Az elbocsátott esetek száma 2012-ben meghaladta a 61 ezret. A megyei kórház mellett Kincsesbányán 89 ágyval működik krónikus belgyógyászati, ápolási profilú egészségügyi intézmény. A járóbeteg-szakellátást a kórház szakambulanciái biztosítják, ahol közel 1,5 millió esetet láttak el 2012-ben. A településeggyüttes területén összesen 57 közforgalmú vagy fiókgyógyszertár állt a lakók rendelkezésére, ebből a központban 27. A településeggyüttesben mindössze kilenc olyan település van, ahol nincsen ilyen szolgáltatás.

2011 januárjától az állampolgárok hivatalos ügyeiket a **kormányhivatalok** integrált ügyfélszolgálati irodáiban, a kormányablakoknál intézhetik. A székesfehérvári kormányablak mellett a vonzott települések közül Abán és Polgárdiban működik okmányiroda.

3.12. SZEKSZÁRDI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

3.12.1. tábla A szekszárdi nagyvárosi településeggyüttes főbb jellemzői, 2013

Mutatók	Szekszárd	Vonzott települések	Település-eggyüttes összesen	Település-eggyütteshez nem tartozó Tolna megyei települések	Tolna megye összesen	Országosan
Terület, km ^{2a)}	96	329	425	3 278	3 703	93 024
Települések száma, darab ^{a)}	1	9	10	99	109	3 154
Átlagos településnagyság, fő ^{a)}	33 599	1 613	4 811	1 837	2 110	3 142
Városi népesség aránya, % ^{a)}	100,0	–	69,8	52,5	56,1	70,3
Népesség száma, fő	33 599	14 513	48 112	181 830	229 942	9 908 798
Száz gyermekkorúra jutó időskorú, fő	132	126	130	129	129	119
Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet éves átlaga, fő ^{b)}	-5,5	-1,2	-4,2	-3,8	-3,9	–
Munkanélküliségi ráta, % ^{c)}	9,3	12,1	10,1	12,0	11,5	12,6
Foglalkoztatási arány, % ^{c)}	48,4	45,3	47,5	43,2	44,1	46,4
Száz foglalkoztatottra jutó nem foglalkoztatott, fő ^{c)}	138	157	144	170	164	152
Ingázók a foglalkoztatottak %-ában ^{c)}	14,5	67,0	29,4	37,9	35,9	34,0
Adófizetők aránya, % ^{d)}	46,4	44,2	45,7	42,1	42,9	44,3
Egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem, ezer forint ^{d)}	2 035	1 459	1 862	1 694	1 732	1 888
A 2001–2011 között épített lakások aránya a 2011. évi lakás-állomány %-ában	5,9	5,5	5,8	3,9	4,3	9,7
Száz lakott lakásra jutó lakos, fő ^{c)}	232	270	242	254	252	248
Ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma, darab ^{c)}	98	57	86	52	59	69
Szolgáltatás ágban működő vállalkozások aránya, % ^{c)}	81,0	66,9	78,2	70,7	72,9	79,6

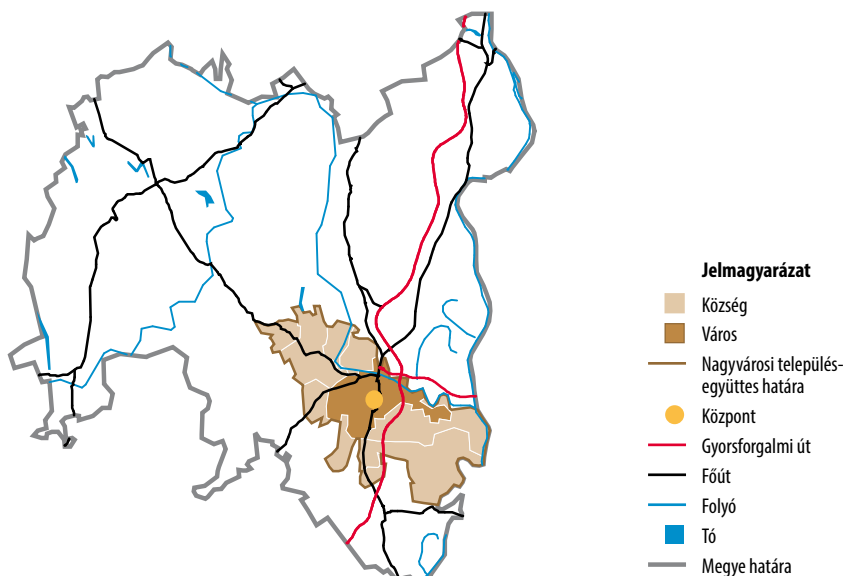
^{a)} A 2014. január 1-jei közigazgatási beosztás szerint. ^{b)} 2001–2012 között. ^{c)} 2011. évi adat. ^{d)} 2012. évi adat.

■ **3.12.1. TERÜLET, TELEPÜLÉSSZERKEZET** A szekszárdi nagyvárosi településeggyüttes az ország egyik legkisebb, ugyanakkor legváltozatosabb táji adottságú megyéjének, Tolnának a délkeleti részén helyezkedik el. A térség sokszínű

domborzatát a Dunántúli-dombság és az Alföld találkozása mellett, a keleten természetes határvonal-szerepet is betöltő Duna alakítja. **Éghajlata** átmenet a kontinentális és a szubatlanti klíma között. A vonzáskörzet településeinek kétharmada a **Völgység** ezerarcú, apró völgyeiben bújik meg. A felszíni vizekben bővelkedő falvak közelében több helyen mesterséges tavakat építettek ki. Közülük az egyik legjelentősebb a Lajvér patak szátkai tározója, mely mintegy kétmillió m³ vízzel egyaránt kedvelt a horgászok és a turisták körében. A Völgység nagyobb része szántóföldi kultúráknak ad otthont, így a vidéket eredetileg jellemző, többségében barna erdőtalaj mára csernozjomosodott. Az ország legkisebb megyeszékhely városa, Szekszárd a **Szekszárdi-dombság** és az **Alföld találkozásánál**, a Duna közelében fekszik. A közel 34 ezer lelkes város méltán neves központja a vörösboráról híres Szekszárdi borvidéknek. A vizsgált térség települései között kialakult szoros kötődés abból is fakad, hogy egy kivételével (Kakasd) mindegyikük tagja e történelmi borvidéknek. A vonzásterülethez tartozó települések közül háromnak a néprajzi értékeiről is híres **Sárköz** tájegysége szolgál otthonául. Ócsényt a „Sárköz kapuja”-ként, míg Decs községet a „Sárköz fővárosa”-ként is szokták emlegetni. A falvak réti csernozjom talaját, melyek némileg jobb minőségűek az ártéri öntéstalajnál, szántóként hasznosítják. A megye jelentősebb ásványi kincsekkel nem rendelkezik. A Duna mentén az építkezéseknél közvetlenül használható nyersanyagok (homok, kavics, sóder) kitermelése jellemző.

A szekszárdi nagyvárosi településeggyüttes Tolna megye területének 11%-án helyezkedik el. A községek átlagosan 37 km² nagyságúak, ezen belül Decs mérete megközelíti a központét. A térség **településszerkezete** a 2003. évi állapothoz képest jelentősen átalakult. A korábban társközpontként működő Tolna városa jelenleg nem tagja a Szekszárdból és 9 községből álló lehatárolásnak.

3.12.1. ábra Szekszárdi nagyvárosi településeggyüttes

■ 3.12.2. NÉPESSÉG, NÉPMOZGALOM

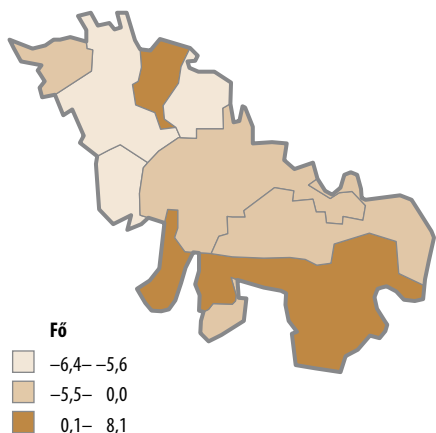
2013. január 1-jén Tolna megye **népességének** több mint egyötöde, 48 ezer fő élt a mindössze 10 településből álló szekszárdi nagyvárosi településeggyüttes területén. A lakók többsége, 70%-a a központban koncentráldott, a fennmaradó 30% a vonzáskörzethez tartozó községekben élt. A településcsoport átlagos népsűrűsége csaknem kétszerese volt a megye átlagának, ezen belül Szekszárdon volt a legmagasabb (345 fő/km²) a vonzásterület településein átlagosan mindössze 44 fő/km².

A szekszárdi nagyvárosi településeggyüttes lakónépessége 2001 és 2011 között 6,3%-kal fogyott, kevésbé, mint a megyében (8,1%), vagy az övezeten kívüli településeken általában (8,6%).

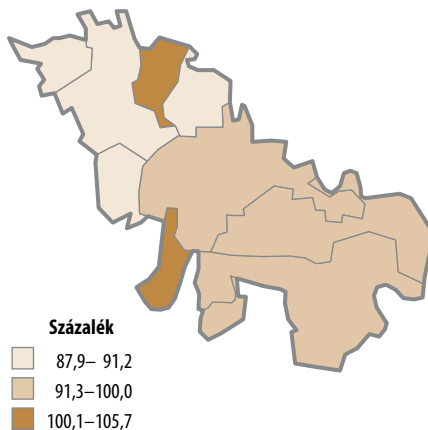
A településcsoporton belül a központ és a vonzott települések lakossága egyaránt 6,3%-kal apadt. A vizsgált időszakban a vonzáskörzethez tartozó 9 község közül Szálka és Harc lélekszáma gyarapodott, a többi településen csökkent.

A szekszárdi nagyvárosi településeggyüttes népességére 2001 és 2012 között a megyei átlagnál kisebb **természetes fogyás** mellett az annál nagyobb mértékű **migrációs veszteség** volt hatással. Szekszárd lakosságát az ezer lakosonként évente átlagosan 1,6 fős természetes fogyáson felül 5,5 fős vándorlási veszteség is csökkentette. Ebben az időszakban a vonzáskörzethez tartozó valamennyi községben több halálozás történt, mint ahány élveszületés, a vonzott települések lélekszámának csökkenése főként ebből származott (évente átlagosan 5,9 ezrelék). A belföldi vándorlás a községekben évente átlagosan 1,2 ezrelékes népességfogyást okozott.

3.12.3. ábra A belföldi vándorlási egyenleg ezer lakosra jutó száma, 2001–2012. évek átlaga

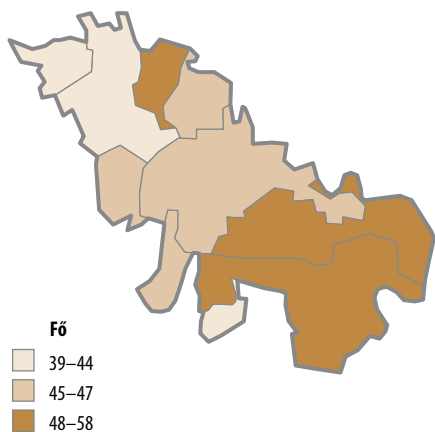
3.12.2. ábra A népesség száma 2011. január 1-jén, a 2001. január 1-jei népesség százalékában

A népesség **korösszetételének** általános romlása alól a szekszárdi nagyvárosi településeggyüttes sem volt kivétel. Akárcsak országosan vagy a megyében, a népesség öregedése itt is megállíthatatlannak tűnő folyamat. A 2001. és 2013. év eleje között eltelt időszakban a gyermekek (0–14 évesek) száma 24%-kal, az aktív korúaké (15–64 évesek) 8%-kal esett vissza, miközben a 65 éves és idősebbeké 19%-kal bővült.

A szekszárdi településeggyüttesben 2001-ben száz gyermekkorú lakosra 83, 2013-ban már 47 fővel több, 130 időskorú személy jutott, ez hasonló volt a megye átlagához (129). A térségen belül a központ népességének korösszetétele valamivel kedvezőtlenebb, mint a vonzáskörzet településein élők általában. Szekszárdon 2013-ban

3.12.4. ábra A száz családra jutó 15 évesnél fiatalabb gyermek, 2011

száz gyermekre 132, a vonzáskörzetéhez tartozó községekben átlagosan 126 időskorú személy jutott. A vizsgált 10 település közül 2001-ben még csak egy helyen haladta meg az időskorúak száma a gyermekekét, 2013-ban már egy kivétellel (Harc) mindenhol.

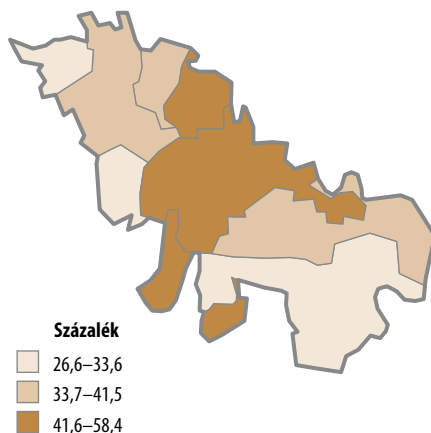
A 2011. évi népszámlálás során a szekszárdi településeggyüttes területén Tolna megye **háztartásainak** 22%-át, több mint 20 ezer háztartást regisztráltak. Számuk a 2001. évihez viszonyítva 3,5%-kal gyarapodott, ezen belül Szekszárdon 4,5, a vonzáskörzetének településein átlagosan 1,1%-kal növekedett. A népesség fogyása miatt csökkent a háztartásban élők száma, ebből adódóan kisebb lett a háztartások átlagos mérete. Száz háztartásra 2001-ben még 256, 2011-ben már csak 234 személy jutott. A háztartások átlagos mérete Szekszárdon kisebb (224), a vonzáskörzethez tartozó településeken nagyobb

volt (259). Tíz esztendő alatt a családháztartások részaránya 73-ról 67%-ra süllyedt, ugyanakkor az egyszemélyes háztartásoké 25-ről 31%-ra emelkedett. Utóbbiak hányada Szekszárdon volt magasabb, ahol minden harmadik háztartás csupán egy személyből állt, a vonzáskörzethez tartozó településeken minden negyedik volt ilyen.

A szekszárdi településeggyüttes területén 2011-ben közel 14 ezer **családot** írtak össze, 7,4%-kal kevesebbet, mint tíz évvel korábban. A családban élők száma ennél is nagyobb mértékben, tizedével csökkent (a megyében, valamint az övezeten kívüli településeken átlagosan 12%-kal). A 2001. évi cenzenhez viszonyítva 18%-kal kevesebb lett a házaspárok száma, ezen belül a gyermek nélkülieké 9, a gyermekes házaspároké 24%-kal esett vissza. Az élettársi kapcsolaton alapuló családok száma ugyanakkor 42%-kal, az egyszülős, úgynevezett csonka családoké 13%-kal emelkedett.

A 2011. évi népszámlálás idején a szekszárdi településeggyüttesben lényegesen **iskolázottabb** népesség élt, mint a megyében általában. Az övezet 18 éves vagy idősebb lakosságának 51%-a, míg a megyében átlagosan 39%-a rendelkezett legalább középiskolai érettségivel. A településeggyüttesben a 25 éves és idősebbek 21%-a szerzett egyetemi vagy főiskolai oklevelet, a megyében 13%-a. A településeggyüttes kedvezőbb iskolázottsági mutatói Szekszárdhoz köthetőek, ahol az érettségizettek a megfelelő korú népesség 58%-át, a diplomások a 25%-át képviselték. A vonzáskörzethez tartozó községek lakosságának átlagos képzettségi szintje hasonló volt az azon kívüli településekéhez.

3.12.5. ábra A legalább érettségizettek aránya a 18 éves és idősebb népességben belül, 2011

3.12. SZEKSZÁRDI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

■ 3.12.3. GAZDASÁGI AKTIVITÁS, JÖVEDELMI VISZONYOK

A szekszárdi településeggyüttesben élöket a legutóbbi népszámlálás adatai alapján mind a Tolna megyeinél, mind az országosnál kedvezőbb **foglalkoztatási helyzet** jellemezte: a lakosság

négytizede dolgozott, és kevesebb mint 5%-a keresett munkát.

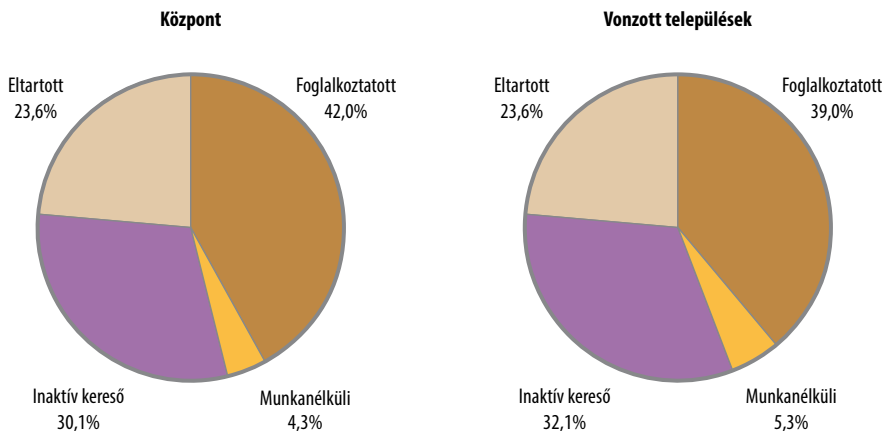
A két összeírás közt eltelt időben a gazdaságilag aktívak körében – az országoshoz képest magasabb bázisról indulva – 1,4 százalékponttal, 41%-ra nőtt a foglalkoztatottak aránya, a munkanélkülieké 3,8%-ról 4,6%-ra emelkedett. A kedvezőtlen demográfiai folyamatok, a nyugdíjrendszer változása, a gyermekvállalási kedv hanyatlása következtében az eltartottak aránya 3,6 százalékponttal, 24%-ra csökkent, míg az inaktív keresők 1,3 százalékponttal növekedve meghaladta a 30%-ot.

Mivel a népesség héttizede a megyeszékhelyre koncentrálódik, annak munkaerő-piaci helyzete az egész településeggyüttesre nézve meghatározó. A terület két pólusa között a gazdaságilag aktívak adatai mutattak nagyobb eltérést: Szekszárdon a foglalkoztatottak, vidéken a munkanélküliek aránya volt magasabb, előbbi 3, utóbbi 1 százalékponttal.

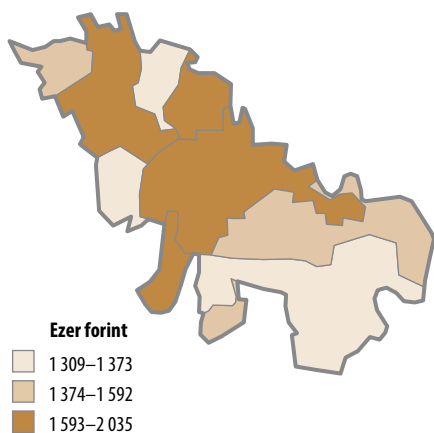
A foglalkoztatási adatok alapján jóval kisebbek a településeggyüttesben élők eltartási terhei, mint az azon kívül esőké: Szekszárdon 138, a vonzáskörzetében 156, míg a megye többi településén 170 kereső tevékenységet nem folytató személy jutott száz foglalkoztatottra. A 14 év feletti, gazdaságilag aktívak körében minden tizedik fő keresett munkát, ezen belül a térségi központban a **munkanélküliségi ráta** 9,3, a környező községekben 12,1%-ot ért el.

A Dél-Dunántúl másik két településcsoportjával szemben a szekszárdi térségben volt a legalacsonyabb a szolgáltatásban dolgozók aránya, a foglalkoztatottak 66%-a tevékenykedett ebben a szektorban. Ennél magasabb, 70%-os hányad a települések közül csak a megyeszékhelyen és Szálkán fordult elő. Az iparban, építőiparban dolgozók száma viszonylag magas a térségben, itt az összes foglalkoztatott 30, a mezőgazdaságban 4%-a dolgozott. A kiváló termőhelyi adottságokkal rendelkező megyében hagyományosan magas az agrárágazat aránya. A településeggyütteshez tartozó községekben a megyei átlagnál nagyobb mértékben hagytak fel a mezőgazdasági termeléssel. Az ágazatban foglalkoztatottak aránya a vidéki településeken 10 év alatt 12,8-ról 7,6%-ra csökkent.

3.12.6. ábra A népesség gazdasági aktivitás szerinti összetétele, 2011

3.12.7. ábra Az egy adófizetőre jutó személyi-jövedelemadó-alapot képező jövedelem, 2012

A Szekszárdon élők anyagi helyzete összességében jóval kedvezőbb, mint a vonzáskörbe tartozó községekben lakóké. Előbbiben egy adófizetőnek átlagosan 2 millió 35 ezer forint adóköteles belföldi jövedelemmel kellett elszámolnia, utóbbiban közel 600 ezerrel kevesebbel. Az adóalap a megyeszékhelyen kívül egyedül Szálkán volt még relatíve magas (2 millió forint).

■ 3.12.4. INGÁZÁS, KÖZLEKEDÉS

A 2011-es népszámláláskor a szekszárdi településeggyüttesben élő foglalkoztatottak 29%-a (hozvátétőlegesen 6 ezer fő) ingázott a lakóhelye és a munkahelye között. A tolnai megyeszékhelynek köszönhetően a térségben **ingázók** aránya a megyei és országos értékekhez mérten is alacsonyabb volt. Az ingázás jelentősége a településeggyüttesen belül is eltérően alakult, hiszen amíg Szekszárdról mindössze a munkavállalók 15%-a, addig az ide tartozó településekről a foglalkoztatottak több mint kétharmada járt el más településre dolgozni. Az ingázók vonzáskörzetben történő koncentrációja a szuburbanizációs folyamatok eredményének tekinthető. A szekszárdi településeggyüttes vonzáskörzetén kívül eső térségekben a naponta eljárók közel 40%-os súlyt képviseltek az aktív keresőkhöz mérten, ami több mint 25 ezer munkavállalót jelentett 2011-ben. A térségben ingázó népesség foglalkoztatottakhoz viszonyított aránya 3 százalékponttal emelkedett tíz év alatt, amely érték a megyei és országos (2, illetve 4 százalékpontos) növekmény között helyezkedett el. A településeggyüttest tekintve 2001-hez képest az ingázás jelentősége elsősorban a vonzáskör településeiben növekedett.

A **településeggyüttesben ingázók** harmada, azaz több mint 2 ezer munkavállaló a térségközpontból járt el másik településre dolgozni. Szekszárd mellett jelentős létszámú munkaerőt bocsátott ki Zomba, Öcsény, Decs is, amely települések a térségben eljárók 9–14%-ának adtak otthont. Az említett települések Szekszárddal együtt a településeggyüttesben ingázó népesség 70%-át adták.

Szekszárd foglalkoztatottságban betöltött szerepe igen jelentős, amely a megyeszékhelyre bejáró és az onnan eljáró munkaerő hányadosaként jól mérhető. A 2011-es népszámlálás idején négyszer több munkavállaló ingázott Szekszárdra, mint amennyi eljárt a városból. Összességében 8,6 ezer munkavállaló ingázott naponta Szekszárdra, amelynek harmada a településeggyüttesből, négyötöde a me-

2012-ben a lakosság 46%-a, a megyei átlagnál 2,8 százalékponttal nagyobb része tartozott a **személyi jövedelemadó**t fizetők körébe. Számuk 2002 óta a népességfogyást meghaladó mértékben, összesen 1300 fővel csökkent. Az adózók héttizede Szekszárdon élt, ahol számuk ezen időszak alatt jelentősen (8,7%-kal) csökkent, míg a vonzáskörzethez tartozó községekben kissé (3,1%-kal) emelkedett.

A tolnai megyei lakhellyel rendelkezők összes adóköteles jövedelmének 24%-a, 42,3 milliárd forint a településeggyüttesen belül keletkezett, amely arány meghaladta a megye népességéből (21%), illetve a foglalkoztatottakból (23%) képviselt hányadot.

Egy adófizetőre az országos átlaggal megegyező, 1 millió 862 ezer forint adóköteles jövedelem jutott, egy állandó lakosra vetítve annál kevesebb, 854 ezer.

3.12. SZEKSZÁRDI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

gye egyéb térségeiből, 6%-a pedig az ország más megyéjéből érkezett.

A szekszárdi településeggyüttesben ingázó népesség **nemek szerinti összetétele** 2011-ben megegyezett az országban és a megyében mért arányokkal, miszerint a munkába eljárók háromtöde férfi, kétötöde pedig nő volt. A nemek szerinti megoszlás ugyanakkor a településközpont és a vonzáskör települései között eltérően alakult. A központból ingázók körében a férfiak domináltak (71%), ezzel szemben a vonzáskörzetbe tartozó településeknél már kiegyenlítettebb volt a nemek aránya, itt az eljáróknak mindössze az 55%-a volt férfi.

A településeggyüttesben ingázók **korösszetétele** a megyei és az országos adatokhoz képest is valamelyest idősebb volt. A szekszárdi településeggyüttesben a 29 éves, vagy annál fiatalabb népesség aránya 18%-ot tett ki, míg a megyében és az országban a fiatal felnőttek hányada a más településen dolgozók körében 20–21% között szóródott.

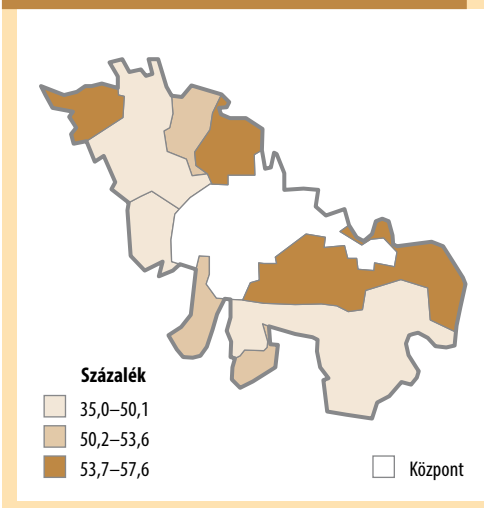
A szekszárdi településeggyüttesben ingázó munkavállalók **iskolázottsági** mutatói az országos adatokhoz hasonlóan, a megyei viszonylatokhoz képest kedvezőbben alakultak 2011-ben. A településeggyüttesből eljáró foglalkoztatottak 57%-a szerzett legalább érettségi bizonyítványt, ezzel szemben a megyében ez az arány csupán 48% volt. Szekszárd és az általa vonzott települések között szintén lényeges eltérés mutatkozott az ingázók végzettségi adataiban, hiszen előbbieknél közel 80%, utóbbiaknál csupán 48% rendelkezett legalább érettségivel.

A szekszárdi településeggyüttesben elsősorban a **közüti közlekedés** biztosít kapcsolatot a vonzott települések és a térségközpont között. A megyeszékhely ugyanakkor a térségen áthaladó főutaknak és autópályáknak köszönhetően jól kapcsolódik az ország közlekedési hálózatához is. Szekszárdot észak-déli irányból az 55-ös másodrendű főút keresztezi, amelybe északról a 65-ös, illetve a 6-os főút csatlakozik. Szekszárdtól szintén északi irányban található az M9-es autópálya, amelyhez a Budapestre vezető M6-os, valamint a keleti országrészben az 51-es másodrendű főút is kapcsolódik.

A csekély **vasúti** lefedettség miatt – amellyel mindössze két település: Decs és Ócsény érhető el – a szekszárdi településeggyüttesben elsősorban az **autóbusz-közlekedés** dominál. A térség központja és a vonzáskörzet települései között hétköznaponként több mint 600 buszjárat fordul meg. A járatszámok egyenlőtlen megoszlása ellenére ezen településekre – Szálka kivételével – egy átlagos napon legalább 40 járat közlekedik.

A közüti közlekedésben – az egyéb járművek mellett – a **személygépkocsik** kapnak fontos szerepet. A 2011-es census a szekszárdi térségben több mint 16 ezer személyautót írt össze. Az ezer lakosra jutó gépkocsik száma a szekszárdi térségben magasabb volt, mint a megyében és Magyarországon. A szekszárdi településeggyüttesben ezer lakosra 340 autó jutott, amíg országosan és megyei szinten csupán 299 illetve 305. A településeggyüttesben az egy főre jutó személygépkocsi-állomány 2001-hez képest 18%-kal növekedett, amely a megyében és az országban regisztrált adatokhoz képest is mérsékeltén gyarapodott. Az egységnyi lakónépességre jutó gépkocsiállomány-változás eltérően alakult a központ és a települései között is: előbbi esetében mindössze 12%-os, utóbbinál már 36%-os állománynövekedés volt, amely a szekszárdi településeggyüttesre jellemző szuburbanizációs folyamatokkal hozható összefüggésbe.

3.12.8. ábra A központba naponta ingázók aránya a foglalkoztatottak százalékában, 2011

■ 3.12.5. GAZDASÁG, VÁLLALKOZÁSOK

A szekszárdi nagyvárosi településeggyüttes tíz településén 2011-ben székhellyel rendelkező 4134 **működő vállalkozás** 79%-át tette ki a hasonló gazdálkodási formákban a vonzáskörzetben nyilvántartott összes vállalkozásnak. A térségben működő vállalkozások száma a Tolna megyében működők 30%-át jelentette, közülük is nagyobb arányban a társas vállalkozások kötődtek a vonzáskörzethez (36%), az egyéni vállalkozók 26%-ával párhuzamosan. A vállalkozások 52%-a a **társas** formák valamelyikében folytatta tevékenységét, ami a megyei átlagnál (43%) magasabb, de az országosnál (57%) alacsonyabb volt. Az **egyéni** vállalkozók aránya Szekszárdon 47%, a vonzáskörzet további 9 településén 52%, a megye vonzáskörzethez nem tartozó 99 településén pedig átlagosan 61% volt. A településeggyüttes vállalkozásainak négyötöde szekszárdi székhelyű volt. A központi település vonzása valamelyest erőteljesebb volt a társas formákban (81%), míg az egyéni vállalkozók 78%-a választott szekszárdi székhelyet.

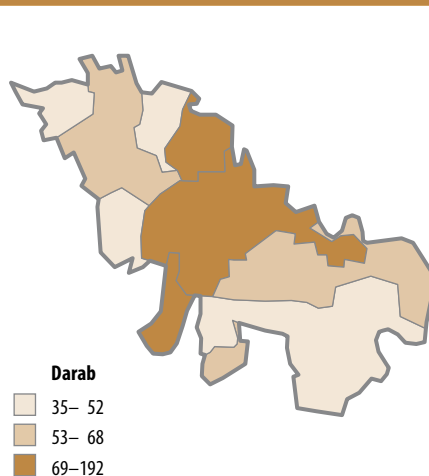
A szekszárdi vonzáskörzet **ezer lakosára** 86 működő vállalkozás jutott, a Tolna megyei átlagnál 27-tel, az országos átlagnál 17-tel több. A településeggyüttesen belül Szekszárdon (98) és Szálkán (192) volt magasabb az ezer lakosra vetített vállalkozásszám, mint a térség átlaga. A vállalkozássűrűség a vonzáskörzet központján kívüli településeken 57, Tolna megye vizsgált településeggyüttesen kívüli térségében pedig átlagosan 52 volt.

A vállalkozások **nagyság szerinti** eloszlásában általában, így a térségben is meghatározó a mikro- és kisvállalkozások aránya. 2011-ben a szekszárdi településeggyüttesben működő vállalkozások 96%-ánál nem érte el a 10 főt a foglalkoztatottak száma, amely mintegy fél százalékponttal magasabb volt mind a Tolna megyei, mind az országos részarányánál. A 10–19 főt foglalkoztató kisvállalkozások 3,3%-ot, a középvállalkozások 0,6%-ot, a legalább 250 fővel működő nagyvállalkozások 0,1%-ot képviseltek. A megyében működő mindössze 9 nagyvállalkozás közül 4 volt bejegyezve a településeggyüttesen belül, mindegyikük Szekszárdon. A központon kívül a körzetben még 50–100 fős vállalkozás is csupán Ócsényben és Szálkán fordult elő.

A vonzáskörzet működő vállalkozásainak 78%-a (ezen belül Szekszárdon 81%, a vonzott településeken 67%) tartozott főtevékenysége alapján a **szolgáltató** ágak valamelyikébe, amely a megyei átlagnál (73%) magasabb, az országos átlagnál (közel 80%) alacsonyabb hányad volt. A vizsgált térségbe nem tartozó Tolna megyei településeken arányuk átlagosan a 71%-ot közelítette.

A Tolna megyei székhellyel 2011-ben nyilvántartott 230 külföldi érdekeltségű vállalkozás közül 54-et jegyeztek be a településeggyüttes térségében. A hozzájuk tartozó 8,4 milliárd forintnyi külföldi saját tőke összege 31%-át adta a megyei külföldi működő tőke állományának. A településeggyütteshez tartozó vállalkozásokhoz átlagosan 156,4 millió forint külföldi tőke tartozott (a megyei átlag 117,5 millió forint volt). A vonzáskörzeten belül Szekszárd mellett még három településen összesen hat külföldi érdekeltségű szervezet rendelkezett székhellyel. Ez utóbbiak azonban nagyon alacsony tőkeösszeget működtettek, így az egy vállalkozásra jutó külföldi tőke nagysága mindössze 8,6 millió forintot tett ki, miközben a Szekszárdon bejegyzetteknek elérte a 178,6 millió (az országos átlag 602 millió) forintot.

3.12.9. ábra A működő vállalkozások ezer lakosra jutó száma, 2011

3.12. SZEKSZÁRDI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

■ 3.12.6. LAKÁSOK

A 2011. évi népszámlálás során a szekszárdi településeggyüttes területén 21 ezer lakást regisztráltak, 5,2%-kal többet, mint tíz évvel korábban. Ezen belül Szekszárd **lakásállománya** 6,3%-kal, a vonzott településeké összességében 2,5%-kal növekedett. (Tolnában ugyanezen időszakban 1,9%-os, míg országos átlagban 8,0%-os bővülés volt.) 2011-ben a szekszárdi lakások a településeggyüttes teljes állományának 73%-át tették ki. Ugyanakkor Tolna megye lakásállományának ötöde található a szekszárdi településeggyüttesen belül.

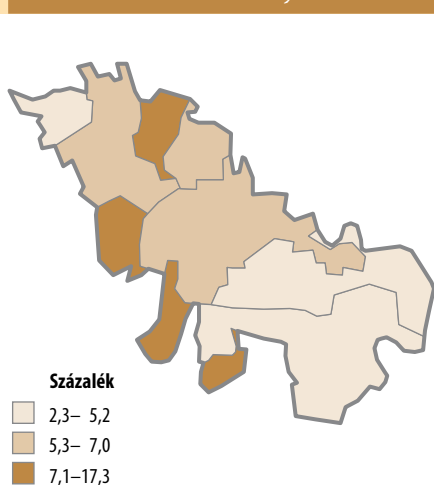
A vizsgált tíz év során épített lakások száma a 2011. évi állománynak 5,8%-át tette ki a településeggyüttesen belül. Az átlagot alig tért el Szekszárd (5,9%) és a vonzott települések (5,5%) rátája. A vonzáskörzetből Szálka emelkedett ki 17%-os aránnyal, a leggyengébb mutatóval pedig Kéty rendelkezett (2,3%).

2011-ben a településeggyüttes területén 242 lakos jutott száz lakásra, Szekszárdon kevesebben (232), az övezetében lényegesen többen (270) laktak a lakásokban. Szekszárd vonzáskörzetében a legkisebb **laksűrűséget** Sióagárdon (253), a legnagyobbat Harc településen (292) számították. A mutató mérséklődése tíz év alatt a központi településen 8,7%-os, a vonzott településeken 9,6%-os volt. A lakókat a szobák számára vetítve még jelentősebb a csökkenés. A száz szobára jutó lakók száma a szekszárdi övezetben 87-ről 76-ra fogyatkozott a két népszámlálás között.

A lakásállományban a legnagyobb részarányt (35%) a háromszobások tették ki, bár tíz év alatt hányaduk egy százalékponttal csökkent a településeggyüttesben. Az egy- és kétszobások aránya szintén egy-egy százalékponttal fogyott, 8 illetve 30%-os volt 2011-ben. Ezzel szemben a négyszobás, valamint az öt- és többszobás lakások hányada emelkedett, 17 illetve 11%-ot tett ki. Az **alapterületet** tekintve a lakásállomány egynegyede tartozott a legnagyobb, 100 m² feletti csoportba, és a részarány növekedés is ebben a kategóriában volt a legjelentősebb (2 százalékpontos) 2001 és 2011 között. A legnagyobb csökkenés, 1,3 százalékpontos az 50–59 m²-es lakások hányadában következett be. A további kategóriák részarányaiban nem történt érdemi változás.

A lakások **komfortossága** esetében nagymértékben növekedett az összkomfortos lakások aránya a két népszámlálás közötti időszakban. A településeggyüttes lakásainak kétharmadát sorolták ebbe a csoportba 2011-ben, 13 százalékponttal meghaladva a megye, és mintegy 6-tal az ország mutatóját.

3.12.10. ábra A 2001–2011 között épült lakások a 2011. évi lakásállomány százalékában

A szekszárdi vonzáskörzeten belül 68%-os arányban rendelkezett teljes komfortú lakásokkal Szálka, míg ebből a szempontból leginkább leszakadt település Harc volt 36%-os viszonyszámával. A félkomfortos és alacsonyabb fokozatú csoportok mindegyikében mérséklődés történt a településeggyüttes átlagában, a legjelentősebb a szükség- és egyéb lakások arányában, amely 3,5%-ról 0,6%-ra csökkent a vizsgált tíz év során.

A hálózati illetve házi vízvezeték a szekszárdi övezet lakott lakásainak és üdülőinek 4,8%-ából hiányzott 2001-ben, tíz évvel később ez az arány 1,2%-ra zsugorodott. A meleg folyóvíz nélküli lakások aránya ugyanezen időszakban 6,5%-ról 3,5%-ra csökkent. A közcserővel ellátott lakások rátája tíz év alatt 13 százalékpontot növekedve 86%-ot tett ki 2011-ben. A központi fűtéses lakások hányada kiugróan, 29%-ról 66%-ra gyarapodott.

■ 3.12.7. INTÉZMÉNYRENDSZER

A szekszárdi nagyvárosi településeggyüttes lakosságát a megye többi településéhez képest kiemelkedően jó oktatási és egészségügyi rendszer szolgálja ki, melyben nagy szerepet játszik a

térségi központ, Szekszárd megyeszékhelyi színvonalon kiépített ellátórendszere.

Az **alapfokú oktatás** keretében a kisgyermek elhelyezésére a településeggyüttes mindegyik településén lehetőség volt. 2012-ben Szekszárdon 14, a vonzott kilenc községben egy-egy óvodai feladatellátási hely működött, melyek összességében a megyei intézmények 19%-át jelentették. Az óvodai intézményrendszert a gyermekeket hároméves korukig ellátó bölcsődék, valamint a családi napközik egészítik ki. Bölcsődői ellátást Szekszárdon három, Szálkán egy intézmény biztosított. Családi napközi pedig a megyeszékhelyen kívül még Ócsényben és Sióagárdon segítette a kisgyermek nevelő szülőket. Az általános iskolai oktatás a településeggyüttesben Kétyen és Szálkán nem volt elérhető. Szekszárdon nyolc, Zombán kettő, a többi ellátott településen egy-egy általános iskolai feladatellátási hely fogadta a diákokat. Harcon és Sióagárdon azonban csupán alsótagozat működött. A **középfokú oktatási intézmények** a megye egészében is inkább a városokban összpontosulnak, a településeggyüttesen belül pedig Szekszárdon koncentrálódik. A térségben 2012-ben a megyei középfokú oktatási intézmények egyharmada a megyeszékhelyen biztosított oktatást a diákoknak, csupán Zombán található ezen kívül speciális szakiskolai feladatellátási hely, a Tolna Megyei Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény. Szekszárdon 4 gimnáziumi, 8 szakközépiskolai, továbbá 6 szakiskolai és speciális szakiskolai feladatellátási hely működött. Míg a szakközépiskolák aránya magasabb a középfokú oktatási intézményeken belül, addig a másik két iskolatípus aránya alacsonyabb volt a megyei átlagnál. A **felsőfokú oktatásnak** azonban nincsen saját intézménye a megyében, s így a településeggyüttesben sem. Ugyanakkor Szekszárdon működik a Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Kara, az egyetlen felsőoktatási intézmény a megyében, amely meghatározó felsőfokú képző és továbbképző központ a szekszárdi településeggyüttesben. A kezdetben csak pedagógusképzést folytató intézmény ma már öt tudományterületen, 13 szakon képez szakembereket. Az alapképzésben turizmus-vendéglátás, kommunikáció-médiatudomány, tanító, óvodapedagógus, valamint szociális munka szakokon szerezhetnek ismereteket a diákok.

A lakosság **egészségügyi alapellátását** a háziiorvosi szolgálat biztosítja. A településeggyüttes tíz településéből nyolcban működött háziiorvosi szolgálat, ezen belül négyben házi gyermekorvosi szolgálat is. A megyében dolgozó háziiorvosok és házi gyermekorvosok 24%-a dolgozott a településeggyüttesben. Szekszárdon 18 háziiorvos és 8 házi gyermekorvos rendelt, Decsen két háziiorvos és egy házi gyermekorvos biztosította a lakosság ellátását. Kakasdon, Sióagárdon és Várdombon, egy-egy háziiorvos, Ócsényben és Zombán pedig a háziiorvos mellett egy-egy házi gyermekorvos is fogadta a betegeket. Szakrendelés igénybevételére ugyanakkor elsősorban Szekszárdon, valamint korlátozottan ugyan, de Decs és Zomba községekben volt lehetőség. A szakrendelések teljes köre csupán Szekszárdon volt elérhető, amelyet a rendelőintézet és a megyei kórház biztosított. A fekvőbeteg-ellátás központja szintén Szekszárd, ahol 2012-ben 972 működő kórházi ágy fogadta a gyógyulni vágyókat.

A településeggyüttesben élők **pénzügyi ellátásáról** a bankok és a takarékszövetkezetek helyi fiókjai, illetve a helyi posták gondoskodnak. Bankfiókok csupán Szekszárdon, takarékszövetkezeti fiókok ugyanakkor Szálka és Várdomb kivételével minden településen a lakosság rendelkezésére állnak. E két községben a postán tudják helyben az ott élők a pénzügyeiket intézni. Ez a lehetőség egyébként a településeggyüttes többi településén is adott, azaz mindenhol működik posta.

A közigazgatással kapcsolatos hivatalos ügyek intézésére az okmányirodában és a kormányablakban van mód, mindkét hivatal Szekszárdon fogadja az ügyfeleket.

3.13. SZOLNOKI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

3.13.1. tábla A szolnoki nagyvárosi településeggyüttes főbb jellemzői, 2013

Mutatók	Szolnok	Vonzott települések	Településeggyüttes összesen	Településeggyütteshez nem tartozó Jász-Nagykun-Szolnok megyei települések	Jász-Nagykun-Szolnok megye összesen	Országosan
Terület, km ^{2a)}	187	473	660	4 921	5 582	93 024
Települések száma, darab ^{a)}	1	11	12	66	78	3 154
Átlagos településnagyság, fő ^{a)}	73 193	2 618	8 500	4 313	4 957	3 142
Városi népesség aránya, % ^{a)}	100,0	30,4	80,4	70,8	73,3	70,3
Népesség száma, fő	73 193	28 803	101 996	284 658	386 654	9 908 798
Száz gyermekkorúra jutó időskorú, fő	132	118	128	120	122	119
Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet éves átlaga, fő ^{b)}	-1,8	-1,6	-1,8	-4,8	-4,0	-
Munkanélküliségi ráta, % ^{c)}	11,1	14,0	11,9	15,9	14,8	12,6
Foglalkoztatási arány, % ^{c)}	48,6	46,1	47,9	41,6	43,3	46,4
Száz foglalkoztatottra jutó nem foglalkoztatott, fő ^{c)}	138	156	143	184	172	152
Ingázók a foglalkoztatottak %-ában ^{c)}	14,6	65,9	28,4	33,8	32,2	34,0
Adófizetők aránya, % ^{d)}	47,2	45,8	46,8	42,2	43,4	44,3
Egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem, ezer forint ^{d)}	2 032	1 541	1 893	1 488	1 602	1 888
A 2001–2011 között épített lakások aránya a 2011. évi lakásállomány %-ában	8,8	6,4	8,2	4,9	5,8	9,7
Száz lakott lakásra jutó lakos, fő ^{c)}	227	257	235	251	246	248
Ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma, darab ^{c)}	77	39	67	42	49	69
Szolgáltatás ágban működő vállalkozások aránya, % ^{c)}	84,3	73,0	82,5	71,9	75,8	79,6

^{a)} A 2014. január 1-jei közigazgatási beosztás szerint. ^{b)} 2001–2012 között. ^{c)} 2011. évi adat. ^{d)} 2012. évi adat.

■ **3.13.1. TERÜLET, TELEPÜLÉSSZERKEZET** A szolnoki településeggyüttes Jász-Nagykunszolnok megye nyugati határán, a Tisza és a Zagyva folyó, valamint holtágaik által szabdalva, észak-dél irányban elnyúló síkságon fekszik.

Természeti értékei közül a jó minőségű termőföld, a termálvízvagyron és a folyóvizek adta ökoturisztikai lehetőségek emelhetők ki.

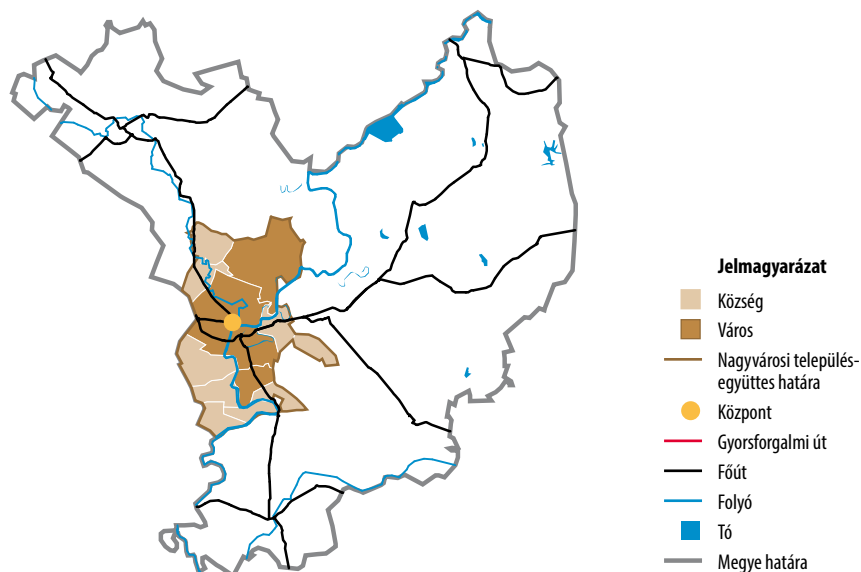
A településeggyüttes központja a két folyó találkozásánál fekvő Szolnok, amelynek vonzása jelentős, szinte az egész megyére, valamint a megyébe nem tartozó néhány szomszédos településre is kiterjed. Szűkebb körzete, a településeggyüttesbe sorolt településeinek köre a 2011. évi népszámlálási adatokkal elvégzett új számítások eredményeként a korábbi – 2003. évi – lehatároláshoz képest kibővült.

Az új lehatárolás szerint a településeggyüttest Szolnok mellett 2 város – Rákóczi falva és Besenyszög – valamint 9 község alkotja. Mindkét vonzáskörbe tartozó város a 2003. évi lehatárolást követően kapott városi rangot. A 2011. évi népszámlálás idején közülük még csak Rákóczi falva rendelkezett a címmel. A településeggyüttes lakosságának 80%-a jelenleg város lakó.

A településkör 660 km² kiterjedésű, amely a megye területének 12%-a és népességének 26%-át koncentrálja. A településeggyüttes átlagos népsűrűsége a 2013. január 1-jei népességgel számolva (154 fő/km²) a megyei átlag 2,2-szerese, nagy településenkénti különbségek mellett. A legsűrűbben lakott település Szolnok, ahol a népsűrűség a megyei átlag 5,7-szerese, a vonzáskörzet településein ugyanakkor az átlagosnál alacsonyabb a mutató értéke.

A településeggyüttes szerkezete eltér a megye keleti felére és a Jászságra jellemző nagyterületű településstruktúrától; Szolnokon kívül csak a vele északon határos Besenyszög területe haladja meg a megyei települések átlagos méretét, a többi település az átlagosnál kisebb határú, különösen a településeggyüttes déli részén, a Tisza két partján fekvők. A településsűrűség így a vonzáskörzetben és a településeggyüttes egészét tekintve egyaránt meghaladja a megyei átlagot.

3.13.1. ábra Szolnoki nagyvárosi településeggyüttes

■ 3.13.2. NÉPESÉG, NÉPMOZGALOM

2013. január 1-jén Jász-Nagykun-Szolnok megye **lakónépességének** 26%-a, 102 ezer lakos a megyeszékhelyen és annak vonzáskörzetébe tartozó településein élt. Szolnokon 73 ezren, ezeken a településeken pedig 29 ezren laktak. Közülük Rákóczi falva és Tószeg a legnépesebbek, ahol 5410-en, illetve 4380-an laknak, a legkisebb – 1000 főnél kevesebb – lélekszámú település pedig Szászberek és Vezensy.

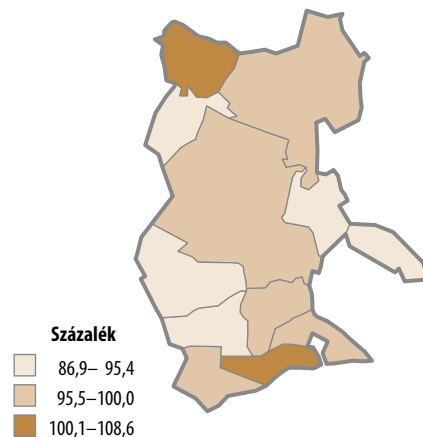
A 2001–2011 közötti időszakban a településeggyüttesben 4,3%-kal, a megyeinél kisebb ütemben csökkent a lakosság száma. A települések közül Vezensy és Szászberek népessége gyarapodott, 4,7, illetve 8,6%-kal, a többi 2,5–13% között fogyott.

A **népességszámot alakító tényezők** hatása a népmozgalmi statisztika adatai alapján vizsgálható. A településeggyüttesben a születések és halálozások egyenlegeként kialakult természetes népességfogyás 2001–2012 között 3600 főt tett ki.

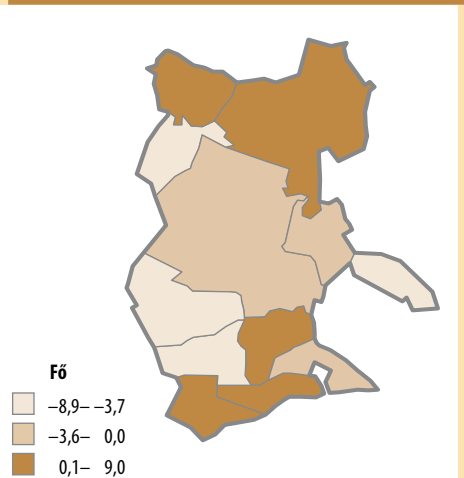
A belföldi (országhatáron belüli) el- és odavándorlások 2001 és 2012 között a településeggyüttes népességét a természetes fogyásnál kevésbé, 2200 fővel csökkentették.

A településeggyüttesben ezer lakosra vetítve a természetes népességfogyásból átlagosan évente 2,9 fős, a belföldi el- és odavándorlásból 1,8 fős vesztesége származott, míg a megyének – ugyanilyen összehasonlításban – 4,8, illetve 4 fős vesztesége keletkezett.

3.13.2. ábra A népesség száma 2011. január 1-jén, a 2001. január 1-jei népesség százalékában

3.13.3. ábra A belföldi vándorlási egyenleg ezer lakosra jutó száma, 2001–2012. évek átlaga

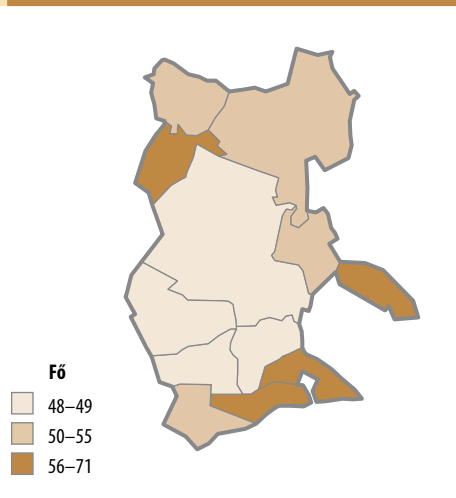

A szolnoki településeggyüttes **korösszetétele** a megyeinél kedvezőtlenebbül változott. A településeggyüttesben 2001–2012 között a gyermekkorú – 15 év alatti – népesség lakosságon belüli aránya 17%-ról 14%-ra szűkült. Ugyanakkor az időskorú – 64 év feletti – népesség részaránya a 2001. évi 14%-ról 18%-ra bővült. Az aktív korú népesség részaránya 69%-ra mérséklődött.

2013. év elején a gyermekkorúak népességén belüli hányada a településeggyüttesben Szolnokon, Rákóczi falván, Tiszavárkonyon és Tószegen volt az átlagnál alacsonyabb. A 64 évesnél idősebbek magasabb részaránya Besenyszögöt, Rákóczi falvát, Vezensyét és Tiszajenőnt jellemezte.

Az öregedési index – a száz gyermekkorúra jutó időskorúak száma – a településeggyüttesben a 2001. évi 83-ról 2013-ra 128-ra növekedett, így

3.13.4. ábra A száz családra jutó 15 évesnél fiatalabb gyermek, 2011

átlagos mérete csökkent. A legkisebb háztartásméret a megyeszékhelyet jellemezte, ahol 2011-ben a háztartások átlagos taglétszáma 2,21 fő volt. A mutató a vonzott településeken 2,47, a megyében pedig 2,37.

A 2011. évi népszámláláskor a szolnoki településeggyüttes népességének 79%-a, 80 ezer fő élt **családban**. Tíz év alatt a családok és a családban élők száma is csökkent, és az átlagos családméret is kisebb lett. A településeggyüttesben 2011-ben száz családra átlagosan 281 személy jutott, 9 fővel kevesebb, mint tíz évvel korábban. Az átlagos családlétszám a megyeszékhelyen volt a legkevesebb (2,77), a vonzott települések közül pedig Rákócziújfalun volt a legtöbb (3,10). A településeggyüttesben élő családok kétharmadában élt gyermek, 15 évesnél fiatalabb gyermek pedig csupán egyharmadában. 2011-ben száz családra 49 gyermek jutott a településeggyüttesben, míg tíz évvel korábban 57.

A szolnoki településeggyüttes lakosságának **iskolázottsági** jellemzői kedvezőbbek a megyei átlagnál. A 2011. évi népszámlálási adatok szerint a 15 éves és idősebb népesség 96%-a elvégezte legalább az általános iskolát, a 18 évet betöltötték 54%-a a középiskolát, a 25 év feletti 21%-a pedig főiskolai vagy egyetemi oklevéllel rendelkezett. A központban az érettségizettek részaránya 1,7-szerese, a főiskolai vagy egyetemi oklevéllel rendelkezőké pedig 2,8-szerese a vonzott települések átlagának. A vonzott települések között Rákócziújfalván, Tószegen és Szajolban viszonylag magas, 10–12% a diplomások aránya, Tiszatenyőn pedig a legalacsonyabb, 5%.

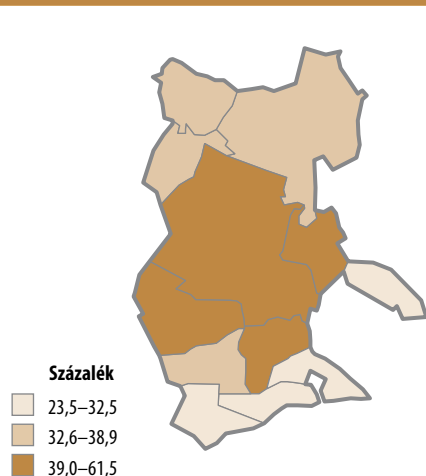
2013-ban – a 2001. évitől eltérően – meghaladta a megyeit.

Az aktív korú népesség társadalmi szintű eltartási terhét jelzi a száz 15–64 évesre jutó gyermekkorúak és időskorúak együttes száma. A mutató a településeggyüttesben a 2001. évi 44-ről 2013-ra 45-re növekedett, ellentétben a megyei átlaggal, amely 49-ről 48-ra csökkent.

A szolnoki településeggyüttesben 2011. október 1-jén 44 ezer magánháztartásban élt a lakosság 98%-a, 99,5 ezer fő. A 2001. és a 2011. évi népszámlálás között a **háztartások** száma 4,9%-kal emelkedett, a háztartásban élőké azonban 5,1%-kal csökkent. A háztartátszám emelkedése nagyrészt az egyszemélyes háztartások fokozódó elterjedésének a következménye, amely a településeggyüttesben a megyeinél intenzívebb volt.

A változások következtében a háztartások

3.13.5. ábra A legalább érettségizettek aránya a 18 éves és idősebb népéségen belül, 2011

3.13. SZOLNOKI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

■ 3.13.3. GAZDASÁGI AKTIVITÁS, JÖVEDELMI VISZONYOK

A szolnoki településeggyüttes népességének gazdasági aktivitása a megye egészénél kedvezőbb. A 2011. évi népszámláláskor a térség népességének 41,2%-a volt foglalkoztatott és 5,6%-a munkanélküli, együttesen tehát 46,8%-uk számított gazdaságilag aktívnak. Arányuk a megye népességének gazdasági aktivitását 3,6 százalékponttal, a településeggyüttesbe nem tartozó településeket 5,0 százalékponttal haladta meg. A térség aktivitási aránya magasabb az országos átlagnál is.

A településeggyüttesen belül az össznépesség 72%-át adó Szolnok mutatói a legkedvezőbbek.

A vonzáskörzet településeinek helyzete gazdasági aktivitás szempontjából igen változatos, ugyanakkor a 2001. évi népszámlálási adatokhoz viszonyítva a 2011. évi foglalkoztatási arány valamennyi településen növekedett, és Szászberken volt a legnagyobb (45,8%).

A munkanélküliségi arány a településkörben eltérő irányban változott, a vonzáskörzet településeinek többségében és Szolnokon is növekedett, Rákócziújfalun, Szajolban, Szászberken és Zagyvarékaszon viszont csökkent.

2001 és 2011 között az **inaktív keresők** száma és népességen belüli aránya a településeggyüttesben is zsugorodott, és a mutató kisebb volt a megyei (32%-os) átlagnál. Magas, 37%-os az inaktív keresők népességen belüli aránya az idősebb korosztételű Tiszajenőn és Vezsenyben.

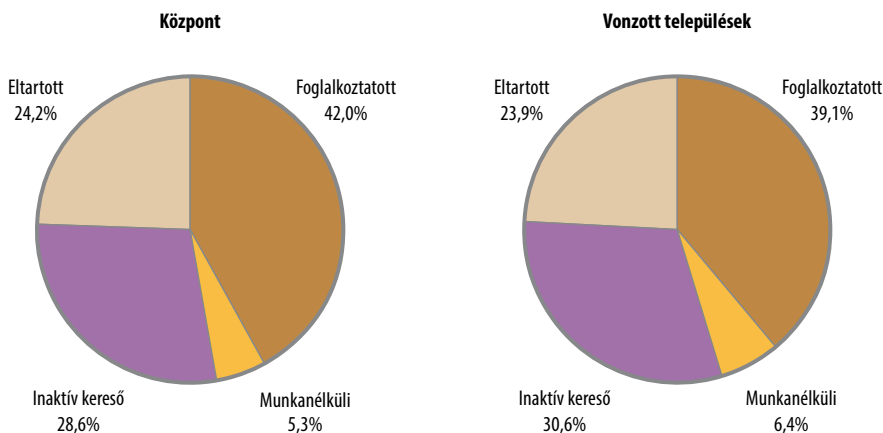
A gazdaságilag inaktívak másik csoportja, az **eltartottak** hányada Rákócziújfalun, Tiszatenyőn, Zagyvarékaszon volt nagyobb az átlagosnál, a gyermekkorúak magas aránya miatt.

A 15 éves és idősebb népességre vetített foglalkoztatási arány a térségben 47,9%, a munkanélküliségi ráta pedig 6,5% volt 2011-ben.

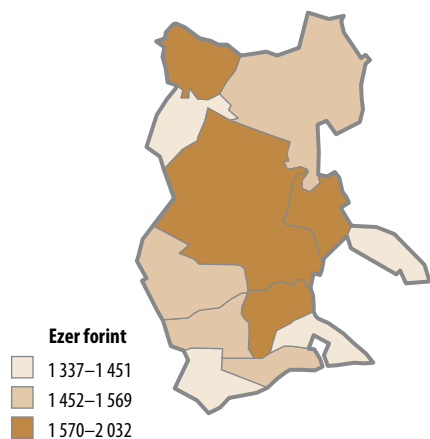
A szolnoki településeggyüttes **foglalkoztatottainak** 70%-a 2011-ben a szolgáltatások területén dolgozott, 27%-uk az iparban és építőiparban, 2,6%-uk a mezőgazdaságban. Szolnok foglalkoztatási szerkezetében az átlagosnál magasabb volt a szolgáltatások és alacsonyabb a termelő ágazatok, az ipar, az építőipar és a mezőgazdaság szerepe. A vonzáskörzetbe tartozó települések foglalkoztatási szerkezete összességében alig különbözik a megyei átlagtól. Néhány, településeggyüttesbe tartozó helység foglalkoztatási szerkezete lényegesen eltér a többitől, így Besenyszög és Tiszajenő a mezőgazdaságban foglalkoztatottak magas, 12 illetve 7,6%-os arányával, Szászberke és Vezseny pedig az

A szolnoki településeggyüttes népességének gazdasági aktivitása a megye egészénél kedvezőbb. A 2011. évi népszámláláskor a térség népességének 41,2%-a volt foglalkoztatott és 5,6%-a munkanélküli, együttesen tehát 46,8%-uk számított gazdaságilag aktívnak. Arányuk a megye népességének gazdasági aktivitását 3,6 százalékponttal, a településeggyüttesbe nem tartozó településeket 5,0 százalékponttal haladta meg. A térség aktivitási aránya magasabb az országos átlagnál is.

3.13.6. ábra A népesség gazdasági aktivitás szerinti összetétele, 2011

3.13.7. ábra Az egy adófizetőre jutó személyi-jövedelemadó-alapot képező jövedelem, 2012

zók, egy állandó lakosra pedig Vezsenyben jutott a legalacsonyabb személyijövedelemadó-alap, 500 ezer forint.

■ 3.13.4. INGÁZÁS, KÖZLEKEDÉS

A szolnoki településeggyüttesben a központ és a vonzáskörzete kapcsolatrendszerének egyik meghatározó eleme a munkahely és lakóhely közötti **napi ingázás**. 2011-ben a településeggyüttesben élő foglalkoztatottak 28%-a, 12 ezer fő ingázott naponta. Számuk 2001–2011 között 28%-kal növekedett. Ezen belül a vonzáskörzetből Szolnokra járt be több mint négytizedük, azaz 5,1 ezer fő.

A legutóbbi népszámlálási adatok szerint a szolnoki településeggyüttesben a központon kívüli településeken élő foglalkoztatottak 66%-a dolgozott lakóhelyén kívüli településen. Ennél is nagyobb hányaduk, 73–79%-uk kényszerült ingázásra Rákóczi falván, Rákócziújfaluban, Szászberken és Tiszavárkonyban, és a többi településen is 50% feletti volt az ingázók aránya. A településeggyüttes központjában talált magának állást a besenyszögi, rákóczi falvi és a tószegi eljáró foglalkoztatottak döntő hányada, ugyanakkor a szászberkei ingázók központba történő bejárása ennél lényegesen kisebb arányú (36%) volt. Ez utóbbi településről Jászberény, Jászfényszaru, Jászárokszállás irányába is jelentős mértékű volt a munkavállalási célú napi szintű eljárás.

A Szolnokon lakó 30,6 ezer foglalkoztatott közül helyben dolgozott 25,8 ezer fő. A helyben dolgozók száma 2001-hez képest csökkent, ugyanakkor az eljáróké 49%-kal nőtt. 2011-ben az összes szolnoki lakóhelyű foglalkoztatott 15%-a, mintegy 4500 fő naponta ingázott a lakóhelye és a munkahelye között. A vonzáskör településeivel ellentétben azonban a megyeszékhelyről eljárók aránya még a jelentős emelkedés ellenére is jóval alulmarad a megyei 32%-os átlagtól. A megyeszékhelyről naponta ingázó foglalkoztatottak meghatározó része, 63%-a a megyén kívül, főként Budapesten vállalt munkát.

Szolnokról elsősorban a magasabb **iskolai végzettséggel**, érettségivel, illetve főiskolai vagy egyetemi végzettséggel rendelkezők járnak el más településre dolgozni, akik az eljáró foglalkoztatot-

ipari, építőipari foglalkozásúak kiugró, 46 illetve 43%-os hányadával tűnik ki.

A NAV **személyi jövedelemadó**ra vonatkozó adatai szerint a szolnoki településeggyüttesben 2012-ben az állandó népesség 47%-a, a munkavállalási korú (15–61 éves) lakosság 71%-a volt adófizető. Az általuk bevallott összes személyi-jövedelemadó-alap 91,7 milliárd forint volt. Egy adófizetőre 1,9 millió forint, egy állandó lakosra pedig 900 ezer forint éves adóalapot képező jövedelem jutott, ami 18 illetve 27%-kal haladta meg a megyei átlagot.

Szolnok pozíciója az adózókra és az állandó népességre vetített adatok tekintetében is a legkedvezőbb, a vonzáskörzet települései átlagának 1,3–1,4-szerese. A vonzáskörzetben Szászberkek lakosságának jövedelmi helyzete a legjobb. Egy főre vetítve a legalacsonyabb jövedelmet Tiszatenyőn vallottak be az adó-

A szolnoki településeggyüttesben a központ és a vonzáskörzete kapcsolatrendszerének egyik meghatározó eleme a munkahely és lakóhely közötti **napi ingázás**. 2011-ben a településeggyüttesben

3.13. SZOLNOKI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

tak háromnegyedét adják. Ettől lényegesen eltér a vonzaskörzetből eljáró foglalkoztatottak iskolai végzettség szerinti megoszlása, amiben a teljes népesség iskolázottsági szintjében meglévő különbségek is szerepet játszanak.

Ezen települések átlagában az ingázó foglalkoztatottak iskolai végzettség szerinti megoszlása viszonylag kiegyenlített képet mutat, vagyis közel fele-fele arányt képviselt az érettségivel alacsonyabb, illetve a legalább érettségivel rendelkezők hányada. Településenként azonban számottevő eltérések tapasztalhatók. Rákócziújfalun, Tiszatenyő és Vezseny községekből az eljáró foglalkoztatottak legnagyobb része érettségivel alacsonyabb végzettségű volt, míg a Rákócziújfalváról, Szajolból, illetve Tószegről ingázó, más településen dolgozók között az érettségivel vagy annál magasabb iskolai végzettséggel rendelkező foglalkoztatottak voltak nagyobb arányban.

Az évezred elején az ingázók között még nagyobb arányban fordultak elő fiatalabb **korcsoportúak**, 2011-ben azonban már az idősebb korosztályba tartozók voltak többségben. Tíz év alatt a 30 évesnél fiatalabbak száma csökkent, a 30–49 éves korúak száma egyharmadával, az 49 évesnél idősebb ingázó foglalkoztatottak száma pedig a kétszeresére növekedett. Így 2011-ben a naponta ingázó foglalkoztatottak 57%-a a 30–49 évesek, 23%-a az ennél idősebbek korcsoportjába tartozott.

A munkavállalási célból eljárók között minden településen a **férfiak** voltak többségben, a településeggyüttes átlagában 61%-os részarányuk volt jellemző.

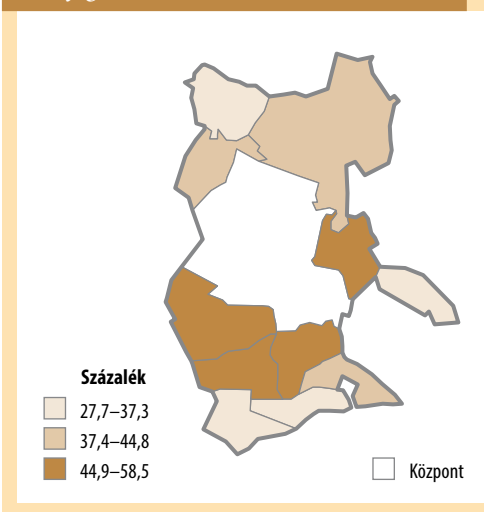
Módosult a naponta eljáró foglalkoztatottak **foglalkozásuk** szerinti összetétele is. 2011-ben a településeggyüttes központjából eljárók 30%-a vezető, értelmiségi foglalkozású, 26%-a egyéb szellemi foglalkozású volt. A vonzott településekről eljáró foglalkoztatottak között a legnagyobb arányt (40%-ot) az ipari, építőipari foglalkozásúak képviselték.

A településeggyüttes **közlekedési viszonyai** kedvezőek. Szolnok a vonzaskörzetéhez tartozó 11 településről közúton, 7-ről vasúton is megközelíthető: Szolnoktól mért távolságuk 10 és 30 kilométer között van.

A településeggyüttes központja a vonzaskörzetéből vasúton Szászberekéről, Szajolból, Tiszajenőről, Tiszatenyőről, Tiszavárkonyból, Tószegről, Zagyvarékasról érhető el. A menetidő általában 10–30 perc. A napi járatgyakoriság 7–41 járatpár között változik településenként. A legkevesebb járat Tiszajenő, Tószeg irányába, a legtöbb Szajol és Zagyvarékas irányába közlekedik.

Szolnokról helyközi autóbuszal a településeggyüttes települései 15–45 percen belül elérhetőek. A napi járatpár 15–63 között változik településenként, a legkevesebb járat Besenyszög, a legtöbb Rákócziújfalva irányába közlekedik.

3.13.8. ábra A központba naponta ingázók aránya a foglalkoztatottak százalékában, 2011

■ 3.13.5. GAZDASÁG, VÁLLALKOZÁSOK

A szolnoki településeggyüttes viszonylag fejlettebb gazdaságára a fokozottabb vállalkozási aktivitás is utal. 2011-ben a megyei székhelyű **működő vállalkozások** 37%-a – 6900 – volt a településeggyüttesben, ezen belül Szolnokon koncentrálódott 83%-uk, 5800. A vonzott térségében településenként 21–225 közötti működő vállalkozásnak volt székhelye.

A vállalkozások intenzitása, vagyis az **ezer lakosra jutó vállalkozások** száma a településkör egészére számítva 67 volt, amely 1,4-szerese a megyeinek; a vonzott településekre számított mutató értéke ennél alacsonyabb (39) volt. A vonzáskörzet települései között lényeges különbségek mutatkoznak. Rákócziújfaluban és Tiszatenyőn jutott a legkevesebb, Tószegen a legtöbb vállalkozás ezer lakosra.

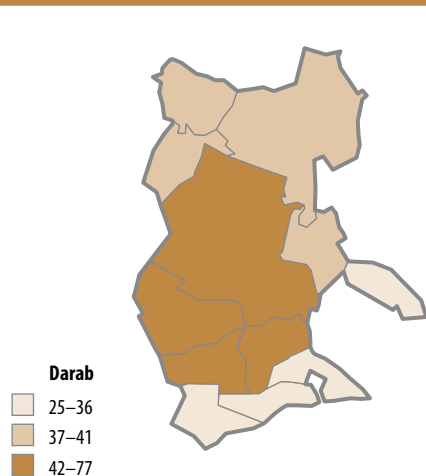
A településeggyüttesben a működő vállalkozások **nemzetgazdasági ág** szerinti összetétele a megyeitől – a megyeszékhely jelentőségéből adódóan – a szolgáltatás jellegű ágazatok magasabb, a mezőgazdaság, és az ipar, építőipar alacsonyabb hányadával tér el. 2011-ben a településeggyüttes működő vállalkozásainak 2,2%-a volt mezőgazdasági jellegű. Ez a központban 1,4%, a vonzáskörzet településein pedig 6,5%-os arányt jelentett. Az ipari, építőipari vállalkozások együttes részaránya a településkör egészében 15%-ot tett ki. Ennél valamivel alacsonyabb (14%) volt Szolnokon, és magasabb (21%) a térségében. A szolgáltatás jellegű ágazatokba a körzetben a működő vállalkozások 83%-a tartozott, a megyeszékhelyen 84%-uk, a vonzáskörzethez tartozó településeken általában kevesebb mint háromnegyedük.

A településeggyüttes vállalkozásai között a megyére jellemzőnél nagyobb arányban vannak a legkisebb **létszám-kategóriába** tartozó vállalkozások. A térségben a működő vállalkozások 96%-a 10 fő alatti létszámot foglalkoztatott. 10–49 fős 220, 50–249 fős 39 vállalkozás volt. Az itteni székhelyű – 249 főnél többet alkalmazó – 9 nagyvállalkozás Szolnokon van, amelyek többsége részvénytársasági formában működő ipari vállalkozás.

A településeggyüttesben működő vállalkozások 49%-a társas vállalkozás, 51%-a egyéni vállalkozó. Szolnokon a társas vállalkozások hányada nagyobb (51%), a vonzáskör településein az egyéni vállalkozásoké.

Szolnokon két **ipari park** működik. A város déli részén található Szolnoki Ipari Park 2000-ben, a város nyugati határában elhelyezkedő GIMA Szolnok Ipari Logisztikai Park 2006-ban nyerte el az „Ipari Park” címet. Az ipari parkok számos termelő és kereskedelmi vállalkozás letelepedését segítették elő korszerű vállalkozási környezet megteremtésével, infrastrukturális, logisztikai szolgáltatások nyújtásával. Jelenleg több mint 60 vállalkozás települt be a 126, illetve 86 hektár területen lévő ipari parkokba, és a foglalkoztatottak létszáma összesítve megközelítette a 4 ezer főt. A településeggyüttesben belül még Szászberken van folyamatban egy 23 hektáros, magán-erős ipari park fejlesztés.

3.13.9. ábra A működő vállalkozások ezer lakosra jutó száma, 2011

3.13. SZOLNOKI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

■ 3.13.6. LAKÁSOK

belül Szolnokon 8,7%-kal, vonzáskörzetének településeim pedig összességében 4,3%-kal gyarapodott a lakásállomány. Csökkenés a térség egyetlen településén sem fordult elő. A vonzáskörzet települései közül legnagyobb ütemű (7,6–12% közötti) növekedés Rákóczi falván, Szászberken és Rákócziújfalun történt.

A településeggyüttesben lényegében csak Szolnokon található a városokra jellemző, teleszerűen épített, **emeletes épületek**, de itt is földszintes az épületek 89%-a. A vonzáskörzet településein szinte csak földszintes lakóházak találhatók.

A két legutóbbi népszámlálás között a népességcsökkenés és a lakásállomány növekedése a **lak-sűrűség** mérséklődését eredményezte a településeggyüttesben. A száz lakott lakásra jutó lakosok száma Szolnokon 11%-kal, a településeken 8,2%-kal, a településeggyüttes egészében pedig 10%-kal csökkent. Így Szolnokon 227 fő, a vonzáskörzethez tartozó településeken átlagosan 257 fő, a településeggyüttes egészében pedig 235 fő jutott 2011-ben száz lakott lakásra.

Szolnokon és vonzáskörzetében a **lakásépítés 2001–2011 között** intenzívebb volt, mint a megye többi településén. A 2011. évi állomány 8,2%-a épült ebben az időszakban, ami a megyei 5,8%-os aránynál kedvezőbb.

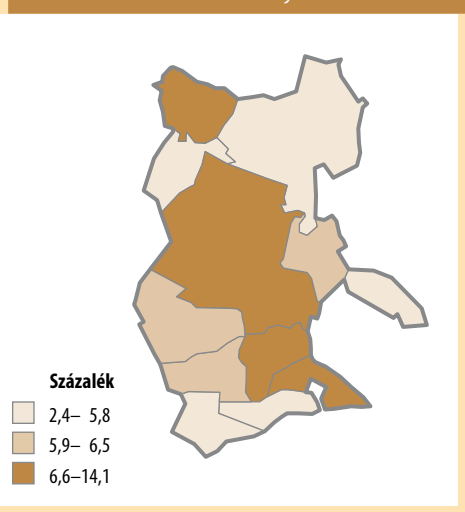
A településeggyüttes területén – Tószeg kivételével, ahol a három **szobás** lakások aránya a legmagasabb – mindenütt a kétszobások a legelterjedtebbek, ezek hányada Szolnokon a legnagyobb, ahol a lakások közel fele két szobás. A négy- és több szobások aránya Szajolban, Szászberken és Tószegen magasabb a többi településénél.

A lakások **átlagos alapterülete** Szolnokon 66, a vonzáskörzetben 81 m². Az átlagosnál nagyobbak a lakások Szászberken, Rákóczi falván, Besenyszögön, Szajolban és Tószegen.

2001–2011 között a településeggyüttes lakásainak **közműellátottsága**, felszereltsége folyamatosan javult. A leglátványosabb fejlődés a szennyvízelvezetés területén történt. Tiszatenyő kivételével a vonzáskörzet településein kiépült a közcatorna-hálózat, és a településeggyüttesben a 2001. évi 67%-ról 92%-ra bővült a közcatornával ellátott lakások aránya. Így a közműolló, azaz a közüzemi vízhálózat-

ra kapcsolt lakások és a közcatorna-hálózatba bekötötték különbsége 5,2 százalékponton csökkent, szemben a megyei 23 százalékpontos átlaggal. A felszereltséget és a fűtési módot ötvöző **komfortosság** szerint ugyancsak kedvező irányú elmozdulás történt. 2011-ben a településeggyüttesbe tartozó helységekben a lakások 53%-a össz-komfortos, 40%-a pedig komfortos volt. E két kategóriába összességében a megyét jellemzőnél 7,6 százalékponttal nagyobb aránya tartozott a lakásoknak. A tíz évvel korábbinak közel felére, 6,7%-ra csökkent ezzel egyidőben a településeggyüttesben a félkomfortos és komfort nélküli otthonok együttes hányada. A minőségi, korszerűségi mutatók alapján Tiszajenő, Tiszatenyő, Tiszavárkony, Vezseny lakásállománya marad el a településeggyüttes átlagától, és több tekintetben a megyei átlagtól is.

3.13.10. ábra A 2001–2011 között épült lakások a 2011. évi lakásállomány százalékában

■ 3.13.7. INTÉZMÉNYRENDSZER

A települések lakosságának ellátását egyrészt az állami, illetve önkormányzati alapfeladatokhoz kapcsolódó közigazgatási, oktatási, egészségügyi és szociális intézmények biztosítják, másrészt az

önálló és társas vállalkozások, nonprofit szervezetek, amelyek kereskedelmi, vendéglátóipari tevékenységet végeznek és egyéb lakossági szolgáltatást nyújtanak.

Közigazgatásilag a településeggyüttes települései Tiszatenyő kivételével a szolnoki járáshoz tartoznak. A járási székhelyen működő integrált ügyfélszolgálati irodában (kormányablak) egyablakos ügyintézési rendszer kialakításával, több mint 30 ügykörben segítik az állampolgárok **hivatalos ügyeinek** intézését.

A településeggyüttesben Szolnokon, továbbá Rákócziújfalun, Szajolban, Tószegen és Zagyvarékason működik önálló önkormányzat. Közös önkormányzati hivatal központi települése Besenyszög, Rákóczi falva, Tiszajenő, Tiszatenyő, míg Szászberken, Tiszavárkonyban és Vezensyenyen önkormányzati hivatali kirendeltség működik.

A településeggyüttes lakosságának, valamint az odalátogatók ellátását 2012 végén 1716 **kiskereskedelmi üzlet** szolgálta, a megyei állomány közel egyharmada. Szolnok szerepe a térség kereskedelmi ellátásában meghatározó. Szolnokon a multinacionális cégek üzletláncaihoz kapcsolódó kereskedelmi létesítmények és néhány hazai tulajdonú hálózatos kereskedelmi szervezet – közöttük a COOP üzletláncához tartozó COOP Szolnok Kereskedelmi Zrt. – üzletei bonyolítják le a forgalom legnagyobb részét. A településeggyüttes községeiben a kereskedelmi ellátásban ugyancsak kiemelkedő szerep jut a COOP boltlánczatnak és a magánkereskedők kisebb alapterületű boltjainak.

Az alapfokú **oktatási** intézmények szolgáltatásai a településeggyüttes minden településén helyben igénybe vehetők. Szolnokon összesen 24 óvodai feladatellátási helyen látják el a óvodáskorú gyermekek napközbeni felügyeletét és iskolába való felkészítését. Szolnokon 105%-os, Zagyvarékason és Tiszajenőn 109–110%-os kihasználtsággal működtek az óvodák, a településkör többi intézményében a férőhelyek kihasználtsága nem volt teljes. Egy óvodapedagógusra a megyei átlaghoz hasonlóan 12 beíratott gyermek jutott, a vonzáskörzet településeiben pedig általában 9–14 gyermek.

2012-ben Szolnokon 15 feladatellátási helyen, a vonzáskörzetben minden településen helyben történt az általános iskolai oktatás és nevelés. A megyei általános iskolai osztálytermek 22%-a a településeggyüttes iskoláiban található. Egy osztályteremre átlagosan 23 tanuló jutott, az átlagnál több (30–35 fő) Tiszatenyőn, Tószegen és Zagyvarékason, a legkevesebb pedig Vezensyenyen, illetve Tiszavárkonyban (9–13 fő).

Középfokú oktatási intézményekkel csak a településeggyüttes központja rendelkezik. Itt 2012-ben 12 gimnáziumi és 10–10 szakközépiskolai, illetve speciális szakiskolai feladatellátási helyen tanultak a diákok.

Főiskolai szintű oktatás Szolnokon folyik, több képzési területen (általános gazdasági, marketing, pénzügyi-számviteli, műszaki, vidékfejlesztési stb.) nappali, levelező és távoktatásos rendszerben. A főiskola vonzáskörzete lényegében az egész országra kiterjed.

A lakosság alapfokú **egészségügyi ellátását** a házi orvosi szolgálat biztosítja. A településeggyüttes központjában 2012-ben 53 házi orvos és házi gyermekorvosi szolgálat működött. A vonzott településeken – Vezensy kivételével, ahol helyben nem működött házi orvosi szolgálat – általában 1–3 orvos végzi a gyógyító tevékenységet. Két szolnoki kórház biztosítja a településeggyüttes lakóinak kórházi ellátását, amelyekben összesen közel 1500 kórházi ágy működött. A településeggyüttes központjában 24, a vonzott települések közül Besenyszögön, Rákóczi falván, Szajolban, Tószegen és Zagyvarékason működik gyógyszerértár.

2012-ben a településeggyüttes 6 településén oldották meg nappali ellátás keretében az **időskorúak napközbeni gondozását**. Az intézményi kapacitások 84%-os kihasználtsága mellett 235 fő ellátását biztosították. Tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó szociális intézmény csak a városokban működik, 500 fő gondozottal, 95%-os férőhely kihasználtsággal.

3.14. TATABÁNYAI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

3.14.1. tábla A tatabányai nagyvárosi településeggyüttes főbb jellemzői, 2013

Mutatók	Tatabánya	Vonzott települések	Település-eggyüttes összesen	Település-eggyütteshez nem tartozó Komárom-Esztergom megyei települések	Komárom-Esztergom megye összesen	Országosan
Terület, km ^{2a)}	91	232	324	1 940	2 264	93 024
Települések száma, darab ^{a)}	1	10	11	65	76	3 154
Átlagos településnagyság, fő ^{a)}	67 406	1 875	7 832	3 328	3 980	3 142
Városi népesség aránya, % ^{a)}	100,0	–	78,2	62,7	67,1	70,3
Népesség száma, fő	67 406	18 745	86 151	216 300	302 451	9 908 798
Száz gyermekkorúra jutó időskorú, fő	118	109	116	114	115	119
Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet éves átlaga, fő ^{b)}	–0,5	6,5	1,0	0,9	0,9	–
Munkanélküliségi ráta, % ^{c)}	10,4	9,2	10,1	10,5	10,4	12,6
Foglalkoztatási arány, % ^{c)}	51,1	50,6	50,9	50,2	50,4	46,4
Száz foglalkoztatottra jutó nem foglalkoztatott, fő ^{c)}	129	131	129	134	132	152
Ingázók a foglalkoztatottak %-ában ^{c)}	26,2	72,5	36,3	50,8	46,6	34,0
Adófizetők aránya, % ^{d)}	45,4	47,8	45,9	46,6	46,4	44,3
Egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem, ezer forint ^{d)}	1 972	2 018	1 982	1 948	1 957	1 888
A 2001–2011 között épített lakások aránya a 2011. évi lakásállomány %-ában	5,2	9,5	6,0	6,7	6,5	9,7
Száz lakott lakásra jutó lakos, fő ^{c)}	232	277	241	258	253	248
Ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma, darab ^{c)}	67	81	70	61	63	69
Szolgáltatás ágban működő vállalkozások aránya, % ^{c)}	79,9	72,6	78,1	73,6	75,0	79,6

^{a)} A 2014. január 1-jei közigazgatási beosztás szerint. ^{b)} 2001–2012 között. ^{c)} 2011. évi adat. ^{d)} 2012. évi adat.

■ **3.14.1. TERÜLET, TELEPÜLÉSSZERKEZET** A Dunántúl északi részén a Vértes és a Gerecse közötti Tatai árokban fekvő Tatabánya és környéke a 20. század elején, a térség szénvagyonának kiaknázásával lendült fel. A későbbi megyeszékhely 1903-ban bányászkolóniaként jött létre, majd 1947-ben egyesült Alsógallával, Felsőgallával és Bánhidával, kialakítva így a mai település alapjait.

A megyeszékhely környező településekre gyakorolt hatása, a köztük lévő térségi kapcsolat már korábban is kimutatható volt. E kapcsolat jelentette az alapját a 1990-es évek közepén kialakított tatabányai nagyvárosi településeggyüttesnek. Ekkor a megyeszékhely vonzó hatása kilenc községen túl még a közelében található másik két városra, Tatára és Oroszlányra is kiterjedt, amelyek így a településeggyüttes társközpontjai lettek.

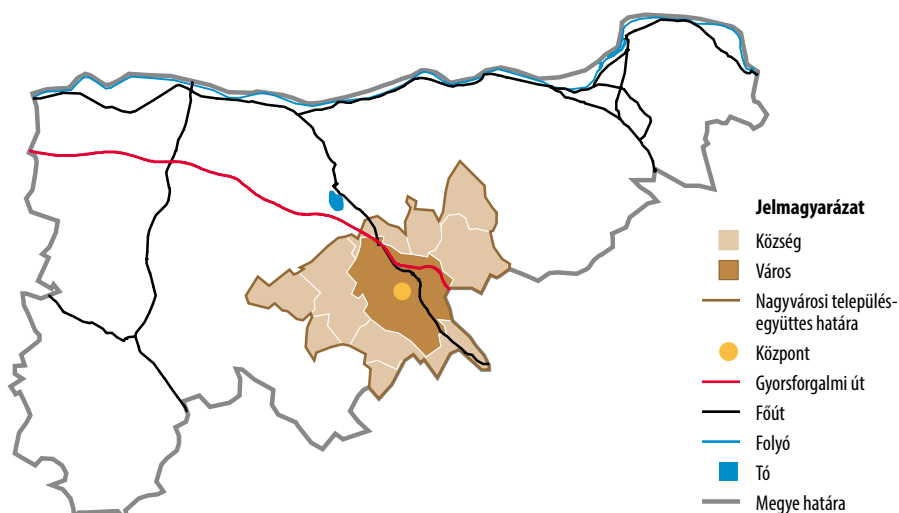
A legutóbbi népszámlálási adatok birtokában elvégzett számítások során a településhalmaz jelentősen átalakult. Tata és Oroszlány már nem tagja a településeggyüttesnek, mint ahogy e két város vonzáskörzetébe tartozó Baj és Bokod települések sem. Tatabánya vonzó hatása azonban további településekre is kimutathatóvá vált. Héreggel és Tarjánnal keleti, Kömlőddel pedig nyugati irányba nőtt a megyeszékhely vonzáskörzete.

A Tatabánya központtal és 10 vonzáskörzethez tartozó településsel rendelkező térség Komárom-Esztergom megye középső és déli részét foglalja el. Területe két, egyaránt üledékes kőzetből kialakult hegységünkben, a Vértesben és a Gerecseben, valamint az őket elválasztó Tatai-árokban fekszik. Fő vízfolyása a részben mesterséges kialakítású Által-ér, amely a két hegység lábánál eredő karsztforrások vizét gyűjti össze.

A térség növényzete változatos: a dolomiton és mészkövön képződött talajain az ősszel ezernyi árnyalatban izzó cserszömörccés-tölgyesek, a karsztvizek forrásai környékén pedig egykori láprétek maradványai találhatóak.

Tatabánya vonzáskörzetét községek alkotják, közülük Környét lakják a legtöbben, míg a legkisebb az alig 500 lelket számláló Vértestolna. A településeggyüttes tagjai közül nyolc a Tatabányai járásba tartozik, Kecskéd és Kömlőd azonban az Oroszlányi, Vértestolna pedig a Tatai járás része.

3.14.1. ábra Tatabányai nagyvárosi településeggyüttes

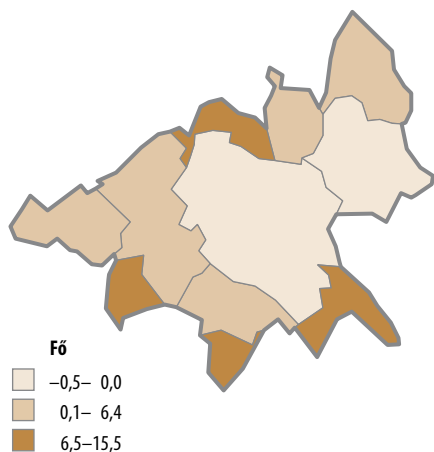
■ 3.14.2. NÉPESSÉG, NÉPMOZGALOM

A tatabányai nagyvárosi településegységben 2013. január 1-jén összesen 86 151 fő élt, a megye lakosságának 28%-a. A térség népességének közel nyolctizede (67 406 fő) a központban, Tatabányán élt, 22%-a (közel 19 ezer fő) a vonzáskörzethez tartozó települések valamelyikén. Tatabánya egyben a térség legsűrűbben lakott települése is, egy négyzetkilométerére 737 lakos jutott. A vonzott községek átlaga mindössze 81 fő/km² volt, közülük Vértestolnán a 30 fő sem érte el az egy km² -en élők száma.

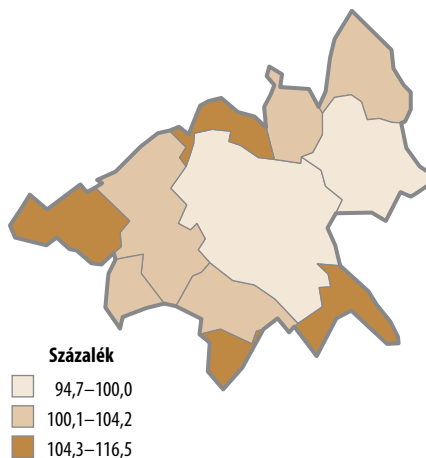
2001 és 2011 között a térség népessége 2,3 százalékkal csökkent. A **természetes fogyás** és a vándorlás együttesen csökkentették a népesség számát. Tatabányát a természetes fogyás mellett az elköltözés jellemezte, népessége közel 4%-kal csökkent a tíz év alatt. A vonzott településeken ugyanakkor tetten érhető a dezurbanizáció hatása.

A **népmozgalmi folyamatok** eltérően befolyásolták a települések lélekszámát. 2001 és 2012 között a 11 településen összesen 10 305 gyermek született és 14 077 lakos hunyt el, így a halálozások és a születések különbségéből adódóan a népesség 11 év alatt 3772 fővel csökkent. Az országot jellemző természetes fogyás minden települést érintett. A **vándorlási folyamatok** azonban mérsékelték e kedvezőtlen tendenciát. A településegység egészét ezer fővel többen választották lakhelyül, mint ahányan elköltöztek innen. Tarján község kivételével a vonzáskörzethez tartozó települések mindegyikére a bevándorlási többlet volt jellemző (főként a Tatabányáról történt kiköltözések miatt). A bevándorlás révén Vérteszölös lakossága 548, Szárligeté 279 fővel nőtt 11 év alatt. A központ, Tatabánya lakossága ezzel szemben 439 fővel csökkent.

3.14.3. ábra A belföldi vándorlási egyenleg ezer lakosra jutó száma, 2001–2012. évek átlaga

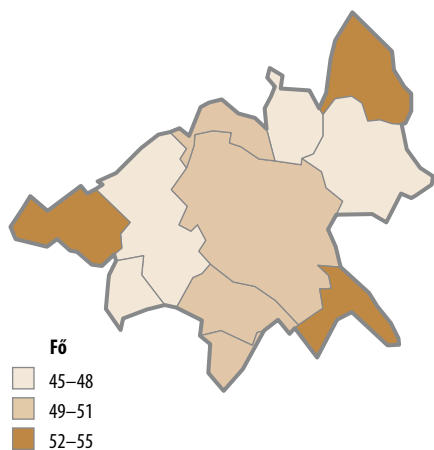

3.14.2. ábra A népesség száma 2011. január 1-jén, a 2001. január 1-jei népesség százalékában

A településegység **korösszetétele** megközelíti a megyei átlaggal. 2013. január 1-jén az itt élők 14%-a gyermekkorú volt, 69%-a 15–64 éves, 17%-a 65 éves vagy idősebb. Átlagosan száz gyermekre 116 idős személy, Tatabányán egy fővel több 65 éves vagy idősebb lakos jutott. A szélső értéket Tarján, Várgesztes és Vérteszömlő képviseli, ahol az öregedési index 130 körül alakult. A legfiatalabb korösszetételű Héreg és Kömlőd, ahol száz gyermekkorúra mindössze 87, illetve 81 idős jutott.

3.14.4. ábra A száz családra jutó 15 évesnél fiatalabb gyermek, 2011

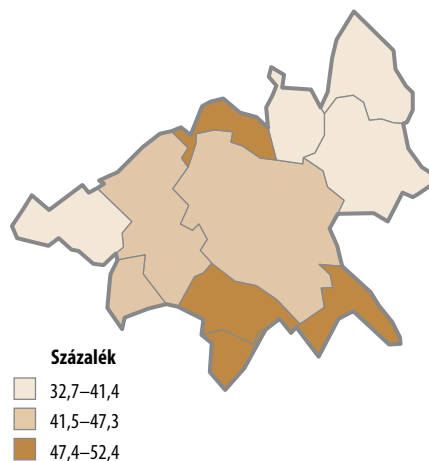
2011-ben a nagyvárosi településeggyüttes területén élők 37 ezer háztartást alkottak, 5,1%-kal többet, mint 2001-ben. A háztartások 32%-a egyszemélyes, arányuk 2001-hez képest 7 százalékponttal nőtt. A megyeszékhelyen a háztartások száma megközelítette a 30 ezret. Itt a háztartások 33%-ában élt egyetlen személy, ami 9,5 százalékponttal magasabb, mint a vonzáskörzethez tartozó települések átlaga. A különbség megmutatkozik a száz háztartásra jutó személyek számában is. 2011-ben a településeggyüttes száz háztartására 231 fő jutott, a tíz évvel korábbinál 22-vel kevesebb. Tatabánya száz háztartásában 225 fő élt, míg Vértesszőlősön és Várgesztesen a mutató értéke meghaladta a 270-et.

A tatabányai nagyvárosi településeggyüttesben 2011-ben 24 434 család élt. Száz családra 281 családtag jutott, hattal kevesebb, mint az elő-

ző népszámlálás során. A családok 33%-ában neveltek 15 évesnél fiatalabb gyermeket, ami négy százalékponttal alacsonyabb a tíz évvel korábbinál. A legtöbb gyermek Kömlődön élt, itt családok közel 40%-ában élt gyermek, míg Vértesszőlősön ez az arány nem érte el a 30%-ot.

A tatabányai nagyvárosi településeggyüttes lakossága a megyei átlagnál **iskolázottabb**, de elmarad az országos szinttől. A népszámlálás időpontjában a településeggyüttes 18 éves és idősebb lakosságának 46%-a rendelkezett **legalább érettségivel**, ami 2 százalékponttal meghaladta a megyei átlagot, de hárommal elmaradt az országostól. Az érettségizettek aránya Várgesztesen és Vértestolnán volt a legmagasabb (52%). A 25 évesek és idősebbek körében a **felsőfokú végzettségük** aránya 15%-ot tett ki, ami szinte megegyezett a megyei átlaggal, de 4 százalékponttal elmaradt az országostól. A diplomások aránya szintén Várgesztesen és Vértestolnán a legmagasabb, 23% körül alakult. Ezzel szemben Héregen nem érte el a 10%-ot.

3.14.5. ábra A legalább érettségizettek aránya a 18 éves és idősebb népességben belül, 2011

■ 3.14.3. GAZDASÁGI AKTIVITÁS, JÖVEDELMI VISZONYOK

A 2011. évi népszámlálás időpontjában a megye gazdaságilag aktív lakosságának 29, nem aktív népességének pedig a 28%-a élt a tatabányai településeggyüttes területén.

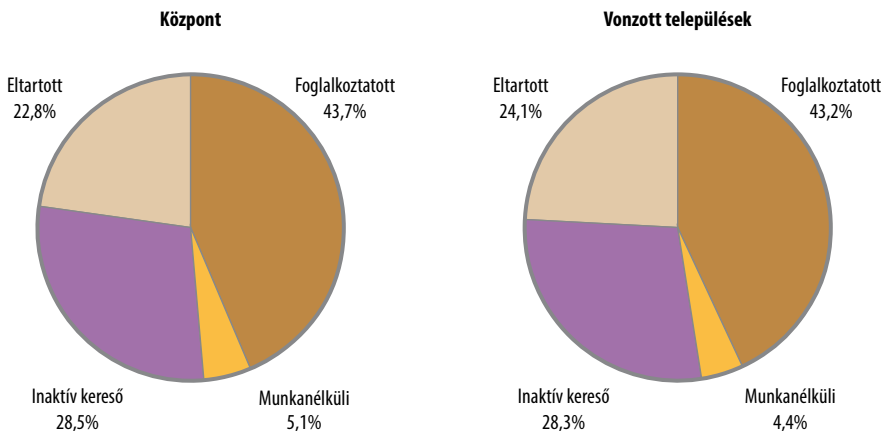
A településeggyüttes lakosságának gazdasági aktivitás szerinti összetétele a két utolsó népszámlálás között végbement társadalmi és gazdasági folyamatok hatására átrendeződött. 2001-ben a térség száz lakosából 41 foglalkoztatott vagy munkanélküli, 59 pedig inaktív kereső illetve eltartott volt. Tíz év alatt a foglalkoztatottak száma 8,7%-kal, a munkanélkülieké közel másfélszeresére nőtt, utóbbiak gazdaságilag aktív népességen belüli aránya így elérte a 10%-ot. Ezzel párhuzamosan csaknem ötödével kevesebb inaktív keresőt és ugyanennyivel kevesebb eltartottat írtak össze. Így a 2011. évi népszámláláskor már minden második itt élő gazdaságilag aktív volt. A fenti folyamatok eredményeként a térség foglalkoztatottjaira kisebb eltartási teher hárul, mint tíz éve. Száz foglalkoztatottra 2001-hez képest 35-tel kevesebb (118) inaktív személy, ezen belül 19-cel kevesebb (65) inaktív kereső és 16-tal kevesebb (53) eltartott jutott.

Tatabánya 15 éves és annál idősebb népességének 57,0, vonzáskörzete azonos korú népességének az 55,7%-a tartozott a gazdaságilag aktívak közé. A 11 települést együttesen 50,9%-os foglalkoztatási ráta jellemezte, ami kedvezőbb volt, mint a teljes megyéé.

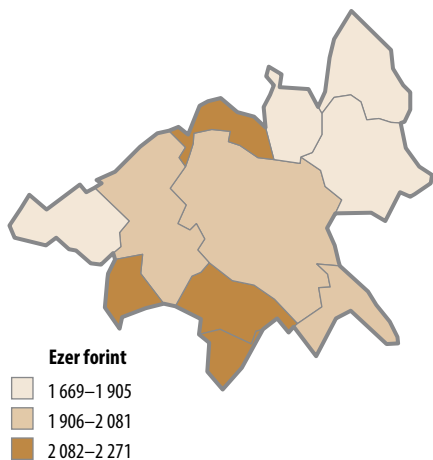
A térségben élő közel 38 ezer foglalkoztatott iskolai végzettség szerinti összetétele a megyeihez hasonló. Szakmai oklevéllel vagy érettségivel héttizedük rendelkezett, 19%-uk pedig diplomás volt az összeíráskor. Héreg és Kömlőd községek helyzete a legkedvezőtlenebb, az itt élő munkavállalók közül minden ötödik legfeljebb az általános iskolát végezte el, de a megyeszékhelyen és Környén is magas a csak alapkülső végzettségű foglalkoztatottak aránya. Ezzel szemben Várgesztes foglalkoztatottjai közül minden harmadik, Vértesszőlősen a háromtizedük diplomás, előbbinél az érettségizettek aránya is a megyei átlag felett van.

A 11 településen foglalkoztatottak legnagyobb hányada (42%) szellemi munkakörben dolgozott az összeíráskor, 35%-uk ipari vagy építőipari fizikai (szak-, betanított vagy segéd) munkát végzett, 15%-uk pedig a szolgáltató ágakban, illetve a mezőgazdaságban dolgozott fizikai munkásként. A szellemi foglalkozásúak aránya – összefüggésben a magasabb iskolai végzettséggel – Várgesztesen és Vértesszőlősen volt a legmagasabb, mindkét helyen meghaladta az 50%-ot.

3.14.6. ábra A népesség gazdasági aktivitás szerinti összetétele, 2011

3.14.7. ábra Az egy adófizetőre jutó személyi-jövedelemadó-alapot képező jövedelem, 2012

Komárom-Esztergom megyéhez képest valamelyest kisebb, de az országosnál jóval meghatározóbb szerepe van a térségben az **ipari, építőipari vállalatoknak**, amelyek a foglalkoztatottak 40%-át alkalmazták. A megyei átlaghoz és a megye többi településéhez képest nagyobb szerepet tölt be a tercier ágazat, az összeírásakor a térségben foglalkoztatottak többsége (59%) ebben a szektorban dolgozott. A mezőgazdaságban alkalmazottak aránya (1,2%) elmarad a megyei átlagtól, Kömlődön és Vértestolnán azonban közel háromszorosa annak.

2012-ben a tatabányai településeggyüttes száz állandó lakosából 46, száz munkavállalási korú lakosából 69 volt adófizető. A 41 ezer adózó 12,7 milliárd forint személyi jövedelemadót fizetett be az államkasszába, ami a megyei befizetési kötelezettség mintegy háromtizedét jelentette. A térségben élők jövedelmi helyzete a megyei átlaghoz képest, valamint a településeggyüttesbe

nem tartozó településekhez képest is kedvezőbb: az egy adófizető által szerzett közel 2 millió forintnyi jövedelem az előbbihez képest 25 ezer, utóbbihoz képest 34 ezer forinttal magasabb.

A vonzáskörzet települései között és a vonzáskörzet - központ viszonylatban egyaránt jelentősek a jövedelmi különbségek. Tatabánya egy adófizetője a 10 környező település átlagánál 46 ezer forinttal, a legmagasabb átlagjövedelemmel (közel 2,3 millió forint) rendelkező vértesszőlősi adózóknál pedig mintegy 300 ezer forinttal keresett kevesebbet éves szinten. A vonzáskörzethez tartozó települések másik szélsőértéke Vértestolna, ahol az egy adózóra jutó személyijövedelemadó-alapot képező jövedelem nem érte el a vértesszőlősi háromnegyedét.

■ 3.14.4. INGÁZÁS, KÖZLEKEDÉS

A magasabb kereseti lehetőség, illetve a munkanélküliség elkerülésének reményében értékelődnek fel a lakóhelytől távol eső munkahelyek.

Komárom-Esztergom megyére különösen jellemző az ingázás, a foglalkoztatottak 47%-a jár másik településre dolgozni, mindössze Pest (62%) és Nógrád (48%) megye előzi meg.

A 2011-es népszámlálás adatai szerint a településeggyüttes területén élők közül mintegy 13 700 fő **vállalt munkát a lakóhelyétől eltérő településen**. Tatabánya vonzáskörzetében közel hatezren ingáznak, ebből csak 3100-an (52%) dolgoznak központi településen. Ez az arány Közép-Dunántúl többi településeggyüttesénél alacsonyabb, ami nagyrészt Budapest szívóhatásának köszönhető, hiszen az M1-es autópályán, illetve a sűrűn közlekedő elővárosi vonatokkal rövid idő alatt elérhető a főváros. A tatabányai településeggyüttes községei közül legtöbben Környéről, Tarjánból és Vértesszőlősről járnak be a megyeszékhelyre dolgozni. Környén ugyanakkor a településre munkavégzés céljából ingázók száma is magas: a helyben foglalkoztatottak fele más településről jár ide. Ennek legfőbb oka az, hogy a sok alkalmazottat foglalkoztató vállalkozásoknak helyet adó Tatabányai Ipari Park területének egyharmada a megyeszékhely, kétharmada Környe közigazgatási területén helyezkedik el.

3.14. TATABÁNYAI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

A népszámlálás időpontjában a tatabányai településegységben 36, míg Komárom-Esztergom megyében 47 ingázó jutott 100 foglalkoztatottra. A térségközpontban alacsonyabb (26), míg a vonzott községekben magasabb (62–83) ez az arány. Tarjánból, Kömlődről és Környéről a foglalkoztatottak 62–68%-a, míg Várgesztesről, Szárligetről és Vértestolnáról 80–83%-uk jár lakóhelyüktől eltérő településre dolgozni.

Fontos megemlíteni, hogy Tatabányáról az ingázók 53, Szárligetről pedig 44%-a jár át másik megyébe dolgozni. A többi vonzott község esetében ez az arány 11–22%. Külföldre az ingázók mindössze 1,2%-a utazott naponta.

Az ingázás inkább a férfiakra jellemző. A megyében az ingázók 59%-a, a településegységben 61%-a férfi. Tatabányán és Kömlődön az ingázók között kimagasló a férfiak aránya (65, illetve 62%), a térség többi településén a részesedésük 54–58% között alakult.

A legalább érettségizett, illetve érettségivel nem rendelkező ingázók aránya a megyében 53, illetve 47%, ugyanakkor a településegységben belül a különbség markánsabb, itt az érettségivel rendelkezők aránya eléri az 57%-ot. A vonzáskörzethez tartozó települések többségében az érettségivel rendelkező más településre dolgozni járók aránya a magasabb, Kömlődön és Vértestolnán megegyező, Héregen arányuk mindössze 41%.

A településegység ingázóinak 45%-át a szellemi foglalkozásúak teszik ki, minden tizedik ingázó a szolgáltatási szektorban dolgozik. A fizikai foglalkozásúak közel 70%-a az iparban, építőiparban talált munkát, a térségi átlagnál a Vértestolnáról, Héregről, Tarjánból, Környéről és Tatabányáról eljárók között magasabb az e két nemzetgazdasági ágban foglalkoztatottak aránya.

Az ingázók számára a munkahelyre való eljutás módja és ideje kiemelt fontosságú. A külföldi érdekelttségű – főként az Ipari Parkban található – vállalkozások szerződéses buszjáratok közlekedtetésével könnyítik meg a környező településen élő munkavállalók bejutását a térségközpontba.

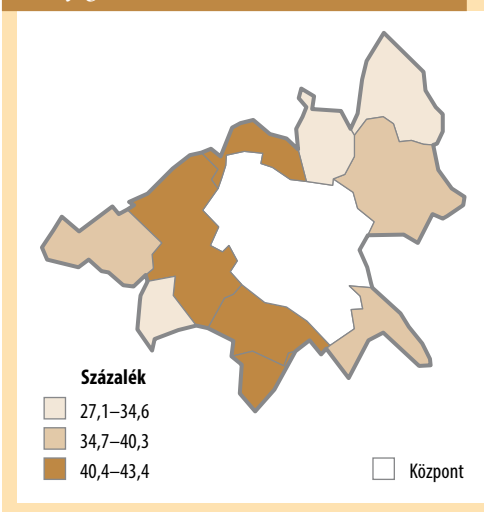
Kecskédéről és Környéről, valamint Szárligetről és Vérteszőlősről a munkanapokon óránként közlekedő Oroszlány-Tatabánya, illetve Budapest-Hegyeshalom-Rajka vasútvonalon közlekedő vonatokkal 10–15 perc alatt be lehet érni Tatabányára.

Minden település megközelíthető autóbusszal, Tatabánya 10–45 perc alatt érhető el a vonzáskörzet községeiből. Leggyakrabban Vérteszőlősről (napi kb. 67 járat), legritkábban Várgesztesre és Vértes-somlóra (napi kb. 13 járat) indulnak buszok Tatabányáról. Minden érintett településre közvetlen járatokkal lehet eljutni, azonban Vértestolnára a napi 6 közvetlen járat mellett további 16 közvetett járat (Tatán való átszállással) is segíti a közlekedést.

2013 tavaszán átadásra került a felújított Tát-Tarján-Tatabánya útvonal. Az útrekonstrukció során Tarján, Tardos és Héreg főútvonalon való megközelítése jelentősen javult.

A Tatabányai Ipari Park elérhetőségét a 2009-ben átadott új Bridgestone csomópont is segíti. E beruházásnak köszönhetően az M1-es autópálya tatai lehajtójától már közvetlenül elérhetőek az Ipari Parkban található cégek, illetve Tatabányán belül lényegesen lecsökkent a kamionforgalom.

3.14.8. ábra A központba naponta ingázók aránya a foglalkoztatottak százalékában, 2011

■ 3.14.5. GAZDASÁG, VÁLLALKOZÁSOK

A tatabányai településeggyüttesben 2011. december 31-én 6,3 ezer **vállalkozás** működött, megyei szinten minden harmadik a térségben végezte tevékenységét. A **vállalkozói aktivitást** jelző ezer lakosra jutó vállalkozásszám átlagosan 70 volt, ezen belül igen nagy különbségek tapasztalhatók. Alacsony lakosságának köszönhetően kiemelkedett az aktivitási mutató értéke Várgesztesen (257), de jóval az átlag felett alakult Vértesszőlősön (105) is.

A vállalkozásokat 55–45%-os arányban társas, illetve egyéni formában jegyezték be. A társas formában működők aránya Várgesztesen (90%) volt a legmagasabb, Kömlődön (33%) és Vértestolnán (34%) a legalacsonyabb.

A gazdasági szervezetekről szóló törvény módosításainak hatására a korlátozott felelősségű társaságok száma tíz év alatt erőteljesen emelkedett, a társas vállalkozások közel háromnegyede választotta ezt a gazdálkodási formát, ennél jóval nagyobb részarányban (97%) képviselték magukat Várgesztesen és Kömlődön (92%). A munkavégzés jellege szerint a bejegyzett egyéni vállalkozók 52%-a fő-, 35%-a mellékfoglalkozású munkavállaló, 13%-uk pedig nyugdíj mellett dolgozott. A főfoglalkozású alkalmazottak aránya jóval meghaladta az átlagot Vértestolnán (87%), de magas volt Kecskéden és Tarjánban is (66%).

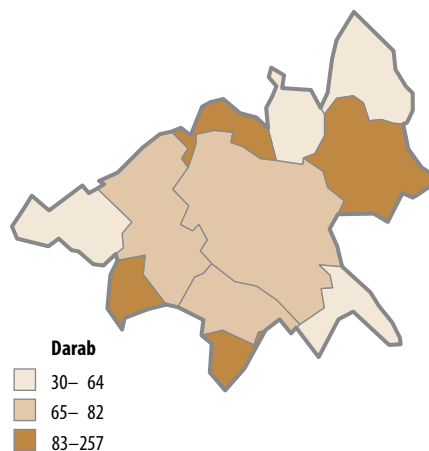
A településeggyüttesben működő vállalkozások 99,1%-a kisméretű szervezet, és csaknem teljes egészében mikro-vállalkozás. A közép-vállalkozások aránya is csak 0,7, a nagyoké pedig mindössze 0,2%.

Főtevékenység szerint a működő vállalkozások 78%-a a szolgáltató ágakban tevékenykedett.

Részeseledésük lényeges különbséget mutatott a települések között, a legalacsonyabb Vértestolnai (57%) és a legmagasabb Várgesztesi (91%) arány között 34 százalékpontnyi a különbség. Az összes vállalkozás 19%-a a kereskedelem, 15%-a pedig a tudományos és műszaki tevékenység nemzetgazdasági ágakban működött. A termelői ágak közül mezőgazdasági tevékenység folytatása céljából a vállalkozásoknak mindössze 1,6%-át alapították, arányuk Tatabánya kivételével mindenütt meghaladta a településeggyüttes átlagát. Ipari tevékenységet a cégek, egyéni vállalkozások 9,5%-a végzett, az átlagnál magasabb arányban Héregen, Kecskéden, Környén, Tarján és Vértesszőlősön.

Tatabánya és környezetének **ipari jellege** az 1980-as évek végéig meghatározó volt. A rendszerváltás utáni években a bányászat és a nehézipar jelentősége csökkent, gazdaság szerkezeti átalakítás történt, mely során ipari park került kialakításra. A park területe mintegy 450 hektár, harmada Tatabánya, kétharmada Környe közigazgatási területére esik. A park kitűnő logisztikai adottságokkal rendelkezik, és fejleszhető a betelepülő cégek számára. Olyan jelentős autóiipari beszállítók működnek itt, mint az alumínium keréktárcsákat készítő OTTO FUCHS Hungary kft, az autóüveg gyártó AGC Glass Hungary Kft, és gumiabroncsokat előállító Bridgestone Tatabánya Kft. Jelen van a nemzetközi szivattyúgyártás ismert cége a Grundfos Magyarország Kft., és a gyógyászati segédeszközöket készítő Coloplast Kft. Az elektronikai iparágat többek közt az FCI Connectors Hungary Kft. és a Sanmina-SCI Magyarország Kft. képviseli. Az elmúlt évtized során az említett cégek folyamatosan fejlesztettek, és így 2011 végére a park a legversenyképesebbek közé tartozott az országban.

3.14.9. ábra A működő vállalkozások ezer lakosra jutó száma, 2011

■ 3.14.6. LAKÁSOK

csoport központjában, Tatabányán 30 597 lakást számláltak ebben az időpontban. A 10 vonzáskörzethez tartozó településen mintegy 7300 lakás és lakott üdülő volt a népszámláláskor. Közülük csupán Környe (1739), Vértesszőlős (1156) és Tarján (1064) lakásállománya haladta meg az ezret. A településeggyüttes legkisebb lakásállománnyal rendelkező települése Várgesztes, itt 213 lakás található.

A legutóbbi két népszámlálás között 6,8%-kal nőtt a települések lakásállománya a tatabányai településeggyüttesben. Ez a növekedés kissé nagyobb mértékű a megyeinél (6,2), az országostól viszont 1,2 százalékponttal elmarad. A településcsoportot jellemző változás azonban jelentős különbségeket tartalmaz: Vértesszőlősön 28, Kecskéden és Vértessomlón 14%-os lakásszám-növekedés történt. Ugyanakkor Várgesztesen 7,8 százalékkal csökkent a lakásállomány 2001 óta. A településeggyüttes központjában, Tatabányán kismértékben, mindössze 5,8%-kal gyarapodott a lakások száma tíz év alatt.

A településeggyüttes lakásállományának 6,0%-a épült 2001 és 2011 között. A vonzott településeken ennél nagyobb, 9,5% az új lakások aránya. Legnagyobb mértékben a már említett településeken újult meg a lakásállomány az építkezések következtében, Vértessomlón 13% feletti a két census között épült lakások részesedése. Tatabányán viszont kevés lakást építettek az érintett időszakban.

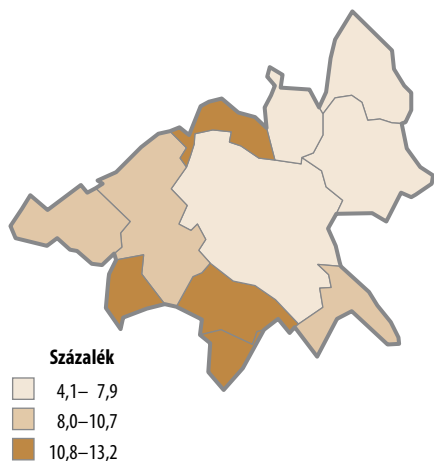
A csökkenő népesség és a növekvő lakásszám együttes hatása miatt a lakásokban kevesebben laknak, mint tíz évvel ezelőtt. Míg 2001-ben 265, 2011-ben már csak 241 lakó élt száz lakásban. Ez héttel kevesebb az országos, 12-vel a megyei adatnál. Kömlőd és Szárliget lakásai a legnépesebbek, itt az egy lakásban élők átlagos száma közelíti a 3-hoz. Ugyanakkor Tatabánya lakásaiban éltek a legkevesebben, itt mindössze 232 volt a laksűrűségi mutató értéke 2011-ben. A településcsoport összetételéből adódóan az itt található lakóházak alig több mint tizede emeletes. Tatabánya ebből a szempontból sajátos helyzetben van, hiszen az ország legnagyobb lakótelepeivel rendelkező városainak egyike, az emeletes lakóházak aránya meghaladja a 22%-ot.

A **lakások nagyság szerinti összetételét** a központi település, Tatabánya lakásállománya erősen befolyásolja, hiszen a megyeszékhelyet leginkább jellemző lakótelepi övezeteket a kisméretű lakások túlsúlya jellemzi. Ennek következtében a településeggyüttes lakásállományának 63%-a egy- vagy kétszobás,

ez 10 százalékponttal nagyobb arány, mint megyei szinten. A négy vagy annál több szobás lakások mindössze 15%-ot képviselnek a településeggyüttes 11 településén, míg a megyében a lakások ötöde tartozik ebbe a nagyságkategóriába.

A nagyvárosi településeggyüttes **infrastrukturális ellátottsága** a megyeinél kissé kedvezőbb. A településeggyüttes valamennyi tagja közcatornázott, a hálózatra csatlakozott lakások aránya összességében 94%-os, ami 4 százalékponttal jobb a megyei adatnál. A kedvező infrastrukturális ellátottságot mutatja az is, hogy az összkomfortos lakások aránya nagyon magas. A településeggyüttes lakásainak 88%-a tartozik a legjobban ellátott lakások közé. Ez mind a megyei (74%), mind az országos (59,4) értékhez képest sokkal jobb felszereltséget mutat. A leggyengébben ellátott komfort nélküli és szükséglakások arányában

3.14.10. ábra A 2001–2011 között épült lakások a 2011. évi lakásállomány százalékában

is jelentkezik a településeggyüttes kedvező helyzete: míg országosan 6,4% az ellátatlan lakások aránya, addig itt mindössze 3%. A vonzáskörzethez tartozó települések közül csupán Héreg községet jellemzi a kevésbé felszerelt lakások túlsúlya, ahol a lakások közel fele komfortos, és a komfortfokozat nélküli szükséglakások aránya is 10 % feletti.

■ 3.14.7. INTÉZMÉNYRENDSZER

Tatabánya a településeggyüttes központja, egyben megyeszékhely és megyei jogú város, emiatt jelentős **intézményfenntartási** kötelezettsége van, a legtöbb intézmény ezért itt található. A településeggyüttesben élő legkisebb gyermekek nappali ellátását Tatabányán 6, Vértesszőlősön egy intézmény biztosítja. 2012-ben Vértesszőlősön a bölcsőde 100 százalékos, a megyeszékhelyen lévők 124 százalékos férőhely-kihasználtsággal működtek, mintegy 500 gyermek ellátásáról gondoskodva.

Tatabánya vonzáskörzetének minden településén található óvoda és általános iskola. Az óvodába beíratott gyermekek száma egy településen sem érte el a férőhely-kapacitást. A 32 óvodai intézmény mintegy 3100 kisgyermeket látott el. A településeggyüttes **28 általános iskolájában** a 2012/2013-as tanévben közel 6700 gyermek tanult. **Középfokú oktatás** nappali tagozaton 13 tatabányai és egy kömlődi intézményben folyt. Kömlődön egy szakiskola, Tatabányán 3 gimnázium, 4 szakközépiskola és 6 szakiskola található. Gimnáziumokban 1200-an, szakközépiskolákban 1700-an, szakiskolákban mintegy 1500-an tanultak. Mindkét településen egy-egy kollégium is működik. Tatabánya középiskoláiba 1200 diák járt be más településről. Felsőfokú oktatás a megyeszékhelyen az Edutus Főiskolán zajlik. 1992-ben Modern Üzleti Tudományok Főiskolája néven alapították, majd 2011-ben a Harsányi János Főiskola beolvasásával neve Edutus Főiskolára változott. Tatabányán összesen 622 fő vett részt felsőoktatásban, ebből 336 fő nappali tagozaton.

Tatabánya két legfontosabb kulturális és közművelődési intézménye a Jászai Mari Színház és A Vértés Agórája. Mindkét intézmény az utóbbi öt évben épült újjá. A Vértés Agórája épületében kapott otthont a **Tatabányai Múzeum**, melynek elsődleges feladata a bányász hagyományok bemutatása.

A tatabányai településeggyüttes lakosait 35 házi orvos és 13 házi gyermekorvos látja el. Várgesztes és Vértestolna kivételével minden településen működik házi orvosi szolgálat. Az említett két települést a szomszédos község házi orvosa látja el. A házi gyermekorvosok az év folyamán átlagosan 8100, míg a házi orvosok mintegy 12 700 esetet regisztráltak.

Járóbeteg ellátási kötelezettsége Kecskéd és Kömlőd településekre Oroszlánynak van, a többi vonzáskörzethez tartozó település lakosai a tatabányai szakrendelőbe járnak. Fekvőbeteg ellátást a településeggyüttes számára a tatabányai Szent Borbála Kórház osztályain nyújtanak. A mintegy 800 ágyas kórház 2012-ben közel 35 ezer beteget látott el. Az intézmény 2012-ben 5 milliárd forintot nyert európai uniós pályázaton infrastruktúrafejlesztésre, melytől a korszerű, európai színvonalú gyógyítás feltételeinek javulását, a betegutak átláthatóságát és gyorsabbá tételét, illetve költséghatékonyságot remél a kórház. Az új épületszárny építése és a meglévők korszerűsítése 2013-ban megkezdődött és várhatóan 2014 második félévében kerül sor átadásukra.

A tatabányai településeggyüttes területén 19 gyógyszer-tár és 4 fiókgyógyszertár működött 2012-ben, ezek közül 17 volt a megyeszékhelyen. Héreg, Kömlődön, Várgesztesen és Vértestolnán egyáltalán nincs gyógyszer-tár.

A járási rendszer kialakításával Kecskéd és Kömlőd az Oroszlányi, Vértestolna a Tatai, a többi hét település a Tatabányai Járási Hivatalhoz tartozik.

Postahivatal minden érintett településen van, bankfiók csupán Kecskéden, Környén, Szárligeten és Vértesszőlősön.

3.15. VESZPRÉMI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

3.15.1. tábla A veszprémi nagyvárosi településeggyüttes főbb jellemzői, 2013

Mutatók	Veszprém	Vonzott települések	Település-eggyüttes összesen	Település-eggyütteshez nem tartozó Veszprém megyei települések	Veszprém megye összesen	Országosan
Terület, km ^{2a)}	127	412	539	3 925	4 464	93 024
Települések száma, darab ^{a)}	1	17	18	198	216	3 154
Átlagos településnagyság, fő ^{a)}	60 876	1 343	4 650	1 351	1 626	3 142
Városi népesség aránya, % ^{a)}	100,0	14,8	76,8	56,9	61,6	70,3
Népesség száma, fő	60 876	22 832	83 708	267 457	351 165	9 908 798
Száz gyermekkorúra jutó időskorú, fő	118	90	110	133	128	119
Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet éves átlaga, fő ^{b)}	2,7	2,6	2,7	-2,3	-1,1	-
Munkanélküliségi ráta, % ^{c)}	9,2	10,9	9,6	11,2	10,8	12,6
Foglalkoztatási arány, % ^{c)}	51,2	52,7	51,6	47,2	48,3	46,4
Száz foglalkoztatottra jutó nem foglalkoztatott, fő ^{c)}	125	126	125	146	141	152
Ingázók a foglalkoztatottak %-ában ^{c)}	18,6	72,2	33,1	47,1	43,5	34,0
Adófizetők aránya, % ^{d)}	50,5	50,4	50,5	46,3	47,2	44,3
Egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem, ezer forint ^{d)}	2 089	1 720	1 981	1 634	1 718	1 888
A 2001–2011 között épített lakások aránya a 2011. évi lakás-állomány %-ában	12,4	12,4	12,4	7,2	8,4	9,7
Száz lakott lakásra jutó lakos, fő ^{c)}	236	288	249	256	254	248
Ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma, darab ^{c)}	92	64	85	61	67	69
Szolgáltatás ágban működő vállalkozások aránya, % ^{c)}	84,9	66,3	81,2	73,4	75,8	79,6

^{a)} A 2014. január 1-jei közigazgatási beosztás szerint. ^{b)} 2001–2012 között. ^{c)} 2011. évi adat. ^{d)} 2012. évi adat.

■ **3.15.1. TERÜLET, TELEPÜLÉSSZERKEZET** Egyházi és közigazgatási központi szerepe, majd az 1960-as évektől gazdasági és ipari funkciói miatt Veszprémnek a történelem folyamán is volt a környező településekre irányuló vonzó hatása.

Az ország területén először 1985-ben határoltak le településegységeket. Ennek során jött létre az időközben már megszüntetett Veszprémi Urbanizálódó térség Ajka és Várpalota társközponttal, illetve a Balatoni Agglomerálódó térség, amelynek 26 Veszprém megyei település a tagja.

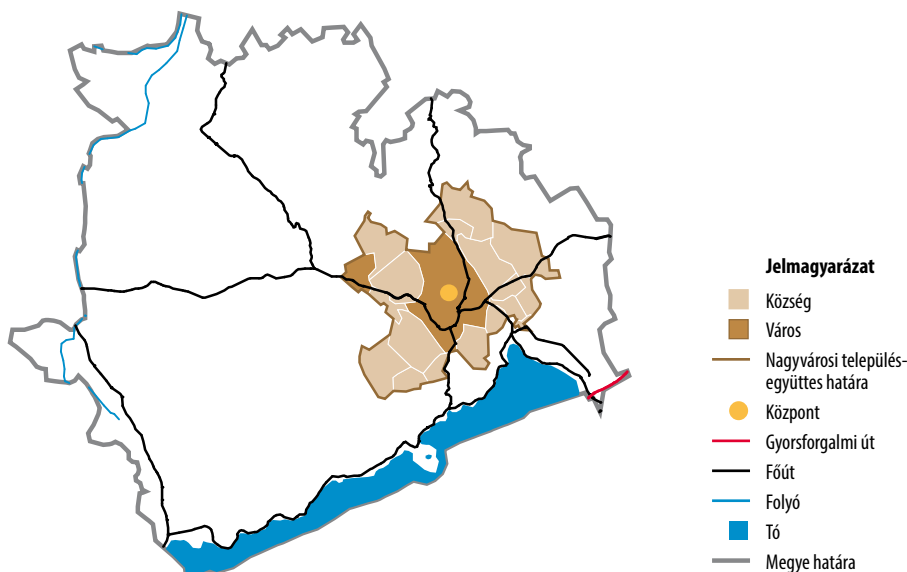
A 2001-es népszámlálást követően 2003-ban vizsgálták felül ismét a településegységeket. Ekkor Veszprém megyében a korábbi urbanizálódó térség helyett a veszprémi nagyvárosi településegységek lehatárolása történt meg. Az előkészítő számítások Veszprém vonzó hatását 9 környező településre igazolták. A 2011-es népszámlálási adatok birtokában elvégzett felülvizsgálat során a megyeszékhellyel kialakult szoros kapcsolata újabb 8 település esetében volt kimutatható.

A Veszprémmel együtt immár 18 településből álló, 539 km²-nyi területű nagyvárosi településegységek a Bakony (Eplény, Olaszfalu), a Balaton-felvidék (Hidegkút, Tótvázsony), és keleti irányba (Öskü, Királyszentistván) terjeszkedett tovább.

A településegységek területének kisebb része a Bakonyban és a Balaton-felvidéken található, nagyobb – keleti – részét a Veszprémi fennsík, a Bakony délkeleti lábai, és a Séd-patak középső folyása uralja. A változatos tájak változatos természetföldrajzi adottságokkal párosulnak. A bakonyi települések csapadékos, barna erdőtalajú területen fekszenek, míg a Veszprémi fennsík, valamint a tőle keletre található területek a Bakony esőárnyéka miatt kevésbé csapadékosak, növényzetük a dolomiton képződő vékony talajtakaró miatt szegényesebb.

Veszprém vonzó hatása túllép a 2013. január 1-én kialakított járási határokon. Települései közül Litér és Királyszentistván a Balatonalmádi, Öskü és Vilonya a Várpalotai, Olaszfalu pedig a Zirci járásba tartozik.

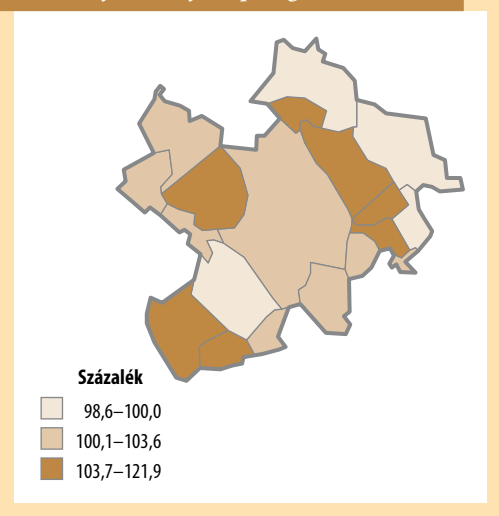
3.15.1. ábra Veszprémi nagyvárosi településegységek

■ 3.15.2. NÉPESSÉG, NÉPMOZGALOM

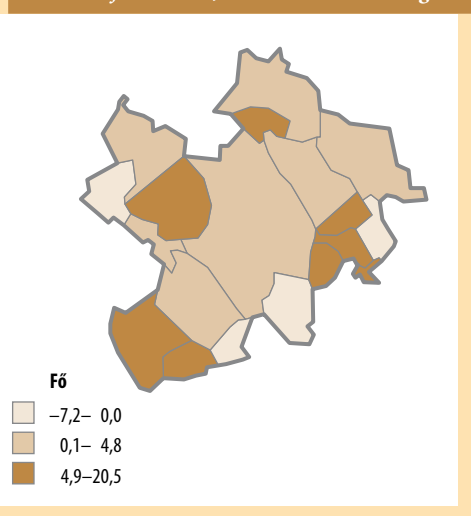
2013. január 1-jén a Veszprémi településegységben összesen 83 708 fő élt, a megye lakosságának 24%-a. A térség **legsűrűbben** lakott települése Veszprém, amelynek egy négyzetkilométerére 480 lakos jutott, de Herend és Litér is sűrűn lakottnak számít, ahol ez az érték 173 és 166 fő. Hárskút és Veszprémfajs egy négyzetkilométerén ezzel szemben mindössze 20-an laktak. A népesség jelentős része (73%) Veszprémben lakott, a vonzáskörzethez tartozó településeken közel 23 ezren éltek. 2001 és 2011 között a településeggyüttes népessége 3,5%-kal nőtt. Az erőteljes betelepülések miatt Sóly népessége 22%-kal, Királyszentistváné 14, Eplényé és Hajmáskéré 11-12%-kal gyarapodott. Minimális mértékű népességfogyás Nemesvámoson, Olaszfalun, Öskүн és Vilonyán történt.

3.15.2. ábra A népesség száma 2011. január 1-jén, a 2001. január 1-jei népesség százalékában

A **népmozgalmi folyamatok** eltérően befolyásolták a települések lélekszámát. 2001 és 2012 között a településeggyüttesben 9376 gyermek született és 9766 lakos hunyt el, így a halálozások és a születések különbségéből adódó természetes népességváltozás 11 év alatt 390 fővel csökkentette a településeggyüttes lélekszámát. Az országot jellemző **természetes fogyás** azonban nem minden településre jellemző. Márkón 32, Hajmáskéren 22, Szentkirályszabadján 5, Eplényben 3, Veszprémfajszon egy fővel többen születtek, mint ahányan elhunytak. A térség **vándorlási egyenlege** pozitív. A településeggyüttes egészét

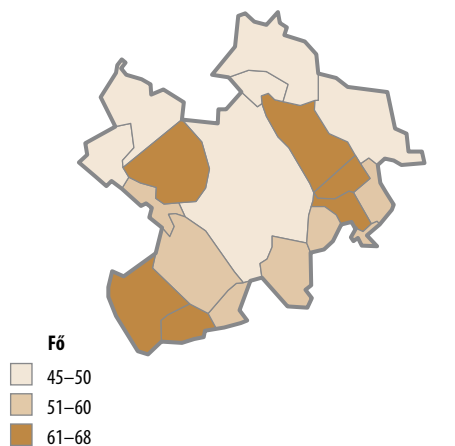
3.15.3. ábra A belföldi vándorlási egyenleg ezer lakosra jutó száma, 2001–2012. évek átlaga

közel 3000, ezen belül a megyeszékhelyet több mint kétezer fővel többen választották lakhelyül, mint ahányan elköltöztek innen. (Ugyanezen időszak alatt a megyéből közel ötezer fővel többen vándoroltak el.) Mindössze négy településen (Herend, Szentkirályszabadja, Veszprémfajs és Vilonya) volt több elköltöző, mint bevándorló.

A településeggyüttes **korösszetétele kedvezőbb**, mint a megyei átlag. 2013. január 1-jén az itt élők 14%-a gyermekkorú, 70%-a aktív, 16%-a pedig időskorú volt. A gyermekkorúak aránya 0,4, a 15–64 éveseké 1,6 százalékponttal haladta meg a megyei átlagot, a 65 évesek és idősebbeké 2 százalékponttal elmaradt attól. Száz gyermekkorúra 110 idős jutott, ami 18-cal volt alacsonyabb a megyei átlagnál. Veszprém város lakossága a településeggyüttes átlagánál idősebb, száz gyer-

3.15.4. ábra A száz családra jutó 15 évesnél fiatalabb gyermek, 2011

22%-ukban éltek egyedül, de Eplényben, Márkón és Sólyban ez az arány 20% alatt maradt. Ezek a különbségek a háztartások átlagos méretében is megmutatkoznak: 2011-ben a településeggyüttes száz háztartására 237 fő jutott, a tíz évvel korábbinál 24-gyel kevesebb. Száz veszprémi háztartásban átlagosan 225 fő élt, míg Hárskúton, Királyszentistvánon és Sólyban a mutató értéke meghaladta a 290-et.

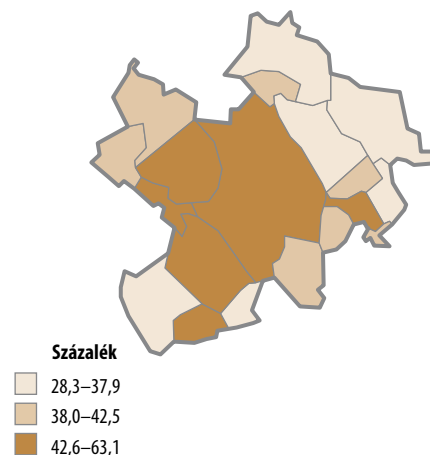
A településeggyüttesben 2011-ben 23 234 család élt. Az átlagos családméret is csökkent: száz családra 286 családtag jutott, tízzel kevesebb, mint az előző népszámlálás során. A családok 33%-ában élt 15 évesnél fiatalabb gyermek, ami 4 százalékponttal alacsonyabb a tíz évvel korábbinál. A legalább egy gyermekkorút nevelő családok aránya Hajmáskéren, Hidegkúton és Márkón haladta meg a 40%-ot, míg Olaszfaluban arányuk nem érte el a 30-at.

A településeggyüttes lakossága mind a megyei, mind az országos átlagnál **iskolázottabb**. A népszámlálás időpontjában az itt élő 18 éves és idősebb lakosság 57%-a rendelkezett legalább érettségivel, ami 13 százalékponttal meghaladta a megyei, nyolccal pedig az országos átlagot. Az érettségizettek aránya Veszprémben volt a legmagasabb (63%), míg Vilonyán nem érte el a 30%-ot. A térségben a 25 évesek és idősebbek között a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya 24%, ami 8 százalékponttal múlta felül a megyei átlagot. A diplomások aránya (30%) Veszprémben volt a legmagasabb. A vonzáskörzet települései közül Márkón, Sólyon és Bándon minden ötödik 25 éves és idősebb személy rendelkezett diplomával, míg Veszprémfajszon és Vilonyán csak 5–6% körül alakult.

mekkorú lakosára 118 időskorú jutott. A vonzáskörzethez tartozó településeken ugyanakkor a gyermekkorúak többségben voltak, számuk 10%-kal haladta meg az időskorúakét. Királyszentistván, Márkó és Tótvázsony lakossága a vonzáskörzeten belül is kiemelkedően fiatal: e három településen 30%-kal több volt a gyermekkorú, mint az időskorú. Eplény és Olaszfalu lakossága ezzel szemben idősebb: itt 1,5-szer annyi idős élt, mint 14 éven aluli.

2011-ben a településeggyüttes területén lakók 34 296 **háztartást** alkottak, 8%-kal többet, mint 2001-ben. A háztartások 31%-a volt egyszemélyes, 2001-hez képest az arányuk 5 százalékponttal nőtt. A megyeszékhely közel 26 ezer háztartásának egyharmadában élt egyetlen személy, ami a településeggyüttes átlagát és az országos átlagot is meghaladja. A vonzáskörzethez tartozó településeken nagyobbak a háztartások: itt csak a

3.15.5. ábra A legalább érettségizettek aránya a 18 éves és idősebb népességben belül, 2011

3.15. VESZPRÉMI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

3.15.3. GAZDASÁGI AKTIVITÁS, JÖVEDELMI VISZONYOK

A 2011. évi népszámlálás időpontjában a megye gazdaságilag aktív népességének negyede, nem aktív népességének pedig a 23%-a élt a veszprémi településeggyüttes 18 településén.

A megyeszékhely és vonzáskörzete lakóinak összesen 44%-a, 37,6 ezer fő tartozott a foglalkoztatottak közé, ami számszerűen és arányát tekintve is csaknem azonos a tíz évvel korábbival. A térség népességének 4,7%-a volt **munkanélküli**. Az állástalanok létszáma egy évtized leforgása alatt 4 ezer főre, azaz 1,8-szeresére emelkedett (a megyeszékhelyen ennél kisebb, a vonzáskörzethez tartozó településeken viszont nagyobb arányú állásvesztés következett be). Az **eltartottak**, valamint az **inaktív keresők** egyaránt a negyedet alkották a településcsoport lakónépességének; 2001-hez képest előbbiek száma majdnem 3 ezer fővel, 21,7 ezerre csökkent – elsősorban a születések számának visszaesése miatt –, utóbbiaké pedig megközelítőleg félezer fővel, 21,3 ezerre nőtt.

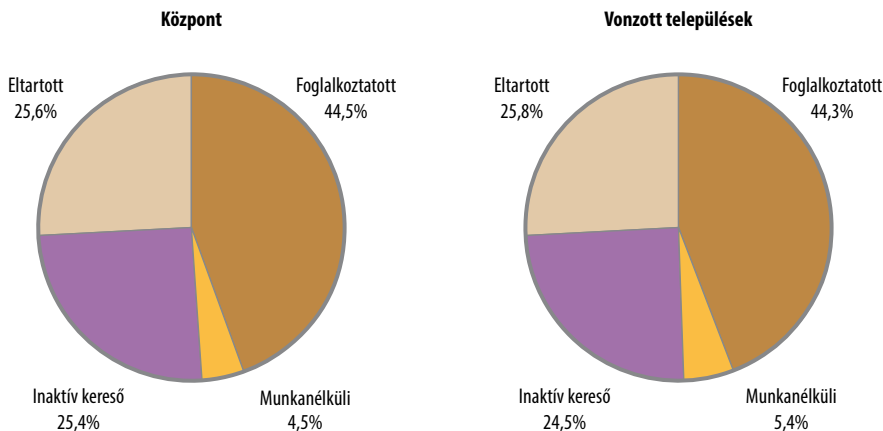
2011 végén a veszprémi településeggyüttesben 100 foglalkoztatottra 114 gazdaságilag nem aktív személy jutott, ezzel szemben Veszprém megye egészében 129.

Míg a teljes megye 15 éves és annál idősebb népességére számított **aktivitási mutató** 54,1% volt, addig a megyeszékhely azonos korú népességének 56,4%-a, a vonzáskörzet népességének pedig az 59,1%-a tartozott a gazdaságilag aktívak közé. A településeggyüttes 51,6%-os foglalkoztatási rátája ugyancsak meghaladta a megyei átlagot.

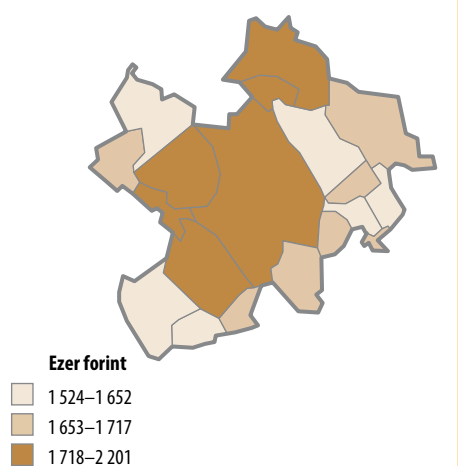
A településeggyüttesben élő foglalkoztatottak iskolai végzettség szerinti összetétele a megyeinél kedvezőbb. Ebben meghatározó Veszprém város szerepe, ahol a 2011. évi census idején a foglalkoztatottak 36%-a rendelkezett érettségivel, további egyharmaduk pedig diplomával (előbbi arány 1,1, utóbbi 1,7-szerese a megyei átlagnak).

A legutolsó népszámlálás időpontjában a településeggyüttes foglalkoztatott népességének csaknem fele szellemi tevékenységet folytatott, negyede ipari, építőipari területen végzett fizikai (szak-, betanított, vagy segéd-) munkát, 16%-uk pedig a szolgáltató ágakban, illetve a mezőgazdaságban dolgozott ugyancsak fizikai munkakörben. A szellemi foglalkozásuk aránya a megyeszékhelyen – szoros összefüggésben a magasabb iskolai végzettséggel – elérte az 54%-ot, ezzel szemben vonzáskörzetében csupán 36%. Összehasonlításként: Veszprém megye egészében hányaduk 37%.

3.15.6. ábra A népesség gazdasági aktivitás szerinti összetétele, 2011

3.15.7. ábra Az egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem, 2012

2011 végén a 18 település lakónépességének több mint kétharmada dolgozott a tercier szektorban. Ipari, építőipari szervezeteknél 30, a mezőgazdaságban pedig csupán 1,5%-ukat foglalkoztatták. A településcsoport központjában a szolgáltató ágazatok foglalkoztatási struktúráján belül erőteljes, a megyei átlagot is jóval meghaladó túlsúlya (72%) érvényesült, míg a vonzáskörzetben a tercier ágak sokkal kisebb (57%-os) részarányt képviseltek, s a foglalkoztatási szerkezet hasonló volt, mint a megye egészében.

2012-ben a veszprémi településegység 41 ezer adófizetője 13,4 milliárd forint személyi jövedelemadót fizetett be az államkasszába. Ez a megyei adófizetőknek közel negyedét, adókötelezettségüknek a 30%-át jelentette. A megyeszékhely és vonzáskörzete állandó népességének fele, munkavállalási korú népességének háromnegyede volt adófizető. A 18 település alkotta településcsoport egy-egy adózó polgára éves szinten 324 ezer forintnyi személyi jövedelemadót fizetett, a megyei átlag 1,2-szeresét. A településegység lakóinak az adó alapjául szolgáló éves átlagjövedelme megközelítette a 2 millió forintot, és 264 ezer forinttal magasabb volt a megyei átlagjövedelemnél.

■ **3.15.4. INGÁZÁS, KÖZLEKEDÉS**

Megfelelő helyi munkahely hiányában sokan vállalják a napi ingázást lakóhelyük és munkahelyük között. A megyei munkahelyek koncentrátságát jelzi, hogy a megyében élő foglalkoztatottak több mint négytizede más településre jár dolgozni, mint ahol lakik. Veszprém vonzáskörzetét a megyei átlagot meghaladó mértékű **ingázási arány** jellemzi, mivel a környező települések kevés számú, illetve nem megfelelő munkalehetőséget tudnak nyújtani az ott élők számára. A 2011. évi népszámlálás szerint a 17 vonzáskörzethez tartozó település foglalkoztatottjainak 72%-a – több mint 7300 fő – ingázott naponta lakóhelye és munkahelye között. Herendet és Nemesvámost az átlagnál kisebb ingázási arány jellemzi, előbbi esetében a Herendi Porcelánmanufaktúra, utóbbinál pedig az odatelepült nagy multinacionális cégek (MTD Hungária, Haribo) jelentenek munkalehetőséget. A megyeszékhely komoly vonzerővel bír a környező települések számára, az ingázó munkavállalók több mint hattizede (4500 fő) Veszprémbe dolgozott az összeírásakor.

Az ingázás a nőkre kevésbé jellemző: a településegységben az ingázók 40, a vonzáskörzetben 44%-a tartozott a gyengébbik nemhez. A vonzáskörzethez tartozó települések közül egyedül Veszprémfajsz esetében volt kiegyenlített az ingázók között a nemek aránya. A vonzáskörzet településein a helyben lakók és dolgozók, illetve az ingázók korösszetétele is eltér. Mindkét körben a 30–49 évesek jelentik a többséget, a fiatalabb munkavállalókra azonban jobban, az idősebbekre kevésbé jellemző az ingázás: míg az ingázók közel egyötöde 30 év alatti, és 23%-a 49 évesnél idősebb, addig a helyben foglalkoztatott lakosok 11%-a nem töltötte be a 30-at, és minden harmadik elmúlt 49 éves.

Veszprém vonzáskörzetének ingázó népessége kissé idősebb korösszetételű, mint a megye naponta más településre eljáró munkavállalói. A vonzáskörzethez tartozó településeken inkább a középkorúak, míg a megye egészében inkább a fiatalabbak ingáznak naponta.

3.15. VESZPRÉMI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

A településeggyüttes naponta ingázó foglalkoztatottjainak iskolai végzettsége meghaladja a helyben lakó és helyben dolgozókéét. Az ingázó népesség körében kevesebb az olyan személy, aki érettségénél alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezik.

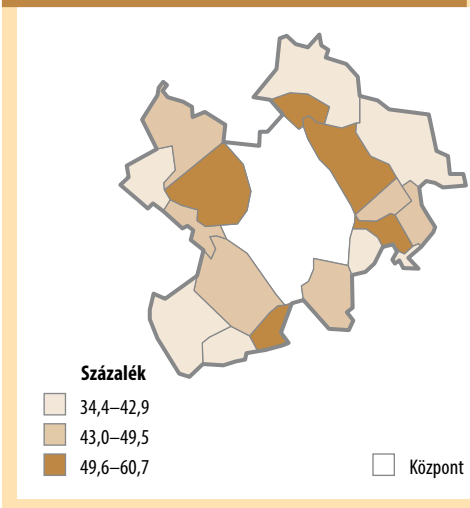
A vonzáskörzethez tartozó települések ingázóinak **foglalkozás szerinti összetétele** mind a helyben foglalkoztatottakétól, mind pedig a megye valamennyi ingázóitól eltér. A Veszprém és vonzáskörzetében élő ingázók körében magasabb az ipari, építőipari és a szellemi foglalkozásúak aránya, míg a szolgáltatási tevékenységet végzők és a mezőgazdaságban foglalkoztatottak inkább helyben dolgoznak. A megye összes ingázójához képest a szellemi, a szolgáltatási és az egyéb foglalkozásúak (az egyszerű, szakképzettséget nem igénylő munkát végzők, illetve a fegyveres szerveknél dolgozók) fordulnak elő nagyobb arányban.

Egy településeggyüttes fejlődését jelentősen befolyásolja a **megközelíthetősége, vasúti és közúti ellátottsága**. A veszprémi településeggyüttes esetében a közúti megközelíthetőségen van a hangsúly, ezen belül is a 8-as számú főút szerepe meghatározó. Az elmúlt időszakban jelentős beruházások kezdődtek a főútvonal Veszprém megyei szakaszán, nagyrészt Európai Unió források felhasználásával. 2013-ban elindult a Székesfehérvár-Herend közötti teljes útszakaszt 2-szer 2 sávú gyorsforgalmi úttá bővítő projektsorozat, amely várhatóan 2016-ban fejeződik be. Ennek része a Várpalotát délről elkerülő szakasz megépítése, valamint a hajmáskéri elágazóban (aminek építése 2013-ban megkezdődött), Veszprém déli útgyűrűjén, illetve a Márkó-Herend szakaszon külön szintű csomópontok kialakítása. 2010-ben került átadásra a 8-as és a 72-es főút kereszteződésében kialakított külön szintű csomópont. A tervek szerint a csomópontba a 82-es főutat is bekötik, ami így el fogja kerülni Veszprém településrészeit, Gyulafrátót és Kádártát. A 71-es főút Balaton melletti szakaszát elkerülő 711-es út megépítése a megyeszékhely és az M7-es autópálya, a 72-es főút 2011-ben megvalósult korszerűsítése pedig Litér és a megyeszékhely összeköttetését javította. A térség közúthálózatának fejlesztésében jelentős mérföldkő az M8-as autópálya tervezett megépítése, amely Veszprémig a 8-as főút vonalát követi, majd a várostól délkelet felé fordul és Dunaújvárosnál, a már elkészült Pentele hídon lépne át a Dunát. Ez az autópálya lenne az országban az első, amely nem Budapesten keresztülhaladva kötné össze a nyugati és a keleti országrészt.

A **közúti tömegközlekedés** valamennyi vonzáskörzethez tartozó településen megoldott, Veszprém átlagosan 12–30 perc alatt érhető el autóbusszal. A települések majdnem mindegyikéről legalább óránként van járatpár a központba. A legrosszabb helyzetben Hárskút van, ahol mindössze 9 járatpár közlekedik naponta, egyenetlen eloszlásban. Herendről a legkönnyebb az ingázás, ahonnan óránként 6 járat indul, Veszprémből Herendre pedig 12 percenként. Valamennyi település esetében biztosított legalább egy járat, amivel a több műszakban dolgozó ingázók reggel és este elérik a megyeszékhelyet, valamint egy, amivel munka után hazajutnak.

Vasúton a 17 vonzáskörzethez tartozó település közül mindösszesen 5 érhető el. Ezek közül 4 (Öskü, Hajmáskér, Márkó, Herend) a Budapest-Székesfehérvár-Veszprém-Szombathely vonalon, Eplény pedig a Győr-Veszprém vonalon fekszik. A kötőpályás közlekedésben jóval kisebb a járatsűrűség, mint közúton.

3.15.8. ábra A központba naponta ingázók aránya a foglalkoztatottak százalékában, 2011

■ 3.15.5. GAZDASÁG, VÁLLALKOZÁSOK

A veszprémi településeggyüttesben 2011 végén 7,4 ezer vállalkozás működött (csak Veszprémben 6 ezer), megyei szinten minden harmadik a térségben végezte tevékenységét. Ezer lakosra átlagosan 85 vállalkozás jutott. Az aktivitási mutató értéke az alacsonyabb népességszám következtében az átlagnál kedvezőbben alakult Bándon, Hidegkúton és Veszprémfajszon, de magas volt Veszprémben és Nemesvámson is.

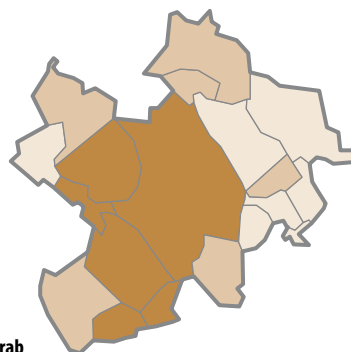
A településeggyüttes vállalkozásait fele-fele arányban társas, illetve egyéni formában jegyezték be, bár az társas vállalkozások aránya a megyeszékhely és Hárskút kivételével mindenütt elmaradt az egyéniekétől. A gazdasági szervezetekről szóló törvény módosításának – a 2007. szeptember 1-jétől hatályos alaptőke csökkentéséről szóló jogszabályi előírás – hatására a korlátolt felelősségű társaságok száma erőteljesen emelkedett, 2011 végére megközelítette a 2,5 ezret, míg a második leggyakoribb betéti társaságokból ezret számláltak. A munkavégzés jellege szerint az egyéni vállalkozók 49–39%-os arányban fő- és mellékfoglalkozás keretében dolgoztak, 12%-uk nyugdíj mellett tevékenykedett.

Veszprémben és a vonzáskörzetében 2011 végén működő vállalkozások 99,3%-a kisméretű, 1–49 főt foglalkoztató szervezet, és csaknem teljes egészében 10 fő alatti mikrovállalkozás volt. Az 50–249 fős középállalkozásokból 36-ot (ebből 27 veszprémi céget), a legalább 250 fővel dolgozó nagyokból pedig mindössze 13 tartottak nyilván. Ez utóbbiak közül a Herendi Porcelánmanufaktúra Zrt. és a nemesvámosi MTD Hungária Kft. kivételével valamennyi veszprémi székhelyű cég.

A településeggyüttesben működő vállalkozások 81%-a szolgáltatások nyújtására szakosodott. Részesedésük jelentős különbséget mutatott a települések között, a legalacsonyabb olaszfalui (49%) és a legmagasabb veszprémi és vilonyai (85%) között 36 százalékpontnyi a különbség. Az összes vállalkozás 17-17%-a a kereskedelemben, valamint a tudományos és műszaki tevékenység nemzetgazdasági ágakban működött. A termelői ágak közül a mezőgazdasággal átlagosan a vállalkozások 1,8%-a foglalkozott. Bándon, Királyszentistvánon, Litéren és Vilonyán nincs mezőgazdasági vállalkozás, de Sóllyon és Szentkirályszabadján is csak 2–2. Ipari és építőipari tevékenység céljából a cégek, egyéni vállalkozások 17%-át alapították, részesedésük Veszprémben, Sóllyon és Vilonyán volt alacsonyabb az átlagnál.

Az 1980-as évek végén sorban omlottak össze a szocialista ipari vállalatok Veszprémben és környezetében, köztük az akkoriban legnagyobb Bakony Művek is. Helyüket a „minőségi ipari” autókalkatrész-gyártó, elektronikai, tetőcserép- és kéménygyártó, valamint kereskedelmi és élelmiszeripari cégek vették át. A településeggyüttes legnagyobb foglalkoztató és árbevételű cégei többek között a megyeszékhelyen a Continental Automotive Hungary Kft., a VALEO Auto-Electric Magyarország Kft., a BALLUFF-Elektronika Kft., illetve a BRAMAC Kft., Nemesvámson az MTD Hungária Kft. és a HARIBO Hungária Kft., Hajmáskéren pedig a 100 Íz Center Kft. Emellett a térségben működik a híres Herendi Porcelánmanufaktúra, melynek története több mint 185 évre nyúlik vissza.

3.15.9. ábra A működő vállalkozások ezer lakosra jutó száma, 2011

3.15. VESZPRÉMI NAGYVÁROSI TELEPÜLÉSEGYÜTTES

■ 3.15.6. LAKÁSOK

A veszprémi nagyvárosi településeggyüttes lakásállománya 2011-ben 34 915 volt, amely a teljes megye lakásállományának 23,3%-a. A településcsoport központjában, Veszprémben 26 428, a 17 vonzaskörzethez tartozó településen mintegy 8500 lakás és lakott üdülő volt a népszámlálás időpontjában. Utóbbiak között csupán Herend (1311) és Hajmáskér (1270) lakásállománya haladta meg az ezret. A településeggyüttes legkisebb népességű tagja Veszprémfajsz, egyben a legkisebb lakásállománnyal rendelkező település, lakásainak száma mindössze 89.

A legutóbbi két népszámlálás között 12,3%-kal nőtt a települések lakásállománya. Ez a növekedés mind az országos (8,0), mind a megyei (7,4) lakásszám-emelkedésnél nagyobb mértékű gyarapodást mutat. A településeggyüttest jellemző változás azonban jelentős különbségeket takar: a Veszprémből ki-költözők kedvelt célpontjainak számító Sóllyon 30, Márkón és Királyszentistvánon 22%-os lakásszám-növekedés történt. Ugyanakkor Veszprémfajszon és Vilyonán mindössze két-két százalékkal gyarapodott a lakások száma tíz év alatt.

A vizsgált tíz év alatt épített lakások aránya a településeggyüttesen belül 12%-ot tett ki. Legnagyobb mértékben a már említett településeken újult meg a lakásállomány az építkezések következtében, Sóllyon, Királyszentistvánon és Márkón 20% feletti a két census között épült lakások részesedése.

A csökkenő népesség és a növekvő lakásszám együttes hatása miatt a lakásokban kevesebben laknak, mint tíz évvel ezelőtt. Míg 2001-ben 278, 2011-ben már csak 249 lakó élt száz lakásban. Ez csaknem azonos az országos adataival. Királyszentistván, Márkó és Veszprémfajsz lakásai a legsűrűbben lakottak, ezeken a településeken átlagosan háromnál több személy élt egy lakásban. Ugyanakkor a megyeszékhely lakásaiban a legkevesebben, itt mindössze 236 volt a laksűrűségi mutató értéke.

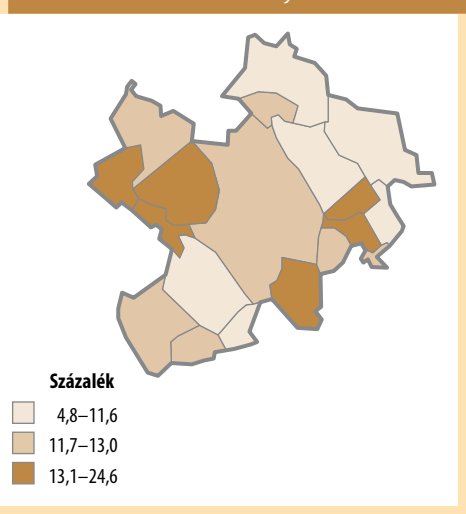
A településcsoport összetételéből adódóan az itt található 16 245 lakóháznak mindössze egytizede emeletes. A megyeszékhely mellett Hajmáskéren számottevő az emeletes lakóépületek aránya, ami az egykori szovjet katonai épületek polgári hasznosításának a következménye.

A településeggyüttes lakásai nagyok, több mint felükben háromnál több szoba található. Ennek oka, hogy a népszámlálás előtti években az értékesítésre szánt kisebb lakások építése háttérbe szorult, a lakosság megrendelésére ugyanakkor nagyobb méretű lakások készültek. A lakások egyötöde 100 négyzetméternél nagyobb, de Márkón, Bándon és Veszprémfajszon az otthonok több mint fele e fölötti alapterülettel rendelkezik.

A településeggyüttes központját – a soklakásos lakótelepi övezetek elterjedtsége miatt – a kisebb méretű lakások túlsúlya jellemzi.

A nagyvárosi településeggyüttes **infrastrukturális ellátottsága** a megyeinél kedvezőbb. A településeggyüttes valamennyi tagja közcatornázott, a hálózatra csatlakozott lakások aránya valamennyi vonzaskörzethez tartozó településen 90%-hoz közeli, illetve azt meghaladó. A kedvező infrastrukturális ellátottságot mutatja az is, hogy a lakások 79%-a összkomfortos, míg a komfort nélküli és szükségülakások aránya mindössze 1,8%. A települések között Hajmáskéren a legmagasabb az összkomfortos lakások aránya (83,5), ugyanakkor a településeggyüttes másik városa, Herend kedvezőtlenebb helyzetben van, itt a lakások csupán hattizede összkomfortos, 37%-uk komfortos kategóriába tartozik.

3.15.10. ábra A 2001–2011 között épült lakások a 2011. évi lakásállomány százalékában

■ 3.15.7. INTÉZMÉNYRENDSZER

A településeggyüttes központja, Veszprém, megyeszékhely és megyei jogú város, ebből adódóan domináns szerepet tölt be a térségben élők intézményi ellátásában, az intézményi szolgáltatások nyújtásában. A fejezetben a lakosság ellátására hivatott intézményrendszerből elsősorban az oktatási-nevelési és az egészségügyi profilú intézményeket emeltük ki.

A településeggyüttesben élő legkisebb gyermekek ellátását a megyeszékhelyen öt, Herenden, Litéren és Tótvázsonyban további egy-egy **bölcsőde** biztosítja. Férőhely-kihasználtságuk 100 százalék feletti: Veszprém 100 bölcsődei férőhelyre átlagosan 106, vonzáskörzete három településén 110 kisgyermek jutott 2012-ben. Óvoda Hidegkút, Királyszentistván, Sóly és Veszprémfajsz kivételével valamennyi településen működik. A megyeszékhely 16 és a vonzáskörzethez tartozó települések 13 intézménye együttesen 3350 férőhellyel, a megye óvodái férőhely-kapacitásának negyedével rendelkezik. Az iskolát megelőző nevelési tevékenységet két nemesvámosi és öt veszprémi családi napközi is segíti, amelyekben 2012-ben 40 gyermeket gondoztak.

A településeggyüttes 23 általános iskolájában a 2012/2013-as tanévben több mint 6 ezer diák tanult. Középfokú, nappali rendszerű oktatásban – a településcsoporton kívül lakókkal együtt – mintegy 6900 tanuló vett részt. A **középfokú oktatás** intézményei döntően a megyeszékhelyen találhatóak: a 9 gimnázium, 11 szakközépiskola és 8 szakiskola közül csupán kettő létesült más településen (a herendi Fischer Mór Porcelánipari Szakiskola és a nemesvámosi Waldorf Gimnázium). Különlegesség, hogy a Veszprémi Közgazdasági és Közigazgatási Szakközépiskola az első és napjainkig egyetlen olyan középfokú oktatási intézmény Magyarországon, amely nevében is szerepelteti a közigazgatást. A névhasználat arra utal, hogy az iskola egyes képzései – mint például az ügyintéző titkári – a közigazgatáshoz is kapcsolódnak.

A megyeszékhelyen több **felsőoktatási intézmény** működik. A Budapesti Műszaki Egyetem Veszprémbe kihelyezett Nehézvegyipari Kara 1951-ben, Veszprémi Vegyipari Egyetem néven vált önálló egyetemmé. 2006-ban felvette a Pannon Egyetem nevet, utalva regionális szerepvállalására. A Pannon Egyetem öt karán agrár-, bölcsész-, természet-, gazdaság- és társadalomtudományi, műszaki informatikai, valamint pedagógusképzés folyik. Az agrártudományi képzési területű Georgikon Kar Veszprém megyén kívül, Keszthelyen működik.

A Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskolát 1991-ben alapították újra. A hittudományok oktatása mellett az intézmény szociális munkás és társadalomtudományi képzést is folytat.

A veszprémi településeggyüttesben 2012 végén 39 háziorvos és 15 házi gyermekorvos praktizált. Egy-egy gyermekorvosnak az év során több mint 5800 esetet kellett ellátnia, egy-egy (felnőtt vagy vegyes praxisú) háziorvosnak pedig átlagosan 10 ezret.

A **lakosság járó- és fekvőbeteg szakellátását** a településeggyüttes központjában működő Veszprém Megyei Csolnoky Ferenc Kórház és rendelőintézete végzi. A közel 1100 ágyas kórházban 2012 során 35 ezer beteget kezeltek. Az intézményben 3,7 milliárd forint összértékű fejlesztéssel regionális onkológiai ellátó központ kialakítása kezdődött, amely a tervek szerint 2015 végére biztosítani fogja a 480-500 ezer fős közép-dunántúli vonzáskörzet komplex onkológiai betegellátását.

Az ugyancsak a betegellátást szolgáló összesen 23 gyógyszertár közül 20 működik a megyeszékhelyen, további egy-egy pedig Hajmáskéren, Herenden és Litéren. Emellett Olaszfalun, Öskün és Szentkirályszabadján fiókintézmény teszi lehetővé a helybeni gyógyszerellátást.

A területi közigazgatási rendszer átalakításának – a járások és járási székhelyek, illetve járási hivatalok kialakításának – fő célkitűzése volt, hogy az állampolgárok a hivatali ügyeket lakóhelyükhöz közelebb intézhessék, az állami szervek szolgáltatásait gyorsabban, könnyebben igénybe vehessék. A hivatali ügyintézés megkönnyítésére a megyeszékhelyen 2011-ben integrált ügyfélszolgálati funkciót betöltő kormányablak nyílt. A járási ügyintézés legnagyobb hányadát az okmányirodai ügyek teszik ki, ezért fontos, hogy a 18 település közül Veszprém 18-ban és Herenden is működik okmányiroda.

Átlagos településnagyság: a lakónépesség és a települések számának hányadosa.

Népesség adatok meghatározása: a 2001–2011. januári népességszámok a 2001. február 1-jei, a 2012–2013. januári adatok pedig a 2011. október 1-jei népszámlálás bázisán a természetes (éveszületés, halálozás) népmozgalmi statisztika, valamint a belföldi és nemzetközi vándorlás adatainak felhasználásával számított adatok.

Gyermekkorú: a 14 éves és fiatalabb személy.

Helyben dolgozó és a naponta ingázó foglalkoztatottak száma: A kettő összege kisebb a foglalkoztatottak számánál azokon a területeken, ahol a foglalkoztatott népesség egy része átmenetileg külföldön tartózkodott a 2011. évi népszámlálás időpontjában.

Időskorú: a 65 éves és idősebb személy.

Foglalkoztatási arány: a foglalkoztatottak aránya a 15 éves és idősebb népességen belül. (A 2011. évi népszámlálás adatai alapján.)

Munkanélküliségi ráta: a munkanélkülieknek a gazdaságilag aktív népességen belüli aránya. (A 2011. évi népszámlálás adatai alapján.)

Gazdaságilag aktív népesség: a foglalkoztatottak és a munkanélküliek. (A 2011. évi népszámlálás adatai alapján.)

Működő vállalkozás: egy adott évben működő vállalkozásnak tekintünk egy vállalkozást, ha az év folyamán volt árbevétele vagy foglalkoztatottja. A működő vállalkozások köre az adott évre vonatkozó tényleges statisztikai és adóadatok alapján, mindig utólag, ezen adatok beérkezése után kerül megállapításra. A számbavétel alapjául szolgáló vállalkozásdemográfiai felmérés a társas vállalkozásokra és az önálló vállalkozókon belül az egyéni vállalkozókra terjed ki.

A bővebb módszertani információk, valamint a fogalmak magyarázata megtalálható a Központi Statisztikai Hivatal honlapján.

